

RIJEČ i SMITSAO

Časopis za književnost

Eseji, analize, studije, tumačenja, recenzije

7/6/1

Fond otvoreno društvo BiH
Mas Media Sarajevo
Sarajevo, 2022.

Uredništvo:
Amina Magoda
Nenad Veličković
Sandra Zlotrg

Recenzenti:
Muhidin Džanko
Enver Kazaz
Edina Murtić

Lektorica:
Sandra Zlotrg

Prevodi sažetaka:
Sabina Bečić Isić

Dizajn:
Asim Đelilović

Izdavači:
Fond otvoreno društvo Bosna i Hercegovina
Mas Media Sarajevo

Za izdavače:
Dobriša Govedarica
Emina Šukalo

Adresa redakcije
Titova 19/3
E-mail: osman@osfbih.org.ba

7. godina, 6. broj, 1. verzija

Časopis je namijenjen nastavnicama i nastavnicima maternjeg jezika, studenticama i studentima književnosti i književno-kritičkoj javnosti.

RIJEČ i SMISAO

Časopis za književnost

Eseji, analize, studije, tumačenja, recenzije

7/6/1

Sadržaj

9

istraživanja

Subverzivna uloga književnosti

Subverzivna uloga književnosti na primjeru časopisa i biblioteke *Feral Tribune*

Mubina Mešić Palić

U radu se nastoji pokazati subverzivna uloga književnosti na osnovu časopisa i biblioteke *Feral Tribune*. Na početku analize navode se vrste represivnih mjera s kojima se časopis suočavao za vrijeme SFRJ i nezavisne Hrvatske, koje su na kraju dovele do njegovog gašenja 2008. godine. Prateći književne postupke u objavljenim tekstovima, interpretacija se bavi oblicima i kontekstima u kojima se književnost u Feralu može smatrati subverzivnom. Kao primjer najvažnijih književnih formi u Feralu, autorica izdvaja rubrike *Bilježnica Robija K.* i *Greatest shits*, stenografske oblike burleskne komedije, provokativne aforizme i travestirane oblike pjesama objavljenih u časopisu. Osim toga, istražuje kako izdavački poduhvat Biblioteke *Feral Tribune* subverzivno utječe

na kulturno i društveno ozračje Hrvatske i okolice. Kriterij odabira djela u okviru biblioteke te način na koji književni diskurs u odabranim djelima podriva nacionalističke i klerofašističke metanarative autorica objašnjava u završnom dijelu rada.

Srpski diskurs o Andriću

Nenad Veličković

Cilj rada je utvrditi postoji li srpski diskurs o Andriću, prema kriterijima kojima Zoran Milutinović u svojoj knjizi *Bitka za prošlost* utvrđuje da postoji bošnjački. Prilazeći Andrićevom opusu preko pojma kolektivne traume vezane prije svega za osmanski i austrougarski period u Bosni i Hercegovini, autor pokazuje analizom knjiga i članaka Nikole Koljevića, Vuka Milatovića, Radeta Lalovića, Predraga Palavestre, Vladimira Dedijera, Zorana Konstantinovića, Milana Bogdanovića i Isidore Sekulić da je i srpska kritika čitala Andrića slično bošnjačkoj.

157

interpretacije

Ispreplitanje autobiografije, historije i kulture u romanu *Liber memorabilium* Ivana Lovrenovića

Merima Šabanović

Analizirajući roman Ivana Lovrenovića *Liber memorabilium*, autorica predstavlja njegov društveno-povijesni i ideološki kontekst, poziciju naratora, utjecaj svjetonazora na formiranje priče i razvoj likova, autobiografske elemente kao i odjeke aktualnog književnog perioda. Težište romaneskne naracije je rekonstrukcija biografije oca nestalog u Drugom svjetskom ratu, kao i oživljavanje uništenih spisa iz prethodnog rata u Bosni. Uzevši to u obzir, autorica naglašava kulturološku dimenziju teksta pa tvrdi da je riječ o djelu u kojem su humanističke vrijednosti suprotstavljene militantnim potkama. Nadalje, pojašnjava zašto se *Liber memorabilium* može čitati i kao autobiografski roman i porodična hronika i novohistorijski roman i kao roman društvene drame. Tekst u zaključnom razmatranju objašnjava kako se fokus

u romanu pomiče s kolektiva na pojedinca i njegovu sudbinu u ključnim povijesnim događajima, i kako Lovrenović, birajući metodu stvaralačke rekonstrukcije, postaje subverzivan prema destruktivnim ideologijama i aktuelnim političkim sistemima.

Folklor u *Levim kraljevima* Miodraga Stanisavljevića

Nermana Arnautović

Rad se bavi istraživanjem folklorne građe u zbirci pjesama *Levi kraljevi* Miodraga Stanisavljevića. Istraživanje podrazumijeva uočavanje i identificiranje folklornih elemenata na odabranim primjerima pjesama u odnosu na žanrove predložka po kojem su nastale, potom njihovo razumijevanje i proučavanje u kontekstu srpske književnosti XX vijeka. Osim toga, u radu se uporedo s analizom sadržaja pjesama i sadržaja predložka kompariraju njihov jezik i stil u odnosu na predložak. Analizirane su, uz *Predgovor* zbirci, tri pjesme – *Princeza i drvodelja*, *Kosovski boj* i *Kako poziraju životinje*.

Ideologija u poetici Branka Ćopića

Merima Ibranović-Salihović

U radu se ispituje utjecaj komunističke ideologije na književnost Branka Ćopića, kao i postupci korištenja njegovog opusa kao ideološkog aparata. Nakon što je definirala pojmove ideologije i poetike, autorica je pokazala karakteristike Ćopićeve književnosti na primjeru nekolicine njegovih djela, podijeljenih u periode, od socijalne literature do kritičkog pisanja. U zaključcima upozorava na manjkavosti tumačenja Ćopićevih djela u nastavi ukoliko se zanemaruje ideološki kontekst njihovog nastanka.

243

pregled

Estetska i didaktička funkcija proze u Veseloj svesci

Belma Eminagić

Autorica u ovom tekstu na građi od 4.834 prozna djela iz Vesele sveske, objavljena između 1960. i 1980. godine, istražuje estetsku i didaktičku funkciju časopisa u odgoju i obrazovanju. Evidentira se postojanje pripovijetki i crtica u službi ideološke indoktrinacije, što autorica objašnjava emancipatorskim poletom Vesele sveske u izgradnji jugoslavenskog socijalističkog društva.

283

bibliografija

Bibliografija proznih djela u časopisu “Vesela sveska” od 1959/60. do 1980/81. godine

ISTRA-
ZIVA-
NJA

Subverzija i književnost

(Subverzivna uloga
književnosti na primjeru
časopisa i biblioteke *Feral
Tribune*)

Mubina Mešić Palić

Veliki dio književnokritičke misli u posljednjih 50-ak godina, poput feminističke i postkolonijalne teorije, novog historicizma i kulturnog materijalizma, bio je usmjeren ka raskrinkavanju dominantnih ideoloških diskursa koji su uslovljavali književnoumjetnički izraz te ulogu književnog teksta u procesu legitimizacije te iste ideologije. Na našim prostorima, određena književna djela sočrealizma kao i neka djela prije i poslije posljednjeg rata značajno su sudjelovala u ideološkoj mašineriji uspostave i očuvanja komunizma, odnosno nacionalizma. Dio te mašinerije su ne samo književnoumjetnički tekstovi, već i književni jezik i književnoumjetnički postupci u propagandnim natpisima i političkim govorima, ideologizirano razumijevanje književnosti u školstvu i književnoj kritici; ideologija je za svoje ciljeve upregnula književnost i sve što ima atribut književnog na mnogo različitih načina i u različitim kulturološkim oblastima jednog društva. Ali u antagonističkom sukobu centra i margine, dominantnog i disidentskog diskursa, književnost uzima učešće na obje strane. Dok se književnost javlja kao dio dominantnog diskursa na velikoj javnoj sceni, simultano ona sudjeluje

i u oblikovanju marginaliziranog glasa, stvaranju disidentstva, u izražavanju otpora i u subverzivnom djelovanju. Cilj ovog rada, stoga, jeste da otkrije mehanizme po kojima književnost, odnosno književni jezik, postaje sredstvo subverzije; odnosno koja književnost, u kojem kontekstu i kakvom obliku se može smatrati subverzivnom.

Kao prostor istraživanja subverzivne uloge književnosti izabrala sam časopis i biblioteku *Feral Tribune* koji se ovaplotio kao jedinstven spoj književnog i žurnalističkog medija, društvenog angažmana i umjetničke slobode. Subverzivni i slobodarski kvalitet samog *Ferala* često je istican,⁽¹⁾ a mnoge represivne mjere poduzete protiv ovog časopisa i u komunističkoj Jugoslaviji i u nacionalističkoj Hrvatskoj mogu svjedočiti da su ga oba režima smatrala prijetećim ili čak opasnim po vlastito hegemonijsko upravljanje i ideološku propagandu. Prilično veliki tiraž od 30 do 80 hiljada upućuje na značajan uticaj koji je *Feral Tribune* imao u javnom prostoru.

Korijen *Feral Tribunea* nalazi se u 1983. godini kada je splitski satiričar Đermano Senjanović Ćićo uredio i imenovao prvi broj *Ferala*, *nedjeljnog političkog zabavnika*, u sedmičnim novinama *Nedjeljna Dalmacija*. Nakon odlaska Ćiće, javljaju se novi saradnici zbog čega “*Feral* gubi oštricu vedrog i prodornog Senjanovićeve humora, a često i kriterije” (44). Ipak, kvaliteta *Ferala* ubrzo će se promijeniti kada urednik *Nedjeljne Zorane* Erceg angažuje Viktora Ivančića i Velimira Marinkovića, urednike studentskog lista *FESB*. Početkom 1985. Predrag Lucić će objaviti svoje

(1) “*Feral* nije podržavao i reproducirao logiku robovanja slobodnom tržištu i nacionalnim vrijednostima Domovinskog rata niti je propagirao važnost nacionalnog jedinstva u tranzicijskim teškoćama i evropskim integracijama, nego je sve vladajuće ideologeme propitivao i dekonstruirao iz pozicije koja bi se dala označiti kao mješavina radikalnog humanizma i umjerenog lijevog *egalibertizma*.” (Efendić, 2010); “Splitski *Feral Tribune*, jednu od retkih istinski artikulisanih i postojano uspješnih *institucija medijskog otpora* nastalih na zgarištima propale države i u okruženju grotesknih postjugoslovenskih demokratuara” (Pančić, 1999); “Nakon što HDZ definitivno preuzme Slobodnu Dalmaciju, feralovci daju otkaz i osnivaju samostalni dvotjednik. Za manje od pola godine taj dvotjednik postaje tjednik s tiražom od 30 do 80 hiljada, najuspješniji subverzivni projekt na ovom prostoru možda ikada, svjetski poznat” (Sokolović, 2016) itd.

prve radove u *Feralu*, a posljednja karika poznatog trojca (Viva Ludež), Boris Dežulović, nekoliko godina poslije.

Od samog početka *Feral* je bio suočen s različitim oblicima represivnih mjera tadašnjeg režima. Godine 1987. Ivančić i Marinković će primiti obavijest od regrutacijskog ureda da ne mogu u vojsku jer “protiv njih traje suđenje zbog ‘širenja lažnih vijesti’. Tada su tek saznali da su protiv njih, između 1985. i 1987., podnesena tri tajna optužna prijedloga, te sva tri objedinjena u optužnicu za ‘širenje lažnih vijesti’” (68). Iste godine odbijen je tužbeni zahtjev i obojica su oslobođeni, ali se tužilac žalio. Okružni sud je potvrdio oslobodajuću presudu, ali je u “aneksu presude ustvrdio da je (ne)djelo pogrešno inkriminirano, pa da ih je, umjesto za ‘širenje lažnih vijesti’, trebalo optužiti za ‘povredu ugleda SFRJ’. Trkavica je nastavljena, tužilaštvo se žalilo još jednom, ali je u međuvremenu propala Jugoslavija, pa taj proces feralovcima nikad nije formalno završen” (69). Naredne godine okružni tužilac će zabraniti cijelu *Nedjeljnu Dalmaciju* zbog *Feralovog* parodiranja srpskih “mitinga istine o Kosovu” (i njihovog izvještavanja u jednom dijelu srpskih medija) kroz satirične izvještaje o mitinzima u Splitu. Sud je dva dana poslije ukinuo zabranu, ali je cijeli slučaj ipak rezultirao planovima o strožoj cenzuri unutar *Nedjeljne Dalmacije* prema feralovcima.

Jednak odnos prema, tada samostalnom, *Feral Tribuneu* imat će i vladajući režim u nezavisnoj Hrvatskoj. Godine 1996. održano je suđenje protiv Ivančića i Čulića.

“Zastupnica tužbe Višnja Lončar Ivančića je teretila za ‘uvredu i omalovažavanje predsjednika Republike’, jer ga je proglasio sljedbenikom španjolskoga desničarskog diktatora Francisca Franca te, kao glavnog urednika, zbog fotomontaže na kojoj Pavelić Tuđmanu predaje jaseno vački Kameni cvijet. Marinko Čulić, pak, optužen je da je htio ‘škoditi Tuđmanovu državničkom i osobnom integritetu’, jer ga je prikazao kao ‘sljedbenika fašističko-komunističkog režima.’” (336-337) Obojica su oslobođeni, ali je u “svibnju 1997, Županijski sud u Zagrebu ukinuo Mrčelinu oslobodajuću presudu, i naložio ponovljeno suđenje.” (350) Proces protiv Ivančića i Čulića završit će se ne konačnom oslobodajućom presudom, već zbog smrti tužitelja – Franje Tuđmana. Nedugo zatim

“*Feral Tribune* je na Prekršajnom sudu u Splitu osuđen zbog naslovnice s fotomontažom na kojoj Tomislav Merčep mokri, a Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu podnijelo je kaznenu prijavu protiv Viktora Ivančića zbog teksta ‘Rekapitulacija’, u kojemu je nabrojao suhe činjenice o manifestacijama ustaštva. (...) Godinu kasnije (...) Ustavni sud tu će presudu Feralu proglasiti protuustavnom, uz – hrabru? – ocjenu suca Zdravka Bartovčaka kako je ‘donesena na nedopustivo paušalan način’ te ‘motivirana isključivo političkim a ne pravno-relevantnim razlozima’” (351). Od prvog vala privatnih sudskih tužbi s kraja 1993. pa sve do kraja 1997. godine odštetni zahtjevi protiv *Ferala* iznosit će 16 miliona kuna, a različite pravomoćne presude bacit će *Feral* na koljena. Godine 2002. Slavko Barić dobit će tužbu protiv *Ferala*, a iste godine *Feralu* će biti blokiran račun zbog odštete od dvjesto hiljada kuna, koje je sud dodijelio Željku Olujiću i Marici Meštrović u parnicama iz devedesetih. Građanskom solidarnošću *Feral* je tada spašen, ali je konačno finansijsko uništenje ipak stiglo pet godina poslije, kada država blokira *Feralov* račun zbog milion i po kuna duga za PDV.

Sudski procesi nisu bili jedino sredstvo kojim je Tuđmanov režim nastojao pokoriti i uništiti *Feral Tribune*. Prvi pokušaj uslijedio je 31. decembra 1993. godine, tri dana nakon što je *Feral* objavio naslovnicu sa Tuđmanom i Miloševićem zagrljenim u krevetu, kada su na vrata redakcije banula dva uniformisana vojnika i rekla Viktoru Ivančiću da pođe s njima jer je mobiliziran u Četvrtu gardijsku brigadu. Svjestan sumnjivih okolnosti, Ivančić je uspio da izbjegne, po svemu sudeći, nezakonito odvođenje, a potom se obratio Slavku Goldsteinu za pomoć. Zahvaljujući njegovom uticaju i međunarodnom ugledu, obećano mu je da se Ivančiću neće ništa dogoditi za vrijeme mobilizacije. Nakon mjesec dana provedenih u kasarni Dračevac, Ivančić će ostati jedini glavni urednik ikad mobiliziran za rat u Hrvatskoj.

Ipak, ubrzo je uslijedio novi napad na časopis kada je Ministarstvo kulture nametnulo porez *Feralu* kakav su plaćale samo pornografske novine. “Osobno, mobilizacija je bila težak trenutak. Ali za *Feral*, pornografski je porez vjerovatno bio i teži. Da su izdržali još malo, sigurno bi nas bili ugasili, samo što to srećom nisu znali’, ocjenjuje Ivančić” (254).

Dakle, srećom po *Feral*, 1995. Ustavni sud proglasio je protivustavnim “pornografski” porez *Feralu*.

Iste te godine organizovano je javno paljenje *Feral Tribunea*, “vjerovatno najružniji simbolični napad na medije i slobodu govora u samostalnoj Hrvatskoj” (309). Tri muškarca otela su od jednog kolportera i s obližnjeg kioska sve primjerke *Ferala*; “svežnjeve su odnijeli na Pjacu i demonstrativno ih, bez žurbe, derali i palili. Trajalo je to, prema procjeni objavljenoj u *Feralu*, oko tri sata. Premda su mnogi promatrali, nitko se nije suprotstavio, pa ni dva policajca što se vide na fotografijama” (310). Među rijetkima koji su osudili palež bio je Hrvatski helsinški odbor, koji je u svom javnom saopštenju upozorio kako je “odnos prema tjedniku koji sustavno upozorava na kršenje ljudskih prava, te na pojave političkog terorizma i tolerantnog odnosa prema njemu, indikativan za odnos hrvatske vlasti, ali i javnosti uopće, prema građanskim slobodama u državi” (310).

Navedene tehnike zastrašivanja i represivne mjere kojima je *Feral Tribune* bio podvrgnut za sve vrijeme svog djelovanja, u konačnici su, zajedno sa neoliberalnim tržišnim uslovima i društvenom recipijentskom indiferentnošću zadnjih godina, dovele do njegovog gašenja 2008. godine. Ali one, isto tako, uveliko potvrđuju tezu o *Feralu* kao jednom od najznačajnijih subverzivnih faktora u osporavanju, preispitivanju i kritici ideoloških matrica komunizma, a potom i nacionalizma u Hrvatskoj i regiji. Koje književne postupke i stilske figure, koje narativne i metričke oblike možemo pronaći u subverzivnim tekstovima časopisa; na koji način je upravo književnost nosilac subverzivnosti i zbog čega, to su neka od pitanja koja će se razmatrati u radu.

Na temelju *Biblioteke Feral Tribune* – osnovane 1994. godine, u okviru koje je objavljeno 81 djelo publicističkog, filozofskog, politološkog i književnog karaktera stranih i domaćih autorica i autora – pokušat ću utvrditi poetske modele koji podržavaju određeni oblik subverzije te ukupnost djelovanja ovakvog izdavačkog projekta na kulturni i društveni život regije.

Na kraju, pokušat ću doći do zaključka koja književna sredstva i vrste su najpogodnije da se iskaže subverzija, koje sekvence književne i

društvene stvarnosti ona obuhvata te da li je *Feral Tribune* imao onaj revidirajući i dekonstrukcijski uticaj na društvenu i kulturnu okolinu koji mu se pripisuje.

U pogledu svrhovitosti, ovaj rad ima za cilj da pridonese razumijevanju subverzije (prije svega, književne subverzije) koja bi time mogla da posluži kao kvalitetnije analitičko oruđe u propitivanju različitih književnih, kulturnih i društvenih pojavnosti.

Subverzija

Subverzija je svakako jedan od onih mutnih pojmova koji svoje iole čvrste semantičke okvire dobija tek iz konteksta koji opet može da bude ideološki obojen, strukovno predisponiran, estetski ili etički (ne)utemeljen. Takva značenska razuđenost nije toliko rijetka kako se na prvi pogled čini; srastavanje i prelivanje saznanja različitih naučnih disciplina sa kolosalnim učinkom u drugoj polovini dvadesetog stoljeća dovela je i do svojevrstne terminološke zbrke.

Osnovno značenje subverzije podrazumijeva akciju, ili čak društvenu pojavu, koja potkopava i destabilizira vlast, vladajući poredak i ideologiju. Pitanja: da li se ta akcija sprovodi s ciljem prevrata, koje metode uključuje i u kojim oblicima se javlja, da li je ideološki motivirana te da li su iz te akcije proizašli željeni rezultati, predstavljaju dodatne, ponekad i krucijalne, komponente oko kojih postoje mnoge neusaglašenosti. Na neka od ovih pitanja, koja su relevantna za *Feralovu* subverziju i temu ovog rada, pokušat ću da dam odgovor.

Samo definiranje, interpretacije i aksiološkijska procjena ovog pojma umnogome zavisi od pozicije iz koje se vrši ta ocjena i vrednovanje. Vojni priručnici i knjige pisane pod pokroviteljstvom vlade, kao dio vladajuće ideologije, jednoglasno proglašavaju subverziju negativnom pojavom, od invazivne i veoma opasne do nenasilnog aspekta veće prijetnje, pri čemu se prokazuje opća tendencija vlasti da održi *status quo*. Na drugoj strani, kao pobornik opće i potpune društvene preobrazbe koja može nastati tek kad se postojeće društvo sruši, Marks generalno ima aksiološkijski pozitivan stav o subverzivnom djelovanju. Subverzija je, prema Marksu, prikriveni, podzemni dio djelovanja da se određeno

nepravedno društvo iz korijena promijeni. Subverzija prethodi revoluciji ili je dio nje; a subverzivne mogu biti i one negativne pojave u društvu koje će u konačnici pridonijeti njegovom padu. Dakle, interpretacija subverzije veoma često može biti ideološki funkcionalizirana; pitanje je da li je i samo subverzivno djelovanje uvijek ideološki motivirano. Odgovor na to pitanje ne može biti apsolutan, jednako kao što se aksiološki subverzija ne može proglasiti pozitivnom ili negativnom pojavom. Ali, šta to znači za *Feral*?

U odnosu na navedene dvije pozicije, koje možemo smatrati direktno suprotstavljenim, ekstremnim stavovima pa na toj osi, na kojoj je jedan krajnje desno, a drugi krajnje lijevo, pozicija *Feralove* subverzije pripada središnjem dijelu blagog lijevog usmjerenja. Od krajnje desnog stajališta, dakako, odvaja se izričitim neslaganjem sa postojećim društvenim stanjem, ali se i od krajnje ljevice razlikuje po tome što teži korekciji postojećeg društvenog uređenja više nego njegovoj radikalnoj preobrazbi. Subverzija, prema Marksu, treba da bude dio revolucije, dok je *Feralova* subverzija dio otpora. I dok ocjena subverzije i njena svrhovitost, kod Marksa, potiče iz projekcije komunističkog društva, *Feralova* subverzija motivirana je univerzalnim načelima i odbranom ljudskih prava i sloboda.

Kao što se da zamijetiti, značenje subverzije ovisi i o disciplinarnoj oblasti u kojoj se razmatra, odnosno o diskursu u kojem se javlja. Neke veoma važne kategorije subverzije u vojno-političkom diskursu (i dispozitivu) uopće ne postoje u kulturalno-književnom diskursu unutar kojeg djeluje *Feral Tribune*. Takve su naprimjer nasilne akcije koje su neprimjenjive u verbalno ograničenom diskurzivnom području *Ferala*. Kulturni materijalisti istražuju važno pitanje izvantekstualnosti subverzije i njenu determiniranost političkim i socijalnim uvjetima u kojima se javlja. Dollimore navodi da se subverzija “ne može protumačiti kao takva a priori, nezavisno od artikulacije, konteksta i recepcije” (Dollimore u Lešić 2003: 215). *Feral Tribune* je u toku svog dugogodišnjeg postojanja djelovao na osporavanju, izrugivanju i podrivanju vladajućeg autoriteta i dominantnih diskurzivnih praksi etnonacionalizma, neofašizma, komunizma, kapitalizma, neoliberalizma, patrijarhata,

klerikalizma te drugih oblika moći. Njegov prilično veliki sedmični tiraž odražavao je zapažen uticaj na čitalačku publiku. Komunističke vlasti, ali i vlasti samostalne Hrvatske, *Feral Tribune* su percipirale opasnim ili prijetećim, zbog čega je bio izložen pritiscima, oblicima zastrašivanja i represije. Iako sve ovo govori o neospornoj subverzivnosti *Feral Tribunea*, ovaj časopis ipak ne ispunjava krajnji zahtjev Alana Sinfielda o uspješnom ishodu subverzije. Za Sinfielda (Književna republika 2005: 204) subverzivno je samo ono što je srušilo vlast, napravilo prevrat i slično. Ipak, ono što Sinfield zaboravlja jeste da kolosalni prevrat u društvu, kakav bi na primjer mogao biti slom patrijarhata, ne nastupa naglo, u jednom historijskom trenutku, i najčešće nije rezultat djelovanja samo jedne društvene sile. Stoga bi se cijeli onaj kompleks akcija koje postoje od prvih naznaka slabljenja patrijarhalne moći, a koje su sudjelovale u rušenju, morao smatrati subverzivnim.

Književnost kao umjetnost riječi

Počev od Tinjanova, savremeni književni teoretičari pristupaju pojmu književnosti kao relativnom i nepostojanom označitelju koji se, po njihovu mišljenju, opire “konačnom sudu” jednostranih kao i univerzalističkih pogleda dotad prisutnih u znanosti o književnosti. To opiranje ogleđa se u mnogostrukosti formi u kojima se književnost javlja, sadržajima koje obrađuje, njenoj ovisnosti o društveno-historijskom kontekstu u kojem nastaje – interpretacijama, vrednovanju i društvenoj ulozi koju joj pripisuje doba nastanka kao i ona koja ga nasljeđuju.

Neću težiti da donesem definiciju književnosti, niti da iznesem esencijalne osobine koje bi činile njenu bit, već ću razmatrati i operirati s dva njena aspekta koji bitnije mogu odrediti samo dio onoga što se smatra književnošću. Prvi aspekt odnosi se na njenu pojavnost, na medij književnosti uzet kao premisa za poznatu frazu “umjetnost riječi” kojom se simplificirano ali ipak upečatljivo iznosi jedna od njenih osnovnih značajki – književnost se iskazuje u jeziku i ona ne postoji izvan jezika. (Međutim, i pored toga jezik ne možemo uzeti kao stabilnu i dovoljno čvrstu osnovu za neku konačnu definiciju književnosti. Postoje dva razloga za to, prvi je to što svaki oblik jezičkog izražavanja ne čini književnost

– možemo reći da je jezik širi entitet od književnosti, a drugi je nejedinstvena upotreba jezika u različitim oblicima, vrstama, rodovima unutar književnosti.) Književnoteorijska škola koja se fokusirala na izučavanje specifične upotrebe jezika u književnosti nazvana je formalističkom, a činili su je ruski književni kritičari Viktor Šklovski, Roman Jakobson, Osip Brik, Jurij Tinjanov, Boris Eihenbaum i Boris Tomaševski. Pored pomenutih problema, ruski formalisti su smatrali da se upravo kroz jezik književnosti, njegovu specifičnu strukturiranost, može doći do biti literarnosti. Razlikovali su svakodnevni jezik koji karakteriše providnost forme i usmjerenost na svijet, pa je njegova osnovna funkcija komunikativna. Takav jezik je “automatizovan”, on podrazumijeva rutinsku upotrebu jezika sa ustaljenim frazama i klišeima koji bivaju neopaženi. Nasuprot njemu je jezik književnosti koji ima za cilj da naruši automatizam svakodnevnog govora, da ga deformiše i oteža, usmjeravajući pažnju na sebe. Za ruske formaliste svi postupci u književnosti, kao što su pjesničke slike, tehnike pripovijedanja, ritam, sintaksa, metar, rima i slično, imaju zajedničku konsekvenciju “očuđenja” ili “oneobičavanja” poznatog. U tom “nasilju nad jezikom”, u postupku očuđavanja i otežane forme krije se, po mišljenju formalista, zadatak književnosti koji je “oneobičavanje naše percepcije stvarnosti remećenjem njenog rutinskog, automatizovanog toka” (Markowski 2009: 129); “cilj umjetnosti je da se osjećanje stvari da u obliku viđenja, a ne prepoznavanja” (Šklovski). Satirični dio časopisa *Feral Tribune* koristit će se tim književnim postupcima kako bi u različitim tekstovima i rubrikama iznio drugačiji pogled na stvarnost ili narušio osjećaj prirodnosti postojećeg viđenja stvarnosti. Kako je u pitanju društvena stvarnost na koju je njihova pažnja usmjerena, iznošenje drugačije percepcije postojećeg društvenog poretka nasuprot onoj koju on sam proizvodi te unošenje “efekta stranosti”, kako bi to rekao Breht, u dominantni diskurs, u principu se može smatrati subverzivnim činom. Stoga će jedan dio ovog rada biti posvećen izučavanju upotrebe književnih postupaka u tekstovima Ferala, socijalnim i političkim uslovima u kojima nastaju te njihovom potencijalno subverzivnom učinku.

Književnost kao sistem

Drugi pristup razumijevanju književnosti koji će se koristiti u ovom radu odnosit će se na sistemsku složenost književnosti te njenu institucionalnu ukorijenjenost u društvene procese i infrastrukturu. Definirajući književnost u svom *Pojmovniku*, Biti će navesti izvore i specifičnosti ovakvog tumačenja književnosti:

“U prilog tezi da je konstitucija književne kvalitete nekog teksta znatno složeniji proces, koji podrazumijeva velik broj integrirajućih instanci, argumentiraju tijekom 80-ih god. npr. empirijska znanost o književnosti, teorija sistema, Novi historizam, kulturalni studiji te marksistička kritika koja operira pojmom institucije. Svima im je zajedničko nastojanje da pod k. (književnošću, op. M. M.) razumiju manje ili više autonoman, ali u svakom slučaju izdiferenciran sistem praksi proizvodnje, potrošnje, kritičke, pedagoške i znanstvene reprodukcije tekstova, koji podrazumijeva određen broj institucijskih tehnika, uloga i položaja kao pogon vlastita samoodržanja. Taj sistem nije izoliran već kroz živi odnos prema drugim sistemima kao nestabilnoj okolini koja mu je dodijeljena, nastoji očuvati svoju razlikovnost i oduprijeti se pokušajima podčinjavanja i instrumentalizacije.” (Biti 2000: 252-253)

Feral Tribune je preko svoje biblioteke, koja je uključivala procese reprodukcije i distribucije književnih tekstova te književnokritički i marketinški angažman, bio dio književnog sistema i kao takav imao uticaja i mogućnosti da djeluje subverzivno na ukupnu društvenu proizvodnju mišljenja, a vjerovatno i na sam književni sistem. Pitanje je u kojim aspektima i u kojoj mjeri se *Feralova* biblioteka može smatrati subverzivnom te u kojem obliku se ta subverzija javlja.

Poetika *Feral Tribunea* (koncept lude(2) i komunikacijska mreža)

Kada je izašao prvi broj samostalnog *Feral Tribunea* 1993. godine, izgled časopisa djelimično je promijenjen, tako da slikovitije i jasnije predstavlja svoju poziciju u društvu. “Grafički izgled naslova preuzet je iz starog izdanja u *Slobodnoj Dalmaciji*, ali i obogaćen crtežom alegorije ludosti, koji su feralovci pronašli u knjizi *Povijest dvorskih luda* Mauricea Levera, objavljenoj 1986. u Grafičkom zavodu Hrvatske. Crtež ludosti, objavljen na 11. stranci Leverove knjige, potječe iz 17. stoljeća, a prikazuje ženu kako sjedi okruženu pticama u letu, i pod njom piše: Ludost, kraljica svijeta.” (Pavelić 2015: 200) Pored slike Ludosti, koja će funkcionirati kao svojevrsni grb *Ferala*, u Leverovoj knjizi feralovci će pronaći i konkretnu historijsku ličnost s kojom će se časopis na neki način identificirati. Riječ je o Ferialu (ili Ferialu) Tribouletu, dvorskoj ludi francuskog kralja Franje Prvog iz 16. stoljeća, čiji će detaljni fizički, psihološki i sociološki profil, dat u Leverovoj knjizi, poslužiti kao inspiracija Dežuloviću da nacrtá “onaj poznati lik koji će postati jednim od zaštitnih znakova *Ferala*, a ceri se i iz toga prvog broja, prkoseći svima ‘bosanskim grbom’ i srednjim prstom” (Pavelić 2015: 206), a autoru(3) uvodnika, u tekstu *Legenda živi*, da ga oživi riječima i oda počast, proglašavajući *Feral* – u Hrvatskoj, u vrijeme tiransko i vrijeme ratno – njegovim nasljednikom. Ferial Triboulet, piše autor uvodnika, “utemeljitelj je i najslavnije ime profesije, odmetnuvši se tijekom romantizma iz povijesti u legendu, kao neka vrsta mitološkog junaka, na pola puta između fikcije i stvarnosti”. On je “jedan od najdarovitijih ‘šaljivdžija’

(2) Iako bi se poetika *Feral Tribunea* mogla definirati isključivo književnom nomenklaturom (prije svega bahtinovski zasnovanim pojmovima parodije, aluzije, citata, intertekstualnosti, karnevala, hibrida, polifonije, pastiša i sl., koji s postmodernom ulaze u književnoteorijske rasprave), ipak sam smatrala da je potrebno utvrditi koncept koji će odgovarati složenoj prirodi *Feral Tribunea* te obuhvatiti ne samo književni već i društveni i politički diskursni prostor.

(3) “(...) taj uvodnik prvog broja *Ferala* potpisan je s ‘uredništvo’, ne imenom i prezimenom autora, pa danas postoji stanovita neodlučnost u pogledu autorstva tog teksta. Ni Viktor Ivančić, Boris Dežulović, naime, ne sjećaju se više točno koji ga je od njih dvojice napisao, pa obojica dopuštaju mogućnost da su sami, ali i onaj drugi. Lucić pak tvrdi da je tekst djelo Viktora Ivančića ‘ma šta Viktor i Boro mislili o tome.’” (Pavelić 2015: 208)

stoljeća, ‘vješt parodiji i satiri, ismijava cijeli svijet, govori svakome što ga ide, ne šteti nikoga; a sve s toliko duhovitosti, i s takvim smislom za lakrdiju, ne odustajući nikad od iskrena govora... Tako se nadaje kao arhetip lude-mudraca, onaj koji kralju predaje nešto od mudrosti njegova naroda. Utjelovljuje on, posred dvora, nešto poput takozvanog narodnog duha: mješavinu podrugljivosti, sirovosti dobričine, lažne naivnosti i dobranu količinu zdrava razuma.” (...) Autor teksta potom povezuje lik i djelo Tribouleta sa programom i ulogom koju sebi *Feral* postavlja: “Kralj Franjo I završio je duboko u udžbenicima povijesti, gutajući prašinu s požutjelih stranica, a njegova dvorska luda – Ferial Triboulet – u Hugoovim dramama i Verdijevim operama. Time je na neki način uspostavljena posthumna pravda u odnosima između neprikosnovene moći i njezine nacerene prtljage. *Feral Tribune* danas, u državi Hrvatskoj, na dvoru Franje Tuđmana, s radošću uzima u ruke svečanu palicu i navlači kapu sa zvončićima, spreman da vam isplazi jezik ravno iz ogledala, unaprijed znajući da mu je osigurana uloga mjehura u jeftinoj sapunskoj operi što je na ovim prostorima danas zovu demokracijom. Ako treba prsnuti, najbolje je prsnuti od smijeha. *Feral Tribune* danas, u državi Hrvatskoj, na dvoru Franje Tuđmana, radno obilježava 500. godišnjicu rođenja lude Tribouleta, s uvjerenjem da legenda živi. Tim više što se ostvarenje tog polutisućljetnog sna, kao što je to slučaj i s ostalim višestoljetnim hrvatskim halucinacijama, nudi u vrijeme tiransko i vrijeme ratno. Stavljajući imena u službu stava – Viva Ludež! – pozivamo vas na mobilizaciju do konačne pobjede razuma u domovinskom ratu: jedino ako ste nasmijani od uha do uha pokazujete da ste naoružani do zuba!” (FT 416).

Pored ekstravagantnosti koju ima nevjerojatna slučajnost da Triboulet ima iste inicijale kao *Feral*, te da se i njegov *kralj* zvao Franjo, usporedba *Ferala* s ovom dvorskom ludom imat će mnogo veći značaj za časopis. Uvodni tekst prvog broja samostalnog *Ferala* pokazat će se kao svojevrsni manifest časopisa te, retrospektivno gledajući, najavit će osnovne postavke njegove poetike koje će se dosljedno držati, simbolički podsjećajući na rugalačku tradiciju kojoj pripada u Dežulevićevoj slici lude prisutnoj u svakom broju. Uloga *Ferala* kao lude u hrvatskom društvu

(ili jugoslavenskim društvima) imat će, dakle, veoma složene semantičke i stilističke konsekvence za svaki tekst, karikaturu, sliku i natpis koji se u njemu nađe. Ona će stvoriti odgovarajuće filtere koji će izobličavati onako kako luda izobličava svoju pojavu, glas i općeprihvaćene riječi – radi razobličavanja. Ti filteri bazirat će se na istim onim principima devijacije jezika i smisla specifičnim za književni jezik.

Prema Bahtinu, likovi obješenjaka, lakrdijaša i lude pripadali su “književnosti nižih socijalnih slojeva srednjovjekovlja”, razvijajući se u okvirima malih folklornih i polufolklornih oblika satiričnog i parodijskog karaktera. “Njihov smeh ima javni karakter narodnog trga. Ponovo uspostavljaju javnost ljudskog lika: jer svekoliko postojanje tih likova, kao takvih, potpuno i do kraja je napolju, može se reći, sve iznose na trg, čitava njihova funkcija se i svodi na ospoljavanje (istina, ne svog nego odraženog tuđeg postojanja – ali drugo i nemaju). Time se stvara poseban oblik ospoljavanja čovjeka putem parodijskog smeha.” (Bahtin 1989: 278) Mada se ne pojavljuje u ljudskom liku, satirični dio *Ferala* preuzet će gotovo sve funkcije i karakteristike ovoga lika. Narodski karakter časopisa ogledat će se u jeziku koji će često biti lokalno obojen, svjesno udaljen od norme, sadržavat će fraze i sintagme specifične za marginalne socijalne grupe i, iako će koketirati s onim što uslovno možemo nazvati visokom kulturom, zadržat će mogućnost lakrdijaškog odnosa prema njoj. Bahtin će napomenuti da je kao dio lakrdijaševih oblika odražavanja-objavljivanja obuhvaćeno i objavljivanje “specifično skrovitih oblasti života, na primjer, seksualne” (Bahtin 1989: 280) prirode. Psovke, vulgarnosti, otvorene ili aluzivne poredbe i reference na seksualnost, fiziološke procese čovjeka, različita su sredstva koja su jednim dijelom doprinosila komičnosti izraza i sadržaja u *Feralu*, ali, dodatno, postavljala direktnu vezu sa narodnom otvorenošću. Pored toga, javni karakter *Feralovog* smijeha imanetan mu je na isti način kao i smijeh kod lude.

Bahtinova tvrdnja da *čitava njihova funkcija se i svodi na ospoljavanje (istina, ne svog nego odraženog tuđeg postojanja – ali drugo i nemaju)* može se odnositi i na *Feral*. Svaki tekst i karikatura satiričnog *Ferala* filtriran je i izobličen odraz likova društvenog i političkog života Hrvatske

i regije, te bez tih likova⁽⁴⁾ ne bi ni postojao. Ta funkcija ospoljavanja, ipak, nije sama sebi svrha. Bahtin smatra da je početna uloga lakrdijaša, obješenjaka i lude bila u suprotstavljanju feudalnom uređenju i feudalnoj ideologiji te osporavanju neprirodne uslovnosti što je ta ideologija unosi u ljudske odnose. (Bahtin 1989: 280-281) Ona predstavlja *borbu sa konvencionalnošću* i ima *razobličavajuću snagu* u suprotstavljanju ideologiji. Po svemu onome što je navedeno u ovom radu, po svim osvrtima na časopis, ali i prema otvorenim izjavama samih novinara koji su pisali za *Feral*, jasan je, od samog osnivanja časopisa, njegov antitotalitarni, antinacionalistički program, a nešto kasnije i suprotstavljenost neoliberalnoj ideologiji. Pri tome je bio u svakom pogledu nekonvencionalan; izazivao je građanski moral i puritanizam, provokativno prokazivao licemjerje patriotizma, religioznosti, *demokraštine* i drugih svetinja novonastale države.

Sve odlike lude imaju obavezno inkorporiranu određenu pomjerenost, izmještenost iz norme, zakona i kanona; devijaciju koja, kako je već ranije spomenuto, ima stilističke i semantičke konsekvence u jeziku, a dekonstrukcijske i demistifikacijske u društvenom i javnom prostoru. U skladu s tim, jezik *Ferala*, poput jezika lude, bit će uglavnom parodičan, karikaturalan, ironičan, metaforičan, paradoksalan, simboličan, komičan i slično. Struktura tekstova koji se javljaju u *Feralu* imat će stihovanu i/ili dijalošku formu, javljat će se u obliku priče, crtice, pjesme, anegdote, dnevnika i dr. Pritom će uvijek imati kritički, dekonstrukcijski pa i subverzivan odnos prema ideološkom centru i dominantnom diskursu. Preko koncepta lude, *Feral* će se približiti književnosti najviše što je moguće za jedan časopis društveno-političkog usmjerenja. Ovaj koncept dopustit će mu da iskoristi svekolike mogućnosti književnog jezika, strukturalnih i oblikotvornih postupaka u proizvodnji vlastitog izraza zadržavajući pritom svoju disidentsku, subverzivnu i rugalačku prirodu. Koncept lude najbolje će označiti *Feralovu* marginalnu, ali aktivnu poziciju. Omogućit će devijaciju od norme na nivou jezika kao i na nivou

(4) Kažem likovi, a ne ličnosti jer se opstojnost odraza održala zbog rezistentnosti funkcija određenih ličnosti u cjelokupnom ideološkom sistemu. Iako se odnosi i na konkretne ličnosti, odraz, prije svega, razobličava funkciju.

društvenog angažmana. Pritom će oba nivoa funkcionisati u sveobuhvatnoj korelaciji, koja će detaljnije biti predstavljena na konkretnim primjerima u nastavku rada.

Poetika lude i lakrdijaša, važno je naglasiti, smješta satirični *Feral* u viševjekovnu tradiciju karnevaleskne kulture koja ima za cilj dehijerarhizaciju kulturnih, društvenih i političkih vrijednosti, a kroz smijeh i političku gestu subverziju njima kongruentnih moći. Ovaj subverzivni aspekt poetike lude, koji se u *Feralu* najčešće ostvaruje preko književnog diskursa, ali ne ograničavajući se njime,⁽⁵⁾ bit će fokus istraživanja u ovom radu.

Pored navedenih odlika *Ferala* – dvostruke devijacije, ospoljavanja, narodskog i javnog karaktera te suprotstavljenosti aktualnoj ideologiji – zasnovanih na konceptu lude, njegovu poetiku možemo okarakterisati i pojmovima intertekstualnosti, citatnosti i referencijalnosti. Ovi pojmovi srodni su već nabrojanim odlikama, ali je značajno da budu spomenuti zbog njihove književne konotativnosti, a, što je još važnije, njihovog komunikativnog svojstva. *Feral Tribune* izgrađen je kao polje komunikacije iz kojeg se putevi dijaloga šire u raznim smjerovima i različitim načinima. *Feralovi* čitaoci nisu pripadali samo jednom etnosu, čak ni jednoj državi, kao ni jednom staležu, niti jednoj socijalnoj grupi; njegova intertekstualna mreža obuhvatala je ne samo hrvatsku već i regionalnu tradiciju, ne samo domaće kulturalne tekovine već i svjetske, pisanu i usmenu književnost.

S obzirom na to da je fokus ovoga rada na subverzivnosti *Feral Tribunea* ostvarenoj kroz književne postupke i strukture, odnosno na korelaciji ova dva njegova po-etička aspekta, u nastavku će biti predstavljeni primjeri na kojima se to jasno može dokazati. Svi primjeri doneseni su uglavnom u okvirima određene zajedničke odrednice radi kvalitetnije organizacije. Kao kriterij za selekciju uzeta je osnovna, najupečatljivija karakteristika svakog pojedinog teksta, koja je mogla da bude pripadnost određenoj rubrici, nekoj specifičnoj književnoj formi i slično.

⁽⁵⁾ Ovdje prije svega mislim na estetski kriterij koji su, kako se da primijetiti, feralovci shvatali više kao sredstvo, manje kao cilj.

“Bilježnica Robija K.”

Pojava žanrovske hibridnost karakteristična je i, može se reći, nužna u svijetu satiričnog novinarstva. Ali upravo zbog svog književnoumjetničkog aspekta najčešće se otjelovljuje i percipira kao novina i lični pečat autora. *Dnevnik Robija K.* (kasnije *Bilježnica Robija K.*) tako je novinsko-literarni hibrid koji inspiraciju crpi iz društveno-političkog života i iznosi određeni stav ili daje komentar na tu stvarnost, ali na način narativnog i fikcionalnog izričaja karakterističnog za književno stvaralaštvo. U skladu s tim, struktura i oblik ove rubrike određeni su novinskim determinantama, kao što su pitanja aktualnosti sadržaja i veličine teksta, ali i književnopripovijednim i stilskim odrednicama crtice, anegdote, dnevnčkih zapisa i burleske.

Glavni protagonist je dječak Robi, znatizeljni i beskrupulozni huligančić, koji se svojom sumnjom u općeprihvaćene vrijednosti, karikiranjem javnih ličnosti i propitivanjem poteza koje vuče vlastodržačka elita pozicionira kao društvenokritički glas anarhičnog i subverzivnog prizvuka zaštićen samo sredstvima i postupcima književnog svijeta u kojem obitava i koji ga, na prvi pogled, prekrivaju zastorom nemušnosti. Ključnu ulogu uobličavanja njegovog glasa u takoreći subverzivnu silu igraju humor i komičnost izraza koje autor postiže različitim književnim sredstvima poput ironije, paradoksa, igre riječima, hiperbole, kalamtura, aluzije i sl. U tom pogledu značajna je i infantilizirana pozicija naratora Robija koji se, poput Andersenovog dječaka, nameće kao jedini neiskvareni glas razuma i vida nepomućenog indoktrinacijom. U dijahronijskom presjeku likova *Bilježnice*, Robijeva porodica je postavljena kao grubi odraz političkih i kulturoloških promjena posljednjih 50-ak godina na ovim prostorima. I mada prve dvije generacije – komunistička, generacija Robijevog djeda, i nacionalistička, generacija njegovih roditelja – imaju jasan, određen i zaokružen pogled na svijet, Robijeva generacija je u svakom pogledu infantilna: zbunjena, nedovršena, bez konačne identitarne odrednice. Tu ideološku neodređenost posljednje generacije moguće je posmatrati i kao nagovještaj autorovog optimizma, ali i kao skeptički pogled u dubioznu budućnost. Što se tiče ostalih likova, oni su uglavnom rezultat kolumnističkog kompromisa kojem je

autor morao pribjeći; zbog toga većinom nemaju širinu i kompleksnost književnih likova, već su *tipološki*, određeni samo jednom dominantnom karakternom crtom ili čak ni to, prisutni su samo da iskažu neki društveno-politički stav, da daju neku komičnu repliku, ili da radnju učine dinamičnijom.

Jezik *Bilježnice Robija K.* nakon određenog vremena poprimio je oblik splitskog urbanog govora i političkog žargona od početnog oblika standardnog jezika. Postoji više potencijalnih razloga zbog kojih se Ivančić odlučio za takvu derivaciju svog izraza. Prije svega, iskrivljeni govor jednog dječaka, derana, koji sadrži žargonizme, vulgarizme i dijalektizme nudi veliki komični potencijal, a znamo da se humor može smatrati jednom od osnovnih pretpostavki bilo koje satire. Na drugoj strani, lokalno i žargonski obojenim jezikom Ivančić svog glavnog lika distancira od normativnog centra, naglašavajući tako, i kroz jezik, njegovu marginaliziranu poziciju. Bitno je spomenuti i igre riječima, kalambure i kovanice u *Bilježnici Robija K.* koje dodatno doprinose komičnosti i aluzivnosti njegovog izričaja.

Navedene odlike *Bilježnice Robija K.*, a prije svega odnos književnoumjetničkih postupaka u tekstu i recepcije tog teksta kao subverzivnog, bit će prikazane u sljedećim primjerima.

Broj 421. od 10. avgusta 1993. godine, pod naslovom *Klanje kroz gusto granje*:

Ja i moj drug Dino smo utiho čučali na teraci. Mi smo ćiribimbili sa kanočalima u parkiju. Ona Nela svinjogojstvo je motala se iza i čekala je red za ćiribimbilo. Dino je dzirniyo kroz kanočal u parkiju i mrmorio je: "C-c-c-c... Viš ti koji je to đir, jebate... natovariš dvista zelenih u kamijon, onda ih dovezeš na more, onda razapneš šatore i iskipaš zelene usred grada... Lako li je tako, u pene..." Ja sam ćiribimbio i rekao sam:

"Ma živi nered, čoviče! Više se nemaš u gradu di popišat a da ne naletiš na gomilu zelenih... Gleaj samo koliko ih je u našoj parkiji;... c-c-c-c..." Dino je nabijo kanočal na nos i rekao je:

“Ispaliću, čoviče, ima ih mali milijon... Eeee, da je sad priklat jedno dva komada!!!” Ja sam rekao: “Ma šta dva, jebate patak?! Na ovu vrućčinu kad ti uskuva mozak?! Pa prikla bi ih baremko sedam-osam!!!” Samo onda je iza Nela svinjogojstvo viknila: “Poala što ste ogavni! Oćete više prestat sa kenjažom, a?!” Ja i Dino smo se okrenili u čudilu. Dino je Neli rekao: Oala što se pravimo finćukasti! Misliš ako si ženskica da ti sad ne bi priklala jednu zelenu, a?” Nela je viknila: “Bljah! Naravski da ne bi, nisam ja krvožedna! Plus ne mrzim zelene!” Ja sam rekao: “Pa ja ih baš volim! Ali samo kad se skroz olade! Onda bi ih kla do nemilosti, he-he...” Samo tu je Nela svinjogojstvo začepenzi i spustila je glavu. Njoj su potekle suzice žalosnice. Onda je ona prošapućala: “Meni je mama porijeklom zelena...” Ja i Dino smo najprvo razrogačili oči. Onda smo for gas blokali od smijade. Dino je Neli rekao: “He-he, pa vidi ti se po kumbaturi, jebate! Pari daš sad prsnit kao dinjemit, he-he...” Ja sam govorijo: “Bez brige Nela, pa ne bi mi tebi priklali tvoju mamu! Nego samo ove zelene što su ih iskipali iz kamijona!” Nela je dreknila: “A sram vas i stid bilo! Kako možete bljezgarit takve grubosti o muslimancima! I oni su ljudi!” Ja sam opalijo naivu: “Kakvi sad muslimanci, jebate noj? I kako ti ove dinje u parkiću mogu bit ljudi!” Nela je samo zinila od iznereda. Dino je njoj rekao: “Misliš ako je tebi mama porjeklom od dinje da odma i dinje su porjeklom od ljudi?” Nela je najprvo gledala u tupilu. Onda je ona pitala: “La-la, a od koga su porjeklom ljudi šta nam prodaju dinje?” Ja sam rekao: “Oni su od dinjosaurusa!”

Meni su doma u portunu pobunile se dimije. To je onaj Bezmalinović sa drugog cjelo popodne urlikao. On je đipao po kući i derao se: “Di mi je?! Di mi je, ženo, di mi je?!” Bezmalinovička je njega pitala: “Šta di ti je, jebemu miša potopira?!” Bezmalinović je vikao: “Di mi je pištolj da se ucme-

kam! Di mi je?!” Bezmalinovička je rekla: “Akoš se sto posto napucat, ja ću ti ga probat nač!” Onda je moj tata skočijo iz hotelje. On je rekao: “E više mi je prepun kua ove pobune dimija u portunu! Ajmo ekipa svi vanka na piće! Ispaliću na ganglije ako ovd i ostanem!” Onda smo mi cjela porodica izgibali vanka u đir na pićenzi. Ja i mala Damjana smo srkali po mirindu i kolu. Mama i tata su srkali po kavicu i pivo. Tata je mami rekao da malo ga jebe platežna moć i da ima li ona takujin za platit. Mama je rekla: “Imam ja takujin! Samo ne znam di mi je!” Tata je viknijo: “I ti me brumaješ sa dimijama, je li? Pa zbog toga sam uteka iz kuće!” Mama je u roku odma začepila labrnju. Tata je od nervoznosti Damjani opalijo kacot zbog srkanja. Ja sam fasovao penkalu za kopanje nosa. Onda je tata zovnijo obero za platit. Ober je rekao: “Samo malo, da vidim di mi je!” Tata je zaškrgutao zubima: “Evo ga i ovaj... dimije za dimijama!” Oberu je bilo nekuženje na kvadrat. On je rekao: “Aha, našao sam! Evo izvolite rakun!” Ober je rekao: “Rakun, bogati! Za platit!” tata je rekao: “Pa valjda račun, jebaga led?” Ober je rekao: “E, moj šjor, ali vi niste čuli za palatalizaciju?” tata je rekao: “Patalali... palituli... za šta?” Ober je rekao: “Palatalizacija! K-g-h u č-ž-š i obratno! Nisu svi oberi papani, znate!” Tata je rekao: “Ti to mene zajebavaš, je li?” Ober je raširijo ruke: “Ma nikog ja ne zajebavam, čoviče! Izvolte platit rakun i mirna bosna!” Tata je viknijo: “Slušaj, boli mene čuna za tu tvoju patalalizaciju! Ne možeš ti brumavat goste!” Ober je rekao: “Ja se samo držim pravila i zakona! To je sabor izglasao!” Tata je rekao: “A je li? E pa onda ću i ja platit po patalalizaciji!” onda je tata se dignijo od stola i ćopio se za šlic. Ober je skočio: “Čujte, nemojte mi ovd i pravit skandal! Ja samo oću da mi platite rakun!” Tata je rekao: “Pa viš da vadim kunu!” (FT 421: 3)

Komični zaplet iz obje ove crtice zasniva se na nesporazumu nastalom u jeziku. U prvoj Ivančić se bavi problematikom nacionalizacije jezika koja ima tendenciju rasta u tadašnjim ratnim okolnostima i sve prisutnijim i otvorenijim nacionalistički obojenim jezikom kako u javnom prostoru tako i u privatnosti. Humoristički obrat Ivančić proizvodi postepenom gradnjom očekivanja čitaoca koristeći se širokim semantičkim spektrom nekih riječi i dvoznačnošću konteksta u kojem ih upotrebljava. Pored toga, dijalog između Robija i njegovog druga svojom jednostavnošću evocira očekivanu bahatost i svirepost u kontekstu nacionaliziranog govora koji čitalac pogrešno pretpostavlja. Dijaloškim postupcima, kojima sukcesivno gradi dramsku napetost, Ivančić dovodi u zabludu ne samo protagoniste, već i samog čitaoca, pa neočekivani saznajni obrat proizvodi šokantan i, moguće, katarzičan efekat. Naizgled samo zanimljiv i humorističan nesporazum između nekoliko školaraca nosi u sebi subverzivnu kritiku na nacionalizaciju jezika i ratnohuškački govor koji u društvu postaje prihvatljiv, pa čak i podstican.

Kako su često jezik i društvena gibanja dva korelativna entiteta, *nacionalizaciji jezika* kao i jezičkoj stigmatizaciji određenih nacionalnih skupina prethodila su nehumana vojno-politička dešavanja u Hrvatskoj u to vrijeme, a koja su mogla biti povod Ivančiću za ovaj dio crtice. Tako, u istom broju *Feral Tribunea*, u rubrici *Purgatorija*, Goran Nikolić donosi tekst o hapšenju bosanskohercegovačkih izbjeglica, Muslimana, u policijskim racijama širom zemlje te njihovo odvoženje u ratom zahvaćena područja Hercegovine gdje su razmjenjivani kao ratni zarobljenici. Uz takva zbivanja u Hrvatskoj i “antimuslimansku kampanju u medijima”, Ivančić u svojoj humorističkoj crtici preispituje surovost jezika i granice do kojih se može dopustiti da ih stvarnost prati. U krajnjoj surovosti datoj u crtici, ukazuje se na onu već prisutnu. A upravo viđenje nacionaliziranog jezika i naci(onali)stičkih postupaka u Hrvatskoj kao barbarskih i surovih, a ne nužnih i opravdanih, u to je vrijeme bilo subverzivno.

Osnovna aluzija druge crtice i vjerovatno inspiracija za njeno stvaranje je izglasavanje Zastupničkog doma Sabora da se nova hrvatska novčana jedinica ubuduće zove kuna. Ovaj novac bio je glavna valuta od 1941.

do 1945. godine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i, kao takav, može se smatrati jednim od temeljnih simbola ustaškog režima tada još uvijek živo prisutan u svijesti naroda. Tako direktna i otvorena identifikacija Hrvatske sa ustaškom ideologijom mogla je biti alarmantan znak za sve veće nacionalističko skretanje državne politike.

Pored esencijalne društveno-političke problematičnosti ove teme koja bi jednom satiričaru mogla biti primamljiva, Ivančića je možda zainteresovala izjava jednog od zagovornika kune u Saboru. Stjepan Babić je tokom rasprave izjavio da su dotadašnje kratice za hrvatski dinar (HRD) i krunu (HRK) podložene izrugivanju, dok je kraticu za kunu – s obzirom na to da je jedinstvena pa bi njena kratica bila samo “K” – nemoguće ismijati. Uzevši u obzir ovu crticu, čini se da je Babić nenamjerno postavio izazov kojeg se Ivančić prihvatio.

Svaki aspekt druge crtice u potpunosti se zasniva na igri riječima, odnosno stilskim figurama kalambura i paronomasije. Njima je određen zaplet priče i motivacija likova. Humoristička atmosfera od početka do kraja održava se igrom riječima, i sporadičnom upotrebom splićanskih frazema i žargonizama.

Subverzivni aspekt priče također je sadržan u završnoj igri riječi kojom je opovrgnuta Babićeva totalitarna tvrdnja, a na nekom imanentnijem nivou ova igra riječi satirična je dekonstrukcija sveg onog totalitarnog što kao simbol nosi riječ *kuna*. U crtici nagovještaj za ovakvo tumačenje imamo u samom uzroku nastanka ove igre riječi: ona je ironična odmazda na konobarovu nakaradnu upotrebu riječi zbog njegovog slijepog, nekritičnog slijeđenja *pravila i zakona*.

Sasvim se sigurno može reći da je Ivančić – zbog vlastitog subverzivnog pisanja i subverzivnosti novina koje je vodio u to osjetljivo, ratno vrijeme – bio jedini urednik u Hrvatskoj sa pozivom na mobilizaciju u cilju da ga se zastraši, ušutka, a možda čak i ubije. Uz veliko zalaganje Slavka Goldsteina do toga, srećom, nije došlo, a *Feral Tribune* je na ovoj potez vlasti – kao uostalom i na sve druge represivne mjere poduzete da se on uništi odgovorio, u svom stilu, beskompromisno i satirički. Nakon nekoliko brojeva, u kojima se rubrika Viktora Ivančića, s humorističkim naslovima kao što su: *Prigovor nesvjesti*, *Bojna bježba*, *Kad se taji stisne*

šušak, pojavljivala kao prazan, neispisan odjeljak, ukazujući na njegovo odsustvo, broj 437. izašao je sa neuobičajenom *Bilježnicom Robija K.*, očigledno inspiriranom nedavnim iskustvima njenog autora. Nosila je naslov *Vuk i sto crvenkapa*:

*...Ljeva-dva-tri-četri, Čitaj-klap-klap-klap,
Čitaj-klap-klap-klap...
MENE-MATI-UČI-LAAAA,
SINE-KOLJI-ČETNI-KAAAA...
ASAD-ĆEMO-UČI-TIIII,
KAKO-MAMU-SLUŠA-TIIII...
HIP-HOOOO...
Čitaj-klap-klap-klap, Zamnom-klap-klap-klap,
Čitaj-klap-klap-klap...
SADĆU-PRIČU-PRIČAT-JAAAA,
UNJOJ-ŽIVE-LIKA-DVAAAA...
LAKO-POZNAŠ-LICA-TAAAA,
TOSU-VUKI-BAKI-CAAAA...
HIP-HOOOOJ...
Čitaj-klap-klap-klap... potiljakdržustrojuloćusvikojedan,
jel jasno?! Ljeva-dva-tri-četri, Čitaj-klap-klap-klap,
Čitaj-klap-klap-klap...
SPREMI-MAJKO-KORPI-CUUUU,
BAJU-NETI-PUŠKI-CUUUU...
JERU-ŠUMU-KREĆEM-JAAAA,
ZOVEM-SECR-VENKA-PAAAA....
Čitaj-klap-klap-klap, Čitaj-klap-klap-klap...
ČUVAJ-TESE-SILE-ZLAAAA,
STIŽE-VAMCR-VENKA-PAAAA...
ZABA-KICU-IZA-DOOOOM,
JAĆU-DATI-ŽIVOT-SVOOOOJ...
HIO-HOOOO
Ljeva-dva-tri-četri, Čitaj-klap-klap-klap,
Čitaj-klap-klap-klap...*

KRENI-SAMNOM-SADI-TIIII,
CRVEN-KAPA-POSTA-NIIII
SOVOM-PRIČOM-TOSE-ZNAAAA,
PAŠĆE-SAO-KRAJINAAAA... HIP-HOOOO...
HIP-HOOOOJ...
nebžeziizstrojamajmune, jel jasno?!... prati mene, prati mene
Ljeva-dva-tri-četri, Čitaj-klap-klap-klap,
Čitaj-klap-klap-klap.
IMAM-ROZA-SUKNJI-CUUUU,
DAPO-KRIJEM-GUZI-CUUUU....
ANA-GLAVI-KAPICUUUU,
DAZA-ĆEPIM-GUBI-CUUUU---
UKOR-PICI-BOMBE-TRIII,
ODNJIH-STREPE-ČETNI-CIIII
BAKI-CUĆU-SPASI-TIIII,
VUKU-GLAVU-SKINU-TIIII...
HIP-HOOOO... HIP-HOOOOJ...
Složno-dva-tri-četri, Jače-dva-tri-četri...
očudastaklapucajudokčitašustroju, jel jasno?!...
Čitaj-klap-klap-klap, Čitaj-klap-klap-klap...
DOLI-SRBI-DOLI-KNIIIIIN,
DOLI-VUČKO-KURBIN-SIIIIIN...
CRVEN-KAPE-DOLA-ZEEEEE,
KROZKRA-JINU-PROLA-ZEEEEE...
SLOŽNO-STUPA-VOJSKA-TAAAA,
TOJE-BAJKA-HRVA-TSKAAAA...
HIP-HOOOO... HIP-HOOOOJ...
Ljeva-dva-tri-četri, Ljeva-dva-tri-četri,
Čitaj-klap-klap-klap, Čitaj-klap-klap-klap...
VUKJE-BAKU-POJE-OOOOO,
KUĆU- JOJJE-OTE-OOOOO...
VUKA-ĆEMO-UBI-TIIII,
KRVI-MUSE-NAPI-TIIII...

HIP- HOOOO...
 LOVAC-LUKA-PIČKIN-DIIIIIM,
 KOJI-ĆEMO-KURAC-SNJIIIIIM...
 ZADOM-IZA-BAKI-CUUUU,
 JANE-GASIM-STROJNI-CUUUU...
 HIP-HOOOOJ...
 Ljeva-dva-tri-četri... sadsvomsnagomisvikojedan, jel
 jasno?!... U stroj! U stroj! Zana-rod-svoj!... U stroj! U stroj!
 Zana-rod-svoj!... Ljeva-dva-tri-četri, Drži-korak-tri-četri,
 Čitaj-klap-klap-klap, Čitaj-klap-klap-klap...
 MATI-TEJE-RODI-LAAAA,
 DABU-DEŠCR-VENKA-PAAAA...
 ZATO-NEMOŠ-BIRA-TIIII,
 NITI-KURCU-SVIRA-TIIII...
 HIP-HOOOO...
 OVA-BAJKA-TRAŽI-SVEEEE,
 HRVA-TSKECR-VENKA-PEEEEE...
 AKO-GAĆE-USE-RUUUU,
 DAIM-MOZAK-ISPE-RUUUU...
 HIP-HOOOOJ...
 Ljeva-dva-tri-četri, Poti-ljak-tri-četri, Čitaj-klap-klap-klap,
 Čitaj-klap-klap-klap...
 TEČE-BAJKA-HRVA-TSKAAAA,
 UNJOJ-STOCR-VENKA-PAAAA...
 ZABA-KICU-IZA-DOOOM,
 ČEKA-ĆEIH-LJUTI-BOOOJ...
 SLOŽNO-STUPA-VOJSKA-TAAAA,
 SADJOJ-VUKI-NETRE-BAAAA... (FT 437: 3)

Kako je već rečeno, u ovom broju Ivančić u potpunosti odstupa od usta-
 ljenog oblika *Bilježnice*, izostavljajući i glavnog lika, kako bi na duhovit
 i subverzivan način ukazao na stvarnosnu situaciju u kojoj se ne htiju-
 ći našao, kao i ideološku situaciju u kojoj je zatočen, individualnom i/
 ili kolektivnom krivicom, veliki dio stanovništva Hrvatske, ali i regije.

Oblik pjesme koji preuzima, i koji u isto vrijeme parodira, vojna je kadencija (“military cadence”, “army marching cadence”), vojna radna pjesma, karakteristična za američki usmeni vojni folklor, koja se često pjeva u toku marševa ili treninga u vojnim kampovima za obuku, u kakvom je bio i sam Ivančić. Tekstovi ovih pjesama govore najčešće o teškom vojničkom životu, ustrajnosti i snazi vojnika, o žrtvi zbog napuštanja doma i luksuznog načina života. Mada često mogu sadržavati stihove o negativnim aspektima vojne obuke ili ratovanja, u krajnjoj instanci vojne kadence predstavljaju glorifikaciju požrtvovanosti, fizičkoj i psihičkoj spremnosti vojnika, te njihovoj nezahvalnoj, ali *svetoj* ulozi. Kao opozicija glorifikovanom idealnom vojniku, već u ranim verzijama ovih pjesama javlja se imaginarni lik Jodyja, mladića koji, najčešće nemajući potrebne kvalitete za jednog pripadnika vojske, ostaje kod kuće, uživajući u luksuznom životu i zloupotrebljujući odsustvo herojskog vojnika. Antitetičku postavku ovih pjesama (heroj-kukavica, dobro-zlo, snaga-slabost), kao i ideološku bazu na kojoj počivaju, Ivančić će parodirati u vlastitoj kadenci, spajajući, i na taj način uspoređujući, simplificirani i propagandni obrazac nacionalističke metapriče baziran na antitezi prijatelj-neprijatelj sa crno-bijelim svijetom bajke. Tako, koristeći bajku o Crvenkapici kao predložak za tekst kadence, Ivančić postavlja dvostruku parodiju, formalno-semantičke strukture same vojne kadence na jednoj strani te nacionalizirane, krajnje uprošćene, indoktrinacije na drugoj. Obje spomenute paradigme koje Ivančić dovodi u direktnu vezu, i ideološka *priča* i bajkovita priča, imaju stereotipizirane likove te jasno diferencirane sile dobra naspram sila zla. Ove zajedničke odrednice Ivančićevu poredbu čine legitimnom, ali – što je još važnije – komičnom, jer upravo u tom podrugljivom poređenju leži subverzivnost članka. Usporedbom sa bajkom epičnost ideološkog narativa je degradirana, ismijana i demistificirana. Ali ta poredba subverzivna je i u mnogo ozbiljnijem, ciničnijem smislu, jer postavlja pitanje *Koja publika od ove dvije priče je naivnija?*, odnosno u stavu koji zastupa da *samo infantiliziran kolektiv može vjerovati u istinitost neke od relevantnih priča*.

U vremenu dok još uvijek traju ratni sukobi hrvatske vojske sa srpskim i sa bosanskim oružanim snagama, te u vrijeme velikih ratnih propagandi

u pozadini svih spomenutih frontova, ovakav stav smatran je nepoželjnim subverzivnim glasom, koji je trebalo ugušiti. U to vrijeme, i na taj prokušani način, to im ipak nije uspjelo.

Kao dio satirične dekonstrukcije proradne propagande i nacionalističkog diskursa, u *Bilježnici Robija K.*, u nekoliko različitih crtica, javlja se karikaturalni lik deheroiziranog ratnog borca pod imenom Piple d Smajling Fejs. I samo njegovo ime ironična je opaska na glorifikaciju tog opasnog i često besmislenog života koji predstavlja.

Uzmimo za primjer crticu pod nazivom *Povratak s bojišlise* iz 423. broja *Feral Tribunea*:

Piple d Smajling Fejs je vratio se s bojišlise. To je nama mališima najveća gula na svjetu. Piple je sjedio na zidiću i pušio je. Mi rulja smo sjeli oko Piple i žicali smo da priča nam mrgaške priče s bojišlise. Kane Šteta je spešli žicao da kaže koliko je potaracao četnjikosa. Piple je potegnijo dim i rekao je: "Ekipa, pun mi je kua rata!" Marko je rekao: "N bava kua! Aj ispričaj neki mrgaški čin s bojišlise!" Piple je rekao: "Pa, mrgaški činovi su bojnik, ili satnik..." Dino je rekao: "Ma ne čin, nego neko herojsko djelo..." Piple je gledao u čizmake i govorijo je: "Štajznam šta je tu herojsko, jebešga! Svaki put kad bi krenula rokačina ja bi se usra ko žuti!" Tulljanica Niveska je rekla: "A u pene, a drugi?" Piple je rekao: "Drugi bi se isto usrali ka grlice!" Mi smo svi zapiljili se u Piplu kako puši. On je govorijo: "Malo vam je tu herojskog, oškoprći moji! Čekaš da završi krehana i moliš boga da te ne ubeki!" Mala Teica je pitala: "A četnjikosi? Jesu stravični, a?" Piple je rekao: "Ja mislim da i njima je useritis glavni đir! I njima je jeba da ih mi ne zdimimo! Eto, šta ću vam drugo pričat..." Matko je skočijo: "Daj, Piple, šta se malo ne puvanderiš, jebaga led! Kako je onaj Krešo Stipsa opalijo brčionu! A bio je samo deset dana i vratijo se s bojišlise!" Piple je rekao: "Jebešga, meni je već dvije godine vuna for gas!" Matko je rekao: "Poala, ispaliću na živce kakav si! Pa jel kužiš da

nama je veća gula slušat kad se puvanderiš! I plus bi ispaio manga!” Piple je rekao: “Jebemu miša, ne mogu ti reći da se nisam usra ako sam se usra.” Balibanica Lidija je pitala: “Pa jel baremko ti ponos kad znaš da usra si se za domovinu?” Piple je opet zapalijo i rekao je: “Štajaznam... Nekad mi se čini da je domovini važnije ko gdi sere nego ko se gdi usra!” Dino je rekao: “Krešo Stipsa sere da se nikad nije usra!” Ja sam rekao: “Lako je Kreši kad je odma uletijo u vojni stan! Moj tata kaže da Krešo zna zašto se borijo!” Niveska je rekla: “Ha, pa kao da drugi ne znaju! Piple, jel ti znaš zašto se boriš?” Piple d Smajling Fejs je zagledao se u nebo i ispuhnijo je dim. Onda rekao: “Heh, mališi, nisam baš uvijek siguran...” Lidija je pitala: “Kako to Krešo zna a ti ne znaš?” Piple je slegnijo ramenima: “Jebešga, njemu su valjda bolje objasnili!” Dino je pitao: “Ali tebi nisu rekli da se boriš za stan?” Piple je rekao: “Nisu! Meni su rekli da se borim za dom!” Ja sam pitao: “I? Kakvi ti je dom?” Piple je rekao: “Nije loš! Rov nad glavom!” (FT 423:3)

U gotovo isključivo dijaloškoj formi crtice, nasuprot ideologiziranoj epskoj slici ratnika, Ivančić donosi realističnu “komičnu” sliku *humaniziranog* vojnika. U ovoj crtici, kao i u drugima u kojima se pojavljuje, Piple se opire sudjelovati u proizvodnji proratnog ideološkog diskursa, čiji su, očigledno, dio i osnovnoškolski đaci. Da bi se ostvario kao antijunak u svojevrsnoj priči povratnika s fronta, Piple d Smajlin Fejs demaskira nekoliko nivoa ideološkog ratnog konstrukta, dekonstruišući pritom i vlastitu poziciju heroja. Tako se, pored deheroizacije, kao dominantne demistifikacije, ova crtica dotiče i tema ratnog profiterstva i socijalne nejednakosti. Dakako, Ivančić ne zalazi u sociološku ili politološku elaboraciju iznesenih problema, niti ih predstavlja (a za to nema ni mogućnosti u časopisu) kroz opsežno umjetničko djelo, već svoj angažman i subverzivni efekat nastoji proizvesti kroz kratki i britki humor, sposoban da dopre do svih slojeva društva.

Poezija (6) u *Feral Tribuneu*

Od samog početka *Feral Tribunea*, satira će se često pojavljivati u formi pjesme, i zahvaljujući tom izboru časopis će beneficirati na mnogo različitih razina. Stihovani i rimovani oblik teksta otvorit će dodatne izvore komičnosti i humora koje proza nije mogla ponuditi, a uz to relativna kratkoća i zaokruženost teksta pridonijet će njegovoj većoj pamtljivosti i upečatljivosti. Time će biti otvoreni i nebrojeni putevi za direktnu parodiju, travestiju i ironiju, a prepoznatljivi strukturno-semantički elementi predložka efektnije će prenijeti željenu poruku.

Određeno vrijeme poezija će redovno biti prisutna u podlistu *Lumin* koji je pisao i uređivao Đermano Senjanović Ćićo, u rubrikama *Inozemna poezija* i *Stihom na sliku*. *Inozemnu poeziju* sačinjavale su uglavnom jednostrofične pjesmice zabavnog karaktera. Fiktivno autorstvo nije nikad spominjano, ali su zato obavezno navođena imena prevodilaca, koja su bila komična i pritom aluzivna, ili imena javnih, najčešće političkih, ličnosti pa stoga referencijalna i semantički sugestivna. Čak su i nazivi jezika bili tačke na kojima se gradio rugalački prosede: pored poznatih svjetskih jezika, prevedeno je i sa *urođeničkog*, *grobarskog*, *esesovskog*, *nelogičnog*, *balkanskog* i drugih. U rubrici *Stihom na sliku* asocijativnu funkciju imala je karikatura, koja je dopunjavala značenje pjesme.

Ipak, mnogo veći umjetnički i subverzivni potencijal imat će pjesme koje su objavljivane neregularno, različitim povodima i s različitim ciljevima. Pisao ih je Predrag Lucić, mada su uglavnom objavljivane nepotpisane. Mnoge od njih otjelovljuju osnovne odrednice poetike *Ferala* – književnu devijaciju koja se ovdje najjasnije očituje kao neki oblik parodije ili travestije, te subverzivnu dekonstrukciju nekog od djelatnih elemenata tadašnje ideologije i različitih pozicija moći.

(6) Ovaj termin, u kontekstu ovoga rada, treba razumijevati s nekoliko stepena uslovnosti. Ne ulazeći dublje u razmatranje kontradiktornosti i književnoteorijskih neusaglašenosti oko ovog pojma, ovdje će jednostavno biti upotrijebljen kao okvirni termin za “umjetnička djela u stihu” (Rečnik književnih termina 1985: 571). Pritom valja naglasiti da je i pojam *umjetnički* iz definicije uslovan, uzet u najširem mogućem značenju, podrazumijevajući pored stiha i neke druge književne postupke, ali ne ulazeći u polemiku oko kvalitete i umjetničkih dosegaa svakog pojedinog teksta.

Jedna od takvih je travestija pjesme Dragutina Tadijanovića, koja je izašla 9. avgusta 1990. godine, zloslutno slikajući jugoslavensku budućnost:

*Dječak u sjeni vrbe
(Dragutin Autonomijanović)
Nad livadama šume vojni MIG-ovi
I nebrijane brade nose zadah, topao.
Tko barikadu stavio nije, rov iskopao –
– Dabogda mu pišo otpao.*

*Vrba spušta meke grane
Na kamion s prikolicom.*

*U sjenci vrbe stoji dječak.
I puca.
(Pavelić, 2015)*

Već sama formalna struktura pjesme i određeni prepoznatljivi stihovi predložka⁽⁷⁾ te slobodna obrada istog sadržaja jasno signaliziraju da je riječ o travestiranom i parodiranom tekstu. Ali njegovo značenje može se u potpunosti obuhvatiti tek u jukstapoziciji s prototekstom.

Stavljene jedna naspram druge, ove dvije pjesme funkcioniraju na principu kontrastnog odraza u kojem se travestija javlja kao kompromitirajući mračni dvojniki prototeksta. Ona, dakle, ne dekonstruira Tadijanovićevu pjesmu *per se*, već svjetonazor koji je obilježava, svjetonazor po kojem je poznata javnosti i tumačena u školskom sistemu, a koji je okrutno razoren dešavanjima na području bivše Jugoslavije devedesetih. Interpretativna jukstapozicija izgrađena na svojevrsnom antitetičkom sudaru suprotstavlja pesimističnu i tragičnu viziju djetinjstva u svijetu rata Tadijanovićevoj slici idiličnog i sretnog djetinjstva, a vulgarni crni humor njegovoj latentnoj nostalgiji.

(7) "Nad livadama šume ljetni vjetrovi / I pokošenog sijena nose miris, topao. / Potok teče bistar; lagano, / U zuborenje. // Vrba spušta mekane grane / Na ledinu. / U sjenci vrbe stoji dječak, / I pjeva." (Tadijanović, D: Dječak u sjeni vrbe, 1923)

Još jedna Lucićeva pjesma, koja nije samo travestija predložka kao takvog već i svih onih simboličkih i konotativnih značenja u kulturološkim, društveno-historijskim i idejno-filozofskim okvirima u kojima je interpretiran ili podrazumijevan, izašla je 7. septembra 1993. godine kao zloslutno predviđanje događaja koji se može smatrati jednim u nizu civilizacijskih poraza u zadnjem desetljeću poražavajućeg stoljeća. Riječ je o travestiji Šantićeve pjesme *Emina* koja će u tadašnjim ratnim okolnostima poprimiti nakazan oblik kao odraz stravičnog stvarnosnog učinka na etičke i kulturološke vrijednosti.

EMINA

*Sinoć kad se vraćah sa Široka Brijega,
Vidjeh Kujundžiluk, granatirah njega;
Kad tamo u hladu pustih ruševina,
S Cedricom u ruci stajaše Emina.*

*Ajši, ajša, jamaša –
Konvoj jaše ustaša.*

*Mostar nazvah svojim, al' – tako mi Knina –
Ne htje ni da čuje balijka Emina.
Thornberry joj Cedric doturio vode,
A ona ga, kurva, ne pušta da ode.*

*Ajši, ajša, jamaša –
Tenka jaše ustaša.*

*S Huma plotun pukne, niz mahale puste
Rastjera joj njene jedinice guste,
Al Thornberry Cedric i fesovi plavi
Pokazaše prstom prema mojoj glavi.*

*Ajši, ajša, jamaša –
S konja sjaše ustaša.*

*Heliodrom prepun, jes' – tako mi Knina
Al u njeg ne uđe prokleta Emina.
Samo me je Cedric pogledao mrko
Kad je rod Eminin u logoru crko.*

*Ajši, ajša, jamaša –
Prava krši ustaša.*

*Emina se šeće, a Cedric ne kreće –
Ni Hrvatska vojska više pomoć neće.
Ja pusta li grada! Tako mi Arkana,
Perišić je šegrt Praljka Slobodana.*

*Ajši, ajša, jamaša –
Mostar ruši ustaša. (FT 423:5)*

Lucićeva travestija suprotstavlja se svom prototekstu na više razina. Šantićeva *Emina* inspirirana je sevdalinkama kao i petrarkističkim modelom ljubavne pjesme te je značajno određena njihovim imanentnim kvalitetima. Tako je *Emina* izričaj o intimnom svijetu, o lirskom subjektu vođenom primarnim ljudskim osjećajima i mukama zbog neutaženih čežnji te o glorifikovanom objektu ženske ljepote i naravi, dok su epski kodirani ekvivalentni likovi travestije dati kao reprezentanti kolektiva; oni predstavljaju društveni svijet podjela i zabrana te su tu samo da potvrde postojeće granice. U skladu s tim, i emotivni postament dviju pjesama direktno je suprotan. Šantićeva pjesma je iskaz ljubavne čežnje, dok travestija odražava destruktivne emocije; suptilna erotičnost lirskog subjekta u Šantićevoj pjesmi, predstavljena kroz šaljivo-hiperbolizirane iskaze njegove opijenosti i zanesenosti istaknutim detaljima Eminine ljepote, njenog hoda i mirisa, daleko je od jezika otvorene vulgarnosti, bahatosti i psovke datog u travestiji.

Nalazeći inspiraciju u sevdalinci, Šantić postaje jedan od rijetkih pjesnika južnoslavenskog romantizma koji je zavirio u “*zabran*” preko *nacionalne međe*, kako to navodi Enver Kazaz (2011: 170), čime je ostvario interkulturalnu i polilošku zasnovanost svoje poezije. Emina, kao reprezentativni primjer dijaloški utemeljenog književnog teksta, bit će i ispevavana u maniru sevdalinke te će i na taj način biti uvučena u golemi korpus sevdalinke. Nasuprot tome, okrutna i gotovo varvarska sadržina njene travestije u *Feralu* bez uvijanja će ukazati na naprasno prepukle dijaloške veze i sve surove implikacije tog raskida.

Navedene suprotnosti Lucićeve travestije, koja u poznati kontekst ljubavne čežnje i dijaloga unosi antagonizam i destruktivne emocije, ima za krajnji cilj efekat šoka, kao odraz ogoljene društvene stvarnosti te kao izraz oštre kritike.

Ali, Lucić svoju kritiku i osudu nije zadržao na nekom općem nivou iskaza. Njegova kritika usmjerena je na konkretne događaje u Hercegovini te na zločinačke težnje i djelovanja koja će hrvatski nacionalizirani vladajući vrh i medijski ideološki aparati kontinuirano negirati. Ta beskompromisna suprotstavljenost vladajućem narativu o događajima u Mostaru i okolnoj regiji, ovu travestiju smješta u jedan od najupečatljivijih subverzivnih tekstova *Ferala*.

Već od prvih javnih skupova i izjava Vojislava Šešelja, Slobodana Miloševića, Vuka Draškovića i drugih, koje su nagovještavale zahuktavanje srpskog nacionalizma, feralovci su stali u beskompromisan antinacionalistički stav koji će u godinama što slijede iznova potvrđivati i zastupati kroz gorku satiru, kroz ironiju, humor, parodiju, karikaturu, ali i kroz reportaže i kolumne ozbiljnog karaktera. Ove, i mnoge druge ličnosti srpske političke elite, kojima su politički potezi isključivo bili determinirani nacionalističkim programom, dugo će biti metom *Feralove* satirične oštrice, ali među njima možda najkontraverzniji bio je pisac – Dobrica Ćosić. Još prije njegovog jednogodišnjeg mandata kao predsjednika, pejorativno označene, “žabljačke” Jugoslavije, *Feral* će 12. aprila 1991. godine donijeti “još neobjavljenu pesmu srpskog besnika starije generacije Dobrice Ćosića”:

KOJEKUDE – SRBIN SVUDE!

*Kojekude, kojekude,
Misli mi se roje lude,
Bilo kude – Srbin svude,
Kojekude, kojekude.*

*Širom sveta, kud god zašo,
Srbiju bih svugde našo,
Gdje još nema – će da bude!
Kojekude – Srbin svude!*

*Kud god svojom lađom išo,
U srpsko sam more pišo,
Jal severno, ali lužno –
Srbovati beše nužno!*

*Oj, Srbijo, širom sveta,
Velika si ko planeta,
A kad Srbin zvezde keca –
Ti narasteš do Meseca!*

*U svom sam snevo SANU
Jednom davno na Balkanu
Kako Srbin tera kera –
Širom srpskog Jupitera!*

*Sad mi san se ostvaruje –
Pegaz-zvezdu Srbin kuje,
A zvezdice zvane Vlašić
Sada nose ime Pašić!*

*Srbin više nije mali –
Kom to može da zahvali?!*

*Meni, što sam kao avet
Vaskrsao Srpski savet!*

*Tek će ljudi da se čude
Koliki Srbin će da bude;
Srbin ovde, tamo, tude –
Kojekude, kojekude! (Pavelić, 2015)*

U pogledu formalne strukturiranosti, ova pjesma sadrži veliki dio onih kodova kojima neki tekst percipiramo kao poetski. Sastoji se od osam strofa od kojih prva i posljednja imaju nagomilanu rimu (aaaa), a ostale parnu (bbcc). Pored toga, sročena je u osmercu, kojim se povezuje sa tradicijom usmene poezije. S tim u vezi značajna je i naslovna riječ *kojekude* koja funkcioniše i kao jedan od središnjih motiva pjesme, ali i kao simbol preko kojeg se semantička razina pjesme vezuje za epski narativ, a subjekat i navodni autor pjesme sa epskim junakom. *Kojekude* popularno je poznata kao uzrečica Đorđa Petrovića, Karađorđa, jednog od najznačajnijih likova srpske usmene narodne epike, koji predstavlja i jednu od središnjih heroičnih figura srpskog nacionalnog metanarativa. Kao vođa Prvog srpskog ustanka i rodonačelnik dinastije Karađorđevića, njegov lik korespondira na hiperbolično-ironijskoj osi sa likom navodnog autora ove pjesme, koji – kao “otac nacije” čini dio *modernog* srpskog nacionalnog narativa – u pjesmi dovodi Srbe i Srbiju do obećane grandiozne pozicije. Na istoj osnovi interpretacije može se primijetiti i odnos između ideološki funkcionalizirane usmene epike, među kojom je i ona koja pjeva o Karađorđu, i Ćosićevih djela koja on intencionalno proizvodi da služe kao instrument u nacionalizaciji i fašistoizaciji jednog društva.

Kao motiv u pjesmi, *kojekude* funkcioniše u osnovnom značenju širenja *bilo kuda, na sve strane, posvuda*, te uz hiperbolički izraz, čini temelj rugalačkom i komičnom tonu pjesme. Hiperbolična slika Srbije, koja gradira od razmjere cijelog svijeta i širi se sve do Jupitera, parodira nerealnu projektivnu sliku buduće Srbije predstavljenu u *Načertaniju*, a reaktualiziranu u Memorandumu SANU 1986. godine. Pored toga,

stihovima *Kud god svojom lađom išo, / U srpsko sam more pišo*, dodatni komični efekat proizvodi unošenje vulgarnosti u (podražavani) patriotiski ton pjesme, koji u pravilu teži uzvišenosti.

Upotrebljavajući pisanu riječ u kreativnom obliku ove pjesme, koristeći komičnost izraza kao jedino oruđe, Predrag Lucić je nastojao predstaviti iracionalnost velikosrpskog programa i jednog od najznačajnijih aktera u njegovoj gradnji i implementaciji.

Stenogramski oblik *Feralove* komedije

U početku tek vjerni pratilac stenografije u sudnicama, javnim političkim zasjedanjima i sličnim situacijama, pojavom magnetofona stenogram se počinje mnogo šire i raznovrsnije koristiti. Najkontraverznija, uloga stenograma u procesu prisluškivanja, bit će fokus razmatranja u ovom radu.

Od Watergatea do današnjih, tehnološki usavršenijih metoda prisluškivanja koje obuhvataju kako kriminalističke istrage tako i međudržavne i unutardržavne legalne i nelegalne operacije prikupljanja informacija, stenogram se javlja kao završni i reprezentativni dio procesa prisluškivanja. Kao takav, u kontekstu mnogih razotkrivenih afera nelegalnog prisluškivanja, stenogram će imati i simbolički značaj, predstavljat će prepoznatljivu formu demonstrativnog dokazivanja panoptičke sveprisutnosti i nadzora države. U ratnom i postratnom razdoblju Hrvatske, kada se društveno-političko uređenje i vođenje države znalo približiti granicama totalitarnog, spekulacije o prisluškivanju javnosti bile su razumljive, a kako će se poslije pokazati i – tačne.⁽⁸⁾

Reagujući na to, feralovci će iskoristiti oblik stenograma – koji je u potpunosti dijaloški strukturiran – za postavku vlastite vrste komedije u kojoj će glavne likove uglavnom *igrati* vladajuća hrvatska i regionalna politička elita čija će očučena i veoma često groteskna karakterizacija i međusobna interakcija doprinijeti drugačijoj percepciji političke

(8) Koliko su bile opravdane sumnje feralovaca vezane za prisluškivanje pokazat će se u oktobru 2000. kada će Vlada RH otvoriti tajne dosjee “nastale na temelju praćenja i prisluškivanja više tisuća ljudi, na temelju odluke najvišeg državnog vrha” (Blanuša 2009: 401) uključujući uhodjenje 126 novinara – kritičara tadašnje vlasti.

stvarnosti i ličnosti koje je svojim djelovanjem kreiraju. Ti fiktivni stenogrami u *Feralu* imat će za cilj da podignu zavjesu i da na scenu iznesu ono što se inače odvija iza političkih kulisa, da se učesnike državnog vrha čuje u nepripremljenom i neisceniranom dijalogu, da se iznese sva bahatost, beskrupuloznost i glupost obnašatelja vlasti što se inače u kontroliranom medijskom okruženju spretno prikriva i maskira.

Takva će biti i stenogramska komedija objavljena u 465. broju *Feral Tribunea* 1994. godine. Iako i danas postoje spekulacije i različita gledišta o sastanku Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana u Karađorđevu 1991. godine, njihove pretenzije na određene teritorije Bosne i Hercegovine su, iz današnje perspektive, neupitne, a bile su očigledne i onda kada je izašla *Feralova* komedija.

TUĐMAN: Evo, evo... Imate li kakav ubrus?

MILOŠEVIĆ: Senta, bre, šta si blenuo?! Trči po neki peškir!

TUĐMAN: Prava šteta...

MILOŠEVIĆ: Nemoj da mi kukumavčiš ko neka strina nego skloni tu čašu! Vidiš da ti se cedi po mapi...

TUĐMAN: Da, da, oprost...

MILOŠEVIĆ: Malo ti, bre, što si pola mape poplavio sa đusom pa još treba da kapaš i ovuda gde je suvo! (...)

TUĐMAN: Gospode, sve je izmrljano... Uopće se ne vide crte... kako ćemo sad?

MILOŠEVIĆ: Šta ja znam kako ćemo?! Oćemo odoka?

TUĐMAN: Pa ne znam baš je li to ispravno načelo...

MILOŠEVIĆ: Ajde onda ovako: vama pripada ovo gde ti se prosuo đus, a nama ovo suvo. Jel može?

TUĐMAN: Pa ne bih baš mogao reći da može...

MILOŠEVIĆ: A što, bre?

TUĐMAN: Vama pripada mnogo više... Pogledaj samo koliki je dio zemljovida suh...

MILOŠEVIĆ: Vidi stvarno... Dobro si to primetio... Senta, molim te, natoči i meni jedan đus! Tako, tako, do vrha!

TUĐMAN: I ja bih molio još malo, ako može...

MILOŠEVIĆ: Zašto ne bi moglo?! Pa nismo jajare... Ajd, živio!

TUĐMAN: U zdravlje! Srk...

MILOŠEVIĆ: Znači – ne sviđa ti se moj predlog?! Pa dobro... Ne mora sve da se prihvati... Evo, ja ti predlažem obratno: neka deo mape natopljen đusom pripadne meni...

TUĐMAN: Oh, pa to bi bilo... srk...

MILOŠEVIĆ: Oćeš-nećeš?

TUĐMAN: Naravno, naravno da hoću... srk...

MILOŠEVIĆ: Jel vidiš kako pametan svet može da se dogovori bez velike zajebancije?!

TUĐMAN: Ali... srk... zašto proljevaš taj juice?

MILOŠEVIĆ: Najpre zato što je đus, kako si sam reko zdrav za zdravlje pa čoveku otvara perspektivu, a onda i zato što smo se tako pogodili. Jesmo li lepo rekli da meni pripada deo zaliven đusom?!

TUĐMAN: Ali taj dio je sada mnogo veći...

MILOŠEVIĆ: E pa, jebi ga, nećemo valjda da cedimo đus na kapaljku... Jel sad treba da se do naksutra natežemo oko ovih pasivnih krajeva?!

TUĐMAN: ne znam... srk... što bih rekao...

MILOŠEVIĆ: Slušaj, ako te neko pita jesmo li se ja i ti danas nešto dogovorili, ti slobodno kaži da nismo.

TUĐMAN: Ne razumijem zašto... srk...

MILOŠEVIĆ: Kako, bre, ne razumeš?! Ako kažeš da nismo postigli nikakav dogovor, onda niko ne može da te aka da je taj dogovor nepovoljan po tebe. Jel sad kapiraš?

TUĐMAN: Da, ovaj... srk... A što ako tebe pitaju za dogovor?

MILOŠEVIĆ: Ja ću eventualno da im kažem da smo se dogovorili nešto oko đusa koji je zdrav za zdravlje i tako to...

TUĐMAN: A što ako ne bude išlo baš glatko? Ako nam netko... srk... prigovori da drugi proljevaju krv tamo gdje smo mi proljevali đus?

MILOŠEVIĆ: Zabole te uvo! Pa nismo valjda mi krivi što nema krvi u tetrapaku! TUĐMAN: Da... srk... i što nema rata mirnim putem... srk... (FK 465: 4-5)

Hiperboliziranjem određenih osobina dvaju likova i komičnim izobličavanjem njihove motivacije i akcije, ova komedija se, slikajući političku stvarnost, oslanja na grotesku u karakterizaciji likova i osmišljavanju osnovnog sukoba da bi, na kraju, prelaskom u apсурd, iznijela kritiku te stvarnosti.

U broju 566. koji je izašao u julu 1996. godine pojavit će se specifičan stenogram čiji povod je bilo “otkriće da su tajne službe prisluškivale članove HDZ-a u Dubrovniku, što jest bilo pikantno otkriće, ali je samo potvrđivalo ono što se već znalo – da u HDZ-u traju prikriveni, ali žestoki frakcijski okršaji (...). *Feralov* je ‘stenogram’ fiktivan razgovor HDZ-ovih čelnika ‘u realnom vremenu’: dok Tuđmana uče tehničari prisluškivanja, oni shvate da se njihov razgovor snima, i istodobno biva objavljen u *Feralu*, odnosno u stenogramu koji čitatelj upravo čita. Naslov je toga žanrovski inovativnog ‘stenograma’ – ‘Gdje se ovo gasi?!?’”. (Pavelić 2015: 355) Njegov specifikum i inovativnost, koju navodi Pavelić, leži u elementima metafikcije, autoreferencijalnosti, intertekstualnosti i fantastike na kojima se temelji i komičnost.

IVO VALENT: Eto. Tu se pritisne i sad on snima.

FRANJO TUĐMAN: Znači, to je to! I što, sad on snima sve ovo što mi sad govorimo?

VALENT: Sve.

TUĐMAN: Nevjerovatno! I kako se zove ta sprava?

LUKA BEBIĆ: Kazetofon, gospodine Predsjedniče.

TUĐMAN: I time su snimali Obuljena?

MATE GRANIĆ: Izgleda.

TUĐMAN: Čudesna spravica! I znači sve što kažeš on snimi i to onda izađe u novinama?

BEBIĆ: Točno.

ZLATKO CANJUGA: C, c, c... Šta ti je tehnika!

TUĐMAN: Znači, sad ja da kažem, nemam pojma, što god da ja sad kažem... BEBIĆ: Sve snimi...!

TUĐMAN: Baš da probam. Jedan, dva, jedan, dva... beeeee-be-be be... beee-e-e-e-e-e... Fra-njo! Fra-njo! Fra-njo! Hi-hi-hi-hi... jel' snima on ovo?

BEBIĆ: Svaku riječ, gospodine Predsjedniče!

TUĐMAN: Pa to je ludilo! Čekaj... pazi sad ovo: Hrvatice i Hrvati, draga hrvatska braćo i sestre, uvažena gospodo zastupnici, dragi gosti – jebite se! Hahahahahahaha!!! Je l' dobro? Je l' i ovo snimio? Je l' snimio???

BEBIĆ: Aha.

TUĐMAN: I sve to znači on snimi i odmah izađe u novinama? BEBIĆ: Naravno... evo, pogledajte! (...)

TUĐMAN: Vidi, stvarno... "Hrvatice i Hrvati, draga hrvatska braćo i sestre..." Čovječe, sve je izašlo!

GRANIĆ: Pa kažem vam... tako su i Obuljena snimili. TUĐMAN: Nevjerovatno! A koje su ovo novine?

BEBIĆ: Čini mi se Feral. TUĐMAN: Molim?!?!?

VLADIMIR ŠEKS: Jest, ljudi, Feral! Evo ga desno Robi K.!

TUĐMAN: A u pizdu materinu! A u kurac! Šta ćemo sad? Feral?! Jeste li vi normalni... Ivo, jesi li ti normalan? Što si to pritisnuo, čovječe Božji? Pa sve izlazi u Feralu!!!

VALENT: Nemam pojma, gospodine Predsjedniče... samo sam pritisnuo...

TUĐMAN: Ovo je škandal! Ovo je škandal! Luka, ti si šef tih... te službe, šta ja znam... Poduzmi nešto! (FT 566: 2)

Fantastična dijegeza stenograma, uspostavljena na automatskom ispisivanju u novinama razgovora koji se upravo odvija među državnim čelnicima, dodatno će biti usložnjena metafikcionalnim komentarima kada stenogram obuhvati rubriku Robija K. pa samim tim okupira i njegov svijet.

CANJUGA: *Izgleda mi da smo u kolumni onog malog! (...)*
 ROBI K.: *Alo, ekipa, šta vi ovdje radite?! Jel vas neko zva?! Ajmo bris, ovo je privatna kolumna! Hitro... imam samo karticu i po teksta, a došla mi je kipa na žurku! Šta ti čoro gledaš, jel ti nešto nije jasno?!*
 ŠEKS: *Šlušaj, mali, nemoj se tako ponašat... Predsjednik to neće trpit i poduzet ćemo...*
 ROBI: *Ma nemoj meni srat, jebate. Kuri mene bolac za predsjednika! Zvaću ekipu iz primaće pa će vas natamburat! Neće vam Mišo Juma i Šera Blajburger bit ovako toleramtni! Ajmo kimba! (FK 566: 3)*

“Stenogram ‘Gdje se ovo gasi!?’ zajedno s Robijem K. od 22. sprdnja 1996. izniman je primjer književnog postupka iskorištenog za satiziranje političke stvarnosti. Brz ritam govora i neposrednost dojma da čitatelj čita ono što Tuđman i predsjedništvo HDZ-a upravo ‘razgovaraju’ stvaraju dojam kako čitatelj ‘sjedi’ na tom sastanku, što tehnike prisluškivanja dakako posredno i omogućuju. ‘Prelijevanje’ stenograma u kolumnu Robija K., pak, i crescendo razgovora unutar kolumne, s naglim završetkom ‘zavijanja’ Tuđmanova govora snimljenog na kazeti, stvara dojam ‘sveprisutnosti’ prisluškivanja, jer ‘prisluškivani razgovor u ovoj prilici ruši čak i uobičajene granice satiričko-novinskog žanra, pa čitatelj biva preplavljen osjećajem kako prisluškivanja može biti posvuda – što vjerovatno i jest bila autorska namjera. Učinak je iznimno efektan – satiričko, crnohumorno upozorenje da u vrhu vladajuće stranke sjede političari spremni diktatorskim i nelegalnim metodama nadzirati vlastito društvo, koji su pak, u isto vrijeme, i politički i osobno na rubu infantiliteta.” (Pavelić 2015: 356-357)

Aforizmi u *Feral Tribuneu*

Aforizam – kao književna vrsta koja se u svojoj osnovi odlikuje duhovitošću, domišljatošću, konciznošću, a vrlo često i kritičkim stavom – pokazat će se veoma pogodnim za novine, a skladnim s poetikom *Ferala*; stoga će biti prisutan u *Feralu* koliko i sam *Feral* na kioscima. Stilski,

Feralovi aforizmi koristit će se svim figurama inače svojstvenim ovoj vrsti, dakle: antitezom, paralelizmom, paradoksom, hiperbolom, igrom riječima, hijazmom i slično. Karakterisat će ih “uopćenost sadržaja” (Rečnik književnih termina 1985: 4), ali i konkretna aluzivnost koja će i čitaocu sa površnim poznavanjem društveno-političkih prilika biti jasna. Tako će kratka forma aforizma te njegov upečatljiv i pamtljiv sadržaj biti idealna formula za izražavanje subverzivne misli i unošenje destrukcije u dominantni diskurs. Zbog toga ne čudi što će upravo ovaj oblik književno-kritičkog izričaja izazvati prve reakcije vlasti.

“Nepuna dva mjeseca nakon što su Ivančić i Marinković preuzeli uređivanje, u siječnju 1985., Komisija za idejno djelovanje Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske dva Feralova aforizma ocjenjuje ‘kontrarevolucionarnim’: ‘Revolucija nam se rađala u šumama – mnoge su bukve to dobro iskoristile’, koji je smislio Vele, i još jedan koji će godinama kasnije Feral iskoristiti za jednu drugu partiju na vlasti: ‘Partiji je ovaj kraj – reče kockar i baci karte na stol’. U istome mjesecu, partijski funkcioner Ivo Srzić kazat će kako ‘aktere neprijateljskih ispada još ne znamo, ali znamo imena onih koji pišu Feral!’” (Pavelić 2015: 67)

Oba spomenuta aforizma izgovorit će raščupana velika *ptičurina* koja će kasnije, pod imenom Oswald, postati glavni lik animacije, načinjene od dvije do pet slika, koja će se pojavljivati skoro u svakom broju *Ferala*. Za razliku od fotomontaže i naslova na prvoj stranici časopisa koji su uglavnom rađeni kao cjelina i tek zajedno grade značenje, tekst u Oswaldu, koji je aforističan, u većini slučajeva može da stoji sam i nije mu potrebna semantička nadopuna u slici.

Tematski, aforizmima je izražavana opća kritika i nezadovoljstvo društveno-političkim prilikama u zemlji, kao u primjerima:

NEMAM JA NIŠTA PROTIV SADAŠNJE VLASTI. NIŠTA EFIKASNO! (FT 430: 11/G&U),

HRVATI DIJELE ZAJEDNIČKU SUDBINU, ALI NA NEJEDNAKE DIJELOVE (FT 437: 11/G&U),
VLAST JE KRENULA U BORBU PROTIV KORUPCIJE, OŠTRO I SAMOUBILAČKI! (FT 627: 2);
protest protiv nacionalizma i etnonacionalističke politike:
AKO JE JUGOSLAVIJA BILA TAMNICA NARODA, ONDA JE OVO SAMICA! (FT 442: 2),
NE IZBACUJEM JA TEBE IZ STANA, VEĆ OSLOBAĐAM SVAKU STOPU DOMOVINE (FT 450: 11/G&U),
VIKALI BISMO MI “SMRT FAŠIZMU”, ALI BI TO BIO POZIV NA GENOCID! (FT 443: 10/G&U);
kritički komentar na postupke i izjave Franje Tuđmana:
DODAJTE OGLEDALO! PREDSJEDNIK JE ODLUČIO DRŽATI TITRANINA NA OKU! (FT 439: 2),
AKO JE VUKOVAR HRVATSKI STALJINGRAD, KO JE ONDA HRVATSKI STALJIN? (FT 447: 10/G&U);
nezadovoljstvo nekritičnom javnosti:
NIJE SVE TAKO CRNO, NEGO STE VI ZATVORILI OČI (FT 430: 11/G&U) i slično.
Osim u Oswaldu, aforizmi se povremeno mogu pojaviti u formi naslova različitih tekstova, kao na primjer POREZ NA ŠUND ILI NAMET NA PAMET (FT 421: 9), koji je komentar na nametnuti “pornografski porez” Feralu 1993. godine;
SVI ZA JEDNOG, JEDAN ZA SEBE (FT 438: 8-9/G&U),
parodirani mušketirski slogan kao naslov Goldsteinovog teksta o Tuđmanovom nacionalističkom izlaganju, objavljenom u Vjesniku i Slobodnoj Dalmaciji;
MI PEREMO NOVAC – NOVAC PERE NAS! (FT 441: 9),
kao duhovita opaska o začaranom krugu kriminala i korupcije u satiričnom tekstu o pranju novca, itd.

“Greatest shits”

Greatest shits je kolekcija izjava političkih i drugih javnih ličnosti, koje se u medijskom prostoru izdvajaju po količini gluposti i ignorancije te

u skladu s tim dobijaju zaslužene ironične *Feralove* nagrade. Ono što “ovu rubriku čini tako važnom jeste sistematsko praćenje ‘produkcije’ opasnih zabluda, netolerancije, kanonizovanih predrasuda, malograđanskih koještarija, rasističkog, šovinističkog i seksističkog brbljanja, otvorenih prijetnji neistomišljenicima ili inovernima, potcenjivačkog a neznačajnog govora o Drugom i, uopšte, ‘govora mržnje’ kao elitnog dostignuća ‘patrioteske misli’ na prostorima između Sutle i Vardara” (Pančić 1998).

Greatest shits će za sve vrijeme postojanja, od avgusta 1993. do kraja *Ferala* 2008. godine, zadržati čvrst obrazac kreiranja svog sadržaja. Taj obrazac bazirat će se na intertekstualnosti i na dva osnovna književna postupka, citatnosti i rekontekstualizaciji. (9)

Kada se izjave, koje potiču iz kontroliranog političkog diskursa, najčešće sa pozicija moći, a upućene ciljanom i pažljivo probranoj publici, izdvoje i postave na *Feralov* podijum te smjeste u kontekst za koji nisu birane, postaju sasvim jasno vidljive one latentne ili previđene poruke ideološke manipulacije ili pak sulude gluposti. U njima se otkriva nesklad između proklamovane demokratičnosti i nacionalistički funkcionaliziranog govora te između važnosti pozicije koje određene ličnosti obnašaju i njihovog općeg neznanja i neupućenosti u tematiku o kojoj govore.

Iako se ne vrši nikakva intervencija u sami tekst, promjenom dispozitiva, odnosno prelaskom iz ozbiljne, političke diskursne okoline i nje-ne nediskursne prakse u komični i satirični kontekst *Feralove* rubrike, mijenja se percepcija i interpretacija izjave, a rubrika, na taj način, od ideološkog zadobija subverzivni potencijal.

Tako je *FERALOV ZLATNI VRDOLJAK za najviši koeficijent ljubavi i entuzijazma* dobio Antun Vrdoljak za izjavu: “Nitko ne može kupiti zanos. Ili jeste ili niste entuzijast! Novac nije uvijek presudan”, na pitanje iz intervjua *Vjesniku* da li je istina da ima najvišu plaću u hrvatskim javnim poduzećima (FT 470:8).

Nagradu *SHIT OF THE WEEK* u *Feralovom* broju od 5. decembra 1994. godine dobit će Hrvoje Šošić za izjavu iz intervjua u *Globusu*:

(9) Sličan postupak u tekstu *Nadrealistički integracionizam – šta je to?* Mirnes Sokolović označava kao *preregistracija*.

“Znanstvena je istina da je hrvatski narod najstariji europski narod i da je hrvatska država najstarija u Europi, te da ima tradiciju od 35 stoljeća. A budući da smo katolici i vjerujemo da je Bog stvorio čovjeka, Hrvati postoje oduvijek” (FT 481: 6).

ZLATNI BUKALIN ZA LJUDSKA PRAVA pripao je Anti Belji, ravnatelju Hrvatske matice iseljenike, za izjavu: “Nas se dovodi u situaciju da sami pravimo građane drugog reda, da bi nas se kasnije napalo da ljude – diskriminiramo!” (FT 694: 40)

Biblioteka *Feral Tribune*

U vrijeme postojanja, od 1994. do 2007. godine, *Biblioteka Feral Tribune* objavila je 81 knjigu, od kojih pet pripada posebnim izdanjima, objavljivanim najčešće s drugim izdavačkim kućama. “Prva knjiga *Lauta i ožiljci*, priče iz ostavštine Danila Kiša, objavljena je u listopadu 1994, na desetu obljetnicu Ivančićeva i Marinkovićevog *Ferala* u *Nedjeljnoj Dalmaciji*. Izravni poticaj za pokretanje biblioteke bila je vijest da su priče iz Kiševe ostavštine objavljene u Beogradu pod istim naslovom, *Lauta i ožiljci*. Kiš je u to vrijeme, kao i srpski pisci općenito, u Hrvatskoj proskribiran, premda je imao odanu čitateljsku publiku, premda je njegova *Grobnica za Borisa Davidoviča* prvi put objavljena u Zagrebu, i premda su mu sabrana djela objavljena u beogradsko-zagrebačkoj koprodukciji, sjeća se Predrag Lucić, urednik *Feralove* biblioteke. Zajedno s Lucićem, knjige su uređivali pjesnik i dramatičar Damir Šodan te novinar Frano Cetinić” (Pavelić 2015: 689). U narednim godinama *Feral Tribune* postat će veoma značajan dio izdavačke djelatnosti Hrvatske. To se prije svega ogleda u temeljnim izdanjima, kao što su prevodi zbirki pjesama *Gdje se voda spaja s drugom vodom* Raymonda Carvera, *Vizije* Jima Morrisona, *Rani radovi* Patti Smith, *A gdje je moj život?* Paula Polanskog te *Otvorenih očiju, otvorenog srca* Lawrencea Ferlinghettija. U okviru *Feralove* biblioteke izlaze i prvi prevodi romana *Divni gubitnici* Leonarda Cohena, *Zapitaj prah* Johna Fantea, *Glazba slučaja* Paula Austera, *Dijete našeg vremena* Ödöna von Horvátha, *Mahnitost* Ivana Vladislavića, *Apokalipsa svakidašnjice* Vitomila Zupana te prevodi memoarske proze Bogdana Bogdanovića *Ukleti neimar* i esejističkih knjiga Slavenke

Drakulić *Kako smo preživjeli i Oni ne bi ni mrava zgazili*. Mnogi domaći autori objavit će neka od svojih djela prvi put u *Biblioteci Feral Tribune*. Takvi su romani Bore Ćosića *Carinska deklaracija* i Nulta zemlja, roman Zlatka Dizdarevića *4:0 za nas*, Vojina Jelića *Pogledaj svoje ruke*, Marinka Koščeca *Otok pod morem*, Slavenke Drakulić *Kao da me nema*, Zdenka Lešića *Sarajevski tabloid*, Aristida Teofanovića *Mrka kapa*, Seade Vranić *Žena od paučine*, Ivica Đikića *Cirkus Columbia* i Viktora Ivančića *Vita activa*; potom zbirke priča Ivica Đikića *Ništa sljezove boje* i Miljenka Smoje *Pasje noveletete*, zbirka satiričnih crtica Viktora Ivančića *Bilježnica Robija K*. Prisutan je i veliki broj prvi put objavljenih knjiga pjesama kao što su *Mrtvo zvono* Milana Milišića, *Prijatelj ga kaže više ne poznaje* Radeta Šerbedžije, *Riječi iz džepova* Renata Baretića, *Čagalj* Arsena Dedića, *Rimski epigrami* Sinana Gudževića, *Poziv na crninu* Voje Šindolića, *Zaboravite nas* Mileta Stojića i *Haiku haiku jebem ti maiku* Predraga Lucića. Unutar jedne knjige objavljene su i nagrađivane drame Damira Šodana *Zaštićena zona* i *Kain ili njegov brat*. Važno je spomenuti i samo za *Biblioteku Feral Tribune* priređene antologijske zbirke *Evakuacija* Dragoslava Dedovića i *Ruski bordel muza* Milorada Stojevića i Vanje Švačko. Prvo objavljivanje u *Feralovoj* biblioteci imale su i neke knjige publicističko-politološkog karaktera, poput knjiga *Ispodvijesti – o ratu u Hrvatskoj* Heni Erceg, *Tuđman – anatomija neprosvijćenog apsolutizma* Marinka Čulića, *Godine raspada* Petra Lukovića, *Izvan povijesnog događanja* Milana Kangrge, *Sumorne godine* Nikole Viskovića, *Pravorijek* Vladimira Primorca, *Gospodari rata i mira* Predraga Matvejevića, *Vidosava Stevanovića* i Zlatka Dizdarevića te studije Viktora Ivančića *Tačka na U*, *Lomača za protuhrvatski blud* i *Šamaranje vjetra*, u kojima se kritički sagledava društveno-politička situacija ratnog i poratnog vremena u zemljama bivše Jugoslavije. Od neknjiževnih djela prvi put se u *Feralovoj* biblioteci pojavljuje i knjiga kritičkih tekstova Karmen Lončarek *Krema protiv smrti i druge priče*, potom *Knjiga pisama 1992-1995*. Filipa Davida i Mirka Kovača te specifična antologija pod naslovom *Greatest shits* koju su priredili Predrag Lucić i Boris Dežulović.

Već na osnovu pregleda temeljnih izdanja može se primijetiti žanrovska i disciplinarna raznolikosti knjiga koje čine *Biblioteku Feral Tribune*; ona

obuhvata pripovjednu prozu, pjesnička i dramska umjetnička ostvarenja te esejistička, politološka, filozofska i publicistička djela domaćih i stranih autora.

Također, “*Feralova* je biblioteka u ratnim i poratnim devedesetima pridonijela da hrvatska kultura ne prekine vezu s nacionalnim kulturama bivše Jugoslavije, naročito Bosne i Srbije” (Pavelić 2015: 689). U tom periodu nacionalističkih propagandi i izrazito snažnih ideoloških represivnih mjera usmjerenih prije svega prema drugim nacionalnim skupinama, tek mali broj izdavačkih kuća u Hrvatskoj se *usudio* da objavljuje djela srpskih (ili crnogorskih) autora. Rezultati istraživanja u okviru projekta

“Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji / regionalnom kontekstu (aspekti hrvatsko-srpskog kulturnog dijaloga)”⁽¹⁰⁾, pokrenutog 2013. godine, pokazali su da je u periodu od 1991. do 2000. samo 16 izdavača (od oko 50⁽¹¹⁾ izdavačkih kuća koje su djelovale u Hrvatskoj u to vrijeme) objavljivalo autore srpske ili crnogorske nacionalnosti sa svega 47 izdatih knjiga. U tu brojku ulazi šest izdanja *Ježeve kućice* u izdanju Naše djece, objavljivanje jedne priče Mirka Kovača u *Hrvatskoj kratkoj priči: antologija priča “Večernjeg lista” 1964.-1994.*, objavljivanje Andrićevog *Ćorkana i Švabice* u *Antologiji hrvatske novele* u izdanju Naklade Pavičić, potom *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* u izdanju Školskih novina te devet knjiga u izdanju Biblioteke SKD Prosvjete. Detaljnija analiza pokazala bi da neka od ovih djela nemaju interkulturalnu dijalošku funkciju, već su služile produbljivanju nacionalnih antagonizama. Ipak, važno je spomenuti da se uz devet knjiga u izdanju *Feral Tribunea* našao značajan broj objavljenih knjiga Kovača, Bore Ćosića, Ive Andrića, Davida Albaharija, Vladimira Arsenijevića i drugih u izdanju Duriexa, Dual MV-a, Arkzina, Antibarbarusa, Konzora

⁽¹⁰⁾ <http://hkkit.ffzg.unizg.hr/> (20.9.2018)

⁽¹¹⁾ Ovaj broj izveden je na osnovu popisa izdavačkih kuća na *WWW.HR – početnoj stranici Hrvatske*, kao i navedenih izdavača u korpusu projekta *Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji* pa se mora uzeti tek kao okvirni podatak koji nije statistički potvrđen. Moja hipoteza je da taj broj u nekom temeljitijem istraživanju (koje ovdje zbog nepristupačnosti podataka nije bilo moguće) može biti samo veći, što ne bi kvalitativno uticalo na moje zaključke.

itd. Sljedeće desetljeće pokazat će se mnogo plodonosnije: objavljeno je 165 knjiga u izdanju 43 izdavačke kuće.

Ovaj kontrastivni čin *Feral Tribunea* i izravno oglašivanje o nacionalističku politiku i njene strategije direktne ili indirektno marginalizacije nehrvatskih autora, kao i onih autora koji su se svojim angažmanom postavili nasuprot takvoj politici, otuđenih, omraženih i disidentskih, bit će jedan od bitnih faktora kojim će se voditi Predrag Lucić u uređivanju *Feralove* biblioteke. Opetovano potvrđivan antinacionalistički, antitotalitaristički, antifašistički, antineoliberalno-kapitalistički i svaki drugi stav koji staje u odbranu univerzalnih prava i sloboda pojedinca prisutan u časopisu *Feral Tribune*, prisutan je u knjižnom, naučnom i studioznijem obliku u *Biblioteci Feral Tribune*. To obuhvata ne samo spomenuta djela domaćih autora publicističko-politološke prirode u kojima se izravno i kritički analizira društveno-politička stvarnost u Hrvatskoj i u regiji, već i u značajnim stranim djelima koji se bave sukladnom politološkom problematikom, poput knjiga *Desnica i ljevica* Norberta Bobbia, *Četiri eseja o slobodi* Isaiaha Berlina, *Dijalog u paklu između Machiavellija i Montesquieua* Mauricea Jolyja, *Kriza globalnog kapitalizma* Georgea Sorosa itd.

Hibridni uradci časopisa *Feral Tribune* – u kojima se esencijalno ostvaruje poetika lude kroz simbiozu društveno-političke aktualnosti i angažmana sa stilskim i narativnim postupcima svojstvenim parodiji i njoj srodnim književnim formama koje njeguju, po Bahtinu, tzv. *dvoglasnu riječ* – u *Biblioteci Feral Tribune* pojavili su se u knjižnom obliku. Takve su zbirke Viktora Ivančića *Bilježnica Robija K.*, *Haiku haiku jebem ti maiku* Predraga Lucića te *Greatest shits*. Subverzivni otklon koji su ova djela imala u časopisu dobija na novom kvalitetu sa knjiškom produkcijom. Veća pristupačnosti i trajnost knjige, naspram potrošnosti sedmičnog časopisa, omogućit će dugoročniji i potpuniji subverzivni uticaj na dominantni društveni, kulturalni i ideološki narativ. Taj konzervativni element značajan je i za knjišku produkciju sabranih tekstova drugih autora pravnog, politološkog, filozofskog, ekonomskog i drugog karaktera, kao što su *Pravorijek* Vladimira Primorca, *Godine raspada* Petra Lukovića, *Krema protiv smrti* Karmen Lončarek itd.

Ipak, poetički uzusi koncepta lude, preko kojeg je predstavljena književna i subverzivna pozicija *Ferala*, tek su jedan od mogućih po-etičkih modela koji nose subverzivni potencijal. *Biblioteka Feral Tribune*, na drugoj strani, nudi mogućnost da se sagledaju različiti oblici književne subverzije.

Poetika dokumentarizma kod Danila Kiša – čiji se značaj za *Feral Tribune* ne ogleda samo preko njegovih pet objavljenih knjiga u biblioteci, već i u antitotalitarističkom i, specifično, antinacionalističkom stavu iznesenom u čuvenom eseju *O nacionalizmu* koji će funkcionisati kao implicitni prototekst općeg *Feralovog* društvenog angažmana – dvostruko je subverzivna, i nudi alternativnu interpretaciju historije dok istovremeno želi “raskrinkati povijest kao djelatnost koja se teži profilirati kao isključiva posredovateljica istine” (Beganović 2005: 156).

Istraživanje nekih aspekata totalitarizma ponudio je i Viktor Ivančić u svom romanu *Vita activa* razmatrajući panoptički nadzor države i uticaj koji ima na pojedinca, kako na onog koji ga sprovodi, tako i na onog koji ga trpi.

Na drugoj strani, Ivan Vladislavić ponudio je ono što se može smatrati dekonstrukcijom malograđanštine, osjećaja sigurnosti i zajedničke percepcije stvarnosti, kreirajući svojevrsni simulakrum unutar simulakruma u romanu *Mahnitost*.

Zaštićena zona i *Kain ili njegov brat* Damira Šodana subverzivno su potentne burleske o etnonacionalizmu, dok *Ukleta zemlja* Svetislava Basare postmodernistički dekonstruira nacionalističke narative.

Nadalje, poetika svjedočenja, zasnovana u bosanskohercegovačkom ratnom pismu, ima ulogu dokumentiranja ratnog užasa iz pozicije žrtve, običnog čovjeka, vršeći pritom “reviziju kulturne i povijesne memorije, kako bi je oslobodila utopijskih metaoznačitelja” (Kazaz 2008: 53). Ratnom pismu pripadaju romani *Sarajevski tabloid* Zdenka Lešića i *Cirkus Columbia* Ivice Đikića, zbirka priča *Đavo u Sarajevu* Nenada Veličkovića kao i antologijska zbirka *Evakuacija* koju je priredio Dragoslav Dedović, zatim dokumentarno-književne knjige *Sarajevo za početnike* Ozrena Kebe i *4:0 za nas* Zlatka Dizdarevića te zbirka pjesama Mile Stojića *Zaboravite nas*.

Ratom obilježena tematsko-motivska okosnica djela prisutna je i kod autora izvan BiH, u romanima *Otok pod morem* Marinka Koščeca, *Pogledaj svoje ruke* Vojina Jelića i knjizi Bogdana Bogdanovića *Ukleti nepar*.

U *Biblioteci Feral Tribune* prisutno je, uvjetno rečeno, i žensko pismo, u romanu *Kao da me nema*(12) Slavenke Drakulić. Roman se bavi tabuiziranom temom silovanja u ratu te daje prikaz sadističkog tretmana žena u logoru.

Sva navedena modelativno, narativno, tematski i u konačnici poetički različita književna ostvarenja nose u sebi subverzivni potencijal koji bi se morao dublje istražiti. Kako je prvi dio ovog rada posvećen analizi subverzivnih elemenata poetike lude, u ovom dijelu će analiza književne subverzije obuhvatiti postmodernističku prozu i ratno pismo.

Postmodernistička subverzija *Uklete zemlje*

Ukleta zemlja Svetislava Basare prvi put je objavljena 1995, a u *Biblioteci Feral Tribune* 1999. godine. U zemlji koju Basara naziva Etrascija lahko je prepoznati aluziju na Srbiju. To Basara ne krije, zapravo u prikazu prošlosti i sadašnjosti zemlje Basara nudi obilje referenci koje upućuju na Srbiju, odnosno Jugoslaviju. Zbog toga se na prvi pogled može činiti da je *Ukleta zemlja* tipični alegorijsko-satirični roman poput na primjer Swiftovih *Guliverovih putovanja*. Fantastični elementi i mračna atmosfera također upućuju na ovaj roman. Ipak, kompleksan odnos prema historiji te mnogo drugačija ontološka i epistemološka pozicija naratora zahtijeva širi i kompleksniji interpretativni aparat kakav je postmodernizam.

(12) Iako tematizuje jedno haotično, traumatično i destruktivno iskustvo, ovaj roman ga uokviruje u konvencionalnu i zaokruženu književnu strukturu realističkog romana koji koketira s ljubavnim žanrovskim kodom, čineći, nažalost, time tekst plošnim i neuvjerljivim, a poruku banalnom. Možemo samo pretpostaviti da bi za odabir nekog drugog poetskog modela ostvarilo bolji umjetnički doseg.

Metafikcija u *Uklesanoj zemlji*

Kada se Basarina proza sagledava kroz prizmu postmodernističke poetike, najčešće se interpretacija njenih formalno-sadržajnih obilježja zadržava u estetskim i teorijskim okvirima, dok se politički, historijski i ideološki konteksti ignorišu ili nedovoljno istražuju. Čak ni sam Ilić, koji ukazuje na ovaj problem u svom eseju *Ispod dobra i zla*, ne ide dovoljno daleko od poetskog esencijalizma Basarinog opusa. Na ovaj formalistički pristup izučavanja postmoderne književnosti Linda Hačion dodaje razmatranja o funkciji historije (“Uprkos svojim kleveticima, postmoderno nije aistorijsko ili deistorizovano, mada dovodi u pitanje naše (možda nepriznate) pretpostavke o onome što ustanovljava historijsko znanje.” (Hačion 1996: 13)) i ideologije (“sve kulturne prakse imaju ideološku podlogu koja određuje uslove same mogućnosti njihove proizvodnje značenja” (Hačion 1996: 14)) u postmodernizmu. Hačion dakako ne negira samorefleksivni i metafikcionalni karakter postmoderne proze, ali insistira na njenoj uronjenosti u politički i historijski kontekst. Na toj osnovi ona gradi paradoksalni model književnog postmodernizma koji naziva *historiografska metafikcija*.

Metafikcionalni fragmenti u narativnom tkivu i romanesknoj strukturi *Uklesane zemlje* nude mogućnost da se uvidi paradoks postmodernizma o kojem Hačion govori, kao i paradoksalnost samog romana.

Svjesna historijske i ideološke uslovljenosti predstava o svijetu kao i vlastitog umjetničkog predstavljanja, postmoderna proza se okreće samorefleksiji i ogoljavanju postupaka kreacije. Tako već u okvirnoj priči bezimena narator obznanjuje vlastitu pripovjedačku poziciju bez onog realistički jasnog razgraničenja između priče i stvarnosti.

Metafikcija je, kako zaključuje Waugh, “termin nadjenut fikcionalnom pisanju koje samosvjesno i sustavno vraća pozornost na svoj status umjetnine s namjerom da postavi pitanje o odnosu između fikcije i zbilje. Priskrbljujući kritiku vlastitih metoda konstrukcije, takvi tekstovi ne samo što ispituju temeljne strukture pripovjedne fikcije, nego i istražuju moguću fikcionalnost svijeta izvan književnoga fikcionalnog teksta” (Waugh prema Biti 2000: 310). Na toj osnovi roman će zaći u prostor historiografske i ideološke proizvodnje metanaracija zadržavajući vlastitu

kritičku distancu u obliku parodijske, alegorijske, ironične i apsurdističke tačke gledišta. Iz te pomjerene, oneobičene vizure uvrnutog svijeta u romanu će se problematizovati ne samo mehanizam proizvodnje predstava i tumačenja svijeta, već i konkretni ideološki proizvodi svojstveni najviše srpskom nacionalizmu devedesetih. Upravo u toj vremensko-prostornoj referencijalnosti romana, kao i društvenoj, kulturološkoj i ideološkoj aluzivnosti, otkriva se njegov najveći i najefektniji subverzivni potencijal.

Historija u *Uklesanoj zemlji*

Već na početku moguće je primijetiti razlomljenost strukture Basarinog romana *Uklesano zemlja*: roman nosi naslov po knjizi Roberta T. Cincaida koju sadržava i u cijelosti predstavlja, a koja opet sadrži kratku knjigu, brošuru, Salmana Basrija *Sveto opijanje*. Iako podsjeća na cikličnu formu modernističkih djela, uvođenje novih *knjiga* nema ulogu paraboličke i alegoričke potvrde primarne ideje već samo fragmentira strukturu i multiplicira značenja romana. Tako je i struktura navedenih *knjiga* izlomljena u tipično nefikcionalne oblike teksta povezane labavom fabularnom niti. Basara upotrebljava epistolarnu i putopisnu formu te modele rječnika, izvještaja i predgovora, za koje se može reći da pripadaju onom domenu historijskog materijala u kojem je historiografija pronalazila vjerodostojnost i legitimitet. Međutim, postmodernizam uspostavlja novi odnos prema historiji, ističući njenu tekstualnu i time posredovanu zasnovanost. Faktografske forme historije najbolje će poslužiti za parodično osporavanje historiografskog diskursa i njenih modernističkih totaliteta, iluzija o objektivnom predstavljanju svijeta. Tako će u rječničkom izlaganju prošlosti Etrascije Basara parodirati historijsko-ideološke narative Jugoslavije (i Srbije):

U savremenim udžbenicima istorije piše da su Etrascijanci uz najveće žrtve i napore sačuvali veru, jezik i kulturu. Stvar je, međutim, iz osnova drugačija: jezik, veru i kulturu su im sačuvali Turci jer su ih derviši mevlevije iz Anadolije upozorili da će Otomansko carstvo propasti za sedam godina ukoliko se pomešaju sa Etrascijancima.

Savet vezira je poslušao upozorenje derviša i Turci su vladali Etrascijom još četiri veka. (31) U periodu Republike (1945-1987) ambiciozni predsednik Joan Ambroz Tothus († 1980) preduzeo je opštu agrarnu reformu koja je naišla na podršku stanovništva. Trebalo je da zemlja bude podeljena seljacima. Nacionalna komisija je posao obavila savesno i u predviđenom roku. Ali je iskršao problem: nije bilo rezmlje. Kada su katastarske knjige sređene pokazalo se da Republika raspolaže sa samo 240 hektara obradive površine. Nije bilo ni seljaka. Sreskim odborima jedva se prijavilo nekih dvadesetak čudaka zainteresovanih za obdelavanje zemlje, a i oni su kasnije, razočarani, svoje parcele prodali u bescenje i propili novac. Trojica su streljana za primer, ali svejedno, lepo zamišljena reforma je propala. J. A. Tothus se odlučio da promeni ekonomsku politiku. Opredelio se za industrijalizaciju. Zahvaljujući svojim vezama i ličnim prijateljstvima u uticajnim krugovima oba bloka (koji su i finansirali njegov projekat transformacije Etrascije iz kraljevine u republiku) Tothus je izdejstvovao ogromne inostrane kredite za izgradnju fabrika. (...) U rekordnom roku sagrađeni su gigantski objekti mašinske i metalurške industrije (...) Ali kada ne postoji zemljište (ili postoji samo u nepouzdanim dokumentima) onda nema ni prostora u kome bi moglo biti ruda i sirovina. I taj je problem Preseder (predsednik) Tothus rešio u stilu Aleksandra Makedonskog: ponovo se zadužio u inostranim bankama i uvezao potrebne sirovine i tehnologiju. (27-28)

Dovodeći do apsurdna historijski kauzalitet i ironizirajući motivaciju i postupke Vođe, Basara unosi relativizirajući faktor u postojeće historio-grafske narative, dok parodirani diskurs historiografije implicira neodrživost njenih totaliteta. Njegova subverzija tako djeluje na dvije razine, na epistemološkom nivou realizira se u skepsi u objektivnu, jednu važeću istinu i neposredni uvid u prošlost, a na kulturno-političkom nivou, u razgradnji dominantnih komunističkih i nacionalističkih narativa.

Suprotstavljajući dominantnom narativu o srpskoj požrtvovanosti u Osmanskom carstvu, kao i drugačijima, ali jednako snažnim, narativima u Jugoslaviji o Titovim agrarnim i ekonomskim reformama, apsurdnu alternativnu historiju, Basara nema za cilj utvrditi ili istaći njihovu lažnost (jer bi time sam pretendovao na istinu), već njihovu ideološku i društvenu određenost:

Pre ili kasnije, uvek se pokaže da premise na kojima počiva ovo ili ono društvo nemaju temelja. Mitovi su, svi bez izuzetka, lažni, a opet, mitologija je tako primamljiva. Kako doleti njenim izazovima? Bolje je zdravo za gotovo uzimati sve što vlast kaže. Ne zavirivati iza kulisa. Jer, čim se prozre jedna obmana i stane na čvrsto tlo činjenica pokaže se da su i te činjenice sumnjive. Nigde ničega stabilnog ni u jednom od mnoštva svetova. (12)

Jednako kao što u rječničkom poglavlju, u kojem je predstavljena srpska historija sve od Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca do Savezne Republike Jugoslavije (kojoj Basara, ne bez razloga, daje status kraljevine i republike), Basara devalorizira dominantno tumačenje prošlosti, tako se u nastavku knjige devaloriziraju ideološki narativi sadašnjice. U oba slučaja Basara nudi dovoljno ideologema ili referentnih veza za prepoznavanje nekog specifičnog ideološkog narativa na koji se potom obrušava apsurdom, ironijom, paradijom i humorom.

Parodija nacionalističkih narativa

Nacionalistički narativi velikim dijelom se oslanjaju na mitologizaciju kolektivne prošlosti koja se pritom prezentuje kao historijska istina. Tu glorifikaciju kolektiva ili individue, predstavnika kolektiva, najlakše je uočiti u usmenoj narodnoj epici koja se, upravo zbog svojih karakteristika, krotko pokorava ideološkoj instrumentalizaciji. U njoj nacionalizam pronalazi svoje utemeljenje i legitimitet. U *Ukletej zemlji* Basara ironizira poziciju nacionalnog heroja, jednako kao i sam mit:

Upravo na ovom mestu, na svetom komadu zemlje na kome stojimo, godine 1533. Mahmut-paša zverski je umorio velikog junaka Etrascije... Ne mogu tačno da se setim kako se zvao. Razumećete. Mi smo imali toliko junaka i svi su zverski pogubljeni. Raskomadani. Nabijeni na kolac. Kostu su im samlevene u prah, a od tog praha pravljene su najjači afro-dizijaci za carigradske saraje. Bitno je da ste bili ovde i to možete pomenuti u vašim memoarima. (57)

Njegova ironija, ipak, nije isključivo usmerena na sam epski narativ, već prije na patologiju ideologizacije tog narativa, koja je nekrofilmske prirode:

Država koja ima takve mrtvace ne treba da brine za budućnost. A koliko samo imamo mrtvih! Niko se ne može sa nama meriti. I to kakvih. Ne onih koji su umrli u krevetu kukavičkom smrću privezani za aparate, udišući čist kiseonik – takvi ne vrede ni pišljiva boba – već junaka poginulih na bojnopolju, željnih osвете i borbe. I te kako računam na njih. (...) Nisu ti ljudi nestali u ništavilu. Tu su negdje, u memoriji kompjutera istorije i samo treba znati kako dospeti do njih. (78)

Basara neće zaobići ni onaj, možda najvažniji, narativ srpskog nacionalizma, iredentistički projekat o Velikoj Srbiji, koji je značajan ne samo po pretenzijama na teritorijalnu ekspanziju u budućnosti (“Gde god vidim i najmanji trag postojanja, grabim to i ugrađujem u temelje Velike Etrascije”), nego i po legitimizirajućim narativima smještenim u prošlosti:

Interesovali su se kako napreduje rat za Veliku Etrasciju. Ne može bolje biti, rekoh. I nisam slagao. Šta nama mogu ti Bogumili, Slovini, Kreati kojima smo pozajmili čak i jezik da bi nam dobrotu i širokogrudost koliko-toliko artikulisano uzvratili najcrnijim optužbama? (77)

Velika Etrascija u romanu je naum i najveći san Predsjednika, kroz kojeg Basara obznanjuje kult ličnosti Slobodana Miloševića, što je veoma značajan element srpskog nacionalizma devedesetih:

Popularnost predsednika Republike raste bez obzira na katastrofalne spoljnopolitičke poteze i porast nezaposlenosti i bede u zemlji. Među prostim svetom (oko 98% populacije) njegova harizma poprima oblike animističkog kulta. U istočnim predelima Etrascije sekte predsednikovih obožavalaca prinose ljudske žrtve u njegovu slavu, a verovanje da posjeduje isceliteljske moći veoma je rašireno. (94)

Pored navedenih primjera satirične dekonstrukcije velikih narativa srpskog nacionalizma, u ovom Basarinom romanu moguće je pronaći još mnoštvo, manje ili više vidljivih, parodiranih, ironiziranih i osporenih ideoloških *istina*, zbog čega je subverzivni potencijal ovog djela gotovo jednak njegovom intertekstualnom tkanju.

Subverzija marginalne ratne priče u izboru Dragoslava Dedovića *Evakuacija*

Evakuacija je zbirka 32 izabrana prozna teksta autora i autorica iz Bosne i Hercegovine, nastala u periodu od 1987. do 1998. godine. Priredio ju je Dragoslav Dedović, a objavljena je 1999. godine u *Biblioteci Feral Tribune*. Sadrži priče: *S proljeća i Krivac* (iz zbirke *Priručnik*) Darija Džamonje; *Metamorfoze (Fantastične priče)* i *Almasa (Ptica iz drugog jata)* Zlatka Topčića; *O bogu i klikerima (Ideš li, rode)* Aleksandra Obradovića; *Pozdrav iz opkoljenog grada* i *Dafna Pehfogl prelazi most između tamo i ovdje (Smrt u muzeju moderne umjetnosti)* Alme Lazarevske; *Priča i svijet* (iz rukopisa *Dokorak*) Marija Parića; *Prokleta običan dan* (iz rukopisa *S ove strane života*) Dubravka Brigića; *Mostar (Vitraž u sjećanju)* Vladimira Pištala; *Bristol i Musa, stari frik (Sarajevo Blues)* Semezdina Mehmedinovića; *Svadba u Dubrovniku (Ubijanje smrti)* Jasminka Imamovića; *Moj otac se povio kao kosi toranj u Pizi* i *Ruganje duše (Sikamora)* Gorana Samardžića; *Kraj mita o kućnom faraonu (Kraj*

mita o kućnom faraonu) Rešada Hasanovića; *Vitez Hipotalamus i Jedan život (Đavo u Sarajevu)* Nenada Veličkovića; *Gotovo je, možeš li vjerovati? (Zašto plačeš, čovječe?)* Marka Čejovića; *O dobrim stranama pušenja (Prolaznik)* Dragana Šimovića; *Mljet i Montaža atrakcija (Život i djelo Alphonsa Kaudersa)* Aleksandra Hemona; *Peć u snijegu i Put šljive (Kesten)* Damira Uzunovića; *Šampion (Karivani)* i *Ti si taj anđeo (Mama Leone)* Miljenka Jergovića; *Bilješka o autoru iliti Žirafa (Hidžra)* Adina Ljuce; *Miss you Božo Sušec (U krevetu sa Madonom)* Vuleta Žurića; *Bez naslova* (posthumno uvrštena u zbirku *Tajna džema od malina*) Karima Zaimovića; *Tom (Jesenji dani)* Damira Ovčine; *Bitanga i princeza* (časopis *Lica*, br. 9-10) Asmira Kujovića i *Vjera (Lica*, br. 8) Jasmine Žbanić. Za odabir priča priređivač se koristio neobičnim i neodređenim kriterijem – kako sam navodi: “Za ovih sam sedam godina u Njemačkoj shvatio da je naše iznuđeno otuđivanje od jednog sarajevskog jazz-kafeja, od jednog životnog stila i duhovnog stava, ustvari udaljavanje čestica nesavršene stvarnosti od savršene ideje. U ovaj izbor uvrstio sam zato samo priče koje sam tu i tamo pred spavanje iznova čitao, umišljajući pri tom da, skupa s ljudima koji su ih napisali, na tren umijem premjeriti golemo rastojanje od jednog šanka iz 1991.” (Dedović 1999: 12) – a te labilne selektivne odrednice obilježile su i prilično slobodno unutarnje grupisanje zbirke, koje se u jednoj priči vodi statusom glavnog lika, u drugoj statusom fokalizatora, u nekom trećem slučaju – tematikom, u četvrtom dominantnim motivom itd. Kao takva, dakle kao zbirka čijim izborom nije bila namjera predstaviti antologijske i paradigmatički najbolje primjerke jedne književnosti u jednom vremenskom periodu (mada ih ona svakako sadrži), ovaj Dedovićev izbor se usprkos tome (ili možda upravo zbog toga) u mnogo čemu može smatrati reprezentativnim za bosanskohercegovačku priču (pa i prozu, općenito) u okviru jednog turbulentnog desetljeća.

Najveći dio zbirke obuhvata upravo onaj poetički model koji se u bosanskohercegovačkoj književnosti formirao krajem 20. stoljeća, a najčešće je označavan kao *(anti)ratno pismo, poetika svjedočenja, nova iskrenost* i slično. Ova literatura, za razliku od modernističke koja joj prethodi, nije ostala slijepa i gluha na užase stvarnosti težeći iznijeti neku univerzalnu i

dublju istinu, niti je preuzela propagandnu i legitimizirajuću ulogu neke ideološke struje. Ona predstavlja glas neposrednog i intimnog ljudskog iskustva zatečenog kao žrtva ili trpnik nesmiljenog ratnog haosa.

Time se rat nameće kao permanentni motiv ovih priča te se na temelju njega, na dijahronijskoj ravni, mogu uslovno svesti tri fiktionalna vremena: *predratno*, *ratno* i *poratno* vrijeme. Svako od navedenih sadrži tematsko-motivske topose koji upravo zbog svoje repetitivnosti potvrđuju vlastiti dokumentaristički status.

Ono što smo označili *predratnim* vremenom obuhvata najveći vremenski raspon u kojem se, za razliku od ostala dva, umjetnički sagledavaju uzroci i začeci, a ne posljedice, rata u BiH. S obzirom na to da su to priče koje su nastale nakon rata, dakle pisane su (i čitane) iz pozicije znanja o ratnom sukobu, mada ga unutarknjiževni njihov svijet još uvijek u potpunosti (ili nikako) ne poznaje, obilježene su zloslutnom atmosferom i nijemim prisustvom nadolazećeg rata. Ali neki prošli rat u njima postoji, kao tragična individualna pripovijest određenog lika. Pa tako, iako figuriraju kao autobiografska fikcija, centralnu priču iznose upravo metanaratori, likovi koji sežu u vlastita sjećanja i reminiscencije predajući ih početnom naratološkom subjektu okvirne priče. U ovoj leži jedan od dominantnih motiva u književnoj dijegezi predratnog vremena: perpetuiranje nakaznih i destruktivnih oblika historije čija se emergencija u živote primarnih naratora ispostavlja kao neminovnost ili užasavajuća slutnja. Tragični doživljaji prošlih generacija postaju tek historijska uvertira onima za koje i čitalac i pisac znaju da slijede. A ta neizrečena, ali prisutna neminovnost nadolazećeg užasa čini ove priče još potresnijim. Spomenuti motiv *ponavljanja historije*, iskazan mišlju ujaka Julijusa da *život nije ništa drugo nego procesija zala*, u priči *Mljet* Aleksandra Hemona ostvaren je u pripovijesti o nasilnom i tegobnom životu Vanjke u staljinističkim logorima i u paraboličnom prikazu historijata nasilno pervertiranog mljetskog ekosistema. Ovaj motiv prisutan je i u priči *Mostar* Vladimira Pištala kao paralelizam prošlog i sadašnjeg, gdje se s generacije na generaciju žena prenose ne samo priče već i prokletstvo rata i nesretne ljubavi te u Jergovićevoj priči *Ti si taj anđeo* kao tabuizirana porodična tragedija u kojoj se problematizuje ne

samo pitanje života i smrti u ratu već i posljedice nametnute nacionalne pripadnosti. Nešto drugačiji motiv predskazanja ostvaren je u priči Gorana Samardžića *Moj otac se povio kao kosi toranj u Pizi* kao graduirani proces dezintegracije komunističkih ideala i pozicija moći u sinegdohalnom prikazu sudbine oca komunista. Od navedenih priča koje pripadaju ovom fikcionalnom vremenu, tri imaju dijete za glavnog lika. Tom infantilnom fokalizacijom koja povremeno preuzima primat zalazi se u područje koje Enver Kazaz naziva *elementarnom osjećajnošću*; to je prilika da se veliki historijski događaji i previranja vide iz vizure čisto ljudskog, u *povijesti odozdo*.

Za razliku od prethodnog, *ratno* vrijeme obilježava zaglušujuće prisustvo rata koje traumatično i nasilno mijenja život i percepciju pojedinca. Ovaj se period uslovno može podijeliti na civilne priče i priče s ratišta. Civilnu priču obilježava set motiva vezanih za preživljavanje civila u ratom zahvaćenim područjima i njihovu svakodnevnu borbu u haotično promijenjenoj okolini. U višeslojnoj priči *Pozdrav iz opsjednutog grada* Alma Lazarevska razmatra upravo djecu kao civilne žrtve rata i nemoć roditelja u opkoljenom gradu da fizički i emocionalno zaštiti svoje dijete od smrću ispunjenog okruženja. *Priča i svijet* Marija Parića također osvjetljava poziciju osamljenog dječaka u okrutnom svijetu rata. Pitanje života i smrti zastupljeno je u ovim pričama jednako kao i u onima koje prenose iskustva s fronta, ali sapleteno s poznatom okolinom i unutar svakodnevnih, izmijenjenih, ali naizgled benignih aktivnosti. Zbog toga se smrt veoma često prikazuje kao iznenađan moment koji čovjeka zatiče nepripremljenog, kao u drugoj priči Lazarevske *Dafna Pehfogl prelazi most između tamo i ovdje*, ili pak kao posljedica spleta fantastičnih slučajnosti, poput priče *Bez naslova* Karima Zaimovića. Ta permanentna opasnost od snajperskog metka može rezultirati rigidnim ograničenjima kretanja ili, na drugoj strani, fatalizmom. Obje krajnje psihičke reakcije na ekstremnu situaciju date su u dvjema naratološkim linijama u Hemonovoj priči *Montaža atrakcija*. Radnju svojih priča većim dijelom smještaju u opkoljeni grad i Nenad Veličković u *Jednom životu i Vitezu Hipotalamusu* (u kojem je dat i uvid u vojnički život) i Vule Žurić u priči *Miss you Božo Sušec*. Civilnim pričama pripada i tema prisilnog

preseljenja, obrađena djelimično u Uzunovićevoj priči *Peć u snijegu*, ali i tema silovanja i mučenja žena, prisutna u svojevrsnom remakeu Zlatka Topčića *Almasa*.

Drugu kategoriju u okviru ovog fikcionalnog vremena čine priče s fronta. Vojničke ispovijesti s ratišta obilježava suženost prostorne i vremenske perspektive, “one govore o golom preživljavanju na frontu, percepcija aktera prilagođena je ekstremnim i abnormalnim uvjetima, događa se zaleđenost emocija i depersonalizacija” (Vojnović 2008: 4). Takve su priče *Put šljive* Damira Uzunovića, *O dobrim stranama pušenja* Dragana Šimovića i *Ruganje duše* Gorana Samardžića. Naturalistički prikaz vojničkog života i krajnjih, često barbarskih, konsekvenci ratom istraumirane psihe, bivaju nakratko prekinute u posljednjoj priči, u vojniskovoj privrženosti mački, samo da bi ga smrt tog živog bića s kojim se uspio povezati vratila ponovo u apatiju i fatalizam.

Treće, *poratno* fikcionalno vrijeme obilježeno je uglavnom egzilantskom tematikom kao i temama koje tretiraju psihofizičke ožiljke pojedinca, onog koji je preživio ratni užas, ali je psihički ili fizički ostao trajno njime obilježen/oštećen. To je osamljeni pojedinac čiji je identitet razlomljen i bez oslonca; da li zbog nasilnog kidanja veza sa domom i zavičajem – koji funkcionira, po Kazazu, kao jedini *topos smisla* i punine identiteta – kako je to iznio Dubravko Brigić u svojevrsnom dnevniku egzila čiji dio je priča *Prokleta običan dan* iz ove zbirke, ili zbog ratne traume koja kao stresni i mučni zaostatak ostaje još dugo živa destruktivna sila u čovjeku, a koju je u ovoj zbirci obradio Marko Čejović u priči *Gotovo je, možeš li vjerovati?* Ovom periodu može se prispojiti i priča Asmira Kujovića *Bitanga i princeza* u kojoj se razmatra motiv otuđenosti od mirnodopskog poslijeratnog svijeta i neprilagođenosti novoj stvarnosti. U ovdje datom sažetom prikazu zbirke Dragoslava Dedovića mogu se prepoznati mnoge tematsko-motivske žarišne tačke ratnog pisma koje oslikavaju veliki dio onog spektra egzistencijalnih, socioloških, psiholoških, demografskih i drugih destruktivnih mutacija nastalih pod direktnim ili indirektnim uticajem ratne katastrofe. U većini priča rat je prisutan kao mračna dijabolična sila, bez obzira da li funkcionira kao vremensko-prostorna odrednica sadašnjosti, kao nejasno ominozno

predskazanje budućih zbivanja ili kao neprevaziđena trauma prošlosti. Takvo sagledavanje života nasilno preoblikovanog ili uništenog ratnim prilikama subverzivno se postavlja u odnosu na dominantne nacionalističke naracije o ratu.

Već u navedenim temama i motivima ovih priča prepoznaje se topos margine, koji se i artikulira kongruentnim narativnim postupcima.

Kako pokazuje analiza ove zbirke, antiratne priče najčešće imaju unutarnju fokalizaciju. Ulogu fokalizatora može da preuzme autodijegetički narator, odnosno narator koji u isto vrijeme obnaša i funkciju glavnog lika, svodeći ove tri velike narativne funkcije u jednu tačku. Ovaj model, kako dobro zapaža Branka Vojnović u radu *Narativni postupci poetike svjedočenja u bosanskoj ratnoj prozi*, svojstven je autobiografskoj prozi.

Nameće se pitanje zašto je unutarnja fokalizacija toliko značajna i prisutna u ratnom pismu. Unutarnja fokalizacija omogućava da se doživljaj, iskustvo i viđenje događaja prenesu u svom izvornom obliku, kroz vizuru samog lika. Time se ostvaruje svjedočanstvo iz prve ruke onih razornih historijskih, društvenih, političkih, kulturoloških i svih drugih promjena kakve donosi ratno stanje. Ono se u pričama s unutarnjom fokalizacijom prenosi, filmskim rječnikom rečeno, u krupnom kadru, iz neposrednog i intimnog doživljaja, za razliku od epskog panoramičnog pristupa kolektivnoj sudbini. Dokumentovanje ratnog devastiranja dolazi iz pozicije žrtve i onog koji trpi nasilje i teror pa se stoga ono sastoji od individualnih, intimnih i *malih* priča opozitnih nacionalističkim metapripovijestima o ratu i hermeneutici historijskog smisla. Na taj način unutarnjom fokalizacijom, jednako kao i odabirom tematike i motiva kakve sadrži i ova zbirka, ratno pismo osmišljava i obznanjuje topos margine direktno suprotstavljen ideološkom centru i dominantnim historiografskim narativima.

Zaključak

Polazna hipoteza ovog rada jeste ideja da je subverzivni potencijal jednako inherentan književnosti kao i onaj ideološki. Na osnovu ove početne postavke istraživanje u radu obuhvatilo je artikulaciju i realizaciju tog potencijala u tekstovima satiričnog časopisa *Feral Tribune* i njegove

biblioteke. Poetiku i ulogu *Ferala* nije bilo moguće sagledati oslanjajući se samo na književni diskurs, odnosno ono polje književnog stvaralaštva i književnih modela stvaranja okupljenih oko parodije i njoj srodnih pojmova, već se morala odrediti i njegova funkcija unutar ukupnih društvenih, političkih i ideoloških diskurzivnih praksi. Likovi obješenjaka, lakrdijaša i lude, kako ih vidi Mihail Bahtin, imaju funkciju kritike i nepatvorene društveno-političke introspekcije ekvivalentne onoj koju je *Feral Tribune* imao u hrvatskom društvu (ali i regiji). Iz toga sam razvila koncept lude, koji je omogućio da se *Feral Tribune* odredi kako na nivou jezika u svom parodičnom, karikaturnom, ironičnom, metaforičnom, paradoksalnom, simboličnom, komičnom izričaju, te na društveno-političkom nivou ispoljavajući kritički, dekonstrukcijski pa i subverzivan odnos prema ideološkom centru i dominantnom diskursu. Istraživanje je pokazalo da se satirični dio časopisa koristi književnim jezikom i postupcima kako bi formirao očuđujući tekst koji upravo zbog toga ima težinu subverzije, osporavanja i podrivanja. Književnonarativne i stilske karakteristike crtice, anegdote i burleske nalazimo u Ivančičevoj rubrici *Bilježnica Robija K.*, burleskne i parodijske komedije u obliku stenograma, provokatorske aforizme kao samostalne oblike ili kao dio veće cjeline, intertekstualnost, citatnost, rekontekstualizaciju u rubrici kao što je *Greatest shits*, potom metričke i stilske odlike parodiranih i travestiranih pjesama koje se javljaju u različitim prilikama, i slično. Uvid u izdanja te žanrovske i disciplinarne forme knjiga, objavljenih u okviru *Biblioteke Feral Tribune*, dovodi do zaključka da je ovaj projekat Predraga Lucića morao imati značajan uticaj na kulturni i politički ambijent Hrvatske i susjednih država. Istraživanje *Feralove* biblioteke pokazalo je da se subverzivne po-etičke odlike časopisa uveliko zadržavaju i u ovom projektu: na nivou društveno-političkog diskursa subverzivni stav iskazan je kroz kriterij izbora nacionalno Drugih, disidentskih i nepodobnih autora i autorica te antinacionalističke, antikapitalističke, antitotalitarističke pozicije iz koje progovaraju, dok se na nivou književnog diskursa on ostvaruje kroz poetičke uzuse koji subvertiraju dominantne nacionalističke, patrijarhalne, klerofašističke i slične metanarative.

Važno je naglasiti da ovaj rad ipak može funkcionisati tek kao uvod u subverzivnu ulogu književnosti, ali i samog subverzivnog uticaja *Feral Tribunea*, koji je još uvijek sasvim nesaglediv.

PRILOZI

Predrag Lucić o Biblioteci Feral Tribune

Biblioteka Feral Tribune sadrži mnogo različitih književnih i publicističkih žanrova. Kojim ste se kriterijima vodili pri odabiru djela koje ste objavili? Htjeli smo da Feralova biblioteka i po raznovrsnosti žanrova bude slična samom Feralu, novinama koje se nisu uklapale ni u kakve kalupe. Tako se ni Biblioteka Feral Tribune nije uklapala u ondašnje izdavačke stereotipe, a pogotovo ne u one koji su se odnosili na ukoričena izdanja novinskih kuća gdje se u pravilu očekivala samo publicistika. Malo je tko naprimjer pomišljao da bi jedna takva edicija mogla objavljivati poeziju ili dramske tekstove.

Već prvom objavljenom knjigom – zbirkom priča “Lauta i ožiljci” iz ostavštine Danila Kiša – mi smo kontrirali vladajućem nacionalističkom konceptu raskida svih veza s onim što se zvalo jugoslavenskom književnošću. Ali važno je znati da smo Kiša prvenstveno objavili zato što je bio naš, Feralov pisac, pisac Feralovih autora i čitalaca, a ne zato što ga je netko držao za jugoslavenskog ili srpskog. Objavili smo ga zbog njegove po-etičnosti, a ne zbog etničnosti. Zato što je i u Hrvatskoj imao svoje čitaoce kojima ga je novohrvatska domoljubna patetičnost pokušala učiniti stranim piscem, kao i Boru Ćosića, Izeta Sarajlića, Svetislava Basaru... Tada je takvo nešto, osim Ferala, u Hrvatskoj radila samo nakladnička kuća Durieux.

Isto tako smo objavljivali i one značajne i u svijetu cijenjene autore iz Hrvatske koje je novokomponirana državotvorna kultura tretirala kao izrode, a u to su vrijeme takvima bili proglašavani i Slavenka Drakulić i Predrag Matvejević... U tu su “izdajničku” kategoriju, naravno, spadali i Feralovi novinari i urednici čije su knjige izašle u Feralovoj biblioteci (Viktor Ivančić, Miljenko Smoje, Marinko Čulić...). Biblioteka Feral Tribune je bila i prava pošta za “Knjigu pisama” što su ih tokom rata

razmjenjivali Mirko Kovač i Filip David, ali i adresa s koje su se javljali zanimljivi mladi pisci sa svojim prvim knjigama. Među prevedenim autorima bilo je i rock-buntovnika i književnih klasika, ranije neprevedenih svjetskih pisaca koji su u međuvremenu postali nezaobilazni i na našim prostorima (John Fante naprimjer), važnih mislilaca slobode (Isaiah Berlin, Norberto Bobbio)... Primarna nam je bila književna kvaliteta izabраниh naslova, ali i slobodarska, antitotalitaristička i antimilitaristička crta.

Šta za vas predstavlja angažirana književnost i koliki je, po vašem mišljenju, njen značaj za društvo? Koliko aktualnost teme i izravna angažiranost u književnom djelu mogu uticati na njegovu estetsku vrijednost?

Angažirana književnost je za mene ona koja ustaje u obranu čovjeka pred konceptima, sistemima i praksama koje ga pokušavaju raščovječiti, ona koja dežurnim "istinama" suprotstavlja istinski humanizam. Bez takve književnosti nema ni nade ni šanse da će zaživjeti iole slobodnije ili civiliziranije društvo. Aktualnost teme nije presudna za estetsku vrijednost djela. Imate autora koji i o tzv. vječnim, neprolaznim temama pišu nepopravljivo banalno, kao što srećom imate i onih koji od naizgled sitnih tema iz svakodnevice znaju stvoriti djelo neprolazne aktualnosti. Izravni angažman ne garantira i izravni književni pogodak. Ali s druge strane, oni koji svaki angažman u startu proglašavaju banalnim samo svjedoče o banalnosti vlastitoga konformizma.

Feral Tribune je sve vrijeme, različitim strategijama sabotiranja, bio pod udarom režimskog aparata, od sudskih procesa i javnog spaljivanja časopisa do zakona kojim se ciljano pokušavalo da spriječi daljnje obznanjivanje mračne strane postojeće vlasti. Kakvu reakciju su, u tom pogledu, izazvala književna djela Feralove biblioteke i da li je umjetnička provokacija imala odjeka kolika je, možda, bila prvobitna namjera?

Knjige nam nisu spaljivali, ali su ih u nacionalnim kulturnim institucijama uredno ignorirali. A što se naših provokatorskih ambicija tiče, dovoljno nam je bilo što postoje i takve knjige i njihovi čitaoci. Postoje te knjige i danas u mnogim kućnim i nekim javnim bibliotekama, a ono što je u njima napisano moglo se i još se uvijek može iščitavati i u aktualnoj

stvarnosti. Nismo mi tu stvarnost uspjeli promijeniti ni knjigama ni novinama, ali smo, nadam se, omogućili njezino drugačije čitanje.

Feral Tribune je jedan od najboljih predstavnika subverzivnog angažmana na našim prostorima. Koji oblici i postupci subverzije su prisutni u književnim djelima koje ste objavljivali u okviru Biblioteke Feral Tribune? Bilo je tu dosta subverzivnih elemenata: od dokumentarnosti koja je sama po sebi subverzivna u svakom društvu gdje se stvarnost sustavno frizira, preko radikalnog kritičkog pisanja o svinjarijama nacionalnih političkih, vjerskih i kulturnih elita, njihova satiričnog ismijavanja, pa do prezentiranja književnih estetika koje su samim svojim postojanjem bile suprotstavljene vladajućem kiču.

Satira kao poseban stav prema stvarnosti, kao i poseban oblik izričaja značajno je obilježila pisanu riječ Feral Tribunea. Koliko je satira djelotvoran subverzivni postupak u književnosti i možete li navesti neke primjere iz Biblioteke Feral Tribune koji bi se mogli uzeti kao paradigma?

Satira moćnicima ponekad teže pada od tzv. ozbiljne kritike. Naravno, nije djelotvorna sama po sebi, već jedino ako je napisana tako da o prepoznatom zlu, gluposti i pokvarenosti u društvu progovara inteligentnim ismijavanjem, gdje smijeh ne služi da bi čovjeku naizgled olakšao život već da bi mu ukazao na pravu težinu i tegobu življenja u sistemu zasnovanom na prisili i nepravdi, i da bi pokazao kako je takvo stanje moguće mijenjati već samim tim što smiješnim čini ono što se inače predstavlja nepromjenjivo ozbiljnim.

A što se primjera iz Feralove biblioteke tiče, uzmite samo Ivančičevu “Bilježnicu Robija K.”, Basarinu “Ukletu zemlju”, Veličkovićevo “Sahiba”...

Izdate knjige u okviru Feralove biblioteke (hronološki redoslijed)

Iako sam u četvrtom poglavlju predstavila i po nekom kriteriju selektovala veliki broj knjiga izdatih u okviru *Biblioteke Feral Tribune*, ipak je nedostajao sistematski i sveobuhvatan prikaz biblioteke, koji se nudi ovdje:

Danilo Kiš: *Lauta i ožiljci*

Značaj uticaja Kišovog stvaralaštva na uređivače *Feral Tribunea* ogleda se jednim dijelom i u količini djela, koja obuhvataju veliki dio njegovog opusa, objavljenih u *Feralovoj* biblioteci. Nije slučajno ni to što je prva uopće izdata knjiga u *Biblioteci Feral Tribune* upravo Kišova.

Zbirka priča *Lauta i ožiljci* prvi put je objavljena 1994. godine, u izdanju *Feral Tribunea*, ali i beogradskog BIGZ-a. To su priče iz Kišove zaostavštine, nastale u periodu od 1980. do 1986, u vrijeme pisanja *Enciklopedije mrtvih*, te vjerovatno prvobitno zamišljene kao njen dio ili nastavak. Prva priča *Apatrid*, zasnovana na životu Ödöna von Horvátha, prati sudbinu pisca emigranta u Parizu tokom Drugog svjetskog rata. Tema *Jurija Goleca* je slična. Jevrejski pisac u Parizu nalazi se pred najvećim slomom u svom nesretnom životu. *Lauta i ožiljci* pripovijeda o životu bračnog ruskog para u Jugoslaviji te o sudbini mladog pisca. *Maratonac i sudija*, priča koja se našla tek u drugom *Feralovom* izdanju 2003. godine, fantazmagorija je sjedinjena sa užasom Gulaga. Može li se pobjeći od zla, Kiš pokušava da odgonetne. To je dominantna tema i priče *Pesnik*. Agenti OZN-e daju mogućnost zatvoreniku za popravku. Ako pretvori satiričnu pjesmu o novom režimu u panegirik, bit će oslobođen. *Dug* je priča o posljednjim danima Ive Andrića. Izuzetak strogoj fabularnoj konstrukciji predstavlja dvodjelna prozna minijatura *A i B*, koja je, po riječima priređivačice Mirjane Miočinović, *neka vrsta završnog lirskog epiloga*.

Viktor Ivančić: *Bilježnica Robija K.*

Knjiga sabranih crtica istoimene stalne rubrike *Feral Tribunea*, *Bilježnica Robija K.* prvi put je objavljena 1994. godine, a od tada je doživjela još tri izdanja u *Feralovoj* biblioteci.

(Više u prethodnim poglavljima)

John Fante: *Zapitaj prah*

John Fante objavio je svoj drugi roman *Zapitaj prah* 1939, a prvi prevod na našem jeziku pojavio se tek u *Feralovoj* biblioteci, 1995. godine. Zanimaren i nedovoljno cijenjen za života, iz zaborava su ga vratili tek

adoracija Bukowskog i nedavna pažnja Hollywooda. Svoje teškoće emocionalnog, seksualnog i književnog sazrijevanja i osamostaljivanja Fante će, u pojedinim autobiografskim detaljima, prenijeti u ovaj roman.

U homodijegetičkoj i intradijegetičkoj naraciji koja povremeno poprima oblik polifoničnog unutarnjeg monologa pa imamo uvid u unutarnje misli, konflikte i sumnje glavnoga lika, Arturo Bandini pripovijeda o strasnoj i neuzvrćenoj ljubavi prema Camilli Lopez, problematičnoj i nesputanoj Meksikanki, te svojim prvim književnim uspjesima, dok se bori da pronađe svoje mjesto pod kalifornijskim suncem.

Pored sjaja i glamura Los Angelesa, Bandini će, kao dijete migranta i siromašni pisac u začetku, iz pozicije margine predočiti i distopijsku sliku ovoga grada u vrijeme Velike depresije, njegov rasizam i diskriminaciju, bijedu i kriminal, okrutnost i siromaštvo.

Ipak, može se naslutiti da je autsajderska pozicija glavnog lika, kao i samog autora romana, bila jedan od razloga zašto se ova knjiga, u prevodu Voje Šindolića, našla u *Feralovoj* biblioteci.

Heni Erceg: *Ispodvijesti: o ratu u Hrvatskoj*

Heni Erceg, poznata splitska novinarka i televizijska reporterka, “izvještavala je iz gotovo svih dijelova Jugoslavije, bilježeći i početke njezina raspada. Izbijanje rata u Hrvatskoj vodi je na sva hrvatska ratišta, od Banije i Slavonije do opsjednutoga Dubrovnika.” Vlastite doživljaje i zapažanja, počev od događaja na Kosovu decembra 1988. pa do gorkog rastanka sa smrtno bolesnom majkom u splitskoj bolnici februara 1992. godine, sabrala je u knjizi *Ispodvijesti: o ratu u Hrvatskoj*, prvi put objavljenoj 1995. godine u *Biblioteci Feral Tribune*. Erceg je u ovu knjigu unijela intimno stajalište o relevantnim događajima i ličnostima, unijela je patos jezika svjedoka i *ljudski komentar* novinsko objektivnim izvještajima, a dokumentaristički supstrat nadopunila je elementima memoarskog, putopisnog i dijarijskog pisma.

Ernst Jünger: *Na mramornim liticama*

U životu koji je trajao više od jednog vijeka Ernst Junger je bio sudionik oba svjetska rata: iz Prvog izašao kao odlikovani njemački časnik,

a Drugi većim dijelom proveo u Parizu, u činu kapetana, družeći se s mnogim umjetnicima poput Sache Guitry, Paula Leautauda, Jeana Giraudouxa, Jeana Cocteaua, Picassoa, Braquea, Jeana Paulhana i drugih; napisao brojna esejistička, filozofska i književna djela; ali nekima ipak ostao najpoznatiji po (ne)zasluženoj kontroverzi koja se vezivala za njegovo ime.

Roman *Na mramornim liticama* objavljen je 1939. godine, samo dvije sedmice prije početka Drugog svjetskog rata, za kojeg će George Steiner reći da je možda “jedini čin velikog otpora, unutarne sabotaže, koji se očitovao u njemačkoj literaturi pod hitlerovskim režimom” (Cetinić-Petris 1995: 134). To je onirički konstruisana parabola koja funkcionira kao projekcija predstojećeg ratnog užasa, ali i kao osuda totalitarne destrukcije i nihilizma. Radnja romana centrirana je oko dva naučnika botaničara koji u osami, u vanvremenskom apstrahiranom prostoru šume vrše katalogizaciju i klasifikaciju biljnog svijeta, sve dok najezda barbarstva i silništva ne pokrije i njihov svijet. U liku Nadšumara, u kojem su mnogi vidjeli Hitlera, “Jünger je htio opisati Zlo u njegovim metafizičkim korijenima, sam arhetip diktatora koji se može pojaviti svugdje i u svako doba” (Cetinić-Petris 1995: 132).

Za *Feralovu* biblioteku roman je preveo Igor Bošnjak, a izašao je 1995. godine.

Denis de Rougemont: *Udio đavla*

Denis de Rougemont je švicarski pisac i filozof, koji je završio u zatvoru a potom i progonstvu zbog javnog suprotstavljanja Hitleru i osnivanja s filologom Theophilom Spoerrijem jedne od prvih organizacija pokreta otpora, *Lige Gothard*. Tokom Drugog svjetskog rata objavio je traktat *Udio đavla*, dužu raspravu o đavolu i njegovoj ontologiji, u kojem nastoji razotkriti ulogu koju je Sotona odigrao u vremenu degradacije humanističkih vrijednosti i krizi civilizacije kojoj je i sam svjedočio. Knjigu je preveo Frano Cetinić-Petris, a u *Biblioteci Feral Tribune* objavljena je 1995. godine.

Miljenko Smoje: *Pasje novelete*

Miljenko Smoje je vrsni splitski novinar i satiričar koji je surađivao s *Feral Tribuneom* sve do svoje smrti. *Pasje novelete* čine dio Smojinog rada objavljenog u časopisu, a posthumno su sabrane u istoimenu knjigu koja je izašla u *Feralovoj* biblioteci 1995. godine. To su kratke priče o mučnim i teškim temama postjugoslavenske stvarnosti zaodjenute u satirični i humorni veo. Jedan od glavnih junaka čini personificirani lik psa Šarka preko kojeg će se Smoje podrugljivo i satirično obračunavati s različitim nacionalističkim narativima. Pri tome će ove *basnoslovne* satire biti izrečene *pitoresknom splitskom čakavicom*, čime autor nastavlja tradiciju vlastitog književnog izričaja, oslikavajući autentični dalmatinski milje.

Miljenko Smoje: *Kronika o našem Malom mistu*

Kronika o našem Malom mistu prvobitno je napisana kao scenarij za televizijsku seriju *Naše malo misto* koja je 70-ih godina prošlog stoljeća bila izuzetno gledana i koja je Miljenku Smoji donijela slavu i svojevrsni imunitet od režimske cenzure i represije, kakav drugi satirični novinari dakako nisu imali.

Kronika o našem Malom mistu (i *Kronika Veloga mista*) dalmatinska je saga “u kojoj je više isprepletenih i koncentričnih priča. Granajući se od Splita kao epicentra obuhvaćale su osobe i priče drugih gradova i gradića, mnogih otoka, posebno najvećeg i najkarakterističnijeg: otoka Brača s njegovim čudnim Bračanima iz Supetra, Sutivana, Bola, Milne, Pučišća, Postira koje su Splićani uvijek pomalo omalovažavali i kojima su se rugali. Kroz ratove, epohalne promjene, okupacije i vojne poraze, revolucije i kontrarevolucije, freska je obuhvaćala razne obiteljske događaje od vremena Austrije sve do kraljevine Jugoslavije i one komunističke. (...) Smoje je nazvao ovu svoju regionalnu rapsodiju pomalo fogazzarovskim imenom *Malo misto*” (Bettiza 2004: 297). “Kroz žustru i oštru imaginaciju dalmatinskog domoljublja (...) stvorilo se čudnovato i paradoksalno novo humorističko i idiomatsko zajedništvo u kojem su se prepoznavali ne samo Hrvati već i Srbi. Dalmatinski dijalekti, naročito splitski sa svojim disakrantskim obratima, oglašavajući se povremeno

s ekrana u Zagrebu i Beogradu, postao je svojevrsan transnacionalni duhoviti žargon za sve Jugoslavene.” (Bettiza 2004: 298)

Knjiga je prvi put objavljena 1971. u splitskom Nakladnom zavodu “Marko Marulić”, dok je u *Feralovoj* biblioteci izašla u tri izdanja, 1995, 1997. i 2001. godine.

Jorge Semprun: *Pisanje ili život*

Iz Španije je porodicu Jorgea Sempruna izgnala pobjeda falangista, a nakon što se nastanio u Parizu i pridružio Pokretu otpora, 1943. biva uhapšen i, poslije dvije sedmice mučenja, poslan u njemački koncentracioni logor Buchenwald. Sjećanja na iskustva u ovom logoru Semprun će prenijeti na papir tek pedeset godina poslije oslobođenja, u romanu *Pisanje ili život*, 1994, problematizirajući u esejističkim pasażima upravo pitanja važnosti umjetnički oblikovanih svjedočanstava, ali i pitanje pogubnosti takvih traumatičnih reminiscencija (iz ovih antitetičkih promišljanja će izaći naslov knjige), potom pitanje osjećaja krivice preživjelih logoraša, pitanje krivice indiferentnih stanovnika njemačkih gradova nad kojima se izvijao dim iz krematorija, itd. Semprun će označiti iskustvo logora kao kolektivno iskustvo življenja smrti; i dok mu je nakon logora štunja omogućila da preživi, pisanjem je vratio *smisao humanog življenja* (“Tražim ono područje duše gdje se apsolutno Zlo sučeljava sa bratstvom”, Marlauxova misao koju Semprun uzima kao moto romana).

Zlatko Dizdarević: *4:0 za nas*

Zlatko Dizdarević je nagrađivani novinar *Oslobođenja*; u ratu je bio urednik prvih ekipa koje su iz podruma sačuvala ovaj list od gašenja. Napisao je osam knjiga, a za *Ratni dnevnik* je u Italiji 1994. godine dobio Nagradu Capri.

Knjiga *4:0 za nas* je dokumentaristično-literarni katalog fragmentiranih i anegdotskih priča iz života stanovnika okupiranog Sarajeva. Ovaj grad u ratno vrijeme Dizdarević uzima ne samo kao hronotopsko određenje sakupljenih crtica, već i kao identitarnu okosnicu svakog protagoniste. Izmičući etnonacionalističkim podjelama ovi likovi/ličnosti, različitih sklonosti i životnih izbora, raznih profesija i godišta u kojima ih je zatekla

opsada, samovoljno se sabiru pod identitarnom oznakom *Sarajlije*, podrazumijevajući pod tim ne samo mjesto rođenja ili boravka, već specifičan duh šarma, humora i ljudskosti koji povezuje *Ljude Sarajeva*. Stoga je to i egzistencijalistička hronika običnih ljudi koji u kovitlacu ratnog užasa pokušavaju da očuvaju vlastite humanističke i moralne vrijednosti. Dizdarevićeva knjiga *4:0 za nas* prvi put je objavljena u *Biblioteci Feral Tribune*, 1996. godine.

James Douglas Morrison: Vizije

Ova knjiga obuhvata tri pjesničke zbirke legendarnog lidera grupe *The Doors* Jima Morrisona, objavljenih krajem 60-ih i početkom 70-ih godina prošlog stoljeća pod naslovima *The Lords* (Gospodari), *The New Creatures* (Nova stvorenja) i *An American Prayer* (Američka molitva). Prvu zbirku odlikuje buntovništvo i društvena kritika, dok zbirku *Nova stvorenja* karakterišu filozofske teme, apstrakcija, simbolizam i hermetičan jezik; u *Američkoj molitvi* ponovo se vraća društvenoj kritici i angažmanu. Vojo Šindolić, koji je preveo i napisao predgovor za ovo *Feralovo* izdanje, kaže: “Često apstraktna, nerijetko obogaćena metaforama, usporedbama i simbolima, tu i tamo lišena povezujućeg tkiva, Morrisonova poezija predstavlja mješavinu smione maštovitosti, zagonetnosti i dvojbenosti koja površnom čitatelju nerado otkriva svoje značenje”. Šindolić također naglašava i to kako je “Morrisonova pjesnička forma oslobođena gotovo svih tradicionalnih normi, posebno onih vezanih uz uporabu interpunkcijskih znakova te velikih i malih slova”. Knjiga sadrži originalni i prevedeni tekst svake pjesme, a u ovom obliku prvi put je objavljena u *Feralovoj* biblioteci 1996. godine.

Raymond Carver: Gdje se voda spaja s drugom vodom

Raymond Carver je američki književnik, poznat po svom doprinosu revitalizaciji američke *short story* 80-ih godina prošlog stoljeća. Taj prepoznatljivi pripovjedački stil prisutan je i u njegovoj zbirci poezije *Gdje se voda spaja s drugom vodom*, objavljenoj 1985. godine. Prvi prevod na naš jezik, koji je priredio Damir Šodan, pojavio se u okviru *Biblioteke Feral Tribune* 1996. godine.

Pjesme iz zbirke *Gdje se voda spaja s drugom vodom* većinom imaju strukturu narativne minijature; sadržavaju tipično epske elemente poput postavljene scene, likova, fabularno progresivnih replika i slično. Jezička instanca zbirke je također prozaična, jezik je razgovorni, prost i direktan, dok naslućena tama ostaje neizreciva.

Preko jednostavnih slika svakodnevnog života Carver evocira sjećanja na stare ljubavne veze i vlastite probleme s alkoholizmom. U tim reminiscentnim sekvencama Carver iznosi autobiografske momente praečne tugom, kajanjem i tjeskobom, pa se neke od pjesama ispostavljaju i kao tipična ispovijest literata.

Ipak, tema kojom je Carver najviše preokupiran u ovoj zbirci je smrt, da li kao refleksivna ili nenadana realizacija vlastite smrtnosti u različitim ali opetovanim situacijama ili, pak, kao metaforična slika susreta sa smrću u njenom antropomorfnom obličju.

Vojin Jelić: *Pogledaj svoje ruke*

Pogledaj svoje ruke, roman kninskog književnika i novinara Vojina Jelića, objavljen je 1996. godine u *Feralovoj* biblioteci. U ovom romanu Jelić govori o sudbini stanovnika Kninske krajine fokusirajući se na zbivanja devedesetih koja će dovesti do pustošenja ovog kraja.

Ödön von Horváth: *Vječni malograđanin / Dijete našeg vremena*

Ödön von Horváth je njemački književnik samo po jeziku svojih djela, a ustvari pisac bez domovine. Život ga je vodio stalno preko granica, a taj njegov put poslužio je Kišu kao paradigma za priču *Apatrid*. Najpoznatiji je po svojim dramama, a romani *Vječni malograđanin* i *Dijete našeg vremena*, napisani 30-ih godina prošlog stoljeća, prevedeni su tek devedesetih na naš jezik. U okviru jedne knjige izašli su 1996. u *Feralovoj* biblioteci.

Prvi roman svojevrsna je studija filistarstva i sam pisac ga označava poučnim, dok *Dijete našeg vremena* predstavlja ispovijest jednog vojnika, prototipa militarističkog uma, čija razmišljanja odražavaju mračno doba koje ga je porodilo.

Slavenka Drakulić: *Kako smo preživjeli*

Slavenka Drakulić najprevođenija je hrvatska spisateljica i novinarka čija se djela odlikuju društvenom angažiranošću i političkom aktualnošću. Tematski, njeni romani fokusirani su na problematiku ženske tjelesnosti, često u nekom obliku ugroženosti i stradanja, dok se u publicističkim djelima bavi kako feminističkim tako i tranzicijskim temama, temom ratnog zločina, komunističkim i postkomunističkim društvima i sl. Značajan doprinos feminističkom pokretu na ovim prostorima dala je svojom prvom knjigom eseja *Smrtni grijesi feminizma* 1984. koja danas ima kulturni status. Ipak, devedesetih godina će, zbog suprotstavljanja vladajućoj politici, biti izložena medijskom linču i proglašena izdajicom Hrvatske, zajedno sa još nekoliko novinarki, a rad u tadašnjem hrvatskom medijskom prostoru bit će moguć samo na stranicama *Feral Tribunea*. Tako je i knjiga *Kako smo preživjeli* prvi put objavljena u Hrvatskoj u okviru *Feralove* biblioteke 1997. godine u prevodu Rujane Jeger. Ona će sadržavati u sažetom obliku tri različite knjige eseja, prethodno objavljene na engleskom jeziku: *Kako smo preživjeli komunizam i pritom se smijali*, *Balkan express* i *Cafe Europa*. Prva knjiga govori o životu u vrijeme komunizma iz ženske perspektive, *Balkan express* je individualna ratna priča u kojoj Drakulić iznosi dojmove o uticaju ratnih zbivanja na ljude koji je okružuju, a *Cafe Europa* bavi se postkomunističkim periodom u kojem otkriva karakteristike i simptome tranzicijskih društava. Njena teza iz posljednje knjige je da nagle smjene političkih režima veoma često nisu praćene suštinskim promjenama društva i mentaliteta.

Maurice Joly: *Dijalog u paklu između Machiavellija i Montesquieua*

Dijalog u paklu između Machiavellija i Montesquieua rasprava je između predstavnika dvaju suprotstavljenih političkih svjetonazora o primjeni njihovog učenja u suvremeno doba (odnosi se na drugu polovinu 19. st. u Francuskoj, ali se aktualnost djela može uočiti i u odnosu na političku situaciju današnjice, prije svega – balkanske). Montesquieu, kao teoretičar trodijelne podjele vlasti i osnivač političkog liberalizma, smatra despotizam u modernim vremenima ne samo nemoralnim, nego i neostvarivim. Politička svijest građana, industrijski polet i kompleksnost modernih

političkih institucija čine svaku tiraniju ne samo zastarjelom, nego i nefikasnom. Tome će se Machiavelli suprotstaviti već na samom početku *Dijaloga u paklu* tvrdnjom da je politika nespojiva s moralom. Pored toga, moderno društvo sa industrijskim i tehnološkim napretkom, razvitkom sredstava informiranja i kvalitetnijim pravnim i parlamentarnim sistemom, upravo omogućava moćna sredstva za uspostavu despotizma. Moderni despot samo treba da narodu pruži privid demokratije, da se služi liberalističkom frazeologijom, da se poziva na narodnu volju, na narodni interes, na jednakost i druge velike stečevine političkog života Evrope.

Ovo djelo smatra se jednom od najboljih političkih antiutopija: *Dijalog u paklu* je prodorna kritika bonapartističkog cezarizma (Napoleon III) kao i anticipirajuća kritika totalitarizama 20. stoljeća. Zbog toga je Maurice Joly osuđen na petnaest mjeseci zatvora. Iako je knjiga objavljena bez imena autora, a u predgovoru stoji da ona predstavlja odgovor na priziv savjesti te da njena kreacija pripada svima, Joly je ubrzo uhapšen, a većina primjeraka knjige konfiskovana.

Postala je ponovo aktualna tek zahvaljujući njenom falsifikatu po nazivom *Protokol sionskih mudraca* koji se pripisivao čelnicima Svjetskog izraelitskog saveza kao "tajni plan" o svjetskoj dominaciji. Falsifikat će poslužiti kao opravdanje za pogrome Jevreja u carističkoj Rusiji i uništenje miliona od strane nacista. Danilo Kiš se ovim slučajem plagiranja bavi u priči *Knjiga kraljeva i budala*. (Cetinić, 2001)

Miljenko Smoje: *Kronika Velog mista*, prvi dil

U *Kronici Velog mista* Miljenko Smoje nastavlja satirično-elegijsku sagu o Splitu i njegovim građanima, obuhvatajući period od jeseni 1909. do godina Drugog svjetskog rata. Uz autentični prikaz splitskog mentaliteta i jezika, Smoje predočava udar turbulentnih historijskih vremena na život građana maloga grada. U centru kompleksne fabularne mreže i brojnih likova ove *Kronike* nalazi se poznati splitski nogometni klub Hajduk, njegovi osnivači i igrači.

Knjiga je pod naslovom *Velo misto*, po kojoj je također snimljena istoimena televizijska serija, prvi put objavljena 1981, a u *Feralovoj* biblioteci je izašla 1997. i 2001. godine.

Miljenko Smoje: *Kronika Velog mista*, drugi dil

Drugi svezak *Kronike Velog mista* Miljenka Smoje, objavljen 1997. godine.

Milan Kangrga: *Izvan povijesnog događanja*

Izvan povijesnog događanja je zbirka izabranih tekstova koje je Milan Kangrga objavljivao u *Feral Tribuneu* i riječkom Novom listu u periodu od 1989. do 1997. godine, sa završnim, prije neobjavljenim, tekstom *Korčulanska ljetna škola (1864.-74.) – Dokument*, kao svojevrsnom historijom praxisovaca u Jugoslaviji. U prvom dijelu knjige između ostalog nalaze se i dva nepublicistička rada, *Aktualnost Hegelova pojma običnosti* i *Francuska revolucija i filozofija*, koji su isključivo filozofskog karaktera, pisani za stručne časopise, dok prilozi iz drugog dijela, pod zajedničkim naslovom *Dokumenti jednog vremena*, pripadaju više memoarskom i publicističkom diskursu. “Dihotomiju autentičnosti ideja i neautentičnosti zbilje koja karakterizira ovu knjigu filozofskih kolumni najbolje predočuju oni prilozi iz prvog dijela (‘Izgubljenost u vremenu ili povijesni bankrot’, ‘Nije država moj zavičaj’, ‘Božanstvena država’, ‘Što je zapravo – komunizam?’, ‘Budućnost na djelu’) koji se, spajajući neki povod iz aktualne zbilje s određenom filozofskom tematikom, žanrovski nalaze između prvih dvaju prigodnih filozofsko-povijesnih priloga te intervjua i polemika iz drugog dijela.” (Mikulić, 1998)

Knjiga je prvi put objavljena u *Biblioteci Feral Tribune* 1997. godine.

Danilo Kiš: *Gorki talog iskustva*

Gorki talog iskustva je zbirka razgovora i intervjua koje je Danilo Kiš vodio s raznim, domaćim i stranim, novinarima u periodu od 1972. do 1989, a kao knjiga prvi put je objavljena 1990, dakle posthumno, u izdanju beogradskog BIGZ-a. U knjizi se mogu pronaći Kišova veoma opsežna promišljanja o životu, čovjeku i sudbini, o vlastitoj književnosti i umjetnosti uopće. Kiš iznosi stajališta o tadašnjoj političkoj situaciji u Jugoslaviji i šire, a totalitarne režime i različite ideološke matrice razmatra filozofski, sociološki, ali i iskustveno. Zbog toga su ovi razgovori uvijek prožeti autobiografskim detaljima, onim *podmuklim djelovanjem*

biografije, jednako kao i njegova umjetnička djela. *Feralovo* izdanje ove knjige izašlo je 1997. godine.

Milan Milišić: *Mrtvo zvono*

Milan Milišić dubrovački je pjesnik, dramaturg, prozaist, prevodilac i *nonkonformist*, kako ga je jednom prilikom nazvao Danilo Kiš. U nekoliko slučajeva je zbog političkog angažmana i subverzivnih tekstova bio na meti vlasti i trpio opresivne mjere komunističkog režima. Godine 1991. poginuo je u srpsko-crnogorskom napadu na Dubrovnik.

Zamašna književna zaostavština, koja je ostala u rukopisu, objavljena je posthumno u desetljeću koje je slijedilo. Pjesnička zbirka *Mrtvo zvono* objavljena je u *Biblioteci Feral Tribune* 1997. godine. Priredila ju je, kao i ostale objavljene knjige, Milanova supruga Jelena Trpković.

Obilježja Milišićeva pjesničkog jezika počivaju na tradicijama dubrovačke književnosti, a zbirkom *Mrtvo zvono* se i tematski okreće Dubrovniku, njegovom pejzažu i životu. “Knjiga pjesama *Mrtvo zvono* Milana Milišića možda je najzanimljiviji hommage rodnom gradu, gdje ne prepoznajemo nikakva ulagivanja i pejzažističke ekstaze, nego prisustvujemo snažnoj implantaciji suverenih pjesničkih tema u uvijek živi stratum Dubrovnika.” (Bošnjak 2011: 24 – 25)

Rade Šerbedžija: *Prijatelj ga kaže više ne poznaje*

Poznati glumac Rade Šerbedžija objavio je dosad tri pjesničke zbirke, a posljednju od njih, *Prijatelj ga kaže više ne poznaje*, u *Feralovoj* biblioteci 1997. godine. Zbirka je pisana, kako sam autor navodi, u ratnom periodu i duboko je obilježena tadašnjim zbivanjima. U njoj se preispituju vrijednosti jedne epohe dok srlja u koliziju s nadolazećom, i evaluiraju odnosi među ljudima, iznenada pogođeni ratom i mržnjom. Sama naslovnja pjesma je pijana žalopjoka o uništenom prijateljstvu zbog rata i ideologije.

Nenad Veličković: *Đavo u Sarajevu*

Nakon romana *Konačari*, Nenad Veličković je 1996. (a u *Biblioteci Feral Tribune* 1998) objavio zbirku kratkih priča, *Đavo u Sarajevu*, koja u

većini pripovijedaka *realizira civilnu sliku rata* iz pozicije intime i svakodnevnice, kojoj upravo *rat daje groteskne crte*. “U Veličkovićevom *Đavolu u Sarajevu*, pogotovo u pričama kakve su *Jedan život, Zeleni surduk, Staklo*, ali i u nizu drugih, moralno dokumentiranje povijesnog užasa ostvareno je u modelu psihološko realističke proze u kojoj se rat pokazuje kao svirepa, iracionalna, đavolja sila koja je poput kakvog povodnja zla pljusnula u ljudske živote razorivši sve elementarne humanističke vrijednosti. Junaci njegovih priča u nastojanju da očuvaju moralne okvire egzistencije nose se različitim oblicima tragizma, bez mogućnosti da okupe egzistenciju u bilo kakav oblik smislene cjelovitosti. (...) Veličković je (...) dao stravičnu sliku rata s obje strane linije fronta pokazujući ga ne samo kao ljudsku tragiku već i kao identitarnu dramu.” (Kazaz 2008: 164-165)

Izet Sarajlić: *Koga će sutra voziti taksisti*

Izet Sarajlić je prije svega pjesnik intimistične poezije. Već svojim prvim knjigama na zgarištima Drugog svjetskog rata pjeva o ljubavi kao osnovi za novi, humaniji svijet. Po njegovom kasnijem izričaju često je okarakterisan i kao estradni pjesnik jer se suprotstavljao hermetičkom jeziku neonadrealista i neosimbolista. (Kazaz, 2013)

A objavio je tek nekoliko proznih djela, od kojih je knjiga *Koga će sutra voziti taksisti*, prvobitno objavljena 1975, izašla u trećem dopunjenom izdanju u *Feralovoj* biblioteci. U ovom djelu Sarajlić će u obliku memoarske proze predstaviti pjesnički svijet susreta i prijateljavanja koji ne poznaje državne i nacionalne granice i kojim se uspostavlja svojevrsno *pjesničko bratstvo i pjesnički internacionalizam*. Preko te vizije pjesništva kao toposa ljudskog bratimljenja i savezništva, ova knjiga može se smatrati literarnom manifestacijom onog impulsa koji je uticao da Sarajlić, zajedno s drugim pjesnicima tog doba, osnuje *Sarajevske dane poezije* kao međunarodni kulturni događaj.

Renato Baretić: *Riječi iz džepova*

Renato Baretić je novinar, scenarist i pisac; u *Feral Tribuneu* je pisao *protugluposnu TV-kolumnu “Glede & unatrag”* (a izbor tekstova objavljenih

u *Feral Tribuneu* i drugim časopisima sakupio je u knjigu *Kadrovi kadra*, 2005). *Riječi iz džepova* je njegova prva zbirka pjesama, koju je objavio u okviru *Biblioteke Feral Tribune* 1998. godine. Objavio je još jednu zbirku poezije pod nazivom *Kome ćemo slati razglednice* 2005. godine te romane *Pričaj mi o njoj* i *Osmi povjerenik*, za koji je 2004. dobio pet najvećih godišnjih književnih nagrada u Hrvatskoj.

Riječi iz džepova je zbirka većinom jednostrofičnih pjesama u kojima Baretić donosi tematski raznolike sličice naoko običnih detalja svakodnevnice, introspektivnih momenata intimnog života lirskog subjekta te kritički osviještenih komentara društvene zbilje. U ovim lakoničnim pjesmama eliptičnog stiha sentiment zbirke jednako je raznovrstan: najbolje se može pratiti preko Baretićeve upotrebe ironijskog arsenala u pojedinim pjesmama, koji se kreće u rasponu od lepršave i nevine ironije, preko podrugljive i rugalačke do gorke i rezignirane. Iako je ova zbirka u ono malo kritičke reakcije ocijenjena kao *svježa, duhovita i poletna* zbog igre riječima i šeretске i na mahove apsurdne rime, koju Baretić često koristi kao svojevrsni komički adut, njegova lirika često zalazi i u područje rezignacije pa i ogorčenja, poput onih nenaslovljenih pjesmica koje oslikavaju žal nad nesmiljenim protokom vremena i neumitnim propadanjem, te socijalnog angažmana, kakva je ironična kritika rodних stereotipa u pjesmi CD-ROMSKA.

Leonard Cohen: *Divni gubitnici*

Leonard Cohen, poznati tekstopisac i pjevač popularne muzike, napisao je svoj drugi i posljednji roman *Divni gubitnici* 1966. godine, a na području jezika sa štokavskom osnovicom pojavio se tek 1998. u prevodu Miloša Đurđevića u okviru *Feralove* biblioteke. Savremena književnokritička i čitalačka recepcija bila je dubiozna, konfuzna i neusaglašena (jedan dio kritike vidio je u Cohenu novog Joycea ili Henryja Millera, drugi dio smatrao knjigu *odvratnom, važnim promašajem, verbalnom masturbacijom* i sl., dok su je čitaoci većim dijelom izbjegavali, što je vidljivo po slaboj prodaji), zatečena tim nekonvencionalnim i tada (a možda i sada) prije svega šokantnim djelom. *Divni gubitnici* odupiru se književnim klasifikacijama i konvencijama, stilistički su razuzdani,

nedosljedni i nepredvidljivi, inkorporiraju osjetljive kanadske društveno-političke teme, spiritualnu kalvariju i seksualnost koja u nekim sekvencama doseže granice pornografije. A prema riječima samog autora: “Divni gubitnici su ljubavna priča, psalam, crna misa, spomenik, satira, molitva, krik, putokaz kroz divljinu, šala, neukusna pogrda, halucinacija, dosada, nebitan prikaz nestalog majstorstva, jezuitski traktat, poruga, skatološka luteranska lakrdija, ukratko, odbojni religijski ep neusporodive ljepote”.

Danas, *Divni gubitnici* smatraju se dijelom kanadskog kanona i prvom knjigom koja je u tu književnost uvela postmodernizam.

Norberto Bobbio: *Desnica i ljevica: razlozi i značenja jednog političkog razlikovanja*

Norberto Bobbio bio je jedan od najuglednijih talijanskih intelektualaca, filozof prava i politike te doživotni senator Republike. Knjigu *Desnica i ljevica* objavio je 1994. godine i odmah je polučila veliki tržišni uspjeh zbog čega su naredne godine uslijedili prevodi na najmanje dvadesetak stranih jezika. Ipak, u Hrvatskoj će biti prevedena tek 1998. u okviru *Biblioteke Feral Tribune*.

Na početku knjige Bobbio će se suočiti s osporavanjima razlikovnosti pojmova desnice i ljevice te sa prigovorima da je takva podjela političkog polja zastarjela, neadekvatna, da je izgubila svoju deskriptivnu vrijednost i smisao. Na to će Bobbio odgovoriti zaključkom da “desnica i ljevica *nisu nikakvi apsolutni* ni samostojni *pojmovi*, a niti su pojmovi obdareni nadpovijesno fiksiranim sadržajem i značenjem. To su *relativni pojmovi*, koji se shematski dadu raščlaniti na dvostruko dvojstvo, utoliko što i desnica i ljevica imaju svoju umjerenu i svoju ekstremnu verziju. To važi kako za doktrine, tako i za političke stranke i pokrete” (Veljak 1998: 142-143). Ova distinkcija unutar obiju formacija zasnovana je prije svega na njihovom odnosu prema demokratiji, dok je za razlikovanje jedne formacije od druge, prema Bobbiovom mišljenju, najpouzdaniji kriterij jednakost/nejednakost. Na osnovu ovih kriterija Bobbio je shematski utvrdio četiri oblika u kojima se ostvaruju politički pokreti i učenja: a) ekstremna ljevica, koju sačinjavaju učenja i pokreti istovremeno

egalitarnog i autoritarnog karaktera (najbolji primjer je jakobinizam); b) lijevi centar, pokreti i doktrine egalitarnog i slobodarskog obilježja, danas označen izrazom “liberalni socijalizam” (sve socijaldemokratske stranke); c) desni centar, slobodarski i neegalitarni pokreti i učenja (konzervativne stranke koje se od reakcionarne desnice razlikuju samo po svojoj vjernosti demokratskoj metodi); d) krajnja desnica, antiliberalne i antiegalitarne doktrine i pokreti (fašizam i nacizam). Ipak, Lino Veljak, koji je preveo i priredio *Feralovo* izdanje ove knjige, upozorit će na oprez kada je u pitanju Bobbiova teorija: “Bobbio prije nudi jednu metodologiju, korisnu za analizu i valorizaciju bilo koje konkretne (...) socijalno-političke scene, ali lišenu moći davanja jednostavnih odgovora na složena pitanja, negoli ikakav univerzalno primjenjiv recept, koji bi važio u svakome vremenu i u svim okolnostima” (Veljak 1998: 146).

Filip David, Mirko Kovač: *Knjiga pisama: 1992. – 1995.*

Ova knjiga zbirka je pisama koja su u periodu velikog ratnog razaranja putovala između Beograda i Rovinja; grada u kojemu u to vrijeme, prema osvjedočenju Filipa Davida, nastupa opća civilizacijska i etička dekadencija, i drugog u kojem odjeci rata u nadolazećim izbjegličkim valovima prokazuju netrpeljivost i netoleranciju.

Prema mišljenju Velimira Viskovića, Kovačeva i Davidova pisma svojim sadržajem nadilaze primarnu epistolarnu formu: to su literarni eseji kojima se u refleksivnim pasażama sagledava društvena i individualna trauma uzrokovana ukupnom destrukcijom rata; to su dnevnički zapisi u kojima oba pisca otkrivaju svoje svakodnevne poslove, brige i probleme s kojima se susreću; i naposljetku, to su memoarski ispričane porodične pripovijesti i reminiscencije o odrastanju i prijeratnom životu.

Marinko Koščec: *Otok pod morem*

Košćecov roman prvijenac obuhvata aktuelne teme ratne i poratne stvarnosti hrvatskog društva devedesetih prateći isprepletenu sudbinu trojice prijatelja pozvanih u vojnu službu. Jukstaponirajući diskurse ratnog pisma, esejizma i introspekcije, Koščecov protagonist se suočava s nedaćama turbulentnog vremena, dok se u završnom dijelu obračunava

s korozivnim implikacijama tranzicije, iznoseći pritom oštru kritiku društva. Roman prati i ljubavne zgode glavnog junaka koje pridonose lakšoj, pustolovnijoj, atmosferi cjelokupnog djela.

Opisujući Koščecovu poetiku Velimir Visković zaključuje da se on “navezuje na različite tradicije, od francuskog egzistencijalizma i novog romana do postmodernističkih nagnuća ludizmu i objedinjavanju heterogenog, pa i naših mediteranskih modernista Marinkovića i Novaka, s kojima dijeli refleksivnost i esejističke bljeskove”.

Otok pod morem prvi put je objavljen 1999. u *Biblioteci Feral Tribune*.

Viktor Ivančić: *Točka na U*

Prvo publicističko djelo koje je Viktor Ivančić objavio u *Feralovoj biblioteci*, *Točka na U*, nosi i podnaslov *Slučaj Šakić: anatomija jednog skandala*, koji će označavati važnu inicijalnu temu knjige na osnovu koje će Ivančić razviti mnogo širi ogled. U analizi okolnosti političkog i medijskog ozračja i kontraverzi nastalih zbog suđenja Dinku Šakiću, zapovjedniku koncentracionog logora Jasenovac, *Točka na U* će velikim svojim dijelom prerasti u *politološku i psihosociološku raspravu* (Visković 2016) u kojoj Ivančić razmatra zaostale obrasce mišljenja i ideologeme, na kojima se temeljila NDH, u savremenoj Hrvatskoj. Detektovanje očiglednih paralelizama između fašističke tvorevine, kakva je bila NDH, i hrvatskog režima za vrijeme Tuđmanovog predsjedovanja omogućit će Ivančiću da iznese jasan kritički prikaz stanja hrvatskog političkog miljea (pa i hrvatskog društva) tadašnje 1998. godine.

Boris Dežulović, Predrag Lucić: *Greatest shits: antologija suvremene hrvatske gluposti*

Na temelju dugogodišnje *Feralove* rubrike *Greatest shits* Predrag Lucić i Boris Dežulović sakupili su, obradili i klasifikovali talog hrvatskog političkog i medijskog diskursa u istoimenu knjigu, čiji obim premašuje 400 stranica. Knjiga je objavljena 1998. u *Biblioteci Feral Tribune*, dok je drugo izdanje izašlo naredne godine.

(Za više o karakteru knjige pogledati prethodna poglavlja.)

Marinko Čulić: *Tuđman: anatomija neprosvijećenog apsolutizma*

Marinko Čulić, unutrašnjopolitički analitičar Danasa, a potom *Feral Tribunea*, objavio je jednu od najboljih studija o vladavini hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana 1999. godine u *Feralovoj* biblioteci.

“Čulić je razvrstao po poglavljima svoje knjige omiljene Vrhovnikove opsesije, demistifikujući jednu po jednu i bez pardona ukazujući na posljedice *kabinetskog ludila jednog mediokriteta* u sirovoj stvarnosti: od totalne obuzetosti idejom o definitivnoj podeli Bosne i Hercegovine, kao vrhuncem svoje ‘istorijske misije’ i konačnim ‘zaokruživanjem nacionalnog prostora’, preko dosledne saradnje u nepočinstvima sa Slobodanom Miloševićem i vođama bosanskih Srba – a ponovo na tragu te iste ‘bosanske’ opsesije – do revizionističkih ideja o Drugom svetskom ratu, o ulozi, značaju i karakteru NDH, kao i iz toga logično proizašlj (frankističkim ceremonijama nadahnutoj) fiks-ideji o ‘pomirbi’ partizana i ustaša, odnosno njihovih potomaka – te, još morbidnije, o totalno nadrealnom, fascinantno ‘odštekanom’ *mešanju kostiju* krvnika i žrtava u Jasenovcu i na sličnim stratištima. Razume se, društvo koje se kreira po zamislima takvog ‘mastermajnda’ ne može imati mnogo veze sa savremenom građanskom demokratijom, i Marinko Čulić zato dobar deo svoje studije posvećuje upravo analiziranju autoritarnog ustrojstva i patološki ksenofobične kulture hrvatskog društva devedesetih, kao i gotovo doslovno vojničke organizacije državnih i stranačkih struktura koje su zadužene da Vrhovnikove ideje iz sveta *političkog dadaizma* pretvaraju u sumornu stvarnost.” (Pančić, 1999)

Agota Kristof: *Velika bilježnica*

Agota Kristof rođena je 1935. godine u Kosegu, mađarskom gradiću pored austrijske granice. Nakon što je Sovjetska armija ugušila mađarsku antikomunističku revoluciju 1956. godine, zajedno sa svojom porodicom odlazi u Švicarsku. Književnu karijeru započinje dramama na francuskom jeziku.

Roman *Velika bilježnica*, objavljen 1986, donio je Agoti Kristof Evropsku nagradu za književnost i svjetsku slavu. Dvije godine poslije objavila je drugi dio trilogije *Dokaz*, a 1991. posljednji nastavak *Treća laž*. Pored

toga što nastavljaju i razvijaju uspostavljene fabularne tokove, nastavcima se otkrivaju i novi slojevi značenja početne knjige.

Započinjući pripovijedanje uspostavljenjem hronotopa i pojedinih funkcija svojstvenih strukturi bajke, *Velika bilježnica* kao priča o blizancima koje majka u ratno i gladno vrijeme iz nužde ostavlja kod zle bake/vještice da trpe okrutnosti i da se bore za preživljavanje svim mogućim sredstvima, alegorija je ratnog stradanja i anatomija ljudske psihe i ponašanja u ekstremnim situacijama. Jezik je jednostavan, ogoljen, očišćen od emocionalnog balasta, neposredan, dat u neobrađenoj i necenzuriranoj slici zbilje romana koja, upravo zbog toga, ostavlja snažniji dojam na čitaoca. U nastavcima se ova tema razvija i usložnjava preslikavajući stanje duha u Evropi nakon Drugog svjetskog rata.

Prvi hrvatski prevod ove knjige izašao je 1999. u okviru *Feralove* biblioteke.

Svetislav Basara: *Ukleta zemlja*

(Interpretacija knjige u prethodnim poglavljima.)

Slavenka Drakulić: *Kao da me nema*

Kao da me nema je na usmenim i pisanim svjedočanstvima zasnovan roman o masovnim i strategijskim silovanjima u BiH tokom rata devedesetih. Roman nudi prikaz stravičnog života, seksualnog i psihičkog mučenja žena u logoru, te duševnih i identitarnih konsekvenci takvog traumatskog iskustva. Likovi romana označeni su samo početnim slovom, što Josipa Korljan tumači višeslojno: “S jedne strane ovaj postupak možemo opravdati anonimnošću aktera i stradalnika zajedničke povijesti; no također u tom postupku možemo vidjeti još dvije razine: pod tim jednim slovom mogao bi biti bilo tko od nas, što je još potresnije; a opet, to jedno slovo simbolizira gubitak identiteta žrtava koje se napalo najgorim mogućim ratnim oružjem – silovanjem na nacionalnoj osnovi.” (Korljan 2011: 416-417)

Drakulić iznevjerava testimonijalni narativ onda kada u roman uvodi ljubavnu priču, nepoznatu tekstovima svjedočanstava.

Knjiga je prvi put objavljena 1999. godine u *Biblioteci Feral Tribune*, a Juanita Wilson je 2010. po njoj snimila film.

Dragoslav Dedović (priređio): *Evakuacija: izbor iz suvremene priče autora iz Bosne i Hercegovine*

(Vidjeti prethodna poglavlja.)

Danilo Kiš: *Porodični cirkus*

Zbirka pripovjedne proze *Rani jadi* (1970), zajedno sa romanima *Bašta, pepeo* (1965) i *Peščanik* (1972) čini književnu trilogiju Danila Kiša. Ova djela prvi put izlaze objedinjena unutar jedne knjige 1989. godine u francuskom prevodu, a tek od 1993, odnosno 1999. u srpskom i hrvatskom izdanju, pod naslovom *Porodični ciklus* ili *Porodični cirkus*. Strukturalno, naratološki ili pak poetički gledajući, ova djela se značajno međusobno razlikuju, ali nesumnjiva tematsko-motivska srodnost ostvarena fokusiranošću sva tri djela na život Andreasa Sama i tragičnu sudbinu njegovog oca, *bolesnika, alkoholičara, neurastenika, Jevrejina*, Eduarda Sama, čini ih prilično koherentnom cjelinom. O odnosu ove tri knjige nešto će reći i sam Kiš: “U *Bašti, pepelu* to je stvar metafore, strahopoštovanja koje dete oseća prema ocu. U njegovim očima, otac je uvek veći. To je skoro frojdovska stvar: u određenom periodu, otac je za dete kralj – svemogući. Želeo sam da razvijem tu metaforu u *Pepelu*, sa idejom da ću jednog dana možda još nešto pisati o ocu... U *Peščaniku* sam hteo da sam budem bog, da se zamenim sa ocem... Ali, čak i kad unapred odlučite da pišete samo objektivno, nikada ne možete sakriti svoju osećajnost. U *Peščaniku*, uprkos naporima da kao pisac pokrijem emocije, verujem da ih čitalac još tamo nalazi... *Rani jadi* su lirski. Priče su stvarane od slika mog detinjstva, slika koje nisu mogle da se izraze u *Bašti, pepelu*. Svaka priča je skoro prozna pesma. Gnušam se proznih pesama, ali, mislim da sam ipak nekoliko napisao. *Rani jadi* postavljaju motive ta tri romana. Bili su prva knjiga koju sam napisao u toj trilogiji, ali nisu prvi i objavljeni...”

Ivan Vladislavić: *Mahnitost*

Mahnitost, prvi roman Ivana Vladislavića, južnoafričkog književnika bračkog porijekla, narativ je izgrađen na čudnom amalgamu fantazme i stvarnosti. U svom osvrtu Bošković će napisati: “*Mahnitost* je zanimljivo

djelo; u njegovim će slojevima pozorni čitatelj otkriti elemente beketovske egzistencijalne tjeskobe, mjestimična kafkanska atmosfera ispunit će ga nelagodnom, a elementi fantazmagorije i nadrealne sintakse podsjetit će ga na francuski filozofski roman, dok će gospodin i gospođa Malgas, akteri romana kojima se pridružuje i *zagonetni* i nezvani *gost*, prizvati bremeniti sklop literarnih i egzistencijalnih asocijacija. (...) Ne skrivajući literarne poticaje, Vladislavić je, držim, želio napisati priču u kojoj se ogleda sva dramatičnost čovjekova tjeskobnog i grotesknog položaja u suvremenom svijetu.” (Bošković, 2000) Kada je 1993. objavljen, kritika je roman protumačila kao satiru bjelačkog društva pod aparthejdnom, dok sam Vladislavić navodi da je roman kliskog alegorijskog oblika i otvoren za različite interpretacije.

U *Feralovoj* biblioteci izašao je 1999. u prevodu Miloša Đurđevića.

Predrag Matvejević, Vidisav Stevanović, Zlatko Dizdarević: *Gospodari rata i mira*

Knjiga *Gospodari rata i mira* zbir je političkih portreta triju glavnih aktera političkih previranja koja su pratila propast Jugoslavije i krvavih događaja 90-ih: Franje Tuđmana, Slobodana Miloševića i Alije Izetbegovića. Knjiga je objavljena u *Biblioteci Feral Tribune* 1999. godine kada su još uvijek sva tri lidera bila na vlasti, što je odredilo više kritički i publicistički karakter knjige nego historijski. Autori su kritičkim preispitivanjem postupaka i izjava ovih političara pokušali da se suprotstave kultovima ličnosti koje su svaki od njih u manjoj ili većoj mjeri imali u kolektivnoj svijesti svoje nacije. U epilogu *Vonj leša* koji će se pojaviti tek u drugom *Feralovom* izdanju 2001. godine Predrag Matvejević će, između ostalog, naglasiti da njihova krivica za zločine i nacionalnu mržnju nije jednaka, ali da jedna ne umanjuje drugu (izdvajajući pritom Izetbegovića za kojeg će reći da je *više žrtva nego gospodar*).

Petar Luković: *Godine raspada – hronika srpske propasti*

U knjizi *Godine raspada* sabrani su tekstovi Petra Lukovića koje je objavio u *Vremenu*, *Našoj borbi* i *Feral Tribuneu* posljednje decenije 20. stoljeća, zajedno sa nekoliko novih neobjavljenih poglavlja. Shematski

prateći naslov knjige koji nosi humornu aluziju na Miloševićevu knjigu *Godine raspleta* (koju dodatno travestira i sadržinom), i naslovi poglavlja, dati na engleskom, nose neku popularnu referencu kojima se ironijski najavljuje tekst koji slijedi, kao na primjer: *Hall of Fame*, *Pulp Fiction*, *Promised Land*, *Psycho* i sl. Asocijativnim jezikom punim crnog humora, cinizma i satire Luković bilježi politički i društveni život u Srbiji nakon raspada Jugoslavije, piše *hroniku srpske propasti* pokušavajući da zadrži poziciju razuma i etičnosti u vremenu ratnih sukoba, nacionalne mržnje i velikih zločina u kojima upravo Srbija igra glavnu ulogu.

Ozren Kebo: *Sarajevo za početnike*

Sarajevo za početnike prva je knjiga sarajevskog novinara Ozrena Kebe. On u minimalistički sabijenom i fotografski dokumentarnom nizu crtica slika mozaik razorenog Grada i njegovih građana. “U nastojanju da realizira potpunu dokumentarističku verziju priče, Kebo je svoju prozu organizirao kao osobeni interdisciplinarni miks unutar esejiziranog tipa naracije. Otud je *Sarajevo za početnike* primjer proze koja ima sposobnost da u sebe usisa i reportažno, i esejističko, ali i osobenu vrstu političke, ideološke i kulturne analize u priči koja nema namjeru da se ostvari kao čista fikcija. Ako je ratnu prozu moguće okarakterisati pojmom Leonarda Davisa *faktične fikcije*, onda bi se Kebina (...) knjiga u okvirima [njegovog dokumentarno-esejističko-dnevničkog prosede, mogla, *pril. M.M.*] okarakterizirati i pojmom proznih faksija.” (Kazaz 2008: 170)

U *Biblioteci Feral Tribune* priređeno je drugo objavljivanje ove knjige 2000. godine.

Knut Hamsun: *Zavodnik i druge priče*

Norveški pisac Knut Hamsun najpoznatiji je po dvije, po svom karakteru veoma različite, činjenice: prvu čine njegovi sjajni romani, poput *Gladi*, *Misterija*, *Pana*, *Viktorije*, *Skitnica*, *Blagoslova zemlje*, za koji je dobio i Nobelovu nagradu, a druga je njegova otvorena podrška Hitleru i nacizmu. Toj posljednjoj, ali najproblematičnijoj epizodi njegovog života Mirko Kovač, koji je priredio ovo *Feralovo* izdanje, posvetio je najviše prostora u pogovoru *Hamsunova zvijezda*. U svojoj analizi on

pokušava ne izostaviti niti jedan značajan detalj koji bi mogao osvijetliti razloge Hamsunove zaslijepljenosti nacističkom ideologijom i njenim vođom, poput anglofobije naspram germanofilstvu, fenomena *povijesne magle* i sl. te opseg te podrške koja, na primjer, nije obuhvatala antisemitizam. Zbog toga će Kovač Hamsunov nacizam smatrati *iracionalnim*, čak *neobjašnjivim* i *starački inatljivim*.

Dakle, iako mnogo poznatiji po svojim romanima, Hamsun je izvrstan pripovjedač. Ova *Feralova* zbirka, u koju su sakupljene priče iz hrvatskih i srpskih, gotovo jedno stoljeće starih, izdanja sadrži osamnaest žanrovski i stilski veoma raznolikih pripovijedaka. Tu su ljubavne pripovijesti kao što su *Kraljica od Sabe*, *Robovi ljubavi*, *Zavodnik*, *Alexander i Leonarda*, *Sanjar*, kojeg neki svrstavaju u kratki roman te minijatura *Prsten*, potom minimalističke *američke* pripovijetke *U preriji*, *Ženina pobjeda*, *Strah* i *Iz skitničkog života*, preteče realističkim *short stories* u američkoj književnosti, priča *Utvara* koja zalazi u fantastiku, *Sin Sunca* koji se može smatrati kratkim traktatom te *Glas života* i *Dame iz Tivolija* u kojima je “Hamsun pomaknuo zbivanje do same granice bizarnog, gotovo na rub poetskog misterija” (Kovač, 2000) i druge. Kao njihove zajedničke odrednice Kovač navodi autobiografske detalje savršeno ukomponirane u realnost priče, nevjerojatne likove i *istinitost* neobičnih događaja te čitav *instrumentarij pripovjedačkog umijeća*, kao što su “uspješne metafore, duhoviti obrati u rečenicama, stilske finese, samoironija, humor i sve ono što čini Hamsuna osebujnim i veličanstvenim piscem” (Kovač, 2000).

Zbirka je izašla 2000. godine, a za stilističku prilagodbu priča, pored Kovača, zaslužna je i prevoditeljica Ljiljana Milićević.

Lawrence Ferlinghetti: *Otvorenih očiju, otvorenog srca*

Lawrence Ferlinghetti jedan je od najvažnijih pjesnika beatničke generacije. Braneći Ginsbergov *Urlik* na sudu postao je simbol slobode izražavanja čime je i cijeli beatnički pokret prepoznat kao pokret na *braniku slobode izražavanja*. Također je osnivač kultne knjižare *City Lights*, prve u svijetu specijalizovane za džepna izdanja knjiga, i istoimene izdavačke kuće, koja je objavljivala djela beat književnika. Godine 1958. objavio

je *A Coney Island of the Mind*, svoju najprodavaniju pjesničku zbirku, koja "sadrži odabrane pjesme iz prethodne zbirke *Pictures of the Gone World*, ali i posebno napisan niz novih pjesama namijenjen za usmeno izvođenje uz pratnju jazz glazbenika. Uz bogatstvo aluzija, ali i nadrealizam i društvenu kritiku kao osobitosti ove duboko osobne zbirke pjesama, Ferlinghetti je ovdje utjelovio i svoje viđenje ulične poezije" (Španić 2015: 139). Ukupno je objavio tridesetak pjesničkih zbirki, dva romana, nekoliko kraćih pozorišnih komada, putopisne i dnevničke knjige te prevode Prevera, Pasolinija i dr.

"Lawrence Ferlinghetti danas je jedno od najpoznatijih i najpriznatijih živućih pjesničkih imena širom svijeta. Iako često povezivan s Beat generacijom, Ferlinghetti (poput Bukowskog) predstavlja jednu od osamljenijih, autentičnijih i originalnijih američkih književnih ličnosti uopće. (...) Svejedno, ipak moramo imati na umu njegovu (više duhovnu nego formalnu) pripadnost Beat generaciji – a samim tim i određenu beatničku, zajedničku prepoznatljivost u temama anarhizma, zen buddhizma, putovanja, rušenja seksualnih tabua, bio-ekologije, itd., jednako kao i osobitu, vlastitu usmjerenost k prepoznatljivoj ličnosti malog čovjeka i vječitog gubitnika, francuskim nadrealistima i impresionističkim i postimpresionističkim slikarima." (Šindolić 2000: 155)

Otvorenih očiju, otvorenog srca zbirka je izabranih pjesama koja vremenski pokriva cjelokupno Ferlinghettijevo stvaralaštvo. Knjigu je preveo i priredio Vojo Šindolić kojemu je Ferlinghetti posvetio i pjesmu iz zbirke pod nazivom *Kako je jasan tvoj glas iz Beograda*. U *Biblioteci Feral Tribune* objavljena je 2000. godine.

Isaiah Berlin: Četiri eseja o slobodi

Knjiga *Četiri eseja o slobodi* smatra se jednim od najvažnijih djela koja promišljaju pitanje slobode. Objavljena je 1969, a sadrži jedan članak i tri predavanja koja je Berlin objavio i održao tokom 50-ih godina. Njegova teorija slobode zasniva se na dvije pretpostavke koje iznosi i elaborira u prvom eseju *Političke ideje u dvadesetom stoljeću*: prva govori da su vrijednosti, istine i percepcija svijeta određeni historijski i geografski, a ne nekim neupitnim vječnim metafizičkim principom, a

druga se nadovezuje na prvu i određuje pluralizam – različitost mišljenja, načina života i koncepcija dobra – kao temeljnu vrijednost zajednice koja sebe želi smatrati slobodnom. Suprotstavljajući se historičarima ideja koji se vode osnovnom kategorijom ili principom za koji tvrde da može poslužiti kao nepogrešivi vodič u razumijevanju historijskih i političkih procesa, Berlin smatra da je upravo historija promjena različitih pristupa, tj. vrednovanja i razumijevanja historijskih činjenica na različit način, historija ljudskog mišljenja. Na temelju toga, Berlin analizira političke ideje 20. stoljeća poredeći ih s političkim tradicijama 19. stoljeća pri čemu zamjećuje dvije novine: tendenciju da se zanemare pitanja temeljnih vrijednosti društva, jer se smatra da postavljanje takvih pitanja dovodi u opasnost stabilnost sistema; i paradoks da su slobodno znanstveno istraživanje i dogmatska ideologija postali isti u smislu zabrane odstupanja od propisane istine. U drugom eseju *Povijesna neminovnost* Berlin kritikuje determinističke – unutar kojih razlikuje tri pristupa: naučni, metafizički i teološki – i relativističke teorije. I jedne i druge ograničene su vlastitim teorijskim postavkama da daju moralne sudove ili da govore o slobodnoj volji. Treći esej *Dva poimanja slobode* problematizira negativno poimanje slobode, kojim se utvrđuju granice ličnog slobodnog djelovanja unutar kojeg se drugi pojedinci ili institucije, poput države, ne smiju miješati, i pozitivno određenje slobode kojim se utvrđuju uslovi u kojima se pojedinac može razviti u istinski slobodnu osobu, slobodnu od vanjske prisile kao i od vlastitih zabluda, strasti i neznanja. Na osnovu ove diobe Berlin iznosi snažnu kritiku liberalizma i racionalnosti. U posljednjem eseju *John Stuart Mill i ciljevi života* Berlin daje kratak prikaz Millovog intelektualnog i emocionalnog razvoja te njegovog političkog djelovanja. Berlin prepoznaje Milla kao prvog pluralistu koji je različitost pojedinca shvatio kao temeljnu vrijednost društva, priznajući ga tako za svog teorijskog prethodnika (Kulenović, 2001). *Feralovo* izdanje ove knjige izašlo je 2000. godine u prevodu Nevena Petrovića.

George Soros: Kriza globalnog kapitalizma: otvoreno društvo u opasnosti

George Soros finansijski je magnat i filantrop, sa velikim iskustvom u funkcionisanju neoliberalnog, globalnog tržišta. U svojoj knjizi *Kriza globalnog kapitalizma* "G. Soros upozorava na veliku inherentnu nestabilnost međunarodnog finansijskog tržišta. Tu je knjigu pisao neposredno nakon velike finansijske krize koja je započela u Tajlandu godine 1997. i koja je ozbiljno uzdrmala globalni kapitalistički sustav. On je tada, 15.9.1998. godine, u izlaganju pred američkim Kongresom izjavio: 'Globalni je kapitalistički sustav, koji je zaslužan za iznimni napredak ove zemlje, u tijeku protekloga desetljeća počeo pucati po svim šavovima. Trenutni pad na burzi SAD tek je jedan od pokazatelja i to zakašnjeli daleko dubljih problema koji pogađaju svjetsku ekonomiju.' Ipak, raspad kapitalističkoga sustava, čega se G. Soros tada bojao, izbjegnuto je, ali su ostale velika nestabilnost i ranjivost i nove 'transakcijske' (kako je G. Soros naziva) globalne ekonomije. Po njegovom je mišljenju opasna iluzija da globalni kapitalistički sustav prepušten sam sebi teži ravnoteži. Suvremena su finansijska tržišta podložna naglim i nepredvidivim ekscesima i ako se njihova ravnoteža naruši preko određene kritične točke, ona se neće sama vratiti u stanje ravnoteže. G. Soros na osnovi vlastitoga iskustva opovrgava mišljenje nekih autora o mogućnosti povećanja društvene i moralne odgovornosti korporacija. On kaže da su sudionici u tržišnoj utakmici silom prilika primorani na ignoriranje moralnih obveza i da su finansijska tržišta inherentno amoralna. (...) G. Soros također osporava tezu da kapitalizam pridonosi jačanju demokracije, jer oni slijede različita načela: u kapitalizmu je mjerna jedinica uspjeha novac, a u demokraciji glasovi građana, u kapitalizmu je dominantan privatni, a u demokraciji javni interes. Raskorak između kapitalizma i demokracije, podsjeća G. Soros, potvrđuje i činjenica da korporacije podupiru autokratske režime ako to odgovara njihovim interesima. No, sposobnost država da se brinu o blagostanju svojih građana danas je na velikoj kušnji zbog velike moći i stalnog utjecaja korporacija, što je rezultiralo dekonstrukcijom države blagostanja. Multinacionalne korporacije i međunarodni finansijski kapital sve više potiskuju suverenitet nacionalnih država.

Prema G. Sorosu, rješenje je krize globalnog neoliberalnog kapitalizma u koncepciji 'otvorenog društva', kao posebnog oblika stvarno demokratskog i slobodnog društvenog uređenja. On je ideju 'otvorenog društva' preuzeo od engleskog filozofa Karla Poppera, koji je to društvo shvaćao kao suprotnost zatvorenim, totalitarnim društvima. Izgradnju 'otvorenog društva', ističe G. Soros, valja početi s reafirmacijom moralnih i društvenih vrijednosti, jer nijedan društveni sustav bez tih vrijednosti ne može dugoročno preživjeti. On ne iznosi detaljne ekonomske i političke obilježje modela otvorenoga društva, već naglašava da je bitno usvojiti kodeks univerzalnih vrijednosti, na osnovi kojih će se oblikovati najpogodniji konkretni uzorci, bez težnje za savršenstvom: 'otvoreno društvo' nije savršeno, ali ono je otvoreno za neprestano usavršavanje. Zastupnička demokracija i tržišna ekonomija ostaju bitni elementi 'otvorenog društva', ali njih treba dopuniti društvenim mehanizmom za reguliranje tržišta, posebno financijskog.(...) Kada god osobni interes dođe u sukob s društvenim interesom, ovaj posljednji mora pobijediti. Zastupnička demokracija prema doktrini 'otvorenog društva' mora osigurati učinkovite mehanizme kolektivnog odlučivanja koji će djelovati u najboljem interesu društvene zajednice" (Mesarić 2006: 616-617).

Knjiga je objavljena 2000. godine u *Biblioteci Feral Tribune* u prevodu Miloša Đurđevića.

Bora Ćosić: *Carinska deklaracija*

Bora Ćosić objavio je preko trideset knjiga romana, pripovijetki i eseja. Postao je poznat po proznim djelima iz porodičnog ciklusa: *Priče o zanatima*, *Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji*, *Tutori* i *Bel tempo*. *Carinska deklaracija* često je okarakterizirana kao melanholična hronika jedne seobe. Poluautobiografska, na granici između eseja i unutrašnjeg monologa, ova knjiga na intiman način propituje izgnaničko iskustvo nakon raspada Jugoslavije. Za *Carinsku deklaraciju* Ćosić je dobio 2002. Leipzišku nagradu za europsko razumijevanje.

Knjiga je objavljena 2000. godine u *Feralovoj biblioteci*.

Arsen Dedić: Čagalj

Arsen Dedić, pjesnik i muzičar, objavio je nekoliko zbirki pjesama: *Brod u boci*, *Hotel Balkan*, *Pjesnik opće prakse*, *Zabranjena knjiga*, *Padova*, *Službena duša*, *Kino Sloboda*, *Zidne novine* i druge.

Pjesnička zbirka *Čagalj* ispevana je iz pozicije samotnjaka koji crnohumorno, psovački i podrugljivo sagledava balkansku provincijanost, dok razočarano i beznadežno uviđa nestanak njegove humanosti.

Zbirka je objavljena u *Biblioteci Feral Tribune* 2000. godine.

Milorad Stojević, Vanja Švačko (prir.): Ruski bordel muza: antologija ruske erotike, pornografske i psovačke poezije

Ruski bordel muza antologija je izabranih pjesama erotske tematike i leksike Aleksandra Puškina, Mihaila Ljermontova, Apollona Grigorjeva, Nikolaja Njekrasova, Anakreona Klubničkina, Sergeja Jesenjina, Vladimira Majakovskog, Aljoše Dobrjakova, Goline K. i Viktora Jerofejeva, koju su prepjevali i priredili Milorad Stojević i Vanja Švačko. U *Biblioteci Feral Tribune* izašla je 2000. godine.

Tematsku prethodnicu ovim pjesmama u ruskoj usmenoj književnosti Stojević nalazi u *blatnjim pjesnima*, koje “su, ne sve dakako, literarno osviještene, dobre, gdjekad i briljantne” (Stojević 2000: 124), dok su u pravilu “barem umjereno destruktivne, pa i u tematskom pogledu podsjećaju na poeziju srednjovjekovnih zapadnoeuropskih trubadura, vaganata, verberanata i slične čeljadi s ruba društva, koja se uz čašu loša vina i neugođena glazbala rugala konvencijama koje su ih satjerale u životni ćorsokak” (Stojević 2000: 123).

Prve autorske “skaredne” pjesme javljaju se u 19. stoljeću, na čelu sa A. S. Puškinom, čija je pornografska poezija “ostavila trag, versifikacijski, stilistički, literarnosni” (Stojević 2000: 126) u *ponoskopskom pjesništvu*. Specifikum ruske pornografske poezije ogleda se u parodiji, koja, po Stojeviću, “odašilje osim koitalno-karnalinih i ‘poruke’ miljea, odnosno (i) poetološke markacije u vezi s konkretnim imenima, prezimenima i načinima izvedaba aktualnih literarnih učinaka” (Stojević 2000: 128). “Zajedničko je i pornografskim angažiranim pjesnicima (Puškin, Ljermontov, Majakovski) i pornografskim anakreonticima (Klubničkin navlastito) to

što čuvaju narativnost i angažiranost tada recentne ruske poezije.” (Stojević 2000: 129) Stojević će primijetiti i to da su “neki od predstavljenih ruskih pjesnika samo egzibiciono zavirili u pornoskopski obzor (...) očitto da je, primjerice Jesenjin sa svojih par pjesama više aforističar i stisnuti verbalist, negoli pornograf, da je Grigirjev strasni službenik svoje građanske alternative, i da mu je erotska poezija služila kao balans, da je nepoznatom Klubničkinu erotografija bila tematski izazov (...) da je Dobrjakov psovački korpus prenio na društvenu stvarnost socijalizma, a jednako tako skrivena Golina K., o kojoj se svašta pretpostavlja a ništa ne zna, prva (...) u erotski svijet ruske poezije unosi zapadni poetološki okus. Na kraju, Viktor Jerofejev je ovdje u ovoj panorami zato jer je on prvi shvatio pogibeljnost mitologičnosti ruske književnosti, mitologičnosti koju su istodobno stvorili Rusi i ostali Europljani” (Stojević 2000: 130).

Vladimir Primorac: *Pravorijek*

Pravorijek je knjiga izabranih tekstova istoimene kolumne *Feral Tribunea* koje je u periodu 1998–2000. pisao Vladimir Primorac, pravnik i borac za ljudska prava. Primorac je prije svega bio sudac i tu funkciju je obnašao i u komunističkom i u Tuđmanovom režimu, ali oba puta je bio maknut sa sudačke pozicije zbog odbijanja da popusti pod političkim pritiscima. Tako, iz pozicije izvrsnog poznavaoa prava i neupitnog moralnog habitusa Primorac u ovim kolumnama analizira stanje u hrvatskom društvu i politici, upotrebljavajući sjajan publicistički stil i suptilan humor. Pored tema koje se tiču profesionalne etike pravne i sudačke profesije, “Primorac se u svojim kolumnama opetovano vraća i drugim temama koje bi pravnicima trebale biti pri srcu: temi države koja ne zna, ne želi i neće zaštititi svoje građane, temi države koja odbija progoniti zločine i izvršavati preuzete obveze; temi države i društva koji se ne znaju ili neće suočiti s vlastitom prošlošću; temi institucionaliziranog i agresivnog nacionalizma koji ne bira sredstva, temi zlouporabe vlasti i korupcije, temi pravne nejednakosti, i nejednakosti u kriterijima onih koji bi se trebali brinuti za zakonitost i pravo, a umjesto toga izvrću činjenice i pravne norme u korist državnog, nacionalnog i političkog oportuniteta” (Uzelac, 2001). U okviru Biblioteke Feral Tribune zbirka tekstova *Pravorijek* objavljena je 2000. godine.

Sinan Gudžević: *Rimski epigrami*

Sinan Gudžević je pjesnik, prevodilac i filolog. Prevodi s latinskog, starogrčkog, njemačkog, italijanskog, ruskog i portugalskog. Objavio je dvije zbirke pjesama *Građu za pripovetke* 1978. godine i *Rimske epigrame* koji su izašli 2001. u *Biblioteci Feral Tribune*.

Rimski epigrami smiona su sinteza forme klasičnih pjesnika, svakodnevnih tema savremenog čovjeka datih iz vizure skeptika i satiričara te traumatskih ostataka balkanskog ratnog užasa. "Pisani u elegijskom distihu, gdje se heksametar, pseudoheksametar ili krnji heksametar pravilno smjenjuje pentametrom, uz raskošno muzičko poigravanje neobičnim spojevima arhaizama i neologizama, te unutrašnjim rimama i asonancama, ovi su epigrami po svojim ritmičkim kvalitetima prava jezička majstorija. Gudžević posuđuje ton klasičnih latinskih majstora da bi njime duhovito, sažeto i jezgrovito komentirao suvremenu svakodnevnicu Rima, posmatranu očima egzilanta koji u džepu nosi pasoš jedne ratom rasturene balkanske zemlje. Sudar antičke rafiniranosti i preciznosti u izražavanju finijih tonova misli i osjećanja sa tematikom iz suvremene zbilje rezultira katkada lucidnim bljeskovima ironije ili neočekivanim provalama aforističnog humora" (Kujović, jan. 2002).

Bogdan Bogdanović: *Ukleti neimar*

Bogdan Bogdanović bio je beogradski arhitekt, pisac, univerzitetski profesor i političar. Zbog sukoba s Miloševićem, napustio je politiku, a nekoliko godina poslije morao je zbog tog neslaganja s nacionalističkom politikom napustiti i zemlju. Taj period početka rata, kada je vandalski napadnuta njegova *Seoska škola za filozofiju arhitekture*, a stan u kojem je živio morao biti barikadiran, opisao je u prvom poglavlju naslovljenom *Zelena kutija* u knjizi *Ukleti neimar*. U ovoj memoarskoj prozi, iscjepkanoj refleksivnim esejističkim pasażima, Bogdanović prikazuje ono što on naziva *sudbinskom situacijom ukletog neimara*. Opise vremena gradnje svojih spomenika Bogdanović će popratiti arhitektonskom filozofijom, ali i nostalgичnim reminiscencijama.

U *Feralovoj* biblioteci knjiga je objavljena 2001. godine.

Zdenko Lešić: *Sarajevski tabloid*

Sarajevski tabloid, prvi roman uglednog književnog kritičara i teoretičara Zdenka Lešića, *mozaični je hibridni roman* (Kazaz 2008: 137) ili destruktuirani roman, kako ga označava sam autor, o ratnoj opsadi Sarajeva, fenomenu zla i neselektivnoj boli koja neizostavno prati rat. “Lešić ispisuje civilni ratni roman (...) i u njemu dramu intelektualca koji usljed ratne apokalipse pokušava naći zaturene humanističke vrijednosti i odgovore na bezmjernu ratnu tragediju. U okvirnoj kompoziciji romana Lešić ukazuje na destruktivnu i autodestruktivnu prirodu čovjekovog društva, čovjekovu sklonost ka uništavanju kako sebe tako i svega s čim dolazi u dodir, da bi u romanu dao čitavu galeriju likova koje ratna bol transformira na različite načine” (Kazaz 2008: 137).

“Svako poglavlje otvara uvodna priča koja sadrži metaforički komentar dat u vidu kulturološke ili historijske analogije u odnosu na zbivanja u opkoljenom Sarajevu, tako da se događaji iz romana ogledaju u apokrifnim biblijskim pripovijestima o Sodomi i Gomori, ili o Jobovom stradanju, ili se traga za njihovim tumačenjem u predajama iz srednjeg vijeka, sa Dalekog istoka, u svjedočanstvima o nacističkoj Njemačkoj, staljinističkim logorima, Vijetnamu, Somaliji, te u iskustvima iz najudaljenijih kulturnih tradicija. Tako se priča o ratnom Sarajevu uspostavlja kao metatekst u odnosu na sve minule ratne i kolektivne tragedije u povijesti” (Kujović, feb. 2002).

U Feralovoj biblioteci roman *Sarajevski tabloid* objavljen je 2001. godine.

Aristid Teofanović: *Pisma prijestolničkom listu*

Aristid Teofanović (jedan od pseudonima Slobodana Blagojevića) sarajevski je književnik, novinar i prevodilac; bio je urednik časopisa *Delo* u Beogradu od 1987. do 1992, a objavio je devet knjiga pjesama, dvije knjige eseja, dramu *Arhajci* te prevod pjesama Konstantina Kavafija, pod različitim pseudonimima.

Knjiga *Pisma prijestolničkom listu* koncipirana je kao zbirka epistola koje obični ljudi, građani velike države, šalju za prijestolnički list *Prim(j)ena života* i rubriku *Strah i drhtanje*, očekujući neku vrstu odgovora i pomoći ili, pak, hvalospjev i poborništvo. U tim pojedinačnim

ispovijedima, apсурdnim intelektualnim refleksijama, hiperboliziranim komičnim životnim situacijama i grotesknim sudbinama ovaj *epistolarni "novinski roman"* će literarnom dedukcijom izložiti psihosocijalne činioce i probleme različitih kolektiva Jugoslavije u prijelomnom historijskom trenutku u kojem je i nastao, između februara 1989. i marta 1991. godine. Sam autor će u pogovoru navesti da je ovaj roman *dokument jednog fantazma, pjev grotesknih imanencija događaja i proza simptoma* (Teofanović 2001: 319). *Pisma prijestolničkom listu* su, tako, i sinegdohalno i alegorijski oblikovana studija mentaliteta (koja najuspjeliju komiku postiže u prikazu individualne i kolektivne megalomanije), nacionalističkih narativa (možda najbolje datih u satiričnoj slici društva u pismu pod nazivom *Ili-ili, a u stvari zna se*), te ideologiziranog javnog diskursa, često parodiranog u pismima, kako onog nacionalističkog tako i komunističkog.

Pisma prijestolničkom listu prvi put su objavljena u beogradskom Nolitu 1992, dok su u okviru *Feralove* biblioteke izašla 2001. godine.

Aristid Teofanović: *Mrka kapa*

Istovremeno s *Pismima prijestolničkom listu* u *Biblioteci Feral Tribune* objavljena je još jedna knjiga Aristida Teofanovića pod naslovom *Mrka kapa*, koja je njezin svojevrsni nastavak.

Patti Smith: *Rani radovi*

U ovoj knjizi sakupljeni su radovi Patti Smith iz perioda od 1970. do 1979. godine, u kojem je ostavila trajan uticaj na američku književnu i muzičku pank-scenu. Odlikuju se eksperimentalnim jezičkim tehnikama i temama kojima se propituju konvencije i pomjeraju ustaljene društvene granice. Zbirka sadrži pjesme i prozne tekstove iz njenih prethodno objavljenih knjiga *Seventh Heaven*, *Witt*, *Ha! Ha! Houdini!* i *Babel* te ranije neobjavljene lične zapise i transkribovane tekstove performansa. Knjigu je preveo i priredio Vojo Šindolić, a objavljena je 2001. u *Feralovoj* biblioteci.

Milan Kangrga: Šverceri vlastitog života

Šverceri vlastitog života svojevrsna su sinteza autobiografije i kritičke analize djelovanja i razvoja časopisa *Praxis* i Korčulanske ljetne škole koje je Milan Kangrga, zajedno sa drugim jugoslavenskim filozofima marksističke orijentacije, osnovao 1964. godine. Kritički će se osvrnuti i na režimsku zabranu oba projekta, koja je uslijedila nakon deset godina, te na sve prigovore i prebacivanja upućena praxisovcima tokom izlaženja i nakon gašenja časopisa. Knjiga sadrži i opsežnu kritiku hrvatskog etnonacionalizma i ustaški i šovinistički zasnovanog politikanstva, kojom obuhvata djelovanje velikog broja ličnosti koje Kangrga naziva *švercerima vlastitog života*, označavajući time sve one prevrtljive pripadnike inteligencije koji su iznevjerili vlastite humanističke ideale i *prodali sebe radi karijere i probitka*. Kangrga, tako, bez uvijanja govori o “užasnoj izdaji inteligencije kao uvodu u veliko jugoslavensko ludovanje” (Perović 2010) čime odgovornost za ratne sukobe i stradanja pripisuje ne samo poznatim političkim čelnicima, nego i onom sloju društva koji je morao da se tome odupre, a nije.

Knjiga je prvo izašla u izdanju beogradske Republike, a potom u *Biblioteci Feral Tribune* 2002. godine.

Vitomil Zupan: Apokalipsa svakidašnjice ili Vaše guzice u mojim rukama

Apokalipsa svakidašnjice nedovršeni je roman Vitomila Zupana, jednog od najvažnijih slovenskih pisaca 20. stoljeća, koji je prvi put objavljen 1988, godinu dana nakon piščeve smrti. Preveden je na hrvatski jezik tek 2001. godine u izdanju *Feral Tribunea*.

Apokalipsa svakidašnjice ima jednostavnu fabulu; to je priča o ostarjelom junaku- naratoru – po sopstvenoj tvrdnji, *komad filozofa, pomiješanog s erotomanom* – koji provodi ljeto na obali Istre u društvu mlade Dankinje, u seksualnim i avanturističkim doživljajima, ispunjenim reminiscencijama i filozofskim i antropološkim refleksijama koje su obilježene sve bližom i sigurnijom smrću. Po ugledu na Zupanove najznačajnije romane, i *Apokalipsa svakidašnjice* građena je na moduliranim autobiografskim detaljima i stavovima, kao i esejističkim pasažima

u kojima tematski obuhvata prirodu čovjeka i civilizacijske perverzije, uskraćenost slobode i perpetuirani ropski položaj čovjeka, društveni protejski moral i režimsku hipokriziju. Kroz cinični i nekonformistički pogled naratora, Zupan “odlučno i hrabro demaskira moderno društvo konzumerizma i perfidnih ideologija” (Milanović 2011: 303), nalazeći potvrdu svom pesimizmu čak i na sunčanom Jadranu.

Iako je pisan prije nasilnog raspada Jugoslavije, ovaj roman može se posmatrati kao simptomatičan prikaz stanja balkanskih društava koje mu je prethodilo.

Damir Šodan: *Zaštićena zona / Kain ili njegov brat*

Drame Damira Šodana *Zaštićena zona* i *Kain ili njegov brat* burleske su svoje vrste o etnonacionalizmu. Za *Zaštićenu zonu* Šodan će osvojiti 1. nagradu za ex-yu dramatičare u Beču 2000. godine. Gordana Bekčić reći se o ovoj Šodanovoj drami: “Junaci drame su psihijatrijski bolesnici, ostavljeni usred takozvane zaštićene zone, na ničijoj zemlji, pod zaštitom kanadskih mirovnih snaga. Metaforičnost naslova komada je višestruka. Ovde se ne radi samo o vojnoj terminologiji već je na dubljem idejnom planu reč o posledicama tragično pervertirane stvarnosti koja se može preživeti jedino radikalnim begom iz svakodnevnog – u ludilo, alkohol ili opojne droge. Nestajanje racionalnog u svetu, rasap svih normi i pravila što rat kao fenomen i jeste, autoru je poslužilo kao odgovarajući kontekstualni dekor unutar kojeg su društveno verifikovani kao sumanutu suva racionalnost u odnosu na normalne koji su sve i zakovali. Biće u ovom komadu i mnogobrojnih referenci na prethodno, predratno doba, sjajno izvedenih metaforičnih pasaža koji slikovito i krajnje ironično podsećaju na ono prošlo, ali autor ni jednog trenutka ne zapada u patetičnost” (Bekčić, 2002).

Obje drame objavljene su u jednoj knjizi 2002. godine u *Biblioteci Feral Tribune*.

Vojo Šindolić: *Poziv na crninu*

Vojo Šindolić je vjerovatno najpoznatiji po opsežnom prevodilačkom opusu velikog broja pjesnika beat generacije, od kojih su neki objavljeni

i u *Feralovoj* biblioteci. Prevodilački fokus na beatničkoj poeziji kao i prijateljevanje s Allenom Ginsbergom i drugim beatnicima umnogome je odredilo Šindolićev poetski izraz. Predrag Lucić ovako sumira njegovu poetiku: “Vojo je u svojim pjesmama spojio urođenu i odnjegovanu mediteransku melankoliju, tu radosnu tugu života, s buntovnom, oslobađajućom, lutalačkom energijom *beat*-poezije, s bitničkim pozivom na otvorenost srca, uma i očiju, kako prema mudrim učiteljima iz zapadnih i istočnih kultura, tako i prema neznanim ljudima na koje slučajno nabasaš i u čijem sirovom životnom bluesu često ima više poezije nego u poznatim pjesničkim refrenima... Kod Voje se, čak i u dubrovačkim elegijama, čuje jasan zvuk bitničke pobune protiv konformizma i planetarnog konzumerističkog porobljavanja (...). Jer taj njegov Dubrovnik i nije od kamena već od koraka. I ta njegova bitnička rebelija nije samo od čitanja *beata*, već i od onog i samim bitnicima bitnije čitanja svijeta u sebi i oko sebe. Zato kod Šindolića imaš i onu poetiku čiste nepoezizirane svakodnevnice, poetične same po sebi, samo ako znaš uočiti, prepoznati i zapisati pravi detalj” (cit. prema Ilić 2017: 29).

Šindolićeva knjiga izabranih pjesama iz perioda od 1974. do 1999, pod nazivom *Poziv na crninu*, objavljena je u okviru *Biblioteke Feral Tribune* 2002. godine. Sadrži šest ciklusa pjesama koje u hronološkom slijedu prate njegov pjesnički put sazrijevanja i uticaj beat poezije.

Seada Vranić: *Žena od paučine*

Seada Vranić, nekadašnja novinarka i urednica hrvatske redakcije *Borbe*, svoju prvu knjigu, koja dokumentira ratne zločine nad ženama u Bosni i Hercegovini, objavila je 1996. godine pod nazivom *Pred zidom šutnje*. Njena druga knjiga, roman *Žena od paučine*, objavljena je u *Feralovoj* biblioteci 2002. godine.

Žena od paučine uvezuje egzilantsku tematiku sa ljubavnim romanom u priči o Uni, pravnici muslimanki, koja dolazi u izbjeglički centar u Švicarskoj, nakon što se njen muž priključi srpskim postrojbama. U Ženevi ona pronalazi novi osjećaj pripadnosti, ali i mogućnost da preuzme kontrolu nad svojim životom. Lucić će za ovaj roman reći da je “nabijen emocijama i prepun empatije prema iskorijenjenima i silom raseljenima,

ironičan prema gospodarima i korisnicima stereotipa, ali i poticajan za sve one koji ne žele živjeti po nametnutim klišejima” (Lucić, 2016).

Bora Ćosić: *Nulta zemlja*

Nulta zemlja Bore Ćosića tematizuje izgnaničku egzistenciju koja se u unutrašnjem monologu, koji povremeno ima narativne odlike toka svijesti, ostvaruje kroz nostalgični prohod kroz prostore sjećanja i države koje više nema. Reminiscentne krhotine negdašnjeg života i doma slažu se jedna uz drugu, u naizgled nasumičnom slijedu, otkrivajući pritom traumom razlomljen identitet.

U *Feralovoj* biblioteci knjiga je objavljena 2002. godine.

Nenad Veličković: *Sahib: impresije iz depresije*

Na temelju fikcionalnih epistola, pod naslovom *Pisma Georgeu*, koje je Veličković objavljivao u Slobodnoj Bosni, nastao je *Sahib, tranzicijski roman kulturološkog tipa sa dominacijom socijalne tematike i humornih efekata*, kako ga je okarakterizirao Enver Kazaz. Roman obuhvata šestomjesečni boravak britanskog administrativca međunarodne zajednice u BiH, čiji su doživljaji i *impresije* o bosanskom životu i mentalitetu stanovništva dati u nizu pisama upućenih njegovom ljubavniku. Veličković u *Sahibu* otvara “temu bosanskohercegovačkog tranzicijskog vremena iz perspektive kulturne, socijalne, pa i ideologijske drame. Tranzicijski obrat (...) ne vidi se samo kao vrijeme socijalne krize i trijumfa moralno bezočnog projekta prvobitne akumulacije kapitala što ga nameću vladajuće elite, već i kao sudar kulturnih identiteta. Pritom, zapadnoevropski kulturni identitet biva prisvojen od strane birokratskog uma da bi se potpuno kolonizatorski odnosio prema domaćem kulturnom identitetu. Taj okvir priče o tranziciji kao dobu kulturnoidentitiranih drama (...) spušta se u dramatični odnos stranog i domaćeg, pri čemu stranci raspolažu i ekonomskom, i birokratskom, i političkom moći i vrše otvoreno koloniziranje i diskriminiranje domaćeg stanovništva. (...) I dok se fabularna linija romana razvija na luku od ironičnog do tragikomičnog utiska, Veličkovićev roman na semantičkom planu obiluje i duhovitim, esejistički nadahnutim kulturnim analizama, koja

potvrđuju dominaciju balkanološkog diskursa na kojem su utemeljene birokratske institucije moći što ih je postavila međunarodna zajednica sa ciljem da vode proces bosanskohercegovačke tranzicije iz socijalističkog u neoliberalno, kapitalističko društvo” (Kazaz 2008: 151-152).

Roman je u *Biblioteci Feral Tribune* objavljen 2002. godine.

Mile Stojić: *Zaboravite nas*

Mile Stojić je višestruko nagrađivani bosanskohercegovački pjesnik, esejist, publicist i prevodilac. Njegova zbirka pjesama *Zaboravite nas* obuhvata razdoblje od 1992. do 2002. godine u kojoj oslikava ratnu fresku obilježenu beskompromisnom antiratnom etikom. Pored toga, zbirka sadrži egzilantski tematizirane pjesme u kojima je latentno prisutna *krvava faktografija ratnog Sarajeva*. Stoga je njegov jezik izrazito asocijativan i referencijalan na užase stvarnosti, uz jetki i čemerni, a povremeno crnohumorni i ironični, odnos prema njima.

Zbirka je objavljena 2003. godine u *Biblioteci Feral Tribune*.

Paul Auster: *Glazba slučaja*

Paul Auster jedan je od najznačajnijih savremenih američkih pisaca. Objavio je petnaestak romana, od kojih se izdvajaju *Njujorška trilogija*, kojom je stekao svjetsku popularnost i priznanje, *Mjesečeva palača*, *Glazba slučaja*, *Knjiga iluzija*, *Bruklinska revija ludosti* i druge. Velikim dijelom njegova djela sabiru filozofiju apsurda i egzistencijalizma sa potragom za vlastitim identitetom i samootkrivanjem.

Glazba slučaja izašla je 1990. godine, a tek trinaest godina poslije prevedena je kod nas i objavljena u okviru *Biblioteke Feral Tribune*. Priča je to o Jimu Nasheu, samohranom ocu koji, nakon što iznenada naslijedi veliku svotu novca, odlazi na putovanje Amerikom u tek kupljenom Saabu. Nakon mjeseci provedenih na cesti i nakon što je gotovo potrošio sav novac, Jim sreće Jacka Pozzija s kojim se upušta u pokeraški okršaj s dvojicom bogataša. Taj čin će ozbiljno i dramatično uticati na Jimovu i Jackovu sudbinu.

Žudeći za slobodnim životom bez odgovornosti, stihija Jimovog putovanja kojoj se on uglavnom inertno pokorava dovest će ga, barem

kratkoročno, u paradoksalnu situaciju da u radu i zatočeništvu pronađe satisfakciju. Jim se otkriva samome sebi i gradi vlastiti identitet kroz životnu bujicu slučajnih događaja, kroz reperkusije svojih neplaniranih postupaka, alterirajući pritom prvobitno viđenje slobode, njene oblike i ograničenja.

Viktor Ivančić: *Lomača za protuhrvatski blud: ogledi o tuđmanizmu*

Lomača za protuhrvatski blud knjiga je izabranih tekstova Viktora Ivančića, osnivača i urednika *Feral Tribunea*, objavljenih u periodu od 1993. do 1999. godine, koji su fokusirani na politiku, ideološke poteze i društvene konsekvence djelovanja Franje Tuđmana, njegove partije i njemu bliskih ljudi za vrijeme njegovog predsjedovanja Hrvatskom. U sakupljenim člancima, ogledima i polemikama Ivančić, britkim i kritičkim jezikom, secira hrvatsku društveno-političku situaciju, usmjeravajući svoju pažnju kako na goruća pitanja tadašnjice tako i na dugoročne društvene posljedice jedne takve politike.

Viktor Ivančić: *Šamaranje vjetra: ogledi o posttuđmanizmu*

Šamaranje vjetra svojevrsni je formalno-semantički nastavak knjige *Lomača za protuhrvatski blud*. Ona sadrži objedinjene Ivančićeve tekstove objavljene u *Feral Tribuneu* u razdoblju od 31. januara 2000. do 26. aprila 2003. godine. U ovim kritičkim osvrtima i polemikama sagledana je politička zbilja Hrvatske nakon ustoličenja nove vladajuće strukture. Obje knjige objavljene su 2003. godine kao dio *Biblioteke Feral Tribunea*.

Ivica Đikić: *Cirkus Columbia*

Ivica Đikić bio je dugogodišnji novinar *Feral Tribunea*, a zapažen prodor na književnu scenu postigao je već prvim svojim romanom *Cirkus Columbia*, za koji je osvojio nagradu "Meša Selimović". Godine 2010. Danis Tanović je na temelju ovog romana snimio istoimeni film. Roman je objavljen 2003. godine u *Biblioteci Feral Tribune*.

Cirkus Columbia je "ratni roman zasnovan na poetici svjedočenja, pri čemu se to svjedočenje najčešće ostvaruje u autobiografskom tipu iskaza, a autobiografski pogled se pretežito formira kao pogled autsajdera i

marginalca koji je odabrao egzilantsku i apatridsku situaciju za polazište vlastitog etičkog stava. (...) Ovakvo fingiranje autobiografije omogućuje Đikiću osobenu realističku strategiju izgradnje romaneskne priče. Naime, narator Đikićevog romana žestokoj kritici izlaže hrvatsku nacionalističku ideologiju u Duvnu neposredno pred i tokom rata, odbija da učestvuje u ratu i na koncu bježi u Zagreb kao dezertar, a potom odlazi u Kanadu. Tom glavnom toku naratorove priče pridružuju se svojevrsni dnevnički zapisi drugog naratora, dječaka koji motri istu situaciju i procjenjuje njen egzistencijalni sadržaj” (Kazaz 2008: 141). *Cirkus Columbia* je i “emotivno nabijeno svjedočenje o ratnom užasu, ali i etički postulirana hronika rata u Duvnu (Tomislavgradu), pa potom hronika razvijanja jednog autsajderskog pogleda na ratni užas, pa povijest isključenosti, pa sučeljenje sa ideološkom izvitoperenošću kolektiva, pa kritika nacionalističke i muškocentrične strukture društva, pa potom kritika herojskog, patrocetričnog mentaliteta i kulturnog modela koji producira takav mentalitet. (...) Đikić žestokoj kritici izlaže sve oblike partikularnih vrijednosti na kojima se zasnivaju rigidne ideologije, a potom partikularizmu kao osnovi *filozofije palanke* suprotstavlja kišovskom gestom ideju općih vrijednosti” (Kazaz 2008: 142-143).

Nikola Visković: *Sumorne godine: nacionalizam, bioetika, globalizacija*

Nikola Visković splitski je pravnik, univerzitetski profesor, političar, publicist i prevodilac. Knjiga *Sumorne godine* objedinjuje publicističke tekstove, većim dijelom prethodno objavljene u *Feral Tribuneu*, i intervjue nastale tokom ratnog i poratnog razdoblja. U prvom dijelu knjige, *Pod nacionalistima*, Visković ključni problem nalazi u “činjenici da se Hrvatska devedesetih željela konstituirati kao ekskluzivna, čisto-etnička, umjesto građanska država, i da su svi problemi potekli iz tog ‘istočnoga grijeha’ hrvatskih, kako ih on naziva, *kvazielita*. Sve ljudske patnje, ratni zločini i civilne ratne žrtve, raseljeni ljudi, ratna razaranja i progoni civilnog stanovništva, uskraćivanja ljudskih i građanskih prava korijene se u toj ključnoj, političkoj volji, sve su ostalo logične posljedice tog htijenja. (...) Nacionalna revolucija koja je bila na djelu devedesetih u

Hrvatskoj rezultirala je ne samo ratom i ratnim pošastima nego i neviđenom pljačkom, urušavanjem gotovo svih sustava civilnog društva, prije svega sudskoga, ali i zdravstvenog, prosvjetnog itd., onemogućujući poslijeratno konstituiranje Republike Hrvatske kao civilizirane i tolerantne građanske i pravne države. (...) Druga polovica knjige, pod naslovom *Bioetika i globalizacija*, bavi se gorućim 'svjetskim' temama. U njoj Visković na publicistički sažet i laicima blizak način iznosi načela bioetike, kao ekološkog angažmana u donošenju zakona o poštivanju i očuvanju biološke raznolikosti u Hrvatskoj, prije svega zaštite prava životinjskih i biljnih vrsta. (...) Globalističke teme, pak, uglavnom se iscrpljuju na kritici suvremenog kapitalizma na svjetskoj razini, kao i na žestoke osude Busheve američke agresivne ratne politike, prije svega napada na Afganistan" (Nikolić, 2004).

U okviru *Biblioteke Feral Tribune* knjiga *Sumorne godine* objavljena je 2003. godine.

Danilo Kiš: *Grobnica za Borisa Davidoviča*

Grobnica za Borisa Davidoviča svojevrsna je zbirka od sedam pripovijedaka koje prate sudbine revolucionara iz raznih krajeva svijeta u vrijeme staljinističkih progona. Izuzetak je pripovijetka *Psi i knjige* koja je smještena u 14. stoljeće te *Kratka biografija A. A. Darmolatova*, koja je životopis imaginarnog pjesnika u vrijeme staljinizma. Postupkom dokumentarizma Kiš svoje pripovijetke zasniva na stvarnim ili fiktivnim dokumentima koje izobličene i preoblikovane koristi kako bi verificovao alternativnu verziju stvarnosti. "Ispreplitanje raznolikih diskursa, koje se u pojedinim momentima čini eklektičkim, zapravo je promišljeni umjetnički postupak u kojemu se pripovjedni tekst na najekonomičniji način sažima, ali mu se istovremeno ostavlja prostor na kojemu može priopćiti maksimalan broj činjenica. Književnost i znanost, povijest i metafizika sjedinjeni su tako u procesu vjernog prikazivanja staljinističkoga totalitarizma." (Beganović 2005: 14-15)

Nekoliko mjeseci nakon objavljivanja, knjiga se našla u književno-političkoj aferi, a same optužbe za plagiranje Kiš je odbacio u obimnoj raspravi *Čas anatomije*.

U *Feralovoj* biblioteci *Grobnica za Borisa Davidovića* objavljena je 2003. godine.

Danilo Kiš: *Enciklopedija mrtvih*

Enciklopedija mrtvih, posljednje dovršeno Kišovo djelo, zbirka je od devet pripovijesti o historijskim anonimusima i marginalcima, povezanih motivom smrti: “Danilo Kiš u Enciklopediji mrtvih pribegava naročitoj vrsti tematske ciklizacije, ucelovljenju relativno samostalnih pripovedaka u složeni oblik enciklopedijske knjige o smrti” (Pantić 1997: 9). Za razliku od *Grobnice* koja je sva bazirana na fakticitetu, u *Enciklopediji mrtvih* “četiri se pripovijesti u izgradnji svoje kompleksne motivike potpuno otvoreno koriste fantastikom. To su uvodna *Simon čudotvorac*, naslovna *Enciklopedija mrtvih*, te treća i četvrta *Legenda o spavačima* i *Ogledalo nepoznatog*” (Beganović 2005: 76).

Prvi put je objavljena 1983, a dvadeset godina poslije izašla je u *Biblioteci Feral Tribune*.

Predrag Lucić: *Haiku haiku jebem ti maiku*

U ovoj *velikoj Feralovoj pjesmarici* smješteni su stihovi Predraga Lucića, prethodno objavljivani na stranicama časopisa. Knjiga je u *Feralovoj* biblioteci izašla 2003. godine.

(Analiza nekih njegovih pjesama u prethodnim poglavljima.)

Slavenka Drakulić: *Oni ne bi ni mrava zgazili*

Knjiga Slavenke Drakulić *Oni ne bi ni mrava zgazili* zbirka je eseja koja, na temelju višemjesečnog istraživanja i praćenja suđenja u Haagu te suradnje sa stručnjacima, donosi psihološke portrete Slobodana Miloševića, Mirjane Marković, Ratka Mladića, Radislava Krstića, Biljane Plavšić, Gorana Jelisića, Dražena Erdemovića i drugih. Prateći transformaciju tih ljudi od predratnih “ni po čemu istaknutih, a kamoli opasnih Tihih Suseda do strašnih gospodara života i smrti” (Pančić, 2004), tragom spoznaje Hannah Arendt o *banalnosti zla*, Slavenka Drakulić svojom studijom dolazi do zanimljivih psiho-socioloških zaključaka kada su u pitanju ratni zločini i ratni zločinci.

Iako izvorno napisana na engleskom jeziku, knjiga je objavljena iste, 2003. godine u prevodu Rujane Jeger u okviru *Biblioteke Feral Tribune*.

Paul Polansky: *A gdje je moj život?*

Paul Polansky, Amerikanac porijeklom, nastanio se u Evropi 60-ih godina 20. stoljeća kako bi se posvetio proučavanju kultura i načina života različitih evropskih romskih zajednica, preuzimajući pritom veoma često ulogu ambasadora Roma pred različitim međunarodnim organizacijama, nadležnim vlastima i javnim mnijenjem. Istovremeno, objavljivao je pjesnička i nefikcionalna djela s tematikom romskog života.

Tokom i nakon rata na Kosovu, Romi su se našli na udaru obiju zaraćenih strana, ali i kao žrtve NATO bombardovanja. U periodu od 1999. do 2003. godine Polansky će provesti na Kosovu, boraveći u izbjegličkom kampu, pomažući i boreći se za prava Roma i njihovu sigurnost. U tom razdoblju nastale su knjige pjesama *Not a refugee*, *The blackbirds of Kosovo* i *Gajupi* koje je prepjevao i izabrao Vojo Šindolić u knjigu pod naslovom *A gdje je moj život?* objavljenu 2004. u *Biblioteci Feral Tribune*. Ispjevana u dokumentarističkom maniru i neposrednim i jednostavnim jezikom, ova zbirka pjesama oslikava patnju i stradanje romskog naroda pred indiferentnim pogledom međunarodne organizacije i zbog diskriminatorskog odnosa lokalne vlasti.

Viktor Ivančić: *Vita activa*

Za temu svog romana *Vita activa* Ivančić uzima prisluškivanje novinara, koja se kao postkomunistički motiv reaktualizirala nakon što su 2001. godine otvoreni dosjei Tuđmanove tajne policije, čija je meta bio i sam autor. Roman prati agenta tajne službe Edmordu koji za zadatak dobiva uhoditi svog poznanika iz mladosti, “nepodobnog” pisca i novinara oštrih oporbenjačkih stavova. “Kroz vješto vođen ‘sukob’ Edmorda i njegovog ‘objekta praćenja’ – sraz u kojem se bolesno hipertrofirani osjećaj Dužnosti meša da progresivnom, puzajućom fascinacijom, do i preko granice šizofrene ‘zamene identiteta’ i Edmordovog plana za neku vrstu Savršenog Zločina – Ivančić ispisuje i esej o društvenoj atmosferi sveopće travestije, rutinskog menjanja uniformi i simbola, igre sa mnogo

beznačajnih varijabla i samo jednom konstantom, onom koja se zove Moć: nedodirljiva, samosvrhovita, nepotrošiva. Svi su u toj igri nužno samo statisti, od (...) Doktora T. (...) do Djelatnika Edmorda i njegove 'žrtve'. Mada je Edmord, obučeni 'lovac', taj koji je na kraju nekako najviše ulovljen. Drugačije valjda i nije moglo: svaka autentičnost, svaki Smisao uostalom, nužno stanuje negde drugde, po strani od ideoloških i 'domoljubnih' smrtotvornih opsesija (...) Što će reći: jedan nula za pisca, kako onog iz romana tako i za Ivančića koji je, na jednom em skiskom em izgaženom terenu, našao pravi tonaliteta za priču o jednom Ludilu koje nije greška, nego sama srž Sistema." (Pančić, 2005)

Vita activa objavljena je 2005. godine u *Feralovoj* biblioteci.

Ivica Đikić: *Ništa sljezove boje*

Ništa sljezove boje svojevrsni je nastavak romana *Cirkus Columbia* na koji se velikim dijelom tematski i naratološki naslanja. To je zbirka od tri priče *Zeleni dvorac*, *Probaj zaspati, molim te* i *Kao da ništa nije bilo*, od kojih su za prvu i posljednju "korišteni arhivski dokumenti ili tekstovi u čiju povijesnu autentičnost možemo povjerovati". Objavljena je u *Feralovoj* biblioteci 2007. godine.

Karmen Lončarek: *Krema protiv smrti i druge priče*

Krema protiv smrti i druge priče zbirka je sabranih tekstova Karmen Lončarek, doktorice i publicistkinje, koje je objavljivala tokom 2004. godine u *Feral Tribuneu*. U njima se suočava s problemima indoktrinacije, manipulacije i propagande na poljima farmaceutske industrije, kozmeceutike, nutricionistike, fitnessa pa i medicine. Iako Lončarek svoje tekstove naziva pričama, to su upravo suprotno, kritika i refutacija onih fikcionalnih vjerovanja, zabluda i lažnih obećanja savremenih naučnih disciplina zabrinutih za zdravlje ljudi. Po tome će Slobodan Šnajder zaključiti da ovdje skupljeni rad Karmen Lončarek spada u "žanr jedne obrazovane i etički osviještene znanstvene avangarde koja se (...) u glavnome potpuno podudara s ključnim uvidima *Frankfurtske škole*" (Šnajder 2007). Knjiga je objavljena 2007. godine u *Feralovoj* biblioteci.

Posebna izdanja

Gioia Calussi: *Kuharica dalmatinskih gospođa*

Kuharica dalmatinskih gospođa sadrži, na oko 250 stranica i u osam poglavlja raspoređene, recepte koji su u autoričinoj porodici pisani još od 19. stoljeća. Stoga, pored osnovnih podataka za pripremu različitih tradicionalnih jela, ova knjiga je svojevrsni *katekizam dalmatinske kuhinje*, kako to zapaža Enzo Betizza, koji uključuje uvid u njenu multikulturalnost, porijeklo jela, narodne dalmatinske mudrosti i savjete i kuhinjske trikove same autorice.

Prvo izdanje knjige izašlo je 2000. godine kao dio posebnih izdanja *Feral Tribunea* u prevodu Joška Alborghettija i Tonka Maroevića.

Toma Bebić: *Volite se, ljudožderi*

Komplet knjiga Tome Bebića, objavljenih 2002. godine pod zajedničkim nazivom *Volite se, ljudožderi*, obuhvata veliki dio njegovog, za života, objavljenog opusa, ali i djela iz rukopisne zaostavštine. Ovaj svojevrsni hommage autoru, koji su priredili njegov sin Goran i Predrag Lucić, sastoji se od devet knjižica, tiskanih fontom koji podsjeća na otisak pišaće mašine i u ovitku dizajniranom poput herbarija, i jednog CD-a. Prva u nizu, *Volite se, ljudožderi*, već je ranije objavljena knjiga aforizama. *Zelenoidna aritmetička metamorfoza zelenog konja u jednadžbi zelenojeda s travom zelenom* ludička je antipoema, apsurdistička i matematičko-filozofska kaligrafska igra ispjevana u nadrealističko-dadaističkom maniru. U ovom kompletu u potpunosti je objavljena i Bebićeva prva knjiga poezije *U sakatu vremenu* te druga pjesnička zbirka *Tata-rataata-bum*, koju odlikuje optimizam, vjera u humanost čovjeka i nevinost djeteta, i po tom pozitivnom i iskrenom tonu se razlikuje od ostatka opusa. Zbirke *Volio sam da me vole*, *Primitivci moji dragi*, *Izloži jezik* i *Lucidarij* sastoje se od ranije neobjavljenih pjesama koje karakterizira jezički ludizam, sloboda u upotrebi jezičke građe, najčešće u formi dosjetke i na granici aforizma te povremeno filozofska intoniranost pjesama sa završnom (anti)poentom. Deveta cjelina iz kompleta, zbirka pjesama *Nije gotovo...*, objavljena je i na CD dodatku u ovom izdanju. (Pavlinović, 2015)

Stenogrami o podjeli Bosne (suizdanje sa sarajevskim Danima)

Stenogrami o podjeli Bosne, objavljeni 2005. godine, zajednički su projekat *Feral Tribunea* i Dana; poseban doprinos dali su prije svega Emir Suljagić, specijalni izvještač bh. medija iz Haaga, koji je uspio doći do materijala i dostaviti ga u BiH, te Predrag Lucić koji je hiljade stranica transkripata priredio za objavljivanje.

Knjiga sadrži cjelovite tekstove 36 transkripata razgovora koje je hrvatski predsjednik Franjo Tuđman sa svojim saradnicima i partnerima vodio od 1991. do 1999. godine. Počinje citatom jedne od ključnih rečenica iz Deklaracije o Domovinskom ratu, izglasane 13. 10. 2000. u Hrvatskom saboru: “Republika Hrvatska vodila je pravedan i legitiman obrambeni osloboditeljski, a ne agresivni i osvajački rat prema bilo kome u kojem je branila svoj teritorij od velikosrpske agresije unutar međunarodno priznatih granica.” Iz historiografske građe koja slijedi dolazi se, ipak, do suprotnog zaključka: da je Franjo Tuđman 1990-ih imao namjeru Hrvatskoj priključiti dijelove BiH naseljene hrvatskim stanovništvom. Politička razmatranja podjele i pripajanja dijelova BiH počela su prije ratnih sukoba, što se vidi iz prvih stenograma 1991. i prve polovine 1992. godine, i u njima, pored Tuđmana, učestvuje veći dio predstavnika HDZ-a BiH. U knjizi se nalazi i stenogram razgovora s Nikolom Koljevićem, srpskim članom Predsjedništva BiH i bliskim saradnikom Radovana Karadžića, što ukazuje da su hrvatsko-srpski pregovori o podjeli BiH vođeni, ali neki konkretni dokazi o konačnom dogovoru još uvijek nisu pronađeni. U stenogramima iz perioda od 15. 9. 1993. do 13. 2. 1994, u vrijeme hrvatsko-bošnjačkog rata, Tuđman s vodstvom HDZ-a BiH i Herceg-Bosne razmatra Owen-Stoltenbergov plan o BiH, kojemu je veoma naklonjen, vidjevši u njemu priliku za ostvarenje spomenutih aspiracija; dok u onima iz razdoblja od 14. 3. 1994. do 24. 11. 1995, nakon Washingtonskog sporazuma, stvaranje Federacije postaje novo taktičko sredstvo za iste političke ciljeve.

U pogovoru ovoj knjizi, Ivan Lovrenović izražava duboku skepsu da će objavljivanje *Stenograma* doprinijeti nekoj značajnijoj promjeni u društvu ili prosvjetljenju javnosti “u vezi s grijehom u Bosni”, ali njihov historijski značaj u osvjetljavanju uzroka agresije na BiH te karaktera rata koji je u njoj vođen, ne smije se zanemariti. (Fabekovac, 2006)

Dragana Tomašević: *Sarajevo gdje je nekad bilo* (suizdanje s Buyb-okom iz Sarajeva)

Dragana Tomašević priredila je u ovoj knjizi svojevrsni patchwork književnih i neknjiževnih, žanrovski raznorodnih, tekstova različitih autora koji prikazuju običaje, legende, mentalitet stanovništva i događaje u historiji jednog grada. Ova književna biografija grada, koja obuhvata razdoblje od 1462. do 1992. godine, zapravo je apoteoza Sarajevu izražena glasovima najznačajnijih umjetnika naših prostora, ali i stranih posjetitelja, poput: Andrića, Samokovlije, Selimovića, Sušića, Bašeskije, Džamonje, Džumhura, Matoša, Ladina, Sarajlića, Ujevića, Durrela, Nerkesije, Čelebija, Zenoa, Evansa i drugih.

Montesquieu: *O duhu zakona* (suizdanje s Umetničkim društvom Gradac iz Čačka)

U ambicioznom projektu, kojemu je posvetio dvadeset godina rada, Montesquieu je pokušao da komparativnom analizom obuhvati sve postojeće i historijske vladavine i njihove pozitivne zakone. *O duhu zakona* prvi put je objavljeno 1748. godine i sastoji se od šest dijelova, trideset i jedne knjige i šest stotina poglavlja. Izdanje koje su priredili *Feral* i *Gradac* objavljeno je 2001. godine kao izbor iz ovog djela.

Za historiju političkog mišljenja od velikog je značaja metodološka inovacija na kojoj djelo počiva: po uzoru na prirodne nauke Montesquieu provodi analizu koja se temelji na verifikaciji hipoteza nastalih na temelju činjeničkog uvida. Njegov pristup ipak nije sasvim lišen političke filozofije o najboljem obliku vladavine. Već u *Perzijskim pismima* Montesquieu postulira postojanje objektivne pravednosti koja prethodi svom pozitivnom pravu iz čega proizilazi da je moguće spoznati načela kojima su zakoni uvjetovani, uključujući i privatno i javno pravo.

Montesquieu u svom istraživanju kreće od najvažnijih, političkih načela – prirode i principa vladavine. Priroda vladavine je strukturalno određenje koje opisuje kome pripada suverena vlast i kako se ona obnaša, pa razlikuje tri oblika vladavine: republikanska (u koju uključuje demokratiju i aristokratiju), monarhijska i despotska, dok je princip – specifična strast koja pokreće vladavinu: za demokratiju je to vrlina, u aristokratiji

umjerenost, princip monarhije je čast, a despotizma strah. Prema mišljenju Montesquieua, kvarenje vladavine započinje kvarenjem njezina principa.

Čuveni Montesquieuov nauk o raspodjeli vlasti temelji se na njegovim razmatranjima političke slobode koju on definiše kao “pravo da se čini sve što dopuštaju zakoni”, odnosno kao pravo “da nitko ne biva prinuđen činiti nešto na što ga zakon ne obvezuje, niti suzdržavati se da čini ono što zakon dopušta”. Njezino ozbiljenje moguće je samo u umjerenim vladavinama, ali i tamo samo pod uslovom da se spriječi zloupotreba vlasti. To je moguće postići ustrojstvom vladavine koja različite vlasti raspoređuje tako da se međusobno obuzdaju. Takvo ustrojstvo Montesquieu je našao u Engleskoj, te je na osnovu njene analize propisao ustavna načela koja jamče ozbiljenje političke slobode. Sudsku vlast Montesquieu jasno odvaja od zakonodavne i izvršne vlasti, što ima za cilj ne samo sprečavanje zloupotrebe vlasti, već i da se sudstvu oduzme mogućnost aktivnog sudjelovanja u stvaranju prava. Zakonodavna vlast razdijeljena je na tri parcijalna zakonodavca, na monarha i donji i gornji dom, pa takvo ustrojstvo osigurava da se pod krinkom općenite volje ne skriva despotizam. U zakonodavnom tijelu izvršna vlast sudjeluje samo pravom veta kao jamstvom svoje autonomije. Ipak, potpuno razdvajanje izvršne i zakonodavne vlasti kod Montesquieua nije sprovedeno jer on i dalje državu vidi kao hijerarhijsku strukturu u kojoj je zakonodavna vlast nadređena izvršnoj.

Montesquieuovo djelo *O duhu zakona* imalo je ogroman uticaj na razvoj društvenih nauka te na ustavnopravnu teoriju i praksu. (Ribarević, 2004)

Izvori

Basara, Svetislav: *Ukleta zemlja*. Feral Tribune. Split. 1999.

Dedović, Dragoslav: *Evakuacija: izbor suvremene priče autora iz BiH*. Feral Tribune. Split. 1999.

FT 421 – Feral Tribune. Br. 421. Split. 10. avgust 1993.

FT 421 – Feral Tribune. Br. 421. Split. 10. avgust 1993.

FT 423 – Feral Tribune. Br. 423. Split. 7. septembar 1993.

- FT 430 – Feral Tribune. Br. 430. Split. 14. decembar 1993.
 FT 437 – Feral Tribune. Br. 437. Split. 1. februar 1994.
 FT 438 – Feral Tribune. Br. 438. Split. 8. februar 1994.
 FT 439 – Feral Tribune. Br. 439. Split. 15. februar 1994.
 FT 441 – Feral Tribune. Br. 441. Split. 28. februar 1994.
 FT 442 – Feral Tribune. Br. 442. Split. 7. mart 1994.
 FT 443 – Feral Tribune. Br. 443. Split. 14. mart 1994.
 FT 447 – Feral Tribune. Br. 447. Split. 11. april 1994.
 FT 465 – Feral Tribune. Br. 465. Split. 16. avgust 1994.
 FT 470 – Feral Tribune. Br. 470. Split. 19. septembar 1994.
 FT 481 – Feral Tribune. Br. 481. Split. 5. decembar 1994.
 FT 566 – Feral Tribune. Br. 566. Split. 22. juli 1996.
 FT 627 – Feral Tribune. Br. 627. Split. 22. septembar 1997.
 FT 694 – Feral Tribune. Br. 694. Split. 4. januar 1999.
 Pavelić, Boris: *Smijeh slobode: Uvod u Feral Tribune*. Adamić. Rijeka. 2015.

Literatura

- Bahtin, Mihail: *O romanu*. Nolit. Beograd. 1989.
 Beganović, Davor: *O kulturalnom pamćenju u djelu Danila Kiša*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Konstanzu. 2005. URL: <http://kops.uni-konstanz.de/bitstream/handle/123456789/3653/PREDGOVOR.pdf?sequence=1> (19.9.2018)
 Beilenson, Laurence W: *Power Through Subversion*. Washington, D.C. Public Affairs Press. 1972.
 Bekčić Gordana: Zaštićena zona. Theater m. b. H. Sterijino pozorje. (online) 2002. URL: <http://www.pozorje.org.rs/scena/scena4503/33.htm> (23. 4. 2018)
 Bettiza, Enzo: *Enzo Bettiza o Miljenu Smoji* (Izvadak iz romana "Egzil"). U Miljenko Smoje. Kronika o našem Malom mistu. Marjan tisak. Split. 2004. Str. 293-300.
 Biti, Vladimir: *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Matica hrvatska. Zagreb. 2000.
 Blackstock, Paul W: *The Strategy of Subversion: Manipulating the Politics of Other*. Quadrangle Books. Chicago. 1964.

- Blanuša, Nebojša: *Uloga teorija zavjera u konstrukciji političke zbilje u Hrvatskoj: analiza političkog diskurza 1980. – 2007. godine*. Doktorska disertacija. Fakultet političkih znanosti u Zagrebu. Zagreb. 2009. URL: https://bib.irb.hr/datoteka/467533.Doktorska_disertacija_Neboja_Blanua.pdf, (5.1. 2018)
- Bošnjak, Branimir: *Milan Milišić i dramatična profesionalnost stišnog suglasja*. U Književna republika br. 7-9. 2011. Str. 23-26.
- Burzyńska, Anna; Markowski, Michał Paweł: *Književne teorije XX veka*. Službeni glasnik. Beograd. 2009.
- British Army: *Army Field Manual*, Vol. 1, Combined Arms Operations, Part 10, Counterinsurgency Operations (Strategic and Operational Guidelines), Issue 1.0, 2001.
- Cetinić, Frano: *Moris Žoli ili žrtva apokrifnog evanđelja*. U Moris Žoli. Dijalog u paklu između Makijavelija i Monteskeja. Umjetničko društvo Gradac. Čačak – Beograd. 2001. Str. 177-193.
- Cetinić-Petris, Frano: *Sto godina Ernsta Jüngerera*. U Ernst Jünger. Na mramornim liticama. Feral Tribune. Split. 1995. Str. 129-143.
- Eagleton, Terry: *Književna teorija*. SNL. Zagreb. 1987.
- Efendić, Kenan: *Mediji i metonimije. Ideološki aparati vladajuće klase*. (sic!). (online). 17. avgust 2010. URL: [https://sic.ba/stav/kenan-efendic-mediji-i-metonimije-ideoloski-aparati-vladajuće-klase/\(20.6.2018\)](https://sic.ba/stav/kenan-efendic-mediji-i-metonimije-ideoloski-aparati-vladajuće-klase/(20.6.2018))
- Fabekovac, Mario: *Stenogrami o podjeli Bosne*. Prikaz. U Fontes. Vol. 12. Br. 1. 2006. Str. 359-364.
- Genette, Gerard: *Tipovi fokalizacije i njihova postojanost*. U Vladimir Biti. Suvremena teorija pripovijedanja. Globus. Zagreb. 1992. Str. 96-115.
- Hačion, Linda: *Poetika postmodernizma: istorija, teorija, fikcija*. Svetovi. Novi Sad. 1996.
- Ilić, Dejan: *Ispod dobra i zla: iskustvo praznine i iskustvo svetog u prozi Svetislava Basare*. U Sarajevske sveske. No. 13. 2006. Str. 223-244.
- Ilić, Tajana: *Utjecaj bitničke kulture na poeziju dubrovačkoga pjesnika Voje Šindolića*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Puli. Pula. 2017.

- Institut za književnosti i umetnost u Beogradu: *Rečnik književnih termina*. Nolit. Beograd. 1985.
- Kazaz, Enver: *Ljubav osjenčena ratom*. U Naučni skup o Izetu Sarajliću: zbornik radova. Akademija nauka i umjetnosti BiH. Sarajevo. 2013. Str. 45-52.
- Kazaz, Enver: *Neprijatelj ili susjed u kući*. RABIC. Sarajevo. 2008.
- Kazaz, Enver: *Subverzivne poetike*. Synopsis. Zagreb – Sarajevo. 2012..
- Enver Kazaz: *Tradicija i tradicije jezika u bosanskohercegovačkoj interliterarnoj zajednici*. Sarajevske sveske. No. 32/33. 2011. Str. 170.
- Kitson, Frank: *Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peacekeeping*. Faber and Faber. London. 1991. URL: <https://lib-com.org/files/low-intensity%20operations.pdf> (2.2.2018)
- Korljan, Josipa: *Ka(k)o da me nema? Silovanje kao dokumentaristička i književna tema*. U *Croatica et Slavica Iadertina*. Vol. 7/2. 2011. Str. 413-422.
- Kovač, Mirko: *Hamsunova zvijezda*. U Knut Hamsun. Zavodnik i druge priče. Feral Tribune. Split. 2000. Str. 293-318.
- Kujović, Asmir: *Geografija pakla*. Dani. (online). 22. februar 2002. URL: <https://www.bhdani.ba/portal/arhiva-67-281/245/opservatorij.shtml> (23.4.2018)
- Kujović, Asmir: *U duhu latinskih majstora*. Dani. (online). 11. januar 2002. URL: <https://www.bhdani.ba/portal/arhiva-67-281/239/opservatorij.shtml> (19.4.2018)
- Kulenović, Enes: *Isaiah Berlin, Četiri eseja o slobodi*. Prikaz. U *Politička misao*. Vol XXXVIII. Br. 1. 2001. Str. 169-172.
- Lešić, Zdenko: *Nova čitanja. Postrukuralistička čitanka*. Kaligraf. Sarajevo. 2002.
- Lešić, Zdenko: *Teorija književnosti*. Sarajevo publishing. Sarajevo. 1995.
- Lucić, Predrag: *Rukopis srca Seade Vranić*. novilist.hr. (online). 20. juli 2016. URL: <http://www.novilist.hr/Komentari/Kolumne/Trafika-Predraga-Lucica/Rukopis-srca-Seade-Vranic>(10.7.2018)
- Marks, Karl: *Bijeda filozofije*. Svjetlost. Sarajevo. 1975.

- Marks, Karl; Engels, Fridrih: *O književnosti i umjetnosti*. RAD. Beograd. 1964.
- Marx, Karl: *Misère de la philosophie*. Chicoutimi, Québec. 2002. URL: http://www.communisme-bolchevisme.net/download/autres/Marx_Misere_de_la_philosophie.pdf (2.2.2018)
- Mesarić, Milan: *Dugoročna neodrživost tržišnog fundamentalizma i neoliberalnog kapitalizma*. U *Ekonomski pregled*. Vol. 57. No. 9-10. 2006. Str. 603-630.
- Mikulić, Borislav: *Tramvaj zvan utopija*. U *Bastard*. No. 1. 1998. Str. 78-85.
- Milanović, Željko: *Apokalipsa koja traje ili o zaboravljenom Vitomilu Zupanu*. U *Philologia Mediana*. Br. 3. 2011. Str. 303-308.
- Nikolić, Siniša: *Hrvatski Chomsky na rubu živčanog sloma*. Zarez. (online). 4. Novembar 2011. URL: <http://www.zarez.hr/clanci/hrvatski-chomsky-na-rubu-zivcanog-sloma> (15.7.2018)
- Pančić, Teofil: *Glupost ne boli – glupana*. U *Vreme*. Br. 427. 1998. URL: http://www.vreme.com/arhiva_html/427/26.html (2.2.2018)
- Pančić, Teofil: *O demokraciji*. *Vreme*. (online). 13. novembar 1999. URL: https://www.vreme.com/arhiva_html/462/13.html (20.6.2018)
- Pančić, Teofil: *Skaredno bratstvo*. *Vreme*. (online). 29. januar 2004. URL: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=365938> (1.6.2018)
- Pančić, Teofil: *Služba i družba*. *Vreme*. (online). 12. maj 2005. URL: <https://www.vreme.com//cms/view.php?id=415633> (3.6.2018)
- Pantić, Mihajlo: *Enciklopedija mrtvih: priča i smrt*. U Danilo Kiš. *Enciklopedija mrtvih*. Knjiga-komerc. Beograd. 1997. Str. 9-24.
- Pavlinović, Milan: *Volite se, ljudožderi (25 godina od smrti Tome Bebića)*. Ključne kosti. (online). 3. februar 2015. URL: <https://kljucnekosti.wordpress.com/2015/02/03/volite-se-ljudozderi-25-godina-od-smrti-tome-bebica/> (10.5.2018)
- Perović, Milenko: *Švercer vlastitog života*. *Monitor*. (online). 20. avgust 2010. URL: <http://www.monitor.co.me/index.php?>

- option=com_content&view=article&id=1934:vercer-vlasti
tog-ivota&catid=1333:broj-1035&Itemid=2342 (28.4.2018)
- Ribarević, Luka: *Montesquieu, O duhu zakona*. Prikaz. U *Politička misao*. Vol. XLI. Br. 4. 2004. Str. 173-177.
- Rosenau, William: *Subversion and Insurgency*. RAND Corporation. 2007.
- Sinfield, Alan: *Kulturni materijalizam, Otelo i politika vjerodostojnosti*. U *Književna republika* 9-12. 2005.
- Sokolović, Mirnes: *U privatnom vlasništvu sebe lunatika*. (sic!). (online). 27. oktobar 2016. URL: <https://sic.ba/kritika/mirnes-sokolovic-u-privatnom-vlasnistvu-sebe-lunatika/> (20.6.2018)
- Stojević, Milorad: *Između ikone i sjekire*. U *Ruski bordel muza*. Feral Tribune. Split. 2000. Str. 121-131.
- Šindolić, Vojo: *Kao Conrad što na leđima nosi Coleridgeovog albatrosa*. U *Lawrence Ferlinghetti. Otvoreni oči, otvoreno srce*. Feral Tribune. Split. 2000. Str. 153-156.
- Šnajder, Slobodan: *Samo da je zdravlja!*. U *Karmen Lončarek. Krema protiv smrti i druge priče*. Kultura & Rasvjeta. Split. 2007. Str. 145-154.
- Španić, Damir: *Generacija beatnika i njihova recepcija u južnoslavenskim književnostima*. Doktorska disertacija. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 2015. URL: <http://www.ffos.unios.hr/download/spanic-damir-gb-final.pdf> (18.4.2018)
- Teofanović, Aristid: *Pisma prijestolničkom listu*. Feral Tribune. Split. 2001.
- U.S. Department of Defense: *Dictionary of Military and Associated Terms*. JP 1-02. 8 November 2010 (As Amended Through 31 January 2011). URL: http://ra.defense.gov/Portals/56/Documents/rtm/jp1_02.pdf (6.7.2015)
- U.S. Department of Defense: *Dictionary of Military and Associated Terms*. JP 1-02. 8 november 2010 (As Amended Through 15 January 2015). URL: https://ratical.org/radiation/NuclearExtinction/jp1_02.pdf (6.7.2015)

- Uzelac, Alan: *Pravorijek Vlade Primorca*. 2001. URL:<http://www.alanuzelac.from.hr/Pdf/primorac.pdf> (19.4.2018)
- Veljak, Lino: *Politički dualizam Norberta Bobbija*. U Norberto Bobbio. *Desnica i ljevica: razlozi i značenja jednog političkog razlikovanja*. Feral Tribune. Split. 1998. Str. 133-148.
- Vidović, Radovan: *Rječnik žargona splitskih mlađih naraštaja*. U Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi, Vol. XVIII No. 1. 1990.
- Visković, Velimir: *Pisac sa stavom*. Zarez. (online). 12. februar 2016. URL: <http://www.zarez.hr/clanci/pisac-sa-stavom> (8.4.2018)
- Vojnović, Branka: *Narativni postupci poetike svjedočenja u bosanskoj ratnoj prozi*. U *Philological Studies*. 2008. Vol. 2. URL: <https://philologicalstudies.org/dokumenti/2008/vol2/1/1.pdf> (29.8.2018)

Srpski diskurs o Andriću

Nenad Veličković

U polemici povodom knjige *Bitka za prošlost: Bošnjački nacionalizam i delo Ive Andrića*, između njenog autora Zorana Milutinovića s jedne, te Envera Kazaza i Davora Beganovića s druge strane, ostalo je otvoreno pitanje postoji li, naporedo s bošnjačkim, i srpski diskurs o Andriću. (Kazaz je bez valjanog dokaza tvrdio da postoji, a Milutinović, smatrajući da je teret dokaza na protivniku, da ne postoji.)

Kazaz je, štaviše, tvrdio da je bošnjačko pogrešno (nacionalističko) čitanje Andrića samo reakcija na isto takvo srpsko. Ne ulazeći u pitanje prvenstva, u nastavku ću pokušati dokazati da postoji srpski diskurs o Andriću, na način na koji pojam diskurs razumije i upotrebljava Milutinović analizirajući bošnjački:

Komotan odnos prema činjenicama i dokazima, mišljenje koje je u suprotnosti sa logikom i tumačenje koje ne misli da je na bilo koji način obavezano onim što tumači – bilo da je reč o istoriji ili o Andrićevim delima – osnovne su karakteristike ovog diskursa. On se i ne zasniva na tumačenju Andri-

ćevog književnog dela, niti se time prevashodno bavi, nego ima za cilj reviziju istoriografskih saznanja o Osmanskom Carstvu i Jugoslaviji, o položaju muslimana i Muslimana u obe države, i obrazovanje mnenja koje će na taj način steći svoje mesto u bošnjačkoj javnosti, a bez obaveze da bude sa-meravano sa rezultatima akademske istoriografije. (Milutinović 2018: 19)

Primjere ovakvog odnosa/mišljenja/tumačenja pokušaću pronaći u (kri-
tičkim i naučnim) tekstovima koje su objavili izdavači sa nacionalnim
programom i autoritetom, s reputacijom nacionalnih institucija, ili čla-
novi nacionalnih akademija nauka i umjetnosti, u slobodnom izboru –
Glas Srpski, Banja Luka

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

Srpska književna zadruga, Beograd

SANU, Beograd

Matica srpska, Novi Sad

Institut za književnost i umetnost, Beograd

Filološki fakultet u Beogradu –

ili u radovima članova Akademije: kod Isidore Sekulić, Milana Bogda-
novića, Vladimira Dedijera, Predraga Palavestre.

U vezi s ciljem – revizijom istoriografskih saznanja (Milutinovićevom
Osmanskom Carstvu i Jugoslaviji dodao bih i austrougarski period)
pretpostaviću da se ta revizija odnosi prvenstveno na pitanja kolektivne
traume.

Nju Jeffrey C. Alexander (2004) ne vidi (samo) kao događaj, nego kao
proces koji u sebe uključuje interpretaciju događaja. Drugim riječima,
trauma nije kolektivno iskustvo boli (Isto, 10), nego posljedica rada *krea-
tora mišljenja* (Isto, 11) koji događaj predstave kao traumatičan i po one
koji konkretnoj povredi nisu uopšte bili izloženi, igrajući na kartu prijete-
nje po ličnu sigurnost svih pripadnika zajednice. Tako se *trauma* uklju-
čuje u ideološki narativ zajednice. (Aleksander ne pominje nacionalizam,
ali upućuje na Benedikta Andersona, pa je jasno zašto ovakvo razumije-
vanje traume može biti korisno u analizi nacionalističkog diskursa.)

Za novi narativ koji nastaje oko jezgra traume važne su četiri *dimenzije*: priroda bola, šta se desilo, priroda žrtve kojoj je bol nanesen, veza žrtve sa širom publikom i pripisivanje odgovornosti (Isto, 12-15). Prema tome, iskustvo traume može se razumjeti kao društveni proces koji određuje bolnu povredu kolektivu, ustanovljava žrtvu, pripisuje odgovornost i raspoređuje nematerijalne i materijalne posljedice.

Putem religije, prava, nauke, umjetnosti, masovnih medija i državne službe (Aleksander ih naziva arenama) dozvoljava se članovima šire publike da učestvuju u bolu drugih, pa tako stvorena zajednička trauma proširuje područje društvenog razumijevanja i saosjećanja i nudi snažne mogućnosti za nove forme društvene uključenosti (Isto, 24). Genocid, kao pojam koji obuhvata ovakvo razumijevanje kulturne traume, ne zavisi dakle samo od događaja nego i od toga da li agenti kontrolišu arene.

Iz ovako predstavljenog koncepta kulturne/kolektivne traume jasno je da svaki aktuelni nacionalizam, a ovdje konkretno i bošnjački i srpski, ima potrebu da u *pričanje nove priče* uključi sve ranije događaje (npr. promjene vlasti) koje može interpretirati kao traumatu kolektiva.

Ako traumatu, za potrebe argumenta, vežemo za periode *okupacije*, revizionistička interpretacija traumatičnih događaja odnosiće se na šest različitih perioda i na dva moguća ishoda: ili će isti period biti za jednu traumatičan, a za druge *zlatni vijek* (npr. osmanska (*turska*) uprava za Srbe će biti prvo, za Bošnjake drugo) ili za obje traumatičan (austro-ugarska aneksija i kolonizacija, jugoslavensko razdoblje, komunistička vlast, pa i period evroatlantskih integracija, a na poseban način i nacistička/fašistička okupacija).

Andrić se tu pojavljuje kao pripovjedač koji svoje priče smješta u navedene periode, najviše u osmanski i austrougarski, pa njegov odnos prema istorijskoj građi otvara put i jednom i drugom nacionalizmu da ga koriste za svoju svrhu.

Period **osmanske uprave**, dakle, *bošnjački nacionalizam* ne vidi kao okupaciju, pa ga ni ne tumači kao traumatičan. Srpski, naprotiv, ima razvijen traumatološki narativ i u njemu (prema tezama Aleksandera) označenog nasilnika – Turke odnosno muslimane.

Andrić u svojoj disertaciji opisuje tursku upravu i detektuje cijeli niz loših rješenja, na štetu hrišćana, što ga čini upotrebljivim za jedne i neprihvatljivim za druge. Nas ovdje ne zanima, iako je izazov veliki, analiza kontradiktornih čitanja disertacije, nego odgovor na pitanje kako srpska kritika analizira i interpretira Andrićeve književna djela u vezi sa kontekstom u kojem nastaje.

Ili, ako u Milutinovićevom opisu diskursa zamijenimo “m/Muslimana” sa “Srba” –

on se i ne zasniva na tumačenju Andrićevog književnog dela, niti se time prevashodno bavi, nego ima za cilj reviziju istoriografskih saznanja o Osmanskom Carstvu i Jugoslaviji, o položaju Srba u obe države, i obrazovanje mnjenja koje će na taj način steći svoje mesto u srpskoj javnosti, a bez obaveze da bude sameravano sa rezultatima akademske historiografije

– onda je naš zadatak pokušati u odabranoj građi pronaći odgovarajuće primjere.

To bi se traganje moglo usmjeriti na četiri razdoblja; idući unazad: od 1990. godine, kada je nacionalizam ponovo osvojio vlast, do danas; od 1975, kada se nakon Andrićeve smrti otvaraju fascikle i rukopisi, do perioda kada jugoslavenska država propada; od 1960. godine, kada Andrić dobija Nobelovu nagradu i uživa veliki ugled kao jugoslavenski pisac, do smrti; te od prvih tekstova do 1960. kada je uglavnom doživljavan kao pisac iz Bosne i o Bosni.

Od 1990. do danas

Nikola Koljević za roman *Na Drini ćuprija* tvrdi da je svjedočanstvo o stradanju srpskog naroda:

U etosu očajničkog otpora srpskog naroda daleko nadmoćnijem neprijatelju u toku drugog svetskog rata, Andrić je, u stvari, otkrivao kosovski model srpske kulture. A poput

nemanjićkih vladara, on je svojim remek-delom izgradio proznu zadužbinu koja književno svedoči o stravičnom stradalništvu srpskog naroda u prošlom ratu i posvećuje to mučeništvo lepotom svog književnog oblika. (Koljević 1995: 6)

Epizoda nabijanja na kolac predstavlja se kao ključna u romanu, čime književni motiv transformira u simbol traume:

Po tome je Radisavljevo stradanje jedno od mnogobrojnih otelotvorenja u našoj istoriji čuvenog Njegoševog stiha: Neka bude što biti ne može. (Isto, 63)

Scena *nabijanja na kolac* nije ključna u romanu, dio je jedne epizode, u kompoziciji organizovanoj u 24 poglavlja. Tumač romana mora odgovoriti na pitanje koji smisao povezuje likove, koja ih je logika okupila u jednu književnu cjelinu. Epizode su posvećene ili jednom liku/događaju, ili obuhvataju neki duži vremenski segment, u *istoriji mosta* koju autor prati. Most je podignut na rijeci koja je granica, jer je đavo ljude podijelio, izgrebavši zemlju koju je Bog stvorio *ravnu kao tepsiju*. Mostovi su anđeli okamenjeni nakon što ih je bog poslao da nad rijekama rašire krila. Andrića kao pisca zanima čovjek, pojedinac, koji u svijetu podijeljenom vjerama, kulturama, politikama, pokušava da pronađe smisao. Ako se pisac i bavi traumom, onda to može biti samo trauma pojedinca, izazvana nasiljem grupe (ili pripadnika grupe) čije su vrijednosti etički niske. Bosna, upravo zato što je prostor *izgreban* granicama (vjerskim, političkim, kulturnim, geografskim) unutar kojih se i sam zatekao i koje su oblikovale važan dio njegovog iskustva, Andriću nije tema, nego književna građa. Ova Koljevićeva knjiga je obnovljeno izdanje iz 1982. godine. U prvom, npr. nema ove izjave:

Nije bez neke da se Andrićevo književno sazrevanje odvijalo uporedo sa sve dubljim približavanjem njegovog dela i duha nekim središnjim obeležjima i velikanima srpske kulture. (Isto, 100)

Bilo bi korisno i zanimljivo uporediti dvije verzije iste knjige, jedne nastale prije, a druge poslije raspada Jugoslavije, i u razlikama poput navedene pratiti ideološke *korekcije* koje oslobođeni nacionalizam čini. (1)

(1) Radi se o obnovljenom i jednim člankom (*Andrić pored Njegoša i Vuka*) dopunjenom izdanju knjige beogradskog Zavoda za udžbenike iz 1982. godine. Uokvirena predgovorom i pogovorom, knjiga iz 1982. pojavljuje su u novom kontekstu, u kojem se Andrić prikazuje kao srpski pisac, koji svoje "stilske fine-se" otkriva "u različitim istorijskim slojevima srpskog jezika", a koje nije "mogao upotrebiti da nije prevazišao svoje mladalačke književne zablude. Tačnije, da se nije opredelio za kulturu koja mu je nudila istorijski široke duhovne horizonte i književno moćna izražajna sredstva." (Isto, 103)

Knjiga se uglavnom bavi romanom *Na Drini ćuprija*, s kojim se u vezu dovode i druga djela iz Andrićevog opusa. Do nje je Andrić došao "zaokretom u prozu", što je naime "zaokret u istoriju" u kojoj se preko solidarnosti u sa-patnji dolazi do ljudskog zajedništva. (Isto, 19)

Iako 1982. Koljević vidi da su Andrićevi junaci u književnim situacijama prinuđeni da budu "jedno vreme zajedno" (Isto, 34), što rezultira novim iskustvom, a često i nekom katarzičnom etičkom spoznajom, on etiku ne izvodi iz spoznaje, nego iz identifikacije sa žrtvom koja se prerađuje u kolektivnu traumu: "(...) *moć žrtve* Andrić predstavlja kao jedini oblik ljudske moći koji nije demonsko negiranje duboko postavljenih zakonitosti života, već vodi duhovnom uzvisivanju po cenu ličnog stradanja i propasti. Da tako kažemo, to je *moć za drugoga*, a ne *moć za sebe* i ta činjenica je moralno presudno razlikuje od drugih oblika moći. Po tome je Radisavljevo stradanje jedno od mnogobrojnih otelotvorenja u našoj istoriji čuvenog Njegoševog stiha: *Neka bude što biti ne može!* A za taj stih Andrić kaže u jednom ogledu o Njegošu: 'Nigde u poeziji sveta ni u sudbini naroda nisam našao strašnije lozinke. Ali bez tog samoubilačkog apsurda, bez toga, da se paradoksalno izrazimo, pozitivnog nihilizma, bez tog upornog negiranja stvarnosti i očevdnosti, ne bi bila moguća ni akcije, ni sama misao o akciji protiv zla. I u tome je Njegoš potpuno izraz našeg osnovnog i najdubljeg kolektivnog osećanja, jer pod tom devizom, svesno ili nesvesno, vođene su sve naše borbe, do Karađorđa pa do najnovijih vremena.'" I još:

"Otud Andrićeva priča o Radisavu sa Uništa ima i jedan poseban simboličko-istorijski status koji nemaju mnoge druge priče. Njome Andrić dotiče ono što je bukvalno istorijski bilo tako posebno, a tako sudbinski presudno, u balkanskoj istoriji kao istoriji vekovno porobljenih naroda. A ipak, i takvoj 'posebnosti' Andrić nalazi mesto u celini svoje vizije života. Jer, kao stradanje, Radisavljeva žrtva nije samo poseban vid istorijske moći kolektiva, koji se zasniva na tragediji pojedinca, već je tragički oblik slobode koju takav 'pozitivni nihilizam' donosi." (Isto, 63)

Nasuprot Radisavu, Lotika je žena kojoj je novac postao opsesija i gospodar, zbog čega "gubi dušu". Koljević previđa Andrićev signal, Lotikin prozor koji jedini svijetli u mraku kasabe, a iza kojeg Lotika zaradeni novac raspoređuje da bi pomagala članovima svoje porodice u dalekoj Galiciji. Iako će kasnije donekle korigovati svoje pogrešno čitanje lika, naslućujući Lotikin altruizam (Isto, 59-69), Koljević kontrastiranjem Lotike Radisavu sugerise čitanje romana koje pojedinačnom pretpostavlja kolektivno, a etičko vidi kao etničko.

Otprilike u isto vrijeme (1996) **Vuk Milatović** objavljuje disertaciju odbranjenu na Filološkom fakultetu u Beogradu, pod nazivom *Književno delo Ive Andrića u nastavi*. Na početku pripisuje Andriću namjeru da istraži i stvaralački uobličí traumu (*tragičnu istoriju*) srpskog naroda pod osmanskom upravom:

Andrićevi stvaralački koreni posežu duboko u prošlost, ali delo ovog pisca svojim savršenstvom i univerzalnim porukama pripada i sadašnjosti i budućnosti. Tragična istorija našeg viševjekovnog robovanja pod Turcima podstakla je Andrića kao umetnika da je istraži i stvaralački uobličava. (Milatović 1996: 3)

I on, kao i Koljević, poseže za romanom *Na Drini ćuprija*, i sugeríše metodička pitanja za nastavu:

U čemu je umetnička snaga, uverljivost i dramatičnost prikazivanja "danka u krvi"? (...) Kako se psihološkim portretisanjem likova otkriva istorijska istina? (Isto, 154)

Ohrabruje nastavnike da književnost koriste kao izvor istorijskih fakata, bolji od istorijske nauke:

Andrić je na istorijske događaje gledao kao pisac, a ne kao istoričar. On istoriji daje životnu snagu kakvu nema suvoparni istorijski fakat. To čini umetničkom upotrebom jezika, pa onda stvaralačkom imaginacijom i psihološkim slikanjem likova i situacija. (Isto, 154)

Istorija je suvoparna, ali Andrićeva proza nije, ona faktima dodaje psihologiju likova. Doktorant Milatović skupa s komisijom sigurno zna da su *umetnička upotreba jezika, stvaralačka imaginacija i psihološko slikanje izmišljenih osoba* fikcija, kojoj upravo zbog nabrojanog nije dato da otkriva *istorijsku istinu*. Ako se već neka istina treba tražiti, onda je to

autorova istina. Ali do nje se dolazi književnom analizom i interpretacijom analiziranog, što Milatović ne čini, na isti način na koji to ne čine ni perjanice bošnjačkog diskursa o Andriću.

U nacionalističkom ključu doktorant Milatović Andriću pripisuje svoje markiranje neprijateljskog drugog:

Svako istorijsko zlo je isto, poručuje Andrić, bez obzira sa koje strane dolazi. (Isto, 157. Misli se na stranu Tursku ili Austrijsku, prim. N.V.)

Ili:

To "potkradanje" srpskih legendi od strane Turaka govori o njihovoj želji da utru pamćenje srpskom narodu, da izbrišu sve što bi činilo njihov nacionalni identitet, a legende su deo tog identiteta. (Isto, 161)

Milatović prevodi interpretaciju na jezik metodike i u tom prevođenju pojednostavljuje smisao, a u interpretaciji svoj svjetonazor učitava Andriću.

Ni on ne propušta da *kolektivizira* traumu komotnim pre naglašavanjem motiva nabijanja na kolac:

Radisav sa Uništa ima posebno mesto u široj motivaciji romana. Njegova tragična i surova smrt prožima sva poglavlja, ona odjekuje kroz vekove kao podsticaj, pobuna i opomena. (...) Mržnja prema Turcima i nacionaloslobodilački duh uzdižu ovog junaka do herojskog patriotizma. (...) Lično – jer je reč o jednom čoveku, o njegovom surovom kažnjavanju, a kolektivno, jer taj čovek predstavlja jedan narod – srpski narod i to je slika mučenja i uništenja toga naroda. (Isto, 177-178)

Svi ovi primjeri nisu važni samo kao ilustracija *mišljenja koje je u suprotnosti sa logikom i tumačenja koje ne misli da je na bilo koji način obavljano onim što tumači*, nego i zato što su ovjereni na uglednoj instituciji gdje su kao takvi praktično ohrabрили stotine, ako ne i hiljade sličnih tumačenja Andrića u srpskim školama. (2)

(2) Milatovićeva knjiga/doktorat na 260 stranica argumentuje zašto su djela Ive Andrića poželjna u školama, osnovnim i srednjim. Knjiga koja ne nudi nikakav zaključak, jednako kao što ni u uvodnom dijelu ne postavlja jasan cilj, u prvom kraćem dijelu bavi se opštijim metodičko-teorijskim pitanjima – ciljevi nastave, saznavanje dela, problemski pristup, istraživački zadaci, umetnički doživljaj, lokalizovanje teksta, u drugom daje primjere obrade za konkretna djela: *Ex Ponto*, *Put Alije Đerzeleza*, *Most na Žepi*, *Aska i vuk*, *Na Drini ćuprija*, *Travnička hronika* i *Prokleta avlija*, čime uglavnom prati tada aktuelni nastavni plan i program, koji predviđa da se u petom razredu čitaju *Mostovi*, u šestom *Aska i vuk*, u sedmom *Priča o kmetu Simanu*, u osmom izbor iz pripovedaka za decu, u prvom razredu srednje škole *Beseda (O priči i pričanju)*, u drugom *Most na Žepi* i *Put Alije Đerzeleza*, u trećem *Ex Ponto* i *Na Drini ćuprija* i u četvrtom *Prokleta avlija*. Milatović ne dovodi u pitanje plan i program, koji očito precjenjuje i spoznajne i čitalačke sposobnosti učenika. On ne sumnja da “Andrićevo delo ima veliki estetski i moralni značaj u nastavi književnosti. Na primerima njegove vrhunske umetnosti, učenici izgrađuju svoje čitalačko iskustvo i čitalački ukus, razvijaju smisao za lepo, usavršavaju literarnu recepciju i izgrađuju odnos prema književnosti kao umetnosti. Andrić obogaćuje učenika kao čitaoca svojim jezikom, lepotom i snagom stila. Dakle, čitajući Andrića učenici proširuju svoje saznajne vidike i razvijaju estetska osećanja, razvijaju svoj književni ukus.” (Isto, 12) Milatović očito moral povezuje sa ukusom i osjećanjima, umjesto sa etičkim vrijednostima. Kad određuje vaspitne ciljeve, pa jednim od njih proglasi “moralne i humanističke poruke”, otkriva nam i šta mu je za humanistički moral važno: “vera su smisao življenja i postojanja”, “saznanja o ravnoteži dobra i zla”, “vera u sklad i lepotu”, “saznanja o humanizmu i moralnoj vrednosti mostova”, “vaspitni duh optimizma” i “razvijanje i širenje duha estetike” (Isto, 22-24).

Nakon što se univerzalne humanističke vrijednosti (pravičnost, sloboda, život, solidarnost...) ovako *preskoče*, etički horizont ispune narod i nacija. Srpska, očekivano. Tu se onda Andrić ukazuje kao “tanani slikar kolektiva” koji u romanu *Na Drini ćuprija* psihološki “ponire u ljude, u kolektiv, u ponašanje pojedinih grupa – etničkih i verskih.” Sasvim očekivano, u skladu s teorijom kolektivne traume, primjer za ovo poniranje biće “veoma upečatljivo naslikane drastične scene dan-ka u krvi. Masovna scena majki koje raspamećene u svom bolu za otetom decom nariču i jauču spada u same vrhove umetničke literature.” (Isto, 173)

Kriterij za osvajanje estetskog vrha ne nalazi se u tačnoj (argumentovanoj, na preciznoj analizi zasnovanoj) interpretaciji književnog djela, nego na scenama koje grade narativ traume, čemu nastava književnosti očito treba da služi, umjesto škrte istorije.

Milatović, skupa s recenzentima – dr Milija Nikolić, dr Slobodan Marković i dr Novica Petković – vjeruje da će “učenici shvatiti da Andrić pristupa životu svestručno i sveobuhvatno – ne samo kao istoričar već kao mislilac, mudrac, pesnik,

A da to nije bila samo mala poslijeratna epizoda, nekakva *hermeneutička situacija*, pokazuje i članak **Radeta Lalovića**, pod naslovom *Školsko proučavanje odlomka "Danak u krvi" u funkciji njenovanja kulture*

filozof, sociolog, etnolog i sl. Značajno je da razumeju da Andrićeva misao o životu ima preimućstvo nad jednostranošću istorijske nauke." (Isto, 12)

Iz ove nadistorije, superistorije, hiperistorije, turboistorije učenici treba da shvate i nauče da Radisavljeva "mučenička i dramatično iskazana sudbina ima i lično i kolektivno značenje. Lično – jer je reč o jednom čoveku, o njegovom surovom kažnjavanju, a kolektivno, jer taj čovek predstavlja jedan narod – srpski narod i to je slika mučenja i uništavanja tog naroda." (Isto, 178) Pojedinač (učenik trećeg razreda, sedamnaestogodišnjak) sada ima i razlog i opravdanje da osjeti "mržnju prema Turcima" i da se zahvaljujući njoj i "oslobodilačkom duhu" digne do "herojskog patriotizma" (Isto, 179). Ovom vaspitnom cilju amalgamisanja mržnje i patriotizma, kojem Andrić treba da služi u srbijanskim školama, a koji protežira Filološki fakultet u Beogradu preko svoje ugledne komisije, prethodi dakle svodenje književnog teksta na istorijski istinito (sic!) svjedočanstvo. To je u Andrićevom slučaju moguće, jer je pisac "duboko zaronio u dušu srpskog naroda, što istoričari ne rade. (...) Ni u jednom udžbeniku istorije nećemo pročitati ovako umetnički obrađen doživljaj Karađorđeve bune u višegradskoj kasabi. Emocionalno i simbolički iskazana istorijska istina snažnije deluje na učenike. Jedan od ciljeva nastavnog proučavanja Andrićevog književnog dela, upravo, i jeste saznavanje istorijskih istina, upoznavanje učenika sa životom našeg naroda tokom viševkovnog robovanja pod Turcima." (Isto, 18) Isto to, samo kraće: "Učenici na taj način mogu sagledati dominantnu poziciju umetničke istine nad istorijskom istinom, jer je umetnička istina slikovita, višeznačna i uverljiva a istorijska istina je jednoznačna i svoparna." (Isto, 72)

Umetnička istina, međutim, nije nešto do čega se dolazi *logikom i tumačenjem koje je obavezano onim što tumači – bilo da je reč o istoriji ili o Andrićevim delima*, nego iskaz nastavnčkog autoriteta koji očito ne razlikuje poučavanje od indoktrinacije.

Milatović, naprimjer, školi prilagođeno tumačenje pripovijetke *Put Alije Đerzeleza* završava ovako: "Slava nudi stvarnu, ali i lažnu (prividnu) moć, ona čoveka može da učini smešnim, može duboko da ga razočara. I, upravo zato, što ide iz poraza u poraz, što je ismejan, i što je uporan u svojim tragičkim slutnjama – vesno uporan do iznemoglosti, nepopravljiv u svojim nadama, i po tome što ne klone – Đerzelez svojim postupcima gradi novo gledište i novu istinu o lepoti i životnoj sreći nepotvrđene ličnosti a ipak, hrabre, uporne i nepokolebljive." (Isto, 121) Milatović priču razumije pogrešno zato što tekst ne analizira. On se kao loš student bavi likovima kao stvarnim osobama, a ne kao kreacijama stvarne osobe – pisca. Niti jednog trenutka on se ne pita zašto Andrić baš epskog junaka stavlja u tri verzije iste realne situacije, u kojima on, budući epski dvodimenzionalan, ne uspijeva da pređe granicu koju mu epika nameće. A odgovor nije težak: zato što Andrić epsku kulturu, nasilnu, patrijarhalnu i isključivu, vidi kao prepreku ostvarenju pune ljudskosti. Andrić preko Đerzeleza ukazuje na bolest društva; Milatović bolest vidi kao "novo gledište i novu istinu o lepoti i životnoj sreći". Na katedri za biologiju ne bi se moglo doktorirati žmireći na mikroskopu. Na katedri za književnost može, žmireći nad tekstem.

sjećanja na stradanje srpskog naroda, objavljen u zborniku *Ivo Andrić u našem vremenu* Andrićeveg instituta 2018. godine.⁽³⁾ Obavještavajući čitaoca da su on i kolege od “ove školske godine u završnim razredima osnovne i srednje škole u Republici Srpskoj po modelu i metodologiji koja je u Izraelu odavno prisutna u proučavanju holokausta započeli [smo] proučavanje stradanja srpskog naroda naročito u 20. vijeku, ali ne i samo u 20. vijeku”, saopštava i svrhu: “Proučavanje se pokušalo osmisliti za nastavne predmete istorija i srpski jezik, a glavni cilj je njegovanje kulture sjećanja na nevino postradale pripadnike našeg naroda na raznim stratištima kojih je najviše bilo u proteklom vijeku.” (Lalović 2018: 296) Iako su “o stradanju srpskog naroda [su] pisali i drugi naši prozni pisci, doduše u kontekstu širih tema kojim su se bavili, Krakov, Vasić, Branimir Ćosić, Dobrica Ćosić” teško bi ostvarenje takvog cilja bilo zamislivo bez Andrića, koji u romanu *Na Drini ćuprija* “na samom njegovom početku veoma istaknuto, na samo jednu i po stranicu teksta govori o Danku u krvi, tome davnašnjem surovom otimanju srpske djece s ciljem stvaranja elitnih turskih vojnih formacija koje će kasnije krvožedno ubijati baš svoj, srpski narod koji je sanjao o slobodi i borio se za slobodu.” (Isto, 297)

Samo jedna stranica teksta, u romanu, dovoljna je da se roman tumači kao slika kolektivne traume, tačnije *genocida*.

Imajući u vidu da ovdje opisani turski zločini nad srpskim stanovništvom koji proizvodi strašan bol i trajan gubitak najmilijih ima obilježja genocida, jer time Srbima silom

(3) Zbornik nema riječ urednika niti bilo kakvu napomenu iz koje bi se saznalo nešto više o ciljevima naučnog skupa za koji su radovi pisani. Neku vrstu prologa preuzeo je na sebe članak prof. dr. Jovana Delića, koji počinje retoričkim pitanjem Čemu danas toliki skupovi o Andriću (nakon što optuži Evropu i “cijelu kulturnu planetu” da se “obrukala o samu srž srpske kulture” jer je u Bosni “pečatom obilježila stranice Andrićevih djela koje se ne bi smjele uvoditi u nastavu”), da bi odgovor našao u činjenici da Andrić piše o prošlosti koja je “čista dragocjenost”, a odricanje od nje “odricanje od pamćenja, odnosno od kulture, od tradicije, od identiteta i kontinuiteta, od vječnosti”. Zato se, najzad, “Andrićev narod ne smije, ne može i neće odreći ni prošlosti, ni Njogoša, ni Vuka, ni Andrića, jer bi se odrekao sebe”.

uduzima i prevjerava najproduktivniji i najzdraviji dio stanovništva stvarajući od otetih dječaka najkrvoločnije janičare, vjerujemo da iz tog zločina, iz nesamjerljivog bola i roditeljske, a onda i kolektivne patnje proizilazi i jedan od ključnih registara Bosne kao zemlje mržnje, baš onakve kakvu je Andrić opisao u "Pismu iz 1920 godine". (...) Zbog toga, ali ne samo zbog toga, Danak u krvi ne samo da zaslužuje, nego i po svim moralnim kriterijumima obavezuje da bude dio kulture sjećanja na stradanje, bol i patnju srpskog naroda. (Isto, 305-306)

Lalović navodi tri pedagoško-metodička razloga za izbor upravo ovog odlomka. Prvo: jer govori književnoumjetničkim sredstvima o stvarnom i kontinuiranom zločinu; drugo: jer je odlomak i ranije bio u programu, ali ga je izbacila međunarodna zajednica, koja je "neometano kasapila naše nastavne programe, i treće; jer je odlomak veoma zgodan za školsku interpretaciju" (Isto, 297-298). Potom se kao ishodi učenja (ono što učenik treba da *može, umije, zna* nakon čitanja Andrića) navode: (da zna) "ko je napisao roman, kada je sagrađen most, ko je Mehmed-paša Sokolović, šta je adžami-oglan, ko su janičari" i još "kakav je bio odnos turske vlasti prema pravoslavnom stanovništvu na Balkanu, a posebno u BiH", odnosno "da prepoznaje i razumije odnos istorijskih događanja i njihove slike u umjetničkom djelu, da razumije simboliku i tumači univerzalna značenja u književnom djelu, da razumije bol i patnju 'ugrabljenih dječaka', da 'razumije i osjeća bol, stradanje i patnju roditelja za oteatom djecom'" kao i da "razumije značaj kulture sjećanja na nedužno stradanje pod okupacionom vlašću" (Isto, 300-301).

Od književnosti u školi se na ovaj način očekuje da zamijeni istoriju, i da se tako pretvori u nacionalistički instrument indoktrinacije. Osim toga, postignuća (ostvarenje ishoda) morala bi biti provjerljiva; a kako izmjeriti nečije razumijevanje boli, stradanja i patnje? I najzad, na koji način učenici mogu tumačiti *univerzalna* značenja ako im je predloženo partikularno, nacionalističko, tumačenje romana?

Primjere *komotnog čitanja* nalazimo i kod **Predraga Palavestre**. On za Andrića u *Knjizi o Andriću* (4) tvrdi da je “duhovno iskustvo nacije pre-

(4) *Knjiga* se pojavila 1992. u kontekstu ratova u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini za samostalnost jugoslavenskih republika. Palavestra svoja dotadašnja znanja o Andriću dovodi u vezu s tim kontekstom, pa njegove izjave – “Tursko je izvor svekolikog očajanja hrišćanskog Balkana, kao što je praroditeljski greh bio početak mita o izgubljenom raj. Tu je sažeto jezgro tragičnog balkanskog arhetipa o tamnom vilajetu, gdje je svaka odluka pogrešna: ako uzmeš, pokajaeš se, ako ne uzmeš, pokajaeš se.” (Isto, 8) ili “Andrićeve ‘turske’ priče iz Bosne u stvari su pesničke legende o susretanju, prožimanju i nerazumevanju dva tuđa i nepomirljiva sveta, o samoći koja razara i truje sve duše pretvarajući se u nemoć, mržnju i smrknut bes.” (Isto, 11) – dopuštaju da se Andrićeve književnost tumači kao potvrda teze o istorijskoj neminovnosti rata. Pošto kod Andrića (i Crnjanskog) “prevladava istorijska svest” koja je “glavni pokretač i regulator njihove imaginacije, jer je smisao za istorijsko bitna odlika duhovne kulture srpskog naroda” i kako “Andrić i Crnjanski izražavaju tragičnu filosofiju žrtve, po kojoj se može prepoznati svaka misao što dolazi sa Balkana” (Isto, 12-13), naslućujemo kuda ovakav pristup vodi. Iako će u većem dijelu knjige Palavestra ostati u okvirima informativnog, znalackog i zanimljivog promišljanja o Andrićevoj poeziji i fantastici i njegovim pričama i romanima, u poglavlju *Andrićevo obraćanje Evropi* napustiće sve standarde kojih se držao u prethodnim. Pripremajući čitaoca za to poglavlje Palavestra će razviti misao o Andrićevom trećem svijetu:

“Taj svet, prema Andrićevom saznanju i prema merilima njegove istorijske svesti, nije kao sukobljeni i suprotstavljeni svetovi Istoka i Zapada. To je neki *treći svet*, koji ima svoje zakone i svoje sopstveno vreme i u kome ne važe opšta načela ‘univerzalne istorije’”. Palavestra napomine da je Per Jakobsen dobro uočio da u “Travničkoj hronici taj treći svet Andrić tumači i objašnjava njegoveševskom dilemom pred kosovskim zavetom, tj. kao pakleno jezgro svih istorijskih nedaća i duhovnih promašaja jedne kulture koja je trajno izložena neumitnom gubljenju i osipanju identiteta.” (Isto, 218)

Kao dokaz, on citira dvije Kolonjine izjave iz scene noćnog razgovora Defosea sa doktorom:

“To je jedno malo, izdvojeno čovečanstvo koje grca pred dvostrukim Istočnim grehom, i koje greba još jednom da bude spaseno i otkupljeno, a niko ne vidi kako ni od koga. To su ljudi sa granice, duhovne i fizičke, sa crne i krvave linije koja je usled nekog teškog i apsurdnog nesporedzuma potegnuta između ljudi, božjih stvorenja, između kojih ne treba i ne sme da bude granice. To je ona ivica između mora i kopna, osuđena na večiti pokret i nemir. To je *treći svet* u koji se sleglo sve prokletstvo usled podeljenosti zemlje na dva sveta. [...] Niko ne zna šta znači roditi se i živeti na ivici između dva sveta, poznavati razumovati i jedan i drugi, a ne moći učiniti ništa da se oni objasne među sobom i zbliže, voleti i mrzeti i jedan i drugi, kolebati se i povoditi celoga veka, biti kod dva zavičaja bez ijednoga, biti svuda kod kuće i ostati zauvek stranac; ukratko, živeti razapet, ali kao žrtva i mučitelj u isto vreme.” (Isto, 218)

Dalje nastavlja:

“Sudbina tog *trećeg sveta* dala je jasniji smisao i konkretnije značenje Andrićevoj istorijskoj svesti, a u jednom širem kulturnom *okviru* bitno odredila duhovni

tvorio u razumljiv ljudski govor priče. On poštuje istorijski okvir hronike i pripoveda o istorijskoj nesreći jednog naroda sa granice, koji je ostavljen pred kapijom civilizacije i za sva vremena osuđen da nosi na sebi pečat izgnanstva.” (Palavestra 1992: 8) I malo dalje: “Pronalaženje i otkrivanje sebe i svoga identiteta u istoriji za male i ugrožene narode predstavlja uslov njihovog duhovnog opstanka, novo i spasonosno određenje u

doprinos Andrićeve proze savremenoj književnosti sveta. Andrić će se svagda i svugde moći prepoznati kao pesnik i istorik toga balkansko-levantinskog *trećeg sveta* što kao most spaja i razdvaja (sic! Kako to most razdvaja, gdje, koji most, koje civilizacije. Op. N. V.) različite civilizacije. (...) U središtu tog sveta stoji Andrićev uži zavičaj, čudesna Bosna u kojoj se dopunjavaju i prepliću dva osnovna principa, mikrokosmičko i makrokosmičko načelo, za čijim skladom Andrić traga i u istoriji i u svakidašnjem ljudskom trajanju: veliki spoljašnji svet ima sve bitne osobine Bosne, a Bosna karakter univerzalnog.

Pod tajanstvom i prokletstvom Bosne, i svog zlehudog i nesrećnog *trećeg sveta* sa granice i periferije dveju oprečnih kultura i civilizacija, Andrić podrazumeva trajniju i dublju tragediju ljudske egzistencije.” (Isto, 219) Kolonja govori o Levantu kao trećem svijetu, Palavestra to prepravlja u balkansko-levantinski, da bi potom Bosnu proglasio središtem tog svijeta. Kolonja, međutim, ne lamentira nad tragedijom svog nepripadanja, nego ga etički nadređuje polovicama podijeljenog svijeta. Odlomak se završava opisom Jeni džamije, koja je sagrađena na istorijskim slojevima ranijih kultura, čime Kolonja sugerije prolaznost, pa tako i nebitnost čvrstih kolektivnih identiteta (Zapad/Istok, hrišćani/nehrišćani...). Scena s Kolonjinim monologom dolazi u *Travničkoj hronici* (u poglavlju XV) odmah nakon bezuspješnog pokušaja gospođe Davil da francuskom konzulatu pribavi jednog stalnog kapelana. Biskup njenu molbu odbija jer je Red u sukobu Napoleona i Austrije odlučno stao na stranu ove druge. I ona, dok traje služba, razmišlja: “Jeste, čovek zna da postoje ti jazovi i sve te protivnosti među ljudima, ali tek kad se krene u svet i kad ih oseti na sebi, on vidi koliko su stvarno velike i kako su teške i neprelazne. Kakve bi to molitve trebalo da pa da sve to zajaze i izravnaju? Njena potištenost joj je odgovarala da takvih molitava uopšte nema. Ali tu se njezina misao, uplašena i nemoćna, zaustavljala. I žena je tiho šaputala, pridružujući i svoj nečujni glas jednolikom fratarskom romonu koji se vraćao kao talas i ponavljao: – Ora pro nobis!” (Andrić 1984: 324) U kontrastu s gospođom Davil, koja se prepušta talasu molitve, Kolonja ne ostaje pasivan. On, baš zahvaljujući svom iskustvu granice razumije uzroke podjela i poziva da se oni prevaziđu. Na kraju scene / poglavlja / monologa pred Defoseom on citira Kuran: “Možda će Bog jednog dana izmiriti vas i vaše protivnike i između vas vaspоставiti prijateljstvo. On je moćan, blag i milosrdan.” Pa nastavlja: “Dakle, nada postoji, a gde postoji nada... Vi razumete?” (Andrić 1984: 333) Defose, međutim, odlazi zbunjen, pokušavajući da sredi vlastite misli, uzburkane Kolonjinim govorom. Palavestra treći svijet povezuje s tragedijom, Andrić, preko Kolonje, s nadom. Gdje god ima jazova, može biti i mostova, to je poruka koja Bosnu u Andrićevom opusu čini mjestom spoznaje i otkrića, a ne zlehudosti i mržnje. Ne baveći se cijelim odlomkom, nego samo jednom sintagmom – treći svet – istrgnutom iz monologa, scene i poglavlja, Palavestra učitava Andriću svoju istorijsku svijest.

vremenu i prostoru, stvaralačko objedinjavanje mitskog nasleđa i istorijskog predanja kao kulturne ideologije sopstvenog jezika.” (Isto, 14)

Andrić se ovdje koristi samo kao povod za lamentiranje nad kolektivnom traumom (*istorijskom nesrećom*). Nema sumnje da Palavestra misli na srpski narod, ne vodeći računa o logici književnog teksta. Kad tvrdi da je “Andrić ušao u tajnu srpskog narodnog predanja, pretresao legende i značenja mitova, razumeo epska zaveštanja i preneo u književnost središnje vrednosti tradicionalne kulture i moralnosti” (Isto, 8), on proizvoljno (komotno) redukuje Andrićev humanistički opus na nacionalistički. Kad kasnije zaključuje da su “Andrićeve ‘turske priče’ iz Bosne u stvari pesničke legende o susretanju i nerazumevanju dva tuđa i nepomirljiva sveta, o samoći koja razara i truje sve duše pretvarajući se u nemoć, mržnju i sumanut bes” (Isto, 11), Palavestra očito odbacuje obavezu da ovakve uvide temelji u tekstu; priča *U musafirhani*, a takve su i većina ostalih, govori o nadvladavanju nemoći, mržnje i bijesa (Vidi: Veličković 2014).

Očekivano, Palavestra komentariše još jedan *topos* nacionalističkog (bošnjačko-srpskog) diskursa o Andriću – disertaciju:

Njegova doktorska disertacija o duhovnom životu u Bosni pod turskom upravom – koja je objavljena tek posle autorove smrti – mada formalno ne prelazi ograničenja jednog školskog rada, označava izvanredan dokument o turskom genocidu nad srpskim narodom i, istovremeno, jedinstveno svedočanstvo o Andrićevom smislu za sagledavanje ključnih i odlučujućih istorijskih trenutaka, za razumevanje istorijskih tokova i za uočavanje jedne više, gotovo nad-istorijske i metafizičke zakonitosti i istorijskim procesima. (Isto, 207)

I Palavestra Andrića uzima za *svjedoka* genocida, ulazeći u pravnu terminologiju (vidjećemo uskoro odakle to dolazi) i ne trošeći vrijeme na objašnjavanje kontradiktornosti: kako jedan *školski rad označava* izvanredan dokument, i svjedoči o smislu za razumijevanje nadistorijskih i metafizičkih zakonitosti u istorijskim procesima?

Palavestra ovu knjigu objavljuje 1992. dovodeći Andrića u kontekst *nepromišljenog* priznavanja Bosne kao nezavisne države (“na ručku dvane-
storice ministara u Luksemburgu”) što je *najveći i najopasniji promašaj*
moderne zapadne diplomatije, zato

što je, na taj način, raspirivanjem pritajenih strasti, pa čak i genocidnih težnji zaostalih iz Drugog svetskog rata i iz ranijih vremena, neposredno izazvan međunacionalni i verski rat sa nesagledivim posledicama. To je postao rat za razdvajanje i lokalnu prevlast između većinskog muslimanskog življa (43,7%), okupljenog oko vladajuće stranke i njenog uveliko verski postavljenog islamskog programa. Zatim domaćeg pravoslavnog srpskog stanovništva, kojeg je početkom veka, pre ratova, ustaškog genocida i komunističkog raseljavanja, bilo 44%, da bi kasnije bio sveden na 31.3%, naroda raspoređenog po dosta celovitim oblastima na većem području republike. (Isto, 228)

Andrić je, naime, po Palavestri, “one koji ga na Zapadu nisu čitali, niti va-
ljano razumeli, posebno upozoravao na odnose u Bosni”. Ovo sve Palave-
stra razvija u poglavlju knjige naslovljenom *Andrićevo obraćanje Evropi*.
Poglavlje je ilustrativan katalog stereotipa populističkog talasa u srpskoj
književnosti osamdesetih (vidjeti: Đorđević 1996, Bertolino 2003). Pala-
vestra nekoliko citata iz *Znakova pored puta* komotno proizvodi u “save-
te” i “upozorenja” zapadnoj javnosti, da bi ih onda povezao sa *Islamskom*
deklaracijom Alije Izetbegovića (koju citira opširnije nego Andrića).

“Svoja upozorenja Zapadu, na koja se Evropa nije osvrnula, Andrić je
saopštio u raznim prilikama i u više navrata”, piše Palavestra. Navodi
i koje su to *prilike*: “neki eseji, Znakovi pored puta, Sveske, beležnice,
prepiska, diplomatska prepiska, a posebno se izdvaja Travnička hroni-
ka”, čijoj interpretaciji posvećuje skoro trećinu poglavlja. U njoj, da bi
dokazao kako Bosna, kao zemlja mržnje, predstavlja opasnost za Euro-
pu, tj. kako Andrić na tu opasnost upozorava, a Evropa ne čuje, Palave-
stra uvjerava čitaoca da i sam Defose na kraju odustaje, poražen, nakon

prvotnih zanosa i predusretljivosti, pripisujući Davilov razgovor s Frosineom, pogrešno, Defoseu.

Cijelo ovo poglavlje ilustruje napor akademskog i naučnog autoriteta da tumačenje književnog teksta aktualizuje u nacionalističke dnevno-političke svrhe.

Travnička hronika, kao i roman *Na Drini ćuprija*, ispituje mogućnost prevazilaženja uskih zadatah kulturnih, političkih i vjerskih granica. U *konzulskim vremenima* Andrić inertnu sredinu pod osmanskom (*Istočnom*) upravom, zarobljenu u različite vrste predrasuda, suočava s mogućnostima emancipacije, ali ne kroz prihvatanje *zapadnih* vrijednosti oličenih u sitničavom birokrati Davilu, nego prosvjetiteljskom vizijom koju razvija Defose. I ovdje epizode s glavnim junacima imaju za cilj da u polifoniji romana prikažu složenost, raznovrsnost i kompleksnost čovjekovog odgovora na političko nasilje, opravdano kulturom, vjerom, porijeklom, ideologijom... Andrić nastoji da razumije i objasni ljudske razloge saživljavanja s nesrećom, ne piše dijagnoze i presude, a ponajmanje savjete i upozorenja Zapadu.

Period od 1975. do 1990.

Zbornik radova o Ivi Andriću Srpske akademije nauka i umjetnosti iz 1979. godine rezultat je tri godine ranije održanog skupa posvećenog preminulom akademiku i nobelovcu. Najduži rad, skoro 90 stranica, potpisuje **Vladimir Dedijer**, koji u zaključku tvrdi:

Na osnovu svega izloženog u ovom radu došao sam do zaključka da Andrićev književni opus potpunije osvetljava totalitet istorijskog procesa nego što su to učinili mnogi istoričari, držeći se isključivo teorije fakticiteta, a ne sveukupnosti, suštinske realnosti epohe. (...)

Tu leži istorijska vrednost Andrićevog književnog dela za buduće generacije, jer im može biti od velike pomoći da se probiju kroz olujine u, nažalost, još zamračenim horizontima hoda po mukama ovoga čovečanstva. (Dedijer 1979: 128)

Do zaključka je došao metodom koju karakterišu autorov aktivizam kao argument, vlastita memoarska građa tretirana kao objektivni izvor i površne književne *interpretacije* odabranih odlomaka te tendencioznost da se u istorijskim procesima posebno mjesto ustupi Srbima.

Proučio sam kod Andrića sve opise izvršenja smrtne kazne – nabijanje na kolac (kazuga urmak) smelog seljaka Radisava u romanu “Na Drini ćuprija”, odsecanje glave (boyun urmak), opet u istom romanu, vešanja u “Travničkoj hronici” (asmak), sve proti pobunjenih Srba, a sva ta pogubljenja imala su javni karakter s ciljem masovnog zastrašivanja (Isto, 94)

– nabraja Dedijer, zaboravljajući da je već u prethodnoj rečenici, u istom pasusu, pomenuo i pogubljenje sedamnaest begova i kapetana u *Priči o vezirovom slonu*.

Dedijer umjetnički postupak nadređuje naučnom (*teoriji fakticiteta*), pa Andrićevu fikciju proglašava potpunijim osvjetljavanjem istorije genocida od naučnog, pri čemu definiciju genocida proširuje na kulturocid, pozivajući se na rad Raselovog suda. Ne mareći za stvarni smisao Andrićevih književnih tekstova, on npr. tvrdi da je Andrić “ušao u kolektivnu i individualnu psihološko-istorijsku umetničku analizu ugnjetavanja” ili da [Andrić u književnosti]: “razotkriva raznovrsne skale metoda ugnjetavanja, a pre svega uskraćivanje prava na opstanak celim ljudskim grupama i narodima”, tj. da “ulazi u odbrambene mehanizme žrtve agresije” (Isto, 34) zbog čega je [Andrić] “preteča kodifikacionog rada u oblasti genocida, u svim njegovim pojavnim oblicima, rada podstaknutog masovnim pokoljima naroda u Drugom svetskom ratu” (Isto, 35) pa i disertacija objašnjava “uzroke genocidnih radnji” (Isto, 83).

Pri svemu tome podrazumijeva da je genocid izvršen nad Srbima:

I Andrić, kao Cvijić, shvata mučeništvo u širem smislu, da u teškim vremenima i čitav narod može biti mučenik, kao što je Cvijić istakao u jednom svom predavanju u Parizu

1917. godine, govoreći o patnjama srpskog naroda u porobljenoj Srbiji, naročito posle genocidnih radnji bugarskih i austro-mađarskih trupa u Toplici i sličnih postupaka u Bosni, Dalmaciji i Lici. (Isto, 122)

Kao jedan odgovor žrtve na genocidne radnje agresora (“vršitelja genocida”) Dedijer navodi *konvertitstvo* (Isto, 100 i dalje). Tim terminom nije zadovoljan, ali ga smatra boljim od izraza prevjeravanje, iako književnu *interpretaciju* počinje priznanjem da se Andrićevi primarni izvori odnose na prevjeravanje (sic!). Andrić se, priznaje on, bavi i slučajevima hristijanizacije (pa navodi scenu iz *Musafirhane*, u kojoj Mameledžija pljuje na fra Markov krst, bez odgovarajuće analize, *komotno*), ali je primjera *poturčenjaštva* više. Dedijer ponašanje Andrićevih poturčenjaka dovodi u vezu s konvertitstvom čija je posljedica patološko ponašanje (agresija, histerija, mržnja prema sredini iz koje je potekao). Čak i u slučaju sekularnog konvertitstva (Gustav, *Na Drini ćuprija*) mržnja je uperena protiv Srba.

U istom zborniku **Zoran Konstantinović** analizira *Travničku hroniku* oslanjajući se na Gadamerov koncept *hermeneutičke situacije* i Jausov *horizont očekivanja*. Takav mu pristup omogućava da relativizira smisao književnog teksta tako što usmjerava pažnju na kontekst njegovog nastanka ili na kontekst u kome se on tumači. Konkretno, Konstantinović ide tragom Andrićevih izvora za *Hroniku* i upozorava na faktografsko odstupanje – stvarni Miteser je u Travnik došao 1808, a fikcionalni Miterer 1807. godine. To smatra važnim, jer je austrijski diplomata tu jednu godinu proveo blizu događajima vezanim za prvi srpski ustanak. Konstantinović se pita zašto je Andrić izbjegao da se u *Hronici* bavi ovim događajem (ustankom):

Da li je Andrić svog Miterera mogao da prikaže i u nekim drugim aspektima? Da li je u Mitereru mogao da otkrije i poneku od ovih dimenzija koje su odlučivale o sudbini srpskog naroda? (Konstantinović 1979: 174)

Ovo je pitanje iskrslalo nakon što je *hermeneutičko situiranje* prepoznalo da je “Andrić *Travničku hroniku* pisao u danima strepnje i neizvesnosti, u doba strahovitih zločina nad srpskim narodom.” (Isto, 169)

Ovakva redukcija kompleksnog istorijskog događaja (Drugi svjetski rat u Jugoslaviji) na traumu jednog naroda retoričko je sredstvo nacionalističkog diskursa. Kao takvo je i neetično, jer previđa zločine nad drugim narodima (Jevrejima i Muslimanima u istočnoj Bosni). Šta su Konstantinovići argumenti da Andriću u njegovoj 1942.-hermeneutičkoj-situaciji pripiše saučešće sa srpskom kolektivnom traumom? Ništa, osim vlastitog nacionalističkog žaljenja što Andrić kao srpski književnik i superistoričar nije u istorijskom romanu više i bolje tematizirao srpska traumatološka pitanja.⁽⁵⁾

(5) Naslovu članka *Austrijski konzuli u Travniku* dodan je podnaslov: *Domišljanja o dva lika*. Već i sama formulacija – domišljanja – otvara mogućnost za *komotno* tumačenje. Konstantinović polazi od pretpostavke da je “pitanje istoričnosti i u nauci o književnosti aktuelno, pa se pojmovi iz filozofije prenose u nauku o književnosti, a književni termini dobijaju filozofsku dimenziju” (Isto, 167). Priziva Gadamera, čiji koncept u fusnoti predstavlja ovako: “Dok posmatramo nešto što se dogodilo u prošlosti, uči Gadamer, mi iz situacije našeg trenutka razmišljamo o nečem prošlom. Ovakvu situaciju Gadamer zove *hermeneutička situacija*. Ona nam ocrtava *horizont* posmatranja, koji će uvek biti ograničen, jer je u našem posmatranju prisutna određena tradicija. Mi zapravo ne donosimo sudove već izričemo predrasude. Postepeno, u procesu *hermeneutičke refleksije*, možemo se približiti horizontu onog trenutka u istoriji koji razmatramo, znači *istorijskom horizontu*, no mi ga nikada u potpunosti ne možemo dokučiti. Zato se put do razumevanja neke istorijske situacije sastoji u *stapanju* ova dva horizonta: horizonta našeg trenutka i istorijskog horizonta (*Horizontverschmelzung*). U procesu ovakve hermeneutičke refleksije donekle prevazilazimo vremenski razmak koji nas odvaja od dela koje čitamo i od istorijskog događaja koji ono opisuje, a takođe i razmak od pisca do ovog događaja, ukoliko ovakav razmak postoji, što je obično slučaj, premda postoje i dela koja neposredno opisuju neki istorijski događaj.” (Isto, 167) Konstantinović ni ovdje ni kasnije u radu ne objašnjava kako se stapanje dva horizonta preslikava na tri, ili više: u njegovom slučaju to je 1806-1814, 1943. i 1977, u našem još i 2022. Ovo površno preuzimanje filozofskog promišljanja o znanju o prošlosti (koje je relativističko, tj. koje radikalno sumnja u naučne standarde istoriografije) aplicira se mehanički na istorijski roman sveden na opis nekog događaja u prošlosti. *Travničku hroniku* Konstantinović uzima samo kao povod da saopšti rezultate svojih uvida u arhive, tj. u spise koji se odnose na austrijske konzule u Travniku. Tako pomjeren fokus možda je razlog da previđa očigledno: za Davila, na primjer, kaže da je Andrić u njemu vidio “slobodouman duh izrastao iz francuske revolucije, a dok prikuplja materijal za svoje delo, pred njim je slika one Francuske kojoj su bivši daci izbeglice podigli spomenik sa natpisom: *Volimo Francusku kao što je ona nas volela*” (Isto,

Period od 1960. do 1975.

Činjenicu da je u ovom periodu izostalo *posrbļjivanje* Andrića moguće je objasniti Nobelovom nagradom jugoslavenskom piscu i političkim prilikama u SFRJ. Vjerovatno je bilo teško u slavljeničkoj atmosferi, a možda i rizično, osporavati Andrićevo jugoslavenstvo i njegovim opusom legitimisati srpski nacionalistički narativ.

Period do 1960.

Za period do dodjele Nobelove nagrade Andriću srpska kritika je njegovo djelo čitala u regionalnom ključu. **Milan Bogdanović** 1931. godine pita se retorički

168), iako ga Andrić, naprotiv, prikazuje kao birokratu nesposobnog da to svoje (životno) djelo završi. Prilično je nejasno i kako pred nekim u 1806. godini može biti slika iz 1918, Francuske, koja je 1806. radila protiv srpskih ustanika, a 1918. pomogla oslobođenje Srbije. Konstantinović se u svom radu domišlja "o ponekoj šansi koja se eventualno mogla ostvariti i koja bi, da se ostvarila, izmjenila tokove istorije" (Isto, 167), pa je nezadovoljan činjenicom da Andriću istorija na taj način nije bila važna. Dok je Dobrica (Ćosić, u *Vremenu smrti*) navodio "pun tekst naredaba i srpske Vrhovne Komande i izveštaje stranih agencija" postigavši tako "utisak možda još snažniji nego što je ovo uspeo fikcionalnim pasažima svoga dela", Andrić je sva ona dokumenta o kojima je Konstantinović govorio imao u rukama, pa ipak "za svoj roman on bira sitne, istorijski možda i beznačajne ili samo malo značajne izveštaje i iz njih poneku rečenicu pod znakom navoda ugrađuje u svoje kazivanje, umesto što bi, listajući po bečkim arhivama i fasciklama sa dokumentima iz ovog doba, odabrao fabulu koja kao da se nameće tragaocu sama od sebe, uzbudljiva i kontinuirana, od sitnih izveštaja a granice do carevih naredjenja, od Karadorđevih ponuda do Zimbšenovih procena situacije. Zbog čega ovo?" (Isto, 179), pita se Konstantinović, nudeći "dvojak" odgovor. Prvi je razlog što se na ovaj način sačuvala "hroničarska struktura dela", a drugi da Andriću nije bilo stalo do velikih planova "i da ne bi ni želeo da su se ostvarili" budući da on, pišući o austrijskim konzulima, "u svom istorijskom romanu poriče istoričnost njihove situacije" (Isto, 180).

Čitalac ovog rada, osim što *možda* treba da zaključi da je Ćosić bolji književnik od Andrića, barem što se istorijskih romana tiče, ostaje zbunjen: krenulo se od Gadamera i hermeneutičkog horizonta i situacije, a stiglo... dokle? Do prigovora Andriću da nije želio da se ostvare planovi o jačem vezanju Srbije za Austriju? Konstantinović, istina, primjećuje da je "istorijska dimenzija" otvorena "uvođenjem dvojice austrijskih konzula koji nisu fiktivni likovi" skraćena "do te mere da se može postaviti pitanje da li je ovaj roman uopšte još istorijsko delo", ali propušta da i sebi i nama razjasni: šta jedno književno djelo čini istorijskim? Odluka čitaoca da fikciju, jer su likovi oblikovani prema istorijskim ličnostima, čita kao *stapanje više horizonata*, što nas vodi do razumijevanja istorijske situacije? A prije toga, uvjerenje da likovi u fikciji nisu fiktivni likovi.

Da li je Ivo Andrić nekom prirodnom naklonošću duha zašao u složen i mračan svet koji opisuje, i u kome su jezive lične kobi determinirane dalekim nekim predačkim poremećajima? Ili je možda baš taj tragični svet prestareloga kova, degenerisan ili perverzno istančan u fiziološko-psihološkom postroju, gde se pisac prirodno našao da mu posmatra i tumači pojave, nametnuo i njemu samome jedan tamno skeptičan pogled na stvari, prema kome sve treba shvatiti pod sumnjom nekog fatalnoga opterećenja? (Bogdanović 1962: 62)

U ovako formulisanim pitanjima vidljiva je predrasuda o geografskom prostoru (Bosni) kao mračnom, kobnom, poremećenom, degenerisanom, perverznom, koji se kao takav naprosto nametnuo piscu, što pažljivo i književno kompetentno čitanje Andrićevih tekstova ne podržava. (6) Bogdanović, iz istog nacionalističkog diskursa, vidi u tim teksto-

(6) Na ovakvo čitanje Andrića ukazao je Staniša Tutnjevčić (2019): “Ranije je već rečeno da je Andrićevo bavljenje istorijskim temama počelo da prerasta u posebnu, specifičnu sliku Bosne koja je, kao umjetnička tvorevina, nastavila da funkcioniše i mimo svog prvobitnog povoda i značenja, i da je tome umnogome pomogla početna recepcija Andrićevog djela koju su zasnovali M. Bogdanović i I. Sekulić i ne sluteći kakvi će biti njeni dometi. Taj izuzetno sugestivan način recepcije toliko se nametnuo da ga doživljavamo gotovo kao sastavni dio Andrićevog djela. Stoga je i razumljivo da je s vremenom, nekritički podražavan, počeo da prerasta u manir koji se više oslanjao na takvu već postojeću predstavu o Andrićevom djelu nego na samo to djelo, te da je na kraju prešao i u sopstvenu suprotnost. U takvim prilikama također se radi o zamjeni istorijske i estetske istine ali sada sa drugačijim, suprotnim ideološkim predznakom od onoga o kome je bilo govora povodom muslimanske recepcije. Andrićeva navodno negativna, mračna slika Bosne i njenih ljudi, prvenstveno Muslimana, u ovom slučaju doživljava se kao ‘prava’ i smatra autentičnom, pa se ne uzima kao autorov grijeh i krivica, nego, naprotiv, tretira kao njegova zasluga izražena u okviru njegove vizionarske sposobnosti da istorijske procese i pojedinačne sudbine ljudi i ljudskih zajednica sa ovog tla sagleda u njihovom pravom značenju u svim vremenskim dimenzijama, uključujući i onu naknadnu, u kojoj se odvijao i najnoviji građanski rat u Bosni. U konačnom smislu i najbanalnijem prevodu protagonisti ovakve recepcije prihvataju tezu da Andrićevo djelo zaista, makar i indirektno, implicira krivicu ‘Turaka i poturica’ za negativne posljedice osmanske vlasti u Bosni, koja se permanentno obnavlja i u kriznim prilikama vraća povodima svoga nastanka, kao što je bio slučaj u posljednjem ratu. Nasuprot recepciji o kojoj je dosad bilo govora, a koja počiva na ‘horizontu očekivanja’ muslimanskog čitaoca, ova odgovara ideološkom i kulturnom profilu hrišćanskog/kršćanskog recipijenta. Poetički gledano i jedan i drugi slučaj ovakve recepcije Andrićeva djela zasniva

vima da su za Andrića pravoslavci u Bosni “čista čestica, ona ćelijica slobodna od svakog mikroba, koja za bakteriologa i njegovo shvatanje organizma ne predstavlja nikakav stvarni interes” dok su “Turci i katolici (...) daleko komplikovaniji i životom i psihologijom”. “Azijatski Turci” su “moćnici”, “učene hodže raspusnici i satanici”, “naši muslimani” su “prodrli između Turaka bogatstvom, junaštvom, pustahilukom”, katolici su “pusti kasablijski bogataši i truli kolenovići”, a fratri “pod teretom suprotnosti svoga primitivizma i idejne sledstvenosti i omame katoličke dogme”. “To je svet”, po Bogdanoviću, “koji, čudno povezan nekim osnovnim zajedničkim odlikama, bivstvuje u pripovetkama Ive Andrića.” (Isto, 30)

Bogdanović, ne propitujući vlastite predrasude, uspostavlja kontrast koji bošnjački diskurs pripisuje Andriću: Srbi su rasno zdravi, a katolici i muslimani bolesni.

I **Isidora Sekulić** fascinirana je kulturološkim elementima Andrićeve proze. Ona ne sumnja da je njegova pripovijetka “realistična i zapadno-umetnička po svemu” (Sekulić 1977: 60), ali je najbolje u njoj ono što je *Istok*, a to je nešto neobjašnjivo, nešto što se ne može analizirati, nešto što umjetnik dobija rođenjem “tamo gdje se sunce rađa”. Za

se na mimetičkom kriterijumu koji u sebi sadrži mogućnost zamjene istorijske i umjetničke zbilje.” (Tutnjević 2019: 263-264) Tutnjević podsjeća da su “brojni primjeri ovakve recepcije postojali su i ranije, a u ratu su se još i umnožili, postali raznovrsniji i ‘maštovitiji’, pogotovo oni uže ideološki usmjereni na ‘krivicu’ Muslimana” pa daje nekoliko svježih sa terena, sa manifestacije Višegradske staze, održane tokom rata, a na kojoj su govorili i naučnici iz samog vrha Republike Srbije: “Jedan od najčešćih i najuglednijih govornika na njoj, književnik Vojislav Maksimović, otvarajući ovu manifestaciju u oktobru 1993. godine između ostalog rekao je i ovo: ‘Vraćajući se u ovom trenutku Ivi Andriću, mi se prisjećamo njegovih vrlo lucidnih opservacija o strašnim porivima otpadnika od naše vjere i nacije. Sjećamo se istančanih analiza njihove poremećene i perverzne psihe i nezajažljive mržnje prema srpskom pravoslavnom narodu. U pamet nam dolaze i Andrićeve snažne literarne slike dubokih jazova koji su razdvojili narode u tom tamnom vilajetu koji se zvao Bosna.’” Ili: “U pozdravnoj riječi povodom podizanja obnovljenog spomenika Ivi Andriću u Višegradu 8. oktobra 1994. godine isti autor rekao je i ovo: ‘Niko bolje od Andrića nije upozorio na lukavstvo, lažljivost i perverznost ove hibridne ‘bošnjačke’ skupine, koja je za din i u ime Alahovog proroka, počinila nemjerljive zločine prema srpskom narodu. Muhamedanska patološka mržnja prema Srbima koju je Ivo Andrić anticipirao u svojim književnim djelima, silinom potopske stihije pretila se u našim danima preko ovih drinskih obala.’” (Isto, 271-272)

Isidorinu egzaltiranost nebitno je to što se Andrić rodio zapadnije od nje. Ona ima svoje knjiške predrasude o Orijentu i ne misli da je u tumačenju Andrićeve proze obavezna ispitati ima li u toj prozi nečega vrijednog što je opšte, a ne *istočno* i *zapadno*. Šta je smisao pripovijetke *U musafirhani*, zašto ju je Andrić napisao baš tako, šta nam je tačno njome rekao, to nju ne zanima. Nego, kao i Bogdanović; islam, primitivizam, surovost, grotesknost, nasilje, mržnja, mrak, strast:

Andrić ima beskrajno i vrelo interesovanje za islamski element koji je toliko vremena bio gospodar i sudbina njegova zavičaja, za sve primitivne, surove, grozne, a uz to zagonetne i živopisne tipove iz tog starog turskog vremena Bosne. (...) U pričama Iva Andrića, prema tome, ustaje pred nas ono od čega je Bosni bilo teško, ali što je, u isti mah, bacalo na crni život njen bogate šare i grotesknog i strašnog muslimanskog Orijenta. Ustaje pred nas nekadašnjica, sa logorima i hano-vima, vazda živim drumovima, sa čaršinjama i kahvama, sa prljavim i surovim životom, sa strašnim i tajanstvenim, biva i smešnim tipovima, kakvi su Đerzelez Alija, Mustafa Madžar, Mula Jusuf, i drugi. Nož, puška, megdan; bogato odelo i besni ati; loj, luk, znoj, dronjak; besposličenje i pustolovine; pijane glave, besni čefovi; netaknute primitivne snage i presne strasti. (Isto, 58-59)

Ili:

Šta je bila, i šta je mogla darovati ta stara Bosna? Da li veštini analize, da li moć sugestije? Raja, pa muslimani Bosanci, pa Stambolije; mešavina, nemir, trvenje, nasilje, mržnja, i sve u većitom strahu i mraku. Turčin Bosanac muči i prezire raju, Stambolija prezire sve što je Bosna. Lukavstva, intrige, vrebanja, zlostavljanja, osvete. Kraj toga ratovi i sirotinja. I ništa više. (Isto, 68)

Dorđe Jovanović, kome je Isidorina književna *drogerija* – “Drogerija Isidore Sekulić ima najbolje evropske parfeme, ali i esencije domaćeg kalopera i bosiljka.” (Jovanović 1983: 416) – bila ideološki tuđa, ne pada u istu zamku i odbija da iste priče čita kao realističke. Polemišući, nezravno, s Isidorinim poimanjem realizma, on tvrdi:

Ivo Andrić takođe daje jednu naročitu Bosnu, Bosnu pre svega košmarsku i prokletstvom osenčenu. Mada u prvi mah njegova subjektivna deformacija može da obuzme i uzbuđi, ipak posle svake njegove pripovetke ne može da se nikako poveruje da jedna takva zemlja postoji, da naročito danas postoji. (...) Ali se mora ukazati da njegov prividni realizam nije pravi realizam, jer bi u tom slučaju književno stvaranje Iva Andrića moglo da se shvati kao pravi odraz bosanske stvarnosti, što ono nikako nije i ne može da bude. Ne, nije to Bosna, ta jezovita jazbina u kojoj su svi ljudi i sve pojave toliko morbidni; nije to Bosna, ta krvava i tajanstvena neman, koja gmiže, palaca i srlja iz njegovih kazivanja. Nije to Bosna, ta razbuknuta strast i plodnost koja se graniči ili prelazi u patologiju; nije to Bosna, svi ti ljudi Iva Andrića što nose u svojoj krvi mračnjačku kob i prokletstvo. (Jovanović 1977: 437)

Međutim, jednako kao Bogdanović i Sekulić, i on je fokusiran na mi-zanscen, kulise, kostimografiju i glumu (kao da sve ne služi jednom ci-lju), pa i njemu pravi smisao izmiče:

Bosna Iva Andrića liči na panoptikum, prepun voštanih ki-pova i modela, koji većinom pokazuju samo ono što je ne-normalno, bolesno, bizarno. Kad čovek ostavi pripovetke Iva Andrića oseća se kao da izlazi iz neprovetrenih i zagušljivih prostorija panoptikuma, oseća se mučno, donekle otužno, i samo izražajna spretnost g. Andrića doprinosi da to osećanje otužnosti ne prevlada sasvim. (Jovanović 1977: 438)

Šta je, npr. u Đerzelezu nenormalno? Sve što je Andrić uradio bilo je da muškarca iz jednog registra (junačkog) prebaci u drugi (intimni), pa da pokaže koliko je prvi uzak, skroman, faličan, koliko ograničava i limitira čovjeka, koliko je u tom junačkom svijetu žena predmet, trofej, do koje se, samo kad je takva, *dolazi pravo*. Nigdje, u svim pomenutim člancima, nije data jedna potpuna, kompetentna analiza, ni pripovijetke ni romana, niti se čitalac uputio na neko tumačenje zasnovano na takvoj analizi. Uglavnom se operisalo vlastitim *utiscima* o pročitanoj, koji se, naravno, nisu dovodili u pitanje.

Z a k l j u č a k

Ovaj kratak hod unazad od skoro stotinu godina nedvojbeno ukazuje na postojanje srpskog diskursa o Andriću unutar kojeg se proza ovog autora čita *površno, proizvoljno i tendenciozno, s ciljem da obrazuje mnenje u srpskoj javnosti o događajima u prošlosti koje se ne slaže sa savremenom historiografijom*. Revizionizam karakterističan za sve vladajuće nacionalizme, pa i za srpski, očito, kad su književnost i Andrićev opus u pitanju, nije proizvod aktuelnog trenutka, nego nastavlja jednu vidljivu i neosporenu tradiciju. Kad npr. Palavestra Andrića dovodi u vezu s genocidom nad Srbima 1992, on u tome za uzor ima Dedijera. Kad Dedijer dovodi u vezu prevjeravanje sa mržnjom, i patologijom, on ponavlja teze Isidore Sekulić i Milana Bogdanovića. Kad Palavestra čita Andrićeve romane u kontekstu 1992. oslanja se i na Konstantinovićevo instrumentaliziranje Gadamera i Jausa. Kad Koljević i Milatović podrazumijevaju da su Andrićeva književna djela istorijska svjedočanstva, mogu se pozvati na istoričara Dedijera. Ali Dedijer je mogao biti osokoljen Džadžićevom istorijskom elipsom:

Od turskih vremena kada su srpske glave kao surovi spomenici nabijane na kolac, stvari se u suštini nisu menjale: 1914, na istim mestima, tu smrt koja je lagano klizila od dna tela prema glavi, zamenila je druga, ne manje nasilna, koja se obavijala oko vrata; nije se ništa menjalo ni u ritmičnom vraćanju istih starih nesreća, poplava i gladi, smrti i trplje-

nja, kolera i terora, buna i fatalnih ljubavi. (Džadžić 1957: 162)

Itd.

Očigledno je da postoji *srpsko čitanje Andrića*, a koje se služi Andrićevim djelom (ili povodom njega) u konstrukciji narativa o kolektivnoj traumi srpskog naroda.

To čitanje, jednako kao i bošnjačko, karakteriše: a. *komotan odnos prema činjenicama i dokazima*; b. *mišljenje koje je u suprotnosti sa logikom*; i c. *tumačenje koje ne misli da je na bilo koji način obavezano onim što tumači – bilo da je reč o istoriji ili o Andrićevim delima*.

Kad je riječ o istoriji, ono se fokusira na kolektivnu traumu, genocid nad Srbima Turaka, Austrijanaca, ustaša i Nijemaca, pri čemu Andrića vidi kao pouzdanog svjedoka (pouzdanijeg od istoričara, jer ide dublje u psihologiju i motivaciju aktera, *potpunije osvetljava istorijski proces nego mnogi istoričari*).

To čitanje sugerise da su Bošnjaci (muslimani) degenerisani konvertitstvom iz hrišćanstva u islam, ističe čistoću (Srba) naspram nečistoće (katolika i muslimana), Bosnu percipira, geografski i kulturološki, kao prostor mržnje, uz druge karakteristike: *košmarnost, mračna kob, prokletstvo, morbidnost*, pri čemu se književni tekst koristi kao *patološki nalaz za nenormalno, bizarno, bolesno*.

Karakteristika ovog diskursa je uopštavanje radi stilskog efekta (*tursko vrijeme* je vrijeme kada su se *srpske glave nabijale na kolac, islamski element* je *groteskan i strašan*, Radisav *predstavlja jedan narod – srpski narod, kojeg muče i uništavaju*). Andrić je izvan svake sumnje *srpski pisac* (*dužan epskom nasleđu sopstvenog jezika i u zavetnom predanju svoga naroda koji je duhovno iskustvo nacije pretvorio u razumljiv ljudski govor priče*, koji se u svom razvoju približava *nekim središnjim obeležjima i velikanima srpske kulture*).

Ovakav zaključak onda baca novo svjetlo i na bošnjački diskurs o Andriću. Milutinović je u pravu kad ga prepoznaje kao nacionalistički. Ali se povezanost sa srpskim ne može olako odbaciti. Sasvim je moguće da sve ono što srpsko nacionalističko čitanje komotno pripisuje Andriću

bošnjačko uzima kao gotovu stvar. I jedan i drugi nacionalizam koriste Andrića. Prvi prisvaja kao istinu ono što je prethodno izobličio prilagođavajući ga svojim potrebama, drugi ta izobličenja pripisuje Andriću personificirajući u jednoj osobi cijeli neprijateljski diskurs, da bi ciljao u lakšu metu. Oba se upinju, i uspijevaju, ali vanknjiževnim sredstvima, da Andrićeve priče o traumama pojedinaca predstave kao traume kolektiva.

Izvori

- Andrić, Ivo (1984) *Travnička hronika*, Sarajevo: Svjetlost
- Bertolino, Nikola (2003) "Vreme inkubacije", *Sarajevske sveske*, br. 4, str. 87-115.
- Bogdanović, Milan (1962) "Ivo Andrić", u: *Kritičari o Andriću* (1962) prir. Petar Džadžić, Beograd: Nolit. Prvi put objavljeno 1931.
- Dedijer, Vladimir (1979) "Književnost i istorija u totalitetu istorijskog procesa", u: *Zbornik radova o Ivi Andriću*, Beograd: SANU, str. 33-128.
- Džadžić, Petar (1957) *Ivo Andrić*, Beograd: Nolit
- Đorđević, Mirko (1996) "Književnost populističkog talasa", u: *Srpska strana rata, Trauma i katarza u istorijskom pamćenju*, prir. Nebojša Popov, Beograd: Republika, Vikom grafik; Zrenjanin: Građanska čitaonica
- Ilić, Saša (2012) "Ivo Andrić i izgradnja (post)jugoslovenskih nacionalnih kanona – srpski primer", u: *Ivo Andrić, 50 godina kasnije*, Zbornik radova, Sarajevo: ANUBiH
- Jeffrey C. Alexander (2004) "Toward a Theory of Cultural Trauma", u: *Cultural Trauma and Collective Identity*, University of California Press, pp. 1-30
- Jovanović, Đorđe (1977), "Prividni realizam Iva Andrića, Ivo Andrić: Pripovetke II", u: *Srpska književna kritika*, knj. 21, ur. Predrag Palavestra, Novi Sad: Matica srpska, Beograd: Institut za književnost i umetnost. Prvi put objavljeno 1936.
- Jovanović, Đorđe (1983) "Na čardacima i vajatima Vinaverovim", u: *Zli volšebnici*, ur. Gojko Tešić. Beograd: Matica srpska

- Koljević, Nikola (1995) *Andrićevo remek-delo*, Banja Luka: Glas srpski (Dopunjeno izdanje knjige *Na Drini ćuprija*, 1982)
- Konstantinović, Zoran (1979) "Austrijski konzuli u Travniku; Domišljajnja o dva Andrićeva lika", u: *Zbornik radova o Ivi Andriću*, Beograd: SANU, str. 165-180.
- Lalović, Rade (2018) "Školsko proučavanje odlomka 'Danak u krvi' u funkciji njegovanja kulture sjećanja na stradanje srpskog naroda", u: *Ivo Andrić u našem vremenu*, Višegrad: Andrićev institut
- Lazarević, Predrag (2010) *Andrić o Bosni*, Banja Luka: NUB Republike Srpske
- Milatović, Vuk (1996) *Književno delo Ive Andrića u nastavi*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Doktorska disertacija odbranjena na Filološkom fakultetu u Beogradu
- Milošević, Nikola (1976) *Andrić i Krleža kao antipodi*, Beograd: Slovo ljubve
- Milutinović, Zoran (2018) *Bitka za prošlost*, Beograd: Geopoetika
- Palavestra, Predrag (1992) *Knjiga o Andriću*, Beograd: BIGZ i Srpska književna zadruga
- Popović, Radovan (1991) *Balkanski Homer ili život Ive Andrića*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Sekulić, Isidora (1962) "Istok u pripovetkama Iva Andrića", u: *Kritičari o Andriću*, prir. Petar Džadžić, Beograd: Nolit. Prvi put objavljeno 1923.
- Šipovac, Neđo
 – (2008) *Tajne i strahovi Ive Andrića*, Beograd: Nova Evropa
 – (2009) *Ivo Andrić u Hercegovini*, Beograd: Beoknjiga
- Tutnjević, Staniša (2019) "Nacionalni aspekt recepcije djela Ive Andrića", u: *Andrićeva slika Bosne na razmeđu poetike i ideologije*, Istočno Novo Sarajevo: JP Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Veličković, Nenad (2015) "U musafirhani, i povodom nje", u: *Almanah*, Sarajevo: SKPD Prosvjeta

P o l e m i k a

(prist. 25.3.2022.)

<https://www.jergovic.com/ajfelov-most/kako-razmisljati-o-andricu/>
<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/zoran-milutinovic-odgovor-davoru-beganovicu> (12.8.2018.)

<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/davor-beganovic-odgovor-zoranu-milutinovicu> (14.8.2018.)

<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/zoran-milutinovic-ze-lja-da-se-bude-arapin> (7.9.2018.)

<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/enver-kazaz-milutinovi-ceva-kriticka-mrena> (27.10.2018.)

<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/zoran-milutinovic-odgovor-enveru-kazazu> (12.11.2018.)

<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/enver-kazaz-milutinovi-ceve-logicke-vratolomije> (17.11.2018.)

<https://www.ivanlovrenovic.com/clanci/varia/zoran-milutinovic-drugi-odgovor-enveru-kazazu> (19.11.2018.)

N a p o m e n a :

Prevod članka na engleski jezik, u skraćenoj verziji, objavljen je u zborniku radova Trauma – Generation – Erzählen (Berlin 2020. ur. Yvonne Drosihn, Ingeborg Jandl, Eva Kowollik) pod naslovom The Serbian Discourse on Ivo Andrić: Some traces of a Collective Trauma (str. 433-453)

INTER PRETA [CIJE

Ispreplitanje autobiografije, historije i kulture u romanu *Liber memorabilium* Ivana Lovrenovića

Merima Šabanović

Lovrenovićev *Liber memorabilium* počinje nepotpisanom bilješkom kojom se pobrojavaju uspomene nestale u ratnom vihoru '92. u stanu na Grbavici u Sarajevu:

U paklenom svibnju devedesetdruge valjalo je misliti na goli život, samo na goli život svoj i svojih. Knjige, rukopisi, dokumenti, fotografije, bilješke, nacrti, arhivalije, uspomene – sve nad čime se godinama, decenijama bdjelo kao nad dragim kamenom, sve je moralo biti prepušteno sudbini... Mjeseci- ma potom, lutajući razorenim Sarajevom, nakratko se smještajući po tuđim praznim stanovima, niste se prestali potiho nadati da će se najvažnije od svega toga ipak nekim čudom spasiti, isplivati... Prevarili ste se. Dosljednost barbarske mržnje na pamćenje neumoljiva je... (Lovrenović 2003: 12)

Ako se zadržimo na pročitanoj, a potom prisjetimo Jergovićevog intervjua s Lovrenovićem iz 2010. godine, u kojem potonji govori o povratku

u Bosnu, shvatit ćemo da je nepotpisana bilješka s početka romana zapravo Lovrenovićevo stvarno životno iskustvo. Konkretno, kada se u razgovoru s Jergovićem pokušava prisjetiti oca, Lovrenović istovremeno govori i o nekoliko sačuvanih uspomena iz ratom porušenog stana: (...) *Što je od svega toga ostalo: nešto njegovih knjiga i rukopisa, što je, opet, propalo u ovome ratu kod mene, u Sarajevu...*(1) Potom nastavlja s pričom o radiju koji je kupljen da bi se navečer mogle slušati strane radiostanice, a najprije Radio Pariz, preko kojega je bila organizovana potraga Crvenog križa za nestalima. U razgovoru s Jergovićem, o radiju kaže sljedeće: *Postojale su i međunarodne komunikacije koje su se oko toga bavile, recimo Crveni križ imao je neki međunarodni informacijski sistem da se ljudi javljaju i povezuju s obiteljima... Radio Pariz tih godina redovno je izvještavao u svojim emisijama na našem jeziku, vjerojatno i na svim drugim evropskim jezicima, o tome tko se javio, i sjećam se da se to slušalo i pratilo...*(2) Nadalje, podjednaka je i pripovjedačeva mentalna borba s pojmom *nestalih* i Lovrenovićev doživljaj oca određenog kao nestalog. Pripovjedač kaže: *Nestali – ima li gore kategorije “u ratu stradalih” i “ratom oštećenih”? Nestali – to su oni što nisu ni mrtvi ni živi. Oni koji nemaju ni groba ni šansu za grob. U najboljem slučaju – kenotaf.* (Lovrenović 2003: 17), a Lovrenović o nestalom ocu kaže ovako: *Za mene je to i danas fluidno, neuhvatljivo; čovjeka nisam poznavao, nisam ga se mogao sjećati, bilo je kao da ga nikad nisam ni vidio, samo na majčinim fotografijama. A, opet, imao sam emociju koja je bila živa na onaj način na koji je bila posredovana od majke, iz njezinih priča, dosta stegnutih i šturih, ali sa snažnim osjećajnim pečatom. Tako sam zavolio tu fantomsku osobu, i da, na neki način se nadao jesam da će se vratiti.*(3)

Romaneska priča dalje se hronotopski naslanja na Jajce, grad pripovjedačevog djeda s očeve strane. Jajce, samo fragment nestajuće bosanske kulture, upisano je i u Lovrenovićevo porodično stablo: *Jajački Lovrenovići, čije je prezime još u generaciji moga djeda glasilo Lovrinović kao*

(1) <http://ivanlovenovic.com/clanci/intervjui/-nemoj-se-vracati-u-bosnu->, pristupljeno 12.4.2021. u 13:30

(2) Ibidem

(3) Ibidem

i u današnjih lašvanskih Lovrinovića, porijeklom su iz visokih planinskih sela Korićana i Dobretića, i prema franjevačkim kronikama svi potječu od srednjovjekovnoga roda Dobreta, kao i nekoliko drugih starih bosanskih loza, (4) što saznajemo iz Lovrenovićeve lične ispovijesti. Opet, kako smo već ranije napomenuli, heterohronično i heterotopijski premještajući ugao nastanka priče, radnja se iz Jajca vrlo brzo seli u Varcar, grad koji će u *Liberu* biti tek spomenut, a koji će kasnije poroditi zaseban romaneskni opus. Filozofijom bola, porođenog nezaustavljivim nestajanjima, pripovjedač se uspomenama odvaja iz didovog i bakinog toplog naručja i postaje svjesnim svjedokom stoljeća. Bilo mu je, kaže, šest ili sedam kad ga je poslije rata, bez oca, kojeg je pojela nigdina od dvadeset miliona nestalih, i bez majke koja je na drugom kraju sahranjivala mrtve, ležeći između dida i bake, u isti mah budilo i zvono i mujezin. Trebalo bi da su to isti oni varcarski Stipančići, od kojih je i Lovrenovićeva majka, a koji su se prema istraživanjima sjajnog varcarskog hroničara, don Nike, doselili oko 1700. iz Karakašice u dolini Sinja, gdje su, kao i brojne druge bosanske porodice, pobjegli pedesetak godina ranije za vrijeme Kandijskoga rata između 1645. i 1669, privučeni mletačkom propagandom, a što doznajemo upravo od Lovrenovića.

Na autobiografskom fonu naročito je zanimljiva figura dida s majčine strane, Matije Banića. Pripovjedač ga prikazuje kao lik zaokupiran sopstvenim životnim potrebama, bez naročite uključenosti u povijesne tokove socijalnih zbivanja. Prikazan je kao zemljoradnik i trgovac, ali trgovac koji je svega dva puta u životu napustio svoj Varcar, jedanput kad je otišao preuzeti narudžbu vina iz Dubrovnika i drugi put kad se nakon smrti prve žene htio ponovno oženiti iz Livna. Najviše od svega, u karakternom smislu, odredila ga je distanciranost od bilo kakvih političkih procesa koji bi ga mogli dovesti do zamjeranja drugom čovjeku. Lovrenovićevog dida, prema njegovim riječima, također je na samom početku nove države i njenog režima, značajno odredilo kako se ponašao u životu, u konkretnim situacijama, u svom mjestu, prema ljudima koje je poznavao. Lovrenović ga je karakterizirao kao *poluzemljoradnika*,

(4) Ibidem

polutrgovca – hibridnu socijalnu kategoriju, karakterističnu za malograđanske socijalne sredine.(5) Napominjao je da je dida od samog početka nepodnošljivo razarao osjećaj pravde i cjelovitosti svijeta i to što su odjedanput, ni krivi ni dužni, počeli stradavati neki njegovi prijatelji i poslovni partneri, Srbi. Bio je oštro protiv nacionalnih podjela, mržnje i izdaje. Sina, koji je stao na stranu ustaškog političkog režima, a koji je u svojoj osnovi imao hrvatsku jednonacionalnu i velikonacionalnu ideologiju, protjerao je iz kuće. Trpio je čak i poniženja u vidu spavanja u ustaškim zatvorima, ali od izvornih humanističkih ideala nije htio odustati.

Autobiografski su i detalji vezani za pripovjedačeva religijska shvaćanja. U svojim dnevničkim zapisima pita se sljedeće: *Je li moguća vjerska kultura bez vjere? To je prvo. Drugo pitanje: i ako je moguća, šta je ova katolička kultura. Trostruko provincijaliziran, folkloriziran varijetet Evrope, njena minus n-ta potencija, k tomu, varijetet hibridiziran orijentalizmom, koji je opet i sam “nečist”, bosanski varijetet orijentalizma... Varijetetnost je tolika, da se pojava osjeća egzotičnom, stranom već i u prostoru hrvatske katoličke kulture (što je i sama skućena i varijetetna u odnosu spram Evrope), kamoli u odnosu na maticu, na zapadnoevropsko kršćanstvo.* (Lovrenović 2003: 56) A upravo kao glavni razlog za udaljavanje od religioznog djetinjstva, Lovrenović navodi snažni razilazak među vjerskom kulturom i vjerom. Nadalje, isto pitanje s kojim se suočavaju i pripovjedač i Lovrenović jeste pitanje suštinskih ostvarenja vjerske kulture. Vjera i u priči i u aktualnom Lovrenovićevom svijetu potpada pod materijalizacijske procese. Ono što je vjera u svojoj filozofskoj osnovi najedanput biva zamijenjeno interesno odgovarajućim ljudskim faktorom, i tu nastaje egzistencijalni problem. Pripovjedač je, u tom slučaju, određuje kao *trostruko provincijaliziran, folkloriziran varijetet Evrope, njenu minus n-tu potenciju* i k tomu još ko zna kakav sve varijetet, odnosno vrstu, podvrstu, promjenu, odstupanje i različitost od izvornog. Lovrenović je, u istoj ravni, posmatra kao praznu, mehaničku ritualiziranost svedenu na nekoliko ritualnih pokreta: obavezni

(5) Ibidem

nedjeljni odlazak u crkvu, uvijek isto sklapanje ruku uz neizostavno isповijedanje iz straha i u strahu od grijeha. Oba imaju jednak problem s vjerom – njenu preintenziviranu poljuđenost i ispranost te pretjeranu ritualiziranost.

Pripovjedač i Lovrenović jednakog su stajališta i prema nacionalnom određenju. Prateći Lovrenovićevu ličnu ispovijest⁽⁶⁾ uviđamo potpunu distanciranost od bilo kakvog nacionalnog određenja. Spram nacije čija je žrtva Lovrenović ne ostvaruje nikakav odnos. Ne koristi je kao žrtvom zasluženi štit, ne zamjera joj ni zapostavljenost sebe i svoje porodice kao njezinih povijesnih žrtvi, ne traži joj ni sažaljenje, ni uvažavanje, ni oslonac, iako bi prirodom dešavanja sve to i mogao. Lovrenović zapravo ignoriše moguću nacionalnu moć, a život, onakvim kakvim on danas za njega jeste, postavlja pred sebe kao povijesni izazov. Isto čini i pripovjedni glas romana. Lovrenović u intervjuu kaže sljedeće: (...) *Pokazivala mi je kako nacionalna i crkveno-religijska zatvorenost i samoljublje funkcioniraju kao moćan etički anestetik – u zametku potiru svaki poriv za objektivirano i kritičko gledanje na vlastite sramote, krivnje, zločine, guše sposobnost za empatijski odnos i osjećaj prema “tuđim” patnjama i žrtvama, pretvarajući se u prešutni općenacionalni koncenzus o vlastitoj nedužnosti i žrtvovanosti – u cijelu jednu lažnu historiju. To, što se isti obrazac ponavlja i u slučaju svih drugih naših malih nacionalnih zajednica i historija, samo je još pojačavalo potrebu za njegovim radikalnim odbacivanjem.*⁽⁷⁾ A na pripovjednom planu, ista misao je uobličena na sljedeći način: (...) *Ali određenje spram hrvatstva određenje je između ostaloga i spram dimenzije njegove “negativne” historije. Lako mi je za aspekt ustavne regulacije, političkih načela, tzv. objektivne povijesne ocjene; mislim na intimu, na samoidentifikaciju, na “autoegzorcizam”... Ljeto 1941. u “lijepoj našoj” sa svim svojim mitskim užasima, katastrofama i egzodus 1945, politički idiotizam Nezavisne 1941-45, novi ciklus pobjedničkoga užasa od 1945... Doživljaj je trajno kaotičan, u vrtoglavu registru od bolećivoga sentimenta do besane griznje i sarkazma...* (Lovrenović 2003: 57)

⁽⁶⁾ Misli se na Jergovićev intervju s Lovrenovićem iz 2010.

⁽⁷⁾ Ibidem

Autobiografski je i detalj iz pripovjedačevog života u Zagrebu. Sve ono što je u romanu opisano, od dolaska u Zagreb, preko prijateljstva s komšijama komunistima do konačnog mobiliziranja i očevog i ujakovog odlaska bez povratka, uistinu se desilo i Ivanu Lovrenoviću. Također, i brat mu je u Zagrebu umro od tuberkuloze, a on je iz Zagreba vraćen didu i baki u Mrkonjić Grad, dok je majka pokušavala izliječiti brata. U Zagrebu su se Lovrenoviću kao studentu dogodile i neobične zgrade u policijskoj upravi pri pokušaju vađenja pasoša tokom kojih je ispitivan o ocu, a koje su opisane na početku romana. Osjećaji egzistencijalnog nepripadanja i emocionalnog neprepoznavanja pri kasnijem dolasku u Sarajevo također su isti i kod pripovjedača i kod Lovrenovića, a što, opet, sve saznajemo iz direktnog Jergovićevog razgovora s Lovrenovićem.⁽⁸⁾ Konačno, kad se vratimo Genettovom razumijevanju autobiografije, uviđamo da su u nepotpisanoj bilješci s početka romana pričom izjednačeni pripovjedač, lik i autor, ali nigdje ne piše da riječi izgovara autor, odnosno, nema poistovjećivanja pripovjedača i lika s autorom. Djetinje uspomene iz Jajca i Varcara, predočene odlomcima u prologu, *Za nestale svoje, Jajce, vaj Jajce* i *Nestanak Varcara*, također su autorove uspomene, ali se opet ne navodi da ih izgovara autor. Autor, također, nije poistovjećen s pripovjedačima (didom, majkom i Josipom Jablanovićem) ni u centralnom dijelu priče, *Liber memorabilium*, bez obzira na mnoštvo autobiografskih poklapanja romaneskne priče s autorovim životom. Pojašnjavajući način nastanka priče, sklopljene odvajanjem živih slika od usmene kućne predaje i ljetopisa župe fra Anđela Jablanovića, glavni lik, Josip Jablanović, postaje metadijagetički pripovjedač. Josip svakako pripada primarnom dijagetičkom univerzumu, ali istovremeno ima i vanjsku funkciju komentatora, odnosno pojašnjivača teksta, čime dobiva svoju metatekstualnu ulogu.

S epilogom je isti slučaj kao i s prologom, priča odgovara realnim određenjima autorovog života, ali se autor ne poistovjećuje s pripovjedačem i likom. Dakle, na dosta mjesta u romanu autor je do te mjere približen pripovjedaču da je o *Liber memorabiliumu* moguće govoriti kao o

⁽⁸⁾ Ibidem

svojevrsnom autobiografskom romanu, odnosno biografskoj priči, u kojem je u primarnu romanesknu priču ugrađeno mnoštvo autobiografskih detalja, odnosno stvarnih određenja autorovog života.

Postmodernistički književni postupci se u romanu *Liber memorabilium* prepoznaju u njegovoj strukturi. Osim žanrovske hibridnosti, koja podrazumijeva suodnose romana, poezije, putopisa, dnevnika i memoara u jednom, i prekodiranja svih mogućih žanrovskih formi, a primarno memorabile, ovdje je prisutan neobičan kompozicijski fenomen djela. Riječ je o tzv. *montažnoj kompoziciji*,⁽⁹⁾ odnosno kompoziciji koja odražava zbir glasova. Montažna kompozicija romana znači da djelo nije nastalo iz čiste fabularne priče, niti je fabulu nakon čitanja moguće ispričati, već da je roman sklopljen od određenih, ranije postojećih, segmenata. Ti segmenti podrazumijevaju sljedeće: knjige, rukopise, dokumente, fotografije, bilješke, nacрте, arhivalije i uspomene, stričev ljetopis i majčinu kutiju. Značajan dio priče izveden je iz kućnih uspomena i tiče se članova autorove porodice. Prema tome, *Liber memorabilium* određuje se, također, i kao porodična hronika. Sve to, Lovrenović, u svrhu nastanka djela, koristi na sljedeći način.

U uvodnoj nepotpisanoj bilješci, za koju smo iz prethodnog obrazloženja o autobiografskim detaljima djela mogli zaključiti da je izgovara metadijagetički pripovjedač, pobrojavaju se iz rata spašene obiteljske uspomene i zaključuje sljedeće: *Tako se sklopio jedan krug usuda, o kojemu govori ova knjiga, ili od njeg još bolje – sam način na koji je nastala.* (Lovrenović 2003: 12) Upravo ova citirana rečenica podrazumijeva autorovu metatekstualnu ulogu u djelu. Metatekst nadalje podrazumijeva komentar na određeni tekst, a u skladu s takvim određenjem, autorova uloga u ovom dijelu romana bila bi komentatorska ili pojašnjivačka. Takav upliv autora u djelo svojstven je poetici postmodernizma. U centralnom dijelu romana, naslovljenom *Liber memorabilium*, još jedanput se metatekstualno pojašnjava način na koji priču sklapa aktuelni pripovjedač, Josip Jablanović: *Sad pristupa tome poslu, njegovu prvom krugu. Što mu je na raspolaganju: a) ljetopis župe V. fra Anđela Jablanovića, b)*

(9) Termin uveo Enver Kazaz u emisiji *Nedjeljna lektira*, <https://youtube.com/watch?v=JvOQBM2mLiQ>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:34

usmena kućna predaja, i ono malo papira što ih ušćuva kućna briga, c) žive slike, razderane krpe pamćenja – neke iz svojih dubina isplutavaju same, vuku druge za sobom, neke se uloviti ne daju nikako, zna za njih samo po težini kojom pritiskuju dno pamćenja i po snovima čiji okus – samo on! – ostaje po čitav dan na nepcima. Njegovi izvori i njegova baština. (Lovrenović 2003: 82)

U istom, metatekstualnom kontekstu, autorski je određena i majčina kutija uspomena: *Tvarno, za baštinika uspomena sav je stao u njezinu kutiju i ono ušćuvanih knjiga. Iz toga on gradi sliku i lik Ivana Jablanovića, nekad blisku i izoštrenu, nekad daleku i razlivenu.* (Lovrenović 2003: 123) Isti slučaj je i sa sačuvanom kućnom bibliotekom, uz čiji spomen stoji metatekstualno objašnjenje u vidu sljedećih riječi: *Tako se jasno vidi: nastanak ove male biblioteke podudara se s godinama njihova života.* (Lovrenović 2003: 124) I konačno, na kraju romana, opet stoji nepotpisana napomena, ovaj put bilješka o nastanku, u kojoj se metatekstualno još jedanput pojašnjava i konačno priznaje konkretan način nastanka ovog djela. O tome Majić iznova zaključuje: *Na početku, kao i na kraju knjige, komentarom je dan kontekst, komentar je postao krhki jamac “smisla” koherentnosti tekstova uključenih u knjigu.* (10)

Do tekstova od kojih je sastavljena ova knjiga autor je mogao doći samo zato što su prethodno bili objavljeni u časopisima i novinama... Svi su oni, dakle, iskopine i krhotine, lapidarij jedne osobne književne arheologije... Različitih diskursa (proza, dnevnik, esej, novinski tekst...) a tisućom unutarnjih veza vezani, ovi tekstovi (ne i desetine drugih, odbačenih) gotovo su se sami od sebe sklopili u Liber memorabilium. (Lovrenović 2003: 155) Ovim dolazimo do trenutka kad možemo poentirati simboličko određenje naslova, *Liber memorabilium = knjiga sjećanja* (lat.).

Još jedna postmodernistička odrednica romana, zastupljena u znatno manjem obimu od prethodno objašnjene, jeste citatnost. Ostvarena je gotovo na koricama romana, Heraklitovom izrekom *Rat je otac svega i svega kralj / jedne je pokazao kao bogove / druge kao ljude / jedne je učinio robovima / druge slobodnima.* (Lovrenović 2003) Njome je Lovrenović

(10) Ibidem

tek nagovijestio okvir romana, predstavljajući rat za povijesni fenomen koji nužno mijenja općenitu sliku svijeta. Druga izreka je Pascalova, data na francuskom jeziku (*L'homme n'est ni ange, ni bete / et le malheur veut que eui veut / faire l'ange fait la bete*), što bi u prijevodu na bosanski jezik glasilo: *Čovjek nije ni anđeo ni životinja; nevolja je u tome što ga svaka prisila da bude anđeo pretvara u životinju.*(11) U slobodnom tumačenju, najjednostavnije rečeno, ova je izreka usmjerena ljudima i svemu onome što su svijetu učinili.

Razmišljanje o postmodernističkom određenju Lovrenovićevog *Liber memorabiliūma* poentirat ćemo stručno-teorijskim osvrtom Davora Beganovića koji u svom tekstu "Enciklopedist Bosne koji to ne želi biti" u istom kontekstu navodi sljedeće: *Dok Kiš u Obiteljskoj trilogiji, ostaje vjeran kasnome modernizmu (u vezi s francuskim "novim romanom"), Lovrenović je odan poetici postmodernizma. Iz nje proistječu dvije središnje komponente romana: prva sadržajna – povijest, a druga formalna – fragmentarnost. Te dvije komponentne koreliraju kako bi iz prividne nekoherentnosti stvorile raspršeni postmoderni tekst u kojemu načelo kontigencije na sebe preuzima ulogu stožera.*(12)

Vremenski okvir sačuvanih sjećanja podrazumijeva period od 40-ih godina dvadesetog pa sve do početka dvadeset i prvog vijeka. *Nepotpisana bilješka* s početka romana, smještena u vremenski kontekst posljednjeg rata u Bosni i Hercegovini, osim što metatekstualno objašnjava način nastanka romana, neposredno određuje i idejni okvir priče. Dotadašnje stvaranje pisanjem, bilježenjem, arhivarenjem, čuvanjem dragocjenih trenutaka od zaborava, planiranjem i učenjem, zamijenjeno je jednom jedinom misijom – ostati živ. Težina onoga što se moralo prepustiti vremenskoj neizvjesnosti mjerena je neispričanim pričama, papirima na kojima su čuvana stoljeća sa svojom bogatom poviješću i riznicama kulturološkog i epistemološkog blaga, i samo jednom mogućom željom – za neprestanim stvaranjem. Bol zbog napuštanja pojačavala je svijest o stalnom

(11) <https://www.sbperiskop.net/kultura-i-zabava/knjizevnost/viktor-zmegac-ima-li-povijest-smisla>

(12) <https://www.jergovic.com/ppk/?o-autoru=10>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:15

ponavljanju dehumanizacijskih i necivilizacijskih zlodjela, koja čovjeku i životu oduzimaju prirodno pravo na svrhu i smisao. Barbarska mržnja ponovo je zaprijetila potpunim nestankom jednoj kulturi i čovjeku u njoj. Rušilačka energija s primarno fizičkog prelivena je i na značajno egzistencijalno. *Bilješka o nastanku* s kraja romana, kao nastavak metatekstualnog objašnjenja romana, svjedoči, također, i o značaju bilježenja i vrijednosti pamćenja. Sačuvana sjećanja na događaje iz Drugog svjetskog rata nisu zadržala samo uspomene na draga lica i fizičke predjele, već su, mnogo važnije od toga, zadržale, svijetu nikada potrebnije, humanističko-prosvjetiteljske ideje. U skladu s tim, najjača ideja *Liber memorabiliuma* jeste suprotstavljanje ratu, kao vremenskom i tematskom okviru priče. Moguća je zahvaljujući bibliotekama koje su sačuvale dio građe najraznovrsnijih žanrova, *a tisućom unutrašnjih veza vezanim*. (Lovrenović 2003: 155) Počiva na protivljenju snage pamćenja i bilježenja rušilačkoj snazi rata. Obnovljena je nakon posljednjeg rata u Bosni i Hercegovini, fragmentarnim sklapanjem sačuvanih spisa u jedan roman, u čijoj fabularnoj osnovi leži priča o ratovima unesrećenoj porodici, koja na svojoj ljudskoj veličini dobiva stalnom pričom protiv rata. Glavni lik se vraća sačuvanim uspomnama iz zapaljenog stana na Grbavici, iz kojeg je ratne '92. protjeran, sakuplja iz plamena spašene bilješke s personalizovanim pričama običnih ljudi iz Drugog svjetskog rata i tako pruža višeglasje pobune svakom vidu nacionalne ideologije, militarizirajućih procesa i fašistoidne politike. Konačna autorova nakana postaje utoliko važnija zato što govori o zlu u historiji, koje se, nakon '39. čitavom svijetu, '92. ponovilo Bosni i Hercegovini. Dakle, romaneskna priča uključuje dva povijesna zla, posljednji rat u Bosni i Hercegovini, koji je autora inspirisao na stvaranje ovako strukturiranog romana, i Drugi svjetski rat, čija mu sjećanja pomažu da dokaže destruktivnu moć zla u historiji. U skladu s tim, metadijagetički pripovjedač u romanu, istovremeno izjednačen s autorom, pita se sljedeće: *Čovjekovo zlo je historija, njezino prvo ime je rat, drugo narod, kako u njoj sačuvati dušu?* (Lovrenović 2003: 147), čime ujedno nagovještava i snažnu etičku angažiranost djela.

Okvirna priča romana jeste priča o nestalom ocu iz Drugog svjetskog rata, neprestanoj nadi da će se odnekud pojaviti i utopijskom

čovjekovom pokušaju da pomogne u pronalasku. Ispričana je već u prvom poglavlju, *Za nestale svoje*, u kojem Crveni križ, radio Pariz i ljudska nagađanja postaju nužni mikroelementi mogućeg očuvanja mentalnog spokoja i ljudskog dostojanstva na sve načine poniženog čovjeka 20. vijeka. Aktuelni pripovjedač, rođen 1943. godine, nije mogao upamtiti oca, već ga je nastojao oživjeti preko sačuvanih kućnih uspomena, koje su usput otkrile ne samo očev lik, već i neizbježno zlo historije. Prva sjećanja, ispričana u odlomcima *Jajce*, *vaj Jajce* i *Nestanak Varcara*, vezana su za Jajce i Varcar, dvije kulturnopovijesne bosanske kolijevke, urušene pod pritiskom društvenog zla. Jajce, smješteno u dubokoj bosanskoj unutrašnjosti, bdjelo je nad stoljećima povijesnih uspomena, rimskim zdanjima, srednjovjekovnim nekropolama, kraljevskim bedemima i stranim osvajačkim čizmama, a ostalo samo epitafom: *Na vrhu grada kamena podlaktica sabljom uzmahuje; na pozdrav, na prijatnju li, ili na oboje? Ruka sama, i sablja. I perjanica. Na kamenu. Glasovi, lica, kobi – u Vrbas se sve survalo, Pliva oplakala, Klepsidra pijeskom zatrpala. Jajce – zvijezdama drug.* (Lovrenović 2003: 22) A o sudbini Varcara dovoljna je samo jedna rečenica: *Nikada više neće se s varcarskih džamija začuti ezan, ni sa crkve svetih apostola Filipa i Jakova zdravomarija.* (Lovrenović 2003: 23) Prve na udaru bile su bogomolje, nositeljice kulturoloških vrijednosti grada. Ratne mržnje nisu pošteđene ni crkve ni džamije. Eksplozivni, buldožeristi, trudbenici, udarnici, vojnici s automatskim puškama i kanisterima goriva, ogrezli u ideološkim mržnjama zaraćenih strana, uništavali su jednu po jednu, istovremeno poništavajući nekadašnje kulturne vrijednosti. Nekada multietničke i multikulturne sredine, postale su najedanput psihička tamnica naroda, iz koje su spašeni samo oni što su već odavno mrtvi. *U cijeloj zagonetki i galami oko identiteta mene stvarno zanimaju samo dva aspekta: individualni, kao svemirska neponovljivost osobe, te mali, lokalni, vernakularni identiteti, koji se izgrađuju u mikro-sredinama, u neponovljivoj konkretnosti ljudskih zavičaja, govora, običaja. I koji su, baš kao i ljudske sudbine, tako surovo gaženi i ništeni od Kolektivnih Identiteta, od Historije, Nacije, Države, pa im spasa nema osim u našem sjećanju i našim pokušajima da tom sjećanju damo čvrsti oblik – književni, recimo. A i to je najčešće*

iluzorno...(13), istaknuo je Lovrenović u priči o svojim pripovjednim postupcima. Jedan od takvih identiteta bio je don Niko, formalno određen za katoličkog vjerskog poglavara, ali čovjek koji je istinski služio dobroti svakog ljudskog bića. Nije dizao ruku niti uz jednu vlast, nije se sklanjao od sopstvene odgovornosti u pomoći drugom, niti je pomagao u prikrivanju zla, odakle god ono poticalo. No, takav kakav je bio, human i pošten, najedanput je postao suvišan zajednici ogrezloj u ideološkom zlu. A svi oni koji su pred takvom stvarnošću bili melanholični, ponosni i gadljivi, skončali su prije nego što je isto zlo i započelo svoje svestrano destruktivno djelovanje.

Mnogi bi onda za njih slične, poput još nedoraslog dječaka Milenka, rekli da su se spasili, jer je iz tako određene stvarnosti – za koju pripovjedačev did kaže: *Taj grad je zbrisan, zbrisana je i ta historija. Ovo sada počinje neka nova – bez crkve i džamija, bez kroničara, bez povijesti. Samo tupo postojanje: tupo, pijano, povremeno ozvučavano rafalima i detonacijama.* (Lovrenović 2003: 24) – bijeg u smrt postao jedini spas. One koje smrt nije uzela sebi zadesila je egzistencijalna drama. Uslijedila su prinudna premještanja civila, raseljavanja čitavih porodica, primoravanja na dobrovoljna napuštanja kućnih ognjišta i prepuštanja lične imovine općinskim nadležnim organima na upravljanje i korištenje. Nakon destruiranja sveopćih kulturalnih obilježja, započela su pojedinačna porodična uništenja. Iz Varcara su potekla i prva pripovjedačeva saznanja o ratu, o kojima je priča započeta poglavljem *Did govori*, a potom nastavljena centralnim dijelom romana. Did Matija govorio je o Švabinim mobilizacijama, sve većem broju gradskih osmrtnica na kojima su bivale slike donedavnih domaćina i pokušaju onih preostalih da izbjegnu gotovo neizbježno zlo. Zamjena za smrt bila je fizičko izrabljivanje u rudnicima, vuča rude od zore do mraka, uz skromni ručak i cjelogodišnje izbjivanje od kuće. Oni koji nisu bili u rudnicima bježali su čak i do rumunske granice u očajnom pokušaju spasa. Svakako, kao i u svakom zlu, bilo je i onih koji su nastojali profitirati pa su tako lopovi, hajdučije, trgovci

(13) <https://www.google.com/amp/s/www.vijesti.me/amp/208247/lovrenovic-pripovijedanje-je-uvijek-potaknuto-licnim-obiteljskim-i-zavicajnim,-pristupljeno:20.2.2021.u15:21>

haračlije, hodže škrci, pijanice, rasipnici, ljenjivci, lašci, izrabljivači, nasilnici i ostala malograđanska svita počeli ispunjavati ratnu hroniku svakodnevnih kasablijskih zbivanja. Dok je za jedne bio kuga i pomor, u figurativnom značenju riječi, za druge je rat bio prilika za korist i užitak. Upravo na taj način mjerila se i ljudska vrijednost, u kojoj je korist odveć počela zamjenjivati smisao. Humanost je postala tolika nepoznanica da je jedan učitelj olovku zamijenio puškom i, namjesto razreda, za sobom poveo četničku trupu, zapovijedajući zločine i komandujući mržnjom. Situacija se dodatno zakomplikovala osnivanjem Nezavisne Države Hrvatske, političkog projekta totalitarnog uređenja, koji je za cilj imao uspostavu apsolutne hrvatske vlasti nad jednom teritorijom, uz istovremeno snažne rasne, diskriminacijske i represivne procese nad drugim nacijama. Negatorski stav pripovjedačeve porodice prema novonastalim društvenim okolnostima očituje se u nizu primjera iz života pripovjedačevog dida Matije. Konačno, ni autorovo ime u kulturnom svijetu ne bi bilo ni upola veliko da nije uspio pronaći načina u pružanju otpora onima koji su kulturnu sredinu počeli prekrajati ideološkim granicama. Spustivši se među običan svijet, uvidio je da klice zla ne niču među njima, već među bosanskim namjesnicima, vlastodršcima i ideološkim poklonicima. U odbranu takve istine prvi staje did Matija, koji iako Hrvat po nacionalnom određenju, a i katolik, ne priznaje ideološki nametnutu mržnju i govori o etnički drugima, komšijama Srbima, religijski određenim pravoslavicima, kao o najbližim prijateljima. – *Ali, vi ste zalazili u tu kuću, vi ste... – Zalazio, kažeš! Ne zalazio, već ulazio ko u svoju kad god sam htio. S tom kućom mi je i otac bio u dosluku, a s Gojkom sam ko s bratom... – I, oružje ste morali vidati? – Da ti kažem, gospodine! Potpisati mogu samo da su to dobri ljudi i čestiti domaćini, ni o kakvom oružju ne znam, a ako ti treba – eno puna čaršija fukare, pa nek ti potpisuje kome nije stalo do duše. I puštaj me, da ne dangubim...* (Lovrenović 2003: 102) Najjači glas protivljenja nacionalizmu i ideologiji did Matija upućuje najbližem rodu, mlađem sinu, Blažu Baniću. Odmah po osnivanju Nezavisne Države Hrvatske, Blaž se priklonio ustaškoj vojsci, zvaničnoj komandi Nezavisne Države Hrvatske, i po gradu počeo sprovesti ustaški fašistoidni režim. Stričev ljetopis pamti ga ovakvog: *Na Blažu*

Baniću vidi se da nije srastao s važnom dužnošću: napregnut je, nijedan gest mu još nije rutiniran. Trudi se da mu svaka rečenica bude puna smislom, književno sročena i cjelovita, a svaka se lomi prije svoga kraja, tako da se mladi logornik počinje osjećati sapet u krš polomljenih rečenica i njihovih neizgovorenih završetaka. Uzrujava se i znoji po kičmi i ispod pazuha. (Lovrenović 2003: 103) Did Matija ne samo da ga nije podržavao, već je bio radikalno do te mjere da ga je zauvijek otjerao iz kuće: Matija Banić je sišao niz čaršiju ne gledajući ni u koga, unišao u kuću težak kao planina, upitao ženu: – Gdje je onaj? –, svi su znali da misli na Blaža, odgovorila je: – Gore u uredu –, protisnuo je: – Pošalji dijete, neka mu rekne da kući ne dolazi, eto mu, kud hoće! – Isto jutro dao je da se pošalje brzogav kćeri u Zagreb: – Blaža mi više ne spominji, nikad. Ako ti kad izbije na vrata, zabranjujem ti da ga primiš! – Naredio je da mu se napravi krevet i legao bez ručka, valjda prvi put u životu. (Lovrenović 2003: 112) Did Matija birao je stvaranje namjesto razaranja. Njegova prva zapovijest bila je rad. Stvarao je skroman i jednostavan život, obilježen vjerom, ali nikako bogomoljstvom, u kojem je uvidio puku ritualiziranost. Rad je Bogu najdraža molitva, a oltar neka liže ko je besposlen (Lovrenović 2003: 121), govorio je did i vraćao se svojim zemljoradničkim poslovima. Umjesto na stranu ideoloških podjela, stajao je na stranu sveopće humanosti: Sve je u Matiji Baniću bilo navijeno po zemlji i njenim urednim i temeljitim zahtjevima, a preko njih – po hodu zvijezda i njihovih mijena. Kad se odatle gledaju zahtjevi ljudi – moraju biti sitni i beznačajni. A svojih nije ni imao. Sve se nekako može ostaviti i podesiti prema sebi: magaza i birtija, čak i kuća, ali kako zemlju ostaviti? Ona ne pita je li rat, niti se podešava prema njemu. Oreš, siješ, žanješ, kosiš, vršeš – kad je vrijeme i kad se mora, ne kad ti se može i kad hoćeš. (Lovrenović 2003: 89) Živeći po zakonima prirode, didu je bilo lahko predosjetiti ljudske postupke i naslutiti moguća dešavanja pa je tako pogodio i dužinu rata u Bosni i Hercegovini: do tri godine, koliko da se zemlja odmori a ne podivlja – ne može duže... (Lovrenović 2003: 90) Uz dida, povijesnu ulogu u vremenu označenom trenutkom od izuzetne važnosti, ima i fra Anđeo, stric pripovjedačevog nestalog oca. Zajedno sa didom, dijelio je jaz prema ideološkim podjelama i gađenje prema svakom obliku mržnje.

Govorio bi *Ako je Bog jedan, i mi smo jednaki pred njim* (Lovrenović 2003: 113). On svoj zadatak vidi u bilježenju, s jedinim mogućim ciljem ostvarenim u pamćenju, no kako je povijesni trenutak već odavno pomjeren iz svog prirodnog određenja u okvir ideološkog djelovanja, fra Anđeo nikako nije mogao biti miran u sebi predodređenoj misiji. Od njega su se neprestano zahtijevali smisao rada i stav prema onome što bilježi, a najveći nedostatak bio je izostanak socijalne simpatije. Glavni problem probudila je rečenica napisana na dan osnivanja Nezavisne Države Hrvatske: *Na 10/IV, na sam Veliki Četvrtak, kada su u crkvi zanijemile orgulje i zamrla svaka radosna pjesma, proglašena je Nezavisna Država Hrvatska.* (Lovrenović 2003: 109) Nacionalne vojskovođe i ideološki tirani stereotipno su u nju učitali fra Anđelov mrziteljski stav prema njima i započeli oštru psihološku torturu nad ljetopiscem. OGREZLI u mržnji, zaslijepljeni tiranskom moći i poneseni fanatičkim idejama, zaboravili su da rečenica govori upravo o kulturi koju u tolikoj mjeri zloupotrebno veličaju. Veliki Četvrtak kršćanski je spomendan Isusove posljednje večere, obilježava se u četvrtak prije Uskrsa, a odlikuje gašenjem zvona sve do slave na Veliku Subotu. Više negoli od njegove oštre etičnosti, izražene samo jednom sebi i svijetu dovoljnom mišlju, *Mogu ja državu i narod nositi u njedrima, možda i nosim, ali mora se odnekud znati da je bilo tako kako je bilo a ne onako kako nije* (Lovrenović 2003: 108), društveni sistem se vrlo snažno pobojavao istine da se fra Anđelov ljetopis ne bavi svjetskim brigama, nego samo jednom kasabom. A upravo taj strah, od raskrinkavanja kasablijskih događanja, ukazivao je na nepravdu i nečovječnost jednoga sistema.

Stričev ljetopis početak rata pamti po huliganskim radnjama jugoslavenskih vojnika, koji su prethodili dolasku Nijemaca. Ozbiljno se razmišljalo o mirnoj predaji i Srba i Hrvata i Muslimana, no sukob je ipak izbio i gubici su bili samo na nenjemačkoj strani. Po uspostavi ustaške vlasti, uslijedili su progoni Srba, Židova i Roma. Poneki pravoslavci iz Grahova, Knina, Bugojna i Banje Luke odlučuju prijeći na katoličku vjeru, ne bi li sačuvali živu glavu, dok avionske bombe ruše njihove crkve. Dolazi do ograničenja kretanja, zabrane trgovanja među seljacima, dok u preostalim gradskim trgovinama cijene namirnica enormno rastu.

Ubrzo, dižući jedan po jedan četnički ustanak na području istočne Hercegovine, komunisti se pridružuju četnicima i dolazi do općeg ustanka u državi. Na komunističku vlast gleda se kao na vlast koja je protiv vjere i privatne imovine, povezana s Rusijom, zabranjena i progonjena u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Na taj način, dok evropska i svjetska ratišta vode strašne bitke i bilježe velike ljudske gubitke, u Bosni i Hercegovini istovremeno započinje sveopći građanski rat. Nestalog oca, mladog filozofa, vrsnog poznavaoa latinskog i francuskog, poštenog i učenog, Josip je oživio iz sačuvanih kućnih uspomena, a upoznao pomoću vrijednog štiva spašene kućne biblioteke, za koju je otac, kao i svaki biblioman, naivno vjerovao da će jednoga dana biti mira i vremena da se pročita. Jedno vrijeme bio je izabran i za kotarskog predstojnika, no socijalne okolnosti koje su ga primoravale na represivan odnos prema Srbima, Židovima i Romima značajno su ga distancirale od, izvorno, važne pozicije. Izreke koje je baštinik uspomena nalazio podvučenima u knjigama koje je otac čitao, a koje su se mahom ticale vjere u dobro, nade u budućnost, važnosti čovjekove veličine, spoznaje i poniznosti, kao da su nagovijestile njegovu sudbinu. Poziv Nezavisne Države Hrvatske na mobilizaciju, stigao tri dana pred početak rata, nije htio pocijepati kako mu je prvi komšija, inače komunist, Iveljić, savjetovao, već se odlučno odazvao davno položenoj domovinskoj zakletvi i, ispostavit će se, zauvijek nestao. Sklapajući fragmente tako određenog povijesnog trenutka u jedan kompoziciono zaokruženi opus, Lovrenović istovremeno piše i roman društvene drame.

Povijesni značaj koji je did Matija vidio u pripovjedno aktuelnom vremenu značio je potpuno prekodiranje svih dotada ustaljenih društvenih obrazaca. Na taj način, došlo je i do smjene političkog sistema, pri čemu je novouspostavljeni porodio čitav novi koncept društvenih vrijednosti i mjerila. Postojeći, ustaški sistem, logornik je odredio ovako: *Danas, kada smo pristupili novim idejama a odbacili ideje individualističke i demokratske, čitav narod postaje jedna obitelj... Pojedinci, pojedine osobe, pojedini ljudi prestaju vrijediti, osim ukoliko su članovi narodne zajednice. Ne može više biti tzv. individualista, ne može biti da država, kao najsavršeniji oblik narodne zajednice, služi dobru i probitku pojedinaca*

nego ima sve biti usredotočeno na to, da služi općenitosti zajednice. (Lovrenović 2003: 106) Novi, komunistički sistem za cilj je imao brisanje svježe ucrtanih ideoloških granica, otklon od podjela i strogu zabranu nacionalističke privilegiranosti. Bio je etički nužan u pokušaju spase-nja svijeta od onoga što je Enver Kazaz prepoznao kao *ontološku sliku historije kao stalno obnovljive tragedije*(14) jer bi svaka naredna moguća podjela bila obećavajući zametak novog povijesnog sukoba. Zaživio je u krugovima običnih ljudi, koji su se i počeli ponašati kao obitelj. Majčine uspomene iz centralnog dijela priče, *Liber memorabilium*, čuvaju sjećanje na zajednički život s komunističkom porodicom Iveljića. Sve su dijelili, zajedno se veselili, branili jedni druge od komšijskih nasrtaja i osuda, upozoravali na opasnost, podržavali u idejama napretka i uvijek bili sretni ako bi jedni drugima imali nešto dati.

No, nakon crkve, gdje ispred kutijica za prikupljanje lemozine, pored kategorija za žive svoje i za mrtve svoje, nije bilo kategorije za nestale svoje, problem je nastao u školi, institucionaliziranoj društvenoj ustanovi koja je još uvijek služila nacionalnoj ideologiji. Tamo bi se Josip prepoznao kao dijete zločinca, a ne čovjeka koji se odazvao domovinskom pozivu na odgovornost. Neugodnosti su počele već prvoga dana kad je prvi put čuo da mu je otac ustaša. Osim što je sve vrijeme stezao šake i skrivao suze, rastužen stihovima dječijih ratnih pjesmica, (...) *Tvoj je otac poginuo / u šumi je njegov grob / Branio je tebe sine / da ne budeš tuđi rob* (Lovrenović 2003: 145), Josip nije shvatao više ništa, sem da sada u Varcaru postoje dvije strane, naša i njihova, a da on zbog nečega pripada toj drugoj. *Sliku svijeta, skoro cijelu, ispunjavao je rat. Ali, bile su dvije: kućna slika, i slika školska, njihova. U njemu su rasle i popunjavale se svakodnevno, obje nemilosrdno jednostavne, i jedna drugu potirale. Kućna slika bila je intimno njegova, njihovu je mrzio. Ne samo što je poništavala smisao i gorku ljepotu kućne, nego je oduzimala pravo na tugu, na grobove. Na kućnoj slici (zbirka prizora propasti!) ovo lice s fotografije bilo je pravedni mučenik, na njihovoj pripadalo je silama zla. Ni na jednoj ni na drugoj osim za naše i njihove nije bilo mjesta za bilo šta treće, za*

(14) Ibidem

drukčije, za pojedinačno... (Lovrenović 2003: 146) U glavi malog Josipa došlo je do sudara dviju istina o ocu – kućne i školske, odnosno, kućnih naracija i zvaničnog/politički projektovanog pamćenja. Majčine uspomene pamte očeve riječi pri odlasku u rat, kad kaže: *Samo sam dvije zakletve u životu položio, državi i ženi. Ako prvu tako lako pogazim, što će tek biti s drugom.* (Lovrenović 2003: 137), što govori da se otac samo odazvao domovinskom pozivu, bez naznaka bilo kakve zločinačke ideje, koju školska slika uzima za službenu istinu.

Upravo ta sačuvana kućna sjećanja ne daju Josipu da olahko prihvati politički projektovanu školsku istinu. Neugodnosti zbog oca nisu prestale ni u mladosti. Putovnicu je dobio vrlo teško jer je policijski službenik sumnjao da ide u posjetu ocu, koji se skriva negdje u svijetu. Nisu izostale ni provokacije u vidu turističkih razglednica iz Los Angelesa na kojima otac pozdravlja i pita za zdravlje. Kategorija nestalih, na koju se već uz neprestanu patnju bio počeo navikavati, postala je sve manje i manje psihički izdrživa. Istina se najedanput ideologizirala i podredila socijalnoj hermetičnosti i etičkom destruktivizmu. Otkrivajući takve ideološke mrlje, priča se subverzivno okreće i prema, idealno predstavljenoj, sadašnjosti, odnosno komunističkom sistemu, iako je sve vrijeme primarno okrenuta protiv ranijeg, ideološki obojenog sistema. No, postavljajući pripovjedača kao valorizatora plasirane kvaziistine, Lovrenović u njega ukiva oprez prema procesu viktimizacije, budeći njegov prirodni otpor prema veličanju ili prikriivanju bilo čijih ratnih podviga pa tako i vrlo važnih, komunističkih zlodjela. Služeći društvenoj angažiranosti, izgovorena je sveopća istina i spriječen mogući društveni tabu, koji bi mogao nastojati prikriti partizanske zločine. Kako bi opstala vjera u etički angažman djela, postavljeno je i retoričko pitanje koje se ticalo odgovornosti pojedinca: *Muka razapinjanja je počela kad mu se slika ukazala nepobitnom činjenicom: jesu li ruke ovoga dragoga, ovog čistog i blagog lica – ruke zla?* (Lovrenović 2003: 146) S etičkim ključem u Josipu izražen je, vjerovatno neočekivani, otpor prema ocu, zbog pripadanja ustaškom pokretu i sumnje u to da su i njegove ruke okrvavljene. Josip ne može biti siguran je li i njegov otac zločinac ili ipak nije, no u tim trenucima uviđa nešto, na sveopćem planu, bitnije, a to je da društvo

proizvodi proizvoljnu istinu o sudbini njegova i na milione drugih očeva. Svrstavaju ih u nestale, a po svemu sudeći, čim su svrstani među sile zla, oni su, zapravo, ubijeni. Na taj način, sumnja se prirodno usmjerava i prema kanonskoj istini, historijski proizvedenoj i društveno priznatoj. U toj sumnji, ljudska svijest i stečeno znanje postaju konkurenti zvaničnoj historijskoj istini (historiografiji) i dolazi do razotkrivanja nove stvarnosti. U stručno-teorijskom smislu ta nova književnost poznata je kao *historijska metafikcija* (15) koja za cilj ima preispitivanje i predstavljanje prošlosti u fikciji ili historiji te njezino otvaranje prema sadašnjosti s glavnom namjerom da je zaštiti od utopističkog određenja i teleologizma. Tako određena romaneskna priča istovremeno porađa i još jednu u nizu žanrovskih određenja *Liber memorabiliuma*, a riječ je o novopovijesnom romanu, čija se struktura također zasniva na oprečnom odnosu pojedinca i historije. U razgovoru o romanu za emisiju Nedjeljna lektira, Lovrenović ističe: *koliko ima obitelji, toliko ima historija odozdo, personalizovanih istina*, (16) čime direktno ukazuje na potrebu suprotstavljanja kanonskoj, većinski ideologiziranoj, nacionaliziranoj i sakraliziranoj istini. Ovako tematski višeslojna priča, pored primarnog otpora ustaškim fašistoidnim oblicima vlasti iz Drugog svjetskog rata, istovremeno pruža niz drugih otpora, uvijek i iznova usmjerenih ka nacionalnim podjelama, ideologiziranju vjere i političkim manipulacijama. Na taj način, zadržava se izvorna ideja čuvanja humanističkih vrijednosti, kakve su rad, istina i pravda, okvirno nagoviještene u nepotpisanoj i bilješki o nastanku s početka, odnosno kraja romana. Kako bi sačuvao idejnu nit priče, čiji je cilj spasenje svijeta iz društveno montiranih procesa nestanka porodica, povijesno bogatih kultura i čitavih nacija, Lovrenović je u romanesknu strukturu ugradio značajan kulturalni sadržaj. Sama ideja da se sačuvane kućne uspomene ožive pisanjem morala je biti nakana za spasenjem jednog povijesnog oblika življenja, a samo pisanje jeste svojevrsna kulturna manifestacija. Kako

(15) Pojam uvela Linda Hutcheon u knjizi *Poetika postmodernizma: istorija, teorija, fikcija*.

(16) <https://youtube.com/watch?v=JvOQBM2mLiQ>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:34

kultura podrazumijeva široku sferu socijalnih djelatnosti, počevši od umjetnosti preko religije do jezika, tako su i Lovrenovićeve personalizovane kulturalne priče potekle iz najrazličitijih oblasti, a od povijesnog značaja, najreprezentativnije su one o Matiji Divkoviću i fra Anđelu Zvizdoviću iz odlomaka *Iskušenje fra Matije Divkovića u Mlecima* i *Zvezdani plašt*.

Općepoznata je povijesna istina o Matiji Divkoviću, katoličkom svećeniku iz reda bosanskih franjevaca, koji je prvi napisao tekst na narodnom (pučkom) jeziku te tako otpočeo franjevačku književnost u Bosni i Hercegovini. No, Divkovićeva veličina nije samo u objavljivanju *Nauka krstjanskoga*, već u njegovom reformatorskom nastojanju da pomogne svojoj vjerskoj zajednici i olakša njihovo zajedničko crkveno službovanje tako što će ukloniti svaki vid crkvene hermetičnosti koji onemogućava običnom puku da razumijeva ono u šta vjeruje. Štampanjem slova htio je, kako kaže, *otkloniti makar zeru mraka bosanskoga* (Lovrenović 2003: 77). Još bitnije od nužnog urušavanja crkvene hermetičnosti bilo je Divkovićevo uviđanje na koji način vjera treba da gradi međuljudske odnose zasnovane na razlikama i uvažavanjima, a ne da bude alat za ideološke procese koji će proizvoditi podjele i mržnju. Takav kontrast u religijskim ostvarenjima primijetio je uporedivši Mlećane i Bošnjake: *Otkupitelju moj, kako se ovo živi? Što su, evo, Mleci, a što Jelaške, Vareš, Olovo, Kreševo, pa i Sarajevo; sva Bosna? Evo, grad – s kraja na kraj, šetajući, dva-tri sata – a kuća, naroda, bogomolja više nego Tvojih podanika u svoj Bosni! A sve jednim jezikom zbori, sve jednoga Tebe slavi. A mi... od sela do sela, od kuće do kuće, nisi siguran od vuka, hajduka, Turčina... Pa što nisi siguran malu i glavi, nego ni Bogu se moliti po svom zakonu nije uputno, a često ni pametno. Oprosti, Svemoguću, grešnu misao: pa jesmo li svi Tvoji? Je li vjerovati ovdje i tamo isto jednako mučno? Pola raja ovdje je na zemlji već, drugu polovicu nije teško zamisliti. Ovdje i ako vrug mami, lice mu je umivena slast znanja i berićeta; našem iz trbuha krči, tuskav je i udara svakom pogani, s koca progovara a ime mu je strah, gurema i neimanje, gore od svega. Pouči me kako ću Bošnjake uplašiti paklenim mukama kad za druge, lakše ni ne znaju...* (Lovrenović 2003: 77) Fra Matija Divković živio je po Božijem zakonu ljubavi, koji

je naređivao jednakost svih ljudi na zemlji. Međutim, zalazeći dublje u venecijansku unutrašnjost, uviđajući kolikom količinom bogatstva, raskoši i sjaja venecijansko sveštenstvo vlada, njegov naum pomoći ubogom bosanskom puku učinio mu se najedanput besmislen. Na trenutak, probudila se u njemu prosta ljudska halapljivost i želja za ovosvjetskim blagom: *Sljepčino fratarska, zbacij taj habit, progledaj, zaboravi Bosnu i slova, siđi u prvu oštariju, napij se i nit kud idi nit se kud vraćaj, obatali, ostavi sve...* (Lovrenović 2003: 77)

Malopredašnju sliku prirodnog sklada među ljudima zamijenila je slika materijalnog zastora. Fra Matija je shvatio da ne brinu svi fratri za pstvu, stanje vjere, crkvi i samostana, kako im vjerski nauk nalaže, već da svoje crkvene odore koriste kao moćno političko sredstvo u borbi za lični status i društvenu moć. Ostavši vjeran dobru, uz truo okus u nepcu i muku u stomaku, mučen sumnjom *je li ljubav samo za jednake*, vratio se završetku svog tiskarskog posla. Tako je fra Matija Divković zaslužio važno mjesto u kulturnom svijetu Bosne i Hercegovine.

Istu stvarnost, iz koje se vjera povukla pred vremenitim dobrima, sve dublje uronjenu u Sodomu i Gomoru u kojoj su preleti i knezovi jedine vođe, predosjetio je i fra Anđeo Zvizdović, onaj koji je katoličku vjeru spasio u ključnom povijesnom momentu, prijetećem za njezin potpuni nestanak s ovih prostora. Pišući o njoj, uputio je izravnu kritiku crkvenoj slavi, bogatstvu i moći, koje su u potpunoj suprotnosti s načinom na koji žive njeni podanici. Time je demaskirao crkveni nemoral i razbio idealističku sliku crkvene svetosti. *Gledao je firentinske, mletačke, madžarske poslanike i trgovce kako se ispod oka, ne hoteći priznati, dive na Bobovcu, u Sutisci, u Jajcu... Nije ni onda mnogo mario za sav taj zemaljski sjaj, ali za knjigu i kontemplaciju jest imao sklonosti. Onda je došao turski vihor, i Zvizdović je na svoje oči gledao kako se sve to ruši u prah, i vidio jad i strah i bježaniju i pogibiju... I stao pred Mehmeda, osvojitelja. Jedinu. Ne da gine kao junak, junaci su se uglavnom bili razbježali, nego da spasi ono što se još moglo spasiti. Na Milodražu, pred sultanom, jedan je fra Anđeo umro, drugi se rodio. Umro u onom času kad je izlazio pred Mehmeda, rodio se kad je posao bio svršen. Koji je bio onaj što je govorio s Mehmedom, to ni Zvizdović ne zna. Samo zna da je s onim prvim potonuo*

čitav svijet, onaj koji ovdje još traje, a da je s onim drugim nastao novi, o kojemu ovaj ovdje ništa ne zna i ne može znati. (Lovrenović 2003: 63) I pored povijesne uloge, ostvarene donošenjem Ahdname – službenog dokumenta koji je omogućio slobodno ispovijedanje vjere bosanskim franjevcima – Lovrenović bira Zvizdovića da bi naratorovim glasom u njega utkao još jednu nužno potrebnu istinu o crkvenim vladarima i njihovim vjerskim manipulacijama: *Svi su oni takvi, brzi na besjedi, ziđu kule po nebesima, misle riječima da se gradi... Zaključcima i odlukama!... A ako ti se neće da s besposlenjacima u duge dispute ulaziš, odmah si kriv i sumnjiv...* (Lovrenović 2003: 71) Bila je to poruka običnim ljudima, zanesenjacima idejom apsolutne čistote i ispravnosti crkvenih službenika. Predstavljen u suprotnosti sa svojim savremenicima, fra Mihovilom i fra Girolamom Savonarolom, fra Zvizdović zagovarao je antimrziteljske i antifanatičke ideje. Kao i Divković, i Zvizdović je zaslužio važno mjesto u kulturalnom svijetu Bosne i Hercegovine, gledajući na vjeru kao na element sjedinjenja u humanističkoj jednakosti, a nikako kao na element razdvajanja u političkoj privilegiranosti. Fra Matija Divković i fra Anđeo Zvizdović objašnjavaju šta vjera izvorno jeste, suprotstavljajući je oblicima u kojima je povijesno iskorištena. Obojica biraju stvaranje umjesto razaranja, što još jedanput potvrđuje okvirnu ideju romana, izraženu u snazi stvaralačke naspram rušilačke moći. S njima roman dobiva na kulturološkoj vrijednosti i idejnom značaju.

Mržnja na ideološkoj osnovi bila je glavnom pokretačkom energijom i ranijih vojnih osvajača: *Najzad se Turčin morade pokorit, a naši se vратише kućama, i istom se onda pripadoše: Turci sve poharali, više od muke nego od gaziluka. Na pragu najdoše horoza bez glave, biva: vako bi s vama da smo vas našli, a raspelo, eno, ono što je i sad na zidu, okrenuto naopak, biva: vako ćete vi visit!* (Lovrenović 2003: 37) Iskazati ideološku pripadnost značilo je, bez mogućnosti izbora, preživjeti ili umrijeti: *Hodo s džambasima, svukud prohodio, pa i više znao: "Ima u svakog Švabinog oficira srča, pa kad god će ulaze, prvo dobro kroz nju razgledaju. Mi ćemo sutra svi izaći na vrh Zborišća, pod lipu, i zasukat rukave, a ruke pružiti niza se. Oni će vidit križe na rukama, ništa se ne bojte."* Tako i bi: *iz Zborišća niko ne postrada, samo jedan gluhonim i slabouman mladić. Ubiše*

ga Poljaci iz prethodnice kad je, u fesu i šalvarama, izletio pred njih alačuć i veseleć se na svoj način. Napeti i zviravi, prepadoše ga se, zar? (Lovrenović 2003: 38)

Pronašavši drugi etički ključ, ovaj put u liku dida, koji svojim govorom prekida višestoljetnu kulturalnu šutnju, Lovrenović pomjera ideološku zavjesu multikulturalne Bosne i Hercegovine. Određujući se za nepotkupljivog svjedoka istine,⁽¹⁷⁾ pokazuje da Bosna i Hercegovina jeste multikulturalna zemlja, ali ne i interkulturalna. Na njenom prostoru zaista žive različite etničke skupine, čiji sljedbenici donekle međusobno i komuniciraju, no na nivou institucionalnih određenja, zvaničnih religijskih zajednica, mirne i svrhovite komunikacije nema. Da ne bi ostavio nedorečenu kulturološku sliku kojom se bavio, Lovrenović u dida uki-va kulturološko spasonosni vapaj malog čovjeka pišući tako i jedan vid kulturnopovijesnog eseja: *Uvik sam tražio pozdrav koji bi svakom araiso, jer, bolan, dodija to nabranjanje, a svejedno ne možeš svakom bit prav. Dobar dan, to je lipo: ti meni, ja tebi... Šta je bolje nego kad insanu zaželiš da mu dan bude dobar? Ali otkad poteče ovaj novi vakat, jedino sam begeniso pozdrav. Zdravo! Kud ćeš lipše! Svakom živu možeš ga reći: i ditetu, i staru, i žensku, i mušku, svakoj viri, i težaku i gospodinu i vlasti i fukari... A kratak i zgodan. I potrebit: šta je preče od zdravlja!* (Lovrenović 2003: 47) No, kada govorimo o kulturološkim određenjima priče, bilo bi nepravedno ne istaći i drugu psihološku stranu dida Matije. Iako vrijedan čovjek, neopterećen materijalnim, dobar komšija i vjeran drug, did Matija se u svojoj jednostavnosti ne uspijeva odvojiti od patrocenične slike svijeta. To je jasno iz njegovog razmišljanja pri odabiru djevojke za ponovnu ženidbu. Sve se može tolerisati, ali da se ne slaže s majkom – to nikako: *A curu sam begeniso odmah: omalena, žustro prolazi odajom, ni za što ne zapinje, na noktju se okreće, a šuti... A kako je dovedo, evo je i danas. Pedeset godina i koja više, biće! Na livanjsku se nosila, veliko čikalo češljala nad čelom... Ne htidoh pred njezinima ništa govoriti, a i cure mi bilo žao, neka još malo odiščili... A putom me briga obladala: hoće li valjat? Samo da mi materi ne ide uz nos! Sve bi nekako otrpio i gledao da*

(17) Termin preuzet od Roberte Nikšić, iz istoimenog teksta, objavljenog u časopisu *Motrište*, 2015. godine na str. 149.

je naučim, ali ako se s materom ne složi, to je propast! (Lovrenović 2003: 32) Kako niti jedan Lovrenovićev lik ne služi pukom ispunjavaju hronotopa, tako ni ova didova priča nije data tek radi zadovoljenja forme, već radi ukazivanja na još jednu kulturološku nijansu pripovjednog svijeta bosanske kasabe, ostvarenu u živućem patrijarhatu.

Završno poglavlje romana, *Rod. Broj. Dom*, još jedanput poentira bemsisao rata. Pripovjedač kaže: *Iz ove kuće, niz ovo stubište otišao je otac, misleći da se odaziva domovini, i nije se vratio nikada. Zatukli su ga, s tisućama drugih, oni što su također nastupali u ime domovine, sljedeće po redu, te slavne 1945.* (Lovrenović 2003: 152) Pola vijeka poslije, pripovjedača su iz stana na Grbavici otjerali opet oni koji su htjeli neku novu, ko zna koju po redu, domovinu. Ni otac, ni oni koji su ga ubili, nisu shvatali da su samo žrtve društveno-političkih sistema i njihovih interesa. Istina jeste da su se borili protiv zla u historiji, no očigledan je apsurd da su isto zlo sami proizveli. Na taj način, čovjek u isto vrijeme postaje onaj koji stvara i onaj koji razara, a njegovo je ljudsko pravo i etička odgovornost koju će ulogu izabrati.

Pripovjedač se ponovo vratio Bosni, onoj koja ga je *mržnjom bratske ljubavi* od sebe otjerala. Vratio se, i sklopio roman otpora ratu. Jasno je da nije bio namijenjen pukoj literarnoj igri, izgradnji književnog imena ili bilo kakvom profitu, već isključivo etičkom angažmanu. Bio je nužan u onome što je poslijeratnoj Bosni nedostajalo, a i danas nedostaje, a to je glasna poruka iz perspektive običnog čovjeka. Nazivi ulica i trgova su promijenjeni, ali egzistencijalna drama, izražena u socijalnom nesnalaženju, državnoj nebrizi za prava svojih građana i stalnom psihološkom nemiru od novog sukoba, ostala je ista.

Kada sumiramo rečeno, shvatamo da je Lovrenovićevo pisanje bilo usmjereno u tri primarna smjera. Prvi je za cilj imao sprečavanje ideološkog procesa nad jednom društvenom zajednicom, za šta su se naročito borili did Matija i stric fra Anđeo Jablanović, ne htijući biti dijelom onih koji izdaju i mrze. Drugi je onemogućio povijesnu laž tako što je pospješio Josipov kritički um, dječije naučen na razmišljanje, a ne na interesno priklanjanje mišljenju institucionalne većine. Treći je demaskirao religijsku i kulturalnu sveopću manipulaciju, izdižući povijesno

odabrane pojedince, fra Anđela Zvizdovića i Matiju Divkovića, iznad religijskog utopizma. Fragmentarnom dekonstrukcijom spašenih uspomena, oživljavanjem povijesnih glasova i analiziranjem saznanog, Lovrenović je za ključna mjesta izdvojio trenutke borbe malog čovjeka s ideološkim zlom, predstavljenim u aparatu društvene moći. Nijednog trenutka nije dozvolio da institucionalne ideje nadglasaju humanističke te se tako odredio subverzivno prema svakoj ideologiji, religijskim diskursima, jednonacionalnim kulturama i viktimizacijskim procesima. Dok su se obični ljudi žrtvovali za domovinu, ona je brisala čitave viševjekovne kulture, ucrtavala međunacionalne granice, manipulirala svetošću i negativno određivala ljudske sudbine. Vjerujući u ideju humanističkog spasenja, Lovrenović bira ideju rekonstrukcije i ponovnog humanističkog oživljenja. Time u svom stvaranju postaje *kamijevac*, boreći se stvaranjem protiv apsurdna te na svega 150 stranica uspijeva napisati i autobiografski roman, odnosno biografsku priču, i porodičnu hroniku, i roman društvene drame, i novopovijesni roman i kulturno-povijesni esej.

Literatura

- Beganović, Davor, (2013), "Enciklopedist Bosne koji to ne želi biti", dostupno na: <https://www.jergovic.com/ppk/?o-autoru=10>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:15
- Beganović, Davor, (2015), "Razmišljanje, meditacija, empatija", *Motrište*
- Beganović, Davor, (2018), "Ulazak u prošlost. Uloga sjećanja i dokumenata u konstrukciji biografije Varcar Vakufa", u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Burić, Ahmed, (2015), "Djetinjstvo Ivana Lovrenovića", *Motrište*
- Ćurak, Nerzuk, (2018), "Javni intelektualac i blagoslov nepripadanja", u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Hutcheon, Linda, (1996), *Poetika postmodernizma*, Novi sad, Svetovi

- Jergović, Miljenko, (2018), “Princip autsajdera”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Kaplan, Almin, (2017), “Ulazeći u Varcar, Ivana Lovrenovića”, dostupno na: <http://ivanlovrenovic.com/clanci/recenzije/almin-kaplan-ulazeci-u-varcar-ivana-lovrenovica>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:00
- Kazaz, Enver, (2018), “Ivan Lovrenović – pisac estetskih uzleta i hroničar društvenog poraza (uvodno izlaganje)”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Majić, Ivan, (2006), “Odnos povijesti i pripovijesti u djelima Liber memorabilium i Putovanje Ivana Franje Jukića, Ivana Lovrenovića”, dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/387407>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:12
- Mlakić, Josip, (2015), “Nestala stoljeća i nestali u stoljeću”, *Motrište* Nedjeljna lektira, tv-emisija, dostupno na: <https://youtube.com/watch?v=JvOQBM2mLiQ>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:34
- Nezirović, Elvedin, (2014), “Nestali u stoljeću Ivana Lovrenovića”, dostupno na: <http://ivanlovrenovic.com/clanci/recenzije/elvedin-nezirovic-nestali-u-stoljecu-ivana-lovrenovica>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:18
- Nikšić, Roberta, (2015), “Nepotkupljivi svjedok istine”, *Motrište*
- Jergović, Miljenko (2010), *Nemoj se vraćati u Bosnu – intervju s Ivanom Lovrenovićem*, dostupan na: <http://ivanlovrenovic.com/clanci/intervjui/-nemoj-se-vracati-u-bosnu->, pristupljeno 12.4.2021. u 13:30
- Kos Lajtman, Andrijana, (2011), *Autobiografski diskurs djetinjstva*, Zagreb, Naklada Ljevak
- Lešić, Zdenko, (2006), *Suvremena tumačenja književnosti i književnokritičko naslijeđe XX stoljeća*, Sarajevo, Sarajevo publishing

- Lujanović, Nebojša, (2018), “Nestali u stoljeću: identitetski fakti kao subverzivni akti”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Pavelić, Boris, (2015), “Rekvijem ocu u stoljeću pakla”, *Motrište*
- Šarčević, Ivan, (2018), “Naše zlo i tuđe žrtve, Lovrenovićeva katabaza u etičkom suočavanju s prošlošću”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Tadić-Adžamić, Ljiljana, (2015), “Dijalektika poližanrovskog dijaloga i institucionaliziranost malih priča u literaturi Ivana Lovrenovića”, *Motrište*

Dodatna literatura

- Blažević, Magdalena, (2018), “Sam na srcu zemlje”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Brajić, Tihomir, (2018), “Lična arheologija i godine koje su pojeli ratovi”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Brka, Amir, (2018), “Lovrenovićev magnum opus”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Delibašić, Esad, (2018), “Kritika esencijaliziranja bosanskohercegovačkih identiteta u djelu Ivana Lovrenovića”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Epštejn, Mihail, (1998), *Postmodernizam*, Beograd, Slovo

- Lasić, Stanko, (2018), “Spoj priče, lirike, eseja”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Muminagić, Kenan, (2019), “Liber memorabilium kao hronika otpora dogmi”, dostupno na: <http://ivanlovrenovic.com/clanci/recenzije/kenan-muminagic-liber-memorabilium-kao-hronika-otpورا-dogmi>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:08
- Pobrić, Edin, (2018), “Poetički konteksti i žanrovske karakteristike knjige Nestali u stoljeću”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Skopljak, Alma, (2018), “Biografija zločina”, u: *Ivan Lovrenović: djelo (Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Tešnju 7. i 8. 12. 2018. godine)*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
- Žetica, Adnan, (2014), “Prikaz knjige Nestali u stoljeću Ivana Lovrenovića”, dostupno na: <https://www.tacno.net/kultura/nestali-u-stoljecu/>, pristupljeno: 20.2.2021. u 15:19

Folklor u *Levim kraljevima* Miodraga Stanisavljevića

Nermana Arnautović

Rad se bavi istraživanjem folklorne građe u zbirci pjesama *Levi kraljevi* Miodraga Stanisavljevića. Istraživanje podrazumijeva uočavanje i identifikiranje folklornih elemenata na odabranim primjerima pjesama u odnosu na žanrove predložka po kojem su nastale, potom njihovo razumijevanje i proučavanje u kontekstu srpske književnosti XX vijeka. Osim toga, u radu se uporedo s analizom sadržaja pjesama i sadržaja predložka kompariraju njihov jezik i stil u odnosu na predložak. Analizirane su, uz *Predgovor* zbirci, tri pjesme – *Princeza i drvodelja*, *Kosovski boj* i *Kako poziraju životinje*.

O zbirci i folkloru

Levi kraljevi M. Stanisavljevića objavljeni su prvi put 1977. godine. To je zbirka pjesama u prozi koja počinje *Predgovorom* i sastoji se od četiriju ciklusa: *Reči pričaju priče*, *Reči pričaju istoriju*, *Dečaci* i *Kako poziraju životinje*. Pjesme su pisane za djecu, a svrstavaju se u tzv. prozaide, pjesme u prozi koje se obnavljaju u srpskoj književnosti tokom 20. st. u periodu neosimbolizma. M. Stanisavljević žanr prozaide koristi “proširujući

njena svojstva najčešće u pravcu fantastično-groteskne komponovane crtice, parabole, legende, kratke priče, odnosno poslanice, anegdote, kratkog lirskog putopisa ili prozne skice”.(1)

Termin folklor, kako navodi Bošković-Stulli,(2) najstariji su kritičari doveli u vezu s narodom i narodnim stvaralaštvom, najčešće ga sužavajući na usmeno pjesničko stvaralaštvo širokih narodnih masa, izuzimajući bilo koji drugi oblik narodnog izražavanja. Drugim riječima, folklor prekriva tradicijske umjetničke manifestacije i sve druge oblike pučkih znanja, pri čemu bi i književnost bila jedna od njih.(3)

Folklorni elementi u pjesmama M. Stanisavljevića dosad nisu analizirani, a njihovo bi proučavanje moglo koristiti boljem uvidu u cjelokupno pjesničko i dramsko stvaralaštvo M. Stanisavljevića i boljem shvatanju poezije u okviru srpske književnosti XX vijeka. Za odgovor zašto se folklorni motivi javljaju u djelu M. Stanisavljevića, trebamo obratiti pažnju na širi kontekst u srpskoj književnosti sedamdesetih godina. Naime, taj vremenski okvir, neosimbolizam, obuhvata pjesnike koji se vraćaju u daleku ili blisku prošlost kako bi pronašli motive i stvarali svoje pjesme prema njima. Oni sežu čak do Bizantije pokušavajući stvoriti jednu sasvim drugu tradiciju koja bi bila daleko “od priklanjanja patrijarhalnoj tradiciji i od ponavljanja nečeg što je drugdje davno bilo rečeno”.(4)

(1) Stojanović-Pantović, B. (prir.) *Srpske prozaike: antologija pesama u prozi*, Beograd: Nolit, 2001, str. 27.

(2) Bošković-Stulli, Maja. “O pojmovima usmena i pučka književnost i njihovim nazivima”, u: Bošković-Stulli, M. *Usmena književnost nekad i danas*, Beograd: Prosveta, 1983, str. 21.

(3) Banov-Depope, E. “Folklorizam u hrvatskoj i makedonskoj književnosti”, u: Kalogjera, G., Tocinovski, V. *Hrvatsko-makedonske književne, jezične i kulturne veze*, knjiga 3, Rijeka: Filozofski fakultet, 2011, str. 25–35. Dostupno na: (PDF) Folklorizam u hrvatskoj i makedonskoj književnosti // Pseudo-Folklore in Croatian And Macedonian Literature (researchgate.net), (pristupljeno: 25. 3. 2021. u 18:55).

(4) Hristić, J. Predgovor knjizi *Izabrane i Nove pesme* Ivana V. Lalića, Beograd: Srpska književna zadruga, 1969, str. V–VIII.

Predgovor

Zbirka *Levi kraljevi* počinje predgovorom kao svojevrsnim programskim tekstom u kojem se pjesnik obraća svojim čitaocima. U prvim stihovima susrećemo se s riječju *priča* koja se povezuje sa *zimom*:

*Leto je sezona lubenica,
Jesen – jabuka parmenica,
A zima zvana ciča
Sezona snega i – priča.*

Svako godišnje doba karakteristično je po određenom voću, pa je tako ljeto sezona *lubenica*, a jesen *jabuka*. Tokom svakog čovjek preživljava jedući određenu vrstu hrane/voća, dok zimu Stanislavljević ne povezuje s hranom u pravom značenju te riječi, nego asocijativno. U davna vremena, kada su se odrasli najviše bavili poljoprivrednim radovima tokom svih triju godišnjih doba, zimi nisu mogli zbog snijega. U vezi sa snijegom jesu i priče jer se najčešće zimi sjedilo pored ognjišta i pričale priče, odnosno pjevale pjesme, pri čemu su uglavnom djeca bila slušaoci. To je način na koji se stvara i prenosi tradicija – ono što se prenosi s koljena na koljeno.

Predgovor se nastavlja stihovima:

*Tada sve **bake** i **staramajke**
Počnu da pričaju **bajke**...
Tada svi **dedovi**, **uz umne opaske**,
Počnu da pričaju **skaske**...*

Iz njih saznajemo da su *bake*, *staramajke* i *dedovi* oni koji zimi djeci pričaju priče pored ognjišta, odnosno da su oni prenosioci tradicije. *Bake* i *staramajke* u vezi su s *bajkom*, a *dedovi* sa *skaskom*. *Dedovi* pričaju *skaske uz umne opaske*, navodi Stanislavljević, a što upućuje na intelekt *dedova*, ali i na to da su *skaske* više ispunjene mudrosti, poučnosti pa i historičnosti. Značajno je i to što *umne opaske* stoji samo uz pričanje *dedova*, ali ne i *baka*, što je u vezi s Vukovom podjelom pjesama – muške,

junačke pjesme zahtijevaju intelektualni napor, dok u ženskim prevladava emocija. Ovom se konstatacijom nastavlja ustaljeno, patrijarhalno viđenje muškaraca i žena, čak i kada je riječ o književnosti. Potom *Predgovor* iz trećeg lica prelazi u pričanje u prvom licu, odnosno sam pjesnik iznosi svoje iskustvo s opisanom situacijom:

*I ja sam pokušao...
Al' videh da nisam vičan
U izmišljanju priča.*

Osim što saznajemo da pjesnik nije u stanju činiti ono što i dedovi ili ono što i bake i staramajke, značajno je i to da Stanisavljević umjesto sintagme *pričanje priča*, koju koristi na početku, u daljem tekstu upotrebljava *izmišljanje priča*, čime upućuje na sposobnost starijih da koriste maštu i kreativnost u stvaranju.

*Zato pustih reči
Da se sastaju, rastaju i stiču
I da umesto mene
Izmisle neku priču...*

Kada kaže da će *pustiti riječi* da to čine umjesto njega, Stanisavljević upućuje da će u njegovoj zbirci riječi plesati svoj ples i tako je učiniti umjetničkom. Tu Stanisavljević čitaocima upozorava da će njegove pjesme biti drugačije u odnosu na predloške s kojima su se ranije susretali. Ovdje se treba dotaći i istinitosti u pričanju i izmišljanju. Naime, izmišljanje za sobom nužno nosi lažnu vrijednost, tj. ono što kaže pjesnik bit će neistinito, nepostojano, bez imalo činjeničnosti u sebi. S druge strane, pričanju bajki i skaski, kako smo već definisali, Stanisavljević stavlja određeni segment historičnosti i istine. To se može povezati općenito s određenjem tradicije budući da kolektiv njen sadržaj ocjenjuje vrijednosnim i istinitim bez ikakvog dvoumljenja. Tako da već u *Predgovoru* kao programskom tekstu uočavamo da Stanisavljević pravi otklon od usmene književnosti, što znači da je ne poštuje iako i sam predstavlja

određenu vrstu epskog pjevača kojeg drugi slušaju. Međutim, njegova pozicija daleko je od epskog kazivanja, što ćemo vidjeti u daljoj analizi. Dovitljiva rješenja koja Stanisavljević koristi tiču se i rime koja služi stvaranju humora kao jedne od odlika književnosti za djecu: *lubenica – parmenica, ciča – priča, staramajke – bajke, opaske – skaske* itd. To nisu banalne rime, nego one koje služe i pjevnosti, ali i ismijavanju i sadržaja i epskog metra – šesterca, sedmerca, osmerca, deseterca i jedanaesterca koji Stanisavljević koristi po uzoru na usmenu književnost.

Princeza i drvodelja

Pjesma *Princeza i drvodelja* pripada prvom dijelu zbirke pod nazivom *Reči pričaju priče*. Uz ovu, i ostale pjesme iz ovog dijela – *Podmlađivanje kralja, Car i razbojnik, Princeza, Princeza Hoću-Neću, Na krajnjem sjeveru, Pjesma jednog zmaja i Kad kralj zaželi da putuje inkognito* napisane su na osnovu motiva iz bajki.

U naslovu ove pjesme upoznajemo se s dvama likovima koja se prepoznaju samo po tituli – nemaju nikakvog imena. Njihove titule ujedno uspostavljaju razliku u društvenim staležima. Naslov je jaka pozicija teksta, pa možemo pretpostaviti da će princeza i drvodelja biti glavne ličnosti ili da će o njima kao o pripadnicima određenih društvenih slojeva biti riječi u pjesmi. Kao i svaka bajka i ova pjesma počinje *in medias res* – nema uvoda, opisa kraja i lica, nego se prelazi na samu radnju priče, a karakteristično je i to da su počeci i završeci u bajkama jednaki, najčešće u vidu formula *bio jednom jedan i živjeli su sretno do kraja života*.⁽⁵⁾ I u ovoj je pjesmi početak takav:

*Nekada davno, davno,
u vreme starostavno,
u nekom veku burnom
pomalo opskurnom
i nekulturnom
živeo je jedan car.*

⁽⁵⁾ Ibid.

Iz stihova ne saznajemo ni vrijeme ni mjesto odvijanja radnje, ali ništa više ni o samom caru koji je tada živio. Ove tri osnovne karakteristike bajke – neodređenost vremena, prostora i likova, odnosno *detemporalizacija*, *delokalizacija* i *depersonalizacija* – čini je univerzalnim modelom priče. Pošto se mjesto nikako i ne spominje, i njega posmatramo kao neodređeno. Koristeći upravo ovakve elemente Stanisavljević želi svoju pjesmu učiniti univerzalnom.

Dodatne riječi uz vijek *buran*, *pomalo opskuran* i *nekulturan* upoznaju nas sa svijetom bajke, svijetom u kojem živi car. On nije pozitivan, a za njegov opis upotrijebljene su riječi koje ga predstavljaju nemirnim, tamnim i mračnim dobom, dok bi *nekulturan* konkretnije opisivao žitelje – oni se ne ponašaju dosljedno normama društva koji čini tadašnji svijet.

I u narednim se stihovima upotrebljavaju motivi iz bajke kojima se daje karakterizacija cara:

Imao je krunu po meri
i, po običaju, tri kćeri.
Sve tri, i nehotice,
bejahu lepotice.

Car je jedan od uobičajenih ličnosti iz bajki jer ima *krunu po meri*, koja ukazuje na njegovu odabranost, odnosno sposobnost da vlada pravedno i savršeno. Također ima i *tri kćeri lepotice*. Da je posjedovanje tih triju kćeri ustaljen motiv govori nam prijedložno-padežni izraz *po običaju*, dok je broj *tri* inače karakterističan za usmenu književnost.⁽⁶⁾ Sličnu funkciju ima i riječ *nehotice* uz *bejahu lepotice*, ali se njom dodatno ističe ljepota djevojki jer *i nehotice* znači da one u svakom slučaju moraju biti lijepe. Možemo primijetiti da Stanisavljević među motive i ustaljene fraze iz bajki ubacuje riječi kojima dodatno upućuje na učestalost određenih motiva u bajkama.

(6) Ibid.

Daljim stihovima saznajemo još o vremenu u kojem je živio kralj kojima se u potpunosti uvodi svijet bajke:

*Al' to je bilo doba
raznih **strašnih spodoba**
i još su postojale
aždahe sedmoglave
i druge pojave
s **one strane jave.***

Iskorišteni su čudesni, nestvarni likovi iz bajki, poput aždaja, duhova, zmajeva i sl., ali su imenovani kao *razne strašne spodobe* i *druge pojave / s one strane jave*. Riječ *spodoba* jeste neologizam netipičan za bajku, a znači onoga koji liči na ljudsko biće. To je naglašeno i drugim primjerom – *s onu stranu jave*, čime se uspostavlja distinkcija između stvarnog i nekog drugog svijeta koji postoji samo u bajci. Time dolazimo do termina fantastičnog u književnosti koji nije prisutan u bajci. Naime, u bajci prevladava čudesno koje nema za cilj razdvajati svjetove niti čitaoca uvjeravati u postojanost onoga što se njime govori.⁽⁷⁾ Upotrebljavajući ovu sintagmu Stanisavljević izbacuje iz nje čudesnost i taj svijet sada funkcioniše zasebno kako bi se u potpunosti ukazale razlike između stvarnosti i fantastike.

U pojave *s druge strane jave* ubraja se i zmaj, čijim dolaskom počinje zaplet. Njegov dolazak iznenadi i uplaši sve prisutne, pogotovo cara koji je u tom trenutku *pio čaj*. Ako ćemo posmatrati kraljev svijet kao loš, onda bi zmajev svijet predstavljao dobru stranu, koje se, kako čitamo iz narednih stihova, car i njegova svita žele riješiti:

*Svi povikaše: “Ua!” i “Iš!”,
“Poteci!” i “Drž’ ne daj!”...*

(7) O razlici između čudesnog koje prevladava u bajci i fantastičnog u fantastičnoj priči vidi: Drndarski, M. *Narodna bajka u modernoj književnosti*, Beograd: Nolit, 1978, str. 13.

Riječi kojim car i svita tjeraju zmaja jesu narodne – dijalektizmi i žargonizmi koji se u bajkama nikada ne upotrebljavaju, a Stanisavljević ih unosi kako bi svojoj pjesmi dao dodatno narodno obilježje.⁽⁸⁾ Ovakva upotreba narodnog jezika predstavlja način za postizanje komičnog jer *parodija*, kao i travestija, funkcionišu na principu prebacivanja svečanog jezika u običan, prost govor ili ubacivanja neočekivanih riječi u ustaljenu formu: “Komičnu izreku dobit ćemo ako u neki utvrđeni rečenični obrazac ubacimo besmislen misao”.⁽⁹⁾

Bajke njeguju ljepotu i mladost pa tako ljepota pripada najljepšoj princezi koja je uvijek i najplemenitija, najhrabrija, ali i podvrgnuta različitim iskušenjima. To je slučaj i u ovoj pjesmi jer najmlađu i najljepšu carevu kćer otima zmaj, carev neprijatelj. Njena otmica također je ustaljen motiv u bajkama. Pošto car, po dolasku zmaja, sa svitom pije čaj, saznajemo da je besposlen te nesposoban i lijen jer ne radi ništa kako bi spriječio zmaja. Ta se slika produbljuje kada poziva velikaše da je spase, za šta će dobiti vrijedne nagrade budući da on ima bogatstvo kojim će tu pomoć platiti:

*Car za izbavljenje kćeri
odredi poznatu cenu:
onom ko je oslobodi od ale
daće princezu za ženu...*

Nagrada koju car daje također je ustaljen motiv – ženidba princeze. Da znamo da je ustaljen, čitamo iz sintagme *poznatu cenu* čime se ujedno nastoji pokazati kako sve bajke imaju iste motive. Ovdje se koristi i riječ *ala* u značenju aždahe, nemani, što je ponovo narodna riječ u istim funkcijama kao i ranije.

Sljedeći stih dodatno objašnjava šta sve ide u nagradu za oslobođenje:

*I sve što uz princezu ide:
pola carevine pride,*

⁽⁸⁾ Crnković, M., nav. djelo, str. 27.

⁽⁹⁾ Bergson, H. *Smijeh. Esej o značenju komičnog*, Zagreb: Znanje, 1987, str. 75.

dvorce, zamkove, bašte
i druge stvari iz mašte.

To su ponovo ustaljeni motivi u bajkama, već poznati, s tim da treba naglasiti da pripadaju određenom sloju ljudi. *Pola carevine, dvorce, zamkove* i *bašte* može imati samo onaj ko pripada visokom staležu kao što su car ili princeza. Sintagma *i druge stvari iz mašte* kazuje da je sve navedeno zapravo nestvarno, odnosno da samo u bajci postoje carevina, dvorci, zamkovi i druge stvari koje bi očevi mogli dati za oslobođenje svojih kćeri. (10) *Pride* je ponovo narodna riječ u značenju *dodatno*, dok se *drugim stvarima iz mašte* uspostavlja razlika i između svijeta carevog i našeg svijeta, odnosno stvarnosti. To je vrlo značajno jer dolazimo do određenja bajke kao žanra koji se ne percipira izravnom doslovnošću, nego se doživljava sasvim naivno (11) budući da je ispričana bez, kako je spomenuto, razgraničavanja stvarnosti i mašte. Sugestijom da navedene stvari, kao i mnoge druge koje mogu poslužiti kao nagrada za oslobođenje princeze od zmaja, postoje samo u mašti, Stanisavljević se poigrava nerealnošću, odnosno njenim svijetom koji nije jedan od mogućih svjetova kako prava književnost treba ponuditi. Pjesma se nastavlja carevim pozivom velikašima i vitezovima da spase njegovu kćer, ali oni tome nisu vični:

*Al' ne pomakoše se **velikaši***
*i **hrabri carski vitezovi.***
***Mačevi** su im visili tužno*
k'o repovi, k'o repovi.

Ni prstom ne mrdnuše
banovi i velmože.

(10) Crnković, M., nav. djelo, str. 27.

(11) Bošković-Stulli, M. "Svijet bajke i dijete", u: Bošković-Stulli, M. *Usmena književnost nekad i danas*, Beograd: Prosveta, 1983, str. 191–192.

U bajkama se pojavljuju vitezovi, koji su najčešće i prinčevi, puni snage i hrabrosti. Oni se bore s nadnaravnim bićima koje uvijek nužno i pobjeđuju. Međutim, u ovoj pjesmi mačevi velikaša i vitezova *tužno vise kò repovi*, što se ponavlja dva puta radi isticanja njihove nesposobnosti. To su osobine koje ukazuju na netipične junake bajke. Sličan je slučaj i s banovima i velmožama – *ni prstom ne mrdnuše*. Niko od njih se ne usuđuje pomoći čak iako znaju da ih kao nagrada čeka veliko bogatstvo i ruka najljepše careve kćeri. Njima njihovi mačevi ne služe ničemu osim da stoje oko pasa, u koricama – oni su tu samo da bi opravdali njihove titule velikaša, vitezova, banova i velmoža.

Na osnovu prethodne analize cara i njegovog postupka za oslobodenje kćeri te ovim stihovima prema kojima niko od carevih velikodostojnika nema hrabrosti suprotstaviti mu se, saznajemo zbog čega Stanisavljević vijek naziva *burnim pomalo opskurnim i nekulturnim* – vijek čine loš vladar i još gori njegovi pomagači. Da bi dodatno ukazao na njihov nerad, nošenje titula bez opravdanja i njihove negativne karakteristike, Stanisavljević nam u narednom stihu otkriva i zašto carevi velikaši ne prihvataju poduhvat:

*Svi su čuvali dobro
svoje dragocene kože.*

Kao potpuna suprotnost njima u pjesmi se pojavljuje drvodjelja, onaj koji izrađuje proizvode od drveta. On je *prvi s kraja*, ali jedini spreman spasiti najljepšu princezu. Iako ga uglednici ne priznaju, ipak se upušta u poduhvat. Drvodjelja nije lik iz bajki, nego je uveden iz naroda kako bi se visokom društvu suprotstavili predstavnici manje važnih staleža. Drvodjelja je ujedno i lik koji osim svog života nema šta izgubiti odlaskom zmaju, a u slučaju pobjede može dobiti cijelo bogatstvo. Suprotstavljajući im ovakvog lika, Stanisavljević urušava ustaljeni klasni poredak bajke.

*Brzo brašnjenice za put peče,
pakuje stvari ponajpreče,
i sedla neko kržljivo ždrepče
pravo pravcato konjsko žgепče.*

Drvodjelja na put polazi bez ikakve dobre opreme, potpuno nespremno. Budući da je siromašni seljak, i njegove su stvari takve. U bajkama nije slučaj da ovakav lik polazi k zmaju, a isto tako nije ni slučaj da junak ima ovakvu opremu. Ovdje već dolazimo do motiva koji ne postoje u bajkama i govorimo o novom svijetu koji kreira Stanisavljević. Drvodjelja je u potpunosti oslobođen svega čudesnog – nema nikakvih nadnaravnih pomagača, pa će sve što učini, učiniti svojom, a ne tuđom zaslugom kako to obično biva u bajkama. Ovim stihovima desakralizira se i junak epske književnosti zajedno s cijelim njenim svijetom.

Da bi došao do svog cilja u bajkama, junak mora savladati različite prepreke i uspješno se izbaciti iz mnogih opasnosti na svom putu. U ovoj pjesmi junak drvodjelja mora pobijediti sedmoglavu aždahu u *šahu*:

*Čak na planini Starom Vlahu
nađe sedmoglavu aždahu
koja mu reče: “Princezu dobija
ko me pobedi u šahu!”*

U bajkama se najčešće postavljaju prepreke koje treba fizički premostiti. Uvrštavanjem šaha kao prepreke, Stanisavljević naglašava osnovnu razliku između čovjeka i ostalih živih bića – korištenje razuma i razmišljanja. Ako znamo da *aždahe*, *zmajevi* i *druge pojave s onu stranu jave* ne postoje, odnosno da su izmišljene, onda se čovjekovom sposobnošću igranja intelektualne igre postavlja suprotnost njima. Velika je suprotnost i u samom čitanju sedmoglave aždaha i šaha jer bez obzira koliko glava imala aždaha, ona se ne odlikuje razumom. Motiv sedmoglave aždaha ima funkciju snažnog neprijatelja (ne)epskog junaka, a preko Starog Vlahu Stanisavljević pjesmu povezuje sa slavenskom mitologijom.

Podatkom da u *dvadesettrećem potezu* drvodjelja pobjeđuje zmaja uspostavlja se trijumf umne snage naspram fizičke, ali i trijumf stvarnog svijeta naspram nerealnog, bajkovitog, pri čemu treba istaći da je predstavnik stvarnosti zapravo običan, narodni čovjek koji nema ništa uz sebe, ali koji uspijeva pobijediti bez obzira na sve bogatstvo i zmajevu

snagu. Na taj način Stanisavljević govori i koliko je svijet bajke plošan i beznačajan da ga uspijeva pokoriti jedan obični čovjek, seljak.

Upadom drvodjelje te dobivanjem princeze i obećane nagrade nastavlja se započeto urušavanje kako bajke kao žanra tako i jasno izdiferenciranog bajkovitog svijeta. U svim bajkama princeza se udaje za princa jer je on staleški na njenom nivou, ali u ovoj pjesmi to nije slučaj. Tako Stanisavljević ukazuje i na tu nepravilnost koju treba propitati. Na to se dodatno ukazuje time što drvodjelja do kraja ostaje narodski čovjek jer poslije pobjede zmaja odlazi u *kafanicu*, za sebe naručuje *rakijicu*, a za princezu *kabezu*. Drvodjelja se ponaša sasvim u skladu s običajima unutar kojih je odrastao, baš kao i kralj, čime se ističe razlika između visokog i niskog svijeta, koji se sada trebaju pomiješati – umjesto kraljevskog treba vladati prosti svijet čiji je predstavnik drvodjelja. Prvi put u pjesmi princeza dobiva riječ u sljedećim stihovima:

Princeza reče:

*“Nadala sam se nekom princu
na paradnom konju sivcu,
al’ ti si aždahu pobedio
i moju ljubav zavredio!”*

Iz njih progovara tipični bajkoviti svijet – princeza želi princa, pa možemo reći da je, iako pripada usmenoj književnosti, bajka žanr koji ne staje na stranu naroda, tamo gdje je nastala, nego se potčinjava višoj klasi, svojim gospodarima, uvijek im podilazeći u svemu. Iako iznosi bajkovitu formulu – princ pripada princezi – ona iznevjerava taj ustroj jer se oduševljava drvodjeljinom pobjedom:

*I obisnu mu se oko vrata
strasno, ko u vremena stara,
i poljubi ga dvared, trired
(što beše samo kapara).*

Jedina princezina uloga u bajkama jeste njena udaja i pošto joj je došla kakva-takva prilika, ona je i prihvata. Vjenčanje princeze i drvodelje je netipičan kraj.

I car je iznenađen pobjedom drvodelje, pa u skladu s bajkovitim elementima, ali i svojim karakternim osobinama lošeg vladara, manipulatora, jer po običaju *izmišlja*, nastoji održati svoj položaj i ustroj svijeta bajke. I sam ističe suprotnost između princeze i drvodelje – *selja i kćerce u zlatu, svili i nerču* – upućujući na njegovu neprikladnost. Ostajući vjerran carskoj riječi *koja se poštuje* i ostavljajući cara kao iskrenog i poštenog vladara koji sada mora ispuniti ono što je obećao, Stanisavljević mu daje priliku da sam naruši ustaljeni red u dvoru:

*Ipak je ispunio obavezu
i dao drvodelji princezu
jer – carska reč se ne poriče.*

*A tu nas negde zatiče
i kraj ove priče.*

Kosovski boj

Drugi dio zbirke pjesama *Levi kraljevi* jeste dio pod nazivom *Reči pričaju istoriju*. U ovom dijelu akcenat je na propitivanju historije pojedinih naroda, ali i cijelog svijeta na osnovu historijskih događaja i epske usmene tradicije na kojoj narodi grade svoju mitsku prošlost. Predmet epske narodne pjesme i jesu događaji iz pradavne prošlosti, iz herojskog doba koje oličavaju podvizi zaslužnih predaka i junaka, čudesnog ili božanskog porijekla, čarobnjačkih moći i nadljudske snage.⁽¹²⁾ Na primjeru pjesme *Kosovski boj* pokazat ćemo koje je motive Stanisavljević iskoristio iz mitskog ciklusa pjesama o Kosovu.

Kosovska bitka odigrana 1389. godine predstavlja krucijalni događaj u kulturi srpskog naroda. To je bitka u kojoj su se sukobile osmanska i srpska vojska, a o čijoj vjerodostojnosti znamo vrlo malo. Neposredno

⁽¹²⁾ *Rečnik književnih termina*, Beograd: Nolit, 1986, str. 473.

nakon bitke u crkvenim krugovima nastale su različite obrade kosovskog boja. Potom je motiv obrađen u narodnim pjesmama po uzoru na njih.

Prvi dio pjesme, smješten u vrijeme prije bitke, glasi:

*U Srbiji, pre šesto leta,
vladaše neki Laza;
žena mu se zvala Milica,
a Kruševac mu beše glavna baza.*

*Hiljadutristaosamdesetneke,
u dvorištu manastira Studenice,
Laza je sa svojom svitom
jeo uvozne grčke lubenice,*

*kad stiže neki turski katana
pa, pošto pročisti grlo,
reče da ima pismo od sultana
poverljivo strogo vrlo.*

...

Pjesma *Kosovski boj* motivski se odnosi na mit o Kosovskoj bitki iz 14. st. Kao što je to bilo i u prethodnoj pjesmi, ni ovdje nemamo konkretizaciju mjesta, vremena i prostora iako bi se to činilo tako na prvi pogled. Tome svjedoče riječi *neki Laza*, *Kruševac glavna baza* i *hiljaduosamstodevedesetneke* jer se iz kosovskog mita zna za cara Lazara, prijestonicu Kruševac, suprugu kneginju Milicu i vrijeme odigravanja bitke. Ne slijedeći podatke kosovskog mita, Stanisavljević ga unižava i desakralizira. Da bi radnju što više približio prošlosti, Stanisavljević koristi imperfekte, a ono što je zajedničko s pjesmama jeste to što ni informacije o Lazaru, njegovoj supruzi i mjestu njihovog stanovanja također nisu pouzdane jer je riječ o mitu.⁽¹³⁾ Šaljivo, a blisko djeci jeste nadimak

(13) Za usporedbu s pjesmama iz ciklusa o Kosovu korištena je knjiga *Srpske narodne pjesme* Vuka Karadžića, Beograd: Nolit, 1969.

koji Stanisavljević daje Lazaru – *Lazo*, istovremeno umanjujući njegovu veličinu, dok upotrebom neodređene zamjenice *neki* dovodi u pitanje i njegovo sigurno postojanje.

Potom Lazu zatičemo kako, dok mu dolazi turski katana noseći pismo sultana, u dvorištu manastira Studenice jede *uvozne grčke lubenice*. Uočavamo da je Laza sasvim opušten, narodski čovjek koji direktno komunicira s turskim izaslanikom jer jede lubenice i njima nudi Turčina. Tu dolazi do izražaja njegov odnos prema Istoku, odnosno, kroz uvezene grčke lubenice i njegove riječi turskog porijekla *peki, peki*, saznajemo da je Lazar usvojio istočnjačke stvari, da su mu postale navika.

Međutim, pošto Laza pismo ne može pročitati bez naočala, dobivamo sliku starca koji – takav – ne bi mogao učestvovati u boju. Umjesto njega pismo čita iguman, *čovjek učen i uman*. Tu se Stanisavljević igra rimom smijući se igumanovoj nepronicljivosti i neinteligenciji. Pošto je iguman kao crkveni čovjek u društvu s Lazarem, političkim vođom, jasno je da su u tadašnjoj Srbiji crkva i država bile povezane. U pismu saznajemo da Murat nije imao mira od poraza na Pločniku, pa je poziv Lazara u *junačka dela*, odnosno u borbu koju mogu da vode samo hrabri i snažni ljudi, ujedno i osveta Muratova. Oni će borbom za *junačka dela* biti zapamćeni u epskim pjesmama, pa će samim time biti i epski junaci. Na kraju pisma stoji pozdrav – *srdačan selam*, na prvi pogled uobičajen pozdrav osmanskog muslimanskog vladara, dok zapravo izaziva smijeh jer *selam* znači *mir*.

S jezičkog aspekta zanimljiva je upotreba frazeme *kol'ko je sati*, u značenju *šta se dešava, kakva je situacija*, koja unosi smijeh u pjesmu, jer je dio razgovornog jezika. U sklopu toga važan je i naziv *minister inostranih poslova* za turskog *katanu* jer u 14. st. nije bilo takve titule. To još jednom govori o jezičkim novitetima koje Stanisavljević unosi u svoje u odnosu na epske pjesme i pritom ih pokušava učiniti modernijim.

Početak bitke opisan je kao nadmetanje u narodnim folklornim običajima, koje svaka strana koristi kao trik da iznervira neprijateljsku stranu. To je ujedno prožeto i humorom koji vodi desakralizaciji Kosovskog boja budući da se on pretvara u svojevrsnu dječiju igru:

*Sa obe strane reke **Sitnice**
(male i dosta plitke)
stajale su dve vojske
čekajući početak bitke.*

***Turci zasviraše u zurle
zalupaše u tepsije i džezve**
("Nateraćemo u bekstvo
kaure pomoću buke i dževe!")*

*Ali, **sa srpske strane**, iz hiljadu svirala,
odjeknu neko **kolce**
I ta je svirka Anadolce
veoma iznervirala.*

Rijeka Sitnica ovdje je istaknuta kao *mala i dosta plitka*, što i samo njeno ime znači. To naglašavanje značajno je za period poslije bitke za koji, iz epskih pjesama, saznajemo da su se tu nalazile odsječene glave srpskih stradalnika. Ovakvim iskazom postavlja se pitanje ne samo o maloj ili nikakvoj prepriči za sukobljavanje vojski nego i tome kako je moguće da je u takvoj plitkoj vodi Lazareva glava boravila četrdeset godina. Preko riječi *zurle*, *tepsije*, *džezve* i *kolce* čitamo da je sukob između turske i srpske vojske zapravo sukob kultura jer su *zurle*, *tepsije* i *džezve* dio turskog, a *kolce* (deminutiv od *kolo*) dio srpskog folklor. U tom sukobu svaka kultura želi odnijeti pobjedu, što znači da svaki sukob u sebi krije želju za prevlašću jedne kulture nad drugom. Time se otkriva i to da su sve srpske pjesme kosovskog ciklusa, pjevajući o pobjedi srpskog nebeskog carstva, imale pretenziju da uzvise i ovjekovječe svoju kulturu na duhovnom nivou jer nisu mogle na materijalnom.

*A usred svirke neki **Srbin**
(**odvaljen od brega, jači od bika**)
stupi pred turske čete
i stade da ih čika:
"Čik, Turci, čik!"*

Turci su molili puni straha
(iako ih beše triput više):
“Ma nemoj, prika, da nas čikaš,
to nas potpuno urniše!”

...

U ovim stihovima nastavljaju se nadmetanja u kojima su Srbi u superiornijoj poziciji: Srbin, koji je, na osnovu podataka u zagradi, ogromne snage i veličine poput diva, što je osobina epskog junaka, hrabro izlazi pred Turke i zafrkava se s njima riječima iz pjesmice kojima ih poziva u napad. Humor koji Stanisavljević ovdje postiže krije se u nesrazmjernoj proporciji između jednog tako ogromnog vojnika i brojnih (triput ih je više!) Turaka koji mole da ih Srbin poštedi takve igre jer ih to uništava psihički. Strah koji Turci osjećaju samo zbog riječi i veličine jednog Srbina treba da ismije svu srpsku veličinu i hrabrost iz srpskih pjesama o Kosovu. Da moljenje Turaka bude još jače, odnosno kako bismo saznali u kakvom su se strahu i nevolji zadesili, oni koriste riječ *prika* pri obraćanju velikom Srbinu. Ta se riječ upućuje osobi koja nam je više od prijatelja, što bi u ovom kontekstu značilo da Turci sami sebe ponižavaju kako bi se spasili.

Vojevanje Srba nastavlja se i u sljedećoj pjesničkoj slici kada nastupa vitez Boško, poznat kao sin Juga Bogdana iz epskih pjesama:

Jedan poznati letopisac
ostavio je ovaj podatak:
Turci su prvi izgubili nerve
i izvršili strašan atak.
Ali Boško, sin starog Juga,
hrabar k'o soko, lep k'o slika,
stupi tada pred Anadolce
sa četom ljutih oklopnika.

Boško je, poput pravog epskog junaka, spoj etike i estetike jer je hrabar i lijep. Ovdje je smiješno to što nastupa kao pravi srednjovjekovni vitez udarajući sabljom i uzvikujući *Ha!*

Iz navedenih stihova važan nam je i podatak da je cijelu priču o Kosovu zabilježio ljetopisac, čime se dovodi u pitanje vjerodostojnost bitke. S obzirom na – na početku – rečeno o nepostojanju podataka, možemo pročitati iz tog stiha da se Stanisavljević poziva na stare srpske ljetopise nastale u crkvenom okruženju, a koji su služili za stvaranje mita.

Dok Boško i oklopnici vode borbu, stičemo dojam da je riječ o nekoj predstavi i da se njihova borba odvija na pozornici, jer se fokus premješta na Lazu i Murata koji su u publici i navijaju svaki za svog borca (14). Da bi se, poslije sačekivanja na čošku, Murat zadovoljio *čupkajući župsko grožđe*. Ovakvom slikom, Stanisavljević u potpunosti isključuje mogućnost da su sultan i car učestvovali u samoj bitki. Oni su, prema stihovima, bili navijači za svoje timove, a sami nisu ništa učinili da pomognu svojim vojnicima. Boškov napad na Turke Stanisavljević je opisao kao suprotan onome što se zapamtilo u narodu jer su prema legendi Turci *prvi izgubili nerve i izvršili strašan atak*. Tako bi ovaj potez bio način da se dodatno izvrgne legenda koja vlada među narodom:

Al' hrabrog viteza Boška

– sačekaše iza čoška

i dični oklopnici

razbežaše se u panici.

Još jedan kosovski junak koji se istakao u Bitki na Pločniku koja se odigrala tri godine prije Kosovske došao je na oštricu kritike. Srđa je opjevan u istoimenoj narodnoj pjesmi kao silan junak strašnih crnih veđa, što Stanisavljević koristi i u svojoj pjesmi kako bi opisao jake napade srpske vojske – svaki put na scenu postavlja drugog srpskog junaka.

(14) U kontekstu ovoga, ponovo se trebamo pozvati na Bergsona i njegovo određenje komedije i komičnog kada kaže da su elementi komičnog karaktera isti i u kazalištu i u životu, odnosno to da "ličnosti iz stvarnog života ne bi nas navodile na smijeh kad njihove postupke ne bismo mogli posmatrati sa strane, kao da gledamo predstavu iz svoje lože". Bergson, H., nav. djelo, str. 89.

Međutim, junaka Srđu zbog svojih vještina iz epske pjesme ismije ulično tursko dijete koje ga smješta na vašare, narodna okupljanja i pritom ističe njegov dar da ubija najsitnije ptice. Time se ponižava junak Srđa, pogotovo što to dolazi iz usta neprijatelja. Prilikom opisivanja srpskih napada svaki junak biva nadmudren nekim potezom turske vojske. Naime, kako su Boška dočekali *s ćoška*, tako su i Srđi *prišli s leđa* i ubili ga. Dinamika kojom se odvija bitka stalno je u opadanju na štetu srpske vojske: Stanisavljević nam prvo daje sliku upečatljivog napada Srba od kojih se preplaše Turci, ali ih onda Turci mudrim i pametnim potezima pobijede i povrate se od straha. To znači da su srpski junaci samo nazgled junaci te da iz njihovog nasrtanja ne proizađe ništa značajno.

*i Turci se povратиše od straha,
pa pominjuć **Alaha**
krenuše ponovo u napad.*

*Laza povika bodrog glasa:
“Napred, o deco gordog **Rasa!**”*

Kako smo ranije dokazali da Stanisavljević rat vidi kao nadmetanje kultura, tako i u ovim stihovima čitamo da Turci prizivaju svog Boga, u čije ime ratuju, a Srbi u ime prestonice svoje srednjovjekovne države Raške. Religijski kontekst koji podrazumijeva kulturni te patriotski – *deco gordog Rasa* – jesu oni koji predstavljaju ratne interese. Svaka strana zaslužuje da bude iznad svih ostalih jer duboko vjeruje da je njoj dato da bude izabrana: *uzvišeno* – poput *Allaha* i *gordo* – poput *Rasa*. U tome se pronalaze opravdanja za napade.

U skladu s dinamikom neslavnih junaka, neslavna je cijela srpska strana. S obzirom da se ne zna konačan ishod bitke te da Srbi vjeruju kako su pobjednici jer su zadobili nebesko carstvo, Stanisavljević svoju pjesmu usmjerava u pravcu njihovog gubitka zemaljskog carstva:

*Ali, potomci stare Raške
I dalje **napredovahu unatraške.***

Pobjedom nad Srđom Turci su nastavili napredovati, o čemu saznajemo iz ovih rimovanih stihova u kojima Stanisavljević koristi oksimoron – *napredovahu unatraške* – kako bi ublažio sliku propadanja srpske strane jer nešto što napreduje ne može ići nazad.

Potom dolazi do prave dramske peripetije zahvaljujući uvođenju lika Miloša Obilića koji je prema epskim pjesmama ubio sultana Murata. Iz pjesama o njegovom rođenju saznajemo da mu je majka *vila*, a otac *zmaj* te da je snagu dobio iz *kobiljeg* mlijeka, po čemu je i dobio prezime *Kobilić*. Ovu Miloševu biografiju Stanisavljević parodira koristeći se i dalje narodskim, prostim motivima:

*A na obližnjoj planini
jedan je **čoban** čuvao stoku
i letimično osmatrao bitku
da bi bio u toku
događaja.*

*Zvali su ga **Miloš Kobilić**
(jer je **nađen kod konja na paši**).
Bio je **hrabar**,
a **pomalo i neustrašiv**.*

Očigledno je da se ovdje ismijava epska pjesma o Milošu, kao i njegova hrabrost i neustrašivost koju Stanisavljević stavlja ispred hrabrosti, mada su te riječi sinonimne. On je *čoban*, koji sasvim ležerno posmatra odvijanje bitke. Ako ga uporedimo s likom drvodelje, onda dobivamo isti način urušavanja epske pjesme kao i bajke jer se u oba slučaja uvodi narodni lik koji do kraja ostaje seljak – sasvim u suprotnosti s uzvišenim idejama koje žanrovi usmene književnosti nose sa sobom. Miloš, kao i drvodelja, ulaskom u samu radnju nema ništa da izgubi, ali je, za razliku od prethodnih učesnika u akciji, sposoban, ambiciozan i svjestan svoje važnosti.

Iako je bez oružja i konja, on pravi pometnju među Turcima:

*Nastaše džumbus i tarapana,
frtutma i opšta bežanija...
“Alah il alah” zapevaše hodže,
“Juri nas Miloš Bedevija!”*

...

Njegov ulazak u epsku pjesmu u vezi je s njenom vjerodostojnošću. Naime, humor s Miloševim prezimenom nastavlja se u stihovima kada on ispravlja Lazu koji govori *Kobilić*, a ne *Obilić*, naglašavajući da je to od pridjeva *obilno*, a ne od *konja*. Miloš time biva uvrijeđen jer je on ipak *obilnog*, a ne *konjskog* porijekla. Laza ga prvo vrijeđa kada kaže da će se junaštvo njegove desnice već opjevavati. Miloš kaže da je on *ljevak*. Ove uvrede, odnosno sukob između Laze i Miloša možemo poistovjetiti s njihovim sukobom opisanim u pjesmi *Kneževa večera* u kojoj Laza Miloša imenuje izdajnikom, a nakon čega se ovaj zaklinje da će ubiti Murata. Uvrede u ovoj pjesmi spuštene su na niži nivo, kako bi se iza zvao humor i približila djeci.

*Al' Milošu se na čelu
skupiše oblaci tmasti
pa reče: “Te pesmopevce
tužiću za uvredu časti!
Skroz se pogrešno peva
jer ja sam, kneže, **levak!**”*

*“Ma dobro, Kobiliću...” poče Laza...
“Obilić, kneže, Obilić,
od prideva ‘obilno’.
Znaj da si me sad ozbiljno
uvredio.”*

...

Nevjerodostojnost epske pjesme ogleda se upravo u navedenim stihovima jer je pjesma zapamtila ono što nije bilo tačno. Zanimljiva je još

i pozicija Miloša jer on ovdje biva uvrijeđen zbog tih laži koje je narod spjevao na osnovu nekih svojih pretpostavki.

Potom Miloš odlazi u turski tabor jer je, kako navode epske pjesme, on trebao ubiti sultana Murata. Uvodi ga njegov sin Bajazit. Stanisavljević tako ozbiljan događaj započinje na šaljiv način koristeći se buvom kao prenosnikom sumnjivih i negativnih informacija:

U turski tabor puštena je buva:

“Kod kaura se nešto kuva.

Miloš Bedevija, hrabri rslan,

hoće da pređe u islam!”

Kako bi ušao u turski tabor, Miloš se koristi prevarom pa su Turci pomislili da on želi napustiti svoju vjeru. Uvodeći ponovo taj motiv, potvrđuje se teza o religijskom sukobu između zaraćenih strana, a koji onda povlači i sve ostale.

*Ako ne laže **ondašnja štampa***

Miloš je još istog dana

stigo do Muratovog kampa

*i zatražio **prijem kod sultana.***

Ali janičari iz garde

ukrstiše halebarde:

*“**Imaš li zakazano***

il’ si onako bano?”

Pomoli se mladi Bajaza

*(sultanov sin **iz sedmog braka**)*

pa reče: “Ma ko to džaka

kad spavam?”

Kombinovanje riječi *prijem* i *kamp* te *zakazano, il' si onako bano*, ponovo se ozbiljna situacija čini komičnom jer svečanost prijema ne može da se obavi u kampu – *prijem* se može koristiti kada se govori o dvoru. Spominjući da je Bajazit sultanov sin *iz sedmog braka*, Stanisavljević kritikuje osmansko višezženstvo. Humor proizlazi najprije i iz pitanja janičara da li Miloš ima zakazano ili je došao nenajavljeno (kao i ondašnja štampa!), čime se pokušava uvesti element modernosti, ali ujedno i humora budući da se uzvišenost trenutka ne može staviti pod šator. Bajazita zatičemo kako spava, dok za Miloša saznajemo da je nervozan, što je u suprotnosti s njegovom *hrabrošću* i *pomalo neustrašivošću*.

*Tad Miloš iz potaje
potegnu svoju čakiju...*

...

Međutim, stih se prekida u trenutku kada Miloš potegne čakiju, kako bi nas zainteresovao za nastavak, ali i da bi se izbjegle krvave i strašne scene za djecu. U kontrastu su i riječi koje opisuju način i sredstvo ubistva: *potegne čakiju*. *Potegnuti* je glagol koji se najčešće koristi u vezi sa sabljom: *potegnuti sablju*, odnosno onda kada je riječ o nekom većem oružju, dok je *čakija* mali džepni nož. Podvigom koji Miloš izvodi u pjesmi Stanisavljević želi izazvati divljenje prema Milošu koji je čakijom kao sabljom ubio sultana. To divljenje nije ništa drugo nego smijeh na sve one junačke Miloševe podvige opisane u kosovskim pjesmama, kao i na njegovo rođenje.

Potom junak odlazi kući u goru, gdje mu je i mjesto, odmah poslije ubistva sultana jer je on, prema epskoj pjesmi, i imao taj zadatak. Svi su, naravno, iznenađeni Miloševim poduhvatom, ali Stanisavljević piše i o Miloševoj bježaniji. Ono što je ponovo zajedničko njemu i drvodeljima jeste da obojica pobjeđuju neprijatelje običnim narodskim poduhvatima te svojom lukavošću koja nije odlika nijednog drugog lika.

Njegovu *hrabrost* i *pomalo neustrašivost*, koja se zapravo ogleda u nejunackim poduhvatima, Stanisavljević još jednom pokazuje kroz Milošev komentar da Srbi *strašno greše, strašno greše* jer bježe s polja. Takvim

Miloševim komentaram i ulogom postavlja se pitanje vrijednosti žrtvovanja za kolektiv jer bježanjem Srba, Miloševa hrabrost ostaje uzaludna. Parodiju na epski motiv junakove glave koju on sam nosi pod rukom čitamo iz stihova: *Htede da se uhvati za glavu / – ali glave tamo ne beše*. To je motiv koji je vrlo čest u epskim pjesmama i koji govori o junakovom životu i poslije smrti.

Svoju pjesmu Stanisavljević završava slikom Laze koji se negdje sakrio i o kojem se sada pričaju razne priče. U pjesmama o Kosovu Lazar postaje svetac i svome narodu osigurava nebesko umjesto zemaljskog carstva – car Lazar nije dobio nijedno, postao je običan narodni čovjek, seljak koji ima kafanicu. Njegov kraj urušava sadržaje i ciljeve epskih pjesama te se gubi njihova uzvišena poruka. Car nije postao svetac.

Želeći da djecu, ali i druge čitatelje, navede na prosudbu tog kraja, kao i cjelokupnog ciklusa i srpskog kulturnog naslijeđa, on Lazi daje različite mogućnosti zaposlenja, odnosno mogućnost da je Laza živ i da nije na nebu. Sasvim dosljedno u stilu cijele pjesme, Stanisavljević koristi narodne motive, seljačke i proste, izazivajući smijeh:

***Neki vele da je Bajaza
uhvatio i pogubio Laza...***

***A drugi kažu da je uz Moravicu
otvorio privatnu kafanicu.***

***Na njegovoj firmi je, da skrene pažnju,
bilo naslikano prase na ražnju.***

Kroz primjer Laze, Stanisavljević dokazuje da kralja, kao ni sveca ne karakteriše njegova titula nego njegova unutrašnjost te da, u ovom slučaju, ne postoji nikakvo obećano nebesko carstvo, nego Laza postaje vlasnikom *kafanice* na zemlji. Ali po uzoru na samu vjerodostojnost cjelokupnog usmenog naslijeđa, Stanisavljević preko riječi *neki vele*, *drugi kažu* ipak ostavlja sumnju čak i u ovo što je on napisao jer je to preneseno usmenim putem – dakle postoji mogućnost da su ljudi istinu promijenili i prilagodili onako kako njima odgovara.

Kako poziraju životinje

U ciklusu pjesama *Kako poziraju životinje* Stanisavljević je koristio formu basne, priče u prozi ili u stihovima u kojoj glavnu ulogu igraju životinje prikazane s ljudskim svojstvima. (15) Svaka je životinja prepoznatljiva po nekoj dominantnoj osobini, na osnovu kojih se grade standardni tipovi. (16) Basne su alegorije na ljude, odnosno kritika njihovih negativnih osobina.

Pjesma *Kako poziraju životinje* počinje dolaskom fotografa – putujućeg čovjeka u životinjski svijet. Životinjama nudi fotografisanje:

Jedan fotograf putujući

Stiže u neku oblast divlju

I istaknu firmu šaloozbiljnu:

*“NA ZNANJE ŠUMSKOM ŽIVLJU! NAŠ FOTO-ATELJE
ISPUNJAVA VAŠE ŽELJE.*

*SLIKE POJEDINAČNE IL' GRUPNE ZA ZVERI SITNE I
KRUPNE”.*

Začuđujući je dolazak jednog fotografa u šumu i oglas koji raspisuje. Međutim, kako smo dosad spomenuli pri analizi pjesama, dovođenje stvarnog, iskustvenog, ali i modernog svijeta u klasičan, književni ambijent sastavni je dio Stanisavljevićeve poetike. Tako je i ovdje – u životinjski, basnoslovni svijet uvodi se nešto sasvim novo, čime se, kao što je bilo slučaj s bajkom i epskom pjesmom, nastoji pokazati da književni svjetovi kakvi su prije postojali više i nisu toliko sadržajno relevantni za djecu (ali i odrasle) – potrebna im je promjena.

Iz navedenih stihova potrebno je istaknuti sintagmu *firma šaloozbiljna* jer kroz nju proviruje Stanisavljevićev humor – pridjev *šaloozbiljno* govori da je poduhvat fotografa, naizgled ozbiljan, zapravo humorističan te da će se njime pokušati nešto kritikovati. Njegov je oglas obuhvatan i jednak za sve životinje bez ikakve iznimke – on nudi mogućnost fotografisanja i pojedinačno i u grupi bez obzira na debljinu, širinu ili visinu životinja.

(15) Crnković, M., nav. djelo, str. 168.

(16) Ibid, str. 167.

Životinje su oduševljene novinom koju je fotograf donio i iz navedenih stihova čitamo da su nestrpljive, ali i vrlo izgubljene s obzirom da fotografija ne pripada njihovom svijetu. S tim u vezi stoji i njihova briga kako će se pokazati, odnosno kako će ih fotografija zapamtiti. Fotograf ih savjetuje i pritom se zabavlja – *pučka lulu* jer mu se nigdje ne žuri i zanimljivo mu ih je posmatrati.

Uočljivo je da svaka životinja postupa drugačije, tačnije neko je više snažljiv prilikom poziranja od nekoga drugog, što bi značilo da životinje imaju karakterne osobine kao što ih imaju u basnama. Ljudi su životinjama pripisivali određene osobine jer su životinje oduvijek bile dio čovjekove sredine i s njima je provodio dosta vremena. To je omogućilo spoznavanje njihove prirode. Međutim, u te osobine čovjek je upisivao vlastite, i to u skladu sa svojim zamislima i željama. U tom su kontekstu i životinje u ovoj pjesmi prepoznatljive po ovim osobinama – lav u sljedećim stihovima pozira kao car:

Prvi se slika lav.

On zauzima pozu

Karakterističnu za carsku lozu:

Svaki je pokret po planu

(on čuva carski prestiž!)

Ima grivu onduliranu

k'o Luj Četrnaesti.

Stanisavljević kroz ovu pjesmu skreće pažnju na ljudske načine poziranja na fotografijama, odnosno na njihovu sklonost da se na njima pokazuju onakvima kakvi nisu pokušavajući dati najljepšu sliku sebe:

Medved je vrlo gospodstven.

Sve sa visine merka.

I pronosi se šapat:

To je uticajna zverka.

Tigar se trudi da zauzme pozu

Koja izaziva strah i grozu.

Nosorog jednako bulazni
Kako će da proburazi tamo nekog.
Lisica u svoju pozu
unosi smešnu nervozu
i popuši celo paklo.
Šimpanzo stavlja ruku na usta
K'o da mu se nešto omaklo.
Magarac **se trudi**
Da deluje produhovljeno.
Mamut – da izgleda savremeno
Paun **se pravi skroman.**
Krokodil čita neki sentimentalni roman.

Krećući od lava, Stanisavljević pjesmu nastavlja redajući životinje od najvažnijih u životinjskom svijetu do najnebitnijih, odnosno od najstrašnijih do najplašljivijih životinja. Medvjed pokušava izgledati kao neki *gospodin* te ga se druge životinje boje budući da *šapatom* govore o njegovoj utjecajnosti. Tigar se *trudi*, a lisica *unos*i u svoju pozu *smešnu nervozu* – govori o neistinitosti slike koju one predstavljaju, što je pogotovo značajno za magarca koji se *trudi* izgledati produhovljeno iako je poznat po svojoj neinteligenciji i tvrdoglavosti. Paun se *pravi* skroman jer je poznato da se voli hvaliti ljepotom svoga perja, dok je krokodil pametan, ali i osjećajan jer čita *sentimentalan roman*. Zanimljivo je da se prilikom opisivanja vuka Stanisavljević zadržava na srpskoj narodnoj nošnji budući da je vuk značajan za srpski folklor – vuk se *pravi* važan jer ga je jedan narod uzeo za zaštitnika. S druge strane imamo slavuja koji se ponosi svojim glasom i na sebe preuzima ulogu pjesnika, zaštitnika poezije i muzike, a jarac se *hvali* zavodničkom ulogom, odnosno dobrog mužjaka među ženama. Stanisavljević je žanr basne, kao žanr usmene književnosti, upotrijebio da bi kritikovao svijet današnjeg (naravno i tadašnjeg Stanisavljevićevog) društva. Tako basna, kao i bajka, dobiva novu dimenziju – postaje primjenjiva i korisna danas.

Očigledno je da cijela situacija zabavlja životinje jer ipak imaju težak zadatak – pokazati najbolju verziju sebe kako bi ih ostali vidjeli i ocijenili

dobrim i lijepim životinjama. Kao suprotnost svim pjesničkim slikama stoje posljednja dva stiha:

*Samo zec strepi da mesto ptičice
Iz aparata ne iskoči – pas.*

U njima je prikazan zec koji je jedini od svih životinja ostao vjeran sebi i svom strahu, odnosno svojom nedostatku. Upravo ga taj nedostatak i čini takvim kakvim jeste. Zec je pojedinac koji u kolektivnoj slici prevaranata – životinja ili ljudi – predstavlja jedinu istinu i jedinu hrabru individuu koja staje iza svoje plašljivosti, odnosno iza svoje mane.

Z a k l j u č a k

Glavni zadatak ovog rada bio je istražiti folklorne elemente u zbirci pjesama *Levi kraljevi* Miodraga Stanisavljevića. U prvom dijelu doneseni su najznačajniji podaci o zbirci, određenje folkloru i njegov značaj u XX vijeku. Osim *Predgovora*, analizirane su tri pjesme – *Princeza i drvodjelja iz Reči pričaju priče*, *Kosovski boj iz Reči pričaju istoriju* te pjesma *Kako poziraju životinje* iz istoimenog ciklusa.

Predgovor, kao programski tekst, Stanisavljević je iskoristio kako bi čitaoce upoznao s načinom na koji će ispjevati svoje pjesme, u pogledu sadržaja i jezika. Najavljuje nam novi jezik i stil u odnosu na onaj koji smo vidjeli ranije. Kako ćemo poslije vidjeti na primjerima, riječ je i o poigravanju sa sadržajima, normama i pravilima koja se odnose na žanrove usmene književnosti.

Na primjeru pjesme *Princeza i drvodjelja* donesena je komparacija sa stilom i sadržajem bajki. Tu je zaključeno da je Stanisavljević koristio kompoziciju bajki s njenim najvažnijim osobinama – in medias res, detemporalizacija, delokalizacija, depersonalizacija, likovi cara, princeze i natprirodnih protivnika, motiv čuda i čudesa. Međutim, to je iskoristio radi kritike tog žanra. Kritika je postignuta upotrebom satire i humora. Uvođenjem lika drvodjelje u patrijarhalni i zadati svijet bajke, koji počiva na strogoj distinkciji visokog i niskog staleža te njegovom pobjedom, Stanisavljević ukazuje na njene nepravilnosti, odnosno zastarjelost.

Osim lika drvodelje, novina je i u nestandardnoj leksici – žargonizma i neologizama. Takvim je jezikom Stanisavljević istovremeno ukazao da se bajka u današnjem svijetu, kao dotad savršen i idealiziran žanr, treba propitati te donijeti na nov način kao što je to on učinio. Zastarjelost bajki ogleda se upravo u tome da se prikazivanjem ovakvog svijeta djeca zavaravaju jer im niko ne ukazuje da takav svijet ima mane, ali i u tome da je potrebno promijeniti njegov sadržaj. Zbog toga je neophodno kritičko propitivanje usmene književnosti s kojom se djeca susreću od samog rođenja.

Drugi dio analize tiče se pjesme *Kosovski boj* iz dijela *Reči pričaju istoriju*. Taj dio Stanisavljević je iskoristio da bi ispitao vjerodostojnost historijskih događaja, historijskih ličnosti, ali i nastavio propitivati folklornu građu na kojoj se najčešće temelje narodne kulture te nacionalni identiteti. U ovom slučaju riječ je o kosovskom mitu i epskim pjesmama o Bitki na Kosovu, kao sastavnom dijelu srpske kulture i identiteta. Tu Stanisavljević propituje historiju i relevantnost njenih podataka jer ono čemu nas uče nije nužno istinito – vremenom se mijenja i oblikuje kako kojem narodu odgovara. Kroz primjer pjesme *Kosovski boj* možemo pratiti poigravanje s pjesmama o Kosovu, tačnije, radi se o desakralizaciji cara Lazara, srpskih epskih junaka s Milošem Obilićem te folklornih elementa kako srpskog tako i turskog naroda. Kroz poigravanje s epskim pjesmama vrši se propitivanje historije i tradicije, ali se, posmatrano u okviru književnosti za djecu, stavlja u pitanje i štetnost takvih pjesama po djecu. Poigravanje je postignuto na isti način kao i u prethodnom primjeru – i u sadržaju i u jeziku – humorom, satikom, neočekivanom leksikom i peripetijama.

Pjesma *Kako poziraju životinje* iz istoimenog ciklusa napisana je po uzoru na još jedan žanr usmene književnosti – basnu. Na osnovu nje Stanisavljević je preko životinja pokazao kako se ljudi ponašaju kada se trebaju drugima predstaviti u najboljem svjetlu. Opisao je situaciju u kojoj fotograf dolazi u šumu te po hijerarhiji predstavio ponašanje svake životinje. U ovoj pjesmi kritika nije usmjerena na žanr basne, nego na ljude koji se kriju iza svojih pravih lica, kao i u izvornom žanru. Folklorni elementi iz basne poslužili su Stanisavljeviću da ukaže na ljudske

mane i potakne nas na razmišljanje o našem ponašanju u savremenom svijetu. Ni ovdje humor ne izostaje jer su scene vrlo živopisne i predstavljaju životinje koje u neprirodnim pozama bivaju smiješne.

Na osnovu cjelokupne analize možemo zaključiti da je Stanisavljević u svojoj zbirci različito koristio folklornu građu, tačnije upotrebom bajki i epskih pjesama želio je kod djece probuditi svijest o potrebi kritičkog promišljanja o usmenom naslijeđu, kako bi gradili zdravo i razumno društvo. Žanrovi usmene književnosti poslužili su Stanisavljeviću da otvori mnoge teme prošlosti, ali i sadašnjosti, pa tako ističe zastarjelost njihovog jezika, stila i sadržaja. Uvodeći novine u ove žanrove, moguće ih je približiti djeci budući da onakvi kakve ih poznajemo oduvijek nemaju ni kvalifikativnu ni kvantifikativnu vrijednost. Stanisavljeviću je folklor poslužio i za isticanje vrijednosti pisane, autorske, umjetničke riječi, pri čemu ga je obogatio novinama u pogledu rime, stiha, tema, humora, parodije, satire, travestije te kritike čineći to na majstorski pjesnički način.

Izvori

Karadžić, Vuk, *Srpske narodne pesme*, Nolit, Beograd, 1969.

Stanisavljević, Miodrag, *Levi kraljevi*, 1977, onlajn izdanje, dostupno na: Miodrag Miša Stanisavljević Levi kraljevi | Miodrag Miša Stanisavljević (cincplug.com)

Literatura

Bajraktarović, Mirko, “Mišljenje o terminima etnologija, etnografija i folklor”, u: *Glasnik etnografskog muzeja u Beogradu*, XIX knjiga, Beograd, 1956, str. 301–305.

Banov-Depope, Estela, “Folklorizam u hrvatskoj i makedonskoj književnosti”, u: *Hrvatsko-makedonske književne, jezične i kulturne veze*, Goran Kalogjera, Vasil Tocinovski, knjiga 3, Filozofski fakultet u Rijeci, 2011, str. 25–35. Dostupno na: (PDF) Folklorizam u hrvatskoj i makedonskoj književnosti // Pseudo-Folklore in Croatian And Macedonian Literature (researchgate.net) (pristupljeno: 25. 3. 2021. u 18:55).

- Bergson, Henri, *Smijeh. O značenju komičnog*, Znanje, Zagreb, 1987.
- Bošković-Stulli, Maja, *Usmena književnost nekad i danas*, Prosveta, Beograd, 1983.
- Bošković-Stulli, Maja (prir.), *Usmena književnost, izbor studija i ogle-da*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- Crnković, Milan, *Dječja književnost*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- Čolović, Ivan, *Smrt na Kosovu polju, istorija kosovskog mita*, "Biblioteka XX vek", Beograd, 2016.
- Drndarski, Mirjana, *Narodna bajka u modernoj književnosti*, Nolit, Beograd, 1978.
- Lalić, V. Ivan, *Izabrane i Nove pesme*, Srpska književna zadruga, Beograd, 1969, str. V–VIII.
- Miočinović, Mirjana, *Pozorište i giljotina (rasprave o drami)*, Fabrika knjiga, Beograd, 2008.
- Rečnik književnih termina*, Nolit, Beograd, 1986.
- Stanisavljević, Miodrag, "Epika i drama, članci", *Res Publica*, 2006, onlajn izdanje, dostupno na: Miodrag Miša Stanisavljević Epika i drama * Članci | Miodrag Miša Stanisavljević (cincplug.com)
- Stojanović-Pantović, Bojana, *Srpske prozaide, antologija pesama u prozi*, Nolit, Beograd, 2001.

Ideologija u poetici

Branka Ćopića

Merima Ibranović-Salihović

U radu će se istraživati međusobni odnos ideologije i književnosti, konkretno, utjecaj ideologije komunizma na književnost Branka Ćopića. Cilj je pokazati kako komunistička ideologija oblikuje Ćopićevu književnost i kako se njome koristi, na građi odabranoj prema fazama pisanja. Time bi se dao odgovor i na aktuelno metodičko pitanje: kako Ćopićeva djela tumačiti danas u nastavi. Pripovijetke, romani i pjesme obuhvaćene ovom analizom nose osobine drugih Ćopićevih djela iz tri faze koje sam prepoznala u njegovom opusu i kao takve su reprezentativne.

Karakteristike Ćopićeve poetike

Ćopićeva poetika podrazumijeva preko sto objavljenih naslova u razdoblju od oko pedeset godina. Voja Marjanović komentariše Ćopića kao plodnog i popularnog pisca koji je dobio pažnju kritike od samih početaka pisanja, kako pozitivnih i afirmativnih, tako i negativnih, čak i zajedljivih (Marjanović 1987: 5).

Marjanović objašnjava da je Ćopićevu prijeratnu književnost kritika uglavnom pozitivno ocijenila, pohvaljujući njegov talenat, ali

zamjerajući mu književnu nespretnost, lično ispovijedanje i negativan pogled na ljude i svijet (Marjanović 1987: 5). Veliku pažnju javnosti Ćopić je dobio kada je pedesetih godina objavio svoje prve satire. Marjanović objašnjava da je Ćopić jedan duži period bio “otpisani pisac” jer je iznevjerio društvene istine, socijalnu demokratiju itd. Kritičari su uglavnom hvalili Ćopićev talenat, a njegov književni postupak nazivali zastarjelim.

Kada je Ćopić 1956. objavio zbirku pripovjedaka *Doživljaji Nikoletine Bursaća*, dobio je sve pohvale književnih kritičara, prije svega za naslovni lik, zatim za humor, za dramatičnost radnje i dr. Sve što je poslije toga objavio naišlo je na pozitivan prijem kod književne kritike, a za zbirku *Bašta sljezove boje* iz 1970. godine dobio je Njegoševu nagradu (Marjanović 1987: 6-7). Ćopićevi romani su, piše Marjanović, dobro dočekani kod književne kritike.

Branko Ćopić je pisao i za djecu, i veoma značajan dio njegove književne poetike zauzimaju djela za djecu i mlade. Taj dio Ćopićevog stvaralaštva karakterišu, prema Marjanovićevim riječima, veoma “uspjele pripovijetke”, “bajkovita poezija” i romani koji opisuju “odiseje djetinjstva” i živote djece u ratnim vremenima.

Ćopić i komunistička ideologija

Da bismo razumjeli Ćopićevu privrženost komunističkom sistemu i “novoј” Jugoslaviji, ukratko ću opisati vrijednosti koje su bile osnova za izgradnju socijalne, političke i kulturne strukture Jugoslavije. U svojoj knjizi *Istorija Jugoslavije u 20. veku*, Mari-Žanin Čalić navodi da je na osnovu odluka iz AVNOJ-a od 1943. godine i prema sovjetskom uzoru, u januaru 1946. proglašen Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Ustav je priznavao pet ravnopravnih konstitutivnih nacija: Slovence, Hrvate, Srbe, Makedonce i Crnogorce, a šezdesetih godina, kao šesta nacija, priznati su bosanski Muslimani. Tito je postao liderom svih naroda Jugoslavije, neprikosnoveni vođa, koji je nosio slavu pobjede i oslobađanja od njemačkog fašizma i fašizma ‘domaćih izdajnika’. Nacionalizovana je imovina i uništena je dotadašnja vlastela. Ideja je bila da svi budu jednaki pod vodstvom velikog vođe – Tita.

U državi različitih nacionalnosti, navodi Čalić, najvažnija ideološka spona bio je socijalizam, kao centralna ujedinjujuća snaga. Patriotsko vaspitanje i opštejugoslovenska svijest trebala je spriječiti želju za međuetničkim sukobima. Čalić ističe da su intelektualci odmah u većini prišli ovom državnom pokretu (Čalić 2013: 226).

Nakon što je Jugoslavija postala federacija šest republika, započeo je proces brze industrijalizacije. Komunistička partija Jugoslavije odmah je po uspostavljanju vlasti, u umjetnosti, kao glavnom ideološkom instrumentu sistema, podsticala tzv. socijalni realizam. Socijalni realizam je u književnosti, po potrebama i želji Partije, trebao veličati narodno-oslobodilačku borbu, a da glavne teme budu velike partizanske bitke i stratišta. Takva književnost, književnost “po naređenju”, nužno je bivala plakatna i puna parola.

Komunistička ideologija je po svom programu i u svojoj osnovi nosila ideje prosperiteta i napretka, u odnosu na kapitalistički sistem koji je do tada vladao u Jugoslaviji, pa je stoga privukla mlade intelektualce i književnike. Ako je književno djelo produkt autorovih doživljaja svijeta i društva u kojemu živi, onda je književnost Branka Ćopića književnost ideologije komunizma i socijalizma, jer je te ideološke koncepte Ćopić prihvatio i podržavao. Nenad Veličković u svojoj doktorskoj disertaciji(1) objašnjava upravo međusobni odnos književnika i književnog djela te odnos književnog djela i ideologije vladajućeg sistema u kojem to djelo nastaje. Veličković tvrdi da se svako književno djelo pojedinačno bavi osjećanjima, poimanjima, vrijednostima i vjerovanjima, te da je književno djelo ideološko samo ako se ovim elementima bavi kao elementima nekog sistema. Ono što je važno za ovaj rad, a što Veličković rasvjetljava kada objašnjava naglašeno značenje pojma ideologije iz naslova disertacije, jeste konstatacija da, kad se jednom književno djelo očituje kao sredstvo u borbi za društvenu moć, teško je da ono može

(1) Veličković, N. (2010) Ideološka instrumentalizacija književnosti u bosanskohercegovačkim udžbenicima bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i književnosti (na primjerima iz čitanki od petog razreda osnovne škole do četvrtog razreda srednje škole). Doktorska disertacija, Sarajevo, Filozofski fakultet u Sarajevu.

imati neku drugu svrhu. No, književno djelo često, uprkos razlozima svoga nastanka, može poslužiti kao ideološki instrument.⁽²⁾

Periodizacija Ćopićeve književnosti

Branko Ćopić je u svom književnom stvaralaštvu prošao kroz različite promjene. U odnosu na ideju revolucije i ideološko pisanje, Ćopićev sam opus podijelila na tri faze:

- faza predrevolucionarnog pisanja ili period socijalne literature
- faza ideološkog pisanja ili agitpropovskog pisanja i
- faza kritičkog pisanja.

Prva faza Ćopićevog pisanja počinje objavljivanjem njegovih prvih pjesama i priča koje je pisao dok je boravio kao učenik u internatu u Bihaću još 1936. godine. Ćopićevi omiljeni autori u studentskom dobu bili su Ivan Cankar, Miroslav Krleža i Maksim Gorki. Njegove prve priče, priznaje Ćopić, nastale su pod utjecajem tzv. napredne literature tog vremena. Na studiju u Beogradu počinje ozbiljno pisati i objavljivati svoje priče. To su zbirke pripovjedaka: *Pod Grmečom* (1938), *Borci i bjegunci* (1939), *Planinci i U carstvu medveda i leptirova* (1940).

Ove zbirke pripovjedaka svojom tematikom problematiziraju život običnog čovjeka, seljaka koji pod pritiskom kapitalista i klasnog društva teško preživljava. Priče nose ideje oslobađanja čovjeka od ropstva u kapitalističkom sistemu te borbu protiv zaostalosti i primitivizma u društvu. One su proizvod, kako to i sam Ćopić kaže, njegove ljubavi i njegovog divljenja prema čovjeku borcu, radniku, sužnju (Ćopić 1964: 15).

Druga faza Ćopićevog pisanja počinje početkom rata u Jugoslaviji tj. izbijanjem ustanka u Krajini. Ćopić kaže da su mu oslobodilački rat i narodna odbrana dali materijal za književnu obradu, te da je sa dragošću pisao pjesme za ratne divizije i jedinice. Ratnu poeziju objavio je u zbirkama *Ognjeno rađanje domovine* i *Ratnikovo proljeće*. U svom tekstu *Ratnikovo proljeće*, Milan Bogdanović ističe da ratna poezija Branka

(2) Ibid.

Čopića ima moć da “uzbudi množinu” tj. da djeluje na obične ljude (Idrizović 1981: 5). Slavko Leovac (u istom Idrizovićevom izboru) također govori da je Čopićeva ratna poezija bila izraz njegove ljubavi prema narodu koji se bori protiv okupatora u narodnooslobodilačkom ratu, te da je ta ljubav izražena tako da bude bliska ljudima, skoro kao narodna pjesma. Čopić je dolaskom revolucije svoj književni rad potpuno posvetio ideološkom pisanju. Sve njegove pjesme koje su nastale u tom periodu napisane su u ideološke svrhe, jer je Čopić vjerovao u ciljeve revolucije i na taj način je davao svoj doprinos. Za svoju ratnu poeziju kaže da je nastala od narodne pjesme, da su njegove pjesme zapravo samo prepravljene narodne pjesme uklopljene u osmerac ili deseterac, te da ih je pisao za narod i partizanske odrede (Bunjac 1984: 186). Primjer za takvu Čopićevu poeziju jeste pjesma o djevojci Mari (Čopić 1982: 97):

OMLADINKA MARA

Bolna leži omladinka / Mara sa starom se majkom razgovara. / Mila majko, budi me u zoru, / primakni me našem prozoru, / da ja vidim prije bijela / dana proletersku čet partizana, / među njima i svoga dragana / proleterske čete barjaktara. / Da mu samo vidim kosu plavu / i nad kosom crvenu zastavu. / Da je vidim, da me želja mine, / da mi lice kao nekad sine. / Slavna četo, ti ćeš sjutra proći, / moj dragane, da l ćeš natrag doći? / Ako li mi gdje u boju pane, / ne dam suzi da iz oka kane. / S ponosom će spominjati Mara: / Imala sam dragog barjaktara. / Mila majko, budi me u zoru, / primakni me našem prozoru, / da ja vidim naše desno krilo; / mislim, majko, lakše bi mi bilo.

Ova pjesma po svome tonu, metrici i leksici veoma podsjeća na narodnu pjesmu; s razlikom što se u narodnoj pjesmi tematizira intimni žal i patnja glavnog junaka, a ovdje se taj žal prenosi na kolektiv. Ako ratnu poeziju Branka Čopića posmatramo kao ideološki instrument, onda je ova poezija, prema Maleševiću (2004), tipičan primjer služenja operativnoj ideologiji. U želji da se približi običnom čovjeku i postigne

promjenu svijesti kod njega, poezija djeluje kroz njemu bliske elemente, npr. kroz folklor i tradiciju.

Teme koje je obrađivao u ratnim danima, Ćopić nastavlja razvijati i u poratnim radovima te postaje veoma popularan. Poslije rata je pisao prozu, dok se stihovima nastavio obraćati pretežno djeci (Ćopić 1982: 249):

ČUVAR TVOGA DJETINJSTVA

Ti imaš mamu i tatu, / i brata, / možda i seku – / poneko ima i baku, / a neko – sijedog deku. // Živite mirno, / bez brige, / gledate vedra oka; / naša vas vojska čuva / od tuđih krvoloka. // U školu ideš, / učiš. / Je li ti dobro – reci! / Ljeti se valjaš po travi / i kupaš u rijeci. / Uveče skačeš u krevet, / spavaš – na oba uva, / a dotle, / nad srećom tvojom, / Armija stražu čuva...

Ova dječija pjesma odražava ljepotu bezbrižnog poslijeratnog života u zemlji u kojoj su djeca sigurna i sretna, u kojoj mogu slobodno maštati i ići u školu, a pri tome neko drugi brine za njihovu sigurnost u svakom momentu. Taj “neko drugi” je Armija (u poslijeratnom, Jugoslovenska narodna armija), koja je stvorila mir i slobodu narodu i koja je i dalje garant sigurnosti i sreće sve djece u oslobođenoj zemlji. Ćopić ovdje opisuje intimni, kućni prostor koji je siguran i topao, prenoseći tu sliku na cjelokupno društvo koje je nakon završetka rata konačno sigurno i bezbrižno, zato što ga čuva pobjednička armija.

Ovo su primjeri Ćopićeve ideološke književnosti; ona direktno služi sistemu i proklamuje njegove ideje. Pjesme su slične jedna drugoj i nemaju originalnu vrijednost. Ćopić to priznaje i ponosno ističe da je njegova poezija imala za cilj hrabrenje partizana u ratu, a u miru odgoj mladih generacija. Ovakvu poeziju je operativna ideologija komunističkog sistema⁽³⁾ objeručke prihvatila i afirmisala u školama. Ćopić navodi da

(3) Termin operativna ideologija preuzimam od Siniše Maleševića. On razlikuje dva duboko povezana i različita načina na koje ideologija funkcionise u stvarnosti: to su normativni i operativni način. Normativni način je postuliran i formu-

su baš ove njegove pjesme najrecitovanije na školskim priredbama i sličnim programima (Bunjac 1984:186).

Jednako kao što su pjesme, tako je i veliki broj pripovjedaka, nastalih u ratu i poslije rata, napisan u ideološke svrhe. Partizani se slave kao spasioци naroda iz ratnog haosa. To su plemeniti i dragi ljudi koji nastoje dosegnuti cilj revolucije, a to je oslobađanje naroda od okupatora u ratu i od kapitalista u miru.

Cilj obrazovanja i socijalističkog vaspitanja bio je emancipacija naroda i odvajanje od idealizma, misticizma i religioznosti. Agitacija i propaganda su predstavljale osnovne stubove novog sistema. Svijest naroda je trebalo pridobiti za socijalističku revoluciju (Čalić 2013: 230-231). U ovakvom društvenom ambijentu Branko Ćopić je svojim književnim manirom, koji je blizak običnom čovjeku, uspijevao da kroz pjesme i priče doprinese postratnom optimizmu i postane miljenik i vladajuće partije i naroda. U ovoj fazi svjesno piše ideološku književnost i ona se kao takva i čita i interpretira.

Početni entuzijizam splasnuo je 1948. kada nastupa međunarodna kriza. Te godine je Josip Broz Tito prekinuo saradnju i veze sa SSSR-om, što je imalo loše posljedice na unutrašnje odnose u Jugoslaviji. Naime, tada počinje hajka, kako navodi Čalić, na komuniste koji su ostali vjerni Staljinu. Tada je otvoren Goli otok, mjesto gdje su disidenti tjerani na "prevaspitavanje" (Čalić 2013: 237). U takvom društvenom i političkom ambijentu prisilnih sudova, protjerivanja i zatvaranja, Ćopić počinje pisati prozu koja više nije isključivo slavila ideologiju komunizma nego je počela preispitivati njenu realizaciju u praksi.

Treća faza Ćopićevog pisanja djelomično počinje u ciklusu priča o Nikoletini Bursaću, gdje on odstupa od klišea ideoloških pripovjedaka dajući glavnom liku, partizanskom vojniku Nikoletini Bursaću, netipične osobine za jednog partizana. Nikoletinu Bursaća Ćopić je prikazao kao neodgojenog, neurednog i neukog seljaka. U vezi s tim, Ćopić kaže da ga je tada prvi put kritikovao Savez pisaca. Naime, zamjerali su mu što

lisan zvaničnom doktrinom, dok je operativni način izražen kroz funkcionisanje same ideologije u institucionalnim strukturama svakodnevnog života (Malešević 2004).

njegov lik koristi neprikladne fraze u komunikaciji sa svojom majkom, što ne priliči jednom partizanu.

Nidžo, jabuko moja, čuvaj se kad tamo odeš – brižno napominje mati. (...)

Ajd k vragu, majko, dašta ću, neg se čuvat! (...)

Nos te belaj, majko, ta neću valjda biti lud, nego baš pametan. (...)

Vala, majko, ima bena na svijetu, ali ti si sve nadmašila. (Ćopić 1964: 52-53)

U tekstu *Istina ili sloboda*, Saša Knežević dovodi u vezu lik Nikoletine Bursaća sa samim Ćopićem, objašnjavajući da je Nikoletina Bursać Ćopićev alter ego. Ćopić je, naime, kroz svoje ratno iskustvo uobličio lik Nikoletine Bursaća kao mitraljesca golubljeg srca. Nikoletina Bursać humorom govori sve ono što u socijalističkom društvu nije bilo dopušteno reći ozbiljnim tonom. Knežević objašnjava da se Ćopić u priči *Predavanje o bratstvu* (iz zbirke *Doživljaji Nikoletine Bursaća*) poigrava sa temeljnim postulatom socijalističkog društva – bratstvom i jedinstvom (Knežević 2015: 35-47). To se vidi u Nikoletinovom čuđenju što će komesar njegove čete biti musliman:

– Pirgo?! Ma zar Turčin, za komesara, pobogu, braćo?! (...)

– A što baš nama, bog ti ga ne ubiće?! – ote se Nikoletini i protiv njegove volje. Rugaće nam se oni lopovi iz Čičine čete. (...)

– Eto, koliki ste klipani, ima vas već i oženjenih – grmio je Nikola sad već sasvim slobodno – a ni jedan od vas još ne zna da Turci nijesu Turci, nego muslimani, naša braća po krvi i jeziku, ista vjera, bog vas ne ubio tako benaste. (...) Tek što govornik završi rečenicu, iznad vrtače se začu oštar fjuk i jedna granata, poslana iz varoši, tresnu i zadimi na golom bairu poviše čete. Nikoletina se pruži koliko je dug po zemlji i glasno opsova:

– Pazi Turaka, majku im lopovsku!... Najušio Bećura da ja govorim o bratstvu. (Ćopić 1964: 29-34)

Također, u priči *Obračun s bogom*, kako navodi Knežević, Ćopić prikazuje slijepu poslušnost čovjeka sistemu i kroz lik Nikolettine Bursaća, ozbiljne partijske naredbe, iz domena normativne ideologije sistema, pretvara u humorne i tako ih preispituje.

Opomenu koju je dobio od Saveza pisaca u vezi sa likom Nikolettine Bursaća, Ćopić je shvatio ozbiljno te se nakratko okanuo tog književnog junaka, mada mu se kasnije ponovo vratio (Bunjac 1984: 189).

Nakon 1948. na društvenom planu osjećao se vidan utjecaj Komunističke partije na sve sfere života. Komunisti su, međutim, imali relativno liberalan tretman prema kritičarima sistema ukoliko nisu suštinski doveli u pitanje socijalizam i bratstvo i jedinstvo. Čalić navodi da je postojao član zakona po kojemu su intelektualci stalno bili pod prijetnjom zabrane bavljenja svojim poslom ili u težim slučajevima zatvorskom kaznom (Čalić 2013: 242).

Objavljivanje satire *Jeretička priča*, 1950, otvorilo je veliku aferu (Bunjac 1984: 16). Ćopićeva težnja da krene putem satire, ostavljajući pisanje pripovjedaka o ratu, bila je u to vrijeme nemoguća. *Jeretička priča* izazvala je toliku buru da se oglasio i sam Tito. Izašao je veliki broj tekstova koji su optužili Ćopića da je disident i klevetnik. Veliki pisac revolucije odjednom je postao mrski neprijatelj.

Satira *Jeretička priča* kroz jedan običan ljetni dan u nekom jugoslavenkom primorskom gradu oslikava jugoslavenko društvo i odnose u njemu. Naime, iako je revolucija obećavala jednakost svih ljudi nakon rata, Ćopić opominje da ta jednakost izostaje i da se društvo u Jugoslaviji ipak raslojava. Na samom početku, Ćopić opisuje vilu na moru koja je izgrađena za vrijeme Kraljevine Jugoslavije, a Kraljevinu Jugoslaviju ciljano naziva pogrđnim imenima, onako kako su je komunisti zvali kada bi je upoređivali sa novom komunističkom Jugoslavijom. Na taj način pokazuje da se komunistička elita, koja pogrđnim riječima naziva bivši sistem i državu, u stvarnosti ponaša isto kao vladajuća klasa Kraljevine.

Dosadu i monotoniju društva na terasi razbija dolazak jednoga od ljudi sa velike plaže, koji, ne znajući da se na toj terasi odmara elita, traži piće. Čopić ministra i njegovo društvo u satiri opravdava, dajući im osjećaj stida zbog svoga elitizma. Na kraju pripovijetke i sam ministar koji je tek naučio plivati otpliva i uživa na plaži u opuštenom i veselom društvu udarnika. A ministrov pomoćnik ostaje na terasi, maštajući o tome kako će jednoga dana i sam postati ministar i uživati u svim pogodnostima koje ta pozicija donosi.

U časopisu *Književne novine* najprije izlazi tekst Dušana Popovića pod nazivom “Klevetnička satira”, zatim tekst Velibora Gligorića pod nazivom “Jeres Branka Čopića” te naposljetku tekstovi književnika i Čopićevog velikog prijatelja Skendera Kulenovića – “Istina i sloboda” i “Otvoreni finale jedne anonimne diskusije”. Najviše pažnje je izazvao nepotpisani tekst koji je izlazio u časopisu *Borba* u nekoliko nastavaka, pod nazivom “‘Junaštvo’ Branka Čopića”. Taj je tekst, po mišljenu V. Bunjca, potpuno diskreditovao Čopića i u literarnom i u političkom smislu. Tekst su pisali Moša Pijade i Milovan Đilas. Tako je Čopić optužen da ismijava izjave socijalističkih ministara kada govore o ravnopravnosti naroda i besklasnom društvu, a samim time je izvrgnut ruglu i kompletan državni i partijski aparat. Čopić je, po njima, bio klevetnik koji, umjesto da se bori protiv pojedinih pojava, napada i kleveće politički sistem.

Uskoro je Čopiću bilo zabranjeno objavljivanje satira i bilo kakva polemika o njima. Sam Čopić Bunjcu priznaje da je bio uplašen nakon svih napada i optužbi koje je dobio na račun *Jeretičke priče*. Pod parolom “slobodna zemlja za slobodnog pisca” usudio se staviti u satiru svakog ko je po njegovom mišljenju to i zaslužio, a onda je zaključio da ne zna i ne umije da piše o vremenu u kojemu živi (Bunjac 1984: 27).

Prolom je prvi roman Branka Čopića objavljen nakon rata, 1952. godine. Kad je izašao, književni kritičari su ga ocijenili pozitivno, objašnjava Branko Milanović u svom tekstu “Roman Branka Čopića”. On kaže da je kritika, prije svega, isticala živopisnost i uvjerljivost Čopićevog izražaja (Milanović 1987: 169).

Ovaj roman se može podijeliti u tri dijela: prvi dio bio bi predustanički period, drugi dio sam ustanak i treći pobjeda onih koji su slijedili

Komunističku partiju. U romanu je data veoma razučena slika ustanka. Glavni lik romana je Todor Bokan, kojeg prate likovi sa zaraćenih strana, likovi iz reda ustaša, četnika i partizana. Likovi u ovom romanu su određeni ustankom i svojom ulogom u ustanku. Radnja se dešava na području Podgorine, 1941. godine. Cilj romana jeste pokazati prolom koji nastaje iz masovnog nezadovoljstva naroda koji se međusobno ubija zato što je zbunjen i što ne zna za koga da ratuje:

(...) moj brate, ne sijeku nama glavu ustaše, nego ovi naši, ovi što ne sjede s mirom, nego buškaraju i bune protiv države. (Ćopić 1975: 226)

Vlast i država moraju se priznavati, pa kakvi bili da bili. Zar protiv države i njezine naredbe ustajati, jedna nam naša majka! (Ćopić 1975: 114)

Trebalo je vremena dok se u četama, a naročito u pozadini, među narodom, odomaćilo novo i neobično ime partizani. Pobunjeni seljaci među sobom su se u početku nazivali komitama i četnicima (ovo posljednje ime pred ustanak su sve češće slušali od samih ustaša), poslije se počеше zvati gerilcima ili prosto komuncima, a na koncu, pod uticajem Drvara i samog štaba, sve više stade da preovlađuje naziv partizani. (Ćopić 1975: 352)

Partizanski pokret je rješenje za pobunjenu masu i njen trajni spas. Iako roman nosi tmurnu i tešku sliku ustanka, u njegovu strukturu su, u maniru Ćopićeva pisanja, uneseni i lirično-humoristični elementi. Milanović navodi da je Ćopić spisateljski najviše vezan za lik komandanta Radekića. Radekić je seljački sin Podgorine, jedan od organizatora ustanka u svome kraju i komandant prve partizanske jedinice. Iako je opisan kao hrabar i jednostavan partizan, Radekić nije idealizovan, nego mu Ćopić pripisuje i osobine samoljublja i seljačke sumnjičavosti. Postoji niz slika u romanu kojima Ćopić očituje svoju ideološku pripadnost komunizmu. Takav primjer je slika Radekićevog prijema u Partiju. Taj događaj je opisan teatralno, patetično i izvještačeno (Milanović 1987: 175-176).

Prolom je, u načelu, zadovoljavao kriterije operativne ideologije komunističkog sistema i zbog toga nije bio ideološki problematičan. Iako dijelovi romana problematiziraju način na koji se revolucija sprovodi, načelno je roman ipak slavi.

Ideje započete u *Prolomu* Ćopić razvija u romanu *Gluvi barut* iz 1957. godine. Radnja ovog romana je, kao i u *Prolomu*, smještena na prostor Podgorine, te brojni likovi iz *Proloma* nastavljaju živjeti i u romanu *Gluvi barut*. Ćopić u ovom romanu, kao novoj fazi romanesknog pisanja o revoluciji, kristalizuje onu problematiku o kojoj je počeo pisati u *Prolomu*, a to je da u komunističkom središtu ustanka postoji niz sukobljenih stavova ustanika, te da narod ne može da se pomiri i da se nosi sa radikalnim mjerama Komunističke partije. Tri su glavna lika u ovom romanu. Lik Tigra je dominantan. Nasuprot njemu je lik komesara Vlade, a između njih je oficir Radekić, poznat iz *Proloma*. Tigar je revolucionar, zanesenjak, španski borac koji ne zna da se nosi sa situacijom u kojoj se našao. Neprestano se, zbog ličnih kompleksa, sukobljava sa narodom. Njemu suprotstavljeni lik je komesar Vlada ili, kako ga Ćopić određuje, "krvavi komesar", krajnje negativna ličnost, hladan i proračunat revolucionar koji slijepo slijedi dogmu iz komunističkih propagandnih knjiga i koji je sve ono što jedan partizanski komesar ne smije da bude (nesaosjećajan, ubica, varalica i sl.). Ćopić je opet, kao u *Prolomu*, naklonjen oficiru Radekiću koji je opisan kao narodski čovjek, bivši oficir kraljevske vojske (zbog toga sumnjiv), koji voli narod i revoluciju doživljava kroz stalni interaktivni odnos sa narodom. Ovaj lik simbolizuje ideju humanističke revolucije, tj. ideju čiji je pristalica i sam autor. Ova tri lika su u međusobnoj komunikaciji i u dodiru sa narodom nosioci dramskih sukoba u romanu.

Ćopić je narod kao masu (skupinu) definisao već u samom naslovu: narod je, zapravo, gluvi barut (Vučković 1981: 223). Revolucionari ga pokušavaju ukrotiti i oblikovati, međutim, narod je nerijetko surov i mračan, te reaguje onda kada se to od njega najmanje očekuje. "Gluvi barut", u liku Luke Kaljka, na kraju romana ubija glavnog protagonistu, Tigra. Humoristični elementi nisu ni ovdje izostali. O ovome romanu i njegovim disidentskim idejama govori Enver Kazaz u svom članku *Etički*

poraz pobjednika (*Slika revolucionarnog terora u Gluvom barutu Branka Ćopića*): “Ćopićev *Glavi barut* izlazi 1957. godine, u vrijeme kada se jugoslavenska književna praksa oslobađa okova sočrealističke poetičke dogme i kada titoistička ideologija, praveći odmak od staljinizma i tzv. real-socijalizma, utemeljuje narative o socijalizmu sa humanim licem i čovjeku kao svojoj najvećoj vrijednosti” (Kazaz 2011: 191-197).

Glavi barut u Ćopićevoj književnosti predstavlja svojevrstni zaokret, gdje on revoluciju više ne opisuje kao neprikosnoveni fenomen, nego je problematizira i dovodi u pitanje njenu humanost tj. odstupa od ideološkog pisanja i oštro preispituje dogmu.

Glavi barut ulazi u književnu praksu kao roman koji kritizira, čak vrlo otvoreno i nedvosmisleno, upravo ideološku moć, te odustaje od crno-bijele matrice u prikazivanju partizanske borbe, subverzivno se odnoseći prema ideološkom i simboličkom imaginariju koji je partizanstvo izjednačio sa etično neupitnim, čak vrhunskim herojstvom i humanošću gradeći socijalistički mit apsolutne čistote partizanskog pokreta. Potpuni je paradoks da je Ćopić, kritičar, socijalističkim rječnikom rečeno, devijacija u partizanskoj borbi, proglašen na kulturnoj sceni partizanskim piscem, čime je akademska književna kritika negirala njegovu subverzivnost pretvarajući je u socijalističku ideologemičnost. (Kazaz 2011: 191-197)

Komunistički sistem nije zamjerio Ćopiću na njegovim disidentskim istupima u romanu *Glavi barut* jer ih nije prepoznao takvima, a Ćopić nastavlja pisati o postrevolucionarnom dobu u romanu *Osma ofanziva* iz 1964. godine (Vučković 1981: 220). U tekstu *Osma ofanziva – fenomen kulturoloških razlika*, Dragana V. Todosreskov piše da je ovaj roman satirični obračun s idealističkim diskursom sočrealizma, zabludama o promjeni društva i izgradnji pravednijeg poretka (Todosreskov 2015: 134). Roman *Osma ofanziva* nosi ideje egzistencijalističke filozofije o čovjeku strancu, koji se ne može snaći u sredini koja mu je tuđa. Takav čovjek

nije u stanju živjeti nego samo postojati, tj. izdržavati taj nametnuti život. Ovaj roman postavlja ozbiljna pitanja i markira surove ljudske drame u poslijeratnoj stvarnosti. Osjećaj nostalgije i sjećanje na djetinjstvo preplavljuje Ćopićeve junake, one koji su u ratu bili slavni i poštovani, a sada nikako da pronađu svoj smisao u “ugodnom” životu za koji su se borili. Zbog svih ideja koje su obrađene u romanu, on se može okarakterisati kao antiideološki i disidentski, ali zbog velike količine humora, koji također nosi u sebi, nije markiran po negativnom kriteriju u komunističkom političkom sistemu. Naprotiv, lik Pepe Bandića postao je omiljeni lik među čitalačkom publikom. Ovaj roman je i ekranizovan u mini seriji.

Na društveno-političkom planu, nakon “zlatnog doba” Jugoslavije (1964–1968), kako ga naziva Čalić, počinje se obnavljati nacionalizam, uprkos velikim naporima komunista da ga iskorijene. Čalić navodi da su posebno profesori filozofije, književnosti i historije njegovali stare misaone tradicije i zalagali se za očuvanje nacionalnog identiteta, te da su se šezdesetih godina otvoreno ispoljili nacionalistički diskursi. Čalić ukazuje na konstataciju jednog savremenika tog doba da je na akademijama obrazovana jedna generacija historičara koja će biti još više nacionalistička od svojih učitelja (Čalić 2013: 294).

Godine 1970. iz štampe izlazi zbirka pripovjedaka **Bašta sljezove boje**. Analizirajući ovu zbirku pripovjedaka u cjelini, sa svim njenim sastavnim dijelovima: *Pismo Ziji*, *Jutra plavog sljeza* i *Dani crvenog sljeza*, može se zaključiti da je ona sublimacija Ćopićevog života i ideoloških uvjerenja, ali i razočarenja. Nenad Veličković u predgovoru za knjigu *Nasradin-hodža u Bosni* Branka Ćopića govori da je *Pismo Ziji*, s početka zbirke, dopunjeno zadnjom pripovijetkom iz ciklusa *Dani crvenog sljeza*, pripovijetkom *Zatočnik*, a da drugi dio, *Jutra plavog sljeza*, stoji u kontrastu s trećim dijelom tj. ciklusom *Dani crvenog sljeza*, i ističe Ćopićevo razočaranje u ideale ideologije čiji je zagovornik bio (Veličković 2015: 86).

Pripovijetka ***Pismo Ziji*** intimna je ispovijest Branka Ćopića o strašnom stanju u kojemu se nalazi društvo i svijet o kojemu je Ćopić cijeli svoj život pisao i u koji je vjerovao. Ovom pričom Ćopić objašnjava svoje

viđenje trenutnog stanja u društvu i budućih pojava te, bježeći od toga, najavljuje svoje priče iz ciklusa **Jutra plavog sljeza** koje su, zapravo, sjećanja na dane djetinjstva i odrastanja:

Umnožavaju se po svijetu crni konji i crni konjanici, noćni i dnevni vampiri, a ja sjedim nad svojim rukopisima i pričam o jednoj bašti sljézove boje, o dobrim starcima i zanesenim dječacima. Gnjuram se u dim rata i nalazim surove bojovnike: golubljeg srca. Prije nego što me odvedu, žurim da ispričam bajku o ljudima. Njeno su mi sjeme posijali u srce još u djetinjstvu i ono bez prestanka niče, cvjeta i obnavlja se. Pržile su ga mnoge strahote kroz koje sam prolazio, ali korijen je ostajao, životvoran i neuništiv, i pod sunce ponovo isturao svoju nejačku zelenu klicu, svoj barjak. Rušio se na njega oklop tenkova, a štitio ga i sačuvao prijateljski povijen ljudski dlan. (Ćopić 2004: 8)

Priče su građene tako da postavljaju bezbroj pitanja i preispituju uvriježene dogme. Npr. pripovijetka *Konjska ikona* već u svom naslovu budi efekat očuđenja kod čitaoca, jer skoro pa oksimoronska konstrukcija razbija vjerovanje u neprikosnovenu moć ikone. U priči saznajemo o događaju u kojemu je neki slikar ikona naslikao kobilu. Ta je slika zaprepastila djeda Rada, jer je njemu neprihvatljivo i bogohulno da čovjek koji slika ikone slika i konja. Djed je simbol normativnog razmišljanja i pogleda na svijet, a slikar je disident koji se usuđuje mijenjati stvari koje predstavljaju dogmu.

U pripovijetkama iz ciklusa **Dani crvenog sljeza**, kako i sama crvena boja iz naslova sugerira, opisivani su događaji iz revolucije. Ovo su bilješke ratnih sjećanja koje postavljaju određena pitanja egzistencijalističke prirode, najprije o svrsishodnosti ratovanja za tuđe ideale. *Zatočnik* je pripovijetka o razočaranju u ideale borbe. Glavni junak ove priče je Stevan Batić, bivši ratnik. Odbijanjem da učestvuje u svečarskim manifestacijama kojima se odaje počast palim partizanima ili stavljanjem svoje ratne spomenice na ovna, simbolizuje čovjeka koji je razočaran u

ideale za koje se u ratu borio. Iako je bio veoma dobar ratnik i iako je vjerovao u revoluciju, odbija biti dio lažnih parada čiji cilj nije sjećanje na poginule borce i borbu, nego samo puko promovisanje komunističkog sistema, gdje slavu nose oni koji to nisu zaslužili:

Spremaš li se za proslavu, Stevane?

*– Ja sam svoje proslavio onda kad je trebalo. Vala sam i ose-
irio, do posljednjeg metka.*

– Pa baš zato ćeš i doći.

– Jok! Idite vi ostali kom se ide, a ja...

*– Pa, bolan, čovječe, ti im čuvaš i uređuješ groblje već toliko
godina, pa zar sad, na takvoj svečanosti...*

*– Jok, jok, zovite vi one kojima treba pouka kako se valja
tući. (Ćopić 2004: 197-198)*

Priča se završava jednim dodatkom koji radnjom nije povezan za glavni događaj: pisac nam daje sliku stanice na kojoj je gužva i na kojoj je Stevo, bivši ratnik, s koferima, čeka autobus da napusti svoju zemlju. Ovom slikom Ćopić ruši mit o slobodnom društvu komunističke Jugoslavije, te opravdava napuštanje Jugoslavije onima koji trpe nepravdu i koji su razočarani.

Iz primjera koji su dati u ovom poglavlju može se zaključiti da je ideologija sistema utjecala na Ćopićevu književnost i oblikovala je, ali da Ćopić nije samo i isključivo ideološki pisac. On je svoju ratnu književnost posvetio revolucionarnoj borbi i ideologiji komunizma, ali njegova poratna književnost, iako je čitana kao ideološka, ustvari je književnost koja preispituje realizaciju komunističke ideologije u praksi.

Ćopićeva književnost za djecu

Vrlo važan i veliki dio Ćopićevog opusa jeste njegova književnost za djecu. U predgovoru za knjigu *Pionirska trilogija*, izdanje iz 1964. godine, Ćopić je napisao da svojom književnošću želi isto ono što je narodna revolucija stvarala od njegove generacije, da odgaja sretno i zdravo pokoljenje mladih ljudi koji će znati voljeti, cijeniti i čuvati čovjeka, svoju

zemlju i kulturu. Također je napisao da želi svojom književnošću vaspitavati trudbenike i stvaraoce u velikoj borbi za napredak svih ljudi, naslikati veličinu i plemenitost ljudskog stvaralačkog rada, te ispričati priču o bratstvu svih ljudi naše planete (Ćopić 1964). Ćopićevu veliku popularnost kod djece Slobodan Marković (u tekstu *Želje i stvarnost u Ćopićevim delima za decu*) pripisuje njegovom književničkom stavu prema čitaocu.

Naime, mladi čitalac iz Ćopićevog djela stiže ubjeđenje da ga pisac tretira kao sebi ravnog i sa njim vodi razgovor kao s odraslom osobom. Realnost likova i radnje, neposrednost izlaganja, nenaglašavanje da je djelo upućeno djeci i omladini, direktno obraćanje i razgovor u kojemu se ne ispoljava tutorstvo, razlog su što je Ćopić postao blizak mladim čitaocima (Marković 1981: 56).

Priče u zbirci *Ispod zmajevih krila* su kratke, radnja u njima je zanimljiva, a svaka priča u sebi nosi značajan odgojni segment. Priča koju sam izdvojila kao primjer je *Hrabri Mita i drekavac iz Rita*. Ona govori o jednom dječaku Miti koji je živio uz rijeku Savu, u ribarskom naselju. Stanovnici tog sela su živjeli, uglavnom, od ribe koju ulove na rijeci, a Ćopić ih opisuje kao nepismene i praznovjerne. Naime, iako moraju loviti ribu kako bi preživjeli, ribari prestanu loviti i pobjegnu sa rijeke kada se oglasi drekavac koji živi u ritu. O drekavcu su ljudi izmislili razne priče, kako potapa čamce, kako predskazuje smrt i sl.

Glavni junak priče, mali Mita, nije bio kao drugi ljudi iz sela. Njega pisac karakteriše kao hrabrog dječaka, čija hrabrost potiče iz njegovog znanja, jer je on jedini iz sela išao u veoma udaljenu školu i tamo naučio da ne postoje čudovišta kojih se ljudi plaše, pa se zbog toga on nije plašio ni drekavca niti bilo koje druge, u narodu izmišljene, prikaze. Dječak se usudio uhvatiti pticu za koju su njegove komšije mislile da je čudovište i donijeti je pred njih. Svi su bili oduševljeni njegovim herojstvom. A kada im je “stari bradati gospodin iz grada” objasnio da je to rijetka ptica koja se pojavljuje samo u proljeće, više se nisu bojali njenog oglašavanja i više nisu vjerovali u drekavca.

Ova priča na veoma jednostavan i slikovit način objašnjava moć znanja. Ćopić je njome pokazao kako neznanje proizvodi strah, a strah

sprječava čovjeka da se bavi svojim dnevnim obavezama i da napreduje. Ovo su teme kojima se Ćopić bavio u svom prijeratnom pisanju, ne samo u dječijoj književnosti nego i u knjigama za odrasle, zanesen idejama opismenjavanja, prosperiteta i bijega od zaostalosti.

Rat je donio ratne teme i u dječiju književnost. Ćopić je djecu suočio s haosom rata. U njegovim pričama djetinjstvo naglo prekida rat i tjera djecu da sazriju prije vremena, te da postanu mali borci i heroji. Ćopić je stvorio veliki broj dječijih likova koji aktivno učestvuju u narodno-oslobodilačkoj borbi (*Hromi dječak*, *Mrvica*, *Prpićeva desetina*, dječaci iz romana *Orlovi rano lete*). Kroz likove dječijih junaka, Ćopić je dječijoj čitalačkoj publici približio i svoje "odrasle junake" tako što ih je učinio najboljim prijateljima djece boraca. Tim putem Major Bauk, Majka Milja, komandir Velja, Nikoletina Bursać ulaze u dječiju književnost.

Roman *Magareće godine* je roman u kojem Branko Ćopić opisuje svoj gimnazijski život koji je provodio u Prosvetinom đačkom domu u Bihaću. Ćopić roman počinje opisujući svoj susret s ratom razrušenim đačkim domom, te se sjećanjima vraća u gimnazijske dane i život u domu. Priča o životu u đačkom domu je priča o nestašlicama piščeve školske družine koja obiluje humornim elementima, ali je to, također, priča o nepravdi onih koji "dijele pravdu", o potlačenim društvenim grupama i pobjedi onih koji se za pravdu i jednakost bore.

Ćopić u pričanju o svakodnevnom životu i dogodovštinama svojih junaka vrlo lahko preko svojih likova prevazilazi razlike koje nose narodi Jugoslavije i humorom relativizuje različitosti između npr. Srba i muslimana.

Brate slatki, kad li me zdipi za uši pa uvrći, uvrći kao da cijedi mokro ćebe. Hamide, veli, Rusu jedan, bezbožniče, zar tako, a? Jedva me pusti, a ja onda u Gajretov dom po svoj kofer na leđa.

Kuda? – pita hodža.

U Prosvjetin đački dom.

Zar tamo, među pravoslavce, da jedeš krmetinu? – zabezeknu se hodža. – O, Rusu jedan!

A zašto ne, brate slatki? Pravoslavci su meni isto tako dobri drugovi kao i muslimani, a krmetinu volim deset puta više od tvoje kozetine. (...)

Volili smo ga zaista više nego ma kog "pravoslavca". (...)

(Naša iskrena dječaćka ljubav prema našem drugu Hamidu dala je ploda mnogo godina kasnije. U Bosni, vjerski krvavo zavađenoj, on je 1941. bio jedan od prvih muslimanskih omladinaca koji je pošao u partizane da se zajedno sa svojom srpskom i hrvatskom braćom bori za slobodu porobljene države.) (Čopić 1964: 108-109)

Motiv bratstva i jedinstva kao vrhovnog cilja partizanske revolucije (normativna ideologija) jedan je od elemenata koji ovaj roman kvalifikuje kao ideološki pogodan za odgojne svrhe komunističkog sistema (operativna ideologija). Ako ovaj motiv interpretiramo van tog ideološkog okvira, onda Čopićevo bratstvo i jedinstvo u borbi protiv okupatora i neprijatelja koji tlače jeste univerzalna vrijednost po kojoj ljude ne dijelimo po rasi, vjeri ili naciji, nego po njihovim djelima.

Orlovi rano lete je roman koji je i nakon raspada Jugoslavije i pada komunističkog sistema zadržan u nastavnom planu i programu za osnovne škole u Bosni i Hercegovini. Ovaj dječiji roman podijeljen je u dva dijela; prvi dio posvećen je dječijoj odlučnosti da se odupru nepravdi na vrlo kreativan i avanturistički način. Tu Čopić kroz dječije reakcije na nepravdu promovira univerzalnu ljudsku vrijednost slobode mišljenja i potrebu čovjeka da reaguje na sistem koji nad njim vrši teror. Junaci ovoga romana podučeni su od starijih generacija o pravdi i hrabrosti kao veoma važnim osobinama za čovjeka i to ih hrabri da donesu veoma radikalne odluke po pitanju svoga odnosa prema školi i novom zloćudnom učitelju.

Ne dam da me na pravdi biju. Kriću se u Gaju... Dječak je od starijih čuo tek ponešto o pravdi, ali sluti da je dobro i pravedno to što je pokušao da zaštiti Strica. To ga ispunjava čudnom snagom i radošću i daje mu odvažnosti da sam samcat krene u dubinu puste šume. (Čopić 1964: 18-19)

Iako prvi dio romana ne promovirše transparentno ideologiju revolucije, mogu se naslutiti piščeve ideje i stav npr. o religiji, koja je u suprotnosti s prosperitetom, obrazovanjem i racionalnim poimanjem svijeta, što u konačnici može biti materijal za ideološku interpretaciju:

Dragi bože, i sveti Nikola, i sveti Pankracije, i sveti Akakije, dovedite u razred našu staru učiteljicu Lanu, a ovog Papriku nosite kud znate. Iako je molitva bila iskrena i od srca, kad je Stric otvorio oči, za katedrom je i nadalje stajao natmureni crvenonosni. Hajde još jednom da oprobam. Stric opet zažmuri, prisjeća se imana svih svetaca koje je čitao u nekom starom kalendaru, načetom od miševa, pa počinje da ređa: Sveti Petre, i sveti Luka, i svete Časne Verige, i sveta Petko, i sveta Suboto, i sveta Bogorodice Trojeručice, i sveta Stonogice, nosite ovog svetog Papriku kod god znate, a vratite nam našu Lanu, makar bosu, amin! Sve uzalud. Stric otvara oči, a novi učitelj, stoji li stoji, i mršti obrve. Dječak ogorčeno pljucne. Pih, baš su mi i to neki kićeni sveci! (Čopić 1964: 15)

Prvi dio romana *Orlovi rano lete* tematizira borbu dječaka da ostanu slobodni, tj. umjesto da trpe batine od ljutog učitelja Paprike, da osnuju svoj logor u kojemu će biti sretni i slobodni. Iako roditelji otkrivaju njihov plan i logor, oni uspijevaju doći do svog cilja. Roditelji su od dječaka saznali da je učitelj Paprika prestrog i nepravedan, te su zahtijevali da se djeci vrati učiteljica Lana, što se naposljetku i desilo.

U drugom dijelu romana, Čopić uvodi rat kao glavni problem u životima dječaka. Jovančetova družina se dokazuje kao hrabra i neustrašiva kurirska pomoć partizanskim četama. Dječaci na kraju romana odlaze s partizanima u rat i tu njihovo djetinjstvo završava. One osobine koje su dječaci pokazivali kao školarci, u ratnom kontekstu dobile su na važnosti i na tome se zasnivala podjela ozbiljnih ratnih zadataka među njima. Drugi dio romana obiluje transparentnim ideološkim porukama i na času se mogao interpretirati u svrhu postizanja ciljeva operativne ideologije komunističkog sistema.

Djeci borcima u svojim djelima Ćopić daje zadatke odraslih boraca. Često su oni ti koji u kritičnim situacijama spase svoju četvu, i iako njihova snaga nije srazmjerna s težinom zadataka koje obavljaju, nadoknađuju je čvrstinom volje i veličinom ljubavi prema borbi i slobodi. Takva je npr. priča *Kurir Pete čete*. Glavni junak ove priče je Bogdan, dječak od jedanaest godina, koji dobija zadatak od komesara čete da odnese pismo u udaljeno selo partizanskom štabu, te na taj način spasi Petu četvu koja je bila opkoljena neprijateljima sa svih strana. Dječak je zadatak prihvatio s oduševljenjem. Njegova motivacija su bili, prije svega, životi njegovih prijatelja. Kako bi dostavio pismo mora proći kroz niz prepreka: prije svega, selo u koje mora stići je udaljeno, a na putu do sela su i četnici, i ustaše, i Nijemci, i vuk, i svi oni vrebaju malog hrabrog dječaka. On svojom hrabrošću i domišljatošću savladava prepreke i dolazi do cilja. Vrhunac priče je kada dječak biva ranjen nadomak sela, ali ipak u konačnici stiže i predaje pismo, te njegova četa biva spašena. Ćopić priču završava pohvalom dječaka Bogdana pred cijelom četom i poukom da njegov junački poduhvat treba poslužiti kao primjer svakom partizanu. Priča je napisana tako da mladi čitalac može osjetiti dječakov strah pred izazovom, ali i odlučnost da postigne cilj. Svojom strukturom ova priča podsjeća na bajku (onako kako bajku definira Vladimir Propp), jer dječak prelazi tri opasne prepreke, na kraju biva ranjen, ali ipak pobjeđuje. U tom smislu, Marković (1981) primjećuje da Ćopić nerijetko zalazi u polje bajke i legende jer poznaje prirodu svojih čitalaca i pri pisanju ima u vidu uzrast čitalačke publike i njihove afinitete. Govoreći o motivaciji za borbu djece boraca Bosanske Krajine, Marković primjećuje da njihov motiv nije borba za imovinu, jer je nemaju, nego isključivo rodoljublje koje je tradicijom povezano za iskonsku čast koja uzima snagu, po Markovićevom mišljenju, čak iz Kosova i mitova o kosovskom boju. Ćopićeva ratna književnost za djecu bila je važan instrument u rukama ideološkog aparata, za svrhe operativne ideologije, a njegove knjige su imale veliki tiraž. Ratna dječija književnost je djecu od najranijih dana učila patriotizmu, žrtvovanju za svoju zemlju i svim drugim vrijednostima na kojima je počivala komunistička ideologija. No, iako prožeta ideološkim porukama i idealima, ova proza u sebi nosi i pouke

o univerzalnim ljudskim vrijednostima, te se zbog toga može čitati i van ideološkog okvira uz objašnjenje konteksta za koji se veže radnja romana ili priče.

Ćopićeva poezija za djecu je epskog karaktera i temama je vrlo slična dječijoj prozi. Specifičnost Ćopićeve poezije je u tome što su njegove pjesme kao stihovne priče i hronike. Lirski izlivi, kako to opisuje Slobodan Marković, vidljivi su samo u pojedinim pjesmama. Marković je Ćopićevu dječiju poeziju podijelio na poeziju koja pjeva o narodnooslobodilačkoj borbi i izgradnji i pjesme o životu u školi i dječijoj svakodnevnici. Tematika, motivi i likovi Ćopićeve poezije vezani su za njegovu prozu. On ističe da je Ćopić u pjesmama sa motivima rata okupiran rodoljubljem i mržnjom prema neprijatelju, te je ta poezija puna parola i političnosti. Npr., takva je zbirka pjesama *Armija odabrana tvoja*, smatra Marković. Važan dio Ćopićeve dječije poezije jesu *Šumske bajke* – basne ispričane pjesmom. Takva je npr. *Ježeva kućica*. Marković objašnjava da se pisac u ovim pjesmama vraća prirodi i dozvoljava mašti da u šumi, među pticama i drugim životinjama, istka novi svijet blizak ljudima. U ambijent bezbrižnosti čovjek upliće ljudske osobine pripisujući ih životinjama. Alegorija je veoma uprošćena i brzo se uoče pozitivni i negativni likovi, te je jasno šta je dobro, a šta ne (Marković 1981: 69). Ježeva kućica se može čitati i kao ideološko djelo, jer čitaoca uči o važnosti domoljublja i odanosti svome domu te se tako uklapa u obrazac literature operativne ideologije:

JEŽEVA KUĆICA

(...) *Kućico draga, / slobodo moja! / Palato divna, / drvenog svoda, / kolvko meka, / lisnatog poda, / uvek ću veran / ostati tebi, / ni za što ja te / menjao ne bih! / U tebi živim / bez brige, / straha / i branit ću te / do zadnjeg daha!* (Ćopić 1982: 453)

Poezija za djecu Branka Ćopića odlikuje se raznolikošću tema. Od ratnih tema, preko školskih tema i problema, do šumskih bajki, ona, prema Markoviću, unosi u gorke životne momente djece vedrinu i sreću. (Marković 1981: 69)

Zaključak

U namjeri da istražim kako komunistička ideologija oblikuje Ćopićevu poetiku i kako se njome koristi, pokazala sam kako je komunistički sistem koristio Ćopićevu književnost kao alat operativne ideologije, ali također i kako Ćopić nije isključivo ideološki pisac.

Ono što se kroz pregled i interpretaciju Ćopićevog opusa vidi jeste da Ćopićeva djela od onih prijeratnih, ratnih i poslijeratnih, nose u sebi ideje prosperiteta i univerzalnih ljudskih vrijednosti. Naravno, Ćopić je u ratnom periodu svoje pjesme i priče pisao isključivo za potrebe podizanja morala partizanki i partizana, ali sva druga djela u sebi nose univerzalne poruke i odgojne motive. Komunistički sistem je svakako njegovu naklonost partizanskom pokretu i antifašističkim idejama koristio kao alat u svojim rukama, za ideološki odgoj djece i mladih i u svrhe operativne ideologije. Međutim, i u novom ideološkom poretku, nakon raspada Jugoslavije i pada komunističkog sistema, Ćopićeva djela se mogu čitati u svrhu odgajanja i promovisanja univerzalnih ljudskih vrijednosti, uz objašnjenje konteksta nastajanja. Kako Ćopić u svojoj književnosti baštini ideje antifašizma, jednakosti među ljudima (socijalne, vjerske i nacionalne), opismenjavanja i prosperiteta, njegova književna djela mogu se čitati kao odgojna, književno vrijedna i relevantna u svakom kontekstu.

Literatura

Altiser, Luj, *Ideologija i državni ideološki aparati: (beleške za istraživanje)*, Loznica, 2018.

Biti, Vladimir, *Pojmovnik suvremene književne teorije*, Zagreb, 1997.

Bunjac, Vladimir, *Jeretički Branko Ćopić*, Beograd, 1984.

Čalić, Žana-Mari, *Istorija Jugoslavije u 20. veku*, Beograd, 2010.

Čengić, Enes, *Branko Ćopić*, Zenica, 2008.

Ćopić, Branko, *Sabrana djela (knjiga deseta)*, Prosveta, Beograd, 1964.

Ćopić, Branko, *Pjesme pionirke*, Sarajevo, 1982.

Ćopić, Branko, *Bašta sljezove boje*, Dani, Sarajevo, 2005.

Ćopić, Branko, *Bojovnici i bjegunci*, Prosveta, Beograd, 1964.

Ćopić, Branko, *Bosonogo djetinjstvo*, Prosveta, Beograd, 1964.

- Ćopić, Branko, *Doživljaji Nikoletine Bursaća*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Gluvi barut*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Ljubav i smrt*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Ne tuguj bronzana stražo*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Osmo ofanziva*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Pionirska triologija*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Priče ispod zmajevih krila*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Prolom*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Ćopić, Branko, *Stari nevjernik*, Prosveta, Beograd, 1964.
- Deretić, Jovan, *Kratka istorija srpske književnosti*, Beograd, 1990.
- Eagleton, Terry, *Ideology, an introduction*, London 1991.
- Egerić, Miroslav, *Antologija savremene srpske satire*, Beograd, 1970.
- Idrizović, Muris, *Kritičari o Branku Ćopiću*, Sarajevo, 1981.
- Ingarden, Roman, *Doživljaj, umetničko delo i vrednost*, Beograd 1975.
- Kazaz, Enver, "Etički poraz pobjednika: slika revolucionarnog terora u Gluvom barutu Branka Ćopića", *Diwan*, 2011.
- Majenova, Maria Renata, *Teorijska poetika*, Beograd, 2009.
- Malešević, Siniša, *Ideologija, legitimnost i nova država – Jugoslavija, Srbija i Hrvatska*, Beograd, 2004.
- Marjanović, Voja, *Branko Ćopić u svetlu književne kritike*, Beograd, 1987.
- Marković, Slobodan, *Književnost VIII kolo: Branko Ćopić*, Beograd, 1966.
- Murtić, Edina, *Umjetnost pripovijedanja Branka Ćopića*, Sarajevo, 2016.
- Mužić, Vladimir, *Metodologija pedagoškog istraživanja*, Sarajevo, 1968.
- Popović, Tanja, *Rječnik književnih termina*, Beograd, 2007.
- Propp, Vladimir, *Morfologija bajke*, Prosveta, Beograd, 1982.
- Solar, Milivoj, *Teorija književnosti*, Zagreb, 2005.
- Tošović, Branko, *Ćopićevsko modelovanje realnosti kroz humor i satiru*, Grac, 2016.
- Tošović, Branko, *Lirski doživljaj svijeta u Ćopićevim djelima*, Grac, 2013.
- Tošović, Branko, *Poetika, stilistika i lingvistika Ćopićevog pripovijedanja*, Grac, 2012.
- Vraneš, Aleksandra, *Branko Ćopić-zbornik radova*, Višegrad, 2015.

PRE-
[GLED

Estetska i didaktička funkcija proze u Veseloj svesci

Belma Eminagić

Prvi broj časopisa čiji je izdavač OOUR (Osnovna organizacija udruženog rada) *Dječija i omladinska štampa*, ogranak NIŠRO (Novinsko-izdavačke i štamparske radne organizacije) *Oslobođenje* pod nazivom *Vesela sveska Glasa pionira* izlazi iz štampe prvog maja 1952. godine. Namijenjen djeci nižih razreda osnovne škole kao i onoj predškolskog uzrasta, časopis prati kalendarsku školsku godinu te izlazi jednom, a od trećeg broja 1961/62. g. dva puta mjesečno, osim u periodu ljetnog raspusta. Od drugog godišta prvi broj izlazi u septembru, a posljednji u junu. Štampana se na 16 stranica A5 formata u boji. S vremenom se broj stranica povećava i prelazi se na veći format i kvalitetniji papir.⁽¹⁾ Da je imao veliki tiraž, svjedoči izvještaj redakcije povodom desetog rođendana *Vesele sveske* u kojem stoji da je list, dok je izlazio jednom mjesečno, imao 130.000 čitalaca, a otkako izlazi dva puta mjesečno ima desetine hiljada novih čitalaca (VS 14, 1960/61: 3). Nije bez značaja i podatak da

(1) Izuzetak je 18. broj 1979/80. g. kada časopis izlazi u crno-bijeloj boji, čime se odaje počast i *nosi crnina* povodom smrti tadašnjeg predsjednika Josipa Broza Tita.

su tekstovi bili objavljivani na latinici i na ćirilici, na ekavskom i ijekavskom.

Ivica Vanja Rorić⁽²⁾ ističe da desetak godina prije njegovog uredništva u ovom časopisu “tiraž je dostizao 300.000” (2018: 1). Na jednoj od naslovnica se nalazi podatak da je broj štampan u 322.000 primjeraka (VS 15, 1968/69: 1). Uprkos ovim, za današnje okolnosti fascinantnim podacima, *Vesela sveska* nije bila čest predmet naučne pažnje. Ako izuzmemo radove Zorane Simić i Nenada Veličkovića, o njoj se nije pisalo.

Nenad Veličković je priredio izbor poezije za djecu iz *Vesele sveske* 1952–1991. – *Vesela, antologija*,⁽³⁾ u čijem predgovoru daje neke relevantne zaključke, između ostalih i da njen sadržaj i danas može poslužiti kao zahvalno nastavno sredstvo. U članku *Četrdesetogodišnji jugoslovenski život Vesele sveske (1952–1991)* Zorana Simić osvrće se na činjenice o postanku časopisa, njegovim nagradama i rubrikama, ali ne analizira književne sadržaje.

U želji da dopunim i proširim njihova korisna zapažanja, odlučila sam posvetiti pažnju prozi objavljuvanoj u časopisu od 1960. do 1980. godine.⁽⁴⁾ Na kraju sam obradila ukupno 4.834 prozna djela.

(2) Rorić, I. V. (21. februar/veljača 2022). Bio sam urednik *Vesele sveske*. Dostupno na: https://www.skolegijum.ba/static/files/biblioteka/pdf/5b90eb5b0602f_BiosamurednikVeselesveske.pdf

(3) Nažalost, nije imao sve brojeve na raspolaganju, pa pitanje kompletiranja svih godišta ostaje i istraživački i bibliotečki izazov.

(4) Na ovo ograničenje odlučila sam se suočena s teškoćama u prikupljanju građe. Zahvalna sam Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine za godišta: 8-9; 11-16; 18 (izuzev br. 4 i 5 koje sam pronašla u biblioteci Bošnjačkog instituta); 19 (izuzev br. 8 koji sam pronašla u Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Republike Srpske) i 21 (osim br. 19 i 20 koje sam pronašla u Narodnoj biblioteci Srbije); Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Republike Srpske za godišta: 10; 17; 22 (broj 13 sam pronašla u privatnoj zbirci); 23 (nedostaju brojevi 2, 16 i 19 iako se nalaze po popisu, tako da sam broj 19 otkupila u Srbiji, a brojeve 2 i 16 dobila na korištenje iz privatne zbirke) i 25 (izuzev br. 8 i 17 koje sam pronašla u Narodnoj biblioteci Srbije); te Arminu Šehaliću koji mi je ustupio tri godišta na korištenje, 20, 27 i 29. Nažalost, u nekima od njih su nedostajale stranice, ali sam kompletne brojeve našla u Narodnoj biblioteci Srbije, Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Republike Srpske i Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Godišta 24 i 28 sam otkupila u Bosni i Hercegovini. U konačnici, aktivno sam tragala za brojevima, nekada i za pojedinim stranicama kako bih kompletirala građu i u tome sam potpuno uspjela. Proces prikupljanja je trajao godinu dana i ne bi bio uspješan da sam se oslonila samo na biblioteke.

Zanimalo me koju su estetsku i didaktičku funkciju ta djela ispunjavala. Iz do sada rečenog jasno je da *Vesela sveska* nije služila samo za razonodu u slobodno vrijeme, nego i kao nastavno sredstvo čiji sadržaj dopunjava tadašnje oskudne udžbenike. *Vesela sveska* je predstavljala “odličan izvor tekstova za čitanke što su autori čitanki obilato koristili” (Rorić 2018: 2).

Koji se, dakle, nastavni ciljevi u korpusu tih tekstova mogu prepoznati?

Kompozicione karakteristike

Pripovjedač

Sveznajući pripovjedač je najčešći oblik naratora koji autori biraju za svoja djela. Iako pripovijedanje u prvom licu omogućava svjedočenje, i dokaz da je priča o kojoj se priča istinita, ovdje se pripovijedanje u trećem licu doživljava kao istina. Ono što narator kaže je dosta objektivno, bez ikakvih subjektivnih nagovještaja i bez emocija. Narator je tu da nas izvijesti o tome šta se dešava kome i gdje, ali i da nam otkrije ono što junaci i sami ne znaju ili ne mogu da znaju. Genetteova pitanja *Ko vidi? Ko govori?* koja on dovodi u vezu s pojmom fokalizacije i za nas su jako bitna. Na primjeru pripovijetke *Na pecanju*(5) možemo obrazložiti važnost pitanja *Ko vidi*. Narator nas upoznaje sa samom radnjom, ali i njenim razrješenjem. Ono što dječak u priči nije mogao da vidi, nama je otkrio narator i za nas priča postaje jasnija, potpunija i cjelovita. Također, u priči *Sumnjiva kola*(6) narator nas drži u neizvjesnosti ko su starac i mladić u automobilu. Oni ostaju nepoznati za djevojčice sa drumu, dok se nama kasnije razjašnjava da sumnjivi muškarci nisu sumnjivi, već čitaocima dobro poznati starac Matić(7) i njegov zet. Ovakva raspodjela onoga što vide junaci nije rijetka, te je često srećemo u pripovijetkama. Nije rijetkost ni to da narator od čitaoca zahtijeva da sam nešto pretpostavi, zaključi, izračuna. U basni V. Rosina *Jače od snage*(8) od čitaoca

(5) Stanojčić, Vojislav. (1959, septembar). *Na pecanju*. *Vesela sveska*, 1, 2-3.

(6) Lovrak, Mato. (1971, novembar). *Sumnjiva kola*. *Vesela sveska*, 5, 3-4.

(7) Djed Matić kao i njegova unuka poznati su junaci Lovrakovih priča koje se objavljuju u *Veseloj svesci*.

(8) Rosin, V. (1963, decembar). *Jače od snage*. *Vesela sveska*, 7, 2-3.

se traži da završi pouku. U priči *Pod gljivom*(9) narator nakon ispričane priče ne otkriva zašto su sve životinje stale pod gljivu, nego se obraća čitaocima pitanjem *A jeste li se vi sjetili?* Odgovor se može naslutiti iz same priče, da je gljiva narasla zato što je padala kiša. Upravo ta enigma može biti poticaj za kreativno i individualno razmišljanje i razvoj.

Narator se obraća čitaocu/recipientu/djetetu uvijek u množini: “Čujte, kako je bilo...” (*Priča o mom mačku*(10)); “ne čudite se” (*Pošto su, djede, jabuke?*(11)). Obraćanje naratora u jednini smo pronašli samo u veoma malom broju priča, skoro neznatnom, a jedna od takvih je *Petao i bojice*(12) kada se čitatelj poziva da sam oboji ilustraciju koja se nalazi pored teksta. U priči *Zvonce zvoni*(13) recipient se motivira na odlično učenje i vladanje riječima: “Ako odmah počneš vredno da učiš i pišeš zadaće, verujemo da ćeš sa uspehom završiti razred.”

Unutardijegetska pozicija je prisutna, iako u dosta manjoj mjeri. Javlja se u dvije grupe, u pričama koje pripovijedaju djeca junaci i pričama koje pripovijedaju odrasli o sebi kada su bili djeca. Zanimljivo je primijetiti da životinje skoro nikada ne dobijaju mjesto naratora, već su one uvijek predmet naratorove priče. U sklopu ciklusa *Priče iz škole* u ulozi naratora se javljaju učitelj ili učiteljica; učiteljica je u pričama Azre Mulalić, a učitelj u pričama čiji je autor Stanko Rakita. Tu dobijamo jednu novu, drugačiju perspektivu, pokušaj odrasle osobe da proдре u svijest djeteta.

Junaci

Glavni junaci priča su djeca, životinje, biljke, prirodne pojave, predmeti, nebeska tijela i sl., a osim njih i galerija najneobičnijih junaka poput četkice za zube, dizalice, boje, lokomotive, sijalice, mjeseca, daščice, mraka, vjetra i sl. Osim razlika u imenima djece junaka, koja su karakteristična za područje s kojeg potiče i autor priče, vidljiva je rodna razlika između

(9) Korenev, R. (1960, oktobar). Pod gljivom. *Vesela sveska*, 2, 2-3.

(10) Pavičić, Josip. (1960, februar). Priča o mom mačku. *Vesela sveska*, 6, 16.

(11) Milanković, Miljenko. (1960, mart). Pošto su, djede, jabuke? *Vesela sveska*, 7, 12-13.

(12) Sutjejev, V. (1967, septembar). Petao i bojice. *Vesela sveska*, 2, 12.

(13) Prodanović, Nenad. (1969, septembar). Zvonce zvoni. *Vesela sveska*, 1, 2.

dječaka i djevojčica. Dječaci se uglavnom stereotipno opisuju kao nestašni, oni su ti koji gađaju ptice ili se tuku, dok su djevojčice te koje pomažu u kući, kuhaju ručak i slično. Priča *Kako sam prao posuđe*(14) razbija te predrasude i govori o tome kako je dječak pomogao baki da opere četiri tanjira. To je jedina koju smo pronašli da dječak obavlja kućne poslove. Osim toga, stereotip da se jedino djevojčice crvene javlja se u pripovijetki *Miško*(15) kada je Miško nazvan djevojčicom jer se zarumenio. Inače, osobina da se djeca postide javlja se podjednako i kod dječaka i kod djevojčica. Stid se obično javlja nakon učinjene greške, npr. u pripovijetki *Kako je Pavle prepisao zadatak*(16) nakon što drugarici od koje je prepisivao zadatak nije ukazao na grešku. Kada ona to shvati, dječak Pavle se postidi i obori glavu. Priča *Azre Mulalić Zvižduk*(17) donekle razbija predrasudu da su samo dječaci nemirni. Nakon što jedan dječak odgovori pogrešno, u razredu se čuje zvižduk, a učitelj kažnjava sve dječake da stoje. Međutim, djevojčica je ta koja je zviznula i priznaje krivicu kasnije jer ju je stid što su svi dječaci bili kažnjeni zbog nje.

Imenovanje junaka je također zanimljivo i razlikuje se od imenovanja u *nedječijoj* književnosti. Obično se glavni lik, dijete, jedino imenuje vlastitim imenom, dok se ostali likovi nazivaju rodbinskim ili rodnim titulama (mama, tata, djed, sestra, i sl.). Druga djeca ostaju bez imena ukoliko nije u pitanju najbolji drug ili drugarica. Takvo prisustvo ili odsustvo imena povezano je sa recipijentom i njegovom percepcijom. Dijete nikada neće roditelje ili roditelje svojih roditelja zvati po imenu, dok će se svojim drugovima, ali i kućnim ljubimcima obraćati njihovim vlastitim imenima pa se ta dimenzija imenovanja preslikava i u same priče. Na taj način bake, djedovi, mame i tate nemaju imena nego funkcije, npr. Mićina mama u istoimenoj pripovijetki. Također, ni prosvjetni radnici u pričama nemaju imena, a djeca im se obraćaju riječima “drugarice učiteljice”, što je u skladu sa “tadašnjim službenim oslovljavanjem u Jugoslaviji” (Halilović, Palić i Šehović 2010: 232). Također je

(14) *Kako sam prao posuđe*. (1962, april). *Vesela sveska*, 13, 3.

(15) Kostić, Katarina. (1959, decembar). *Miško*. *Vesela sveska*, 4, 16.

(16) Suhomlinski, Vasilij. (1972, novembar). *Kako je Pavle prepisao zadatak*. *Vesela sveska*, 6, 14.

(17) Mulalić, Azra. (1973, novembar). *Zvižduk*. *Vesela sveska*, 5, 17-18.

zastupljeno oslovljavanje starijim muškim osobama u formi “čika doktor”. U pričama o životinjama, basnama, ali i ostalim vrstama rijetke su priče u kojima životinje imaju vlastita imena. Također, nailazimo na lingvističke poteškoće prilikom imenovanja životinjske mladunčadi, ali i nekih životinjskih vrsta. Muško mladunče vjeverice u priči Milana Premovića *Badem*(18) naziva se nadimkom “mali” i “mali nemirko” upravo zbog nepostojanja tih leksema u jeziku. U priči *Hrabri vrabac*(19) ženka vrapca se naziva vrabica. Isti postupak dodavanjem sufiksa -ica na osnovu naziva životinjske vrste javlja se u priči *Puž izvidnik*(20) pa je tako ženka puža pužica. U priči *Što možeš danas, ne ostavi za sutra*(21) porodica ronaca se naziva rodbinskim nazivom plus imenica ronac koja je napisana velikim početnim slovom: tata Ronac, mama Ronac, kćerka Ronac i sin Ronac. Na sličan način je izvršeno imenovanje, ali sa crticom, u priči *Orlići uče da lete*,(22) gdje se majka naziva mama-orlica. Nisu samo te poteškoće vezane za životinjski svijet, već i za biljni. Prenošanjem ljudskih osobina na biljke prenose se i rodbinski odnosi porodice pa se tako u priči *Zašto visibaba ima glavobolju*(23) kaže da visibabe imaju porodicu: otac, majka i dvije kćerke. Da bi izbjegla poteškoće pri imenovanju, Špoljarić kćerkama daje simbolična imena Martina, Marta i Martovka – vidimo da se u korijenu ovih imena krije riječ mart. Iako cvjetaju od januara do aprila, koristi se mjesec u kojem zvanično počinje proljeće jer su visibabe vjesnici proljeća.

Velika pažnja se pridaje izboru junaka – ko je on, čime se bavi, koja mu je simbolika te šta govori. Genetteovo pitanje *Ko govori?* vezuje se za edukativne poruke ili poente koje se nastoje prenijeti mladim čitaocima. Gotovo uvijek su djeca ta koja su radoznala, željna znanja te zbog toga postavljaju pitanja o stvarima koje ne poznaju, a neko stručniji ili stariji na njih odgovara. Najčešće su to roditelji, učitelji, nastavnici, a nekada

(18) Premović, Milan. (1959, oktobar). *Badem*. *Vesela sveska*, 2, 10.

(19) Ekert, B. (1964, maj). *Hrabri vrabac*. *Vesela sveska*, 16, 13.

(20) Podgorec, Vidoe. (1968, oktobar). *Puž izvidnik*. *Vesela sveska*, 4, 8-9.

(21) *Što možeš danas, ne ostavi za sutra*. (1964, april). *Vesela sveska*, 15, 2-5.

(22) Šahraj, Ilija. (1968, april). *Orlići uče da lete*. *Vesela sveska*, 14, 10.

(23) Špoljarić, Ljeposava. (1967, mart). *Zašto visibaba ima glavobolju*. *Vesela sveska*, 13, 3-5.

i personificirani predmeti. Tako u priči *Mišar i zmija*(24) djeca pitaju nastavnika biologije da im objasni jedan događaj iz prirode. *Duboka torba*(25) je primjer priče u kojoj odgovore na pitanja daju i predmeti poput knjige koja je simbol znanja i učenja. U priči *Gde su laste?*(26) mama je ta koja na dječakovo pitanje o lastama odgovara i ohrabruje sina da pita učitelja jer on zna više.

Često, kao što je to u pripovijetki *Kočić*,(27) i djeca sama dolaze do spoznaja. Jako kratka pripovijetka govori o tome kako je dječak zapeo za kočić i nastavio hodati, nakon čega je zastao i vratio se. Izgovara naglas rečenicu: “I drugi ljudi mogu pasti kao i ja”, a zatim uklanja prepreku i nastavlja svoj put. Pouku dodatno naglašava činjenica da je to jedina rečenica koja je data u formi upravnog govora. Djeca ne vole da im se odrasli obraćaju s visoka. Upravo zbog toga autori dolaze do kreativnih rješenja nastojeći da izbjegnju da autor donosi te pouke. U tom pogledu fantastična priča *Zašto je Petar napravio mrlju*(28) predstavlja odličan primjer. Nju možemo podijeliti na tri dijela. Prvi, uvodni dio ujedno možemo nazvati i književnim, drugi stručnim, a treći dio je sama pouka. Stručni dio koji govori o nastanku papira objašnjava drvce jer je ohrabreno Petrovim zahtjevom “Hajde ispričaj mi nešto o tome”, i podijeljen je na dva jednaka dijela rečenicom “Drvce se malo odmori i nastavi priču”. Na taj način se pravi pauza u šturom objašnjavanju proizvodnje drveta i podsjeća da je to i dalje priča, a ne neki udžbenički tekst. Na ovom primjeru vidimo da nije slučajno odabrano da upravo stručni dio priča drvce koje je ustvari dio tog svijeta, što onda garantuje pouzdanost informacija.

Teme

Duško Radović u svome predgovoru Antologiji kaže da “dobra pesma mora biti naslonjena na neko iskustvo ili doživljaj” – što je bitno i za

(24) Premović, Milan. (1959, septembar). *Mišar i zmija*. *Vesela sveska*, 1, 7.

(25) *Duboka torba*. (1960, april). *Vesela sveska*, 8, 12.

(26) *Gdje su laste?* (1962, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 4.

(27) Jun, Čen. (1959, oktobar). *Kočić*. *Vesela sveska*, 2, 7.

(28) Mušić, Jože. (1959, novembar). *Zašto je Petar napravio mrlju*. *Vesela sveska*, 3, 10-11.

dobru priču. Teme kojima se bave autorice i autori najrazličitije su i obuhvataju aspekte dječijeg interesovanja: škola, igra, porodični odnosi, strahovi, smrt, zabrane, kazne, hvalisanje, drugarstvo, ljubav prema životinjama i slično. Kako je ovaj časopis svojevremeno služio kao pomoćno sredstvo u nastavi tako se i teme prilagođavaju tim ciljevima. Npr. prvi, septembarski broj je svake godine rezervisan za priče o prvom polasku u školu ili ponovnom vraćanju u školske klupe, ubiranju plodova, dolasku jeseni i sl. Odličan primjer za to je septembarski br. 1 iz 1967/68. godine, u kojem se javlja ukupno pet priča od kojih su tri napisala djeca o povratku/polasku u školu. To čini jednu trećinu ukupnih prozних djela tog broja. Iako se čitaoci tokom školovanja susreću sa ovim časopisom samo tri godine, uvijek se donose nove priče, osim nekoliko izuzetaka. (29)

(29) Tu mislim na Permjakovu priču koja u decembarskom broju 1959/60. g. nosi naziv *Ko je bolji?* dok u novembarskom broju 1963/64. njen naslov glasi *Ko?* Radi se o dva različita prevoda iste priče. Priča Marije Vogelnik *Kako je nastalo ledeno cvijeće* javlja se u januarskom broju 1964/65. i u decembarskom 1960/61. pod nazivom *Kako su postale ledene ruže*. Priča Zdenke Jušić-Seunik *Mišo i Pavlek* izlazi u februarском izdanju 1963/64, ali i 1960/61. pod nazivom *Dva drugara*. Priča *Zbog puške* se javlja u dvije uzastopne godine 1969/70. i 1970/71. Vjerujem da su ovo urednički propusti, upravo zbog različitih prevodilaca i drugačijih naslova, jer nije bio manir ovog časopisa da ponavlja svoje priloge. Jedna ovakva greška nam je omogućila da otkrijemo autora nepotpisane priče. Naime, priča *Odličan učenik* se javlja nepotpisana 1963/64. g. u 10. broju, dok se 1970/71. g. u broju 19. kao autor potpisuje Haralampijev. Najveći broj ponovljenih priča se javlja 1979/80. g. i one su većinom ideološke: *Tito i djevojčica* (1977/78. g. u 18. broju i 1979/80. g. u 19-20. dvobroju), *Ne shvatite prošlost kao daleku legendu* uz male izmjene u naslovu (1977/78. g. u 2. broju i 1979/80. g. u 18. broju), *Kako je Joža prohodao* (1976/77. g. u 14. broju i 1979/80. g. u 18. broju), *Primamljivo štivo* (1976/77. g. u 15. broju i 1979/80. g. u 19-20. dvobroju), *Dar druga Tita* (1976/77. g. u 13. broju i 1979/80. g. u 18. broju), *Susret s Titom* (1976/77. g. u 18. broju i 1979/80. g. u 18. broju), *Nevolje malog kurira Tome* (1977/78. g. u 2. broju i 1979/80. g. u 18. broju). Kao i u ranijim godinama, ponavljaju se ideološke priče: *Vodič* (1968/69. g. u 8. broju i 1978/79. g. u 19-20. dvobroju) i *Šamar* (1972/73. g. u 20. broju i 1978/79. g. u 19-20. dvobroju). Čak se i rad *Kako sam postao pionir* učenika Matka Krstičevića ponavlja (1978/79. g. u 6. broju i 1979/80. g. u 18. broju). Priče *Crtež* i *Moj prvi crtež* Milenka Ratkovića su u osnovi iste priče, imaju istu uzročno-posljedičnu vezu i slijed događaja, ali su ispričane na drugačiji način i donesene u razmaku od 15 godina. Priča *Crtež* je objavljena 1975/76. g. i ona je sažeta bez narušavanja cjeline. Rečenice se ponavljaju, neke su izbačene, a neke preoblikovane, i ta verzija je objavljena u izboru koji je priredio Dragan Kulidžan. Priča *Nasmijano cvijeće* je 1973/74. g. u broju 14 označena da ju je preveo sa makedonskog Petko Domazetovski, dok se godinu dana ranije u 15. broju

Tema škole obuhvata širok spektar podtema poput dječije želje da ne idu u školu (*Snijeg*(30)) i želje da idu u školu (*Marisin most*(31)); aktualna tema izgradnje škole i problem dalekog odlaska u školu javljaju se rijetko, i to među prvim brojevima (*Pismo Djeda Mrazu*(32)); odlazak bolesnom drugu ili drugarici u posjetu (*Prijateljstvo*,(33) *Poseta bolesnom drugu*(34)), rađenje i nerađenje zadaće, vršnjačko nasilje (*Jež u torbi*,(35) *Kike*(36)), prvi školski dani (*Prvi školski dan*(37)) i mnoge druge. Odlazak u posjetu bolesnom drugu tema je koja se javlja svih godina. U nekima se dolazi i do kreativnih rješenja kada posjeta nije moguća (*Tihomirovi drugovi*(38)). Pobuna stvari, a naročito školskih, nije rijetka tema u *Veseloj svesci*. Razlog tih pobuna je nemaran odnos djece prema njima, pa se bune bojice i olovke što ih niko ne koristi (*Olovka*(39)), sveske i knjige jer su raskupusane, neuokvirene, zanemarene i sl. (*Dječak i njegova sveska*,(40) *Cuclkov bukvar*(41)).

Dosta zastupljena tema je svakako ona koja govori o pticama, o njihovoj slobodi, odlasku na jug, o pticama u zatočeništvu, o gađanju ptica i sl. Na toj temi se insistira svake godine i govori se upravo o važnosti hranjenja ptica za vrijeme zime kao i zlostavljanju ptica i njihovih nerođenih ptica. Dječaci su ti koji zlostavljaju ptice, nerijetko ih pokušavaju

navodi kao njen autor. Također, ponavlja se priča *Šta je kome čudno* (1974/75. g. u 4. broju i 1962/63. g. u 4. broju) i priča *U četverospratnici* (1962/63. g. u 13. broju i 1974/75. g. u 17. broju) Priča Nade Zekmanove-Jakimove se ponavlja, ali sa različitim naslovima: *Nastup* (1970/71. g. u 18. broju) i *Na pozornici* (1974/75. g. u 6. broju). Isto se događa sa pričom Milana Ferke *Nepoznati starčić* (1968/69. g. u 9. broju) i *Neki čiko* (1974/75. g. u 17. broju).

(30) Jušić-Seunik, Zdenka. (1960, februar). *Snijeg. Vesela sveska*, 6, 2-3.

(31) Kej, Helen. (1959, novembar). *Marisin most. Vesela sveska*, 3, 8-9.

(32) Cerkovnik, Marja. (1959, januar). *Pismo Djeda mrazu. Vesela sveska*, 5, 3-4.

(33) Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, novembar). *Prijateljstvo. Vesela sveska*, 5, 15.

(34) Jakimova, Nada. (1968, februar). *Poseta bolesnom drugu. Vesela sveska*, 10, 3-4.

(35) Seliškar, Tone. (1964, juni). *Jež u torbi. Vesela sveska*, 18, 8-11.

(36) Zekmanova-Jakimova, Nada. (1971, januar). *Kike. Vesela sveska*, 9, 6.

(37) Cerkovnik, Marja. (1964, septembar). *Prvi školski dan. Vesela sveska*, 1, 2-3.

(38) Sekulić, Momir. (1970, februar). *Tihomirovi drugovi. Vesela sveska*, 12, 2-3.

(39) Blaha, Vladimir. (1968, mart). *Olovka. Vesela sveska*, 13, 10-11.

(40) Berbić, Ešref. (1967, novembar). *Dječak i njegova sveska. Vesela sveska*, 6, 8-9.

(41) Podgorec, Vidoe. (1967, septembar). *Cuculkov bukvar. Vesela sveska*, 2, 7.

ubiti, ali se uvijek pokaju zbog tog čina. Pokajanje ih preobrazi i oni uzimaju pticu u svoju zaštitu kako bi je njegovali i čuvali kod kuće do proljeća. Neke od takvih priča su: *Žuna*,⁽⁴²⁾ *Prepelica*,⁽⁴³⁾ *Dječaci i ptiče*⁽⁴⁴⁾ itd. Podjednako je važno da se životinje ne zatvaraju u kaveze. *Pismo za Bodu*⁽⁴⁵⁾ je fantastična priča koja se izdvaja po tome što ptice ostavljaju pismo zahvale i obećavaju dječaku pomoć u vrtu kao nagradu što ih je hranio. Iako je rijetka tema smrti, ne samo u *Veseloj svesci*, već u dječijoj književnosti općenito, ona je zastupljena kako bi pojačala učinak same pouke. U priči *Golubovi*,⁽⁴⁶⁾ nakon što je hranio ptice preko zime, zbog hvalisanja i da se pokaže pred drugovima, dječak ubija pticu. Ona ne oživljava kao u drugim pričama, a svi dječaci koji su to gledali razilaze se bez trunke radosti. Ovaj odnos prema pticama je važan s aspekta razvijanja empatije ne samo prema drugim živim bićima već prema prirodi uopšte. Ove priče postaju izvor saosjećanja, altruizma, milosrđa, požrtvovanosti i nastoje te vrijednosti usaditi u mladog čitaoca. Empatija je nešto što je poželjno i što se može naučiti i baš to je razlog što se insistira na ovoj temi.

Fenomen straha je nezaobilazna tema u skoro svakom godištu. Najčešće je to strah od nepoznatog u mraku, ili strah od samog mraka koji se uvijek prevladava. U pripovijetki *Dečak koji je savladao strah*,⁽⁴⁷⁾ kada je trebalo da spasi majku, dječak je otišao sam po noći po ljekara i lijekove, i na taj način savladao strah da bi pomogao mami. Kada otkriju da nemaju čega da se plaše, djeca se istog časa prestanu bojati – takav je slučaj sa pripovijetkama u kojima životinje, i to najčešće jezevi ili mačke, u mraku prave šumove. U razgovorima sa dječakom Palčićem (*Palčić se boji mraka*)⁽⁴⁸⁾ Kostović nudi dosta kreativno rješenje, da dječak uhvati mrak u teglu kako bi mu ujutro pokazao da je mrak odsustvo svjetla ili, kako to on kaže u pripovijetki, “ništa”.

(42) Stojković, Buda. (1964, april). *Žuna*. *Vesela sveska*, 15, 8-9.

(43) Stojković, Buda. (1964, decembar). *Prepelica*. *Vesela sveska*, 8, 8-9.

(44) Radivojević, Vladislava. (1964, mart). *Dječaci i ptiče*. *Vesela sveska*, 13, 15.

(45) Vitez, Grigor. (1964, februar). *Pismo za Bodu*. *Vesela sveska*, 10, 8-9.

(46) Jurca, Branka. (1962, maj). *Golubovi*. *Vesela sveska*, 14, 8-9.

(47) Gajić, Olga. (1960, mart). *Dečak koji je savladao strah*. *Vesela sveska*, 7, 16.

(48) Kostović, M. (1963, oktobar). *Palčić se boji mraka*. *Vesela sveska*, 3, 10.

Dijete se tokom svog djetinjstva susreće sa mnoštvom zabrana, nagrada ili kazni. Upravo zbog njihove uske povezanosti sa odgojem djeteta, one su česta tema priča. Zabrana kao “naredba po kojoj se nešto ne smije činiti” (Halilović 2010: 1464) obično nosi posljedice ili kaznu za njeno kršenje. Zabranu obično izriču roditelji, a nju u velikom broju slučajeva prati obrazloženje, što je s pedagoške strane odlično. Onaj kojem se kazuje zabrana, da bi u potpunosti shvatio zbog čega nešto ne smije raditi, mora da shvata razloge te zabrane i do čega može doći ukoliko se ona prekrši. Jedan od primjera je priča *Badem*(49) u kojoj vjeverica objašnjava svojim mladuncima da ne smiju jesti badem jer je on za njih otrovan. Primjer loše zabrane nalazimo u priči *Marija*,(50) gdje dadi-lja izriče zabranu: “Marija, ja ti zabranjujem da cvijet prinosiš ustima. Ako ne poslušаш, tvoj mali pas Toto poješće ti uši”. Dadi-lja nije objasnila uzrok same zabrane, a to je da su hortenzije otrovne za psa te će je on u pokušaju da je zaštititi vući za uši jer je to njegov način komuniciranja. Taj loš primjer zabrane je zapravo poslužio da nas ova priča potakne na razmišljanje i na samostalno istraživanje.

Kršenje zabrane je uredu ukoliko je to za neko veće dobro, ili ako se time želi spasiti neko ili nešto, kao u priči *Tajna gradskog sata*,(51) u kojoj se dječak iskrada iako to ne bi smio kako bi otkrio zašto se sat kvari i tako spasio djedov posao. Kazna ne slijedi samo za kršenje zabrane, već se njome generalno nagrađuju loša djela, iako često zna izostati. U većini slučajeva je, međutim, u blažem obliku, bez nekog fizičkog kažnjavanja. Pripovijetka *Vane je bolestan*(52) govori o dječaku koji nije želio da radi kućne poslove te je slagao da je bolestan, a za svoje ponašanje je kažnjen time što ne ide sa porodicom u bioskop uz naglašavanje da je to zbog toga što je bolestan. Sličan motiv je donesen u pripovijetki *Zubobolja*(53) u kojoj se dječak pretvara da ga boli zub kako ne bi išao u školu zbog računa (matematike) i školske zadaće, a majka mu nakon saopštenja da nema škole i da svi idu u kino ne zabranjuje da ide, te

(49) Premović, Milan. (1959, oktobar). *Badem*. *Vesela sveska*, 2, 10.

(50) Franc, Anatol. (1960, maj). *Marija*. *Vesela sveska*, 9, 8.

(51) *Tajna gradskog sata*. (1960, januar). *Vesela sveska*, 5, 9-11.

(52) Popovski, Gligor. (1962, februar). *Vane je bolestan*. *Vesela sveska*, 9, 12-13.

(53) Oblak, Danko. (1962, novembar). *Zubobolja*. *Vesela sveska*, 6, 4-5.

dječak skače iz kreveta. Pripovijetka *Slučaj sa ananasom*(54) izdvaja se po svome neočekivanom humorističkom raspletu jer dječak zajedno sa ocem dijeli kaznu. Otac nagovara sina da pojedu ananas, a nakon što ga pojedu dječak odvođi oca u ugao sobe: “Znaš, mama je rekla da ananas ne smem ni dirnuti, inače ću dobiti svoje kad se vrati...”

Prema Šušnjari, ako prekršimo dogovor kazne, nagrade i zabrane dijete postaje zbunjeno jer ono očekuje ispunjenje dogovora, te ukoliko se to češće dešava gubi se autoritet i ozbiljnost (Šušnjara 2017: 25). Zato priču *Dobri drugovi*(55) smatram lošom. Iako se ne objašnjava zašto dječak ne smije ići u šumu, mi, čitatelji, to možemo pretpostaviti; kad dječak prekrši tu zabranu i ne bude kažnjen niti mu se nešto ružno desi – izostaje poenta. Zašto su dječaci *nagrađeni* kućicama koje su pronašli u šumi?

Fizičku kaznu udara opisuje priča o životinjama *Prvi izlet*(56) u kojoj je otac vrabac zbog neposlušnosti mladunče “za kaznu dobro udario kljunom”, kao i u priči *Sramota*(57) u kojoj je medvjedica “jednom šapom pridržavala (medvjedića), a drugom mu prašila tur”. Nije slučajno da se baš fizičko kažnjavanje javlja u priči o životinjama, a ne u pripovijetkama. Vjerujem da je razlog eufemistički: lakše je preko priče o životinjama predstaviti teme o kažnjavanju, smrti i sl.

Tema kazne, nagrade i zabrane je bitna u pedagogiji jer su djeca koja razumiju ovaj proces “više motivirana za uspjeh u školi, sposobna su kontrolirati svoje ponašanje, imaju razvijene vještine rješavanja problema, empatična su i društveno odgovorna” (Šušnjara 2017: 25 prema Bašić i Janković 2000). Upravo ove priče djeci omogućavaju da razumiju koncept zabrana, i to da su one jedna vrsta zaštite.

Ljudske mane, naročito hvalisavost opisane su u velikom broju priča, različitih po vrstama. Karakteristično je to da se hvalisavac uvijek razotkriva. Razotkrivanje nerijetko biva ispraćeno humorom kao u priči

(54) Vlasak, A. (1963, mart). Slučaj s ananasom. *Vesela sveska*, 12, 10.

(55) Radivojević, Vladislava. (1963, mart). Dobri drugovi. *Vesela sveska*, 12, 14-15.

(56) Ribičić, Josip. (1963, juni). Prvi izlet. *Vesela sveska*, 18, 10.

(57) Binek, Jirži. (1967, oktobar). Sramota. *Vesela sveska*, 3, 7.

Tvrdooglavi vrapci.(58) Dokazujući svoju hrabrost vrapci su ostali rašču-pani, pa jedan od njih zaključuje da oni nisu hrabri, već tvrdooglavi. Iako nisu zabranjene, tabu teme su često izostavljene jer se dovodi u pitanje njihova primjerenost za dječiju dob. Kako je *Vesela sveska* namije-njena djeci koja još nisu navršila ni deset godina, a samim tim nisu ušla ni u pubertet, ne čudi odsustvo tema vezanih za drogu, erotiku, Boga i sl. Smrt je jedina tabu tema zastupljena u svega nekoliko priča. Već smo govorili o usmrćivanju ptica, kao i o strahu da roditelj ne umre zbog bolesti ili da mu se nešto ne dogodi. U pripovijetki *Naš Dik*(59) narator je odrastao čovjek koji se sjeća svog djetinjstva i opisuje doživljaj smrti voljene životinje. Potreba da se djeci sakriju i ublaže svari uočljiva je u djedovoj laži da će bik biti bolje. Psovke su sigurno nepoželjne u dječijoj književnosti, a jednu takvu nalazimo u priči *Svijet bez uglova*.(60) Doduše, ne eksplicitnu već prepričano: “No, Matić psuje – sebe.” Tema laganja, a prije svega tema dječije laži također je česta u *Veseloj svesci*. Već sam je pominjala kod izbjegavanje školske kazne (negativna ocjena). Kao tema se javlja i laganje da bi se ispunila želja, odnosno da se ne rade kućni poslovi. To smišljanje izgovora najbolje oslikava uvodni dio priče *Slon u fijoci*(61) u kojem se navodi nekoliko razloga/laži/ opravdanja zašto dječak ne bi išao u školu: “Petko se vrti po sobi i razmišlja: šta bi danas izmislio da ne ide u školu? Zub ga je već nekoliko puta bolio. I ‘glavoboljom’ je opravdao tri dana. I stomak je već ‘iskoristio’ ... Svi su mu prsti na rukama i nogama zdravi i na broju...” Osim laži javljaju se i podvale da se ne odgovara. U pripovijetki *Hipnotizer*(62) dječak želi hipnotisati učiteljicu da pita njegovog druga umjesto njega, ali bezuspješno. Sličan neuspjeh su doživjeli đaci koji su pomoću konca pokušali da prevare učiteljicu za vrijeme diktata (*Diktat*(63)). Svaljivanje krivice na druge možemo također svrstati u razloge da se izbjegne krivica. U pripovijetkama su to veoma neuvjerljive, nemoguće,

(58) Putniković, Radimir. (1963, maj). *Tvrdooglavi vrapci*. *Vesela sveska*, 17, 5.

(59) Podgorec, Vidoe. (1960, juni). *Naš Dik*. *Vesela sveska*, 10, 4-7.

(60) Lovrak, Mato. (1961, april). *Svijet bez uglova*. *Vesela sveska*, 8, 3-4.

(61) Podgorec, Vidoe. (1967, mart). *Slon u fijoci*. *Vesela sveska*, 12, 10-11.

(62) Krekotin, B. (1971, april). *Hipnotizer*. *Vesela sveska*, 16, 6.

(63) Sergejev, L. (1971, februar). *Diktat*. *Vesela sveska*, 11, 8.

očigledne laži koje služe više za razmišljanje čitaocima nego kao uvjerljiva istina. Tako npr. u priči *Ko je kriv?*(64) djevojčica optužuje jagode da su one krive što je isprljana kecelja, vjetar što je raščupana i psića za svoje prljave ruke i koljena. U priči *Kolači*(65) djevojčica krivi svoj odraz, drugu djevojčicu zašto je pojela kolače, dok se u priči *Mašnica je kriva*(66) u samom naslovu otkriva koga to dječak krivi za svoju jedinicu. Ove priče imaju zadatak da potaknu djecu da izbjegavaju laži, te da razmišljaju o samim razlozima za laganje. Ukazuju i na činjenicu da je laž teško sakriti i da se ona skoro uvijek otkrije. Zadužene su i za razvoj emocije stida, koja nastupa nakon samog čina laganja.

Prozne vrste

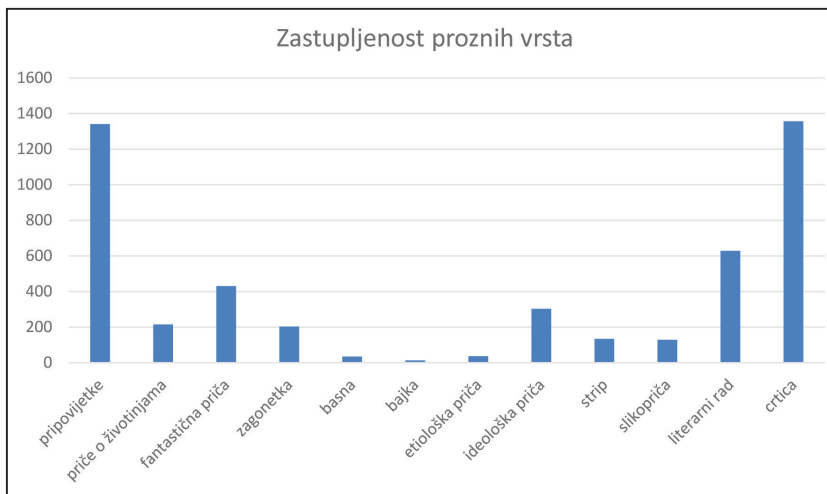
Uobičajena podjela koja se inače javlja u nedječijoj književnosti na epiku – liriku – dramu ili poezija – proza – drama rijetka je u dječijoj književnosti (Hameršak i Zima 2015: 132). Milan Crnković (1982) u knjizi *Dječja književnost* žanrove dječije književnosti grupiše u dvije skupine. U glavne ili osnovne vrste dječije književnosti ubraja poeziju, priču, bajku te roman i pripovijetku o djetinjstvu, a u granične svrstava basnu, priču, pripovijetku i roman o životinjama ili djela s tematikom prirode uopće, avanturistički roman, historijski roman i naučnofantastični roman i putopis (Crnković 1982: 8). Neke vrste su zajedničke za dječiju i nedječiju književnost dok su neke poput slikovnice, slikopriče i moralističke pripovijetke karakteristične samo za dječiju (Hameršak i Zima 2015: 134). Ova se podjela ne može preslikati na korpus proznih književnih vrsta u časopisu. Najzastupljenije su crtice i pripovijetke, s blagom prednošću crtica kojih ima ukupno 1344. Iako prednjače, većina njih nema neku veliku književnu vrijednost, o čemu ću kasnije nešto više reći. Pripovijetke su, dakle, druga najzastupljenija prozna vrsta, čiji broj iznosi 1333, a to donekle ima veze s tim da je ovaj časopis namijenjen djeci pa je tako veliki broj posvećen pričama koje govore o djeci i njihovim interesovanjima.

(64) *Ko je kriv?* (1965, april). *Vesela sveska*, 14, 8-9.

(65) Milčinski, Jana. (1967, januar). *Kolači*. *Vesela sveska*, 9, 10-11.

(66) Goljavkin, Viktor. (1966, februar). *Mašnica je kriva za sve*. *Vesela sveska*, 11, 5.

Za njima, sa brojem 431, slijede fantastične priče unutar kojih bi se analogijom na priče o životinjama mogla izdvojiti podvrsta priča o biljkama. I priče o životinjama i priče o biljkama karakteriziraju alegorije; junaci biljnog i životinjskog svijeta većinom predstavljaju ljude i često, ako bismo ih u priči zamijenili sa djecom, tekst bi i dalje savršeno funkcionisao. Tačan broj priča o životinjama iznosi 215. Broj ideoloških priča je dosta visok i iznosi 303 priče, u koje spada i određeni broj edukativnih crtica sa niskom književnom vrijednošću. Zagonetke, zbog svojih malih matematičkih zadataka, uspjele su da se skoro izjednače sa pričama o životinjama i ukupno ih ima 203. Ukupno sam detektovala 19 odlomaka. Strip se često izdvaja kao posebna vrsta, a nekada kao posebna umjetnost. Zabilježila sam ga 134 puta. U manjini su etiološke priče – 37, basne – 35, bajke kao i dnevnik sa svega po 13 primjeraka.

U pričama o životinjama nosioci radnje su isključivo životinje, a prisustvo čovjeka je skoro potpuno isključeno. U njima se “iskazuju realna čovjekova opažanja o pojedinim životinjama, obično onima sa kojima se sam čovjek najčešće susretao, bilo kao svojim prijateljima ili svojim neprijateljima” (Antologija bošnjačke usmene priče 1997: 9). Kroz ove priče iz *Vesele sveske* dobijamo nova saznanja o pojedinim životinjama,

npr. da je badem za vjevericu otrovan, a neko cvijeće za pse, zatim da pomoću žaba i cvrčaka možemo prognozirati vrijeme i sl. Te životinje su “tekstualni, verbalni i vizualni konstrukti, a ne tek preslike autonomnog i od čovjeka neovisnog životinjskog svijeta” (Hameršak i Zima 2015: 312). U analiziranom korpusu životinje se prikazuju antropomorfno i to većinom kao ono što bi Crnković izdvojio kao drugi tip pristupa opisivanju, a to je: “prikazivanje životinja s dodavanjem nekih ljudskih osobina (govor), ali te dodane osobine samo brže i jednostavnije informiraju o onome što životinja osjeća i čini” (Crnković 1982: 174). Životinje većinom imaju sposobnost govora, a rjeđe i ostale ljudske osobine. U priči *Nepromišljeni mrav*,⁽⁶⁷⁾ životinje se znoje, imaju ljudske dijelove tijela i ljudske manire. Životinje ponekad imaju svoje ustaljene simbole pa je tako lisica obično predator, sova je ujedno simbol mudrosti ili i predator, cvrčak je umjetnik koji svira, ali ne završava tužno svoju sudbinu kao što je to slučaj u poznatoj Ezopovoj basni o cvrčku i mravu. Naprotiv, druge mu životinje ili biljke pomažu, a on ih uveseljava svojom pjesmom (*Cvrčak s violinom*)⁽⁶⁸⁾. Doživljaj prirode i upoznavanje sa prirodom kao obrazovni cilj manje je zastupljen u ovoj vrsti priča u odnosu na crtice. Jedan od takvih primjera je priča *Riba i puž*⁽⁶⁹⁾ u kojoj se priroda upoznaje kroz razgovor ribe i puža. Jedno drugom zavide na načinu života iznoseći vrline tuđeg, a mane svog. Priča osim tog obrazovnog cilja usvajanja novih znanja nosi i odgojni cilj sa poentom da treba biti zadovoljan onim što čovjek ima i da ne zavidi drugom jer riba u težnji da uživa puževim načinom života i sama strada, a nakon nje i puž uvjeren da je u vodi puno ljepše jer je riba stradala na suhom. Razlika između priče o životinjama i basne je zaista tanka, jer i jedne i druge na svoj način predstavljaju ljudske odnose i osobine. Na taj način smo priče sa izrazitom, nekad eksplicitno kazanom moralnom poukom i nadmudrivanjem svrstali u basne.

Zdenko Lešić u *Teoriji književnosti* daje definiciju basne, da je to “kratka priča s moralnom poukom, u stihu ili prozi, u kojoj se ljudsko ponašanje

(67) Stokić, Petar. (1960, oktobar). *Nepromišljeni mrav*. *Vesela sveska*, 2, 10.

(68) Stokić, Petar. (1961, oktobar). *Cvrčak s violinom*. *Vesela sveska*, 2, 5-6.

(69) Popovski, Gligor. (1971, septembar). *Riba i puž*. *Vesela sveska*, 2, 15-16.

predstavlja na alegorijski način, najčešće sa životinjama kao glavnim ličnostima” (Lešić 2005: 463). Smisao iznesenog događaja u svijetu životinja svodi se na mudrost poslovice, a često je u poslovičnom obliku na kraju i formuliran (Ibid). Oružje basne pored alegorije čine hiperbola i ironija.

U *Veseloj svesci* su podjednako zastupljene basne sa poukom na samom kraju, ali i one u kojima se pouka ne govori eksplicitno, već se ostavlja čitaocima da sami zaključe. Veliko je bogatstvo upravo u raznolikosti kako pouka tako i životinja, pa susrećemo sljedeće životinje: vrabac, mačak, šljuka, ostriga, lisica, zec, magarac i sl. Afirmira se pamet i dosjetljivost, te su to osobine koje krase sitnije životinje kao što su: razne ptice, zečevi, vjeverice i slično, dok su krupnije životinje poput vuka, medvjeda, lisice, pa i magarca obično te koje su nadmudrene. Hvalisavost je također mana koja vodi u propast, jednako kao i tvrdoglavost koja je šljuku i ostrigu u istoimenoj basni(70) odvela u propast, odnosno u smrt. Nadmudriavanje je obično bitna crta basne pomoću koje se dešava prevrat da slabiji pobijedi jačeg i tako spasi svoj život. To nadmudriavanje nije rijetko i nekada se dešava i po dva puta. U basni *Pijetao i lisica*(71) prvo je lisica ta koja mora da nadmudri pijetla da bi ga uhvatila, a tek onda pijetao mora nadmudriti lisicu da bi se oslobodio. Basne su napisane u prozi, nevelik broj je bez autora, i najčešće su ustvari prevedene sa francuskog. Posebno se izdvaja basna *Medved, tetreb i lisica*(72) koja je u časopisu označena kao francuska narodna priča. Ovu pak priču izdvaja činjenica da životinje imaju svoja imena, medvjed Osmo i lisac Mirko. Nekoliko je razloga zbog kojih se životinjama u basni daju imena. Osmo i Mirko su ljudska imena pa se tim postupkom dodatno želi naglasiti da je to alegorijska priča koja govori isključivo o ljudima. Osim toga, olakšano je poistovjećivanje sa likovima preko imena koja su karakteristična za prostor socijalističke Jugoslavije. Basna se ne završava poukom, jer je i bez nje kristalno jasna. Najpoznatiji basnopolisac, Ezop, zastupljen je u istraženom periodu sa svega osam basni.

(70) Šljuka i ostriga. (1960, mart). *Vesela sveska*, 7, 4.

(71) Mitrev, I. (1977, mart). Pijetao i lisica. *Vesela sveska*, 13, 23.

(72) Medved, tetreb i lisica. (1963, april). *Vesela sveska*, 15, 5-7.

Zagonetke(73) su u *Veseloj svesci* zastupljene u velikom broju i javljaju se u najraznovrsnijim oblicima. Pored narodnih zagonetki, javljaju se i autorske, ali i one koje ne spadaju u, kako se definira u *Rečniku književnih termina*, “područje literarnih vrednosti, dodirujući ga samo ivicom koja se odnosi na igru govora i duha” (Živković 1985: 882).

Rebuse, koji su zastupljeni u *Veseloj svesci* od 1975/1976. godine, ne uzimam ovdje u obzir. Šefik Vučijak je donosio priloge pod nazivom *Mala enigmatska škola* gdje je objašnjavao rješavanje rebusa, a u kasnijim brojevima se javljaju i drugi autori rebusa kao i djeca koja su smišljala rebuse i slala ih redakciji. Kratke priče oblikovane kao računski zadaci uključila sam u istraživanje iako je njihova literarna vrijednost slaba. Autorica Katarina Kostić u uvodu predstavi djecu i kroz njihov razgovor dalje učimo neke matematičke pojmove, ili se objašnjava postupak rješavanja nekog matematičkog problema, a nerijetko se od čitalaca traži da riješe ili objasne neki zadatak. Jedna od takvih je *Kocke i kvadrat*(74) u kojoj se objašnjava zašto je sveska na kvadratiće, a ne na kockice.

Narodne zagonetke su iz zbirke N. Šaulića, a neke su prevedene sa drugih jezika bez navođenja autora ili dokaza da bi mogle biti baš *narodne*. Nekoliko je autora koji ih aktivno godinama objavljuju: Milica Miron, Momčilo Tešić i Grigor Vitez. Grigor Vitez se izdvaja po tome što svojim zagonetkama daje dosta kreativne naslove. Sama struktura zagonetki je raznolika, pitanja su najčešće izostavljena. Na odgonetku se ukazuje nabrajanjem, poređenjem, metonimijom i analogijom. Zagonetke se javljaju u običnoj i rimovanoj prozi, kao i u stihu. Dvije se zagonetke naročito izdvajaju. Prva je engleska, pod naslovom *Mnogonožna zagonetka*,(75)

(73) Zagonetka je “vrsta misaono-govorne igre, izražene u vidu metaforičnog – opisnog ili neposrednog, često zbunjujućeg pitanja koje zahteva odgovor. Pitanje je formulisano u gotovo utvrđenom obliku i ima samo jedan pravi odgovor prihvaćen u tradiciji” (Živković 1985: 882). Zagonetka obično predstavlja okolišno opisivanje nepoznatog, ili predstavljanje kratke slike u kojoj se ukazuje na nekoliko ili na samo jednu osobinu zagonetnog pomoću poređenja sa poznatim (Živković 1985: 883). Da bi se odgonetnula, potrebno je izvjesno predznanje onoga ko pogađa. Zagonetka se sastoji od tri dijela, to su: pitanje kojim se nagovještava zagonetka (koje često izostaje), sama zagonetka i odgonetka (Popović 2010: 782).

(74) Kostić, Katarina. (1961, mart). *Kocke i kvadrat*. *Vesela sveska*, 7, 5.

(75) *Mnogonožna zagonetka*. (1960, decembar). *Vesela sveska*, 4, 8.

koja uspostavlja metonimijsku vezu između aktera i broja nogu. Tako je jedna noga batak, dvije su čovjek, tri su tronožac, a četiri su pas. Druga zagonetka koju izdavam zove se *Čarobnjak i ptice*(76) Angele Karalijčeve. Urednici *Vesele sveske* označili su je kao “bajka-zagonetka”, iako bi se prije moglo reći da se radi o fantastičnoj zagonetki. Odgonetka se ne otkriva, već se ostavlja recipijentima da sami zaključe da je čarobnjak godina, ptica mjesec, a krila i pera su sedmice i dani. Iako su zagonetke u pravilu kratke, javljaju se, istina rijetko, i one duže kao što je *Zagonetka*(77) Šime Ešića koja je sastavljena od 27 stihova, s odgonetkom u obliku ilustracije, ili ona koja je iste godine izašla u 8. broju, a ima 22 stiha. Katarina Kostić spada u spisateljice koje su dugi niz godina redovno ispunjavale stranice *Vesele sveske*. Ona je doprinijela raznolikosti kako tematika tako i vrsta. Napisavši *Prvi dani u prvom razredu*(78) postaje autorica koja se izdvaja i formom dnevnika.(79) Fikcionalni dnevnik je zamišljen kao dnevnik dječaka koji prati jednu njegovu sedmicu, a stranice dnevnika ispisuje baka, jer on još uvijek ne piše. Humor i istinitost su glavne odrednice ovog djela. Kako forma dnevnika nalaže da se događaji prikazuju tačno i vjerodostojno, tako se i dječakove misli, namjere, stavovi, strahovi i želje donose u potpunosti bez uljepšavanja ili cenzurisanja. To omogućava recipijentu da se u potpunosti poveže sa junakom, da ga razumije, ali i da se pronade u njemu. Upravo zbog te dječije iskrenosti, raznolikosti sadržaja, ovo djelo smo ocijenili kao najuspješnije u formi dnevnika.

Osim ovog, javlja se još nekoliko njih, kao npr. rad učenice Biljane Milanović *Iz mog dnevnika*(80) koji ustvari predstavlja opis raspusta i že-

(76) Karalijčev, Angel. (1964, mart). Čarobnjak i ptice. *Vesela sveska*, 12, 9.

(77) Ešić, Šimo. (1971, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 5, 22.

(78) Kostić, Katarina. (1961, februar). Prvi dani u prvom razredu. *Vesela sveska*, 6, 3-4.

(79) Dnevnik je “hronološki opis događaja u kojima je autor učestvovao u određenom periodu života” (Živković 1985: 129). Događaji su organizovani u manje cjeline prema datumima, a dnevnik “kao forma obavezuje autora da događaje prikaže tačno i verodostojno” (Popović 2010: 149). Dnevnik je uticao na “uobličavanje posebne vrste funkcionalne pripovesti organizovane kao dnevnik” (Popović 2010: 150).

(80) Milanović, Biljana. (1965, februar). *Iz mog dnevnika*. *Vesela sveska*, 10, 3.

lje djevojčice da ide u školu. Osim naslova, ništa ne upućuje da je to dnevnik; nema uobičajenog obraćanja, datiranja, opis je previše uopćen da bi ličio na dnevničko ispovijedanje, i nazire se intencija da je napisano kao zasebno literarno djelo za potrebe objavljivanja, a ne kao stvarna stranica izuzeta iz dnevnika. Leopold Suhodolčanin je iskoristio formu dnevnika na kreativan način. Dječak, Primož, kao što sam naslov(81) kaže, vodi dnevnik svojih maštovitih igara, i za svaki dan u sedmici on postaje neko drugi. Jedan dan je mašinovođa, drugi div i tako redom. Svaki dan započinje ustaljenom rečenicom “Danas sam...”

Iz dnevnika *Tončka Bontončka*(82) je djelo koje predstavlja jednu epizodu dnevnika. Iskorištena je igra riječi pa je od riječi bonton pomoću slovenačkog sufiksa -ček napravljeno prezime Bontonček. U samom djelu dječak je taj koji se ne ponaša lijepo i on to iznosi u svom dnevniku. Čuđenje nastaje kada dječak ne biva opomenut za svoje loše postupke te se obraća recipijentima u množini: “Zamislite: ni jedne riječi!” Kako je svojevremeno *Vesela sveska* u mnogome zamjenjivala udžbenike, ovo djelo je svakako poslužilo za razgovor o bontonu, o tome zašto djeca nešto rade iako znaju da to nije uredno. *Špelin dnevnik* Branke Jurce Potrč predstavlja ciklus od deset epizoda dnevnika uključujući i prvu naknadno napisanu u kojoj se objašnjava kako je napisan dnevnik, u kojim uslovima, sa direktnim obraćanjem recipijentima.

Bajke(83) su dosta rijetke u *Veseloj svesci*. Ima ih svega trinaest. *Mače lavljeg srca*(84) je bajka koja nas uči da nije dovoljno samo biti hrabar, već da treba biti i pametan. To je univerzalna poruka na kojoj urednici *Vesele sveske* insistiraju birajući upravo djela sa takvom poukom bez

(81) Suhodolčan, Leopold. (1966, decembar). Primožev dnevnik. *Vesela sveska*, 7, 4-5.

(82) Šircelj, Jože. (1969, april). Iz dnevnika Tončka Bontončka. *Vesela sveska*, 16, 2.

(83) Bajka je “svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima, priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu, sve moguće” (Hameršak i Zima 2015: 251 prema Težak 1969: 5). Ono što bajke odvaja od ostalih priča nije pripadanje onostranom, već određeni način njihovog pisanja. Vladimir Propp u knjizi *Morfologija bajke* predstavlja 31 funkciju na osnovu kojih se, određenim kombinacijama, bajke grade (Propp 1982: 15).

(84) Beikon, Pegi. (1959, septembar). Mače lavljeg srca. *Vesela sveska*, 1, 12-14.

obzira na vrstu, pisca ili temu. U strukturnom smislu, bajku možemo analizirati prema Proppovim funkcijama: ustaljeni početak, junakovo udaljavanje od kuće, nadmudrivanje neprijatelja itd. Životinje koje je mače nadmudrilo su uobičajeni likovi bajke – vuk i zmija, dok je tigrica ne tako česta, ali u funkciji treće, najveće prepreke koju mora svladati. *Priča o dobroj starici*(85) je navedena kao perzijska narodna priča, a mi smo je svrstali u bajke, i to narodne. Drugačija je od ostalih, ne uključuje negativnog junaka, već bakicu koja svima pruža pomoć, i oni joj se za to na kraju i odužuju. Ustaljene rečenice su prisutne te se poput refrena ponavljaju. Junaci i motivi iz bajki se javljaju i izvan bajki, a to su: vuk iz Crvenkapice, Palčić, Zlatokosa, Snježana, Aladinova lampa, leteći ćilim, Pepeljugine cipelice, motiv zaključanih vrata, mačak u čizmama, zaspala ljepotica... Upravo to govori da su djeca upoznata sa bajkama i prije nego što započnu školovanje i možda objašnjava zašto je tako mali broj ostvarenja ovog žanra.

Djela u kojima se traži da čitaoci nešto zaključe, bilo da je to neka pouka ili završetak priče, česta su u ovome časopisu. Taj manir se javlja u mnogim vrstama pa nije čudno da se javi i u bajci. *Tri ruže*(86) je djelo koje se u časopisu označava kao kazahstanska priča-zagonetka, iako je, upravo zbog svojih strukturnih dijelova, očigledno bajka. Od klasične narodne bajke odudara sami završetak koji čitaoci treba da riješe, odnosno da otkriju kako je pjevač znao u koju ružu se djevojka pretvorila. Još jedna neobičnost je ime pjevača, Abaj-Džan, vlastito ime, dok je u bajkama običaj da se junaci nazivaju po nekoj osobini.

Pripovijetke čine najzastupljeniju vrstu proznih djela u *Veseloj svesci*. Ona se nalazi u svim analiziranim brojevima osim jednog. Kako je njena osnovna karakteristika realističnost, mora da govori o temama bliskim djeci, o problemima s kojima se susreću, ukratko o svemu onome što jedno dijete zanima, proživljava i što želi. Obuhvatajući širok spektar tema, pripovijetke i dalje nalaze način da budu originalne, nekada samom formom, a nekada samim pristupom temi. Zbog ograničenog broja stranica, ali i raznovrsnosti kojoj se težilo, u časopisu

(85) *Priča o dobroj starici*. (1961, januar). *Vesela sveska*, 5, 8-10.

(86) *Tri ruže*. (1962, maj). *Vesela sveska*, 15, 8-9.

prevladavaju kraći tekstovi koji se svode na jedan događaj. Djela koja zbog svoje dužine nisu mogla stati u časopis donosila su se u skraćenoj verziji, prepričana. Problem je da se davao podatak o prevodiocu, ali ne i o originalnom djelu, što onemogućava današnje poređenje originala i prepričanog teksta. Jedna od takvih je njemačka narodna priča *Tri leptira*(87) koja je skraćena u odnosu na original. Tri leptira različitih boja putuju skupa do istobojnih lala, ali one žele da prime samo leptira koji ima istu boju kao i ona. Sažimanje je ostvareno tako što crvena lala pristaje da primi dva leptira pa umjesto dijaloga sa lalama koji se javlja kao refren tri puta, to se čini samo dva puta. Time nije narušen smisao, poenta, tema ili bilo koji drugi aspekt priče, ali je sažimanje svejedno nepotrebno.

Priče *Prvomajska igra*(88) i *Patagonska dogodovština*(89) izuzetno su originalne. *Prvomajska igra* je nastala po uzoru na prvi april, ali se tada umjesto zbivanja šala čine dobra djela – djeca pomažu odraslima kako god znaju. U nastojanju da budu zreli i ozbiljni, imitiraju način govora odraslih, čak ih persiraju: “Dobro je što smo odmah zapazili neispravnost. Vi biste, građanine, sigurno prekinuli pertle i time se izložili nepotrebnim izdacima.” Narator, odrastao čovjek, hvali njihovu igru i dosta blagim, nenaredbodavnim tonom ih savjetuje da bi se tako mogli igrati i svaki drugi dan, a ne samo Prvog maja. Druga priča se izdvaja ne samo po originalnosti, nego i po umijeću pripovijedanja, ali i zbog svog neočekivanog raspleta. Stari mornar Koruga pripovijeda dvojici dječaka priču, ali na neobičan način, zavodeći ih metaforama i opisima. Svojim pripovijedanjem on ih navodi da pomisle da im priča o jednom narodu, veoma elegantnom, u odijelima; svaki član tog naroda nosi isto ime i prezime i međusobno su mnogo slični. Neočekivani rasplet čini dječije saznanje da se radi o pingvinima, zbog čega se ljute, na šta im mornar odgovara: “Svaki pripovjedač ima pravo da ispriča svoju dogodovštinu na onaj način koji će u njegovim slušaocima pobuditi najveću pažnju”.

(87) Tri leptira. (1967, septembar). *Vesela sveska*, 1,13.

(88) Zoščenko, Mihail. (1961, maj). *Prvomajska igra*. *Vesela sveska*, 9, 4-6.

(89) Pavičić, Josip. (1962, mart). *Patagonska dogodovština*. *Vesela sveska*, 11, 3-4.

Čak i ilustracije doprinose toj misterioznosti, oslikavanjem jedino broda i djeda kako pripovijeda priču.

U ovome časopisu nalazimo i početke ekološke književnosti. Naime, javljaju se djela koja propituju ekološku sredinu i donose određena rješenja. Jedna od takvih je pripovijetka Azre Mulalić *Jelke*(90) koja propituje masovnu sječū šuma i nudi pošumljavanje kao odgovor. Inicijativa dolazi od učenice, ona ukazuje na problem, ali i predlaže rješenje, a učiteljica je ta koja odobrava taj projekat. Tema pošumljavanja i općenito sadnja drveća se javlja ne tako često, ali kada se javi odlično se objašnjava zašto je to važno. Takva je priča Milana Mišića *Drveće*,(91) ali i Tolstojeva kratka priča *Starac i jabuke*(92) u kojoj starac govori da nije bitno što on neće uživati u plodovima jabuka, već da će svi koju budu okusili te jabuke biti zahvalni za taj njegov čin. Samim tim se propagira činjenje dobrih djela bez ikakve koristi.

Od 1975/76. g. češće se javljaju priče autora čiji je manir sastavljanje priča pomoću tautograma. U tekstu sve riječi počinju na isto slovo kreirajući tako zanimljivu, kratku priču koja prati uzročno-posljedičnu vezu. Pomno odabrane riječi uključuju uvijek imena, ali i ponavljanje određenih leksema zbog njihovog suženog izbora. Cilj je napraviti što duži, smisleniji i efektniji tekst. Ti autori su: Halid Kadrić, Dušan Stojčević, Jelica Farkaš, Mirko Petrović, Petar Knežević, Mirjanin Nera/Nere/Nada(93) i drugi.

Crtice(94) se mogu podijeliti na dvije kategorije: književno uspješne, one koje opisuju prirodu, najčešće jesen, dječije teme i one, lošije, koje su edukativnog karaktera namijenjene da se koriste kao udžbenički prilog, pisane stilom koji se ne razlikuje mnogo od stila stručnih rječnika

(90) Mulalić, Azra. (1972, januar). Jelke. *Vesela sveska*, 9, 2-3.

(91) Mišić, Milan. (1975, mart). Drveće. *Vesela sveska*, 14, 15.

(92) Tolstoj, Lav. (1966, juni). Starac i jabuke. *Vesela sveska*, 18, 3.

(93) Zbog sličnosti imena, ali i načina pisanja smatram da se radi o istoj osobi, ali sa različitim imenima, jer nisu bile rijetke slovne pogreške.

(94) Crtica prema definiciji Zdenka Lešića označava "kratku proznu vrstu koja je više usmjerena na oslikavanje neke osobe ili nekog predjela nego na pričanje priče", a "naglasak (se) stavlja na to kakvo je neko mjesto, neka osoba ili neka pojava" (Lešić 2005: 437-438). "Portret, pejzaž, atmosfera, refleksija zamjenjuju fabularni razvoj" (Lešić 2005: 438).

(botaničkih, zooloških, enciklopedijskih i dr.). Jedan od autora takvih crtica je inženjer Enver Ekić koji je objavljivao razne cikluse u kojima čitaocima upoznaje sa raznim biljkama, životinjama, običajima i sl. Također su takvi tekstovi G. Subotića, Dušice Lukić i Aleksandra Matejića i dr. Ono što tim tekstovima daje privid književne vrste jeste ipak kakvo-takvo skromno korištenje stilskih figura. Npr. u Ekićevim tekstovima uobičajena je personifikacija kojom svoje biljke oživljava, pretvarajući ih u naratora, pa umjesto klasičnih rječničkih rečenica nalazimo: “Najrađe rastem u Gorskim šumama” (*Lipa*(95)), “Mene je od davnina privlačilo toplo podneblje kamenih obala uz more” (*Maslina*(96)), “Ja zauzimam posebno mjesto među šumskim drvećem.” Cilj ovakvih tekstova je svakako bilo omogućiti lakše i zanimljivije učenje, koje je bilo zastupljeno jedino u *Veseloj svesci*, jer poređenjem školskih udžbenika bilo koje materije ne nailazimo na ovakav pristup. Osim što je njihova primarna uloga da opišu, često nose i neku poruku poput one u nepotpisanoj crtici *Zima i ptice*(97) – da se zaustavi nasilje nad pticama i da im se pomogne. Crtica je konstruisana tako što se prvo opisuje odlazak ptica selica, spominjanje onih ptica koje su ostale i teških uslova u kojima borave. Nakon toga se narator izjednačava sa nestašnom djecom govoreći šta trebaju, a šta ne trebaju raditi da bi učinili dobro djelo. Možemo reći da se sastoji iz dva dijela: objašnjenje problema i rješavanje problema. Nikola Jeremić je autor koji se najviše od svih koristio rimovanom prozom, pa je tako obogatio ovaj časopis sa nekoliko crtica kao što su: *Neznani gost*,(98) *Kad proleće dođe*,(99) *Prolećne boje*(100) i druge. Kao posebno uspješnu, blisko vezanu za iskustvo djeteta, izdvajamo crticu *Sam u kući*(101) Zdenke Jušić-Seunik u kojoj se iz perspektive djeteta opisuju dječija osjećanja, a to su: nedostajanje, strah, stid, tuga, usamljenost kao i objašnjenje zašto dijete izgovara laž. Posebno se ističu crtice

(95) Ekić, Enver. (1965, mart). *Lipa*. *Vesela sveska*, 12, 7-8.

(96) Ekić, Enver. (1970, juni). *Maslina*. *Vesela sveska*, 20, 13.

(97) *Zima i ptice*. (1961, januar). *Vesela sveska*, 5, 16.

(98) Jeremić, Nikola. (1962, mart). *Neznani gost*. *Vesela sveska*, 11, 13.

(99) *Isti* (1962, april). *Kad proleće dođe*. *Vesela sveska*, 12, 12.

(100) *Isti* (1962, april). *Prolećne boje*. *Vesela sveska*, 13, 16.

(101) Jušić-Seunik, Zdenka. (1963, maj). *Sam u kući*. *Vesela sveska*, 17, 10.

Smiljana Rozmana koji kreativno i neobično opisuje Jankove predmete. Ovakve crtice i čine *Veselu svesku* odgojno-obrazovnim časopisom, jer su proširivale dječije znanje o svijetu u djetetu i oko njega, ali i zagovarale razne društveno poželjne osobine. One su igrale važnu ulogu u motiviranju djece i olakšavanju pamćenja, ali i u razvoju empatije. Sama empatija(102) se definira kao sposobnost da se postavimo preuzimajući perspektivu druge osobe, a ove crtice nam pokazuju kako to da uradimo. Razvija se naša svijest da su biljke, životinje, općenito cijeli svijet oko nas živi i da se prema njima trebamo odnositi sa poštovanjem.

Prvi uslov da nešto čitamo kao fantastičnu priču jeste postojanje onostranog koje izaziva određenu reakciju, za razliku od onostranog u bajci, koje doživljavamo kao sasvim prirodno. U priči *Šaljivčina Mrak*(103) u kojoj mrak želi preplašiti dječake, a dječaci se udruže i namlate ga, taj element fantastike čini upravo personificiranje mraka. Ako tu funkciju preuzme san, kao u pričama *Drug vrabac*(104) i *Lov u školskom dvorištu*(105) onda priču nećemo doživjeti kao fantastičnu. Poučnost ni ovdje ne izostaje. Većina priča nastoji djeci pomoći da savladaju prepreke s kojima se suočavaju, pa tako u priči *Lijek*(106) lijek oživljava i objašnjava djetetu zbog čega je bitno da ga se popije. U *Priči o daščici*(107) učimo o dobročinstvu i lijepom ponašanju. Intrigantna je priča *Kako je sunce zapalilo sijalicu*(108) u kojoj radoznali dječak konstantno postavlja pitanja i traži odgovore dok ne dobije potpun odgovor. Želeći da sazna kako struja dolazi u sijalicu, nezadovoljan odgovorom da je to zbog sunca, preuzima vlastito istraživanje. Obično se neki proces objasni hronološki, a to se u ovoj priči dešava retrospektivno, korak po korak

(102) Empatija je “spoznajno-emocionalna sposobnost uživanja u položaj druge osobe i sagledavanja svijeta njezinim očima. Uključuje intelektualnu i afektivnu sferu naše ličnosti” (Šušnjara 2017: 24 prema Bratanić 1993: 61).

(103) Atanasković, Borislav. (1964, novembar). Šaljivčina Mrak. *Vesela sveska*, 6, 10-11.

(104) Šafranek, Olga. (1965, februar). Drug vrabac. *Vesela sveska*, 10, 9-11.

(105) Radojević, Milan. (1962, mart). Lav u školskom dvorištu. *Vesela sveska*, 10, 11-12.

(106) Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, novembar). Lijek. *Vesela sveska*, 6, 12-13.

(107) Vogelnikova, Marija. (1965, juni). Priča o daščici. *Vesela sveska*, 18, 4-5.

(108) Permjak, Jevgenij. (1963, oktobar). Kako je sunce zapalilo sijalicu. *Vesela sveska*, 3, 2-4.

unazad, da bi se tek na kraju objasnilo kako se došlo do saznanja. Istom tehnikom je opisano i kruženje vode u prirodi u *Doživljaji jednog oblačića*, (109) a u priči *Lokomotiva* (110) rad parne mašine. U priči *Lakomi slon* (111) možemo pronaći motiv Pinokija (mijenjanje fizičkih osobina). Slon se zbog svoje proždrljivosti, nakon što je pojeo kolač, smanjio, ali se i pokajao, pa se vraća u prijašnju veličinu nakon lutkinog poljupca. *Dukat koji je donio sreću* (112) je fantastična priča Ivice Vanje Rorić koja je izlazila u nastavcima i čini jedinstvenu priču čiji se nastavci ne mogu čitati kao zasebne priče. Upravo zbog toga priča je dosta detaljno razrađena i svakom detalju je posvećeno dovoljno pažnje bez sažimanja. Ovo je jedna od rijetkih fantastičnih priča koja uključuje čarobnjake, čarolije i sl. Većina priča koje su ovdje svrstane nemaju te elemente, već je njihova fantastika uglavnom zasnovana na tome da neživa bića oponašaju ljude, tj. da imaju mogućnost govora ili ožive i ponašaju se kao ljudi. Slikopriča služi učenju čitanja i pisanja. Sastoji se od kratkog teksta pisanog velikim štampanim slovima u kojem se pojedine riječi zamjenjuju ilustracijom. Ilustracija služi da dijete prilikom čitanja izabere odgovarajuću riječ (u pravilu imenicu) ili skup riječi u pravilnom jezičnom obliku. Slikopriča može poslužiti i za predškolski uzrast, “tekst (bi) trebala čitati odrasla osoba, a dijete bi, na određenome mjestu, samo pokušalo prepoznati sliku i izgovoriti odgovarajuću riječ, čime bi se još aktivnije uključilo u komunikaciju s pričom” (Slikopriče 2015:38). “Cvetka Sokolov navodi da slikopriča sadrži od sedamdeset do sto riječi od kojih

(109) Tančić, Ružica. (1964, oktobar). Doživljaji jednog oblačića. *Vesela sveska*, 4, 3-4.

(110) Berg, Lejla. (1964, oktobar). Lokomotiva. *Vesela sveska*, 4, 8-10.

(111) Lakomi slon. (1960, novembar). *Vesela sveska*, 3, 7.

(112) Naslov za 10 priča: (1970, oktobar). Dukat je nestao. *Vesela sveska*, 4, 12.

(1970, novembar). Velika pećina. *Vesela sveska*, 5, 12.

(1970, novembar). Zamke. *Vesela sveska*, 6, 12.

(1970, decembar). Ljubičica. *Vesela sveska*, 7, 12.

(1970, decembar). Crni dvorac. *Vesela sveska*, 8, 12.

(1971, januar). Čarobne riječi. *Vesela sveska*, 9, 12.

(1971, januar). U riznici. *Vesela sveska*, 10, 12.

(1971, februar). Dukat je pronaden. *Vesela sveska*, 11, 12.

(1971, februar). Rastanak. *Vesela sveska*, 12, 12.

(1971, mart). Povratak. *Vesela sveska*, 13, 12.

je petnaest do dvadeset imenica prikazano ilustrativno. Iz toga slijedi zaključak da se izgled takve ilustracije temelji na jasnoći, jednostavnosti i privlačnosti, a katkada je poželjno slikopriču nadgraditi notom duhovitosti” (Pompe 2014: 25 prema Sokolov 2009: 84).

U slikopriči *Baka i mačkice*(113) imenica baka se daje uvijek u ilustrativnom obliku u nominativu jednine, dok se imenice mlijeko i mačka javljaju u oblicima jednine, dvojine (dvije mačke) i množine i u različitim padežnim oblicima. Kratka pričica koja ima sretan i fantastičan završetak, bez duhovitosti, dosta je zanimljiva i omogućava vježbanje različitih imeničkih oblika kroz deklinaciju. U narednom, 12. godištu nalaze se tri slikopriče, u 13. jedna, a u 15. nalazimo dvije, dok npr. u 28. godištu nalazimo devet slikopriča, što upućuje na zaključak da se povećanjem izdanja i stranica počeo pridavati veći značaj ovoj književnoj vrsti. Da su one služile za usvajanje novih riječi ili savladavanje određenih tematskih jedinica najbolje pokazuje slikopriča *Bila jednom jedna kućica*(114) u kojoj ilustracije većinom čine različite vrste cvijeća i životinje (odrasli i mladunčad). Odnos riječi i ilustracije je 3:2, u tekstu se nalazi 35 riječi i 22 ilustracije. Iako se u pomenute dvije slikopriče humor ne javlja, on je dosta zastupljen. To vidimo na primjeru slikopriče *Priča o pametnom psu*(115) sa šaljivim razrješenjem, jer pas pojede kobasice koje je trebao donijeti. Slikopriča *Tri drugara*(116) svjedoči da se radi na posebnom smislenom odabiru teksta, ilustracije i junaka. Ilustracije uglavnom čine životinje, a glavni junaci – jež, kornjača i puž – odabrani su zbog svojih karakteristika. Oni su svi hvalisavci koji se na prvi šum povlače u svoje oklope, u kružne forme, te se njihove kućice ilustrativno čitaju kao pridjev *okruglo*. Autori slikopriča su većinom anonimni, ali znamo da nisu uvijek bili djelo domaćih autora i ilustratora, o čemu svjedoči primjer slikopriče iz češkog časopisa *Majčina dušica*, s tim da se ni tu ne navodi autor. Tek se u kasnijim brojevima počinju davati podaci o autorima i ilustratorima. Kako slikopriča nije određena žanrovskom

(113) *Baka i mačkice*. (1962, decembar). *Vesela sveska*, 7, 16.

(114) *Bila jednom jedna kućica*. (1965, septembar). *Vesela sveska*, 1, 5.

(115) Bradić, Velja. (1964, septembar). *Priča o pametnom psu*. *Vesela sveska*, 2, 16.

(116) *Tri druga*. (1960, septembar). *Vesela sveska*, 1, 8-9.

vrstom i njome se mogu prikazati basne, kratke priče, poezija, tako mogu i matematičke zagonetke. U *Računici*(117) je potrebno izračunati koliko je lopti ostalo, a s obzirom da slikopriča pomaže učenju i savladavanju, ona može koristiti da se pomoću nje uči i matematika.

U *Veseloj svesci* strip(118) se javlja tek od 1974/75. g. Prvi je bio strip *Maja*, prijevod stripa *Nancy* Ernija Bušmilera (Ernest Paul *Ernie* Bushmiller). Svi stripovi u *Veseloj svesci* se oslanjaju na autorske prijevode, nema ni jednog domaćeg autora. Strip *Maja* izlazi redovno sve do 12. broja 1979/80. g. kada se najavljuje da će se izdati kao zasebna sveska. Nakon toga se nastavlja s objavljivanjem stripa u narednoj godini, ali u skraćenoj verziji od svega četiri slike. Uvod i zaplet radnje predstavljeni su kombinacijom slike i teksta, dok se rasplet i sami humor javljaju u posljednjoj slici, i to nikada tekstualno, već vizualno. Ciljevi ovog stripa su da nasmije i rasonodi mlade čitaoce. Osim ovog autora, javljaju se još dva: Nik Meglin (Nick Meglin) i Linda Mođo (Linda Moggio), a kao crtač ali i kao autor se javlja Frenk Bol (Frank Bolle). Osim autorskih stripova, javljaju se adaptacije nekih poznatih djela kao što su bajke. Tako nalazimo poznate priče poput *Princeze na zrnu graška* i *Zlatokose i tri medvjeda*. *Maja* je jedini strip koji izlazi periodično, ali zasebno, ne zaviseći od drugih pojavljivanja, dok svi ostali stripovi izlaze u nastavcima. Njih također karakterizira veća količina teksta koja se bazira na opisivanju, dok je u stripu *Maja* tekst oskudniji i baziran uglavnom na dijalogu i monologu. Npr. u stripu-bajci *Zlatokosa i tri medvjeda* imamo uobičajeni početak “Nekad davno živjela je...” i tekst ne zavisi u tolikoj mjeri od slike kao što je to slučaj u stripu “*Maja*” u kojem se slika i tekst nadopunjuju.

Etiološke priče(119) su zastupljenije u prvom dijelu perioda kojim se bavim. Najčešće se opisuju određene osobine, navike ili izgled životinja.

(117) Računica. (1968, septembar). *Vesela sveska*, 1, 16.

(118) Strip je “priča čija je akcija predstavljena nizom slika popraćenih tekstualnim dijalogom ili objašnjenjima” (Živković 1985: 781). Osnovne karakteristike stripa su stalnost likova i humoristička tehnika (Ibid). Kada strip izlazi u obliku knjige, riječ je o grafičkom romanu (Popović 2010: 700).

(119) Etiološka priča ili skaska je vrsta narodne proze i predstavlja “predanje o poreklu pojava u prirodi i društvu, o nastanku sveta, nebeskih tela, čoveka, životinja, biljaka, njihovih osobina” (Živković 1985: 193). Dokaz da je priča istinita predstavlja samo postojanje određene pojave (Popović 2010: 203).

Te priče nisu zasnovane na stvarnim činjenicama. Koristi se fantastika, a nekada i humor. Osim što *objašnjavaju* postanak, djeluju i poučno, potičući čitaoca na empatiju. Poruka je da se dobročinstvo uvijek nagradi, a da se negativne osobine kažnjavaju. Izvrstan primjer je priča *Zašto je jelka zimi zelena* (120) u kojoj se objašnjava razlika između zimzelenog i listopadnog drveća. Patuljak je kaznio listopadno drveće zbog nedostatka empatije i neukazivanja pomoći srni koja je bježala od vuka. Jelka je ta koja je spasila srnu i ona ne mora zimi da se stidi i može zadržati svoje lišće. Historijsko vrijeme je odsutno i javljaju se uobičajene forme “nekada davno”, “jednom” i sl. Priče su napisane u trećem licu, narator nije učesnik, a kazivanje završava obično riječima “od tada” i objašnjavanjem same pojave.

Vesela sveska je u periodu 1960–1980. objavila i nekoliko putopisa, (121) ali samo jednog putopisca, Slavka Lebedinskog, i to na samom kraju perioda. Riječ je o putopisu *Tamo, u Mongoliji* u osam nevezanih epizoda. (122) Rekli smo već da je riječ o zasebnim epizodama, što nam ukazuje na linearnu, labavo povezanu kompoziciju. Posmatrano sa pedagoško-didaktičke strane, putopisom se proširuje znanje i vokabular, tako što se nove nepoznate riječi jednom objašnjene ponavljaju u narednim epizodama, poput jurte (123) i sl. Možemo reći da je riječ o putopisu prilagođenom dječijem uzrastu, gdje je akcent pomjeren više na priča-

(120) *Zašto je jelka zimi zelena* (prepričala Vida Supićić). (1961, decembar). *Vesela sveska*, 5, 2-3.

(121) Putopis je “dokumentarni oblik koji opisuje događaje, ljude i utiske koje je pisac sreo i doživeo na nekom putovanju” (Popović 2010: 591). Struktura putopisa se “uobičava(ju) kroz niz epizoda, manje ili više labavo povezanih, a perspektiva je data (je) pretežno sa stanovišta samog pripovedača” (ibid: 592). Ova vrsta je didaktičko-pedagoška zato što ne samo da prenosi geografska znanja, već nas uči kako se posmatraju sami ljudi (Živković 1985: 623). Poređenje strane zemlje i njenih običaja sa vlastitim je ono što čini dobar putopis (Veličković 2018: 182).

(122) Vjerujem da su čitaoci *Vesele sveske* uskraćeni za najmanje jednu epizodu ovog putopisa. Naime, u časopisu su određene rubrike izlazile na istim stranicama. Tako se i putopis nalazio na stranicama 18 i 19, osim u dvobroju, na stranici 29. Putopis se objavljuje od dvobroja 9-10 do broja 16, kada se najavljuje naredna epizoda – *Snaga je u kažiprstu*. Međutim, u 17. broju se na stranicama rezervisanim za putopis pojavljuje pjesma Dušana Radovića posvećena Josipu Brozu Titu, a u 18. broju konkurs. Putopis se vraća u dvobroju 19-20, ali ne sa najavljenim naslovom nego kao *Čovjek sa hiljadu bajki*.

(123) Jurta – šator

nje, nego na samo opisivanje nepoznatih geografskih prostranstava. To potvrđuje i napomena prije prve epizode: “Naš saradnik Slavko Lebedinski, književnik iz Beograda, boravio je nedavno u Mongoliji i napisao putopis za ‘Veselu svesku’.” Tako, u epizodi *Godina plavog miša* (124) putopisac nas upoznaje sa piscem Erdenom, njegovom knjigom, ali i historijskom revolucijom koja se desila 1921. g. u Mongoliji. Često se navode drevne mudrosti, zagonetke i poslovice.

Književnost djece predstavljaju radovi čiji su autori sama djeca, te zahtijevaju poseban pristup. Iako se radi o književnosti koja ne posjeduje veliku književnu vrijednost, ipak je vrijedna pomena. Iz današnje perspektive možemo uočiti niz pogrešaka koje su se dešavale u razvoju vještina potrebnih za pisanje. Prije svega, to su unaprijed zadate teme koje ne zalaze u okvire razigranosti, mašte i dječije igre. Teme su uglavnom godišnja doba, praznici, ideološke teme te školske teme poput učitelja, učiteljice, škole, razreda i sl. Uredništvo je krajem godine objavljivalo teme o kojima učenici mogu pisati svoje sastave. Sama struktura tih sastava je dosta specifična s obzirom da se radi o dosta maloj djeci koja tek uče prva slova. Tako imamo jednostavne tekstove od svega nekoliko rečenica, ali i, dosta rjeđe, tekstove s nekoliko uspješnijih lirskih slika, opisa koje krasi stilske figure. Ohrabreni time da će se njihov rad objaviti na stranicama časopisa, mladi čitaoci su slali svoje radove i s vremenom su se proširivale stranice koje su pripadale dječijem stvaralaštvu. Da je *Vesela sveska* zaista stvarala novu generaciju pisaca svjedoče rubrike “Nekada čitaoci – sada saradnici” u kojima se predstavljaju pisci poput Šime Ešića i drugih koji su kasnije stasali u velike književnike. Sam Šimo Ešić je pisao svoje prve radove za *Veselu svesku*. Nekoliko dječijih autorica i autora je postiglo uspjeh da im se objave po dva, tri ili čak četiri literarna rada. Takvi su Dušica Mijović, Svjetlana Miljević, Nenad Šikarić i drugi. Kao naročito uspješne, dosta kreativne i zrele radove izdvajamo *Doživljaj starog lava*, (125) rad dvanaestogodišnjeg dječaka, Alena Čimbera iz Kanade. Nismo našli na podatak budući da se radi o prevodu da li

(124) Lebedinski, Slavko. (1981, april). *Godina plavog miša*. *Vesela sveska*, 16, 18-19.

(125) *Čimber, Alen. (1962, januar). *Doživljaj starog lava*. *Vesela sveska*, 7, 14

je dječak sam poslao rad ili je preuzet. On se služi fantastikom koja je inače odsutna u ovoj književnosti, jer se obično koriste realistični opisi doživljaja ili prirode. Osim njega, Kabir Redi, sedmogodišnjak, u svom djelu *Slon u kafani*(126) daje glas porodici slonova i uvodi je u prostor ljudi koristeći se fantastikom. *Jasika i breza*(127) je djelo petogodišnje djevojčice, Maje Nikogosjanove, koja također daje glas bilju, te na kratak i sažet način izražava svoje divljenje mami. Koristi se metaforom i epitetom, nazivajući stablo gljive “srebrna noga”. Sve ove priče su ispričane pomoću sveznajućeg naratora u trećem licu, što je izuzetak. Literarni sastavi djece se odlikuju time što su pisani u prvom licu sa dosta subjektivnosti i naratorom koji čini dio priče. Veliki je broj ideoloških sastava koji pokazuje koliko je ideologija zapravo uspjela da djecu od malih nogu privoli sebi. Titov kult ličnosti postala je dominantna tema te djeca opisuju svoje susrete s njim kao velike i bitne doživljaje. U bibliografiji ovoga rada literarni radovi djece označeni su zvjezdicom kako bi se razlikovali od književnosti koju su stvarali odrasli autori.

S dobrim razlogom se dakle ovdje kao posebna vrsta može izdvojiti *ideološka priča*. Ona obuhvata pripovijetke i crtice sa jasnim ideološkim ciljevima i temama iz partizanske historije. Tekstovi koji su u službi sistema redovno su se javljali i u *Veseloj svesci*, a njihovi autori su: Andrija Koprivica, Blažo Mandić, Advan Hozić, Brato Pavlović, Aleksa Mikić, Gojko Marčeta i dr. Ti tekstovi treba da utiču na svjetonazor djece i oblikuju ga, stvarajući od malih nogu pripadnike i sljedbenike vlasti. Tematski se iz godine u godinu javlja nekoliko vrsta takvih tekstova sa tri figure: figura djeteta heroja, figura sjećanja i figura savršenstva ili kult ličnosti, kao i negativan odnos prema drugom.

U pričama sa figurom djeteta heroja, dijete obavlja neki lakši posao koji je od krucijalne važnosti da bi se dobila neka borba ili spasili partizani. To je uključivalo poslove stražarenja (*Pouzdan drug*(128)), krađu stoke (*Podvig*(129)), pronalazak i dostavljanje mitraljeza (*Mitraljez*(130)), ku-

(126) *Redi, Kabir. (1963, april). Slon u kafani. *Vesela sveska*, 15, 10.

(127) *Nikogosjanova, Maja. (1967, mart). Jasika i breza. *Vesela sveska*, 12, 4.

(128) Hozić, Advan. (1968, novembar). Pouzdan drug. *Vesela sveska*, 6, 11.

(129) Hozić, Advan. (1968, oktobar). Podvig. *Vesela sveska*, 4, 11.

(130) Hozić, Advan. (1968, septembar). Mitraljez. *Vesela sveska*, 2, 11.

rirstvo i sl. Cilj je bio stvoriti vjerovanje da ni jedna osoba nije premlada da pomaže u borbi i izgradnji države. Iako su partizani uvijek odbijali dječake i djevojčice koji su previše mladi za vojsku, djeca bi pronalazila način da se pridruže. Pripovijetka *Nepozvan u brigadu*(131) govori kako su dječaka uporno odbijali, ali se on sam odlučio da ide sa partizanima. Molećivim i upornim navaljivanjem, objašnjava im da je to njegova “velika želja”. U pripovijetki *Da bi je ostavili u partizanima*(132) djevojčica je čak proglasila cijelu svoju porodicu mrtvima, samo da bi je primili u partizane. Uvijek su se dobijale naročite zahvale za njihov doprinos, najčešće od kapetana ili od partizana.

Figura savršenstva, odnosno kult ličnosti pripadao je Josipu Brozu Titu(133) koji se opisivao kao bezgrešan, bez ijedne mane, sa dosta ljubavi i strpljenja. On bi najčešće ugostio djecu i pričao im razne priče ili odgovarao na njihova pitanja; djeca su sa divljenjem prilazila i ispitivala ga. Na taj način se *razvijala* ljubav prema predsjedniku države i stvarao kult savršenog čovjeka koji ima nadljudske, božanske osobine. Naročita čast je bila susresti se sa predsjednikom, što se opisivalo kako u autorskim pričama tako i u književnosti djece. Česta tema je i ceremonija stupanja u pionirsku organizaciju. Pristizao je veliki broj čestitki u kojima se čestita rođendan predsjedniku, ali i Dan Republike.

Posljednja figura je figura sjećanja koja je njegovala historiju i donosila razne priče u okviru rubrike *Priče iz NOB-a*. Partizane je krasila ljubav prema kolektivu koja nadjačava svako ranjavanje ili rodbinsku ljubav. Vojnik koji je ranjen u ruku plače ne zbog ranjavanja već zbog toga što mu je oštećena puška (*Zbog puške*(134)), dječak ne može da sakrije činjenicu da su mu brat, sestra i otac u partizanima jer je to preveliki po-

(131) Marčeta, Gojko. (1976, novembar). *Nepozvan u brigadu*. *Vesela sveska*, 6, 11.

(132) Koprivica, Andrija. (1971, novembar). *Da bi je ostavili u partizanima*. *Vesela sveska*, 6, 16.

(133) Josip Broz Tito je “najvažniji lik koji je oblikovao identitet socijalističke Jugoslavije”, oko njega “je režim stvorio kult ličnosti, po svim pravilima politike upravljanja masama: s mitinzima, paradama, govorima i narodom koji je klicao i mahao zastavama” (Čalić 2013: 250). Kako tvrdi Čalić, on je imao “imidž nepobedivog vojskovođe sa državničkim sposobnostima” (Ibid).

(134) Koprivica, Andrija. (1969, septembar). *Zbog puške*. *Vesela sveska*, 2, 12.

nos (*Tamo su odakle se čuju puške*(135)). Mijenja se vrijednost etike, krađa nije krađa kada se uzima od neprijatelja (*Krađa*(136)). Žrtvovanja su svakodnevna u ideološkim pričama. Nekada se ta žrtva zasniva samo na izgubljenom životu ukoliko ih neprijatelj otkrije, što je jako rijetko, a nekada se žrtvuje tuđi život. Tako se u pripovijetki *Rankov Zeljov*(137) žrtvuje pas kako bi spasio oca i ranjenika, uz riječi upućene ubijenom psu “Oprosti, Zeljo, oprosti! Znao sam da je on jači, ali morao sam spasiti tatu i druga Veljka.”

Slika Drugog se javlja u negativnom svjetlu. To su Italijani, Nijemci, četnici i fašisti. Radi se o figurama kolektiva koje se ne prikazuju kao pojedinci, već je to neprijatelj kojeg partizani uvijek poraze. Četnici su bradati, Italijani su niski i sl.

Ova ideološki jasno profilirana književnost ima jasan hronotop, historijske ličnosti, ideološke poruke, nije svezremina, ne bavi se dječijim temama, što sve odudara od Hazardove zamišljene dječije republike.(138) Ideološka književnost se javljala u svim godinama obrađenog perioda. Isprva su to bili tekstovi Blaže Mandića svake godine u majskom broju. To su ustvari zabilježbe i utisci sa rođendanskih prijema pionira kod Josipa Broza Tita. Kasnije se javljaju i ostali tekstovi. Čin stupanja u pionire je tema kojoj se poklanjala naročita pažnja. Plave suknje ili hlače, bijele košulje, crvene marame bile su simbol prepoznavanja pionira. Dan kada stupaju i zaklinju se bio je poseban toliko da u priči Azre Mulalić *Pioniri*(139) mala djevojčica plače jer ima temperaturu, ali joj njen razred dolazi u posjetu i vežu joj maramu oko vrata i govore riječi zakletve kako bi i ona osjetila tu radost. Da se ta ideja velike časti zaista usadila u svijest djece govori činjenica da se javlja više literarnih radova na ovu

(135) Koprivica, Andrija. (1970, juni). Tamo su odakle se čuju puške. *Vesela sveska*, 19, 3.

(136) Hozić, Advan. (1969, mart). Krađa. *Vesela sveska*, 13, 11.

(137) Kahvić, Enes. (1977, februar). Rankov Zeljov. *Vesela sveska*, 11, 11-12.

(138) Paul Hazard uvodi pojam “sveopća dječja republika” (Hameršak i Zima 2015: 30 prema Hazard 1970: 167-173). Prema Hazardu, ta dječija republika “nastaje u djetinjstvu, kada se knjige čitaju i uvažavaju bez obzira na jezičnu, geografsku, nacionalnu ili neku drugu pripadnost tekstova i autora” (Hameršak i Zima 2015: 31).

(139) Mulalić, Azra. (1972, novembar). Pioniri. *Vesela sveska*, 6, 3-4.

temu. Žako Đurović 1974/75. g. portretiše narodne heroje poput: Boška Buhe, Miloša Brajovića i sl. To su obično najmlađi heroji, od kojih su mnogi izgubili život u ratu. France Bevk je iz knjige *Godine djetinjstva* donosio priče o životu i djetinjstvu Josipa Broza Tita, oslovljavajući ga njegovim nadimkom iz djetinjstva Joža. Prikazuje ga kao hrabro, pametno, ali i siromašno dijete, te na taj način omogućava recipijentu da se identificira sa samim junakom. Poenta ovakvih priča je izgradnja kolektivnog jugoslovenskog identiteta oko kojeg će se okupljati omladina. Nekadašnje republičke historije, vjerski praznici, različiti jezici nisu više ono što se slavi, već zajedništvo i "bratstvo i jedinstvo". Ta ideja zajedništva bi trebala osigurati da ne dolazi u budućnosti do unutrašnjih sukoba i otcjepljenja. S obzirom na to da se sedamdesetih godina dozvoljava republikama da sami formiraju nastavne planove pomoću kojih se okreću svojim zasebnim književnostima, *Vesela sveska* predstavlja jedan od rijetkih izvora koji i dalje insistira na tom jugoslovenskom zajedništvu. Iako su pojedini časopisi u Hrvatskoj počeli izlaziti isključivo na latinici ili u Srbiji na ćirilici, *Vesela sveska* – iako nudi izbor za kupovinu ćirilicnog ili latiničnog izdanja – i dalje njeguje kombinaciju oba pisma. To se postiže time što su određene rubrike pisane jednim, a ostale drugim pismom. Ono što zaslužuje detaljnije ispitivanje jeste zapažanje da se od školske 1976/77. g. povećava broj ideoloških pripovijetki i crtica. Zbog toga, ali zbog većeg broja stranica sa komercijalnim reklamama, dječije književnosti je u časopisu – manje. S druge strane, u to vrijeme (od 1978/79) *Vesela sveska* raspisuje prve konkurse za priču, tako da se narednih godina sadržaj ipak obogaćuje pričama koje su zauzele prva mjesta na konkursima i izabrane kao najbolje. Zahvaljujući tim konkursima časopis dobija nove pisce kao što je Milorad Radunović koji je osvojio drugu nagradu za priču *Trešnja*.⁽¹⁴⁰⁾ Njegove priče *Majka*⁽¹⁴¹⁾ i *Gusan tetke Anđe*⁽¹⁴²⁾ također su otkupljene na konkursu. Zanimljivo je da je djelo *Priča o kamenu*⁽¹⁴³⁾ osvojilo treću nagradu, ali se autor nije poja-

⁽¹⁴⁰⁾ Radunović, Milorad. (1980, januar). *Trešnja*. *Vesela sveska*, 9-10, 12-13.

⁽¹⁴¹⁾ Radunović, Milorad. (1980, novembar). *Majka*. *Vesela sveska*, 5, 16-17.

⁽¹⁴²⁾ Radunović, Milan. (1980, oktobar). *Gusan tetke Anđe*. *Vesela sveska*, 4, 16-17.

⁽¹⁴³⁾ *Priča o kamenu*. (1980, februar). *Vesela sveska*, 11, 16-17.

vio pa je tako za nas ostao nepoznat. Pored Milorada Radulovića javljaju se autori i autorice: Aziz Kadribegović (*Kako je tužna priča tražila čitaoca*(144)), Ljubomir Zdravković (*Leto na obali*(145)), Aleksije Popović (*Milutinove ovce*(146)), Fadeta Drina-Sirbubalo (*Medo Medović*(147)) i dr. Pisac Šimo Ešić je 1979/80. i 1980/81. osvajao prva mjesta, da bi kasnije bio imenovan za člana žirija ovih konkursa. Zahvaljujući konkursima, časopis je osvježen pričama koje nisu uobičajene za *Veselu svesku*.

Zaključak

Nakon predloženog uvida u 4.834 prozna teksta iz *Vesele sveske*, vjerujem da je moguće odgovoriti na pitanje šta je bio njihov estetski i didaktički doprinos odgoju i obrazovanju.

Reći da je *Vesela sveska* bila u funkciji ideološke indoktrinacije, čiji je cilj bio odgajanje pionira u lojalnog patriotu i građanina, ne bi bila cijela istina, iako se ta tendencije ne može osporiti.

Skrenula sam pažnju na veći broj pripovijetki i crtica u službi jačanja kulta jugoslovenstva, ali i razvijanja ljubavi prema državi. Pioniru se sugerisalo da treba biti hrabar, spreman žrtvovati sve za državu, voljeti bezuslovno predsjednika Tita, diviti se herojima iz Drugog svjetskog rata i radovati se praznicima koji komemoriraju tu vrstu *ideološkog* sjećanja. Tome je u prilog išla i proza koja je podržavala rodne stereotipe i patrijarhalne vrijednosti. Porodica kao patrijarhalna institucija, pa onda i država kao porodica sa muškim autoritetom na čelu promovisana je, kao što sam zabilježila, u cijelom nizu ostvarenja u kojima likovi umjesto imena nose porodične *titule*. Međutim, emancipatorski polet koji je socijalistička Jugoslavija imala u vrijeme pokretanja *Vesele sveske* pa sve do sredine sedamdesetih(148) uključivao je u tu poželjnu konstrukci-

(144) Kadribegović, Aziz. (1980, januar). Kako je tužna priča tražila čitaoca. *Vesela sveska*, 9-10, 32-33.

(145) Zdravković, Ljubomir. (1980, juni). Leto na obali. *Vesela sveska*, 19-20, 24-25.

(146) Popović, Aleksije. (1980, oktobar). Milutinove ovce. *Vesela sveska*, 3, 16-17.

(147) Drina-Sirbubalo, Fadeta. (1980, mart). Medo Medović. *Vesela sveska*, 13, 16-17.

(148) O čemu vidi: Čalić, M. (2013). *Istorija Jugoslavije u 20. veku*. Beograd: Klio. 213-313.

ju socijalističkog građanina i neke univerzalne vrijednosti, prije svega pozitivan odnos prema nauci i znanju, pa s tim u vezi i prirodi (danas bismo to zvali ekološkom osviješćenošću), a onda i razvijanje vrlina kakve su empatija, poštenje, iskrenost... Odličan primjer su priče koje potiču uvjerenje da je kršenje zabrana uredno ukoliko se to radi za veće dobro.

Iako je broj objavljenih proznih djela velik, činjenica je da većina ne ispunjava estetske kriterije dobre književnosti. Ta se diskrepancija može objasniti dijelom time da Vesela sveska nije ni bila zamišljena kao književni časopis. Književnost je u njoj bila i ostala uglavnom sredstvo, zahvaljujući kome je časopis podražavao takozvanu korelaciju među predmetima. Tome su služile i odlične ilustracije. Fascinira i žanrovski opseg: broj od 4.834 prozna djela uključuje pripovijetke, bajke, basne, priče o životinjama, zagonetke, dnevnik, crtice, fantastične priče, slikopriče, etiološke priče, putopise, književno stvaralaštvo djece i stripove. Stoga bih zaključila da je upravo zahvaljujući kvantitetu postignut i zavidan nivo kvaliteta. Korpus sigurno može iznjedrili dobru antologiju proznih tekstova za djecu, što, uz priloženu bibliografiju *Vesele sveske* 1960–1980. može biti još jedan konkretan doprinos ovog mog istraživanja.

Literatura

- Crnković, Milan. (1982). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čalić, M. (2013). *Istorija Jugoslavije u 20. veku*. Beograd: Klio.
- Halilović, Palić, Šehović (2010). *Rječnik bosanskoga jezika*. Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu.
- Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam.
- Horvat-Vukelja, Ž. (2016). *Slikopriče: slikovnica za uvježbavanje čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lešić, Z. (2005). *Teorija književnosti*. Sarajevo: Sarajevo Publishing.
- Pompe, N. (2014). *Dječja ilustracija*. Zagreb
- Popović, T. (2010). *Rečnik književnih termina*. Beograd: Logos Art.
- Propp, V. (1982) *Morfologija bajke*. Beograd: Prosveta

- Prpić, M. (2017). *Dječija književnost i laganje: istraživanje i interpretacija*. Zagreb
- Simić, Z. (2019). Četrdesetogodišnji jugoslovenski život Vesele sveske (1952-1992). U T. Tropin. i S. Barić. *Časopis za decu: jugoslovensko nasleđe: (1918-1991): zbornik radova*, 377-390.
- Softić, A. (Ur.). (1997). *Antologija bošnjačke usmene priče*. Sarajevo: Alef.
- Šušnjara, S. (2017). *Pedagoške mrvice*. Sarajevo: Svjetlo riječi.
- Veličković, N. (Ur.). (2018). *Vesela, antologija: izbor poezije za djecu iz Vesele sveske 1952–1991*. Sarajevo: Mas Media i Fond otvoreno društvo.
- Živković, D. (1985). *Rečnik književnih termina*. Beograd: Nolit.

E - izvori

- <https://skolegijum.ba/static/files/pdf/docs/52df9345338c0.pdf>. 10. 08. 2021.
- https://www.skolegijum.ba/static/files/biblioteka/pdf/5b90eb5b0602f_BiosamurednikVeselesveske.pdf. 10. 03. 2021.

**BIBLIO-
[GRAFI-
JA**

Bibliografija proznih djela u časopisu "Vesela sveska" od 1959/60. do 1980/81. godine

- "Fića" bez motora. (1962, septembar). *Vesela sveska*, 1, 14.
- *Abdagić, Aida. (1974, maj). Priča o jednoj ptičici. *Vesela sveska*, 16, 21.
- Albert, Vera. (1974, februar). Pa ko je to. *Vesela sveska*, 11, 22.
- Abdu, Abdulahi. (1976, februar). Žmurke. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Abdu, Abdulahi. (1976, mart). Šumske životinje. *Vesela sveska*, 14, 6.
- *Aćimović, Snežana. (1974, april). Pozdrav proleću. *Vesela sveska*, 15, 9.
- *Adžić, Miroslav. (1975, januar). Veseli raspust. *Vesela sveska*, 10, 21.
- Agejkin, Sergej. (1966, novembar). Kako je Ivaška počeo učiti. *Vesela sveska*, 5, 8.
- *Ahmetović, Amir. (1972, decembar). Banovići. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Aksjonova, Ana. (1966, oktobar). U zoološkom vrtu. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Akvarijum. (1964, decembar). *Vesela sveska*, 7, 2.
- Alagjozjan, Gevork. (1963, februar). Sato i Nanar. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Aldis, Doroti. (1963, mart). Skrivanje. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Aleksejev, Sergej. (1970, april). Jedan, dva, tri.... *Vesela sveska*, 15, 11-12.
- Aleksić, Jovan. (1978, decembar). Laganje i varanje. *Vesela sveska*, 7, 18.

- Aleksić, Jovan. (1978, decembar). Pričanje i ćutanje. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Aleksić, Jovan. (1978, novembar). Čovjek i konj. *Vesela sveska*, 5, 18.
- Aleksić, Jovan. (1978, novembar). Zagonetanje. *Vesela sveska*, 6, 18.
- Aleksić, Jovan. (1978, oktobar). Čuvaj se. *Vesela sveska*, 4, 18.
- Aleksić, Jovan. (1978, oktobar). Velika i mala djeca. *Vesela sveska*, 3, 18.
- Aleksić, Jovan. (1978, septembar). Druženje i drugarstvo. *Vesela sveska*, 2, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, april). Medvjed rudar. *Vesela sveska*, 16, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, april). Šaljive pjesme i priče. *Vesela sveska*, 15, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, decembar). Ko je Crni Peter? *Vesela sveska*, 8, 12.
- Aleksić, Jovan. (1979, decembar). Varanje vještice. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Aleksić, Jovan. (1979, februar). Brojalice. *Vesela sveska*, 12, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, februar). Brzalice. *Vesela sveska*, 11, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, januar). Narodne mudrosti. *Vesela sveska*, 9-10, 26.
- Aleksić, Jovan. (1979, juni). Stvaralaštvo drugih naroda. *Vesela sveska*, 19-20, 26-27.
- Aleksić, Jovan. (1979, maj). Izgubila baba iglu. *Vesela sveska*, 17, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, mart). Danas jeste subota. *Vesela sveska*, 14, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, mart). Ko radi, ne boji se gladi. *Vesela sveska*, 13, 18.
- Aleksić, Jovan. (1979, novembar). Ćup i krokodil. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Aleksić, Jovan. (1979, novembar). Ko će prije. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Aleksić, Jovan. (1979, oktobar). Kukavice dva puta dobijaju batine. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Aleksić, Jovan. (1979, oktobar). Škola za junake. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Aleksić, Jovan. (1979, septembar). Dječak ptica. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, april). Drug golub. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, april). Šarena voda. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, decembar). Molitva velikom duhu. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, decembar). Više grdnji nego pohvala. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, februar). Fiesta. *Vesela sveska*, 12, 12.

- Aleksić, Jovan. (1980, februar). Neobična igračka. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, januar). Svadba ptica. *Vesela sveska*, 9-10, 16.
- Aleksić, Jovan. (1980, juni). Igra u pustinji. *Vesela sveska*, 19-20, 36.
- Aleksić, Jovan. (1980, maj). Škola kroz igru. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, mart). Poca i koca. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, mart). Praznik lutaka. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, novembar). Jahač vjetra. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, novembar). Najveća tajna. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, oktobar). Čarobnjak Ju-Ju. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, oktobar). Škola pod velikim drvetom. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, septembar). Igra sa velikom kašikom. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Aleksić, Jovan. (1980, septembar). Zemlja od papira na krovu svijeta. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, april). Djetinjstvo ispunjenih želja. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, april). Šumska škola. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, februar). Djevojčica šarenog lica. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, februar). Rađanje jutarnje zvijezde. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, januar). Novi mladić prašume. *Vesela sveska*, 9-10, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, juni). Uspavanka domovine. *Vesela sveska*, 19-20, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, maj). Djevojčica – najveća radost. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, mart). Deseti rođendan. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Aleksić, Jovan. (1981, mart). Sedam sestara jednog brata. *Vesela sveska*, 14, 12.
- *Aleksić, Ljiljana. (1964, novembar). U naš park se doskitala jesen. *Vesela sveska*, 5, 6.
- *Alibegović, Aida. (1967, juni). Maca. *Vesela sveska*, 18, 9.

- *Alibegović, Minka. (1960, januar). Lutkica moja. *Vesela sveska*, 5, 14.
- *Alispahić, Salih. (1977, februar). Moja želja. *Vesela sveska*, 11, 25.
- Aljimbajev, Muzafar. (1979, decembar). Četrnaesti. *Vesela sveska*, 8, 13.
- Andrejić-Senjanin, Tomislav. (1976, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 7, 29.
- Andrejić-Senjanin, Tomislav. (1976, novembar). Zagonetke – dopunjaljke. *Vesela sveska*, 5, 18.
- Andrić, Ivo. (1974, maj). Jedan izlog s knjigama (zabilježio Adamović, D.). *Vesela sveska*, 16, 15.
- *Anđelković, Branislava. (1978, maj). Ispraćaj štafete mladosti. *Vesela sveska*, 18, 25.
- Anđelković, Đurđica. (1965, septembar). Kuda odlazi magla (odlomak). *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- *Anđelković, Olivera. (1963, novembar). Ogolele grane. *Vesela sveska*, 5, 16.
- *Anđelković, Srđan. (1978, septembar). Miško. *Vesela sveska*, 2, 25.
- *Anđelković, Zoran. (1975, septembar). Drugarstvo u razredu. *Vesela sveska*, 1, 21.
- *Antić, Jelena. (1970, mart). Majka. *Vesela sveska*, 13, 9.
- Antić, Svetlana. (1980, oktobar). Čudni svatovi. *Vesela sveska*, 4, 18-19.
- Anufrijević, A. (1975, decembar). Sasvim drugi Saša. *Vesela sveska*, 8, 5.
- *Arbutina, Maca. (1962, decembar). Mala jahačica. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Argili, M. (1971, novembar). Najduža priča na svetu. *Vesela sveska*, 6, 15.
- *Arsenović, Sreten. (1973, juni). Krtinska. *Vesela sveska*, 19, 8.
- *Aščić, Ivo. (1976, mart). Drug. *Vesela sveska*, 14, 20.
- Atanacković, Borislav. (1966, septembar). Čudni događaj. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Atanasković, Borislav. (1964, novembar). Šaljivčina Mrak. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Atanasković, Borislav. (1965, mart). Zabavljač Mišo. *Vesela sveska*, 12, 7-8.
- Atanasković, Borislav. (1966, februar). Snijeg. *Vesela sveska*, 10, 14-15.
- Atanasković, Borislav. (1966, mart). Proljećna priča. *Vesela sveska*, 13, 4.

- Atanasković, Borislav. (1969, juni). Tužna vrba i plavi balončić. *Vesela sveska*, 20, 14-15.
- Atanasković, Borislav. (1973, juni). Tri zečica. *Vesela sveska*, 20, 4-5.
- *Augustić, Štefica. (1966, februar). Moja lutka. *Vesela sveska*, 11, 7.
- Avksentijev, H. (1964, februar). Brat. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Azlamašvili, Vladimir. (1969, juni). Priča o višnji i jasenu. *Vesela sveska*, 20, 3.
- Babajić, Izet. (1976, septembar). Svilaja. *Vesela sveska*, 1, 5.
- *Babić, Predrag. (1969, oktobar). Kišni dan. *Vesela sveska*, 3, 11.
- Badalska, Vjera. (1978, novembar). Zašto slon nije mogao zaspati. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Bahrevskij, V. (1974, decembar). Kućica. *Vesela sveska*, 7, 4.
- Bajc, Danja. (1972, oktobar). Žeđ. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Bajc, Danja. (1973, mart). Barbičina bebica. *Vesela sveska*, 14, 5.
- *Bajrami, Enisa. (1980, april). Žalosna vrba. *Vesela sveska*, 16, 26.
- *Bajramović, Amila. (1973, oktobar). Kifla za djecu Vijetnama. *Vesela sveska*, 3, 9.
- Bak, P. (1961, juni). Šta djeca rade ljeti. *Vesela sveska*, 10, 2.
- Baka i mačkice. (1962, decembar). *Vesela sveska*, 7, 16.
- *Bakarić, Slavko. (1970, januar). Moj doživljaj. *Vesela sveska*, 10, 12.
- Bala, G. (1964, april). Lukava kliješta. *Vesela sveska*, 15, 11.
- *Balešević, Snežana. (1970, juni). Najsrećniji doživljaj. *Vesela sveska*, 20, 15.
- *Balić, Aleksandra. (1973, februar). Kamenari. *Vesela sveska*, 12, 8.
- Balog, Ljubica. (1975, april). Jezero. *Vesela sveska*, 15, 2.
- Balog, Ljubica. (1975, mart). Progoni me šuma! *Vesela sveska*, 13, 7.
- Balog, Ljubica. (1976, mart). Proljeće u šetnji. *Vesela sveska*, 14, 2.
- Balovanić, Vlado. (1973, novembar). Šta nosi teta? *Vesela sveska*, 6, 15.
- *Bandić, Zijad. (1973, februar). Selo u obruču planina. *Vesela sveska*, 12, 8.
- *Banjac, Zorica. (1980, decembar). Moja baka žetelica. *Vesela sveska*, 7, 26.
- *Barišić, Mišo. (1965, februar). Zimske radosti. *Vesela sveska*, 10, 3.
- *Barišić, Nada. (1973, mart). Zeko i salata. *Vesela sveska*, 14, 8.

- Barkov, A. (1970, mart). Sam sebi ostava. *Vesela sveska*, 14, 12.
- *Bašić, Anđelko. (1967, februar). Najdraži predmet u mojoj kući. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- *Baštovanović, Biljana. (1974, januar). Moj lepi grad. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Batali, Ćamil. (1969, mart). Mamina ruka. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Batali, Ćamil. (1977, juni). Čudan crtež. *Vesela sveska*, 19, 14.
- *Batoš, Vedran. (1970, mart). Moja mama. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Baumvolj, Rahilj. (1959, novembar). Dobar sluh. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Baumvolj, Rahilj. (1959, oktobar). Radoznali vjetar. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Baumvolj, Rahilj. (1961, novembar). Novi stan. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Baumvolj, Rahilj. (1961, oktobar). Dobro jutro! *Vesela sveska*, 2, 2.
- Baumvolj, Rahilj. (1962, septembar). Pis! *Vesela sveska*, 2, 16.
- Baumvolj, Rahilj. (1966, februar). Tri Nataše. *Vesela sveska*, 10, 4-5.
- Baumvolj, Rahilj. (1966, septembar). Sve novo. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Baumvolj, Rahilj. (1968, septembar). Ja sam već velika. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Baumvolj, Rahilj. (1973, decembar). Iгла u senu. *Vesela sveska*, 7, 18.
- Baumvolj, Rahilj. (1975, juni). Priča o klasiću, različku i rosi. *Vesela sveska*, 19, 2-3.
- Baumvolj, Rahilj. (1977, februar). Priča o svemu odjednom. *Vesela sveska*, 11, 22-23.
- *Beč, Sava. (1962, decembar). Anđelkov pas. *Vesela sveska*, 8, 15.
- *Beč, Sava. (1963, septembar). Naša radost. *Vesela sveska*, 1, 14.
- *Bećirović, Mirsada. (1963, mart). Osmi mart. *Vesela sveska*, 12, 3.
- *Begić, Enes. (1963, septembar). Lasta na mom prozoru. *Vesela sveska*, 2, 2.
- *Begović, Mufid. (1975, januar). Moj učitelj. *Vesela sveska*, 9, 20.
- *Begović, Mujesira. (1963, maj). Radionice u stolarskom preduzeću "Borik". *Vesela sveska*, 17, 6.
- Begović, Salih. (1977, oktobar). Petrovo pješačenje. *Vesela sveska*, 3, 22.
- Begović, Salih. (1978, novembar). Bila sam komandir. *Vesela sveska*, 6,7.
- Begović, Salih. (1978, novembar). Jedan akcijaški dan. *Vesela sveska*, 5, 7.

- Begović, Salih. (1978, oktobar). Jagode, "ćebovanje" i ostalo. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Begović, Salih. (1978, oktobar). Prvi drugarski dan. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Begović, Salih. (1978, septembar). Četrdeset udarničkih značaka brigadir Jovana. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Begović, Salih. (1978, septembar). Komadant Mustafa. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Beikon, Pegi. (1959, septembar). Mače lavljeg srca. *Vesela sveska*, 1, 12-14.
- Bekrić, Ismet. (1961, maj). Mišin čuperak. *Vesela sveska*, 9, 16.
- Bekrić, Ismet. (1961, oktobar). Mišina ljubav. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Bekrić, Ismet. (1962, decembar). Šta je bolje? *Vesela sveska*, 8, 16.
- Bekrić, Ismet. (1962, januar). Novogodišnja priča. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Bekrić, Ismet. (1962, mart). Buket za mamu. *Vesela sveska*, 10, 2-3.
- Belzano, Đ. (1968, maj). Zeleni Pero. *Vesela sveska*, 16, 4-5.
- Benadić, Bogoljub. (1972, februar). Priča o Snešku. *Vesela sveska*, 12, 10.
- *Benić, Daliborka. (1981, mart). Vidjela sam pijanog čovjeka. *Vesela sveska*, 14, 27.
- Beran, Jan. (1962, novembar). Sasvim obična priča. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Beran, Jan. (1962, oktobar). Neobična priča. *Vesela sveska*, 3, 10-11.
- Beran, Jan. (1962, oktobar). Senčica. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Beran, Jan. (1962, septembar). Mačak-oblačak. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Beran, Jan. (1964, februar). Rukavice. *Vesela sveska*, 10, 5-7.
- Beran, Jan. (1965, decembar). Priča o dedinoj bradi. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Beran, Jan. (1965, januar). Vuk iz priče o Crvenkapici. *Vesela sveska*, 9, 8-10.
- Beran, Jan. (1965, novembar). Zelena djevojčica. *Vesela sveska*, 5, 4-5.
- Beran, Jan. (1967, decembar). Priča o kokosovom orahu koji nije htio da otpadne. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Beran, Jan. (1967, decembar). Priča o siru i gavranu. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Beran, Jan. (1967, novembar). Priča o potoku. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Beran, Jan. (1979, februar). Priča o bunaru. *Vesela sveska*, 11, 27-28.

- Berbić, Ešref. (1966, maj). Žuti kliker. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Berbić, Ešref. (1967, april). Priča o žutom balonu. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Berbić, Ešref. (1967, novembar). Dječak i njegova sveska. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Berbić, Ešref. (1967, oktobar). Šumske novine. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Berbić, Ešref. (1968, mart). Prolječna bajka. *Vesela sveska*, 12, 2-3.
- Berbić, Ešref. (1968, novembar). Kapljica i krov. *Vesela sveska*, 5, 2.
- Berbić, Ešref. (1969, decembar). Kome je najteže? *Vesela sveska*, 7, 14-15.
- Berbić, Ešref. (1969, januar). Pahuljice i krov. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Berbić, Ešref. (1969, septembar). Priča o dječaku i jabuci. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Berbić, Ešref. (1971, decembar). Pahuljice i breza. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Berbić, Ešref. (1972, februar). Jugovina. *Vesela sveska*, 12, 9-10.
- Berbić, Ešref. (1972, mart). Sunce i breza. *Vesela sveska*, 13, 9.
- Berbić, Ešref. (1972, novembar). U šumi. *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- Berbić, Ešref. (1974, novembar). Ježev san. *Vesela sveska*, 6, 19.
- Berbić, Ešref. (1975, decembar). Umivanje. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Berbić, Ešref. (1975, januar). Doktor za ptice. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Berbić, Ešref. (1975, mart). Putovanje. *Vesela sveska*, 13, 19.
- Berbić, Ešref. (1977, oktobar). Kako je jesen stigla u šumu. *Vesela sveska*, 3, 2-3.
- Berbić, Ešref. (1978, mart). Uzbuna. *Vesela sveska*, 13, 16-17.
- Berbić, Ešref. (1979, april). Kako je došlo proljeće. *Vesela sveska*, 15, 2-3.
- Berbić, Ešref. (1979, oktobar). Miš i frižider. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Berg, Lejla. (1964, oktobar). Lokomotiva. *Vesela sveska*, 4, 8-10.
- Berg, Lejla. (1968, decembar). Pit i automobil. *Vesela sveska*, 7, 2-4.
- *Beroš, Lulo. (1969, juni). Zanimanje mog oca. *Vesela sveska*, 20, 12.
- *Bešlagić, Besim. (1961, mart). Visibaba i ljubičica. *Vesela sveska*, 7, 16.
- Bevk, France. (1964, septembar). Naša maca. *Vesela sveska*, 2, 10-11.
- Bevk, France. (1964, septembar). Posuđena knjiga. *Vesela sveska*, 2, 2.
- Bevk, France. (1974, februar). Moj pas Luka. *Vesela sveska*, 11, 7.
- Bevk, France. (1977, april). Primamljivo štivo. *Vesela sveska*, 15, 3-4.
- Bevk, France. (1977, decembar). Ranjenici. *Vesela sveska*, 7, 4-6.
- Bevk, France. (1977, februar). Kod djeda Martina. *Vesela sveska*, 12, 3-4.

- Bevk, France. (1977, februar). Sankanje. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Bevk, France. (1977, mart). Kako je Joža prohodao. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Bevk, France. (1980, juni). Primamljivo štivo. *Vesela sveska*, 19-20, 14-15.
- Bevk, France. (1980, maj). Kako je Joža prohodao. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Bianki, Vitalij. (1964, septembar). Ko će koga nadmudriti. *Vesela sveska*, 1, 5-7.
- Bianki, Vitalij. (1965, novembar). Ariška – Plašljivka. *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- *Bijelić, Mirjana. (1974, septembar). Moja olovka. *Vesela sveska*, 2, 21.
- Bila jednom jedna kućica. (1965, septembar). *Vesela sveska*, 1, 5.
- *Bilbija, Tatjana. (1974, maj). Tito u našem gradu. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Binek, Jirži. (1966, novembar). Kako je belo meće učilo da pliva. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Binek, Jirži. (1967, oktobar). Sramota. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Binek, Jirži. (1968, februar). Iz ruke u ruku. *Vesela sveska*, 11, 10-11.
- Bingulac, Milica. (1959, oktobar). Mame odlučuju. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Bingulac, Milica. (1959, septembar). Zeka i roda. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Bingulac, Milica. (1960, septembar). Stigni me ako možeš. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Bingulac, Milica. (1961, decembar). Neobičan čas. *Vesela sveska*, 6, 14-15.
- Bingulac, Milica. (1961, novembar). Vрати mi moje sličice. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Bingulac, Milica. (1962, april). Malecki. *Vesela sveska*, 13, 13-14.
- Bingulac, Milica. (1962, septembar). Haljina za lutku. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Bingulac, Milica. (1963, februar). Zeka i veverica. *Vesela sveska*, 10, 14-15.
- Bingulac, Milica. (1963, maj). Zeka i sova. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Bingulac, Milica. (1972, mart). Pogodi! *Vesela sveska*, 13, 14.
- Birjukov, V. (1970, januar). Bukvar. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Bjelkić, Todor. (1980, septembar). Filozofija kosookog cvrčka (odlomak). *Vesela sveska*, 1, 11.

- Bjerjestov, V. (1968, oktobar). Kako naći stazu. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Blaħa, Vladimir. (1968, mart). Olovka. *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Blaħa, Vladimir. (1969, januar). Vrapčić. *Vesela sveska*, 10, 4.
- Blaħa, Vladimir. (1969, oktobar). Źalba đaćke torbe. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Blašković, Laslo. (1973, novembar). Medin oglas. *Vesela sveska*, 6, 21-22.
- Blašković, Laslo. (1974, oktobar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 4, 23.
- Blašković, Laslo. (1975, novembar). Dopunjaljke. *Vesela sveska*, 6, 22.
- Blašković, Laslo. (1976, april). Izlet. *Vesela sveska*, 15, 3.
- Blašković, Laslo. (1976, decembar). Dopuni. *Vesela sveska*, 7, 28.
- Blašković, Laslo. (1976, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 11, 22.
- Blašković, Laslo. (1976, januar). Crtež. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Blašković, Laslo. (1976, januar). Dopunjaljke. *Vesela sveska*, 10, 22.
- Blašković, Laslo. (1976, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 9, 22.
- Blašković, Laslo. (1976, juni). Dopunjaljka. *Vesela sveska*, 20, 22.
- Blašković, Laslo. (1976, mart). Dopunjaljka. *Vesela sveska*, 13, 22.
- Blašković, Laslo. (1976, novembar). Dopuni. *Vesela sveska*, 6, 19.
- Blašković, Laslo. (1976, novembar). Rođendanski poklon. *Vesela sveska*, 5, 6.
- Blašković, Laslo. (1976, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 6, 18.
- Blašković, Laslo. (1977, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 11, 29.
- Blašković, Laslo. (1977, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 9, 29.
- Blašković, Laslo. (1977, mart). Bakin posao. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Blašković, Laslo. (1977, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 13, 28.
- Blašković, Laslo. (1977, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 14, 27.
- Blašković, Laslo. (1978, decembar). Zima. *Vesela sveska*, 8, 29.
- Blašković, Laslo. (1978, novembar). Pionir. *Vesela sveska*, 6, 29.
- Blašković, Laslo. (1979, januar). Zaboravni dječak. *Vesela sveska*, 9-10, 32.
- Blašković, Laslo. (1979, juni). Igra. *Vesela sveska*, 19-20, 34.
- Blažko, Vida. (1970, februar). Sneško Belić u Primorju. *Vesela sveska*, 11, 16.
- *Bodroža, Siniša. (1980, januar). Moj Čarli. *Vesela sveska*, 9-10, 41.
- Bogdanfi, Šandor. (1980, april). Tele na moru. *Vesela sveska*, 15, 17.
- Bogdanovski, T. (1974, juni). Partizansko srce. *Vesela sveska*, 20, 14.
- *Bogosavljević, Nenad. (1976, oktobar). Repetaši. *Vesela sveska*, 3, 20.

- *Bogović, Ilija. (1980, oktobar). Strah. *Vesela sveska*, 4, 26.
- *Bojanić, Milorad. (1960, april). Proljeće. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Bojice. (1975, novembar). *Vesela sveska*, 6, 5.
- *Bojić, Vera. (1965, oktobar). Pada kiša. *Vesela sveska*, 4, 7.
- *Bojkovski, Jelena. (1976, januar). Na snijegu. *Vesela sveska*, 10, 21.
- Božiski, Boris. (1960, decembar). Teška zadaća. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Bol, Frenk. (1977, decembar). Priča o malom irvasu. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Bol, Frenk. (1977, decembar). Priča o malom irvasu. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Bol, Frenk. (1978, januar). Priča o malom irvasu. *Vesela sveska*, 9, 15.
- Bol, Frenk. (1978, juni). Opaki rak. *Vesela sveska*, 19-20, 22-23.
- Bol, Frenk. (1978, maj). Opaki rak. *Vesela sveska*, 18, 15.
- Bol, Frenk. (1978, novembar). Patkica. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Bol, Frenk. (1978, oktobar). Patkica. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Bol, Frenk. (1978, oktobar). Patkica. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Bolesni vrabac. (1968, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 6.
- Bolkvadze, M. (1968, novembar). Bakin štap. *Vesela sveska*, 5, 16.
- *Borbić, Milena. (1973, juni). Moje selo. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Borejko, Božena. (1977, februar). Jacekove igračke. *Vesela sveska*, 12, 12-13.
- Boronjina, E. (1960, februar). U zoološkom vrtu. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Bosilek, Ran. (1961, maj). Najlepše. *Vesela sveska*, 9, 11-12.
- *Bosnić, Mara. (1962, septembar). Tri zeca. *Vesela sveska*, 1, 9.
- *Bošković, Mirela. (1977, april). Najveći prijatelj dece. *Vesela sveska*, 15, 24.
- *Bošnjak, Agneza. (1974, maj). Pred spomenikom. *Vesela sveska*, 17, 9.
- *Bošnjak, Vesna. (1967, novembar). 29. novembar. *Vesela sveska*, 6, 3.
- *Bošnjčić, Enita. (1976, april). Vesela sveska. *Vesela sveska*, 15, 21.
- *Božičković, Jasmina. (1965, april). Moj najmiliji list. *Vesela sveska*, 15, 15.
- *Božić, Davor. (1976, januar). Moji drugovi. *Vesela sveska*, 10, 21.
- Braća Bondarenko. (1960, juni). Razgovor pod žbunom. *Vesela sveska*, 10, 11.
- Braća Bondarenko. (1971, januar). Tko se skriva u šumi? *Vesela sveska*, 10, 8-9.

- Braća Grim. (1978, april). Obučar i patuljci. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Braća Grim. (1978, mart). Patuljci i obučar. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Braća Grim. (1978, mart). Patuljci i obučar. *Vesela sveska*, 14, 15.
- *Bradaščević, Danka. (1978, januar). Sanjkanje. *Vesela sveska*, 10, 25.
- Bradić, Velja. (1962, novembar). Zašto orlovi žive na visokim planinama. *Vesela sveska*, 6, 14-15.
- Bradić, Velja. (1964, septembar). Priča o pametnom psu. *Vesela sveska*, 2, 16.
- *Bradvice, Željko. (1975, septembar). Osamljena majka. *Vesela sveska*, 2, 21.
- Brailovska, Talina. (1972, juni). Jagoda. *Vesela sveska*, 19, 4.
- Brajt, Virdžinija. (1969, juni). Najljepše doba dana. *Vesela sveska*, 20, 8-9.
- *Branković, Toplica. (1969, septembar). Prvo školsko zvono. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Braun, Ebi Farvel. (1963, juni). Plivanje. *Vesela sveska*, 18, 16.
- Braun, M. (1978, juni). Mali indijanac. *Vesela sveska*, 19-20, 36-37.
- Brekova, Kristina. (1972, juni). Majka lipa. *Vesela sveska*, 19, 2-3.
- Brenkova, Kristina. (1960, april). Blago u podrumu za drva. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Brenkova, Kristina. (1960, februar). Mamine rukavice. *Vesela sveska*, 6, 4-5.
- Brenkova, Kristina. (1961, mart). Ždrebe i drum. *Vesela sveska*, 7, 14.
- Brenkova, Kristina. (1961, septembar). Tajna o zrnu grožđa. *Vesela sveska*, 1, 11-12.
- Brenkova, Kristina. (1965, septembar). Kad si bio mali. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Brenkova, Kristina. (1968, januar). Dečačko pecivo. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Brest, Vida. (1960, novembar). Minka, Tinka i mitraljez. *Vesela sveska*, 3, 2-4.
- Brest, Vida. (1964, februar). Drveni konjić. *Vesela sveska*, 10, 12-13.
- Brest, Vida. (1968, novembar). Otišla haljinica u skitnju. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Brest, Vida. (1969, decembar). Partizanska majka. *Vesela sveska*, 8, 3.

- Brest, Vida. (1969, mart). Štohoćeš. *Vesela sveska*, 14, 14-15.
- Brest, Vida. (1970, maj). Stankov rođendan. *Vesela sveska*, 18, 5-6.
- Brest, Vida. (1971, novembar). Susret u šumi. *Vesela sveska*, 6, 17.
- *Briški, Vesna. (1967, oktobar). Jesen i lišće. *Vesela sveska*, 3, 2.
- *Brkić, Nikola. (1974, april). Selo Vranovina. *Vesela sveska*, 16, 8.
- *Brkić, Stojanka. (1963, maj). Želja. *Vesela sveska*, 17, 16.
- *Brukner, Časlov. (1976, januar). Moj tata. *Vesela sveska*, 9, 21.
- Brukner, Jozef. (1971, juni). Juli. *Vesela sveska*, 20, 2.
- Brukner, Jozef. (1971, maj). Maj. *Vesela sveska*, 17, 16.
- Brunker, Jozef. (1971, decembar). Decembar. *Vesela sveska*, 7, 3.
- *Brusač, Marijan. (1977, novembar). Spomenik u parku. *Vesela sveska*, 6, 25.
- *Bubalo, Branka. (1973, januar). Snježno jutro. *Vesela sveska*, 9, 9.
- *Bučić, Ivica. (1973, juni). Moja škola. *Vesela sveska*, 19, 9.
- *Budimir, Vjekoslav. (1975, maj). Moja učionica. *Vesela sveska*, 17, 20.
- *Budimović, Nenad. (1970, juni). Moja sestra. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Budinski, Miron. (1980, mart). Leptir i cveće iz bašte (odlomak). *Vesela sveska*, 14, 11.
- *Buhač, Karmela. (1975, oktobar). Najljepše je drugarstvo. *Vesela sveska*, 3, 20.
- *Bujan, Ljiljana. (1967, juni). Mrak. *Vesela sveska*, 18, 15.
- Buket. (1974, mart). *Vesela sveska*, 13, 4.
- *Bukić, Stanislava. (1977, decembar). Izlet na karaulu. *Vesela sveska*, 8, 25.
- Bulajić, Stevan. (1972, maj). Repati budilnik. *Vesela sveska*, 18, 15-16.
- Bulajić, Stevan. (1978, mart). Bitka za ranjenike (odlomak). *Vesela sveska*, 13, 4-5.
- Bulajić, Stevan. (1978, septembar). Sutjeska (odlomak). *Vesela sveska*, 1, 4-5.
- *Burić, Mirjana. (1967, mart). Ti, proljeće, oživljavaš sve... *Vesela sveska*, 13, 15.
- Burkuš, Valeria. (1980, april). Hljev. *Vesela sveska*, 15, 19.
- Bušmiler, Erni. (1974, maj). Maja. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, april). Maja. *Vesela sveska*, 15, 11.

- Bušmiler, Erni. (1975, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 7, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 8, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, februar). Maja. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, juni). Maja. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, juni). Maja. *Vesela sveska*, 20, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, maj). Maja. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, maj). Maja. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, mart). Maja. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, mart). Maja. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Bušmiler, Erni. (1975, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 5, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 6, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 3, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 4, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 1, 19.
- Bušmiler, Erni. (1975, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 2, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, april). Maja. *Vesela sveska*, 15, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, april). Maja. *Vesela sveska*, 16, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 7, 30.
- Bušmiler, Erni. (1976, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 8, 30.
- Bušmiler, Erni. (1976, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, februar). Maja. *Vesela sveska*, 12, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, januar). Maja. *Vesela sveska*, 10, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, januar). Maja. *Vesela sveska*, 9, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, juni). Maja. *Vesela sveska*, 19, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, juni). Maja. *Vesela sveska*, 20, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, maj). Maja. *Vesela sveska*, 17, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, maj). Maja. *Vesela sveska*, 18, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, mart). Maja. *Vesela sveska*, 13, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, mart). Maja. *Vesela sveska*, 14, 19.
- Bušmiler, Erni. (1976, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 5, 22.
- Bušmiler, Erni. (1976, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 6, 22.
- Bušmiler, Erni. (1976, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 3, 22.
- Bušmiler, Erni. (1976, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 4, 22.

- Bušmiler, Erni. (1976, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 1, 22.
- Bušmiler, Erni. (1976, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 2, 22.
- Bušmiler, Erni. (1977, april). Maja. *Vesela sveska*, 15, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, april). Maja. *Vesela sveska*, 16, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 7, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 8, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, februar). Maja. *Vesela sveska*, 12, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, januar). Maja. *Vesela sveska*, 10, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, januar). Maja. *Vesela sveska*, 9, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, juni). Maja. *Vesela sveska*, 19, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, juni). Maja. *Vesela sveska*, 20, 30
- Bušmiler, Erni. (1977, maj). Maja. *Vesela sveska*, 17, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, maj). Maja. *Vesela sveska*, 18, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, mart). Maja. *Vesela sveska*, 13, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, mart). Maja. *Vesela sveska*, 14, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 5, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 6, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 3, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 4, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 1, 30.
- Bušmiler, Erni. (1977, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 2, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, april). Maja. *Vesela sveska*, 15, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, april). Maja. *Vesela sveska*, 16, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 7, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 8, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, februar). Maja. *Vesela sveska*, 12, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, januar). Maja. *Vesela sveska*, 10, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, januar). Maja. *Vesela sveska*, 9, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, juni). Maja. *Vesela sveska*, 19-20, 42.
- Bušmiler, Erni. (1978, juni). Maja. *Vesela sveska*, 19-20, 43.
- Bušmiler, Erni. (1978, maj). Maja. *Vesela sveska*, 17, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, maj). Maja. *Vesela sveska*, 18, 30.

- Bušmiler, Erni. (1978, mart). Maja. *Vesela sveska*, 13, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, mart). Maja. *Vesela sveska*, 14, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 5, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 6, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 3, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 4, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 2, 30.
- Bušmiler, Erni. (1978, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 2, 30.
- Bušmiler, Erni. (1979, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 30.
- Bušmiler, Erni. (1979, januar). Maja. *Vesela sveska*, 9-10, 42.
- Bušmiler, Erni. (1980, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 7, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, decembar). Maja. *Vesela sveska*, 8, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 30
- Bušmiler, Erni. (1980, januar). Maja. *Vesela sveska*, 9-10, 46.
- Bušmiler, Erni. (1980, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 5, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, novembar). Maja. *Vesela sveska*, 6, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 3, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, oktobar). Maja. *Vesela sveska*, 4, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 1, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1980, septembar). Maja. *Vesela sveska*, 2, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1981, april). Maja. *Vesela sveska*, 15, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1981, april). Maja. *Vesela sveska*, 16, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1981, februar). Maja. *Vesela sveska*, 11, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1981, februar). Maja. *Vesela sveska*, 12, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1981, januar). Maja. *Vesela sveska*, 9-10, 38-39.
- Bušmiler, Erni. (1981, juni). Maja. *Vesela sveska*, 19-20, 38-39.
- Bušmiler, Erni. (1981, mart). Maja. *Vesela sveska*, 13, 18-19.
- Bušmiler, Erni. (1981, mart). Maja. *Vesela sveska*, 14, 18-19.
- *Buzuk, Tanja. (1979, mart). Pokon majci. *Vesela sveska*, 13, 25.
- Bužarovska, Vera. (1971, novembar). Pet jedinica. *Vesela sveska*, 6, 20.
- Bužarovska, Vera. (1971, oktobar). Želja. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Cankar, Ivan. (1978, septembar). Moj put do škole. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Cerkovnik, Marja. (1959, januar). *Pismo Djeda mrazu. Vesela sveska*, 5, 3-4.

- Cerkovnik, Marja. (1961, novembar). Krizanteme. *Vesela sveska*, 4, 12-13.
- Cerkovnik, Marja. (1963, mart). Otopio se sneg. *Vesela sveska*, 13, 2.
- Cerkovnik, Marja. (1964, septembar). Prvi školski dan. *Vesela sveska*, 1, 2-3.
- Cerkovnik, Marja. (1967, maj). Prijepodnevnna i poslijepodnevnna djeca. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Ciferov, Genadij. (1962, januar). Klenov list. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Ciferov, Genadij. (1962, septembar). Medo se čudi. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Ciferov, Genadij. (1968, februar). Tri dizalice. *Vesela sveska*, 11, 8-9.
- Ciferov, Genadij. (1970, decembar). Pričice. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Ciferov, Genadij. (1970, decembar). Zrikavci. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Ciferov, Genadij. (1970, novembar). Pričice. *Vesela sveska*, 5, 3.
- Ciferov, Genadij. (1970, novembar). Vjeverica. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Ciferov, Genadij. (1970, septembar). Gdje je to uže... *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Ciferov, Genadij. (1971, januar). Magareća bajka. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Ciferov, Genadij. (1973, mart). Prepirka. *Vesela sveska*, 14, 24.
- *Cikota, Dražen. (1978, april). Proljeće na livadi. *Vesela sveska*, 15, 25.
- *Cimeša, Natalija. (1980, februar). Moj mačak. *Vesela sveska*, 11, 25.
- Cljadžekovski, M. (1971, mart). Pomoćnik. *Vesela sveska*, 14, 5.
- Coco, Kemal. (1976, april). Kupanje. *Vesela sveska*, 16, 6.
- Coco, Kemal. (1976, januar). Ispraćaj. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Coco, Kemal. (1978, juni). Rekordnerka ispod Kozare. *Vesela sveska*, 19-20, 14.
- *Crnadak, Brane. (1968, decembar). Moj tata. *Vesela sveska*, 7, 15.
- *Crnjak, Jelenko. (1974, mart). Mali prometnici. *Vesela sveska*, 14, 9.
- Crveni balon. (1967, septembar). *Vesela sveska*, 1, 16.
- Crveni srp i čekić. (1979, april). *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- *Cvetković, Vlajko. (1973, oktobar). Požar. *Vesela sveska*, 4, 9.
- Cvetov, A. (1975, septembar). Četrdeset pionira i dvije bake. *Vesela sveska*, 2, 2.
- Cvijović, Milivoje. (1981, januar). Čavulja. *Vesela sveska*, 9-10, 16-17.
- *Čančar, Nenad. (1974, mart). Stiglo je svetlo. *Vesela sveska*, 13, 8.

- Čedžemti, Georg. (1973, april). Ko će donijeti loptu. *Vesela sveska*, 16, 17.
- *Čeimber, Alen. (1962, januar). Doživljaj starog lava. *Vesela sveska*, 7, 14
- *Čekić, Željko. (1973, oktobar). Bosanska Kostajnica. *Vesela sveska*, 4, 8.
- *Čemerlić, Senad. (1969, mart). Odlazi nam zima... *Vesela sveska*, 13, 4.
- Čengić, Enes. (1965, septembar). Televizor "Vesele sveske" u Karlovcu. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Čengić, Enes. (1974, decembar). Prvi dan u školskoj klupi. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Čengić, Enes. (1975, januar). Razgovor sa učiteljicom. *Vesela sveska*, 9, 14.
- *Čengić, Vera. (1973, oktobar). Kestenjari. *Vesela sveska*, 4, 9.
- *Čengić, Verica. (1973, novembar). Dan Republike. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Čerkez, Vladimir. (1979, januar). Dječak na skeli. *Vesela sveska*, 9-10, 10-11.
- Čerkurova, G. (1963, februar). Prijateljsko dopisivanje. *Vesela sveska*, 11, 16.
- Čestnov, F. (1972, februar). Kolja i mraz. *Vesela sveska*, 12, 24.
- Čija je dlaka bolja. (1973, april). *Vesela sveska*, 16, 16.
- Čik pogodi. (1973, septembar). *Vesela sveska*, 2, 15.
- *Čikojević, Veselinka. (1976, juni). Moja drugarica. *Vesela sveska*, 20, 20.
- Čilingirov, Stiljan. (1962, decembar). Dvije muhe. *Vesela sveska*, 8, 13.
- *Čivša, Suzana. (1976, novembar). Zastava slobode. *Vesela sveska*, 6, 21.
- Čizikov, V. (1967, april). Veliki ili mali? *Vesela sveska*, 14, 11.
- Čokara, Mijo. (1967, juni). Lisica. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Čokara, Mijo. (1969, april). Cipele. *Vesela sveska*, 15, 14-15.
- Čokara, Mijo. (1969, novembar). Neznalica. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Čokara, Mijo. (1970, maj). Recitatori. *Vesela sveska*, 17, 5-6.
- Čokara, Mijo. (1972, mart). Lopta. *Vesela sveska*, 14, 9-10.
- Čokara, Mijo. (1972, novembar). Lijepa kazna. *Vesela sveska*, 5, 5-6.
- Čokara, Mijo. (1972, oktobar). Djevojčica sa pletenicama. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Čolaković, Rodoljub. (1973, novembar). Pred početak zasjedanja (odlomak). *Vesela sveska*, 6, 3-4.

- Čolpa, Enisa. (1971, juni). Zagonetka. *Vesela sveska*, 19, 15.
- Čtvrtek, Vaclav. (1969, juni). Dvije bubice. *Vesela sveska*, 20, 4-5.
- *Čubelić, Slavenka. (1980, decembar). Sunce. *Vesela sveska*, 7, 26.
- Čudljiv dan. (1963, mart). *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Čudni pilići. (1962, april). *Vesela sveska*, 13, 2.
- Čukovski, K. (1975, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 15, 23.
- *Čustović, Anel. (1976, maj). Drugarstvo je jače od svega. *Vesela sveska*, 17, 20.
- *Čustović, Ilvana. (1963, novembar). Rođendan naše Republike. *Vesela sveska*, 6, 16.
- *Ćeranić, Biljana. (1980, mart). Ocjene. *Vesela sveska*, 14, 23.
- Ćimić, Hasan. (1976, novembar). Posljednja poruka majci. *Vesela sveska*, 5, 11.
- *Ćirić, Brana. (1973, februar). Pirot. *Vesela sveska*, 11, 8.
- *Čivša, Suzana. (1974, novembar). Svečani dan. *Vesela sveska*, 6, 21.
- Čup mudrosti. (1962, novembar). *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Da zagonetamo. (1974, april). *Vesela sveska*, 15, 15.
- *Dalmacija, Vesna. (1976, februar). Pomoć djevojčici. *Vesela sveska*, 11, 20.
- *Damjanović, Zoran. (1973, februar). Moja ulica. *Vesela sveska*, 11, 8.
- *Danas. (1971, april). *Vesela sveska*, 16, 15.
- *Danilović, Dragan. (1981, mart). Izgubljeni novčanik. *Vesela sveska*, 14, 26.
- *Danilović, Saša. (1977, juni). Tito je cvet. *Vesela sveska*, 19, 24.
- Danini, M. (1965, novembar). Priča o bludniku. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Davčevski, R. (1964, mart). Kad bude bolje čuo. *Vesela sveska*, 12, 15.
- *Davidović, Mato. (1979, septembar). Jesen u šumi. *Vesela sveska*, 2, 25.
- *Davidović, Slađana. (1979, decembar). Kišni dan. *Vesela sveska*, 7, 24.
- Deca i oblaci. (1972, juni). *Vesela sveska*, 19, 17.
- Dedijer, Vladimir. (1968, maj). Djetinjstvo je moje bilo teško (odlomak). *Vesela sveska*, 17, 2-4.
- Dejić, Duško. (1978, maj). Darovi za brigadire. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Del Carbal, Manuel. (1981, januar). Iskupljenje. *Vesela sveska*, 9-10, 18-19.

- Deletić, Slobodan. (1979, oktobar). Majstor za kišobrane. *Vesela sveska*, 3, 16-17.
- Deletić, Slobodan. (1981, januar). Seoski budilnik. *Vesela sveska*, 9-10, 20-21.
- Deletić, Slobodan. (1981, juni). Oštrač noževa. *Vesela sveska*, 19-20, 16-17.
- *Delić, Azemina. (1964, novembar). Jesen od kuće do škole. *Vesela sveska*, 5, 16.
- *Delić, Svetlana. (1970, mart). Majka. *Vesela sveska*, 13, 9.
- *Demirović, Elza. (1975, decembar). Golubovi. *Vesela sveska*, 8, 21.
- *Demirović, Sadeta. (1977, januar). Izlet u Pionirsku dolinu. *Vesela sveska*, 9, 26.
- Denkovski, Jugoslav. (1973, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 10, 18.
- Denkovski, Jugoslav. (1976, novembar). Dopunjaljka. *Vesela sveska*, 6, 18.
- Desilo se za vrijeme odmora. (1964, april). *Vesela sveska*, 15, 10.
- *Despotović, Gorana i Dujić, Jadranka. (1975, novembar). Pisao nam je borac. *Vesela sveska*, 5, 21.
- Dijaf al-Mufi, Ahmed ben. (1980, decembar). Pretjerano pametan pas. *Vesela sveska*, 7, 18-19.
- Dilaktorskaja, N. (1963, april). Tele. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Dilberović, Radoslav. (1974, april). Pogodi. *Vesela sveska*, 16, 22.
- Dilberović, Radoslav. (1974, juni). Pogodi. *Vesela sveska*, 19, 23.
- Dilberović, Radoslav. (1974, septembar). Pogodi – dopuni. *Vesela sveska*, 1, 22.
- Dilberović, Radoslav. (1975, februar). Pogodi. *Vesela sveska*, 12, 23.
- Dilberović, Radoslav. (1975, mart). Pogodi, dopuni. *Vesela sveska*, 13, 23.
- *Dimitrijević, Bojana. (1970, novembar). Domovina. *Vesela sveska*, 6, 3.
- Dimitrijević, Bora. (1977, juni). Zagonetke. *Vesela sveska*, 19, 27.
- Dimitrijević, Bora. (1977, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 18, 27.
- Dimitrijević, Bora. (1978, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 11, 29.
- Dimitrijević, Bora. (1978, novembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 6, 28.
- Dimitrijević, Borivoje. (1973, mart). Pitalice. *Vesela sveska*, 14, 22.

- *Dimitrijević, Dragana. (1978, februar). Kod bake i dede. *Vesela sveska*, 11, 25.
- Dimitrijević, R. (1977, mart). Dopunjaljka. *Vesela sveska*, 14, 29.
- Dimitrijević, V. (1967, april). Roda i slavuj. *Vesela sveska*, 15, 7.
- *Dinić, Siniša. (1978, mart). Uz bolesnu majku. *Vesela sveska*, 13, 25.
- Dipleks, L. (1968, novembar). Šumska tajna. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Dipleks, Ž. (1966, decembar). Uzbuna u noći. *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- *Diređa, Dragan. (1966, mart). Plava ljubičica. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Disciplina. (1980, decembar). *Vesela sveska*, 7, 23.
- *Divčić, Jelica. (1980, februar). Na talasima plavog mora. *Vesela sveska*, 11, 24.
- Dizdar, Hamid. (1965, mart). Grlica. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Dječak i pas. (1971, februar). *Vesela sveska*, 12, 16.
- Dječak iz slanoj dola. (1979, februar). *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Djevojčica s lutkom. (1973, april). *Vesela sveska*, 15, 3.
- Djevojčica sa ostrva. (1979, juni). *Vesela sveska*, 19-20, 6-7.
- *Dobnik, Majda. (1965, februar). Jedan zimski doživljaj. *Vesela sveska*, 10, 2.
- Dobra hvala. (1974, mart). *Vesela sveska*, 13, 21.
- Dobri dječaci – Martin i Aleksa. (1965, septembar). *Vesela sveska*, 2, 5.
- *Dodig, Anita. (1977, april). Pogled kroz prozor. *Vesela sveska*, 16, 25.
- *Dodig, Sergej. (1981, januar). Ljubičasti kišobran. *Vesela sveska*, 9-10, 38.
- Događaj na ulici. (1964, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 10-11.
- Dolazi nam ljeto i veliki đaćki odmor. (1961, juni). *Vesela sveska*, 10, 3-4.
- *Dolgoš, Verica. (1964, oktobar). Breze pred mojom školom. *Vesela sveska*, 4, 3-4.
- Domaći zadatak. (1972, mart). *Vesela sveska*, 13, 23.
- Domazetovski, Petko. (1973, april). Nasmijano cvijeće. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Domazetovski, Petko. (1974, maj). Nacrtna ptica. *Vesela sveska*, 16, 19.
- Domazetovski, Petko. (1974, mart). Nasmijano cvijeće. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Donev, Kiro. (1978, decembar). Svađa. *Vesela sveska*, 7, 20.

- Donev, Kiro. (1978, decembar). Tvrdooglavi dugouško. *Vesela sveska*, 8, 20.
- Donev, Kiro. (1978, novembar). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 6, 20.
- Donev, Kiro. (1978, novembar). Vjernost za vjernost. *Vesela sveska*, 5, 20.
- Donev, Kiro. (1978, oktobar). Mačka djeda Gavre. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Donev, Kiro. (1978, oktobar). Zbog jednog jajeta. *Vesela sveska*, 3, 20.
- Donev, Kiro. (1978, septembar). Pokretna mlekarica. *Vesela sveska*, 1, 20.
- Donev, Kiro. (1978, septembar). Šta je ispričala ovca. *Vesela sveska*, 2, 20.
- Donjikova, V. (1966, april). Zlatna rječica. *Vesela sveska*, 15, 5.
- *Došen, Tomica. (1959, decembar). Moj doživljaj kod bake. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1975, decembar). Sve bijaše šiljato. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1975, decembar). Sve bijaše tako okruglooo. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1976, april). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1976, decembar). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1976, oktobar). Dosjetljivi Ivica. *Vesela sveska*, 4, 19.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1976, septembar). Pitanja i odgovori. *Vesela sveska*, 2, 19.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1977, januar). Novi kišobran. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1977, mart). Broš za mamu. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1979, decembar). Kratka priča. *Vesela sveska*, 7, 16-17.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1979, mart). Kućice u slikovnici. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Dovjak-Matković, Blanka. (1980, maj). Gladan tanjurić. *Vesela sveska*, 17, 20.

- Dovjak-Matković, Blanka. (1981, januar). Besplatna vožnja tramvajске karte. *Vesela sveska*, 9-10, 26-27.
- Doživljaj sa šumskim mišem. (1962, mart). *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Dragi družje Tito. (1962, maj). *Vesela sveska*, 15, 2.
- Dragičević, Dragorad. (1978, maj). Na akciji se krije drugastvo. *Vesela sveska*, 17, 10.
- *Dragičević, Gordana. (1981, juni). Šta smo saznali o pušenju. *Vesela sveska*, 19-20, 40.
- *Drakulić, Slavica. (1963, novembar). Uveli list. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Drama u samoborskoj šumi. (1979, mart). *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Drina-Sirbubalo, Fadeta. (1980, mart). Medo Medović. *Vesela sveska*, 13, 16-17.
- *Drnasin, Siniša. (1965, novembar). Šta ću biti kad odrastem. *Vesela sveska*, 5, 13.
- Duboka torba. (1960, april). *Vesela sveska*, 8, 12.
- *Dubovček, Nadica. (1970, april). Moj sto. *Vesela sveska*, 16, 9.
- *Dubrava, Marija. (1970, februar). Moj san. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Dudvarski, Marija. (1967, maj). Slika. *Vesela sveska*, 17, 14.
- Dudvarski, Marija. (1968, april). Mala violinistkinja. *Vesela sveska*, 15, 10-11.
- Dudvarski, Marija. (1969, april). Proljetna priča. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Dudvarski, Marija. (1969, maj). Priča bez kraja. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Dudvarski, Marija. (1969, mart). Zaboravljena balerina. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Dudvarski, Marija. (1970, juni). Bubamara na rođendanu. *Vesela sveska*, 19, 5-6.
- Dudvarski, Marija. (1970, maj). Igre. *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Dudvarski, Marija. (1972, mart). Martovska bajka. *Vesela sveska*, 13, 24.
- Dudvarski, Marija. (1976, februar). Pahuljice i snovi. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Dudvarski, Marija. (1978, decembar). Srebrna bajka. *Vesela sveska*, 8, 28.
- Dudvarski, Marija. (1978, juni). Čokolada. *Vesela sveska*, 19-20, 29.
- Dudvarski, Marija. (1970, januar). Djevojčica sa sedam imena. *Vesela sveska*, 9, 14-15.

- *Dulić, Jelena. (1965, septembar). Moja maca. *Vesela sveska*, 2, 7.
- *Dunato, Karmen. (1974, juni). Šetnja pokraj mora. *Vesela sveska*, 20, 9.
- *Dunda, Pero. (1965, mart). Kako sam obradovao mamu. *Vesela sveska*, 12, 3.
- *Dupljanin, Spomenka. (1974, oktobar). Moj učitelj. *Vesela sveska*, 3, 20.
- *Duraković, Aner. (1979, decembar). Na jabuci. *Vesela sveska*, 8, 25.
- Duš, Marija. (1979, septembar). Nevrijeme u šumi. *Vesela sveska*, 1, 9.
- Duš, Marija. (1980, mart). Lijep dan, zar ne. *Vesela sveska*, 13, 4-5.
- Dva snješka. (1966, decembar). *Vesela sveska*, 8, 16.
- *Dvornik, Najda. (1965, decembar). Kod bolesnog druga. *Vesela sveska*, 8, 11.
- *Dvornik, Najda. (1965, novembar). Moj prvi nastup. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Džafić, Rizo. (1980, oktobar). Pomoć. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Džekson, K. (1966, oktobar). Ko će biti brži? *Vesela sveska*, 4, 7.
- Džekson, K. (1967, januar). Jelen Djeda Mraza. *Vesela sveska*, 9, 2.
- Džekson, K. (1967, mart). Pjesma stare vrane. *Vesela sveska*, 12, 3-4.
- Džekson, K. (1967, novembar). Ivica je suviše malen. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Džekson, K. (1967, oktobar). Malena siva senka. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Džekson, K. (1968, februar). Izgubljeno mladunče. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Džekson, K. (1968, februar). Prehladeni medvedić. *Vesela sveska*, 11, 2.
- Džekson, K. (1968, januar). Molim, mir! *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- Džekson, K. (1968, mart). Mačak Miško i njegove rukavice. *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Džekson, K. (1968, oktobar). Jesen u bari. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Džekson, K. (1968, decembar). Malena hrabra vojska. *Vesela sveska*, 8, 4.
- *Džida, Katica. (1968, oktobar). Priča uvelog lista. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Đaković, Gavra. (1964, decembar). Lolica. *Vesela sveska*, 7, 13-14.
- *Đaković, Vesna. (1974, mart). Doživljaj. *Vesela sveska*, 13, 9.
- Đenadić, Bogoljub. (1974, juni). Lovac. *Vesela sveska*, 19, 16-17.
- *Đilas, Tatjana. (1980, januar). Pomoć djedu. *Vesela sveska*, 9-10, 40.
- *Đono, Esmā. (1964, februar). Moje sanke. *Vesela sveska*, 11, 16.
- *Đorđević, Branko. (1973, decembar). Moje Blace. *Vesela sveska*, 7, 8.

- *Đorđević, Branko. (1973, april). Blace pod Jastrebcom. *Vesela sveska*, 15, 8.
- *Đukić, Miroslav. (1978, februar). Zima. *Vesela sveska*, 12, 25.
- *Đukić, Slađana. (1974, novembar). Zastava. *Vesela sveska*, 6, 20.
- *Đukić, Zoran. (1975, decembar). I ja ću biti vojnik. *Vesela sveska*, 8, 21.
- *Đurakić, Irena. (1978, septembar). Moj pas. *Vesela sveska*, 2, 25.
- *Đurđević, Gordana. (1965, april). Cvijeće je radost života. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Đurđić, Jovica. (1980, april). Usamljena breza. *Vesela sveska*, 16, 16-17.
- Đurđić, Jovica. (1980, oktobar). Bakine dunje. *Vesela sveska*, 3, 18-19.
- *Đurišević, Antonija. (1974, april). Pozdrav proleću. *Vesela sveska*, 15, 9.
- Đurišić, Dušan. (1970, novembar). Porijeklo. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Đurišić, Dušan. (1978, novembar). Svađa. *Vesela sveska*, 5, 3.
- Đurišić, Dušan. (1980, januar). Sašin lift. *Vesela sveska*, 9-10, 20.
- Đurišić, Dušan. (1980, juni). Sigurna leđa. *Vesela sveska*, 19-20, 38.
- Đurović, Žarko. (1968, juni). Sreća. *Vesela sveska*, 18, 4.
- Đurović, Žarko. (1968, mart). Kako je postao san. *Vesela sveska*, 13, 13.
- Đurović, Žarko. (1973, april). Najneobičniji spomenik – Čele kula. *Vesela sveska*, 15, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, april). Najveći otok – Krk. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, decembar). Najljepša fontana. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, decembar). Najveće jezero. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, februar). Najduža reka. *Vesela sveska*, 11, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, februar). Najviša planina. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, juni). Najduži tunel – Sozina. *Vesela sveska*, 20, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, juni). Najveće poluostrvo – Istra. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, maj). Najdublji kanon. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, maj). Najljepša pećina – Postojinska jama. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, mart). Najduža klisura. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, mart). Najljepša jezera. *Vesela sveska*, 13, 11.

- Đurović, Žarko. (1973, novembar). Najviša brana Grančarevo. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, novembar). Najviši most na Maloj rijeci. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, oktobar). Najlepša izletnička uspinjača. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, oktobar). Trebišnjica – reka skrivalica. *Vesela sveska*, 3, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, septembar). Boka Kotorska – najveći zaliv. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Đurović, Žarko. (1973, septembar). Obedska bara – ptičji velegrad. *Vesela sveska*, 2, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, april). Najneobičniji lovci na rude. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, april). Najveći vodopad. *Vesela sveska*, 15, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, decembar). Obrad Lazović – Živko. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, decembar). Slavko Stančir – Jurek. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, januar). Najveća smučarska skakaonica. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, juni). Najstariji mostovi. *Vesela sveska*, 20, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, juni). Naši najpoznatiji psi. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, maj). Lazar Šteković. *Vesela sveska*, 16, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, maj). Najljepša banja. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, maj). Najveći kanal. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, mart). Najveći televizijski toranj. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Đurović, Žarko. (1974, novembar). Albina Mali – Hočevar. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, novembar). Lazar Marković – Čađa. *Vesela sveska*, 5, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, oktobar). Boško Buha. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, oktobar). Ibe Palikuća. *Vesela sveska*, 4, 6.

- Đurović, Žarko. (1974, septembar). Mate Blažina. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Đurović, Žarko. (1974, septembar). Miloš Bajović. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, april). Vladan Duranović – Vlajko. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, februar). Dimitrije Lazarov – Raša. *Vesela sveska*, 12, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, februar). Petar Ivanović – Perica. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, januar). Fana Kočovska-Cvetković. *Vesela sveska*, 10, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, januar). Zlate Mihajlovski. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, juni). Atanas Zabaznovski. *Vesela sveska*, 20, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, juni). Danica Milosavljević. *Vesela sveska*, 19, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, maj). Jože Kadunc – Ibar. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Đurović, Žarko. (1975, maj). Vera Miščević. *Vesela sveska*, 17, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, mart). Lepa Radić. *Vesela sveska*, 13, 6.
- Đurović, Žarko. (1975, mart). Sava Jovanović – Sirogojno. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Đurović, Žarko. (1976, decembar). Ljubljana. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, decembar). Pljevlja. *Vesela sveska*, 7, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, juni). Pruga Beograd – Bar. *Vesela sveska*, 19, 6.
- Đurović, Žarko. (1976, novembar). Kadinjača. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, novembar). Partizanska nekropola u Prilepu. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, oktobar). Jasenovac. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, oktobar). Šumarice. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, septembar). Mrakovica. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Đurović, Žarko. (1976, septembar). Podgora. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, april). Bujanj. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, april). Mostar. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, februar). Lazine. *Vesela sveska*, 11, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, februar). Šubićevac. *Vesela sveska*, 12, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, januar). Priština. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, januar). Valjevo. *Vesela sveska*, 10, 10.

- Đurović, Žarko. (1977, juni). Herceg-Novci. *Vesela sveska*, 20, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, juni). Šehitluci. *Vesela sveska*, 19, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, maj). Kumanovo. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, maj). Sutjeska. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, mart). Osankarica. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Đurović, Žarko. (1977, mart). Topola. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Đurović, Žarko. (1978, april). Radili smo i noću. *Vesela sveska*, 16, 9.
- *Edrenić, Mirza. (1974, novembar). Sloboda. *Vesela sveska*, 6, 20.
- Ekert, B. (1964, maj). Hrabri vrabac. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Ekić, Enver. (1959, decembar). Da bolje upoznamo: kravu, mačku i psa. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Ekić, Enver. (1959, decembar). Dolazi zima (Šetnja kroz šumu). *Vesela sveska*, 4, 7.
- Ekić, Enver. (1960, april). Došle su naše laste. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Ekić, Enver. (1960, april). Naš Bambi. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Ekić, Enver. (1960, decembar). Biljke pod prvim snijegom. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Ekić, Enver. (1960, decembar). Životinje zimi. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Ekić, Enver. (1960, februar). Da bolje upoznamo: magarca, ovcu. *Vesela sveska*, 5, 14.
- Ekić, Enver. (1960, februar). Šetnja kroz šumu na tragu. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Ekić, Enver. (1960, januar). Da bolje upoznamo: konja, svinju. *Vesela sveska*, 5, 14.
- Ekić, Enver. (1960, januar). Zima u šumi na tragu lisice. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Ekić, Enver. (1960, juni). Vrabac i kukavica. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Ekić, Enver. (1960, maj). Niz potocić do rijeke. *Vesela sveska*, 9, 10-11.
- Ekić, Enver. (1960, maj). S planinarima u šumi. *Vesela sveska*, 9, 14.
- Ekić, Enver. (1960, mart). Rano proljeće u selu. *Vesela sveska*, 7, 14.
- Ekić, Enver. (1960, novembar). Jesenje pismo iz šume. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Ekić, Enver. (1960, novembar). Odmor mašina i alatki. *Vesela sveska*, 3, 6.

- Ekić, Enver. (1960, oktobar). Jesenje oranje i sjetva. *Vesela sveska*, 2, 5-6.
- Ekić, Enver. (1960, oktobar). Pismo iz šume. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Ekić, Enver. (1960, septembar). Jesen u voćnjaku i vrtu. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Ekić, Enver. (1961, april). Na putu do škole. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Ekić, Enver. (1961, april). Proljetni izlet. *Vesela sveska*, 8, 13-14.
- Ekić, Enver. (1961, decembar). Život pod korom stabla. *Vesela sveska*, 5, 13-14.
- Ekić, Enver. (1961, februar). Hrana, odmor i rad. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Ekić, Enver. (1961, februar). Nemirna zekina noć u šumi. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Ekić, Enver. (1961, februar). Ovce u toru. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Ekić, Enver. (1961, januar). Moja komuna. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Ekić, Enver. (1961, maj). Priča o rijeci. *Vesela sveska*, 9, 10-11.
- Ekić, Enver. (1961, mart). Eto nam proljeća! *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Ekić, Enver. (1961, mart). Proljetni radovi. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Ekić, Enver. (1961, novembar). Crvene marame. *Vesela sveska*, 3, 3-4.
- Ekić, Enver. (1961, novembar). I on vozi auto. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Ekić, Enver. (1961, novembar). Kako je izrađen naš grb. *Vesela sveska*, 4, 5-6.
- Ekić, Enver. (1961, novembar). Mali akrobata. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Ekić, Enver. (1961, novembar). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Ekić, Enver. (1962, april). Okrečene voćke. *Vesela sveska*, 12, 7.
- Ekić, Enver. (1962, april). Vjerni prijatelji. *Vesela sveska*, 12, 10-11.
- Ekić, Enver. (1962, decembar). Kunić. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Ekić, Enver. (1962, decembar). Medvjed. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Ekić, Enver. (1962, decembar). Oružje ustanka. *Vesela sveska*, 8, 3-5.
- Ekić, Enver. (1962, decembar). Šuma, dvorište i vrt pred zimom. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Ekić, Enver. (1962, februar). Konj na konju. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Ekić, Enver. (1962, februar). Prevareni zeko. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Ekić, Enver. (1962, februar). Priča o velikoj stijeni, vjetru i snježnim pahuljicama. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Ekić, Enver. (1962, juni). Vodenica na potočiću. *Vesela sveska*, 16, 10-11.

- Ekić, Enver. (1962, mart). Prva jagnjad. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Ekić, Enver. (1962, mart). Zanimljiva priroda. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Ekić, Enver. (1962, novembar). Jazavac. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Ekić, Enver. (1962, novembar). Pred spomenikom. *Vesela sveska*, 6, 2-3.
- Ekić, Enver. (1962, novembar). Prvi mrazovi. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Ekić, Enver. (1962, novembar). Sjetva. *Vesela sveska*, 5, 4-5.
- Ekić, Enver. (1962, novembar). Zec. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Ekić, Enver. (1962, oktobar). Čisti, šumski zrak. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Ekić, Enver. (1962, oktobar). Jež. *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- Ekić, Enver. (1962, oktobar). Mirne obale. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Ekić, Enver. (1962, oktobar). Školski gaj. *Vesela sveska*, 4, 4-5.
- Ekić, Enver. (1962, oktobar). Vjeverica. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Ekić, Enver. (1962, septembar). Berba. *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Ekić, Enver. (1962, septembar). Doživljaj u bari. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Ekić, Enver. (1962, septembar). Izgubljeni u šumi. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Ekić, Enver. (1962, septembar). Posjeta poljoprivrednom dobru. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Ekić, Enver. (1963, april). Hrčak. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, april). Kod ljekara. *Vesela sveska*, 14, 14.
- Ekić, Enver. (1963, april). Kukurijek. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Ekić, Enver. (1963, april). Ljiljan. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Ekić, Enver. (1963, april). Priča o jednoj prvomajskoj proslavi. *Vesela sveska*, 15, 12-13.
- Ekić, Enver. (1963, april). Tvor. *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, decembar). Divlja patka. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, decembar). Dunja. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Ekić, Enver. (1963, decembar). Orah. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Ekić, Enver. (1963, decembar). Orao. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, decembar). Ugalj. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Ekić, Enver. (1963, februar). Kuna. *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, februar). Lisica. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, februar). Moj tata odbornik. *Vesela sveska*, 11, 13-14.
- Ekić, Enver. (1963, januar). Vuk. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, juni). Crveni makovi. *Vesela sveska*, 18, 8.

- Ekić, Enver. (1963, juni). Dabar. *Vesela sveska*, 18, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, juni). U biblioteci. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Ekić, Enver. (1963, maj). Kadulja. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Ekić, Enver. (1963, maj). Karanfil. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Ekić, Enver. (1963, maj). Krtica. *Vesela sveska*, 17, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, maj). Nova mašina. *Vesela sveska*, 16, 3-4.
- Ekić, Enver. (1963, maj). Vidra. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, mart). Jelen. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, mart). Lasica. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, mart). Ljubičica. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Ekić, Enver. (1963, mart). Moja mama borac. *Vesela sveska*, 12, 3-4.
- Ekić, Enver. (1963, mart). Pred rampom. *Vesela sveska*, 13, 14-15.
- Ekić, Enver. (1963, novembar). Djetlić. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, novembar). Jabuka. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Ekić, Enver. (1963, novembar). Krečana. *Vesela sveska*, 5, 13-14.
- Ekić, Enver. (1963, novembar). Kruška. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Ekić, Enver. (1963, novembar). Pionirski podvig. *Vesela sveska*, 6, 3-4.
- Ekić, Enver. (1963, novembar). Sova. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, oktobar). Golub. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, oktobar). Jastreb. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, oktobar). Smokva. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Ekić, Enver. (1963, oktobar). Susret na izletu. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Ekić, Enver. (1963, oktobar). Šljiva. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Ekić, Enver. (1963, oktobar). Tunel. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Ekić, Enver. (1963, septembar). Berba. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Ekić, Enver. (1963, septembar). Breskva i kajsija. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Ekić, Enver. (1963, septembar). Lasta. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, septembar). Slavuj. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- Ekić, Enver. (1963, septembar). Trešnja i višnja. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Ekić, Enver. (1964, april). Kupus i karfiol. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, april). Poštar. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Ekić, Enver. (1964, april). Roda. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, april). Rotkvica i cvekla. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, april). Soko. *Vesela sveska*, 14, 6-7.

- Ekić, Enver. (1964, decembar). Bukva. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, decembar). Kesten. *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, decembar). Ovca. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, decembar). Svinja. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, februar). Kukavica. *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, februar). Vrane. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, januar). Narandža. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, januar). Ptice u snijegu. *Vesela sveska*, 9, 15.
- Ekić, Enver. (1964, januar). Vrabac. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, juni). Pasulj i grašak. *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, juni). Tetrijeb. *Vesela sveska*, 18, 10-11.
- Ekić, Enver. (1964, maj). Čaplja. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, maj). Fazani. *Vesela sveska*, 17, 10-11.
- Ekić, Enver. (1964, maj). Luk. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, maj). Paradajz i paprika. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, maj). Prva štafeta. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Ekić, Enver. (1964, mart). Galeb. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, mart). Labud. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, mart). Mrkva. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, mart). Roditeljska briga. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Ekić, Enver. (1964, mart). Spanać i salata. *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, novembar). Bivoli. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, novembar). Hrast. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, novembar). Magarac. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, novembar). Smreka. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, oktobar). Čempres. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, oktobar). Konj. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, oktobar). Krava. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, oktobar). Lijeska. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, septembar). Bor. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, septembar). Jela. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Ekić, Enver. (1964, septembar). Mačka. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Ekić, Enver. (1964, septembar). Pas. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, april). Divlja kruška. *Vesela sveska*, 15, 8-9.

- Ekić, Enver. (1965, april). Javor. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, april). Morka. *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, april). Paun. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, decembar). Glavatica. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, decembar). Pečurka. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Ekić, Enver. (1965, decembar). Pupovka. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Ekić, Enver. (1965, decembar). Zubatac. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, februar). Guska. *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, februar). Kokoš. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, februar). Maslina. *Vesela sveska*, 11, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, februar). Topola. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, januar). Breza. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, januar). Koza. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, juni). Oskoruša. *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, juni). Svilena buba. *Vesela sveska*, 18, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, maj). Drenjine. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, maj). Jasen. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, maj). Kunić. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, maj). Pčela. *Vesela sveska*, 17, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, mart). Bagrem. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Ekić, Enver. (1965, mart). Čurka. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, mart). Lipa. *Vesela sveska*, 12, 7-8.
- Ekić, Enver. (1965, mart). Patka. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, novembar). Ludara. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Ekić, Enver. (1965, novembar). Mladica. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, novembar). Sunčanica. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Ekić, Enver. (1965, novembar). Škobalj. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, oktobar). Mrena. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, oktobar). Som. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Ekić, Enver. (1965, oktobar). Vilovnjača. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Ekić, Enver. (1965, oktobar). Vrganj. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Ekić, Enver. (1965, septembar). Kneginja. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Ekić, Enver. (1965, septembar). Muhara. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Ekić, Enver. (1965, septembar). Pastrmka. *Vesela sveska*, 2, 6-7.

- Ekić, Enver. (1965, septembar). Šaran. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, april). Losos. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, april). Mliječnica. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Ekić, Enver. (1966, april). Smuđ. *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, april). Stršare. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Ekić, Enver. (1966, decembar). Arhitekt. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Ekić, Enver. (1966, decembar). Poštar. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Ekić, Enver. (1966, decembar). Pšenica. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Ekić, Enver. (1966, decembar). Vršidba. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Ekić, Enver. (1966, februar). Biserka. *Vesela sveska*, 10, 12.
- Ekić, Enver. (1966, februar). Kašikara. *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, februar). Lički pionir. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, februar). Ljubičasta krasnica. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Ekić, Enver. (1966, januar). Jegulja. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, januar). Zadrugarke, medenjača i sumporača. *Vesela sveska*, 9, 12.
- Ekić, Enver. (1966, juni). Riječni rak. *Vesela sveska*, 18, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, juni). Rujnica. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Ekić, Enver. (1966, maj). "Električne" ribe. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, maj). Glogovača. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Ekić, Enver. (1966, maj). Riba na drvetu. *Vesela sveska*, 17, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, maj). Zavodnica. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Ekić, Enver. (1966, mart). Bljuvara. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Ekić, Enver. (1966, mart). Djed. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Ekić, Enver. (1966, mart). Kečiga. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, mart). Štuka. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Ekić, Enver. (1966, novembar). Čuvanje useva. *Vesela sveska*, 5, 12-13.
- Ekić, Enver. (1966, novembar). Geometar. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Ekić, Enver. (1966, novembar). Lekar. *Vesela sveska*, 5, 6.
- Ekić, Enver. (1966, novembar). Žetva. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Ekić, Enver. (1966, oktobar). Njega useva. *Vesela sveska*, 4, 12-13.
- Ekić, Enver. (1966, oktobar). Setva. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Ekić, Enver. (1966, oktobar). Šumar. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Ekić, Enver. (1966, oktobar). Veterinar. *Vesela sveska*, 4, 6.

- Ekić, Enver. (1966, septembar). Agronom. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Ekić, Enver. (1966, septembar). Učitelj. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Ekić, Enver. (1966, septembar). Žitarice. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, april). Heljda. *Vesela sveska*, 15, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, april). Krojač. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Ekić, Enver. (1967, april). Sirak. *Vesela sveska*, 14, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, april). Vozač. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Ekić, Enver. (1967, decembar). Hajdučka trava. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, decembar). Mravi. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Ekić, Enver. (1967, decembar). Pastirska torbica. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, decembar). Svilena buba. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Ekić, Enver. (1967, februar). Ječam. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, februar). Pekar. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Ekić, Enver. (1967, februar). Raž. *Vesela sveska*, 10, 12-13
- Ekić, Enver. (1967, februar). Stolar. *Vesela sveska*, 10, 6.
- Ekić, Enver. (1967, januar). Kukuruz. *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, januar). Trgovac. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Ekić, Enver. (1967, juni). Poslastičar. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Ekić, Enver. (1967, maj). Kovač. *Vesela sveska*, 16, 6.
- Ekić, Enver. (1967, maj). Riža. *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, maj). Rudar. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Ekić, Enver. (1967, mart). Proso. *Vesela sveska*, 13, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, mart). Proso. *Vesela sveska*, 13, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, mart). Susreti. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Ekić, Enver. (1967, mart). Zob. *Vesela sveska*, 12, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, mart). Željezničar. *Vesela sveska*, 13, 6.
- Ekić, Enver. (1967, novembar). Gazivoda. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Ekić, Enver. (1967, novembar). Jeseni kačun. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, novembar). Maslačak. *Vesela sveska*, 5, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, novembar). Vilinski konjic. *Vesela sveska*, 5, 6.
- Ekić, Enver. (1967, oktobar). Kadulja. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, oktobar). Kućna muha. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Ekić, Enver. (1967, oktobar). Metvica. *Vesela sveska*, 4, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, oktobar). Obad. *Vesela sveska*, 4, 6.

- Ekić, Enver. (1967, septembar). Insekti. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Ekić, Enver. (1967, septembar). Jelenak. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Ekić, Enver. (1967, septembar). Kamilica. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Ekić, Enver. (1967, septembar). Livadsko cveće. *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, april). Bubamara. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Ekić, Enver. (1968, april). Leptiri. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Ekić, Enver. (1968, april). Livadski zvončić. *Vesela sveska*, 15, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, april). Lucerka. *Vesela sveska*, 14, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, decembar). Bijeli sljez. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Ekić, Enver. (1968, decembar). Puzavci. *Vesela sveska*, 8, 5.
- Ekić, Enver. (1968, decembar). Strnadice. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Ekić, Enver. (1968, decembar). Velika trava. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Ekić, Enver. (1968, februar). Bosiljak. *Vesela sveska*, 10, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, februar). Gubar. *Vesela sveska*, 10, 6.
- Ekić, Enver. (1968, februar). Majčina dušica. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, februar). Rovac. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Ekić, Enver. (1968, januar). Cvrčak. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Ekić, Enver. (1968, januar). Vilino sito. *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, juni). Komarac. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Ekić, Enver. (1968, juni). Naprstak. *Vesela sveska*, 18, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, maj). Đurđevak. *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, maj). Mak. *Vesela sveska*, 17, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, maj). Pčela. *Vesela sveska*, 16, 6.
- Ekić, Enver. (1968, maj). Svitac. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Ekić, Enver. (1968, mart). Krompirova zlatica. *Vesela sveska*, 13, 6.
- Ekić, Enver. (1968, mart). Kukurek. *Vesela sveska*, 12, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, mart). Osa. *Vesela sveska*, 12, 6.
- Ekić, Enver. (1968, mart). Ruzmarin. *Vesela sveska*, 13, 12-13.
- Ekić, Enver. (1968, novembar). Grmuše. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Ekić, Enver. (1968, novembar). Muharice. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Ekić, Enver. (1968, novembar). Mukinja. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Ekić, Enver. (1968, novembar). Prelaženje na "zebri". *Vesela sveska*, 6, 8.
- Ekić, Enver. (1968, novembar). Zmijino grožđe. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Ekić, Enver. (1968, oktobar). Crveni glog. *Vesela sveska*, 3, 12.

- Ekić, Enver. (1968, oktobar). Drozd. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Ekić, Enver. (1968, oktobar). Šipak. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Ekić, Enver. (1968, oktobar). Štiglic. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Ekić, Enver. (1968, septembar). Kupina. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Ekić, Enver. (1968, septembar). Lijek u prirodi. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Ekić, Enver. (1968, septembar). Radost naših šuma. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Ekić, Enver. (1968, septembar). Slavuj. *Vesela sveska*, 2, 5.
- Ekić, Enver. (1969, april). Imela. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Ekić, Enver. (1969, april). Svračak. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Ekić, Enver. (1969, april). Šumska jagoda. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Ekić, Enver. (1969, april). Zebe. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Ekić, Enver. (1969, decembar). Čigra. *Vesela sveska*, 7, 4.
- Ekić, Enver. (1969, decembar). Divlja patka. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Ekić, Enver. (1969, decembar). Kesten. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Ekić, Enver. (1969, decembar). Smreka. *Vesela sveska*, 8, 13.
- Ekić, Enver. (1969, februar). Salep. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Ekić, Enver. (1969, februar). Smreka. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Ekić, Enver. (1969, februar). Trstenjaci. *Vesela sveska*, 11, 5.
- Ekić, Enver. (1969, februar). Vrabac. *Vesela sveska*, 12, 5.
- Ekić, Enver. (1969, januar). Kos. *Vesela sveska*, 10, 5.
- Ekić, Enver. (1969, januar). Valerijana macina trava. *Vesela sveska*, 10, 12.
- Ekić, Enver. (1969, juni). Borovnica. *Vesela sveska*, 19, 12.
- Ekić, Enver. (1969, juni). Pastirica. *Vesela sveska*, 19, 5.
- Ekić, Enver. (1969, maj). Čvorak. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Ekić, Enver. (1969, maj). Lastavica. *Vesela sveska*, 17, 5.
- Ekić, Enver. (1969, maj). Lipa. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Ekić, Enver. (1969, maj). Zova. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Ekić, Enver. (1969, mart). Perunika. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Ekić, Enver. (1969, mart). Podbijel. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Ekić, Enver. (1969, mart). Sjenica. *Vesela sveska*, 14, 5.
- Ekić, Enver. (1969, mart). Ševa. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Ekić, Enver. (1969, novembar). Liska. *Vesela sveska*, 6, 4.
- Ekić, Enver. (1969, novembar). Oskoruša. *Vesela sveska*, 5, 13.

- Ekić, Enver. (1969, novembar). Šljuka bena. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Ekić, Enver. (1969, novembar). Takiša. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Ekić, Enver. (1969, oktobar). Bukva. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Ekić, Enver. (1969, oktobar). Čaplja. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Ekić, Enver. (1969, oktobar). Leska. *Vesela sveska*, 4, 13.
- Ekić, Enver. (1969, oktobar). Ždral. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Ekić, Enver. (1969, septembar). Hrast. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Ekić, Enver. (1969, septembar). Kako raste šuma. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Ekić, Enver. (1969, septembar). Ptice koje plivaju i rone. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Ekić, Enver. (1969, septembar). Roda. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Ekić, Enver. (1970, april). Jablan. *Vesela sveska*, 15, 13.
- Ekić, Enver. (1970, april). Javor. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Ekić, Enver. (1970, april). Nesit. *Vesela sveska*, 16, 4.
- Ekić, Enver. (1970, april). Ražalj i žličarka. *Vesela sveska*, 15, 4.
- Ekić, Enver. (1970, decembar). Cvjetača i keleraba. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Ekić, Enver. (1970, decembar). Kobac. *Vesela sveska*, 7, 4.
- Ekić, Enver. (1970, decembar). Krompir. *Vesela sveska*, 8, 13.
- Ekić, Enver. (1970, decembar). Livadska eja. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Ekić, Enver. (1970, februar). Ariš. *Vesela sveska*, 12, 13.
- Ekić, Enver. (1970, februar). Omorika. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Ekić, Enver. (1970, februar). Ronac. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Ekić, Enver. (1970, februar). Vlastelica. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Ekić, Enver. (1970, januar). Bor. *Vesela sveska*, 9, 13.
- Ekić, Enver. (1970, januar). Divlja guska. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Ekić, Enver. (1970, januar). Gnjurac. *Vesela sveska*, 10, 4.
- Ekić, Enver. (1970, januar). Jela. *Vesela sveska*, 10, 13.
- Ekić, Enver. (1970, juni). Čempres. *Vesela sveska*, 19, 13.
- Ekić, Enver. (1970, juni). Galeb. *Vesela sveska*, 20, 4.
- Ekić, Enver. (1970, juni). Guša. *Vesela sveska*, 19, 4.
- Ekić, Enver. (1970, juni). Maslina. *Vesela sveska*, 20, 13.
- Ekić, Enver. (1970, maj). Breza. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Ekić, Enver. (1970, maj). Jasen. *Vesela sveska*, 17, 13.
- Ekić, Enver. (1970, maj). Labud. *Vesela sveska*, 18, 4.

- Ekić, Enver. (1970, maj). Vivak. *Vesela sveska*, 17, 4.
- Ekić, Enver. (1970, mart). Bukavac nebogled. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Ekić, Enver. (1970, mart). Topola. *Vesela sveska*, 13, 13.
- Ekić, Enver. (1970, mart). Vranac – kormoran. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Ekić, Enver. (1970, mart). Vrba. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Ekić, Enver. (1970, novembar). Jastreb kokošar. *Vesela sveska*, 6, 4.
- Ekić, Enver. (1970, novembar). Jastreb mišar. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Ekić, Enver. (1970, novembar). Kupus i kelj. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Ekić, Enver. (1970, novembar). Rotkvice i rotkva. *Vesela sveska*, 5, 13.
- Ekić, Enver. (1970, oktobar). Mali soko. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Ekić, Enver. (1970, oktobar). Mrkva. *Vesela sveska*, 4, 13.
- Ekić, Enver. (1970, oktobar). Salata. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Ekić, Enver. (1970, oktobar). Soko kliktavac. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Ekić, Enver. (1970, septembar). Sivi soko. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Ekić, Enver. (1970, septembar). Špinat. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Ekić, Enver. (1970, septembar). Zašto smo grabljivice. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Ekić, Enver. (1970, septembar). Zdrava hrana preko cijele godine. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Ekić, Enver. (1971, april). Bijela kanja. *Vesela sveska*, 15, 4.
- Ekić, Enver. (1971, april). Kukurvija – ritska sova. *Vesela sveska*, 16, 4.
- Ekić, Enver. (1971, april). Lubenica i dinja. *Vesela sveska*, 15, 13.
- Ekić, Enver. (1971, april). Tikva – bundeva. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Ekić, Enver. (1971, decembar). Jazavac. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Ekić, Enver. (1971, decembar). Jelen. *Vesela sveska*, 7, 14.
- Ekić, Enver. (1971, decembar). Jesenji radovi na njivi. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Ekić, Enver. (1971, decembar). Voćnjak posle berbe. *Vesela sveska*, 8, 5.
- Ekić, Enver. (1971, februar). Grašak. *Vesela sveska*, 12, 13.
- Ekić, Enver. (1971, februar). Modri patlidžan. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Ekić, Enver. (1971, februar). Orao bradan. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Ekić, Enver. (1971, februar). Suri orao. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Ekić, Enver. (1971, januar). Krastavac. *Vesela sveska*, 9, 13.
- Ekić, Enver. (1971, januar). Lunja. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Ekić, Enver. (1971, januar). Rajčica. *Vesela sveska*, 10, 13.
- Ekić, Enver. (1971, januar). Riječni orao. *Vesela sveska*, 10, 4.

- Ekić, Enver. (1971, juni). Buljina. *Vesela sveska*, 19, 4.
- Ekić, Enver. (1971, juni). Cikla – šparoga. *Vesela sveska*, 20, 13.
- Ekić, Enver. (1971, juni). Ćuk. *Vesela sveska*, 20, 4.
- Ekić, Enver. (1971, juni). Peršun i celer. *Vesela sveska*, 19, 13.
- Ekić, Enver. (1971, maj). Bijeli luk – češnjak. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Ekić, Enver. (1971, maj). Crni luk. *Vesela sveska*, 17, 13.
- Ekić, Enver. (1971, maj). Planinska sova. *Vesela sveska*, 18, 4.
- Ekić, Enver. (1971, maj). Šumska sova. *Vesela sveska*, 17, 4.
- Ekić, Enver. (1971, mart). Grah. *Vesela sveska*, 13, 13.
- Ekić, Enver. (1971, mart). Kraguj. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Ekić, Enver. (1971, mart). Orao zmijar. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Ekić, Enver. (1971, mart). Paprika. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Ekić, Enver. (1971, novembar). Berba grožđa. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Ekić, Enver. (1971, novembar). Jesenji radovi u vrtu. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Ekić, Enver. (1971, novembar). Lisica. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Ekić, Enver. (1971, novembar). Zec. *Vesela sveska*, 5, 14.
- Ekić, Enver. (1971, oktobar). Berba voća. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Ekić, Enver. (1971, oktobar). Divlja svinja. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Ekić, Enver. (1971, oktobar). Vuk. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Ekić, Enver. (1971, oktobar). Zasadili smo jagode. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Ekić, Enver. (1971, septembar). Kakve su i kako žive. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Ekić, Enver. (1971, septembar). Ledina postaje vrt. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Ekić, Enver. (1971, septembar). Medved. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Ekić, Enver. (1971, septembar). Uređenje vrta. *Vesela sveska*, 2, 5.
- Ekić, Enver. (1972, april). Pas. *Vesela sveska*, 16, 14.
- Ekić, Enver. (1972, april). Proleće u voćnjaku i vinogradu. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Ekić, Enver. (1972, april). Sadnja povrća i cveća. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Ekić, Enver. (1972, april). Svinja. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Ekić, Enver. (1972, decembar). Bijela Tišina. *Vesela sveska*, 8, 20.
- Ekić, Enver. (1972, decembar). Zimski san. *Vesela sveska*, 7, 20.
- Ekić, Enver. (1972, februar). Konj. *Vesela sveska*, 12, 14.
- Ekić, Enver. (1972, februar). Krava. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Ekić, Enver. (1972, februar). Krećenje voćaka. *Vesela sveska*, 12, 5.

- Ekić, Enver. (1972, februar). Zimsko prskanje voćaka. *Vesela sveska*, 11, 5.
- Ekić, Enver. (1972, januar). Kako smo sadili voćke. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Ekić, Enver. (1972, januar). Lasica. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Ekić, Enver. (1972, januar). Tvor. *Vesela sveska*, 9, 14.
- Ekić, Enver. (1972, januar). Vrt i njiva preko zime. *Vesela sveska*, 10, 5.
- Ekić, Enver. (1972, juni). Kunić. *Vesela sveska*, 19, 14.
- Ekić, Enver. (1972, juni). Mačka. *Vesela sveska*, 20, 14.
- Ekić, Enver. (1972, juni). Prve berbe. *Vesela sveska*, 19, 5.
- Ekić, Enver. (1972, juni). Žetva i vršidba. *Vesela sveska*, 20, 5.
- Ekić, Enver. (1972, maj). Guska i patka. *Vesela sveska*, 18, 14.
- Ekić, Enver. (1972, maj). Kokoška i ćurka. *Vesela sveska*, 17, 23.
- Ekić, Enver. (1972, maj). Kuničarnik u vrtu. *Vesela sveska*, 18, 17.
- Ekić, Enver. (1972, maj). Naš peradarnik. *Vesela sveska*, 17, 21.
- Ekić, Enver. (1972, mart). Koza. *Vesela sveska*, 14, 14.
- Ekić, Enver. (1972, mart). Ovca. *Vesela sveska*, 13, 14.
- Ekić, Enver. (1972, mart). Prolećna setva. *Vesela sveska*, 14, 5.
- Ekić, Enver. (1972, mart). Tople leje. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Ekić, Enver. (1972, novembar). Gole krošnje. *Vesela sveska*, 5, 20.
- Ekić, Enver. (1972, novembar). Prvi snijeg. *Vesela sveska*, 6, 20.
- Ekić, Enver. (1972, oktobar). Lišće žuti. *Vesela sveska*, 3, 20.
- Ekić, Enver. (1972, oktobar). Ptice sele na jug. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Ekić, Enver. (1972, septembar). Kako šuma piše svoj kalendar. *Vesela sveska*, 1, 20.
- Ekić, Enver. (1972, septembar). Mjesec gozbe. *Vesela sveska*, 2, 20.
- Ekić, Enver. (1973, april). Nova godina u šumi. *Vesela sveska*, 15, 20.
- Ekić, Enver. (1973, april). Probudio se i medo. *Vesela sveska*, 16, 20.
- Ekić, Enver. (1973, decembar). Orlovi susjedi. *Vesela sveska*, 7, 20.
- Ekić, Enver. (1973, decembar). Zimski stanovi u šumi. *Vesela sveska*, 8, 20.
- Ekić, Enver. (1973, februar). Prve visibabe. *Vesela sveska*, 12, 20.
- Ekić, Enver. (1973, februar). Zaleđeno jezero. *Vesela sveska*, 11, 20.
- Ekić, Enver. (1973, januar). Glad na sve strane. *Vesela sveska*, 10, 20.
- Ekić, Enver. (1973, januar). Tragovi – slova u snijegu. *Vesela sveska*, 9, 20.

- Ekić, Enver. (1973, juni). Raspevano leto. *Vesela sveska*, 20, 20.
- Ekić, Enver. (1973, juni). Škole u šumi. *Vesela sveska*, 19, 20.
- Ekić, Enver. (1973, maj). Pjesma Suncu i cvjetanju. *Vesela sveska*, 17, 20.
- Ekić, Enver. (1973, maj). Ptice selice se vraćaju. *Vesela sveska*, 18, 20.
- Ekić, Enver. (1973, mart). Ljubičice za učiteljicu. *Vesela sveska*, 13, 20.
- Ekić, Enver. (1973, mart). Prva buđenja. *Vesela sveska*, 14, 20.
- Ekić, Enver. (1973, novembar). I riba gradi gnijezdo. *Vesela sveska*, 5, 20.
- Ekić, Enver. (1973, novembar). Krtični podzemni dvorac. *Vesela sveska*, 6, 20.
- Ekić, Enver. (1973, oktobar). Kolonija staro stablo. *Vesela sveska*, 3, 20.
- Ekić, Enver. (1973, oktobar). Krstokljunov zimovnik. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Ekić, Enver. (1973, septembar). U seoskom domaćinstvu. *Vesela sveska*, 1, 20.
- Ekić, Enver. (1973, septembar). U šaši pored bare. *Vesela sveska*, 2, 20.
- Ekić, Enver. (1974, april). Sreća u staji i kući. *Vesela sveska*, 15, 20.
- Ekić, Enver. (1974, april). Život nema granica. *Vesela sveska*, 16, 20.
- Ekić, Enver. (1974, februar). Kućica od vazduha. *Vesela sveska*, 12, 20.
- Ekić, Enver. (1974, februar). Medin zimski dvorac. *Vesela sveska*, 11, 20.
- Ekić, Enver. (1974, januar). Brgljezov kućerak. *Vesela sveska*, 10, 20.
- Ekić, Enver. (1974, januar). Galebova stijena. *Vesela sveska*, 9, 20.
- Ekić, Enver. (1974, juni). Kućica kao podmornica. *Vesela sveska*, 20, 20.
- Ekić, Enver. (1974, juni). Priča debelog šarana. *Vesela sveska*, 19, 20.
- Ekić, Enver. (1974, maj). Gdje ko živi. *Vesela sveska*, 17, 20.
- Ekić, Enver. (1974, maj). Morske ribe i školjke. *Vesela sveska*, 18, 20.
- Ekić, Enver. (1974, mart). Ptice graditelji. *Vesela sveska*, 13, 20.
- Ekić, Enver. (1974, mart). Vugin viseći čardak. *Vesela sveska*, 14, 20.
- Ekić, Enver. 1963, mart). Visibaba. *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Enver. Ekić. (1960, mart). Majka. *Vesela sveska*, 7, 2.
- *Erak, Morana. (1968, novembar). Moja ulica. *Vesela sveska*, 5, 13.
- *Erdec, Vlado. (1968, april). Zečji ples. *Vesela sveska*, 15, 3.
- Erić, Dobrica. (1965, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Erić, Dobrica. (1970, novembar). Priča iz mravljeg sveta. *Vesela sveska*, 6, 8-9.

- Erić, Dobrica. (1971, mart). Bajka o pčelici. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Erić, Dobrica. (1973, maj). Bajka duga tri lanca iz lovačkog ranca. *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- Erić, Dobrica. (1975, decembar). Prazna gnezda. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Erić, Dobrica. (1975, decembar). Sve je spremno za zimu. *Vesela sveska*, 8, 13.
- Erić, Dobrica. (1975, novembar). Jesenja slika. *Vesela sveska*, 5, 17.
- Erić, Dobrica. (1975, novembar). Veverica. *Vesela sveska*, 5, 17.
- Erić, Dobrica. (1975, oktobar). Jesen. *Vesela sveska*, 4, 17.
- Erić, Dobrica. (1975, oktobar). Setva pšenice. *Vesela sveska*, 4, 17.
- Erić, Dobrica. (1976, april). Svirač na panju. *Vesela sveska*, 15, 2.
- Erić, Dobrica. (1976, april). Šta se to beli? *Vesela sveska*, 16, 2.
- Erić, Dobrica. (1976, april). Vrba kraj reke. *Vesela sveska*, 15, 2.
- Erić, Dobrica. (1976, februar). Dobar znak. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Erić, Dobrica. (1976, februar). Prvi doručak. *Vesela sveska*, 12, 2.
- Erić, Dobrica. (1976, februar). Zimski crtež. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Erić, Dobrica. (1976, januar). Kako se rađa hleb. *Vesela sveska*, 9, 13.
- Erić, Dobrica. (1976, juni). Dani rumeni kao trešnje. *Vesela sveska*, 19, 2.
- Erić, Dobrica. (1976, oktobar). Jabuke. *Vesela sveska*, 3, 2.
- Erić, Dobrica. (1976, septembar). Bivši jaganjci. *Vesela sveska*, 2, 2.
- Erić, Dobrica. (1979, mart). Svirač na panju. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Erić, Dobrica. (1981, april). Trka. *Vesela sveska*, 15, 11.
- *Eškić, Željko. (1973, januar). Breza. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Ešić, Šimo. (1971, juni). Okrugla priča. *Vesela sveska*, 19, 16.
- Ešić, Šimo. (1971, novembar). Šta nam ko daje? *Vesela sveska*, 5, 24.
- Ešić, Šimo. (1971, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 5, 22.
- Ešić, Šimo. (1971, novembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 6, 21.
- Ešić, Šimo. (1971, oktobar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 3, 22.
- Ešić, Šimo. (1971, oktobar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 4, 22.
- Ešić, Šimo. (1971, septembar). Dve svrake. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Ešić, Šimo. (1971, septembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 2, 22.
- Ešić, Šimo. (1972, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 9, 22.
- Ešić, Šimo. (1972, juni). Zagonetka. *Vesela sveska*, 20, 23.
- Ešić, Šimo. (1972, juni). Zagonetke. *Vesela sveska*, 19, 22.

- Ešić, Šimo. (1972, mart). Svađa. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Ešić, Šimo. (1973, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 15, 21.
- Ešić, Šimo. (1973, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 11, 22.
- Ešić, Šimo. (1973, januar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 9, 22.
- Ešić, Šimo. (1973, mart). Ljubičica i kaćun. *Vesela sveska*, 13, 3.
- Ešić, Šimo. (1973, mart). Proljetarka. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Ešić, Šimo. (1973, oktobar). Maca i repić. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Ešić, Šimo. (1973, oktobar). Mačići. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Ešić, Šimo. (1977, decembar). Nova opasnost. *Vesela sveska*, 7, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, decembar). Zvončić pomaže. *Vesela sveska*, 8, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, novembar). Susret sa čudnom gljivicom. *Vesela sveska*, 5, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, novembar). Tajanstveni spasilac. *Vesela sveska*, 6, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, oktobar). Maslačak nešto zna. *Vesela sveska*, 3, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, oktobar). Maslačka više nema. *Vesela sveska*, 4, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, septembar). Da li je ko vidio šeširić? *Vesela sveska*, 2, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1977, septembar). Ljepotan polazi u svijet. *Vesela sveska*, 1, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1978, april). Udarništva Selima Sejdića. *Vesela sveska*, 15, 10-11.
- Ešić, Šimo. (1978, januar). Dva leptira. *Vesela sveska*, 9, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1978, januar). Šeširić je pronađen. *Vesela sveska*, 10, 20-21.
- Ešić, Šimo. (1979, decembar). Dva srca. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Ešić, Šimo. (1980, decembar). Kako je procvjetala prva visibaba. *Vesela sveska*, 8, 16-17.
- Ezop. (1966, juni). Volovi i točkovi. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Ezop. (1966, maj). Drvosječe i hrast. *Vesela sveska*, 16, 7.
- Ezop. (1966, maj). Vuk i koza. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Ezop. (1966, oktobar). Konj i magarac. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Ezop. (1966, oktobar). Pas s mesom. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Ezop. (1966, septembar). Jela i kupina. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Ezop. (1966, septembar). Pas i petao. *Vesela sveska*, 2, 12.

- Ezop. (1966, septembar). Pas i vučica. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Farkaš, Jelica. (1977, septembar). Pomoć. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Farvel Braun, Ebi. (1975, juni). Plivanje. *Vesela sveska*, 20, 4.
- *Fatić, Aleksandar. (1976, februar). Jež. *Vesela sveska*, 12, 21.
- *Fauković, Olivera. (1979, septembar). Igra koju najviše volim. *Vesela sveska*, 1, 23.
- Fazlić, Elvedina. (1974, januar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Fedin, J. (1971, decembar). Kurir. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Fedin, M. (1971, oktobar). Varja. *Vesela sveska*, 4, 24.
- Ferko, Milan (1975, maj). Neki čiko. *Vesela sveska*, 17, 19.
- Ferko, Milan. (1969, januar). Nepoznati starčić. *Vesela sveska*, 9, 13.
- Ferko, Milan. (1969, septembar). Bila jednom jedna bajka. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Ferko, Milan. (1975, decembar). Letjela ptica. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Filipič, France. (1960, oktobar). Tri pitanja. *Vesela sveska*, 2, 16.
- Filipič, France. (1965, novembar). Tužibaba. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Filipič, France. (1970, oktobar). Naša maca prede. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Filipič, France. (1976, juni). Dovitljivi mališan. *Vesela sveska*, 20, 6.
- *Filipović, Vinko. (1966, mart). Prva visibaba. *Vesela sveska*, 12, 16.
- *Fišiban, Snežana. (1975, novembar). U istorijskom Jajcu. *Vesela sveska*, 6, 21.
- Flere, Pavel. (1972, april). Prsti. *Vesela sveska*, 15, 24.
- Franc, Anatol. (1960, maj). Marija. *Vesela sveska*, 9, 8.
- Franc, Anatol. (1960, septembar). Oporavljanje. *Vesela sveska*, 1, 11-12.
- *Franeta, Slađana. (1973, decembar). Pozna jesen. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Frans, Anatol. (1960, novembar). Mrtvo lišće. *Vesela sveska*, 3, 14-15.
- Frans, Anatol. (1961, februar). Rožeova konjušnica. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Frans, Anatol. (1961, januar). Žaklina i Miro. *Vesela sveska*, 5, 11.
- *Frljužec, Ivica. (1968, mart). Veseli čas. *Vesela sveska*, 13, 14.
- *G. Pavao. (1960, septembar). Lopta i Amor. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Gaborović, Nada. (1968, novembar). Mama, ozdravi brzo! *Vesela sveska*, 6, 10.
- *Gabrić, Milka. (1965, oktobar). Jesen u mom gradu. *Vesela sveska*, 3, 2.
- *Gabrilo, Ivan. (1964, septembar). Sreća jedne laste. *Vesela sveska*, 2, 7.

- Gagarin, Jurij. (1972, septembar). Pismo đaku prvaku. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Gajanov, Magruf. (1974, maj). Guljnurin crtež. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Gajić, Olga. (1960, mart). Dečak koji je savladao strah. *Vesela sveska*, 7, 16.
- *Galatić, Emira. (1973, novembar). Trštenica. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Galić-Ibrulj, Snježana. (1980, mart). Dječak i oblak. *Vesela sveska*, 14, 13.
- *Galijašević, Fadil. (1975, oktobar). Na kiši. *Vesela sveska*, 4, 21.
- Galina, Lada. (1961, april). Putnik bez karte. *Vesela sveska*, 8, 10-11.
- Gardaš, Anto. (1970, april). Događaj na proplanku. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Gardaš, Anto. (1970, februar). Tri jabuke. *Vesela sveska*, 12, 5.
- Gardaš, Anto. (1972, april). Kako je nastala duga. *Vesela sveska*, 16, 4.
- Gardaš, Anto. (1972, januar). Kako je jedna slika oživjela. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Gardaš, Anto. (1973, februar). Na krilima ptice. *Vesela sveska*, 12, 17.
- Gardaš, Anto. (1973, februar). Vrt bez cvijeća. *Vesela sveska*, 11, 17.
- Gardaš, Anto. (1973, januar). Djevojčica Sunčana. *Vesela sveska*, 10, 17.
- Gardaš, Anto. (1973, mart). Brod cvijeća. *Vesela sveska*, 14, 17.
- Gardaš, Anto. (1973, mart). U bijelom gradu. *Vesela sveska*, 13, 17.
- Gardaš, Anto. (1974, oktobar). Žir putuje u svijet. *Vesela sveska*, 3, 2-3.
- Gardaš, Anto. (1975, decembar). Smijeh podno brijega. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Gardaš, Anto. (1975, mart). Kako su nastale tratinčice. *Vesela sveska*, 14, 3-4.
- Gardaš, Anto. (1976, april). Travanj travom zatravio. *Vesela sveska*, 15, 4.
- Gardaš, Anto. (1976, februar). U ogrtaču od magle. *Vesela sveska*, 11, 3.
- Gardaš, Anto. (1976, januar). Junak na bijelom konju. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Gardaš, Anto. (1976, juni). Ide srpanj, srpom maše. *Vesela sveska*, 20, 4.
- Gardaš, Anto. (1976, juni). Ogrlica od latica. *Vesela sveska*, 19, 4.
- Gardaš, Anto. (1976, maj). Čarobna livada. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Gardaš, Anto. (1976, mart). Zlatnici kraj puta. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Gardaš, Anto. (1978, decembar). Neobičan zec. *Vesela sveska*, 7, 10-11.
- *Gašperov, Ljiljana. (1970, oktobar). Šta priča žuti list. *Vesela sveska*, 3, 4.

- *Gavrić, Gordana. (1976, decembar). Poštar u mojoj ulici. *Vesela sveska*, 7, 25.
- Gavrilova, M. (1971, oktobar). Rijeka, brdo i šuma. *Vesela sveska*, 3, 9-10.
- *Gavrilović, Nikola. (1973, juni). Kadin Jelovac. *Vesela sveska*, 20, 8.
- *Gavrilović, Svetlana. (1979, decembar). Nevrijeme. *Vesela sveska*, 7, 25.
- *Gazdić, Mila. (1976, decembar). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 7, 24.
- Gazela i jarić. (1977, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 23.
- Gazivoda, Mihailo. (1962, decembar). Osveta. *Vesela sveska*, 7, 5-7.
- Gazivoda, Mihailo. (1962, juni). Oproštaj. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Gazivoda, Mihailo. (1962, septembar). Bačkova plata. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- Gazivoda, Mihailo. (1963, decembar). Ptičar. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Gazivoda, Mihailo. (1964, april). Bačkova zarada. *Vesela sveska*, 14, 13-14.
- Gazivoda, Mihailo. (1964, decembar). Pismo. *Vesela sveska*, 8, 14-15.
- Gazivoda, Mihailo. (1966, mart). Zec. *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Gazivoda, Mihailo. (1967, februar). Đak. *Vesela sveska*, 11, 10-11.
- Gazivoda, Mihailo. (1967, mart). Bačkova čokolada. *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Gazivoda, Mihailo. (1968, april). Grlica. *Vesela sveska*, 15, 4-5.
- Gazivoda, Mihailo. (1970, april). Žabuška. *Vesela sveska*, 16, 5-6.
- Gazivoda, Mihailo. (1970, decembar). Blizanci. *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- Gazivoda, Mihailo. (1971, maj). Prvo pismo. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Gazivoda, Mihailo. (1972, septembar). Đak devetog razreda. *Vesela sveska*, 1, 21-22.
- Gazivoda, Mihailo. (1973, oktobar). Dedino pismo unuci. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Gazivoda, Mihailo. (1973, septembar). Brižne mame. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- Gazivoda, Mihailo. (1975, decembar). Prijatelji. *Vesela sveska*, 7, 14-15.
- Gazivoda, Mihailo. (1976, juni). Šetnja. *Vesela sveska*, 19, 13.
- Gazivoda, Mihailo. (1976, novembar). Igra. *Vesela sveska*, 6, 4-5.
- Gazivoda, Mihailo. (1979, februar). U zbjegu. *Vesela sveska*, 11, 8-9.

- Gdje su laste? (1962, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 4.
- *Gela, Zdravka. (1977, maj). Tito u mom gradu. *Vesela sveska*, 17, 24.
- Gelhar, Ana. (1975, februar). Igraj sa mnom. *Vesela sveska*, 11, 14.
- *Gelo, Milka. (1978, decembar). Moj mali brat. *Vesela sveska*, 7, 25.
- *Genzić, Ankica. (1967, oktobar). Susret. *Vesela sveska*, 4, 13.
- Gilja, S. K. (1959, oktobar). Lenjin u lovu. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- *Glavinić, Pero. (1968, april). Došlo je proleće. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Gljebov, A. (1968, decembar). Pjesma. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Godina, Ferdo. (1962, oktobar). Golubovi. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Godina, Ferdo. (1969, april). Žaba Žlobudrača, puž Rogonja i roda Boborklja. *Vesela sveska*, 15, 2-3.
- Godina, Ferdo. (1971, decembar). Šta žena radi. *Vesela sveska*, 7, 10.
- *Gojić, Dušanka. (1963, januar). Kako sam provela prošlu Novu godinu. *Vesela sveska*, 9, 5.
- *Gojić, Jasmina. (1968, februar). Moja maca. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Gol. (1973, juni). *Vesela sveska*, 19, 15.
- *Golubović, Mirzija. (1973, decembar). Pazarić. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Goljavkin, Viktor. (1962, februar). Na času pjevanja. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Goljavkin, Viktor. (1962, novembar). Korov. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Goljavkin, Viktor. (1962, oktobar). Šta je kome čudno? *Vesela sveska*, 4, 16.
- Goljavkin, Viktor. (1966, februar). Mašnica je kriva za sve. *Vesela sveska*, 11, 5.
- Goljavkin, Viktor. (1966, januar). Bio je u školi i za mene bor. *Vesela sveska*, 9, 2.
- Goljavkin, Viktor. (1966, oktobar). Tačno tako. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Goljavkin, Viktor. (1967, mart). Spasao sam ptičicu. *Vesela sveska*, 12, 7.
- Goljavkin, Viktor. (1967, mart). Zašto da idem pješke? *Vesela sveska*, 13, 7.
- Goljavkin, Viktor. (1968, septembar). Kako sam se plašio škole. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- Goljavkin, Viktor. (1969, decembar). Jedan, dva, tri.... *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- Goljavkin, Viktor. (1969, maj). Zar je to nevolja? *Vesela sveska*, 18, 14.

- Goljavkin, Viktor. (1971, septembar). Svi nekud idu. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Goljavkin, Viktor. (1973, februar). Bio sam varalica. *Vesela sveska*, 12, 7.
- Goljavkin, Viktor. (1973, juni). Pa šta? *Vesela sveska*, 19, 14.
- Goljavkin, Viktor. (1973, oktobar). Baš nemam sreće. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Goljavkin, Viktor. (1973, septembar). Prvi dan septembra. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Goljavkin, Viktor. (1974, oktobar). Šta je kome čudno? *Vesela sveska*, 4, 19.
- Goljavkin, Viktor. (1975, februar). Dva poklona. *Vesela sveska*, 12, 19.
- Goljavkin, Viktor. (1976, septembar). Svi nekud idu. *Vesela sveska*, 1, 2.
- Goljavkin, Viktor. (1978, januar). Nove skiје. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Gončin, Milorad. (1974, decembar). Dečakova medalja za hrabrost. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Gončin, Milorad. (1978, februar). Zec od sto godina. *Vesela sveska*, 11, 5.
- Gončin, Milorad. (1978, juni). Varka kurira Srete. *Vesela sveska*, 19-20, 7-8.
- *Gorazd, Tufekčić. (1963, januar). Nova godina. *Vesela sveska*, 9, 3.
- Gordaš, Anto. (1971, februar). Smijeh. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Gorinsek, Danilo. (1976, novembar). Svraka. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Gorinšek, Danilo. (1970, oktobar). Magarac, pijetao i Anka-pospanka. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Gorinšek, Danilo. (1976, oktobar). Žaba Keleraba. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Gotlib, V. (1967, april). Tri mačeta. *Vesela sveska*, 15, 10-11.
- Gotlib, V. (1967, septembar). Prijatelji. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- *Govedrica, Angelina. (1974, februar). Čapljina, grad na Neretvi. *Vesela sveska*, 12, 8.
- Gozba. (1967, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 16.
- Grabeljsek, Karel. (1972, oktobar). Lane. *Vesela sveska*, 4, 5-6.
- Grabeljšek, Karel. (1974, maj). Rođendan. *Vesela sveska*, 16, 7-8.
- Grabeljšek, Karel. (1977, januar). Najmlađi kurir. *Vesela sveska*, 10, 11-12.
- *Grabovac, Ivan. (1972, oktobar). Jesen. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Grančica. (1964, mart). *Vesela sveska*, 13, 3.

- Granovski, K. (1960, juni). Žapci meteorolozi. *Vesela sveska*, 10, 13-14.
- Grbešić, Dubravka. (1964, april). Mačak. *Vesela sveska*, 14, 16.
- *Grbić, Dragana. (1976, april). Laste. *Vesela sveska*, 15, 21.
- *Grbin, Dragica. (1973, januar). Pionirski marš. *Vesela sveska*, 10, 9.
- *Gredelj, Rehima. (1974, novembar). Moja škola. *Vesela sveska*, 5, 20.
- Grinjeva, Natalija. (1970, juni). Ja sam veliki! *Vesela sveska*, 20, 14.
- Gritorjev, Oleg. (1977, novembar). Zaštitnik. *Vesela sveska*, 5, 10.
- *Grozđanić, Vladimir. (1964, mart). Razredno kazalište lutaka. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Grozdanov-Davidović, Stojanka. (1980, mart). Kako se Maja naljutila na zub. *Vesela sveska*, 13, 11.
- *Grubić, Mirjana. (1976, septembar). Bila sam uzbuđena. *Vesela sveska*, 1, 21.
- Gugenmos, Jozef. (1960, april). April na Grenlandu. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Gurunc, Leonid. (1964, januar). Sjeverni jelen. *Vesela sveska*, 9, 5.
- *Hadžiabdić, Nedim. (1962, decembar). Moj najbolji drug. *Vesela sveska*, 8, 14.
- *Hadžić, Azra. (1976, mart). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 14, 20.
- *Hadžić, Mirzeta. (1962, april). Mamin šećer. *Vesela sveska*, 12, 15.
- *Hadžić, Mirzeta. (1962, septembar). Šuma. *Vesela sveska*, 1, 9.
- *Hadžimusić, Dženita. (1976, novembar). Postala sam Titov pionir. *Vesela sveska*, 6, 21.
- *Hadžismajlović, Nevena. (1979, mart). Moje olovke. *Vesela sveska*, 14, 25.
- *Hajdukov, Zoran. (1978, oktobar). Poklon. *Vesela sveska*, 4, 25.
- *Halilović, Selma. (1978, mart). Spasila sam ptičicu. *Vesela sveska*, 14, 25.
- Halovanić, Vlado. (1973, oktobar). Pčela koja je mnogo željela. *Vesela sveska*, 4, 17.
- *Hamidović, Nusreta. (1978, oktobar). Vodenica. *Vesela sveska*, 4, 23.
- *Hamzić, Bedro i Asko. (1960, oktobar). Naš kraj. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Hanzlik, Jozef. (1969, februar). Snješko i Snješka u zabavištu. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Haralampiev, Ivan. (1963, oktobar). Dvije drugarice. *Vesela sveska*, 3, 6-7.

- Haralampijev, M. (1971, juni). Odličan učenik. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Haritonov, F. (1968, april). Andrija. *Vesela sveska*, 14, 15.
- *Hasanagić, Muamer. (1978, maj). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 17, 25.
- Hasani, Erden. (1978, februar). Udarnička značka na rođendan. *Vesela sveska*, 12, 10.
- *Hasanović, Sehveta. (1966, septembar). Moja školska torba. *Vesela sveska*, 2, 3.
- *Hasić, Jasminka. (1973, septembar). Godišnje doba u mom selu. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Hasić, Zejćir. (1973, oktobar). Prva zadaća. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Hasić, Zejćir. (1973, oktobar). Zarobljeni vjetrić. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Hasić, Zejćir. (1974, decembar). Tanja i dva goluba. *Vesela sveska*, 7, 19.
- Hasić, Zejćir. (1974, februar). Petica iz iskrenosti. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Hasić, Zejćir. (1976, februar). Bicikl. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Hasić, Zejćir. (1976, februar). Snježni psi. *Vesela sveska*, 12, 13.
- Hasić, Zejćir. (1976, januar). Dževad je vidio Djeda Mraza. *Vesela sveska*, 9, 3.
- Hasić, Zejćir. (1977, decembar). Major. *Vesela sveska*, 8, 16-17.
- Hasić, Zejćir. (1977, januar). Najljepše saonice. *Vesela sveska*, 9, 15.
- Hasić, Zejćir. (1977, januar). Posjeta djedu i baki. *Vesela sveska*, 10, 22-23.
- Hasić, Zejćir. (1978, decembar). Iznenadna želja. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Hasić, Zejćir. (1978, juni). Smijeh. *Vesela sveska*, 19-20, 18-19.
- Hasić, Zejćir. (1978, maj). Spašeno prijateljstvo. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Hasić, Zejćir. (1981, april). Golubovi. *Vesela sveska*, 16, 8.
- *Hećimović, Jasna. (1961, mart). Divlji zečić. *Vesela sveska*, 7, 16.
- *Hegol, Đurđica. (1968, februar). Putnik – kiša. *Vesela sveska*, 11, 14.
- *Hercegovac, Zumreta. (1976, oktobar). Naša literarna sekcija. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Herford, Oliver. (1963, septembar). Ptičje pismo. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Hikmet, Hazim. (1979, februar). Uspavanka za sina. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Hitrec, Hrvoje. (1981, juni). Eko Eko (odlomak iz "Dvanaestog strašnog poglavlja"). *Vesela sveska*, 19-20, 11.

- *Hočevar, Katja. (1980, februar). Moja najljubša igračka. *Vesela sveska*, 12, 23.
- *Hodak, Ljubica. (1967, oktobar). Kad sam išla u školu. *Vesela sveska*, 3, 2.
- Hodža, Redžep. (1979, septembar). Maslačak i šipurak. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Hodžić, Izeta. (1974, novembar). Novi nastavnik. *Vesela sveska*, 5, 15.
- *Hodžić, Zahida. (1974, oktobar). Igra boja. *Vesela sveska*, 4, 21.
- Hofman, Maria. (1980, april). Pana. *Vesela sveska*, 15, 20.
- Holi, Nataša. (1972, novembar). Priča o grnčaru Ivi. *Vesela sveska*, 6, 18-19.
- Homčenko, Vasil. (1965, februar). Uvreda. *Vesela sveska*, 10, 13.
- Homčenko, Vasil. (1976, septembar). Dugme. *Vesela sveska*, 2, 16.
- Horkić, Drago. (1977, april). Mišo kauboj. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Horkić, Dragutin. (1975, juni). Pas i pol. *Vesela sveska*, 20, 14.
- Horkić, Dragutin. (1977, juni). Prvi susret. *Vesela sveska*, 19, 6.
- *Horvat, Karmen. (1978, septembar). Moj pas. *Vesela sveska*, 1, 25.
- Hojić, Advan. (1967, decembar). Stražar. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Hojić, Advan. (1967, novembar). Pozdrav. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Hojić, Advan. (1967, novembar). U avionu. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Hojić, Advan. (1967, oktobar). Cipele. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Hojić, Advan. (1967, septembar). Zajednički jezik. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- Hojić, Advan. (1968, april). Golub. *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Hojić, Advan. (1968, decembar). Kurir. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Hojić, Advan. (1968, decembar). Vodič. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Hojić, Advan. (1968, februar). Snovi. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Hojić, Advan. (1968, januar). Zašto je pao sneg. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Hojić, Advan. (1968, juni). Voda. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Hojić, Advan. (1968, maj). Ime. *Vesela sveska*, 17, 13.
- Hojić, Advan. (1968, maj). Radna akcija. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Hojić, Advan. (1968, mart). Poklon za mamu. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Hojić, Advan. (1968, novembar). Junak. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Hojić, Advan. (1968, novembar). Pouzdan drug. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Hojić, Advan. (1968, oktobar). Podvig. *Vesela sveska*, 4, 11.

- Hojić, Advan. (1968, oktobar). Ranjenik. *Vesela sveska*, 3, 11.
- Hojić, Advan. (1968, septembar). Mitraljez. *Vesela sveska*, 2, 11.
- Hojić, Advan. (1968, septembar). Velika pomoć. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Hojić, Advan. (1969, april). Čamac. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Hojić, Advan. (1969, april). Osveta. *Vesela sveska*, 15, 11.
- Hojić, Advan. (1969, februar). Prava puška. *Vesela sveska*, 11, 11.
- Hojić, Advan. (1969, februar). Prepad. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Hojić, Advan. (1969, januar). Rukavice. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Hojić, Advan. (1969, januar). Špijun. *Vesela sveska*, 10, 11.
- Hojić, Advan. (1969, maj). Nagrada. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Hojić, Advan. (1969, maj). Smjelost. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Hojić, Advan. (1969, mart). Krađa. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Hojić, Advan. (1969, mart). Žica. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Hojić, Advan. (1971, decembar). Dobrovoljac. *Vesela sveska*, 8, 15-16.
- Hojić, Advan. (1971, decembar). Ispravka. *Vesela sveska*, 7, 7.
- Hojić, Advan. (1971, decembar). Vojnik. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Hojić, Advan. (1971, novembar). Učtiva Lela. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Hojić, Advan. (1971, novembar). Zastava. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Hojić, Advan. (1971, oktobar). Kišobranov dan. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Hojić, Advan. (1971, oktobar). Maza. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Hojić, Advan. (1971, septembar). Sveznalica. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Hojić, Advan. (1971, septembar). Šetnja. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Hojić, Advan. (1972, april). Drugovi. *Vesela sveska*, 15, 7.
- Hojić, Advan. (1972, april). Valjanice. *Vesela sveska*, 16, 7.
- Hojić, Advan. (1972, februar). Nezgoda. *Vesela sveska*, 12, 7.
- Hojić, Advan. (1972, februar). Toplo srce. *Vesela sveska*, 11, 7.
- Hojić, Advan. (1972, januar). Snijeg. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Hojić, Advan. (1972, januar). Želja. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Hojić, Advan. (1972, juni). Kome će biti najljepše. *Vesela sveska*, 20, 7.
- Hojić, Advan. (1972, juni). Učitelj. *Vesela sveska*, 19, 7.
- Hojić, Advan. (1972, maj). Pismo. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Hojić, Advan. (1972, maj). Zadaća. *Vesela sveska*, 17, 19.
- Hojić, Advan. (1972, mart). Najljepši dar. *Vesela sveska*, 13, 7.
- Hojić, Advan. (1972, mart). Priča za spavanje. *Vesela sveska*, 14, 7.

- Hojić, Advan. (1978, april). Fočanska omladinska četa. *Vesela sveska*, 15, 4-5.
- Hojić, Advan. (1979, juni). Vodič. *Vesela sveska*, 19-20, 11.
- Hojić, Advan. (1980, maj). Drug Tito i majke narodnih heroja. *Vesela sveska*, 18, 25-27.
- Hrabra žena. (1979, novembar). *Vesela sveska*, 5, 13.
- *Hrnjez, Milan. (1976, maj). Sloboda. *Vesela sveska*, 17, 21.
- *Hrnjić, Fahrudin. (1972, decembar). Hladna kiša. *Vesela sveska*, 7, 19.
- Hromadžić, Ahmet. (1962, oktobar). Sedam vodenih cvjetova. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Hromadžić, Ahmet. (1964, mart). Majka. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Hromadžić, Ahmet. (1965, mart). Ja mačak. *Vesela sveska*, 12, 10-12.
- Hromadžić, Ahmet. (1978, februar). Igmanski marš. *Vesela sveska*, 12, 4-5.
- Hromadžić, Ahmet. (1978, juni). Kozara (odlomak). *Vesela sveska*, 19-20, 4-5.
- Hromadžić, Ahmet. (1978, maj). Desant na Drvar. *Vesela sveska*, 18, 4-5.
- Hromadžić, Ahmet. (1981, januar). Zlatokljuna ptica (odlomak). *Vesela sveska*, 9-10, 11.
- *Hrovat, Mirna. (1973, januar). Velika Kladuša. *Vesela sveska*, 10, 8.
- *Hrvaćanin, Brane. (1974, septembar). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 2, 20.
- *Hukić, Suada. (1981, februar). Bila sam na Titovom grobu. *Vesela sveska*, 12, 12.
- *Husanović, Agaleta. (1981, mart). Na mjesecu. *Vesela sveska*, 14, 26.
- *Husarić, Senada. (1973, juni). Moje mesto. *Vesela sveska*, 20, 9.
- Husejnovlu, G. (1970, februar). ... a drugima sitni rezance. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Husnutdinova, R. (1968, mart). Zrnce. *Vesela sveska*, 13, 7.
- *Ibrahimagić, Mediha. (1962, septembar). Jesen. *Vesela sveska*, 2, 5.
- *Ibrišimović, Veđija. (1973, novembar). Berba. *Vesela sveska*, 5, 9.
- *Ibročević, Agron. (1976, februar). Složni pioniri. *Vesela sveska*, 11, 20.
- Idrizović, Nagorka. (1979, maj). Dječiji 1. maj. *Vesela sveska*, 17, 13.
- Idrizović, Nagorka. (1979, mart). Darovi. *Vesela sveska*, 13, 32.

- Idrizović, Nagorka. (1979, mart). U šumi. *Vesela sveska*, 14, 21.
- Igo, Viktor. (1960, april). Hoću... to! *Vesela sveska*, 8, 2.
- Igvanina otrovna kesa. (1965, juni). *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- *Ikač, Goran. (1973, april). Izlet. *Vesela sveska*, 15, 8.
- *Ikač, Goran. (1973, novembar). Postao sam pionir. *Vesela sveska*, 6, 9.
- *Ikonić, Mišo. (1961, maj). Proljeće. *Vesela sveska*, 9, 13.
- Ilić, Srbijanka. (1960, decembar). Mačane Cinki. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- *Ilić, Vesna. (1959, septembar). Moja beba. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Iljin, A. (1974, septembar). Hvalisavac. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Ingolič, Anton. (1973, maj). Djedica se izgubio. *Vesela sveska*, 18, 17.
- Isak, Salih. (1974, novembar). Kišobrani. *Vesela sveska*, 5, 3.
- Isak, Salih. (1973, juni). Telefon. *Vesela sveska*, 20, 18.
- Isak, Salih. (1973, juni). Tri balkona. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Isak, Salih. (1973, novembar). Pjetlić od lima. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Isak, Salih. (1973, septembar). Beznonoga. *Vesela sveska*, 1, 18.
- Isak, Salih. (1974, oktobar). Dva mraka. *Vesela sveska*, 4, 9.
- Isak, Salih. (1975, april). Leptir admiral šarenokrilan. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Isak, Salih. (1977, juni). Polumjesec. *Vesela sveska*, 20, 14.
- Isakov, Ljiljana. (1963, april). Cvetna livada. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Iskierdo, Silvija. (1980, oktobar). Starica. *Vesela sveska*, 4, 13.
- *Ivaković, Janja. (1977, mart). Radujem se proljeću. *Vesela sveska*, 14, 26.
- *Ivanišević, Ivica, Srećko i Željka. (1962, novembar). Naš album. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Ivanov, Sergej. (1971, novembar). Čaplja. *Vesela sveska*, 5, 24.
- Ivanov, Sergej. (1972, februar). Zec i vukovi. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Ivanov, Sergej. (1972, januar). Danas i sutra. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Ivanov, Sergej. (1974, februar). Čija je bunda ljepša. *Vesela sveska*, 11, 18.
- Ivanović Čarušin, Jevgenij. (1959, septembar). Strašna priča. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Ivanović Čarušin, Jevgenij. (1961, januar). Tomka i krava. *Vesela sveska*, 5, 12-13.
- *Ivanović, Jelena. (1979, januar). Želja za Novu godinu. *Vesela sveska*, 9-10, 41.

- Iveljić, Nada. (1980, mart). Oblačić i sunce. *Vesela sveska*, 14, 4.
- Iveljić, Nada. (1970, decembar). Pravi neboder. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Iveljić, Nada. (1971, april). Jeka. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Iveljić, Nada. (1971, april). Šešir s plavom vrpcom. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Iveljić, Nada. (1971, decembar). Kapica za nos. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Iveljić, Nada. (1971, decembar). Za daleku neku svrhu. *Vesela sveska*, 7, 16.
- Iveljić, Nada. (1971, juni). Ružičasta mačkica. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Iveljić, Nada. (1971, maj). Cvijet utkan u sag. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Iveljić, Nada. (1971, mart). Mamino dijete. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Iveljić, Nada. (1971, mart). To je češalj za mene. *Vesela sveska*, 13, 5-6.
- Iveljić, Nada. (1971, novembar). Pijetao kod urara. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Iveljić, Nada. (1971, novembar). Starica i cvijeće. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Iveljić, Nada. (1971, oktobar). Torba. *Vesela sveska*, 4, 22.
- Iveljić, Nada. (1971, septembar). Simba. *Vesela sveska*, 1, 20.
- Iveljić, Nada. (1972, april). Pletenica noći. *Vesela sveska*, 16, 19.
- Iveljić, Nada. (1972, april). Selica se vratila. *Vesela sveska*, 15, 2.
- Iveljić, Nada. (1972, decembar). Dva broda. *Vesela sveska*, 7, 14-15.
- Iveljić, Nada. (1972, decembar). Truba. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Iveljić, Nada. (1972, februar). Mala i velika. *Vesela sveska*, 11, 17.
- Iveljić, Nada. (1972, februar). Misli jež... *Vesela sveska*, 12, 17.
- Iveljić, Nada. (1972, juni). Zlatni stražar i miš. *Vesela sveska*, 20, 16.
- Iveljić, Nada. (1972, juni). Od mora do ruže i obratno. *Vesela sveska*, 19, 24.
- Iveljić, Nada. (1972, maj). Školska torba. *Vesela sveska*, 18, 19.
- Iveljić, Nada. (1972, mart). Dvije zavjese. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Iveljić, Nada. (1972, mart). Proljetna napitnica. *Vesela sveska*, 14, 2.
- Iveljić, Nada. (1972, novembar). Istina. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Iveljić, Nada. (1972, novembar). Pozdravimo svaki novi dan. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Iveljić, Nada. (1972, novembar). Takav će biti moj svijet. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Iveljić, Nada. (1972, oktobar). Prvi put se oprašta. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Iveljić, Nada. (1972, septembar). Češljugarka. *Vesela sveska*, 2, 14.

- Iveljić, Nada. (1973, april). Ptica sa dva repa. *Vesela sveska*, 16, 18-19.
- Iveljić, Nada. (1973, april). Rukavica ili ruka. *Vesela sveska*, 15, 19.
- Iveljić, Nada. (1973, april). Zna on, ona. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Iveljić, Nada. (1973, decembar). Brod nasukan na planini. *Vesela sveska*, 8, 6-7.
- Iveljić, Nada. (1973, decembar). Zec i puška. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Iveljić, Nada. (1973, februar). Ptica Crvenkapica. *Vesela sveska*, 12, 3.
- Iveljić, Nada. (1973, februar). Suđenje Gari zbog mačka. *Vesela sveska*, 11, 18.
- Iveljić, Nada. (1973, januar). Sovice. *Vesela sveska*, 10, 4.
- Iveljić, Nada. (1973, januar). Što se tiče mraka. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Iveljić, Nada. (1973, juni). Ljeto. *Vesela sveska*, 20, 3.
- Iveljić, Nada. (1973, juni). Prolazeći svijetom. *Vesela sveska*, 19, 16.
- Iveljić, Nada. (1973, maj). Ševa. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Iveljić, Nada. (1973, mart). O tome se radi. *Vesela sveska*, 13, 6.
- Iveljić, Nada. (1973, mart). Voleći cvjetnu laticu. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Iveljić, Nada. (1973, novembar). Šmrc. *Vesela sveska*, 6, 19.
- Iveljić, Nada. (1974, april). Bjeloruno proljeće. *Vesela sveska*, 15, 3.
- Iveljić, Nada. (1974, decembar). "Napasno" brdo. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Iveljić, Nada. (1974, februar). Čabar pun priča. *Vesela sveska*, 11, 3.
- Iveljić, Nada. (1974, januar). Lisko. *Vesela sveska*, 10, 11.
- Iveljić, Nada. (1974, januar). Oglasi. *Vesela sveska*, 10, 18.
- Iveljić, Nada. (1974, juni). Molba u ime stonoga. *Vesela sveska*, 19, 15.
- Iveljić, Nada. (1974, maj). Dva leptira. *Vesela sveska*, 17, 4.
- Iveljić, Nada. (1974, maj). Mali debeli zmaj. *Vesela sveska*, 16, 2.
- Iveljić, Nada. (1974, maj). Mokra ribica. *Vesela sveska*, 18, 14.
- Iveljić, Nada. (1974, mart). Neposlušna točka. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Iveljić, Nada. (1974, novembar). Uzajamnost. *Vesela sveska*, 6, 3.
- Iveljić, Nada. (1975, februar). Vreća i miš. *Vesela sveska*, 12, 2-3.
- Iveljić, Nada. (1975, januar). Gromobran koji se bojao groma. *Vesela sveska*, 9, 15-16.
- Iveljić, Nada. (1975, juni). Modri klokan. *Vesela sveska*, 19, 9.
- Iveljić, Nada. (1975, mart). Ples bojica. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Iveljić, Nada. (1975, oktobar). Olovka. *Vesela sveska*, 3, 2.

- Iveljić, Nada. (1975, oktobar). Povuci diva za bradu! *Vesela sveska*, 4, 14.
- Iveljić, Nada. (1975, septembar). Gnijezda. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Iveljić, Nada. (1976, februar). Par kapica, a za koga? *Vesela sveska*, 12, 2.
- Iveljić, Nada. (1976, januar). Nestašan putić. *Vesela sveska*, 10, 5.
- Iveljić, Nada. (1976, maj). Crvena bojica za srce. *Vesela sveska*, 17, 6.
- Iveljić, Nada. (1976, mart). Neboder. *Vesela sveska*, 14, 14.
- Iveljić, Nada. (1976, mart). Sunce od papira. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Iveljić, Nada. (1976, novembar). Prvo po srcu. *Vesela sveska*, 6, 3.
- Iveljić, Nada. (1976, novembar). Rupa na plotu. *Vesela sveska*, 5, 3.
- Iveljić, Nada. (1976, oktobar). Krpovan psić od krpe. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Iveljić, Nada. (1977, april). Maćuhica žutog lica. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Iveljić, Nada. (1977, decembar). Svako na svom poslu. *Vesela sveska*, 8, 22.
- Iveljić, Nada. (1977, maj). Cvijet na jastučnici. *Vesela sveska*, 17, 12-13.
- Iveljić, Nada. (1978, april). Bar nešto. *Vesela sveska*, 15, 21.
- Iveljić, Nada. (1978, februar). Istovremeno. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Iveljić, Nada. (1978, januar). Krede i djeca. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Iveljić, Nada. (1978, januar). Otok s jedrom. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Iveljić, Nada. (1978, juni). "Trknuta" marka. *Vesela sveska*, 19-20, 20-21.
- Iveljić, Nada. (1978, mart). Darežljiv gost. *Vesela sveska*, 13, 14.
- Iveljić, Nada. (1978, mart). Šta ćeš mi dati za moj osmijeh? *Vesela sveska*, 14, 21.
- Iveljić, Nada. (1978, septembar). Mjesto za uskličnik. *Vesela sveska*, 2, 11.
- Iveljić, Nada. (1979, januar). Dva glasa. *Vesela sveska*, 9-10, 3.
- Iveljić, Nada. (1979, oktobar). Iskrica. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Iveljić, Nada. (1980, decembar). Raskršće. *Vesela sveska*, 8, 19.
- Iveljić, Nada. (1980, maj). Zavežljajčić. *Vesela sveska*, 17, 3.
- *Ivković, Darko. (1974, februar). Zima u gradu na obali Dunava. *Vesela sveska*, 11, 8.
- *Ivković, Darko. (1977, mart). Tito. *Vesela sveska*, 13, 24.
- Izbor. (1975, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 22.
- Izgubljeno dugme. (1971, septembar). *Vesela sveska*, 2, 13.
- Izvor. (1961, septembar). *Vesela sveska*, 1, 15.

- Ja nisam dječak, ja sam meče. (1976, juni). *Vesela sveska*, 19, 5.
- Jagić. (1979, mart). *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Jajter, Jaša. (1961, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Jajter, Jaša. (1961, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Jakimova, Nada. (1967, april). Krivouško. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Jakimova, Nada. (1967, novembar). Čista maca. *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- Jakimova, Nada. (1968, april). Zdravo! *Vesela sveska*, 15, 7.
- Jakimova, Nada. (1968, februar). Poseta bolesnom drugu. *Vesela sveska*, 10, 3-4.
- Jakimova, Nada. (1968, maj). Slavujeva nagrada. *Vesela sveska*, 17, 11-12.
- Jakimova, Nada. (1968, mart). Bakine priče. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Jakimova, Nada. (1968, mart). Zlatouško. *Vesela sveska*, 13, 4-5.
- Jakimova, Nada. (1968, oktobar). Rodna se nije igrala. *Vesela sveska*, 4, 14-15.
- Jakimova, Nada. (1973, juni). Slatko od višanja. *Vesela sveska*, 20, 14-15.
- *Jakopila, Tatjana. (1974, juni). U ribolovu. *Vesela sveska*, 20, 9.
- Jakopin, Gitica. (1967, april). Trešnje. *Vesela sveska*, 15, 2-3.
- Jakševac, S. (1966, septembar). Pričaju dvoje pogodi što je? *Vesela sveska*, 1, 15.
- Jakševac, S. (1977, april). Priča o jablanu. *Vesela sveska*, 16, 9.
- Jančić, Miroslav. (1980, decembar). Ligure. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, decembar). Rerna. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, novembar). Kolica. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, novembar). Švelja. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, oktobar). Patike. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, oktobar). Želja. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, septembar). Krepnjak. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Jančić, Miroslav. (1980, septembar). Voće. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Jančić, Miroslav. (1981, februar). Duplja. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Jančić, Miroslav. (1981, februar). Žara. *Vesela sveska*, 12, 8.
- Jančić, Miroslav. (1981, januar). Strpljenje. *Vesela sveska*, 9-10, 8.
- Jančić, Miroslav. (1981, mart). Vrteška. *Vesela sveska*, 13, 8.
- *Janković, Branislava. (1964, april). Moj zavičaj. *Vesela sveska*, 14, 15.
- *Janković, Malina. (1973, decembar). Miloševo. *Vesela sveska*, 8, 8.

- Janković, Slobodan. (1974, maj). Dika i Maja na izletu. *Vesela sveska*, 17, 24.
- Janković, Slobodan. (1974, maj). Nasmijana zagonetka. *Vesela sveska*, 18, 21.
- Janković, Slobodan. (1977, april). Ljubaznost. *Vesela sveska*, 15, 7.
- *Janković, Zorka. (1974, juni). Voljena rijeka. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Januševa, Darinka. (1976, decembar). Neki Vitan. *Vesela sveska*, 7, 2-3.
- *Janjić, Violeta. (1973, septembar). Na Divčibarama. *Vesela sveska*, 1, 9.
- Jasnenjku, Nikolae. (1978, septembar). Loza i Nikoleta. *Vesela sveska*, 2, 19.
- Jasmin, Irena. (1968, mart). Visibabe. *Vesela sveska*, 13, 16.
- Jaši, Panku. (1962, decembar). Ko ima zube. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Jaši, Panku. (1963, maj). Zašto pijetao ide bos. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Jedan groš. (1978, maj). *Vesela sveska*, 17, 20.
- Jeknić, Dragoljub. (1973, februar). Nemoj tući potočić. *Vesela sveska*, 12, 6.
- Jeknić, Dragoljub. (1979, april). Kapa (odlomak). *Vesela sveska*, 15, 11.
- *Jeličić, Gordana. (1962, oktobar). U šumi. *Vesela sveska*, 4, 15.
- *Jelić, Snežana. (1973, mart). Slušam savete. *Vesela sveska*, 14, 9.
- Jeremić, Nikola. (1960, juni). Bata – Lažina priča. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Jeremić, Nikola. (1960, mart). Protest. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Jeremić, Nikola. (1961, april). Zdravko zaboravko. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Jeremić, Nikola. (1961, juni). Deda i unuk. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Jeremić, Nikola. (1961, mart). Čik pogodi! *Vesela sveska*, 7, 7.
- Jeremić, Nikola. (1961, novembar). Izgubljena sveska i guma. *Vesela sveska*, 4, 13.
- Jeremić, Nikola. (1962, april). Kad proleće dođe. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Jeremić, Nikola. (1962, april). Prolećne boje. *Vesela sveska*, 13, 16.
- Jeremić, Nikola. (1962, juni). Teško. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Jeremić, Nikola. (1962, mart). Neznani gost. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Jeremić, Nikola. (1966, oktobar). Čarobno uho. *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- Jeremić, Nikola. (1966, oktobar). Trampa. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Jeremić, Nikola. (1975, mart). Čik pogodi. *Vesela sveska*, 14, 22.
- *Jergović, Ivanka. (1962, decembar). Došla je "Vesela sveska". *Vesela sveska*, 7, 14.

- Jermolajev, Jurij. (1967, februar). Posjetili smo druga. *Vesela sveska*, 11, 7.
- Jermolajev, Jurij. (1969, oktobar). Šta ti umeš? *Vesela sveska*, 4, 2.
- Jeruhimovič, Bela. (1971, februar). Drug. *Vesela sveska*, 12, 2.
- *Jevtić, Goran. (1972, april). Volim "Veselu svesku". *Vesela sveska*, 15, 23.
- Jevtović, Miroljub. (1981, maj). Novo odelo. *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- *Jocić, Radisav. (1964, februar). Februar i vrabac. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Jodal, Roža. (1980, april). Pobijedio sam strah. *Vesela sveska*, 15, 28.
- *Jokić, Tatjana. (1975, decembar). Najlepše drugarstvo. *Vesela sveska*, 7, 20.
- *Joksimović, Aleksandra. (1979, oktobar). Nebo iznad moga grada. *Vesela sveska*, 4, 25.
- Jorgačević, Jovanka. (1970, decembar). Očigledno. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Jorgačević, Jovanka. (1970, novembar). Sunce. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Jorgačević, Jovanka. (1970, oktobar). Četvrti. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Jorgačević, Jovanka. (1970, oktobar). Šumski mrav. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Jorgačević, Jovanka. (1970, septembar). Najvažnije u školi. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Jorgačević, Jovanka. (1978, april). Svrache. *Vesela sveska*, 16, 22.
- Jorgačević, Jovanka. (1978, septembar). Knjigovođa. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Jorgačević, Jovanka. (1979, mart). Gugutke. *Vesela sveska*, 14, 29.
- Jorgačević, Jovanka. (1980, mart). Smejalo se sunce, smejala se majka. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Jorgačević, Jovanka. (1981, januar). Deda koji mora da se sluša. *Vesela sveska*, 9-10, 28.
- Jorgačević, Jovanka. (1981, juni). Ranoranioci. *Vesela sveska*, 19-20, 13.
- *Josipović, Mirjana. (1980, mart). Moja mama u uniformi. *Vesela sveska*, 13, 25.
- Jovanov, Blagoje. (1970, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Jovanov, Blagoje. (1970, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 13, 6.
- Jovanov, Blagoje. (1970, mart). Zagonetke. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Jovanović S. Petar. (1973, decembar). Mađioničar na pijaci. *Vesela sveska*, 7, 16.
- Jovanović, Cveja. (1960, septembar). Vrapci u školi. *Vesela sveska*, 1, 2-3.

- Jovanović, Cveja. (1966, novembar). Šta ima svet od jedan do pet. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Jovanović, Cveja. (1973, juni). Šamar. *Vesela sveska*, 20, 16-17.
- Jovanović, Cveja. (1978, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 9, 29.
- Jovanović, Cveja. (1979, juni). Šamar. *Vesela sveska*, 19-20, 13.
- Jovanović, Dragan. (1964, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Jovanović, Dragan. (1964, septembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 2, 11.
- Jovanović, Drago. (1980, januar). Nova godina u šumi. *Vesela sveska*, 9-10, 14.
- Jovanović, Drago. (1981, juni). Jutro. *Vesela sveska*, 19-20, 24-25.
- *Jovanović, Dušanka. (1963, februar). Govorila mi pahuljica. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Jovanović, Jovan Zmaj. (1964, juni). Sova. *Vesela sveska*, 18, 6-7.
- *Jovanović, Milorad. (1969, decembar). Moja omiljena igračka. *Vesela sveska*, 7, 13.
- *Jovanović, Saša. (1981, april). Pričao mi Razvigor. *Vesela sveska*, 16, 26.
- *Jovanović, Slavko. (1976, januar). Spasavanje. *Vesela sveska*, 9, 20.
- *Jovanović, Snežana. (1974, januar). Selo Miloševo. *Vesela sveska*, 9, 8.
- *Jovičić, Dubravka. (1963, septembar). Kod djeda. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Jovičić, Mirjana. (1966, juni). Dječji razgovori. *Vesela sveska*, 18, 13.
- *Jović, Darinka. (1968, septembar). Đak prvak. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Jović, Dragoljub. (1967, septembar). Gordanin televizor. *Vesela sveska*, 2, 11.
- *Jović, Goran. (1971, septembar). Veverica. *Vesela sveska*, 2, 21.
- *Jović, Milica. (1966, februar). Moja lutka. *Vesela sveska*, 11, 7.
- *Jukić, Almira. (1973, oktobar). Parkovi u mom naselju. *Vesela sveska*, 3, 8.
- *Jukić, Amela. (1968, novembar). Požar. *Vesela sveska*, 5, 13.
- Jun, Čen. (1959, oktobar). Kočić. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, decembar). Kupili smo kaputić. *Vesela sveska*, 7, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, decembar). Posvađani zubići. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, novembar). U banci. *Vesela sveska*, 5, 18.

- Jurca Potrč, Branka. (1975, novembar). U liftu. *Vesela sveska*, 6, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, oktobar). Taksijem do stanice. *Vesela sveska*, 3, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, oktobar). Telegram. *Vesela sveska*, 4, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, septembar). Junak Luka. *Vesela sveska*, 2, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1975, septembar). Moj dnevnik. *Vesela sveska*, 1, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1976, januar). Našla sam psića. *Vesela sveska*, 9, 18.
- Jurca Potrč, Branka. (1976, januar). Prvi put u avionu. *Vesela sveska*, 10, 18.
- Jurca, Branka. (1962, april). Tamo i natrag. *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Jurca, Branka. (1962, maj). Golubovi. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Jurca, Branka. (1962, oktobar). Metka i veverica. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Jurca, Branka. (1963, februar). Sneško Belić i deca. *Vesela sveska*, 10, 3-4.
- Jurca, Branka. (1963, januar). Snežne pahuljice i Deda mraz. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Jurca, Branka. (1963, novembar). Magla i bolesna mama. *Vesela sveska*, 6, 14-15.
- Jurca, Branka. (1966, maj). Trešnje. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Jurca, Branka. (1968, septembar). Hrabra Matejka. *Vesela sveska*, 2, 16.
- Jurca, Branka. (1969, februar). Crvene čizme. *Vesela sveska*, 12, 3.
- Jurca, Branka. (1971, april). Ko je probudio Katu. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Jurca, Branka. (1971, oktobar). Grozd. *Vesela sveska*, 3, 15-16.
- Jurca, Branka. (1971, septembar). Katka, stani! *Vesela sveska*, 2, 2.
- Jurca, Branka. (1972, decembar). Snežne pahuljice. *Vesela sveska*, 8, 14-15.
- Jurca, Branka. (1972, juni). Dan. *Vesela sveska*, 20, 12.
- Jurca, Branka. (1974, april). Katarina Barbara. *Vesela sveska*, 16, 14.
- Jurca, Branka. (1980, decembar). Katka i jabuka. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Jurca, Branka. (1972, mart). Voda. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Jurca-Potrč, Branka. (1961, februar). Treba da se spava. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Jurca-Potrč, Branka. (1962, januar). Snežne pahuljice. *Vesela sveska*, 7, 8.
- *Jurković, Jovanka. (1974, januar). Bele koke. *Vesela sveska*, 10, 9.

- *Jurlina, Pavle. (1973, oktobar). Jesen na moru. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Jurmin, G. (1964, oktobar). Krastavci pod jorganom. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1959, novembar). Mali vrabac. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1960, april). Na raskršću. *Vesela sveska*, 8, 4-5.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1960, decembar). Dva drugara. *Vesela sveska*, 4, 11-12.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1960, februar). Snijeg. *Vesela sveska*, 6, 2-3.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1960, januar). Nova godina. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1961, novembar). Tri breskve. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1961, septembar). Kako je stigla jesen. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1962, februar). Da sam veliki. *Vesela sveska*, 9, 14-15.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1962, januar). Nova godina. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1962, mart). Sunce. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1962, septembar). Pošao sam u školu. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1963, januar). U novoj godini. *Vesela sveska*, 9, 2.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1963, juni). Dani odmora. *Vesela sveska*, 18, 2-3.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1963, maj). Sam u kući. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1963, mart). Za majčin dan. *Vesela sveska*, 12, 2.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, februar). Mišo i Pavlek. *Vesela sveska*, 11, 10-11.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, novembar). Lijek. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, novembar). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, oktobar). Pospanko. *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1964, septembar). Školska torba. *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Jušić-Seunik, Zdenka. (1965, februar). Kako sam proveo zimski raspust. *Vesela sveska*, 10, 2.
- Jvorczakova, Mira. (1960, mart). A šta za to? *Vesela sveska*, 7, 10-11.

- *Kačarević, Jadranka. (1964, maj). Moj prvi maj. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Kaća i jagoda. (1967, septembar). *Vesela sveska*, 1, 5.
- Kad kukavica zakasni. (1967, april). *Vesela sveska*, 15, 14-15.
- Kadribegović, Aziz. (1980, januar). Kako je tužna priča tražila čitaoca. *Vesela sveska*, 9-10, 32-33.
- Kadrić, Halid. (1974, decembar). Radoznala djevojčica. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Kadrić, Halid. (1974, oktobar). Perin posao. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Kadrić, Halid. (1976, februar). Delije. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Kadrić, Halid. (1978, juni). Jazavičar. *Vesela sveska*, 19-20, 13.
- Kadrić, Halid. (1978, septembar). Sjeničani. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Kadrić, Halid. (1979, oktobar). Ovčari. *Vesela sveska*, 3, 20.
- Kadrić, Halid. (1980, mart). Dječak pilot. *Vesela sveska*, 14, 20.
- Kadrić, Hamid. (1978, decembar). Zabrdē. *Vesela sveska*, 8, 13.
- Kahvić, Enes. (1977, februar). Rankov Zeljov. *Vesela sveska*, 11, 11-12.
- Kahvić, Enes. (1977, oktobar). Kroz maglu. *Vesela sveska*, 3, 10-11.
- Kahvić, Enes. (1981, februar). Źarkova cipela. *Vesela sveska*, 12, 16-17.
- Kajan, Ibrahim. (1978, februar). Hana kod liječnice. *Vesela sveska*, 12, 22-23.
- Kako je čigra pobjegla u šumu. (1978, septembar). *Vesela sveska*, 1, 29.
- Kako je grof produžio dan. (1974, mart). *Vesela sveska*, 14, 4.
- Kako je pčela spasila zeku. (1966, maj). *Vesela sveska*, 17, 14-15.
- Kako nastaju tvoje čizmice. (1977, februar). *Vesela sveska*, 12, 23.
- Kako sam prao posuđe. (1962, april). *Vesela sveska*, 13, 3.
- Kako se Vasko uplašio. (1971, septembar). *Vesela sveska*, 1, 13.
- Kako su se pojavile mačke. (1967, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 12.
- Kako su se sunce i Snjesko igrali Źmurke. (1976, februar). *Vesela sveska*, 12, 5.
- Kako su se zavadili kobac i koka. (1963, novembar). *Vesela sveska*, 5, 4-5.
- Kakva je u koga kuća. (1970, mart). *Vesela sveska*, 14, 5.
- *Kalemen, Renata. (1971, oktobar). Kišni dan. *Vesela sveska*, 3, 21.
- Kalfov, Damjan. (1963, maj). Šta se desilo s Nikolčetom? *Vesela sveska*, 16, 5-7.
- Kalina, N. (1962, februar). Ko će od vas pogoditi? *Vesela sveska*, 9, 8.

- Kalina, N. (1968, decembar). Ko će pogoditi? *Vesela sveska*, 8, 7.
- Kalinina, N. (1963, novembar). Jesen. *Vesela sveska*, 5, 2.
- Kalinina, N. (1975, mart). Proljećna priča. *Vesela sveska*, 14, 19.
- *Kandžija, Jadranka. (1977, novembar). Moj prvi nastup. *Vesela sveska*, 6, 26.
- *Kandžija, Jadranka. (1979, juni). Radost. *Vesela sveska*, 19-20, 41.
- *Kapetanović, Sanela. (1981, april). Djeco, čuvajte se!! *Vesela sveska*, 15, 27.
- *Kapetanović, Zehra. (1975, maj). Maj. *Vesela sveska*, 17, 21.
- *Kapić, Abdulah. (1976, oktobar). Susret. *Vesela sveska*, 3, 21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, april). Kako si otkrila šta zna mačak Lari. *Vesela sveska*, 15, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, april). Kako ti je zemlja bila važna. *Vesela sveska*, 16, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, februar). Kako si bila kraljica. *Vesela sveska*, 11, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, februar). Kako si hranila lampu. *Vesela sveska*, 12, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, januar). Kako ste ti i Selena stvorile zimsko proleće. *Vesela sveska*, 10, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, juni). Kako si mi pričala priču o zla-znoj travi. *Vesela sveska*, 19, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, juni). Kako te je Sunce pratilo. *Vesela sveska*, 20, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, maj). Kako smo zaštitile tvoje pošumljeno sunce. *Vesela sveska*, 18, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, mart). Kako si kuhala ručak. *Vesela sveska*, 13, 20-21.
- Kapidžić-Hadžić, Nasiha. (1972, mart). Kako ti je teta Devla poklonila divne zemlje. *Vesela sveska*, 14, 20-21.
- *Karabegović, Sanjina. (1972, decembar). Moja lopta. *Vesela sveska*, 7, 19.
- *Karalejić, Slađana. (1976, septembar). Sve je to naše... *Vesela sveska*, 1, 20.

- Karalijčev, Angel. (1964, mart). Čarobnjak i ptice. *Vesela sveska*, 12, 9.
- *Karić, Zikreta. (1980, decembar). Mladi privredi. *Vesela sveska*, 7, 22.
- Karić, Ž. (1966, septembar). Ljiljanino pismo. *Vesela sveska*, 1, 16.
- *Karkin, Subhija. (1966, maj). Knjiga koja me oduševila. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Kasabašić, Milorad. (1980, maj). Most. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Kasabašić, Milorad. (1981, april). Naš baja Trklja. *Vesela sveska*, 16, 16-17.
- *Kasumović, Ženja. (1978, januar). Pokazaću Djeda-Mrazu svoje nove petice. *Vesela sveska*, 9, 25.
- Katalinić, Palma. (1960, oktobar). Pjesma perača ulica. *Vesela sveska*, 2, 3-4.
- Katalinić, Palma. (1961, januar). Zvukovi. *Vesela sveska*, 5, 3-4.
- *Katinić, Anto. (1979, septembar). Kiša. *Vesela sveska*, 2, 24.
- Kava, Viktor. (1973, oktobar). Sikiracija. *Vesela sveska*, 4, 3.
- *Kavaličenti, Ava. (1978, septembar). Vrtuljak. *Vesela sveska*, 2, 23.
- Kecman, Vlado. (1979, decembar). Neđin konj. *Vesela sveska*, 8, 9.
- *Kecman, Žarko. (1965, februar). Najmiliji dan. *Vesela sveska*, 10, 3.
- *Kećanin, Mirjana. (1972, maj). Sunce. *Vesela sveska*, 17, 20.
- Kej, Helen. (1959, novembar). Marisin most. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- Kenović-Salihović, Fikreta. (1980, novembar). Bajka. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Kette, Dragotin. (1972, septembar). Pčela i bumbar. *Vesela sveska*, 1, 19.
- Kette, Dragotin. (1972, septembar). Vrabac i lastavica. *Vesela sveska*, 2, 3.
- Khavić, Roman. (1976, maj). Mirjanina torbica. *Vesela sveska*, 17, 5.
- Kiber, Manfred. (1960, oktobar). Veliki trenutak (prepričala Vida Supićić). *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- *Kijuk, Branka. (1969, maj). Dan mladosti. *Vesela sveska*, 18, 16.
- *Kipić, Sanja. (1975, januar). Nestašno mače. *Vesela sveska*, 9, 21.
- Kiroga, Orasio. (1980, april). Dječak i golub. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Kiseljova, Eleonora. (1969, januar). Djed Mraz. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Kiseljova, Eleonora. (1969, oktobar). Cipelice. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- Kiš, Eržebet. (1980, april). Moj prijatelj helikopter. *Vesela sveska*, 15, 9.

- *Klarić, Gordana. (1972, april). Igrala bih se s travnjem. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Klasje. (1961, septembar). *Vesela sveska*, 1, 12.
- Klemenc, Alenka. (1974, novembar). Priča o balonu koji je htio postat satelit. *Vesela sveska*, 5, 19.
- *Knežević, Biljana. (1977, januar). Kod bake. *Vesela sveska*, 10, 25.
- *Knežević, Dragan. (1973, novembar). Moj cvjetni, zeleni grad. *Vesela sveska*, 5, 9.
- *Knežević, Goran. (1975, juni). Brbljanje. *Vesela sveska*, 20, 21.
- *Knežević, Milenko. (1974, januar). Moje selo Ravnice. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Knežević, Petar. (1971, decembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 7, 22.
- Knežević, Petar. (1972, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 16, 23.
- Knežević, Petar. (1973, septembar). Rudari. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Knežević, Petar. (1973, septembar). Simo. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Knežević, Petar. (1974, januar). Oluja. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Knežević, Petar. (1974, januar). Zlatne ruke. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Knežević, Petar. (1976, novembar). Jedinica. *Vesela sveska*, 5, 17.
- *Knežević, Slavica. (1965, oktobar). Moj prozor i ja osluškujemo kišu. *Vesela sveska*, 3, 2.
- *Knežević, Slaviša. (1974, septembar). Moj razred. *Vesela sveska*, 1, 20.
- Ko je kriv? (1965, april). *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Ko je naj snažniji. (1978, januar). *Vesela sveska*, 10, 16-17.
- Ko je najstariji? (1973, juni). *Vesela sveska*, 19, 24.
- Ko još može ovako. (1961, decembar). *Vesela sveska*, 6, 7.
- Ko se drugome smije. (1977, maj). *Vesela sveska*, 18, 22.
- Kocjubinski, M. (1975, maj). Deset radnika. *Vesela sveska*, 17, 3.
- *Kočić, Zoran. (1978, april). Šumska kraljica. *Vesela sveska*, 16, 25.
- *Kojadinović, Dragan. (1969, mart). Snješko Bijelić i ja. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Kokoške i petao. (1970, februar). *Vesela sveska*, 12, 14.
- Kolarić-Kišur, Zlata. (1960, mart). Velika briga malog Nenada. *Vesela sveska*, 7, 2-3.
- Kolarić-Kišur, Zlata. (1962, februar). Nek se čuje i drugo zvono. *Vesela sveska*, 9, 2-3.

- Kolarić-Kišur, Zlata. (1974, maj). Bojan hoće da bude Nebojša. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Kolarić-Kišur, Zlata. (1978, decembar). Crveni baršunasti jastučić. *Vesela sveska*, 8, 11
- Kolar-Kišur Zlata. (1976, oktobar). Katarinčice. *Vesela sveska*, 4, 4.
- *Kolarski, Slavko. (1962, april). Kiša. *Vesela sveska*, 13, 15.
- *Kolašinac, Bisera. (1974, maj). Naš drug Tito. *Vesela sveska*, 18, 2.
- Kon Brajent, Sara. (1970, april). Rumena ružica. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Koprivica, Andrija. (1969, decembar). Vratio je hlepčić. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Koprivica, Andrija. (1969, novembar). Draganova puška. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Koprivica, Andrija. (1969, novembar). To se ne krije od majke. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Koprivica, Andrija. (1969, septembar). Neću da me izdvajaš. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Koprivica, Andrija. (1969, septembar). Zbog puške. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Koprivica, Andrija. (1970, april). Dok im ne vidi leđa. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Koprivica, Andrija. (1970, april). Prazna mešina. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Koprivica, Andrija. (1970, juni). Tamo su odakle se čuju puške. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Koprivica, Andrija. (1970, mart). Nisam te uzalud učio. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Koprivica, Andrija. (1970, novembar). Sad je na njemu red. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Koprivica, Andrija. (1970, novembar). Nikad je neću prežaliti. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Koprivica, Andrija. (1970, septembar). I u vodu i u vatru. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Koprivica, Andrija. (1971, februar). Na Igmanu. *Vesela sveska*, 12, 3.
- Koprivica, Andrija. (1971, februar). Zbog puške. *Vesela sveska*, 12, 3.
- Koprivica, Andrija. (1971, maj). Gdje god budemo ratovali. *Vesela sveska*, 17, 6.

- Koprivica, Andrija. (1971, novembar). Da bi je ostavili u partizanima. *Vesela sveska*, 6, 16.
- Koprivica, Andrija. (1972, decembar). Poklon starog muslimana. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Koprivica, Andrija. (1975, decembar). Pjesma sa nosila. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Koprivica, Andrija. (1975, juni). Poslije Savine pogibije. *Vesela sveska*, 20, 7.
- Koprivica, Andrija. (1976, januar). Čežnja. *Vesela sveska*, 10, 4.
- Koprivica, Andrija. (1976, maj). Živio drug Tito! *Vesela sveska*, 18, 6.
- *Koprivica, Anka. (1965, decembar). Priča o jagnjetu. *Vesela sveska*, 7, 7.
- *Korać, Mihailo. (1974, maj). Naš drug Tito. *Vesela sveska*, 18, 2.
- *Korać, Mihailo. (1975, novembar). Dečak na drvetu. *Vesela sveska*, 5, 20.
- Korać, Veljko. (1974, decembar). Hrčak vrijedni sakupljač. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Korać, Veljko. (1974, decembar). Vuk strašni rođak psa. *Vesela sveska*, 7, 18.
- Korać, Veljko. (1974, maj). Svinjarstvo. *Vesela sveska*, 16, 18.
- Korać, Veljko. (1974, novembar). Lisica najlukavija šumska životinja. *Vesela sveska*, 5, 18.
- Korać, Veljko. (1974, novembar). Zec plašljivac s dugim ušima. *Vesela sveska*, 6, 18.
- Korać, Veljko. (1974, oktobar). Jelen ljepotan naših šuma. *Vesela sveska*, 4, 18.
- Korać, Veljko. (1974, oktobar). Suri orao – gospodar visina. *Vesela sveska*, 3, 18.
- Korać, Veljko. (1974, septembar). Divokoza antilopa naših planina. *Vesela sveska*, 2, 18.
- Korać, Veljko. (1974, septembar). Vidra najbolji ribolovac. *Vesela sveska*, 1, 18.
- Korać, Veljko. (1975, april). Proizvodnja mlijeka. *Vesela sveska*, 15, 19.
- Korać, Veljko. (1975, decembar). Crni kos. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Korać, Veljko. (1975, decembar). Slavuj. *Vesela sveska*, 7, 8.

- Korać, Veljko. (1975, februar). Inkubator. *Vesela sveska*, 12, 18.
- Korać, Veljko. (1975, februar). Proizvodnja jaja. *Vesela sveska*, 11, 18.
- Korać, Veljko. (1975, januar). Jazavac lijeni pustinjak. *Vesela sveska*, 10, 18.
- Korać, Veljko. (1975, januar). Ris najkrvoločnija mačka. *Vesela sveska*, 9, 18.
- Korać, Veljko. (1975, juni). Katuni. *Vesela sveska*, 20, 18.
- Korać, Veljko. (1975, juni). Ovčarstvo. *Vesela sveska*, 19, 19.
- Korać, Veljko. (1975, maj). Konj. *Vesela sveska*, 17, 18.
- Korać, Veljko. (1975, maj). Ljekar životinja. *Vesela sveska*, 18, 18.
- Korać, Veljko. (1975, mart). Govedarstvo. *Vesela sveska*, 14, 18.
- Korać, Veljko. (1975, mart). Proizvodnja pilećeg mesa. *Vesela sveska*, 13, 18.
- Korać, Veljko. (1975, novembar). Djetlić. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Korać, Veljko. (1975, novembar). Golubovi. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Korać, Veljko. (1975, oktobar). Kukavica. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Korać, Veljko. (1975, oktobar). Vrabac. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Korać, Veljko. (1975, septembar). Lasta. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Korać, Veljko. (1975, septembar). Roda. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Korać, Veljko. (1976, april). Brgljev obični. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Korać, Veljko. (1976, april). Šojka kreštalica. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Korać, Veljko. (1976, decembar). Novogodišnje jelke. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Korać, Veljko. (1976, decembar). Šuma u narodno-oslobodilačkoj borbi. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Korać, Veljko. (1976, februar). Gavran. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Korać, Veljko. (1976, februar). Sova buljina. *Vesela sveska*, 12, 8.
- Korać, Veljko. (1976, januar). Ševa. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Korać, Veljko. (1976, januar). Velika sjenica. *Vesela sveska*, 9, 8.
- Korać, Veljko. (1976, juni). Kobac ptičar. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Korać, Veljko. (1976, juni). Srebrnasti galeb. *Vesela sveska*, 20, 8.
- Korać, Veljko. (1976, maj). Crvenorepka šumska. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Korać, Veljko. (1976, maj). Pelikan. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Korać, Veljko. (1976, mart). Pupavac. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Korać, Veljko. (1976, mart). Sivi soko. *Vesela sveska*, 14, 8.

- Korać, Veljko. (1976, novembar). Nacionalni parkovi. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Korać, Veljko. (1976, novembar). Razaranje zemljišta. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Korać, Veljko. (1976, oktobar). Parkovi – pluća grada. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Korać, Veljko. (1976, oktobar). Šuma u jesen. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Korać, Veljko. (1976, septembar). Šumski plodovi. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Korać, Veljko. (1976, septembar). Voćnjak. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Korać, Veljko. (1977, april). Izleti u prirodu. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Korać, Veljko. (1977, april). Pošumljavanje. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Korać, Veljko. (1977, februar). Pilana. *Vesela sveska*, 12, 9.
- Korać, Veljko. (1977, februar). Sječa drveta. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Korać, Veljko. (1977, januar). Šuma pod snijegom. *Vesela sveska*, 9, 8.
- Korać, Veljko. (1977, januar). Zimski odmor na planini. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Korać, Veljko. (1977, juni). Ljetovanje u šumi. *Vesela sveska*, 20, 8.
- Korać, Veljko. (1977, juni). Njegovanje šume. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Korać, Veljko. (1977, maj). Čuvanje šume. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Korać, Veljko. (1977, maj). Gorani. *Vesela sveska*, 18, 21.
- Korać, Veljko. (1977, mart). Kako nastaje papir. *Vesela sveska*, 14, 8.
- Korać, Veljko. (1977, mart). Tvornica namještaja. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Korenev, R. (1960, oktobar). Pod gljivom. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- Korkin, V. (1962, septembar). Dadin red. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Korpačov, E. (1970, novembar). Ko je viši? *Vesela sveska*, 5, 2.
- Kosjenko, S. (1975, mart). Šta je to? *Vesela sveska*, 13, 22.
- Kosmač, Ciril. (1970, april). Proleće. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Kostić, Katarina. (1966, maj). Vrapci na času računa. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Kostić, Katarina (1963, januar). Dok jugo duva. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Kostić, Katarina (1964, oktobar). XVII i 17. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Kostić, Katarina. (1959, decembar). Miško. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Kostić, Katarina. (1960, maj). Bubamaro, donesi nam goste! *Vesela sveska*, 9, 15.
- Kostić, Katarina. (1960, septembar). Naš autobus. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Kostić, Katarina. (1961, april). Koraci i prelazi. *Vesela sveska*, 8, 2-3.
- Kostić, Katarina. (1961, februar). Prvi dani u prvom razredu. *Vesela sveska*, 6, 3-4.

- Kostić, Katarina. (1961, mart). Kocke i kvadrat. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Kostić, Katarina. (1961, novembar). Kocka šećera i "kocka šećera". *Vesela sveska*, 3, 11.
- Kostić, Katarina. (1961, novembar). Koliko je ko visok. *Vesela sveska*, 3, 11.
- Kostić, Katarina. (1962, decembar). Mali Gagarin. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Kostić, Katarina. (1962, februar). Izbrisane dvojke. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Kostić, Katarina. (1962, novembar). Samo sam nulu izostavila. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- Kostić, Katarina. (1962, oktobar). Dvije rode. *Vesela sveska*, 3, 16.
- Kostić, Katarina. (1962, oktobar). Pod lijeskom. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Kostić, Katarina. (1962, septembar). Na autobuskoj stanici. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- Kostić, Katarina. (1962, septembar). Udicom na smokve. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Kostić, Katarina. (1963, april). Da li je Nebojša zaslužio kaznu? *Vesela sveska*, 15, 14.
- Kostić, Katarina. (1963, april). Razgovor kraj potoka. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Kostić, Katarina. (1963, decembar). Mirkov matematički doživljaj. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Kostić, Katarina. (1963, februar). Tri sedmice razgovaraju. *Vesela sveska*, 10, 12-13.
- Kostić, Katarina. (1963, maj). Ogromna cifra. *Vesela sveska*, 17, 14-15.
- Kostić, Katarina. (1963, mart). Peti kvadrat. *Vesela sveska*, 13, 13-14.
- Kostić, Katarina. (1963, novembar). Cvetne kolone. *Vesela sveska*, 6, 16.
- Kostić, Katarina. (1963, oktobar). Baka i unuka pred izlogom igračaka. *Vesela sveska*, 3, 9.
- Kostić, Katarina. (1963, oktobar). Igra sa tri štapića. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Kostić, Katarina. (1964, februar). Dunav i košava. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Kostić, Katarina. (1964, januar). Dubrovački zvonik – učitelj računa. *Vesela sveska*, 9, 14.
- Kostić, Katarina. (1964, juni). Mali pecači. *Vesela sveska*, 18, 12.

- Kostić, Katarina. (1964, mart). Jedan obruč i dva štapa. *Vesela sveska*, 12, 6-7.
- Kostić, Katarina. (1964, mart). Moja lijeska često mijenja haljinu. *Vesela sveska*, 13, 2-3
- Kostić, Katarina. (1964, septembar). Tri jabuke i četiri dječaka. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Kostić, Katarina. (1965, februar). Djeca čestitaju praznik. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- Kostić, Katarina. (1965, maj). Hrabrost pred rešetkama. *Vesela sveska*, 16, 14-15.
- Kostić, Katarina. (1965, mart). Moć nule. *Vesela sveska*, 12, 5.
- Kostić, Katarina. (1966, april). Debeljko ne uči brojanje. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Kostić, Katarina. (1966, april). Unuk, baka i dinar. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Kostić, Katarina. (1966, januar). Ne može bez računa. *Vesela sveska*, 9, 9.
- Kostić, Katarina. (1966, juni). Željko u podvodnom ribolovu. *Vesela sveska*, 18, 14.
- Kostić, Katarina. (1966, maj). Radoznalo vrapče. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Kostić, Katarina. (1966, mart). Koliko strana ima knjiga. *Vesela sveska*, 12, 6.
- Kostić, Katarina. (1966, novembar). Dečak i vetar. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Kostić, Katarina. (1966, novembar). Naše dvorište. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Kostić, Katarina. (1966, oktobar). Klikeri. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Kostić, Katarina. (1966, oktobar). Vrapci, ded i unuk. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Kostić, Katarina. (1966, septembar). Pod orahom. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Kostić, Katarina. (1967, februar). Šta ko vidi? *Vesela sveska*, 10, 7.
- Kostić, Katarina. (1967, novembar). Predrag kraj bolesne mame. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Kostić, Katarina. (1967, septembar). Na raskršću. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Kostić, Katarina. (1967, septembar). Stari orah i Tanja. *Vesela sveska*, 2, 5.
- Kostić, Katarina. (1968, decembar). Milica vrednica. *Vesela sveska*, 7, 4.
- Kostić, Katarina. (1968, juni). Pod kestenom. *Vesela sveska*, 18, 15.

- Kostić, Katarina. (1968, maj). Lešnik u zelenom šeširiću. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Kostić, Katarina. (1968, maj). Na izletu. *Vesela sveska*, 17, 14.
- Kostić, Katarina. (1968, novembar). Svi su mi mahali... *Vesela sveska*, 5, 10.
- Kostić, Katarina. (1969, april). Prva petica. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Kostić, Katarina. (1969, januar). Učiteljica me je pohvalila... *Vesela sveska*, 10, 2.
- Kostić, Katarina. (1969, juni). Milica računa. *Vesela sveska*, 20, 10.
- Kostić, Katarina. (1969, novembar). Prvak Mile računa. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Kostić, Katarina. (1969, oktobar). Mačak Muci i Milica. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Kostić, Katarina. (1970, decembar). Kad bi i cipele rasle. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Kostić, Katarina. (1971, april). Mačka pod lipom. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Kostić, Katarina. (1971, decembar). Kutija s pijeskom. *Vesela sveska*, 7, 21.
- Kostić, Katarina. (1971, novembar). Bela princeza. *Vesela sveska*, 5, 13.
- Kostić, Katarina. (1971, novembar). Verni čuvar. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Kostić, Katarina. (1972, april). Dva vršnjaka. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Kostić, Katarina. (1972, juni). Veverica Marina. *Vesela sveska*, 19, 6.
- Kostić, Katarina. (1972, maj). Bele breze. *Vesela sveska*, 18, 22.
- Kostić, Katarina. (1972, novembar). Veverica na času poznavanja prirode. *Vesela sveska*, 5, 19.
- Kostić, Katarina. (1972, oktobar). Dijete i vjeverica. *Vesela sveska*, 4, 21.
- Kostić, Katarina. (1973, februar). Tri male breze. *Vesela sveska*, 12, 15.
- Kostić, Katarina. (1973, januar). Vjeverica poznaje prijatelje. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Kostić, Katarina. (1976, april). Crvena ljuljaška i žuta klupa. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Kostić, Katarina. (1976, februar). Ana kod bake. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Kostić, Katarina. (1977, april). Gdje je dvorište. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Kostić, Katarina. (1977, decembar). Borovi i breze. *Vesela sveska*, 8, 23.

- Kostić, Katarina. (1978, februar). Jablan – vrapčiji soliter. *Vesela sveska*, 12, 29.
- Kostić, Katarina. (1978, maj). Ko je stariji? *Vesela sveska*, 17, 28.
- Kostić, Katarina. (1963, februar). Opet je nula bila kriva... *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Kostirja, Ivan. (1969, novembar). Kape. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Kostirja, Ivan. (1970, decembar). Ko se čime hvali? *Vesela sveska*, 7, 3.
- Kostov, R. (1963, oktobar). Drugarice. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Kostović, M. (1963, decembar). Kao muva bez glave. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Kostović, M. (1963, decembar). Smiješan razgovor. *Vesela sveska*, 7, 14.
- Kostović, M. (1963, novembar). Ko je brži? *Vesela sveska*, 6, 10.
- Kostović, M. (1963, novembar). Zašto je Palčić zakasnio. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Kostović, M. (1963, oktobar). Apćiha! *Vesela sveska*, 4, 11.
- Kostović, M. (1963, oktobar). Palčić se boji mraka. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Kostović, M. (1963, septembar). Da se upoznamo. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Kostović, M. (1963, septembar). Šta je najlepše na svijetu. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Kostović, M. (1964, februar). Zašto Palčić ne dručkuj. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Kostović, M. (1964, januar). Novogodišnje želje. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Kotvort, Elizabet. (1966, februar). Macine čizmice. *Vesela sveska*, 11, 2-3.
- *Kovač, Bogan. (1961, februar). Moj zavičaj. *Vesela sveska*, 6, 15.
- *Kovačević, Saša. (1975, septembar). Drugarstvo dece sveta. *Vesela sveska*, 2, 20.
- *Kovačević, Stanisav. (1980, septembar). Moj prvi ribolov. *Vesela sveska*, 2, 26.
- Kovačić, Lojze. (1961, juni). Balkoni. *Vesela sveska*, 10, 9.
- Kovačić, Lojze. (1966, maj). Tomo gleda u budućnost. *Vesela sveska*, 16, 8-10.
- Kovačić, Lojze. (1963, novembar). Zbrkan račun. *Vesela sveska*, 5, 15-15.
- Kovalevska, Marija. (1972, novembar). U svom kutiću. *Vesela sveska*, 6, 14-15.

- Kovalevska, Marija. (1977, januar). Reči – velike i male. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- *Kozarić, Smiljka. (1978, januar). Novogodišnji poklon. *Vesela sveska*, 9, 25.
- Kozlov, S. (1964, april). Kiša. *Vesela sveska*, 14, 2.
- Kozlov, S. (1976, decembar). Kunić. *Vesela sveska*, 7, 19.
- Kozlov, S. (1976, decembar). Miševi. *Vesela sveska*, 7, 19.
- Kozlov, S. (1976, novembar). Jesenja priča. *Vesela sveska*, 5, 2.
- Kožišek, Jozef. (1970, oktobar). Dva zemljana lončića. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Kožišek, Jozef. (1971, mart). Stara jabuka. *Vesela sveska*, 14, 6.
- *Krainčanić, Nevenka. (1964, februar). Moji novi prijatelji. *Vesela sveska*, 10, 4.
- Krakovskij, M. (1963, februar). Snovi. *Vesela sveska*, 11, 3.
- Kralova, Alena. (1966, februar). Raspjevane bojice. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Kralj i zmaj. (1970, decembar). *Vesela sveska*, 7, 16.
- *Kraljušić, Nail. (1963, juni). Iznenadenje. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Kratohvil, B. (1960, maj). Odgovornost. *Vesela sveska*, 9, 5.
- Kreko, Katica. (1970, januar). Sneško. *Vesela sveska*, 10, 11.
- Krekotin, B. (1971, april). Hipnotizer. *Vesela sveska*, 16, 6.
- Krekotin, B. (1971, maj). Bolesnik. *Vesela sveska*, 18, 5.
- Krekotin, B. (1971, septembar). Setio se. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Krekotin, B. (1972, decembar). Baksuzi. *Vesela sveska*, 8, 19.
- Krekotin, B. (1974, januar). Promaja. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Krekotin, E. (1974, maj). Nisam tako rekao. *Vesela sveska*, 18, 19.
- *Kremenović, Biljana. (1977, juni). Posljednja "Vesela sveska". *Vesela sveska*, 20, 26.
- *Krilanović, Jelka. (1965, juni). Prva vožnja brodom. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Krov i antena. (1961, decembar). *Vesela sveska*, 5, 12-13.
- *Krsmanović, Milan. (1971, decembar). Priča o maci i kuci. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Krstev, K. (1971, septembar). Sijalica i petrolejka. *Vesela sveska*, 1, 8.

- *Krstičević, Matko. (1978, novembar). Kako sam postao Titov pionir. *Vesela sveska*, 6, 24.
- *Krstičević, Matko. (1980, maj). Kako sam postao Titov pionir. *Vesela sveska*, 18, 31.
- *Krstić, Marina. (1976, septembar). Radostan dan. *Vesela sveska*, 2, 21.
- Kršžanovskaja, E. (1963, mart). Mala breza. *Vesela sveska*, 13, 11-12.
- Kršrijskas, R. (1961, februar). Cipele se ljute. *Vesela sveska*, 6, 16.
- *Krunić, Leonka. (1974, maj). Moja škola. *Vesela sveska*, 16, 20.
- *Krupljanin, Spomenka. (1973, april). Mravi. *Vesela sveska*, 16, 8.
- *Krvavac, Fariha. (1978, maj). Najlepši pozdrav. *Vesela sveska*, 18, 25.
- Krzemienicka, L. (1961, oktobar). Kako su se Palčić i jazavac spremali u šetnju. *Vesela sveska*, 2, 14-15.
- Kukaj, Rifat. (1977, novembar). Čarobna sveska. *Vesela sveska*, 5, 3.
- Kukaj, Rifat. (1977, oktobar). Telefon. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Kukaj, Rifat. (1979, juni). Ah, gusko moja. *Vesela sveska*, 19-20, 20.
- Kukić, Dušica. (1976, maj). 1. maj je i đaćki praznik. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Kulidžan, Dragan. (1980, februar). Crvene papučice. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Kumer, D. (1975, april). Hvala ti Mićo! *Vesela sveska*, 15, 7.
- Kunoski, Vasil. (1960, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Kunoski, Vasil. (1960, juni). Zagonetke. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Kunoski, Vasil. (1960, mart). Gde je ključić. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Kunoski, Vasil. (1960, septembar). Gdje je ključić. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Kunoski, Vasil. (1961, mart). Dva putnika. *Vesela sveska*, 7, 15.
- *Kuprešanin, Svetlana. (1981, maj). Drug Tito. *Vesela sveska*, 17, 26.
- Kurir snajper (prema tekstu iz knjige "Pioniri u NOB-u"). (1974, mart). *Vesela sveska*, 13, 14.
- *Kuzmić, Vesna. (1972, oktobar). Stara kula. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Kuznjec, E. (1978, januar). Simon i mraz. *Vesela sveska*, 9, 22.
- *Labović, Olga. (1974, oktobar). Moja škola – moj ponos. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Labudović, Spasoje. (1977, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 15, 29.
- Lakičević, Olga. (1973, maj). Sat budilnik. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Lakomi magarac. (1970, novembar). *Vesela sveska*, 6, 16.
- Lakomi slon. (1960, novembar). *Vesela sveska*, 3, 7.

- Larijan, Sonja. (1959, septembar). Kakvo se čudo dogodilo? *Vesela sveska*, 1, 5-6.
- *Laslo, Silvija. (1977, decembar). Jesen. *Vesela sveska*, 7, 25.
- *Latifagić, Ermina i Sijerčić, Indira. (1974, mart). Tuzla. *Vesela sveska*, 14, 8.
- *Latinović, Milka. (1962, oktobar). Jesen u mom selu. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Lazarević, B. L. (1963, decembar). Kauboj. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Lazarević, B. L. (1963, juni). Igranje. *Vesela sveska*, 18, 11-12.
- Lazarević, B. L. (1963, maj). Svečanost. *Vesela sveska*, 17, 13-14.
- Lazarević, B. L. (1963, oktobar). Dobošari. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Lazarević, B. L. (1963, septembar). Sveznalice. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Lazarević, B. L. (1973, februar). Lutke. *Vesela sveska*, 12, 4-5.
- *Lazić, Marica. (1974, februar). Sanke. *Vesela sveska*, 11, 9.
- Lazić, Slobodan. (1963, septembar). Nestrpljiva učionica. *Vesela sveska*, 1, 2-3.
- Lazić, Slobodan. (1971, januar). Tri mačka. *Vesela sveska*, 10, 6.
- *Lazović, Slađana. (1978, novembar). Kad postanem pilot. *Vesela sveska*, 6, 25.
- Lažanska, I. (1963, april). Odmjena. *Vesela sveska*, 15, 2-3.
- Lebedinski, Slavko. (1981, april). Godina plavog miša. *Vesela sveska*, 16, 18-19.
- Lebedinski, Slavko. (1981, april). Put vetrova. *Vesela sveska*, 15, 18-19
- Lebedinski, Slavko. (1981, februar). Car-ptica i crveni junak. *Vesela sveska*, 12, 18-19.
- Lebedinski, Slavko. (1981, februar). Kapija belokrilog orla. *Vesela sveska*, 11, 18-19.
- Lebedinski, Slavko. (1981, januar). Gdje je taj Ulan Bator. *Vesela sveska*, 9-10, 29.
- Lebedinski, Slavko. (1981, juni). Čovjek sa hiljadu bajki. *Vesela sveska*, 19-20, 29.
- Lebedinski, Slavko. (1981, mart). Kolači. *Vesela sveska*, 14, 18-19.
- Lebedinski, Slavko. (1981, mart). Susret sa dinosaurusom. *Vesela sveska*, 13, 18-19.

- *Lemut, Jozefina. (1960, mart). Strah. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Leopard i antilopa. (1965, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 16.
- *Lerota, Zlatko. (1964, februar). Snješkovi šešir. *Vesela sveska*, 10, 11.
- *Lešnjak, Dagošlav. (1962, decembar). Prijatelji. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Letova, S. (1974, april). Rođendan. *Vesela sveska*, 15, 13.
- Letova, S. (1975, septembar). Zašto je otišla Nataša? *Vesela sveska*, 1, 14.
- Levstik, Fran. (1971, novembar). Pavliha i kočijaš. *Vesela sveska*, 5, 2.
- Levstik, Fran. (1974, mart). Ko je Videku napravio košuljicu (odlomak).
Vesela sveska, 13, 5-6.
- *Lisak, Melesa. (1973, septembar). Moj grad. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Lisica i tetrijeb. (1963, juni). *Vesela sveska*, 18, 11.
- Lisje, Žorž. (1972, januar). Mišić, mačor i petao. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Lomović, Boško. (1980, februar). Opanci. *Vesela sveska*, 11, 2-3.
- Lomović, Boško. (1981, februar). Pismo. *Vesela sveska*, 11, 16-17.
- Lorak, Mato. (1972, februar). U vagonu. *Vesela sveska*, 11, 15-16.
- Lotova, D. (1969, mart). O Luki koji je pojeo priču. *Vesela sveska*, 13, 14.
- Lovac i ptičica. (1980, juni). *Vesela sveska*, 19-20, 23.
- *Lovasić, Marica. (1961, novembar). Jesen. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Lovrak, Mato. (1961, april). Svijet bez uglova. *Vesela sveska*, 8, 3-4.
- Lovrak, Mato. (1961, decembar). Djedov posao. *Vesela sveska*, 5, 5-6.
- Lovrak, Mato. (1961, mart). Jabuke. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Lovrak, Mato. (1961, novembar). Svakog jutra oko devet sati. *Vesela sveska*, 3, 5-6.
- Lovrak, Mato. (1962, april). Šest djevojčica. *Vesela sveska*, 12, 5-6.
- Lovrak, Mato. (1964, decembar). Papuče. *Vesela sveska*, 7, 3-4.
- Lovrak, Mato. (1965, mart). Zrcalo. *Vesela sveska*, 13, 2-3.
- Lovrak, Mato. (1966, februar). Prva riječ. *Vesela sveska*, 10, 10-11.
- Lovrak, Mato. (1967, april). Zelena kuća. *Vesela sveska*, 14, 2-4.
- Lovrak, Mato. (1967, januar). Događaj na ulici. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Lovrak, Mato. (1967, septembar). Potres. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Lovrak, Mato. (1968, april). Dok je ševa otpjevala pjesmu. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Lovrak, Mato. (1969, februar). Vrijedna riječ. *Vesela sveska*, 11, 9.
- Lovrak, Mato. (1969, mart). Položen ispit. *Vesela sveska*, 13, 6-7.

- Lovrak, Mato. (1969, novembar). Pravo otkriće. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- Lovrak, Mato. (1970, januar). U glavnoj ulici uoči Nove godine. *Vesela sveska*, 9, 3-4.
- Lovrak, Mato. (1970, novembar). TU 112. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Lovrak, Mato. (1971, april). Novo sunce. *Vesela sveska*, 15, 7.
- Lovrak, Mato. (1971, april). Tajanstveni dječak. *Vesela sveska*, 16, 2-3.
- Lovrak, Mato. (1971, decembar). Četvrti dan. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Lovrak, Mato. (1971, februar). Najbolje jutro. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Lovrak, Mato. (1971, novembar). Sumnjiva kola. *Vesela sveska*, 5, 3-4.
- Lovrak, Mato. (1971, oktobar). Dukati na cesti. *Vesela sveska*, 4, 15-16.
- Lovrak, Mato. (1973, decembar). Tako bio u jednoj zemlji okrutan car...
Vesela sveska, 8, 5.
- Lovrak, Mato. (1973, februar). Najbolja kuhinja. *Vesela sveska*, 12, 14.
- Lovrak, Mato. (1973, mart). Ti nemoj gnjaviti. *Vesela sveska*, 13, 21.
- Lovrak, Mato. (1974, mart). Družba Pere Kvržice (odlomak). *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- *Lučić, Zoran. (1962, oktobar). San. *Vesela sveska*, 4, 15.
- *Lujjić, Nenad. (1977, septembar). Moja baka. *Vesela sveska*, 2, 25.
- *Lukač, Ina. (1978, juni). Bili smo na Kozari. *Vesela sveska*, 19-20, 41.
- *Lukajić, Gordana. (1977, decembar). Voljeni drug Tito. *Vesela sveska*, 7, 24.
- Lukić, Dragan. (1959, novembar). Krojačica i makaze. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Lukić, Dragan. (1959, septembar). Haljinica. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Lukić, Dragan. (1966, januar). Drveni opanak. *Vesela sveska*, 9, 10-11.
- Lukić, Dragan. (1966, mart). Minuti u automobilima. *Vesela sveska*, 12, 14-15.
- Lukić, Dragan. (1967, novembar). Priča o putovima. *Vesela sveska*, 5, 10-11.
- Lukić, Dragan. (1967, oktobar). Tri više jedan. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Lukić, Dragan. (1968, februar). Kapetanica solitera. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- Lukić, Dragan. (1968, februar). Naredba. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Lukić, Dragan. (1968, juni). Korak i točak. *Vesela sveska*, 18, 8-9.

- Lukić, Dragan. (1968, maj). Limun u drvenoj i bombone u kristalnoj zdeli. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Lukić, Dragan. (1968, novembar). Tranzistor i knjiga. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Lukić, Dragan. (1968, novembar). Velika i mala stolica i lutka Stojan. *Vesela sveska*, 6, 14-15.
- Lukić, Dragan. (1968, septembar). Šta jedu makaze? *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Lukić, Dragan. (1971, februar). Štap putnik. *Vesela sveska*, 11, 10-11.
- Lukić, Dragan. (1971, januar). Jasna sve pamti. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Lukić, Dragan. (1971, januar). Jedan više jedan... *Vesela sveska*, 9, 11.
- Lukić, Dragan. (1971, septembar). Braća. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Lukić, Dragan. (1972, novembar). Noć. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Lukić, Dragan. (1977, mart). Rominin medved. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Lukić, Dragan. (1978, januar). Kolači. *Vesela sveska*, 9, 16.
- Lukić, Dragan. (1978, januar). Pesma i priča o psiću. *Vesela sveska*, 9, 16-17.
- Lukić, Dragan. (1978, januar). Sijaličina. *Vesela sveska*, 9, 17.
- Lukić, Dragan. (1978, januar). Sunčići. *Vesela sveska*, 9, 17.
- Lukić, Dušica. (1974, decembar). Jaje. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, decembar). U pozorištu. *Vesela sveska*, 8, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, maj). Oprezno sa psom i mačkom. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, novembar). Bluzoni za dječake i djevojčice. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, novembar). Prva i druga pomoć. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, oktobar). Lov na vitamine. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, oktobar). Lov na vitamine. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, oktobar). Prva pomoć na izletu. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, oktobar). Tvoj džemper. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, septembar). Odjeća. *Vesela sveska*, 2, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, septembar). Tri o. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Lukić, Dušica. (1974, septembar). Zašto voće treba prati. *Vesela sveska*, 1, 5.

- Lukić, Dušica. (1975, april). Trun u oku. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, decembar). Požuri, požuri, ali budi pažljiv! *Vesela sveska*, 8, 12.
- Lukić, Dušica. (1975, decembar). Zamislite, djeco... *Vesela sveska*, 7, 12.
- Lukić, Dušica. (1975, februar). Dugačke haljine. *Vesela sveska*, 11, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, februar). Zašto moramo jesti. *Vesela sveska*, 12, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, januar). Obuća suva zdravlje čuva. *Vesela sveska*, 9, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, januar). Prva pomoć. *Vesela sveska*, 10, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, juni). Hoću priču! *Vesela sveska*, 19, 14.
- Lukić, Dušica. (1975, juni). Ako staneš na morskog ježa. *Vesela sveska*, 20, 8.
- Lukić, Dušica. (1975, juni). Muha. *Vesela sveska*, 19, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, maj). Ako se igraš bos... *Vesela sveska*, 17, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, maj). Kad se drug razboli... *Vesela sveska*, 18, 9.
- Lukić, Dušica. (1975, mart). Jurila kiša malog miša... *Vesela sveska*, 14, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, mart). Od starog novo. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Lukić, Dušica. (1975, novembar). Pametni i hrabri. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Lukić, Dušica. (1975, novembar). Pionir sam, tim se dičim! *Vesela sveska*, 6, 12.
- Lukić, Dušica. (1975, oktobar). Izvinite što sam zakasnio... *Vesela sveska*, 4, 12.
- Lukić, Dušica. (1975, oktobar). Pažljivo, ali ne strašljivo. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Lukić, Dušica. (1975, septembar). Dobar dan, školo! *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Lukić, Dušica. (1975, septembar). Od kuće do škole. *Vesela sveska*, 2, 11.
- Lukić, Dušica. (1976, april). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, april). Šaljivi dan. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, decembar). Domovina se brani ljepotom. *Vesela sveska*, 7, 16.
- Lukić, Dušica. (1976, decembar). Pardon, a gdje je vama maramica? *Vesela sveska*, 8, 23.
- Lukić, Dušica. (1976, decembar). Ružne i lijepe riječi. *Vesela sveska*, 8, 16.

- Lukić, Dušica. (1976, decembar). Živko Snalažljivko. *Vesela sveska*, 7, 23.
- Lukić, Dušica. (1976, februar). Nisi, valjda, tužibaba! *Vesela sveska*, 11, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, februar). U gostima. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, januar). Srećna Nova godina. *Vesela sveska*, 9, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, januar). Zima, zima – e, pa šta je... *Vesela sveska*, 10, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, juni). Do viđenja! *Vesela sveska*, 20, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, juni). U biblioteci. *Vesela sveska*, 19, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, maj). Dvostruki praznik. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, mart). Martovski podsjetnik. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, mart). U susret proljeću. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, novembar). Ja sam pionir. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, novembar). Život u kolektivu. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, oktobar). Djeca su vojska najjača. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, oktobar). Zaštita prirode i životne sredine. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, septembar). Izvolite u razred, molim! *Vesela sveska*, 1, 12.
- Lukić, Dušica. (1976, septembar). Razredna zajednica – šta je to. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Lukić, Dušica. (1977, april). Naprijed, naši! *Vesela sveska*, 16, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, april). Nije mali ko zna da se šali. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, februar). Rukuj se sa zimom u rukavicama! *Vesela sveska*, 12, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, februar). Žvak, žbak – žvaka. *Vesela sveska*, 11, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, januar). Dan dječije radosti. *Vesela sveska*, 9, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, januar). Zdravo, kako ste? A kako vaše srne...? *Vesela sveska*, 10, 13.
- Lukić, Dušica. (1977, juni). I na odmoru si đak. *Vesela sveska*, 20, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, juni). Školski pasoš. *Vesela sveska*, 19, 16.

- Lukić, Dušica. (1977, maj). Mi smo mlada vojska Titova. *Vesela sveska*, 18, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, maj). Živio Prvi maj! *Vesela sveska*, 17, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, mart). Čuvajmo prirodu – priroda će čuvati nas. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Lukić, Dušica. (1977, mart). Veliko slovo. *Vesela sveska*, 13, 16.
- *Lukić, Miroslav. (1974, april). Gradačac. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Lukinović, Miloš. (1965, septembar). Komesareva torba. *Vesela sveska*, 1, 3-4.
- Lupša, Maja. (1975, novembar). Ko će Gregecu ispričati priču. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Ljeljevr, Anatolij. (1969, februar). Vatra na snijegu. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Ljeljevr, Anatolij. (1971, decembar). Kolač. *Vesela sveska*, 7, 19-20.
- Ljeljevr, Anatolij. (1974, decembar). Fudbal. *Vesela sveska*, 8, 23.
- Ljeljevr, Anatolij. (1975, juni). Trka. *Vesela sveska*, 19, 23.
- *Ljepojević, Sanja. (1975, januar). Uplašena Amela. *Vesela sveska*, 10, 21.
- Špoljarić, Ljeposava, (1971, decembar). Priča o pingvinu. *Vesela sveska*, 7, 2-3.
- Ljev, F. (1969, januar). Kako je napravljen put u snijegu. *Vesela sveska*, 10, 8-10.
- Ljevanovski, B. (1970, decembar). Dogovor. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Ljevin, V. (1968, oktobar). Aljoškina škola. *Vesela sveska*, 3, 7.
- *Ljubić, Aleksandar. (1967, septembar). Moj prvi susret sa školom. *Vesela sveska*, 1, 15.
- M. G. Smit, Ani. (1980, novembar). Jip i Janeke. *Vesela sveska*, 5, 3.
- M. S. (1979, maj). Djevojčica među vukovima. *Vesela sveska*, 17, 6-7.
- Macin nos. (1966, maj). *Vesela sveska*, 17, 13.
- Macina izjava. (1960, septembar). *Vesela sveska*, 1, 10.
- Macina uspavanka. (1971, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 13.
- Macourek, Miloš. (1978, februar). Ježev gramofon. *Vesela sveska*, 11, 22.
- Macourek, Miloš. (1979, decembar). O Katici i debelom crvenom puloveru (odlomak). *Vesela sveska*, 8, 11.
- Mačak i miš. (1978, april). *Vesela sveska*, 15, 14.
- Mačka i miš. (1963, novembar). *Vesela sveska*, 6, 11.

- Mačka i zeleni papagaj. (1961, maj). *Vesela sveska*, 9, 14-15.
- Mačka. (1975, novembar). *Vesela sveska*, 5, 22.
- Magarac i kamila. (1977, novembar). *Vesela sveska*, 5, 16-17.
- *Magdić, Darko. (1960, septembar). Ja i moja seka. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Majbordi, N. (1973, mart). Dobri lav. *Vesela sveska*, 14, 19.
- *Majer, Velimir. (1962, septembar). Šaljiva priča. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Majerova, Ana. (1977, januar). Srebrnasta loptica. *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- Majmun i kornjača. (1963, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 12-13.
- Maksimović, Desanka. (1974, maj). Patuljkova tajna (odlomci). *Vesela sveska*, 18, 16-17.
- Makuc, Karel. (1975, novembar). Djevojčica iz šume. *Vesela sveska*, 6, 3-4.
- *Malakos, Munevera. (1978, novembar). Požar u šumi. *Vesela sveska*, 5, 25.
- Male šale. (1971, juni). *Vesela sveska*, 19, 15.
- Male šale. (1971, maj). *Vesela sveska*, 18, 15.
- *Maleon, Emilija. (1975, septembar). Drugarstvo u razredu. *Vesela sveska*, 1, 21.
- *Maleš, Zdenka. (1973, oktobar). Moja škola. *Vesela sveska*, 3, 9.
- Mali vlak. (1971, juni). *Vesela sveska*, 20, 12.
- Malina, Kalina. (1962, januar). Moja ptičica. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Malović, Dragutin M. (1964, decembar). Prvi ozbiljan zadatak. *Vesela sveska*, 8, 3-4.
- *Malta, Damir. (1976, april). Dobar drug. *Vesela sveska*, 15, 20.
- *Maljković, Olivera. (1975, maj). O čemu bih pričala drugu Titu. *Vesela sveska*, 18, 21.
- Mamina maza. (1962, februar). *Vesela sveska*, 8, 11.
- Mandić, Blažo. (1960, maj). Kod druga Tita. *Vesela sveska*, 9, 2-4.
- Mandić, Blažo. (1961, maj). Pored kaveza sa životinjama. *Vesela sveska*, 9, 2-4.
- Mandić, Blažo. (1961, novembar). To je Bil. *Vesela sveska*, 4, 3-5.
- Mandić, Blažo. (1962, april). U proljeće zapjevaju ptice. *Vesela sveska*, 12, 2-3.

- Mandić, Blažo. (1962, maj). Šetnja kroz vrt. *Vesela sveska*, 15, 3-4.
- Mandić, Blažo. (1963, maj). Mali koncert želja. *Vesela sveska*, 17, 2-4.
- Mandić, Blažo. (1964, maj). Prijatelj prirode. *Vesela sveska*, 17, 3-6.
- Mandić, Blažo. (1964, novembar). Heroj Tito – borac za slobodu. *Vesela sveska*, 6, 2-4.
- Mandić, Blažo. (1965, maj). Kad si kriv – priznaj krivicu. *Vesela sveska*, 17, 2-4.
- Mandić, Blažo. (1965, novembar). Kurirčkova torba. *Vesela sveska*, 6, 2-3.
- Mandić, Blažo. (1965, novembar). Tuga za palim drugovima. *Vesela sveska*, 6, 3-4.
- Mandić, Blažo. (1966, novembar). Vaše djetinjstvo je srećno. *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- Mandić, Blažo. (1967, maj). Ovakva pažnja čini nas sretnim. *Vesela sveska*, 17, 3-6.
- Mandić, Blažo. (1968, maj). Sjećanje na ustaničke dane. *Vesela sveska*, 17, 5-6.
- Mandić, Blažo. (1969, maj). Vanga. *Vesela sveska*, 18, 4-6.
- Mandić, Blažo. (1972, maj). Tito o Nazoru. *Vesela sveska*, 18, 3-4.
- Mandić, Blažo. (1973, maj). Tehnika i drugarstvo. *Vesela sveska*, 18, 3-4.
- Mandić, Blažo. (1974, maj). Poklon malog Larsa. *Vesela sveska*, 18, 3-5.
- Mandić, Blažo. (1975, maj). Najljepša stvarnost naših dana. *Vesela sveska*, 18, 3-4.
- Mandić, Blažo. (1976, maj). Volim drveće, zelenilo... *Vesela sveska*, 18, 2-4.
- Mandić, Blažo. (1977, juni). Nikada se nisam bojao teškoća. *Vesela sveska*, 19, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1977, maj). Mali događaji velikog značenja. *Vesela sveska*, 18, 2-5.
- Mandić, Blažo. (1977, septembar). Ne shvatajte prošlost kao daleku legendu. *Vesela sveska*, 2, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1978, maj). Grijech iz "djetinjstva". *Vesela sveska*, 18, 6-8.
- Mandić, Blažo. (1979, maj). Prijatelji Jugoslavije i Tita. *Vesela sveska*, 18, 4-5.

- Mandić, Blažo. (1980, decembar). Slobodan i njegova lopta. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, decembar). Šta je potrebno dobrom vojniku. *Vesela sveska*, 8, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, juni). Ne shvatite prošlost kao daleku legendu. *Vesela sveska*, 19-20, 18-19.
- Mandić, Blažo. (1980, maj). Mali događaji velikog značaja. *Vesela sveska*, 18, 20-23.
- Mandić, Blažo. (1980, novembar). Prvi voz – razočarenje. *Vesela sveska*, 5, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, novembar). Više hlada i pomorandži. *Vesela sveska*, 6, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, oktobar). I ja vas mnogo volim. *Vesela sveska*, 3, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, oktobar). Konj je pametna životinja. *Vesela sveska*, 4, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, septembar). Mandarine za male susjede. *Vesela sveska*, 2, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1980, septembar). Snježanina želja. *Vesela sveska*, 1, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, april). Knjiga je najbolji drug. *Vesela sveska*, 15, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, april). Milka je vidjela Tita. *Vesela sveska*, 16, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, februar). Cvijet za djeda. *Vesela sveska*, 11, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, februar). Slavuj ne pjeva u kavezu. *Vesela sveska*, 12, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, januar). Bolje upoznavanje veće i prijateljstvo. *Vesela sveska*, 9-10, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, juni). Djetinjstvo je moje bilo teško. *Vesela sveska*, 19-20, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, maj). Cvijeće za Dan mladosti. *Vesela sveska*, 18, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, maj). Na prvi maj 1978.. *Vesela sveska*, 17, 4-5.
- Mandić, Blažo. (1981, mart). Milićino pismo – u tajnosti. *Vesela sveska*, 14, 4-5.

- Mandić, Blažo. (1981, mart). Pionirska pratnja. *Vesela sveska*, 13, 4-5.
- Maneva, Slavka. (1978, oktobar). Nosorog sa cvijetom. *Vesela sveska*, 3, 9-10.
- Maneva, Slavka. (1979, septembar). Priča o ježićima. *Vesela sveska*, 1, 14.
- *Marcikić, Miljana. (1967, septembar). Moj prvi susret sa školom. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Marčeta, Gojko. (1975, maj). Susret sa drugom Titom. *Vesela sveska*, 18, 5-6.
- Marčeta, Gojko. (1976, decembar). Snalažljivi mitraljezac. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Marčeta, Gojko. (1976, novembar). Nepozvan u brigadu. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Marčeta, Gojko. (1976, oktobar). Uspjela akcija. *Vesela sveska*, 3, 11.
- Marčeta, Gojko. (1977, april). Dječak smislio diverziju. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Marčeta, Gojko. (1977, decembar). Pravi koraci do imena pionira. *Vesela sveska*, 8, 4-5.
- Marčeta, Gojko. (1977, februar). Pjesma nastala u patroli. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Marčeta, Gojko. (1977, januar). Iznenađenje iz oštećenog tenka. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Marčeta, Gojko. (1977, maj). Padobranci su prevareni. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Marčeta, Gojko. (1977, oktobar). Miloševa besana noć. *Vesela sveska*, 4, 5-6.
- Marčeta, Gojko. (1977, septembar). Nevolje malog kurira Tome. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Marčeta, Gojko. (1978, april). Skavan borbeni put. *Vesela sveska*, 16, 4-5.
- Marčeta, Gojko. (1978, decembar). Milanovi doživljaji sa Prvog zasjedanja AVNOJ-a. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Marčeta, Gojko. (1978, decembar). Raport mladih Prvom komesaru USAOJ-a. *Vesela sveska*, 8, 4-5.
- Marčeta, Gojko. (1978, februar). Praznom puškom zarobio Švabu. *Vesela sveska*, 12, 5-6.

- Marčeta, Gojko. (1978, januar). Najdraža čestitka. *Vesela sveska*, 10, 4-5.
- Marčeta, Gojko. (1978, mart). Halilov najdraži susret. *Vesela sveska*, 13, 5-6.
- Marčeta, Gojko. (1979, maj). Mićino pismo ocu. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Marčeta, Gojko. (1979, oktobar). Zaslužio da postane partizan. *Vesela sveska*, 4, 16-17.
- Marčeta, Gojko. (1980, januar). Djed i unuk. *Vesela sveska*, 9-10, 8-9.
- Marčeta, Gojko. (1980, maj). Nevolje malog kurira Tome. *Vesela sveska*, 18, 18-19.
- Marčeta, Gojko. (1981, maj). Draganova najdraža noć. *Vesela sveska*, 17, 13-14.
- *Marčićev, Gordana. (1965, februar). Djeca iz zgrade broj 4. *Vesela sveska*, 11, 15.
- *Marčinko, Verica, (1974, juni). Glumina. *Vesela sveska*, 20, 8.
- Mareš, Jan. (1969, april). Udribrige neveselice. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Marić M., Milenko. (1973, oktobar). Mikijev prvi metak. *Vesela sveska*, 3, 17-18.
- Marić M., Milenko. (1974, septembar). Čvorci. *Vesela sveska*, 2, 15-16.
- Marić M., Milenko. (1975, april). Jaja štetočine. *Vesela sveska*, 15, 3-4
- Marić, Ives. (1970, mart). Volim "Veselu svesku". *Vesela sveska*, 13, 15.
- *Marić, Jovanka. (1960, april). Moje rodno mesto. *Vesela sveska*, 8, 15.
- *Marić, Snežana. (1973, oktobar). Moja ulica. *Vesela sveska*, 4, 8.
- *Marinković, Mladenka. (1963, oktobar). U šumi. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Marković R., Milan (1969, oktobar). Prljavi prsti. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Marković R., Milan (1969, septembar). Vrteška. *Vesela sveska*, 2, 16.
- Marković R., Milan (1970, juni). Automobil i čamac. *Vesela sveska*, 20, 16.
- Marković R., Milan (1970, septembar). Puž na cesti. *Vesela sveska*, 2, 16.
- Marković R., Milan (1971, decembar). Radin zimski kaput. *Vesela sveska*, 7, 4
- Marković R., Milan (1971, septembar). Susjedovi kišobrani. *Vesela sveska*, 2, 24.
- Marković R., Milan (1972, januar). Ozebla mačka. *Vesela sveska*, 10, 22.
- Marković R., Milan. (1968, oktobar). Koji je list pao posljednji? *Vesela sveska*, 3, 2-3.

- Marković R., Milan. (1968, oktobar). Zelena i crvena lopta. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Marković R., Milan. (1969, januar). Vesela jelka. *Vesela sveska*, 9, 16.
- Marković R., Milan. (1978, oktobar). Mali ali hrabri. *Vesela sveska*, 3, 4-5.
- Marković R., Milan. (1980, septembar). Kukuruz u gradu. *Vesela sveska*, 1, 18.
- Marković R., Milan. (1980, septembar). Trešnja. *Vesela sveska*, 1, 18.
- *Marković, Dragana. (1978, februar). Zasadio sam-njegujem. *Vesela sveska*, 11, 24.
- Marković, Dušanka. (1970, mart). Neobičan buket. *Vesela sveska*, 13, 12-13
- Marković, Dušanka. (1972, decembar). U kinu. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, decembar). U pilani. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, novembar). U pošti. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, novembar). U samoposluzi. *Vesela sveska*, 5, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, oktobar). Kod liječnika. *Vesela sveska*, 4, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, oktobar). Na željezničkoj stanici. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, septembar). Prvi put u školi. *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1972, septembar). U knjižari. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, april). U fabrici odijela. *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, april). U proljećnoj šumi. *Vesela sveska*, 15, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, februar). Kod obučara. *Vesela sveska*, 12, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, februar). U bakinom dvorištu. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, januar). Na pijaci uoči Nove godine. *Vesela sveska*, 9, 12-13.

- Marković, Dušanka. (1973, januar). U lutkarskom pozorištu. *Vesela sveska*, 10, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, juni). Na poljoprivrednom dobru. *Vesela sveska*, 19, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, juni). Susret sa ribarima. *Vesela sveska*, 20, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, maj). Dan mladosti – Titov rođendan. *Vesela sveska*, 18, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, maj). Razgovor o rudniku. *Vesela sveska*, 17, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, mart). Prolječne šetnje. *Vesela sveska*, 14, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1973, mart). Saobraćajna milicija. *Vesela sveska*, 13, 12-13.
- Marković, Dušanka. (1974, maj). Procvale voćke. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Marković, Dušanka. (1974, septembar). U vinogradu. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, april). Proljeće u školskom vrtu i voćnjaku. *Vesela sveska*, 15, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, februar). Staklena bašta. *Vesela sveska*, 11, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, februar). Zimsko prskanje šljiva. *Vesela sveska*, 12, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, juni). Prvi ljetni plodovi. *Vesela sveska*, 19, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, maj). Prvomajski izlet. *Vesela sveska*, 17, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, maj). Štafeta mladosti. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, mart). Proljećna iznenađenja. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Marković, Dušanka. (1975, mart). Prvi proljećni izlet. *Vesela sveska*, 13, 13.
- Marković, Dušanka. (1976, april). Oraščići – palčići. *Vesela sveska*, 15, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, april). Rođendan. *Vesela sveska*, 16, 18.

- Marković, Dušanka. (1976, februar). Djeca i pahuljice. *Vesela sveska*, 11, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, februar). Kućica za ptice. *Vesela sveska*, 12, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, juni). Bićete dobri đaci. *Vesela sveska*, 19, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, juni). Rastanak. *Vesela sveska*, 20, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, maj). Dugo nam, dugo poživi! *Vesela sveska*, 18, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, maj). Praznik rada. *Vesela sveska*, 17, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, mart). Moja mama je najljepša. *Vesela sveska*, 13, 18.
- Marković, Dušanka. (1976, mart). Prva prolječna šetnja. *Vesela sveska*, 14, 18.
- Marković, Dušanka. (1977, april). Mala izložba. *Vesela sveska*, 15, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, april). Šta radi semafor. *Vesela sveska*, 16, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, februar). Neobičan roditeljski sastanak. *Vesela sveska*, 11, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, februar). Novi učenici. *Vesela sveska*, 12, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, juni). Kako se peru zubići. *Vesela sveska*, 19, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, juni). Završna svečanost. *Vesela sveska*, 20, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, maj). Igramo se skupova. *Vesela sveska*, 17, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, maj). Lepo ti je druga Tita kolo. *Vesela sveska*, 18, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, mart). I mi ćemo biti gorani. *Vesela sveska*, 14, 19.
- Marković, Dušanka. (1977, mart). Igramo se i pjevamo. *Vesela sveska*, 13, 19.
- *Marković, Mirjana. (1979, septembar). Hrastov list. *Vesela sveska*, 2, 23.
- *Marković, Sunčica. (1963, maj). Tatin kanarinac. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Markulovska, V. (1969, novembar). Kako sam postao pionir. *Vesela sveska*, 6, 6.

- *Marović, Branka. (1962, decembar). Dječja radost. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Martić, Anđelka. (1978, mart). Za koga sve to? *Vesela sveska*, 14, 8.
- *Martinović, Maro. (1970, juni). Rastanak s drugom. *Vesela sveska*, 19, 11.
- *Martinović, Zora. (1962, septembar). Junak tata. *Vesela sveska*, 1, 9.
- *Mašić, Ediba. (1968, mart). Volim mamu. *Vesela sveska*, 12, 3.
- *Mašulović, Dragan. (1981, maj). Posetio sam kuću cveća. *Vesela sveska*, 17, 27.
- Matejić, Aleksandar. (1980, april). Kristali – ukras i blago. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1969, decembar). Neumorni vajar. *Vesela sveska*, 7, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, decembar). Svet ledenih džinova. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, novembar). Oblak i magla. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, novembar). Putovima oblaka i reka. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, oktobar). Čuvar toplote. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, oktobar). Led protiv sunca. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, septembar). Od zime do zime. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1969, septembar). Plava voda na globusu. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, april). Kaktus i kamila. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, april). Seoba vodopada. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, decembar). Budilnik na Mjesecu. *Vesela sveska*, 7, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, decembar). S barometrom na Velebit. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, februar). Putovanje s kiseonikom. *Vesela sveska*, 11, 10.

- Matejić, Aleksandar. (1970, februar). Život u vodi. *Vesela sveska*, 12, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, januar). Čudo nad čudima. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, januar). Biljni vodopad. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, juni). Dragocena voda. *Vesela sveska*, 20, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, juni). Snaga reke. *Vesela sveska*, 19, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, maj). Ljudi kraj reke. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, maj). Voda u kršu. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, mart). Bujica. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, mart). Tiha voda breg roni. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, novembar). Kilogram na nokat. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, novembar). Vaga za mjerenje zraka. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, oktobar). "Predstava" na trgu. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, oktobar). Ima li zrak težinu. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, septembar). Kamen, voda i zrak. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1970, septembar). Zrak čudna zagonetka. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, april). Disanje na planinskim visovima. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, april). Prvi korak ka zvijezdama. *Vesela sveska*, 16, 7.
- Matejić, Aleksandar. (1971, april). Tragovi na mjesecu. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, decembar). Jugoslovenska žitnica. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1971, decembar). Šuma i plodno tle. *Vesela sveska*, 7, 11.

- Matejić, Aleksandar. (1971, februar). Krug života u prirodi. *Vesela sveska*, 12, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, februar). Ptičica pod zvonom. *Vesela sveska*, 11, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, januar). Avijatičarev "visak". *Vesela sveska*, 9, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, januar). Čega ima u zraku? *Vesela sveska*, 10, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, juni). Osvajanje kosmosa. *Vesela sveska*, 20, 7.
- Matejić, Aleksandar. (1971, juni). Šta nosi zmaja, pticu, jedrilicu. *Vesela sveska*, 19, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, juni). Usamljeni orao iznad oceana. *Vesela sveska*, 19, 7.
- Matejić, Aleksandar. (1971, juni). Zašto vjetar puše? *Vesela sveska*, 20, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, maj). Čelična ptica. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Matejić, Aleksandar. (1971, maj). Kitovi i podmornice. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, maj). Neobični nebeski putnici. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Matejić, Aleksandar. (1971, maj). Život u vodi. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, mart). Pluća velikog grada. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, mart). Zrak nad velikim gradom. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1971, novembar). Lišaj i stena. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1971, novembar). Nasleđe prošlosti. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1971, oktobar). Dolinom reke. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1971, oktobar). Mraz – orač. *Vesela sveska*, 3, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1971, septembar). Gde počinje stvaranje hrane. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1971, septembar). Kad puca drvo i kamen. *Vesela sveska*, 2, 11.

- Matejić, Aleksandar. (1972, april). Bakarna nit na okeanskom dnu. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, april). Mladi junak južnog pola. *Vesela sveska*, 15, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, decembar). Iz dnevnika kapetana Skota. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, decembar). Susret u džungli. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, februar). Otkriće novog kontinenta. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, februar). Splavom preko okeana. *Vesela sveska*, 11, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, januar). Bašta u peščari. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, januar). Biljke uzimaju, ljudi vraćaju. *Vesela sveska*, 10, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, juni). 20 000 milja pod morem. *Vesela sveska*, 20, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, juni). Heroji ljudske izdržljivosti. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, maj). Okeani i graditelji. *Vesela sveska*, 17, 22.
- Matejić, Aleksandar. (1972, maj). Sudar broda i glečera. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, mart). Pogled na dva mora. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, mart). Prva plovidba oko sveta. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, novembar). Kolumbov sledbenik. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, novembar). Zemlja zlata. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, oktobar). Gde je, čak, Kina? *Vesela sveska*, 4, 11.
- Matejić, Aleksandar. (1972, oktobar). Ratnici i naučenjaci. *Vesela sveska*, 3, 11.

- Matejić, Aleksandar. (1972, septembar). Korak po korak. *Vesela sveska, 1, 12.*
- Matejić, Aleksandar. (1972, septembar). Trbuhom za kruhom. *Vesela sveska, 2, 11.*
- Matejić, Aleksandar. (1973, januar). Naučenjaci u vulkanskom krateru. *Vesela sveska, 9, 11.*
- Matejić, Aleksandar. (1973, januar). Seobe naroda. *Vesela sveska, 10, 11.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, decembar). Kisik u čovječjem tijelu. *Vesela sveska, 8, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, decembar). Snaga vode koja se mrzne. *Vesela sveska, 7, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, maj). Vazduh i zvuk. *Vesela sveska, 16, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, novembar). Gorenje i disanje. *Vesela sveska, 6, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, novembar). Voda i klima. *Vesela sveska, 5, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, oktobar). Voda – led. *Vesela sveska, 3, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, oktobar). Zrak šta je to? *Vesela sveska, 4, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, septembar). Rijeke. *Vesela sveska, 1, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1974, septembar). Vazduh je svuda oko nas. *Vesela sveska, 2, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, april). Dan hoda do vode. *Vesela sveska, 15, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, februar). Tragom kišnih kapi. *Vesela sveska, 11, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, februar). Vjetrovi i vjetrovjače. *Vesela sveska, 12, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, januar). Biljke popravljaju “pokvareni” zrak. *Vesela sveska, 10, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, januar). Snaga vode koja teče. *Vesela sveska, 9, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, juni). Voda u ljudskom radu. *Vesela sveska, 19, 10.*
- Matejić, Aleksandar. (1975, maj). Šta će kaktusu bodlje, a kamili grba? *Vesela sveska, 17, 10.*

- Matejić, Aleksandar. (1975, maj). Zrak velikog grada. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1975, mart). Voda u biljkama. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1975, mart). Zrak za ribe u rijeci i moru. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Matejić, Aleksandar. (1977, decembar). Takmičenje s prirodom. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, decembar). Zemlja oteta od mora. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, novembar). Isušivanje močvare. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, novembar). Kakve veze imaju automobili s vrapcima. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, oktobar). Goleti i gorani. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, oktobar). Ljudi protiv pijeska. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, septembar). Kanal umjesto kiše. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1977, septembar). Prugom snova. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, april). Rijeke i tvornice. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, april). Smeće na gradskim ulicama. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, decembar). Treba li se sunčati? *Vesela sveska*, 7, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, decembar). Volite li ribu? *Vesela sveska*, 8, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, februar). Ne pluj po podu! *Vesela sveska*, 12, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, februar). Izbavljeno jezero. *Vesela sveska*, 11, 12.

- Matejić, Aleksandar. (1978, januar). Crni snijeg. *Vesela sveska*, 10, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, januar). Tri zemaljska blaga. *Vesela sveska*, 9, 9.
- Matejić, Aleksandar. (1978, juni). Borba džinova i patuljaka. *Vesela sveska*, 19-20, 16.
- Matejić, Aleksandar. (1978, maj). Neprirodni sastojci u prirodnoj hrani. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, maj). Opstanak ribljeg mlađa. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, mart). Ljudi i bilje. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, mart). Popravljanje zemljišta. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, novembar). Kuda je oteklo Panonsko more? *Vesela sveska*, 6, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, novembar). Otkuda so u moru? *Vesela sveska*, 5, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, oktobar). Koliko je more slano. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, oktobar). Zašto je more plavo? *Vesela sveska*, 3, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, septembar). Gdje je more najdublje? *Vesela sveska*, 2, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1978, septembar). Koliko je more veliko? *Vesela sveska*, 1, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, april). Kako je nastala nafta. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, april). Zašto školjke plaču. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, decembar). Zašto zemlja drhti. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, decembar). Zemaljski vodoskoci. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, februar). Ko čuva male morske konjiće? *Vesela sveska*, 12, 12.

- Matejić, Aleksandar. (1979, februar). Ko se čime hrani u moru. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, januar). Plima i oseka. *Vesela sveska*, 9-10, 16.
- Matejić, Aleksandar. (1979, juni). Kakvo se sve blago krije u moru. *Vesela sveska*, 19-20, 16-17.
- Matejić, Aleksandar. (1979, maj). Ima li ajkula pijatelja. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, maj). Zašto kit pravi vodoskok. *Vesela sveska*, 18, 20.
- Matejić, Aleksandar. (1979, mart). Kako su ribari nadmudrili pelikane. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, mart). Šta ruča morska zvijezda. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Matejić, Aleksandar. (1979, novembar). Gašenje vulkana. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, novembar). Istraživači vulkana. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, oktobar). Stvaranje zemlje. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, oktobar). Vjeronja i istina o vulkanima. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, septembar). Kad zemlja drhti. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1979, septembar). Nebeski roditelji i devetero njegove poslušne braće. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, april). Podmorske planine. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, decembar). Kako se odbraniti od poplava. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, decembar). Rijeke koje spajaju rijeke. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, februar). Ni manjih graditelja – ni većih građevina. *Vesela sveska*, 12, 15.

- Matejić, Aleksandar. (1980, februar). Sve dalje, sve više... *Vesela sveska*, 11, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, januar). Šta rade seizmolozi. *Vesela sveska*, 9-10, 23.
- Matejić, Aleksandar. (1980, juni). Šumadija bez šuma. *Vesela sveska*, 19-20, 31.
- Matejić, Aleksandar. (1980, maj). Svijet ledenih džinova. *Vesela sveska*, 17, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, mart). Kula u vulkanskom grotlu. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, mart). Rađanje i rašćenje kristala. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, novembar). Rijeke saobraćajnice. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, novembar). Zlatonosne rijeke. *Vesela sveska*, 5, 14.
- Matejić, Aleksandar. (1980, oktobar). Kuda tekü ponornice. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, oktobar). Rijeke ponornice. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, septembar). Riječne klisure. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1980, septembar). Riječno korito. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, april). Neretva. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, april). Vardar. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, februar). Bosna. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, februar). Dunav. *Vesela sveska*, 12, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, januar). Kako sačuvati rijeke. *Vesela sveska*, 9-10, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, juni). Drina. *Vesela sveska*, 19-20, 23.
- Matejić, Aleksandar. (1981, maj). Drava. *Vesela sveska*, 18, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, mart). Morava. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Matejić, Aleksandar. (1981, mart). Sava. *Vesela sveska*, 14, 15.

- Maticki, Milenko. (1964, april). Aprilili! *Vesela sveska*, 15, 2-3.
- Maticki, Milenko. (1964, januar). Ksenijina želja. *Vesela sveska*, 9, 14-15.
- Maticki, Milenko. (1966, septembar). Tajanstveni gost. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Maticki, Milenko. (1967, februar). Naša ideja. *Vesela sveska*, 10, 14-15.
- Maticki, Milenko. (1973, septembar). U vinogradu. *Vesela sveska*, 1, 16-17.
- Matić, Nikola. (1962, septembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Matić, Nikola. (1964, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Matić, Nikola. (1966, septembar). Čamac. *Vesela sveska*, 1, 11.
- *Matijević, Zlatko. (1974, oktobar). Veseli razred. *Vesela sveska*, 4, 21.
- Matošec, Milivoj. (1977, maj). Radni dan predsjednika republike. *Vesela sveska*, 17, 2-3.
- Medenica R., Tomislav. (1976, mart). Zagonetke. *Vesela sveska*, 14, 22.
- Medenica, Tomislav. (1969, novembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Medenica, Tomislav. (1970, decembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Medenica, Tomislav. (1970, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Medenica, Tomislav. (1970, maj). Zagonetke. *Vesela sveska*, 17, 14.
- Medenica, Tomislav. (1971, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 8, 22.
- Medenica, Tomislav. (1971, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 12, 14.
- Medenica, Tomislav. (1971, juni). Zagonetka. *Vesela sveska*, 20, 5.
- Medenica, Tomislav. (1971, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 17, 15.
- Medenica, Tomislav. (1971, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Medenica, Tomislav. (1971, septembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 1, 22.
- Medenica, Tomislav. (1972, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 12, 23.
- Medenica, Tomislav. (1972, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 18, 23.
- Medenica, Tomislav. (1972, mart). Zagonetke. *Vesela sveska*, 14, 23.
- Medenica, Tomislav. (1973, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 12, 22.
- *Medić, Jolanda. (1964, februar). Vrabac u kući. *Vesela sveska*, 11, 16.
- *Medić, Nataša. (1981, februar). Naši psi. *Vesela sveska*, 11, 26.
- *Medić, Nevenka. (1967, oktobar). Jesen u mom gradu. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Medved, tetreb i lisica. (1963, april). *Vesela sveska*, 15, 5-7.
- Medvedović, J. (1966, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 14, 14.

- Meglin, Nik. (1978, decembar). Spasena jelka. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Meglin, Nik. (1979, februar). Nota koja nije htjela da svira. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Meglin, Nik. (1979, februar). Nota koja nije htjela da svira. *Vesela sveska*, 12, 14-15.
- Meglin, Nik. (1979, januar). Spasena jelka. *Vesela sveska*, 9-10, 22-23.
- Meglin, Nik. (1979, mart). Nota koja nije htjela da svira. *Vesela sveska*, 13, 14-15.
- *Mehdić, Rijad. (1975, januar). Moja škola. *Vesela sveska*, 10, 20.
- Mekof, Viki. (1960, maj). Igračke i požar. *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- Mekof, Viki. (1962, novembar). Tipi. *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- Mekof, Viki. (1962, septembar). Puf! Puf! *Vesela sveska*, 1, 10-11.
- *Merdić, Vasva. (1978, decembar). Naši Gorani. *Vesela sveska*, 8, 23.
- *Meseldžija, Tatjana. (1974, septembar). Zalazak Sunca. *Vesela sveska*, 2, 21.
- Meson, Doroti Dil. (1966, decembar). Škola slova. *Vesela sveska*, 7, 10-12.
- Meška, Ksaver. (1960, mart). Tvoji koraci, mamice. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Metju Beri, Džejms. (1980, novembar). Petar Pan (odlomak). *Vesela sveska*, 6, 11.
- Mi već spremamo novogodišnju jelku. (1962, decembar). *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- *Micić, Dragan. (1966, april). Proljetno jutro. *Vesela sveska*, 15, 4.
- *Micić, Dragan. (1967, januar). Požar. *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- *Mičić, Svetlana. (1967, maj). Doček druga Tita. *Vesela sveska*, 17, 2.
- *Midžić, Amela. (1980, novembar). Tito – vječita mladost naše revolucije. *Vesela sveska*, 6, 26.
- Mihailović, Hranislav. (1968, septembar). Sretan put, laste! *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- *Mihajlović, Danijela. (1976, mart). Cvijeće za učiteljicu. *Vesela sveska*, 13, 20.
- *Mihajlović, Dušanka. (1977, maj). 1. maj. *Vesela sveska*, 17, 25.
- Mihajlović, Milan. (1972, februar). Pas Šarko sa Šare. *Vesela sveska*, 12, 15.

- Mihajlović, Milan. (1972, januar). Šta je drugarstvo. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Mihajlović, Milan. (1972, mart). Na času. *Vesela sveska*, 13, 16.
- Mihajlović, Milan. (1972, oktobar). Poštenje. *Vesela sveska*, 3, 18.
- Mihalkov, Sergej. (1977, januar). Odgovor. *Vesela sveska*, 9, 22.
- *Mihaljević, Mirjana. (1966, novembar). Moja ulica. *Vesela sveska*, 5, 2.
- Mihelič, Mira. (1963, april). Meca i proleće. *Vesela sveska*, 14, 12-13.
- Mihelič, Mira. (1965, februar). Tri snježne pahulje. *Vesela sveska*, 11, 9-11.
- Mihelič, Mira. (1966, mart). Visibaba. *Vesela sveska*, 12, 3-4.
- *Mihoci, Milica. (1962, mart). Mamin rođendan. *Vesela sveska*, 10, 15.
- *Mijović, Dušica. (1975, februar). Prva lekcija. *Vesela sveska*, 11, 20.
- *Mijović, Dušica. (1976, februar). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 12, 21.
- *Mijović, Dušica. (1976, januar). Pomoć učenika i roditelja našoj školi. *Vesela sveska*, 9, 21.
- Mikić, Aleksa. (1959, decembar). Mali obavještajac. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Mikić, Aleksa. (1959, decembar). Ranjeni drug. *Vesela sveska*, 4, 3-4.
- Mikić, Aleksa. (1962, decembar). Legendarni bombaš. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Mikić, Aleksa. (1964, decembar). Obradova majka. *Vesela sveska*, 8, 5-7.
- Mikić, Aleksa. (1964, maj). Susret s Titom na Sutjesci. *Vesela sveska*, 17, 8-10.
- Mikić, Aleksa. (1964, maj). Zagonetni posjetioci. *Vesela sveska*, 16, 4-6.
- Mikić, Aleksa. (1967, decembar). Goranova želja. *Vesela sveska*, 7, 7.
- Mikić, Aleksa. (1967, oktobar). Ljiljanina bolest. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Mikić, Aleksa. (1967, oktobar). Ljiljanina čežnja. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Mikić, Aleksa. (1968, decembar). Snalažljivi kurir. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Mikić, Aleksa. (1974, juni). Pionirska riječ. *Vesela sveska*, 19, 6.
- Mikić, Aleksa. (1974, maj). Prvo pismo. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Mikić, Aleksa. (1974, mart). Obavještajac. *Vesela sveska*, 14, 18.
- Mikić, Aleksa. (1975, juni). Mali mitraljezac. *Vesela sveska*, 19, 7.
- Mikić, Aleksa. (1975, maj). Zagonetni paket. *Vesela sveska*, 17, 7-8.
- Mikić, Aleksa. (1977, juni). Izvještaj u pletenicama. *Vesela sveska*, 19, 11.
- Mikić, Aleksa. (1977, maj). Sirogojnov zarobljenik. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Mikić, Aleksa. (1977, mart). Dar druga Tita. *Vesela sveska*, 13, 3.

- Mikić, Aleksa. (1977, mart). Mali bombaš. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Mikić, Aleksa. (1977, novembar). Vatre na Kozari. *Vesela sveska*, 6, 5-6.
- Mikić, Aleksa. (1977, septembar). Nikoga, mama, nisam odao. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Mikić, Aleksa. (1978, april). Četnici i trešnje. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Mikić, Aleksa. (1978, decembar). Stariji vodnik. *Vesela sveska*, 7, 5-6.
- Mikić, Aleksa. (1978, januar). Mali partizan. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Mikić, Aleksa. (1978, mart). Poklon za ranjenike (odlomak). *Vesela sveska*, 14, 4-6.
- Mikić, Aleksa. (1978, septembar). Održana riječ. *Vesela sveska*, 2, 5-6.
- Mikić, Aleksa. (1979, januar). Ranjeni drug. *Vesela sveska*, 9-10, 7-8.
- Mikić, Aleksa. (1979, novembar). Uspavanka. *Vesela sveska*, 5, 9.
- Mikić, Aleksa. (1980, maj). Dar druga Tita. *Vesela sveska*, 18, 10-11.
- *Mikulić, Indira. (1976, april). Bademova priča. *Vesela sveska*, 16, 21.
- *Mikulić, Svjetlana. (1977, februar). Velika želja. *Vesela sveska*, 12, 24.
- Miladić, Jovo. (1978, decembar). Venčanje. *Vesela sveska*, 7, 7.
- Miladić, Jovo. (1978, decembar). Mladost, drugarstvo i rad. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Miladić, Jovo. (1980, februar). Lopta i balon. *Vesela sveska*, 12, 16-17.
- Miladić, Jovo. (1980, septembar). Mala noćna priča. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- Milanković, Miljenko. (1959, novembar). Jasenkina baka. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Milanković, Miljenko. (1960, mart). Pošto su, djede, jabuke? *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Milanković, Miljenko. (1961, juni). Lovac na rakove. *Vesela sveska*, 10, 5-7.
- Milanković, Miljenko. (1963, septembar). Tragovi. *Vesela sveska*, 2, 4-5.
- Milanković, Miljenko. (1967, januar). Tanjine prskalice. *Vesela sveska*, 9, 5.
- *Milanović, Biljana. (1965, februar). Iz mog dnevnika. *Vesela sveska*, 10, 3.
- *Milanović, Dijana. (1974, novembar). Moj učitelj. *Vesela sveska*, 5, 20.
- *Milanović, Kristina. (1974, mart). Nek je prati sreća. *Vesela sveska*, 13, 9.

- Milanović, R. (1974, novembar). Zagonetke (pripremio). *Vesela sveska*, 6, 23.
- Milčinski, Jana. (1967, januar). Kolači. *Vesela sveska*, 9, 10-11.
- Milčinski, Jana. (1967, maj). Djeca i dizalica. *Vesela sveska*, 16, 4-5.
- Milčinski, Jana. (1969, decembar). Matičkov put u svet. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Milčinski, Jana. (1969, januar). Mala Maja se boji. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Milčinski, Jana. (1970, mart). Ko je probudio Matičeka. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Milčinski, Jana. (1971, maj). Zašto zvijezde slabo svijetle kad je pun mjesec. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Milčinski, Jana. (1972, februar). Dođi, drago Sunce! *Vesela sveska*, 12, 2-3.
- Milčinski, Jana. (1974, oktobar). Ko je najbolji? *Vesela sveska*, 4, 11.
- Milčinski, Jana. (1976, septembar). Ne znam kako je to kod vas. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- *Miletić, Ratko. (1963, oktobar). Suvi listić. *Vesela sveska*, 4, 7.
- *Miletić, Vanja. (1976, februar). Drug i drugarstvo. *Vesela sveska*, 12, 20.
- *Miličić, Vojislav. (1970, novembar). Sretan ti rođendan, republiko! *Vesela sveska*, 6, 3.
- *Milić, Dragica. (1966, novembar). Veliki dan. *Vesela sveska*, 6, 4.
- *Milijašević, Gordana. (1975, april). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 15, 20.
- Milivojčev, B. (1970, maj). Budi nam vječito mlad, družo Tito! *Vesela sveska*, 18, 2.
- *Milivojević, Gordana. (1975, mart). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 14, 20.
- *Milivojević, Gordana. (1976, maj). 1. maj. *Vesela sveska*, 17, 21.
- *Milivojević, Predrag. (1970, februar). Moj konj. *Vesela sveska*, 11, 11.
- *Milković, Marija. (1970, oktobar). Najmilija igračka. *Vesela sveska*, 4, 15.
- *Milosavljević, Milica. (1980, novembar). Kišni dan. *Vesela sveska*, 5, 26.
- Milosavljević, Selimir V. (1965, decembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 8, 11.

- Milosavljević, Selimir V. (1965, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Milosavljević, Selimir V. (1965, novembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- Milosavljević, Selimir V. (1980, septembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 2, 28.
- Milošević, Velimir. (1981, maj). Legenda – Tito. *Vesela sveska*, 17, 3.
- *Milošević, Vesna. (1975, septembar). Događaj na ulici. *Vesela sveska*, 2, 21.
- *Milovanović, Mirjana. (1971, april). Ko je to? *Vesela sveska*, 16, 11.
- *Miljević, Svjetlana. (1976, februar). Prva petica. *Vesela sveska*, 11, 21.
- *Miljević, Svjetlana. (1976, juni). Rasti u rukama đaka! *Vesela sveska*, 19, 21.
- *Miljević, Svjetlana. (1977, juni). Posjeta Titovoj rodnoj kući. *Vesela sveska*, 20, 25.
- *Miljković, Milena. (1977, mart). Da nam škola bude ljepša. *Vesela sveska*, 13, 26.
- Mirjanin, Nada. (1972, decembar). Darovi. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Mirjanin, Nada. (1972, decembar). Planinari. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Mirjanin, Nera. (1973, decembar). Ivonjsko igralište. *Vesela sveska*, 7, 19.
- Mirjanin, Nera. (1973, decembar). Proboj. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Mirjanin, Nera. (1973, februar). Na slovo K. *Vesela sveska*, 12, 19.
- Mirjanin, Nera. (1973, novembar). Kupovina. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Mirjanin, Nera. (1974, februar). Na slovo č. *Vesela sveska*, 12, 21.
- Mirjanin, Nera. (1974, februar). Slavlje. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Mirjanin, Nere. (1973, novembar). Ljuljanje. *Vesela sveska*, 6, 4.
- Mirjanin, N. (1973, oktobar). Ulov. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Mirjanin, N. (1973, oktobar). Vragolije. *Vesela sveska*, 4, 15.
- *Mirković, Zoran. (1970, april). Želim da vidim laste. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Mirkulovska, V. (1970, mart). Osmi mart. *Vesela sveska*, 13, 3.
- Miron, Milica (1960, septembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Miron, Milica. (1959, decembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 4, 16.

- Miron, Milica. (1959, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Miron, Milica. (1960, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Miron, Milica. (1960, maj). Dijete i vjetar. *Vesela sveska*, 9, 10-11.
- Miron, Milica. (1960, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Miron, Milica. (1961, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Miron, Milica. (1961, maj). Zagonetke. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Miron, Milica. (1962, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 12, 14.
- Miron, Milica. (1973, septembar). Čik pogodi. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Miron, Milica. (1974, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 17, 23.
- Miron, Milica. (1974, oktobar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 3, 23.
- Miron, Milica. (1977, mart). Pitalice. *Vesela sveska*, 13, 29.
- *Misal, Marina. (1977, maj). Pionirski ansambl. *Vesela sveska*, 17, 26.
- Mišev, Đorđi. (1968, januar). Zašto petlovi kukuriču. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Mišić, Milan. (1974, juni). Kažiprst. *Vesela sveska*, 20, 18.
- Mišić, Milan. (1975, juni). Moj spasilac. *Vesela sveska*, 19, 18.
- Mišić, Milan. (1975, mart). Drveće. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Mišić, Milan. (1975, novembar). Nestašni vetar. *Vesela sveska*, 5, 2.
- Mišić, Milan. (1976, april). Kaća u selu. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Mišić, Milan. (1976, decembar). Tajna. *Vesela sveska*, 8, 2-3.
- Mišić, Milan. (1976, juni). Pred raspust. *Vesela sveska*, 20, 2.
- Mišić, Milan. (1976, juni). Skromna želja. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Mišić, Milan. (1978, maj). Tito i djevojčica. *Vesela sveska*, 18, 9.
- Mišić, Milan. (1980, juni). Tito i djevojčica. *Vesela sveska*, 19-20, 16-17.
- Mišić, Milan. (1980, maj). Lovac i slavuj. *Vesela sveska*, 17, 16-17.
- Mišić, Milan. (1980, septembar). Kaća se dosetila. *Vesela sveska*, 2, 16-17.
- Mišutin, N. (1970, novembar). Zanio se. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Mita, A. (1963, mart). Balončić kraj prozora. *Vesela sveska*, 12, 16.
- *Mitić, Anđela. (1962, maj). "Veselu svesku" svi rado čitamo. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Mitić, Ljiljana. (1978, novembar). Spasonosna varka. *Vesela sveska*, 5, 4-5.
- Mitić, Ljiljana. (1978, novembar). Svi su mu bili najdraži. *Vesela sveska*, 6, 4-5.

- Mitić, Ljiljana. (1978, oktobar). Bio sam partizanski tenkista. *Vesela sveska*, 4, 4-5.
- Mitić, Ljiljana. (1978, septembar). Partizanska početnica. *Vesela sveska*, 2, 4-5.
- Mitić, Marina. (1978, mart). Nezaboravno drugarsko leto. *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Mitjajev, A. (1975, decembar). Strah i hrabrost. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Mitov, Bogdan. (1972, juni). Pomoćnica. *Vesela sveska*, 20, 22-23.
- Mitre, I. (1977, mart). Pijetao i lisica. *Vesela sveska*, 13, 23.
- Mitrevski Majstor, Ivančo. (1976, februar). Nela i crne čavke. *Vesela sveska*, 12, 6.
- *Mladenović, Jovan. (1962, maj). "Veselu svesku" svi rado čitamo. *Vesela sveska*, 14, 14.
- Mladi lav. (1977, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- Mladi majstori. (1961, februar). *Vesela sveska*, 6, 5.
- Mnogonožna zagonetka. (1960, decembar). *Vesela sveska*, 4, 8.
- Močalov, P. (1972, juni). Pčelinje kućice. *Vesela sveska*, 20, 4.
- Mođo, Linda. (1977, novembar). Patak i lišće. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Mođo, Linda. (1977, novembar). Patak i lišće. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Mođo, Linda. (1977, oktobar). Krava Matilda. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Mođo, Linda. (1977, oktobar). Patak i lišće. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Mođo, Linda. (1977, septembar). Krava Matilda. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Mođo, Linda. (1977, septembar). Krava Matilda. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Mođo, Linda. (1978, april). Riblja škola. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Mođo, Linda. (1978, decembar). Let u svemir. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Mođo, Linda. (1978, februar). Čarobni grašak. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Mođo, Linda. (1978, februar). Čarobni grašak. *Vesela sveska*, 12, 15.
- Mođo, Linda. (1978, januar). Čarobni grašak. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Mođo, Linda. (1978, maj). Riblja škola. *Vesela sveska*, 17, 15.
- Mođo, Linda. (1978, novembar). Let u svemir. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Mođo, Linda. (1979, april). Mala leteća vjeverica. *Vesela sveska*, 15, 14-15.
- Mođo, Linda. (1979, april). Mala leteća vjeverica. *Vesela sveska*, 16, 14-15.

- Mođo, Linda. (1979, mart). Mala leteća vjeverica. *Vesela sveska*, 14, 14-15.
- Moj prvi žulj. (1978, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 23.
- *Mojić, Milan. (1971, novembar). Kad sam postao pionir. *Vesela sveska*, 6, 2.
- *Mokrić, Đorđe. (1962, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 13, 15.
- *Molnar Soljanac, Ivica. (1977, februar). Dvostruko slavlje dubrovačkih izviđača. *Vesela sveska*, 11, 24.
- Molnar, Mirna. (1975, januar). Priča o mišiću. *Vesela sveska*, 10, 19.
- Molnar, Mirna. (1975, mart). Proljetni razgovori. *Vesela sveska*, 13, 14.
- *Momić, Nevena. (1965, novembar). Zečić. *Vesela sveska*, 6, 7.
- *Morčeta, Rodana. (1976, april). Proljeće u mom selu. *Vesela sveska*, 15, 20.
- Moris, I. (1978, februar). Deset kapa. *Vesela sveska*, 12, 21.
- *Moškateo, Marija. (1965, april). Bajami u proljeće. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Moškowska, Ema. (1977, februar). Priča o stubu. *Vesela sveska*, 12, 15.
- *Mrdaković, Ružica. (1972, septembar). Selo Rgaje. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Muftić, Izet. (1974, mart). Duga noć rudarska. *Vesela sveska*, 13, 18-19.
- *Muharemagić, Azra. (1972, mart). Cvijet za majku. *Vesela sveska*, 13, 2.
- Mulalić, Azra. (1968, april). Blizankinje. *Vesela sveska*, 14, 12-13.
- Mulalić, Azra. (1968, maj). Suze. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Mulalić, Azra. (1968, mart). Palčić. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Mulalić, Azra. (1968, oktobar). Jabuka. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- Mulalić, Azra. (1968, septembar). Prošle i ove godine. *Vesela sveska*, 1, 10.
- Mulalić, Azra. (1968, septembar). Prvi ispit. *Vesela sveska*, 2, 3-4.
- Mulalić, Azra. (1969, april). To je uradio moj mali brat. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Mulalić, Azra. (1969, decembar). Kad Marina poraste. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Mulalić, Azra. (1969, februar). Tuča. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Mulalić, Azra. (1969, januar). Koliko je sati? *Vesela sveska*, 10, 13.
- Mulalić, Azra. (1969, novembar). Poznajete li Svetlanu? *Vesela sveska*, 6, 11.

- Mulalić, Azra. (1969, oktobar). Kružići. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Mulalić, Azra. (1969, oktobar). Matematičar. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Mulalić, Azra. (1969, septembar). Prvi put. *Vesela sveska*, 2, 11.
- Mulalić, Azra. (1970, april). Izgubljena gumica. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Mulalić, Azra. (1970, februar). Po čemu se poznaju prvaci. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Mulalić, Azra. (1970, januar). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Mulalić, Azra. (1970, maj). Dva lica. *Vesela sveska*, 17, 14.
- Mulalić, Azra. (1970, mart). Buketi za majke. *Vesela sveska*, 13, 2.
- Mulalić, Azra. (1970, oktobar). Smijeh. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Mulalić, Azra. (1970, septembar). Novi đak. *Vesela sveska*, 1, 2-3.
- Mulalić, Azra. (1971, februar). Prsti. *Vesela sveska*, 12, 5.
- Mulalić, Azra. (1971, maj). Djeca i golubovi. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Mulalić, Azra. (1971, novembar). Lako je njima. *Vesela sveska*, 5, 19-20.
- Mulalić, Azra. (1971, oktobar). Čija je klupa. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Mulalić, Azra. (1971, septembar). Cica i Joco idu u školu. *Vesela sveska*, 1, 9.
- Mulalić, Azra. (1971, septembar). Upoznavanje. *Vesela sveska*, 2, 4-5.
- Mulalić, Azra. (1972, april). Doživljaj. *Vesela sveska*, 15, 12-13.
- Mulalić, Azra. (1972, januar). Jelke. *Vesela sveska*, 9, 2-3.
- Mulalić, Azra. (1972, juni). Kad đaci prime đачke knjižice. *Vesela sveska*, 20, 2-3.
- Mulalić, Azra. (1972, juni). Takmičari. *Vesela sveska*, 19, 12-13.
- Mulalić, Azra. (1972, mart). Čestitke. *Vesela sveska*, 13, 3-4.
- Mulalić, Azra. (1972, novembar). Pioniri. *Vesela sveska*, 6, 3-4.
- Mulalić, Azra. (1972, oktobar). Dragan. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Mulalić, Azra. (1972, septembar). Najsretniji dan. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Mulalić, Azra. (1973, april). Prijatelji iz jedne klupe. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Mulalić, Azra. (1973, mart). U biblioteci. *Vesela sveska*, 14, 15
- Mulalić, Azra. (1973, novembar). Perica nije ljenčario. *Vesela sveska*, 6, 16.
- Mulalić, Azra. (1973, novembar). Zvižduk. *Vesela sveska*, 5, 17-18.
- Mulalić, Azra. (1973, oktobar). Sjemenka. *Vesela sveska*, 4, 6.

- Mulalić, Azra. (1973, septembar). Tragovi. *Vesela sveska*, 2, 3.
- Mulalić, Azra. (1974, decembar). Djevojčice i sunce. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Mulalić, Azra. (1974, novembar). Petica. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Mulalić, Azra. (1974, oktobar). Ohrabrenje. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Mulalić, Azra. (1975, februar). Bajka o suncu i drveću. *Vesela sveska*, 11, 3-4.
- Mulalić, Azra. (1975, novembar). Mlađi brat. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Mulalić, Azra. (1975, novembar). Radost. *Vesela sveska*, 5, 3.
- Mulalić, Azra. (1976, april). Dječje oči. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Mulalić, Azra. (1976, decembar). Pametna djevojčica. *Vesela sveska*, 7, 7.
- Mulalić, Azra. (1976, mart). Petice. *Vesela sveska*, 13, 3-5.
- Mulalić, Azra. (1976, oktobar). Nova knjiga. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Mulalić, Azra. (1976, septembar). Bogatstvo. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Mulalić, Azra. (1977, decembar). Iskrenost. *Vesela sveska*, 7, 22-23.
- Mulalić, Azra. (1977, februar). Novajlija. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Mulalić, Azra. (1977, mart). Zabuna. *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Mulalić, Azra. (1977, oktobar). Najbolji slikar. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Mulalić, Azra. (1977, septembar). Čija je Dijana. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Mulalić, Azra. (1977, septembar). Prvaci. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Mulalić, Azra. (1979, januar). Zubići. *Vesela sveska*, 9-10, 33.
- Mulalić, Azra. (1980, april). Mrak. *Vesela sveska*, 16, 20.
- Mulalić, Azra. (1980, mart). Tri proljetna cvijeta. *Vesela sveska*, 13, 3.
- Mulalić, Azra. (1981, juni). Milenina baka. *Vesela sveska*, 19-20, 8.
- *Mulalić, Meliha. (1976, oktobar). *Vesela sveska*. *Vesela sveska*, 4, 21.
- *Mulić, Ajlana. (1966, septembar). Novi drugovi. *Vesela sveska*, 2, 3.
- *Mulić, Svetlana. (1963, decembar). Moja najbolja drugarica. *Vesela sveska*, 8, 16.
- *Muranović, Hidajet. (1975, septembar). Povrijeđeni drug. *Vesela sveska*, 1, 21.
- *Murica, Fuad. (1971, juni). Poruka školi. *Vesela sveska*, 20, 15.
- Musić, Aljoša. (1979, maj). Trešnje na drugoj obali. *Vesela sveska*, 18, 18-19.
- Mušić, Jože. (1959, novembar). Zašto je Petar napravio mrlju. *Vesela sveska*, 3, 10-11.

- *Mušić, Mersad. (1974, septembar). Moja čitanka. *Vesela sveska*, 1, 20.
- *Mutavdžić, Svetlana. (1974, januar). Radovanje. *Vesela sveska*, 10, 9.
- Mutibarić, Stevan. (1962, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 9, 8.
- Mutibarić, Stevan. (1963, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Mutibarić, Stevan. (1963, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Muva. (1972, juni). *Vesela sveska*, 19, 19.
- Na njivi. (1960, april). *Vesela sveska*, 8, 14.
- Najdragocijeniji plod. (1977, septembar). *Vesela sveska*, 2, 22-23.
- Najljepše drvo. (1979, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 28.
- Najman, G. (1964, maj). Pametna maca. *Vesela sveska*, 16, 13.
- Najmlađi narodni heroj. (1959, novembar). *Vesela sveska*, 3, 3-4.
- Nanabuš i kornjača. (1981, mart). *Vesela sveska*, 14, 8.
- Narodna zagonetka. (1970, decembar). *Vesela sveska*, 8, 6.
- Narodna zagonetka. (1971, februar). *Vesela sveska*, 11, 6.
- Narodne zagonetke. (1960, oktobar). *Vesela sveska*, 2, 4.
- Nastasijević, Miroslav. (1979, oktobar). Pastrmka Georgina. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Nastić Vladimir. (1979, april). Opasna igra. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Naša armija je rođena u revoluciji. (1961, decembar). *Vesela sveska*, 6, 2.
- Naumova, Ljerka. (1976, septembar). Prva petica. *Vesela sveska*, 2, 5.
- Navratil, Jan. (1964, decembar). Češljanje. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Navratil, Jan. (1965, oktobar). Zašto je pekar brašnjav. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Navratil, Jan. (1971, april). Kit i vodoskok. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Nedelkovski, Veljko. (1972, juni). Čije je zrno. *Vesela sveska*, 19, 9.
- Nedimović, Bogoljub. (1971, novembar). Kurjaci. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- Nedjeljković, Jasmina. (1977, januar). Nova godina. *Vesela sveska*, 9, 25.
- Nemet, Ištvan. (1965, novembar). Spasavanje. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Nemet, Ištvan. (1979, decembar). Izlet u park. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Nemet, Ištvan. (1980, april). Šta sve Bandika ima u džepovima. *Vesela sveska*, 15, 4-5.
- *Nemrava, Ljiljana. (1963, mart). Majka. *Vesela sveska*, 12, 4.
- *Nenadić, Ljiljana. (1971, april). Šta je radost? *Vesela sveska*, 15, 15.
- Nesporazum. (1981, januar). *Vesela sveska*, 9-10, 35.

- Nestale su bakine cipele. (1967, novembar). *Vesela sveska*, 5, 13.
- Nezadovoljna mušterija. (1978, april). *Vesela sveska*, 15, 3.
- Nije to moja briga. (1977, septembar). *Vesela sveska*, 1, 23.
- Nijt, Elen. (1977, decembar). Duboke zimske cipele. *Vesela sveska*, 8, 10.
- *Nikogosjanova, Maja. (1967, mart). Jasika i breza. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Nikolajeva, Galina. (1965, april). Lakomi vuk. *Vesela sveska*, 15 4.
- *Nikolić, Branka. (1963, februar). Sećamo se bolesne drugarice. *Vesela sveska*, 10, 11.
- Nikolić, Danilo. (1967, mart). Prsti, prstići. *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Nikolić, Danilo. (1968, april). Nagrada. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Nikolić, Danilo. (1968, maj). Tri pračke i jedan kavez. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Nikolić, Jovanka. (1980, juni). Lopta. *Vesela sveska*, 19-20, 34-35.
- *Nikolić, Julijana. (1962, maj). "Veselu svesku" svi rado čitamo. *Vesela sveska*, 14, 14.
- *Nikolić, Ljubiša. (1975, oktobar). Pomoć baki. *Vesela sveska*, 3, 21.
- *Nikolić, Mileta. (1966, maj). Utakmica. *Vesela sveska*, 17, 7.
- *Nikolić, Radovan. (1975, juni). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 20, 20.
- *Nikolić, Ružica. (1966, mart). Proljeće. *Vesela sveska*, 13, 16.
- *Nikolić, Svetlana. (1974, maj). Naš drug Tito. *Vesela sveska*, 18, 2.
- Nikolin, I. (1967, mart). Crno mače. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Nikonov, I. (1976, februar). Novajlija. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Nosov, Nikolaj. (1978, februar). Stepenice. *Vesela sveska*, 11, 16-17.
- *Novak, Dragan. (1970, decembar). Vojniče, graničaru. *Vesela sveska*, 8, 2.
- *Nožinić, Sonja. (1975, juni). Stazama pobjede. *Vesela sveska*, 19, 21.
- *Nuhodžić, Lejla. (1974, novembar). Borci za slobodu. *Vesela sveska*, 6, 20.
- *Obad, Mirko. (1964, oktobar). Tajanstveni šum. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Oblačić. (1977, mart). *Vesela sveska*, 14, 14.
- Oblak, Danko. (1962, novembar). Zubobolja. *Vesela sveska*, 6, 4-5.
- Oblak, Danko. (1979, novembar). Zubobolja. *Vesela sveska*, 6, 11.
- *Obradović, Dušanka. (1971, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 5, 23.

- Obradović, Milentije. (1961, septembar). Moje Biberče. *Vesela sveska*, 1, 10-11.
- Obradović, Milorad. (1970, juni). Tri miša. *Vesela sveska*, 20, 5.
- Odličan učenik. (1964, februar). *Vesela sveska*, 10, 14.
- Olga Perovska. (1967, februar). Vijerni Šarac. *Vesela sveska*, 10, 3-4.
- Olovka i mišić. (1965, februar). *Vesela sveska*, 11, 16.
- Olujić, Grozdana. (1980, decembar). Breg svetlosti (odlomak). *Vesela sveska*, 7, 11.
- Oljača, Mladen. (1979, septembar). Rastanak s majkom. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Omadinci brane Tita. (1979, maj). *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Omeragić, Dinko. (1977, april). Najdraži galeb. *Vesela sveska*, 16, 3-4.
- Omeragić, Dinko. (1977, april). Susret s Titom. *Vesela sveska*, 15, 11.
- Omeragić, Dinko. (1977, juni). Hrabra pionirka. *Vesela sveska*, 20, 11.
- Omeragić, Dinko. (1977, novembar). Partizanka Vjazma. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Omeragić, Dinko. (1977, oktobar). Luks je spasio Tita. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Omeragić, Dinko. (1978, maj). Čvrst i nesalomljiv borac. *Vesela sveska*, 17, 4-5.
- Omeragić, Dinko. (1980, maj). Susret s Titom. *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- *Omerović, Miralem. (1976, novembar). Brnjo. *Vesela sveska*, 5, 21.
- Omerović, Muharem. (1970, novembar). Dopuni. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Omerović, Muharem. (1971, decembar). Obećanje. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Omerović, Muharem. (1971, septembar). Ime. *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Omerović, Muharem. (1972, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 15, 22.
- Omerović, Muharem. (1972, mart). Zagonetke. *Vesela sveska*, 13, 23.
- Omerović, Muharem. (1973, februar). Operi me. *Vesela sveska*, 12, 18.
- Omerović, Muharem. (1973, juni). Sporazum. *Vesela sveska*, 19, 5.
- Omerović, Muharem. (1973, septembar). Amelina vježba. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Omerović, Muharem. (1974, januar). Strah. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Omerović, Muharem. (1974, juni). Priča Puževgrada. *Vesela sveska*, 19, 3.

- Omerović, Muharem. (1974, maj). Ko više dimi. *Vesela sveska*, 16, 23.
- Omerović, Muharem. (1974, novembar). Susret na ulici. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Omerović, Muharem. (1974, septembar). U tramvaju. *Vesela sveska*, 1, 19.
- Omerović, Muharem. (1975, januar). Razgovor. *Vesela sveska*, 9, 23.
- Omerović, Muharem. (1975, maj). Pomoć. *Vesela sveska*, 17, 14-15.
- Omerović, Muharem. (1975, oktobar). Žute cipele. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Omerović, Muharem. (1976, septembar). Pročitaj, pa vidi: ko kome za-
vidi? *Vesela sveska*, 2, 18.
- Omerović, Muharem. (1980, januar). Pismo iz zemlje Eskima. *Vesela
sveska*, 9-10, 15.
- Omerović, Muharem. (1981, april). Želje. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Omerza, Zdravko. (1975, februar). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Omerza, Zdravko. (1975, oktobar). Mačkica i ptičica. *Vesela sveska*, 3,
17.
- Omerza, Zdravko. (1977, februar). Proždrljivi prašćići. *Vesela sveska*, 11,
21.
- *Opančina, Vojko. (1975, decembar). Evo šta mi se dogodilo. *Vesela sve-
ska*, 7, 21.
- Oprezna djevojčica. (1961, decembar). *Vesela sveska*, 6, 11.
- *Orel, Nives. (1981, januar). Smiješan doživljaj. *Vesela sveska*, 9-10,
- Orešković, Ksenija. (1978, februar). Bilo je nezaboravno. *Vesela sveska*,
11, 10-11.
- Orlonj, Mirian. (1979, april). Neprilika sa satom. *Vesela sveska*, 16,
10-11.
- Osejeva, V. (1966, decembar). Do prve kiše. *Vesela sveska*, 7, 16.
- Osejeva, V. (1968, januar). Jednostavno starica. *Vesela sveska*, 9, 5.
- Osejeva, V. (1970, juni). Kolica. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Osejeva, V. (1972, mart). Tri druga. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Osejeva, V. (1974, februar). Dobro. *Vesela sveska*, 12, 22.
- *Osmanagić, Indira. (1972, maj). Maj. *Vesela sveska*, 17, 20.
- Osmijeh. (1976, novembar). *Vesela sveska*, 5, 5.
- Ostojić Zdravko. (1967, mart). Rosa. *Vesela sveska*, 13, 2.

- Ostojić, Ljubica. (1972, april). Druga priča o prozoru. *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Ostojić, Ljubica. (1972, april). Priča o lokvi i kiši. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Ostojić, Ljubica. (1972, april). Prva priča o prozoru. *Vesela sveska*, 16, 12.
- Ostojić, Ljubica. (1972, maj). Priča o šetnji. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Ostojić, Ljubica. (1974, juni). Kako je točak htio da izađe iz priče. *Vesela sveska*, 20, 16-17.
- Ostojić, Ljubica. (1974, juni). Priča u kojoj nije mogla ostati suza. *Vesela sveska*, 19, 14.
- Ostojić, Ljubica. (1977, mart). O tome kako je jednom voda pevala u radijatoru, pa su se svi zabrinuli... *Vesela sveska*, 13, 14.
- Ostojić, Ljubica. (1979, januar). Učiteljica. *Vesela sveska*, 9-10, 28.
- Ostojić, Ljubica. (1979, maj). O tome kako je Danijel napisao na zidu nešto važno. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Ostojić, Ljubica. (1979, mart). Drugi jedan. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Ostojić, Ljubica. (1979, septembar). Kako raspust nije htio da se nacрта. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Ostojić, Zdravko. (1967, april). Druga strana svijeta. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Ostojić, Zdravko. (1967, februar). Priča crnog kruha. *Vesela sveska*, 10, 10-11.
- Ostojić, Zdravko. (1967, septembar). Senka. *Vesela sveska*, 1, 4-5.
- Ostojić, Zdravko. (1979, juni). Dan i noć. *Vesela sveska*, 19-20, 44.
- Ostojić, Zdravko. (1979, oktobar). Lokomotiva u loncu. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- Ostrovski, S. (1972, januar). Ko se plaši vetra. *Vesela sveska*, 9, 3.
- Ovadija, Rikica. (1979, novembar). Neka cuko promijeni ime. *Vesela sveska*, 6, 13.
- *Ozdanovac, Ilija. (1973, januar). Otok. *Vesela sveska*, 9, 8.
- *Ozimec, Vesna. (1965, novembar). Najdraža igračka. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Ožogovska, Hana. (1979, april). Ima li izlaza? *Vesela sveska*, 16, 4-5.
- Pahuljica. (1962, februar). *Vesela sveska*, 8, 10.

- *Paintner, Mirjana. (1965, januar). Zimski praznici. *Vesela sveska*, 9, 5.
- *Pajtić, Haris. (1978, septembar). Pomogao sam drugu. *Vesela sveska*, 2, 25.
- *Pakić, Ljiljana. (1971, septembar). Školsko zvono. *Vesela sveska*, 1, 16.
- *Palčić, Branka. (1965, april). Vidjela sam. *Vesela sveska*, 14, 13.
- *Paleksić, Nenad. (1979, mart). Poklon majci. *Vesela sveska*, 13, 25
- Pandžo, Šukrija. (1966, april). Mačak u kuhinji. *Vesela sveska*, 14, 10-11.
- Pandžo, Šukrija. (1978, septembar). Torbak. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Pandžo, Šukrija. (1980, februar). Nečko. *Vesela sveska*, 12, 4-5.
- Pandžo, Šukrija. (1980, juni). Govor. *Vesela sveska*, 19-20, 28-29.
- Pandžo, Šukrija. (1980, oktobar). Repati đak. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- *Pantelić, Slavica. (1973, decembar). Moja lutka. *Vesela sveska*, 7, 9.
- Panteljejev, L. (1965, decembar). Časna riječ. *Vesela sveska*, 7, 8-10.
- *Pantić, Staka. (1972, decembar). Čuvar naše granice. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Papić, Radivoj. (1966, decembar). Razbijena vaza. *Vesela sveska*, 8, 4-5.
- Paskolij, G. (1971, juni). Lastavica. *Vesela sveska*, 19, 6.
- Pastirova šala. (1961, novembar). *Vesela sveska*, 3, 14-15.
- *Pašić, Biljana. (1976, februar). Tužna Mimica. *Vesela sveska*, 11, 21.
- Patkova, Božena. (1965, novembar). Zmaj. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- *Paun, Mladen. (1976, januar). Vjeran drug. *Vesela sveska*, 10, 20.
- *Paunić, Gordana. (1963, novembar). Rođendan naše Republike. *Vesela sveska*, 6, 16.
- *Pavelić, Verica. (1965, februar). Snješko na sanjkama. *Vesela sveska*, 11, 7.
- *Pavičević, Anđelka. (1968, maj). Najmiliji gost. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Pavičić, Josip. (1959, decembar). Zimski razgovori. *Vesela sveska*, 4, 5-6.
- Pavičić, Josip. (1959, oktobar). Priča o nepokornom moru. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Pavičić, Josip. (1960, februar). Priča o mom mačku. *Vesela sveska*, 6, 16.
- Pavičić, Josip. (1960, januar). Veselo pismo "Veseloj svesci" s obale Kvarnera. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Pavičić, Josip. (1960, juni). Ljeto na Kvarneru. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Pavičić, Josip. (1960, novembar). Priča o prvom iskustvu. *Vesela sveska*, 3, 10-12.

- Pavičić, Josip. (1961, juni). Priča o novoj poslovi. *Vesela sveska*, 10, 10-12.
- Pavičić, Josip. (1961, novembar). Priča o ulovljenom ujaku. *Vesela sveska*, 4, 9-10.
- Pavičić, Josip. (1961, oktobar). Priča o povratniku. *Vesela sveska*, 2, 8-10.
- Pavičić, Josip. (1962, decembar). Smetenj. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Pavičić, Josip. (1962, mart). Patagonska dogodovština. *Vesela sveska*, 11, 3-4.
- Pavičić, Josip. (1963, februar). Priča o gusanu – glupanu. *Vesela sveska*, 11, 10-11.
- Pavičić, Josip. (1963, mart). Unutrašnji glas. *Vesela sveska*, 13, 3-4.
- Pavičić, Josip. (1963, septembar). Noćna pustolovina. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- *Pavletić, Verica. (1971, maj). Dan mladosti. *Vesela sveska*, 18, 3.
- *Pavlinovac, Đurđa. (1969, mart). Prozori. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Pavlova, N. (1977, septembar). Šumska jagoda. *Vesela sveska*, 1, 16-17.
- Pavlović, Brato. (1970, april). Ćuskija deda Perića. *Vesela sveska*, 15, 3.
- Pavlović, Brato. (1970, februar). Hrabri komadant "Crni". *Vesela sveska*, 11, 3.
- Pavlović, Brato. (1970, februar). Nana iz Lastve. *Vesela sveska*, 12, 6.
- Pavlović, Brato. (1970, maj). Džin u Radovan-ždrijelu. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Pavlović, Brato. (1972, decembar). Vatromet nad tenkom. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Pavlović, Brato. (1972, mart). Hrabra pionirka. *Vesela sveska*, 14, 19.
- Pavlović, Brato. (1972, novembar). Mali grafičari. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Pavlović, Brato. (1973, mart). Letak u ključaonici. *Vesela sveska*, 13, 18.
- Pavlović, Brato. (1973, mart). Poslije "posljednje večere". *Vesela sveska*, 14, 3.
- Pavlović, Brato. (1974, februar). O – kao bomba. *Vesela sveska*, 12, 7.
- *Pavlović, Dejan. (1980, februar). Događaj na ulici. *Vesela sveska*, 12, 24.
- Pavlović, Mira. (1962, novembar). U šetnji. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Pavlović, Ranko. (1974, oktobar). Posljednji list. *Vesela sveska*, 4, 2.
- Pavlović, Ranko. (1974, oktobar). Prvak. *Vesela sveska*, 3, 9.
- Pavlović, Ranko. (1980, maj). Jagode za partizane. *Vesela sveska*, 17, 5.

- Pavlović, Ranko. (1981, mart). Višnja. *Vesela sveska*, 14, 16-17.
- *Pazarski, Saša. (1974, maj). Naš drug Tito. *Vesela sveska*, 18, 2.
- *Pecović, Teodora. (1973, novembar). Šta mi priča vodopad na reci Pli-
vi. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Pejaković, Josip. (1981, maj). Stalno uz Tita. *Vesela sveska*, 17, 22.
- Pejčeva, Fani. (1971, septembar). Kako je Jelena postala velika. *Vesela sveska*, 2, 9.
- Pejić, B. (1968, decembar). Prelaženje raskrsnice sa semaforom. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Pejić, B. (1968, decembar). Saobraćajac na raskrsnici. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Pejić, B. (1968, novembar). Prelaženje preko kolovoza. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Pejić, B. (1968, oktobar). Izlaženje na kolovoz. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Pejić, B. (1968, oktobar). Kretanje desnom stranom kolovoza. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- Pejić, B. (1968, septembar). Kretanje lijevom stranom kolovoza. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Pejić, B. (1968, septembar). Kretanje pločnikom i pješačkom stazom. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- Pejić, B. (1969, april). Izlaženje biciklom na put. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Pejić, B. (1969, april). Kretanje sa ručnim kolicima. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Pejić, B. (1969, februar). Kolona učenika na "zebri". *Vesela sveska*, 11, 8.
- Pejić, B. (1969, februar). Školska saobraćajna patrola. *Vesela sveska*, 12, 13.
- Pejić, B. (1969, januar). Sanjkanje. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Pejić, B. (1969, juni). Rolšue – koturaljke. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Pejić, B. (1969, maj). Upravljanje biciklom. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Pejić, B. (1969, maj). Zaustavljanje bicikla. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Pejić, B. (1969, mart). Čuvanje stoke pored puta. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Pejić, B. (1969, mart). Prelaženje stoke preko puta. *Vesela sveska*, 14, 8.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, april). Ponašanje u saobraćajnim sredstvima. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, april). Saobraćajna sredstva. *Vesela sveska*, 14, 16.

- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, decembar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 7, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, decembar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, februar). Put i ulica. *Vesela sveska*, 11, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, februar). Sanjkanje u gradu. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, juni). Igre na ulici. *Vesela sveska*, 18, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, maj). Saobraćajci. *Vesela sveska*, 17, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, maj). Signali u saobraćaju. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, mart). Kretanje putom i ulicom. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, mart). Prelaz preko puta i ulice. *Vesela sveska*, 13, 16.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, novembar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 5, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, novembar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, oktobar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 3, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, oktobar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 4, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, septembar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 1, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1967, septembar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 2, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, april). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 14, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, april). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 15, 9.

- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, februar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 10, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, februar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 11, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, februar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 12, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, januar). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 9, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, juni). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 18, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, maj). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 16, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, maj). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 17, 9.
- Pejić, B. i Jerković, A. (priredili). (1968, mart). Male priče o saobraćajnim znakovima. *Vesela sveska*, 13, 9.
- *Pejić, Leonora. (1978, april). Oproštaj. *Vesela sveska*, 16, 25.
- *Pejković, Snežana. (1963, januar). Nova godina. *Vesela sveska*, 9, 3.
- *Pejović, Snežana. (1979, oktobar). Šta mi je ispričao vrabac. *Vesela sveska*, 3, 25.
- *Pelemiš, Verica. (1961, oktobar). Jesen. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Pelin, Elin. (1970, februar). Šumski pismonoša. *Vesela sveska*, 11, 5.
- *Perišić, Slađana. (1976, juni). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 19, 20.
- *Perković, Josip. (1963, septembar). Kad sam bio mali... *Vesela sveska*, 1, 12.
- Permjak, Jevgenij. (1959, decembar). Ko je bolji? *Vesela sveska*, 4, 11.
- Permjak, Jevgenij. (1961, septembar). Četiri brata. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Permjak, Jevgenij. (1962, decembar). O hitroj kunici i strpljivoj sijenci. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Permjak, Jevgenij. (1962, novembar). Ah! *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Permjak, Jevgenij. (1963, maj). Brzopleti nožić. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Permjak, Jevgenij. (1963, novembar). Ko? *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Permjak, Jevgenij. (1963, oktobar). Kako je sunce zapalilo sijalicu. *Vesela sveska*, 3, 2-4.

- Permjak, Jevgenij. (1964, februar). Umišljene kaljače. *Vesela sveska*, 11, 4-5.
- Permjak, Jevgenij. (1964, juni). Semjonov most. *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- Permjak, Jevgenij. (1967, maj). Dvojka. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Permjak, Jevgenij. (1968, februar). Kako je Maša postala velika. *Vesela sveska*, 11, 3.
- Permjak, Jevgenij. (1973, januar). Prva ribica. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Permjak, Jevgenij. (1974, novembar). Prsten nema kraja. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Permjak, Jevgenij. (1975, januar). Tragovi u snijegu. *Vesela sveska*, 10, 2-3.
- Permjak, Jevgenij. (1975, maj). Kako je Mišo htio nadmudriti mamu. *Vesela sveska*, 18, 23.
- Permjak, Jevgenij. (1977, maj). Zašto su potrebne ruke. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Peroci, Ela. (1959, decembar). Maca papučarka. *Vesela sveska*, 4, 8-10.
- Peroci, Ela. (1960, maj). Ti si uvek poslednja. *Vesela sveska*, 9, 6-7.
- Peroci, Ela. (1961, april). Prolećne želje. *Vesela sveska*, 8, 8-10.
- Peroci, Ela. (1962, mart). Pada kiša. *Vesela sveska*, 10, 13.
- Peroci, Ela. (1964, mart). Šeširić, pijetao i cvijet. *Vesela sveska*, 13, 3-4.
- Peroci, Ela. (1965, april). Andrejev dar. *Vesela sveska*, 14, 4-5.
- Peroci, Ela. (1973, april). Kraljica sveta. *Vesela sveska*, 15, 18-19.
- Peroci, Ela. (1973, decembar). Nina u čarobnoj zemlji. *Vesela sveska*, 7, 15.
- *Peručica, Nenad. (1970, juni). Razred na točkovima. *Vesela sveska*, 19, 11.
- *Pervan, Mario. (1965, decembar). Da sam snijeg. *Vesela sveska*, 7, 14.
- *Pešić, Predrag. (1969, maj). Želja mi se ispunila. *Vesela sveska*, 18, 16.
- *Pešić, Slađana. (1975, april). Moja škola. *Vesela sveska*, 15, 20.
- Petan, Žarko. (1962, februar). Zaboravna Jasmina. *Vesela sveska*, 9, 16.
- *Petković, Tihomir. (1974, januar). Skijaši. *Vesela sveska*, 9, 8.
- *Petojević, Biljana. (1973, decembar). Promrzla ptičica. *Vesela sveska*, 7, 9.
- Petrevski, Gorjan. (1977, januar). Tužni cvrčak. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Petrevski, Gorjan. (1977, maj). Želja. *Vesela sveska*, 18, 14.

- Petrevski, Gorjan. (1978, april). Dvije ptice. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Petrevski, Gorjan. (1978, februar). Nestrpljivi cvijet. *Vesela sveska*, 12, 3.
- Petrevski, Gorjan. (1978, januar). Stari orah. *Vesela sveska*, 10, 11.
- *Petrić, Dragana. (1975, januar). Moj razred. *Vesela sveska*, 9, 20.
- *Petrić, Ivica. (1978, septembar). Ukrasna tikvica. *Vesela sveska*, 1, 25.
- *Petrić, Vladimir. (1973, decembar). Grad okićen zelenilom. *Vesela sveska*, 8, 8.
- *Petronijević, Zoran. (1968, novembar). Postao sam pionir. *Vesela sveska*, 6, 2.
- Petrov, Detko. (1980, april). Rode tužno klepeću. *Vesela sveska*, 16, 4-5.
- Petrova greška. (1960, decembar). *Vesela sveska*, 4, 14.
- *Petrović, Jasna. (1971, april). Pozajmljena knjiga. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Petrović, Mirko. (1975, decembar). Snješko Bijelić. *Vesela sveska*, 8, 17.
- Petrović, Mirko. (1975, februar). Krilati kradljivac. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Petrović, Mirko. (1975, februar). Opanci. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Petrović, Mirko. (1975, juni). Kačamak. *Vesela sveska*, 20, 17.
- Petrović, Mirko. (1975, mart). Ku-ku. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Petrović, Mirko. (1975, mart). Zoran zlopatilo. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Petrović, Mirko. (1975, novembar). Gozba. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Petrović, Mirko. (1975, oktobar). Zvijezda. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Petrović, Mirko. (1975, septembar). Sjetva. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Petrović, Mirko. (1975, septembar). Veliki đak. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Petrović, Mirko. (1976, decembar). Vatra. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Petrović, Mirko. (1976, decembar). Veseljak. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Petrović, Mirko. (1976, decembar). Vojnik. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Petrović, Mirko. (1976, maj). Najljepša slika. *Vesela sveska*, 18, 5.
- Petrović, Mirko. (1977, april). Baštovan. *Vesela sveska*, 15, 28.
- Petrović, Mirko. (1977, april). Ponos Prnjavora. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Petrović, Mirko. (1977, decembar). Mornar. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, decembar). Staklar. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, februar). Alatničar. *Vesela sveska*, 11, 9.
- Petrović, Mirko. (1977, februar). Mađioničar. *Vesela sveska*, 12, 5.
- Petrović, Mirko. (1977, januar). Deoba darova. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Petrović, Mirko. (1977, januar). Djed Mraz. *Vesela sveska*, 9, 4.

- Petrović, Mirko. (1977, januar). Izvor. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Petrović, Mirko. (1977, januar). Sijalica. *Vesela sveska*, 10, 4.
- Petrović, Mirko. (1977, juni). Lovac. *Vesela sveska*, 20, 5.
- Petrović, Mirko. (1977, juni). Riba i ribar. *Vesela sveska*, 19, 9.
- Petrović, Mirko. (1977, maj). Maj. *Vesela sveska*, 17, 5.
- Petrović, Mirko. (1977, maj). Najljepši buket. *Vesela sveska*, 18, 12.
- Petrović, Mirko. (1977, maj). Radost. *Vesela sveska*, 17, 9.
- Petrović, Mirko. (1977, mart). Čestitka. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Petrović, Mirko. (1977, mart). Putnici. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Petrović, Mirko. (1977, novembar). Voda. *Vesela sveska*, 5, 13.
- Petrović, Mirko. (1977, novembar). Vodonoša. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, novembar). Zidar. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, oktobar). Budilnik. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Petrović, Mirko. (1977, oktobar). Dimnjačar. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, oktobar). Drvosječa. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, oktobar). Mačka. *Vesela sveska*, 4, 22.
- Petrović, Mirko. (1977, septembar). Đak prvak. *Vesela sveska*, 1, 22.
- Petrović, Mirko. (1977, septembar). Jahač. *Vesela sveska*, 2, 3.
- Petrović, Mirko. (1977, septembar). Mlinar. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Petrović, Mirko. (1977, septembar). Traktorista. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, april). Pčelar. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, april). Ribar. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, februar). Duborezac. *Vesela sveska*, 12, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, februar). Tapetar. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, januar). Artist. *Vesela sveska*, 9, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, januar). Lovočuvar. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, juni). Opančar. *Vesela sveska*, 19-20, 12.
- Petrović, Mirko. (1978, maj). Kovač. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, maj). Mašinovođa. *Vesela sveska*, 18, 20.
- Petrović, Mirko. (1978, mart). Kontrolor. *Vesela sveska*, 14, 8.
- Petrović, Mirko. (1978, mart). Spasilac. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Petrović, Mirko. (1980, septembar). Prijateljstvo. *Vesela sveska*, 1, 18-19.
- *Petrović, Miroslava. (1964, februar). Doživljaj na snijegu. *Vesela sveska*, 11, 7.

- *Petrović, Slavica. (1966, novembar). Dan kada primamo pionirsku maramu. *Vesela sveska*, 6, 2-3.
- *Petrović, Vesna. (1972, april). Priča prolećnog cveta. *Vesela sveska*, 15, 9.
- *Petrović, Željka. (1977, april). Jabuka u cvatu. *Vesela sveska*, 16, 25.
- *Petrović, Željko. (1975, mart). Moja škola. *Vesela sveska*, 14, 20.
- Petrovski, G. (1974, april). Uredna djevojčica. *Vesela sveska*, 16, 6.
- *Petrušić, Sanja. (1972, april). Tražimo proljeće. *Vesela sveska*, 15, 8.
- *Piljović, Vladimir. (1977, juni). Uredili smo park. *Vesela sveska*, 19, 26.
- Pirnat, Zlata. (1970, decembar). Mačak Peregrin o sebi. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Pismo iz armije. (1963, decembar). *Vesela sveska*, 8, 3-4.
- *Pištalo, Nada. (1964, april). Jagnje. *Vesela sveska*, 15, 7.
- Pitalice. (1973, septembar). *Vesela sveska*, 2, 23.
- Pivovarova, I. (1972, decembar). Telefon. *Vesela sveska*, 7, 18.
- Planinski, Ivan. (1961, juni). Hvalisavac. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Plavi leptir. (1978, mart). *Vesela sveska*, 14, 16-17.
- +Pleić, Anđelka. (1962, decembar). Zima. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Podgorec, Vidoe. (1960, juni). Naš Dik. *Vesela sveska*, 10, 4-7.
- Podgorec, Vidoe. (1964, novembar). Crveni balon sve djece svijeta. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Podgorec, Vidoe. (1965, decembar). Priča o decembru. *Vesela sveska*, 8, 4.
- Podgorec, Vidoe. (1966, decembar). Priča o rodi koja nije znala put ka jugu. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Podgorec, Vidoe. (1966, februar). Priča o februaru. *Vesela sveska*, 10, 2.
- Podgorec, Vidoe. (1966, januar). Priča o januaru. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Podgorec, Vidoe. (1966, novembar). Teško pitanje. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Podgorec, Vidoe. (1967, decembar). Pahuljice. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Podgorec, Vidoe. (1967, mart). Slon u fijoci. *Vesela sveska*, 12, 10-11.
- Podgorec, Vidoe. (1967, novembar). Usamljena roda. *Vesela sveska*, 6, 3-4.
- Podgorec, Vidoe. (1967, oktobar). Breza. *Vesela sveska*, 4, 5.

- Podgorec, Vidoe. (1967, oktobar). Duga. *Vesela sveska*, 3, 4.
- Podgorec, Vidoe. (1967, septembar). Cuculkov bukvar. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Podgorec, Vidoe. (1967, septembar). Čudan miris. *Vesela sveska*, 1, 2-3.
- Podgorec, Vidoe. (1968, april). Bulka hvalisavka. *Vesela sveska*, 15, 2.
- Podgorec, Vidoe. (1968, april). Gde je proleće? *Vesela sveska*, 14, 4.
- Podgorec, Vidoe. (1968, juni). Laku noć! *Vesela sveska*, 18, 7.
- Podgorec, Vidoe. (1968, mart). Sestrina tajna. *Vesela sveska*, 12, 10-11.
- Podgorec, Vidoe. (1968, mart). Sunce i planina. *Vesela sveska*, 13, 2-3.
- Podgorec, Vidoe. (1968, oktobar). Priča o oktobru. *Vesela sveska*, 3, 16.
- Podgorec, Vidoe. (1968, oktobar). Puž izvidnik. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Podgorec, Vidoe. (1968, septembar). Priča o septembru. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Podgorec, Vidoe. (1969, april). Gnijezdo. *Vesela sveska*, 15, 4.
- Podgorec, Vidoe. (1969, mart). Priča potočića. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Podgorec, Vidoe. (1970, januar). Najlakše, najslađe i najtvrdje. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Podgorec, Vidoe. (1970, juni). Jun. *Vesela sveska*, 20, 2.
- Podgorec, Vidoe. (1972, decembar). Milost za svirača. *Vesela sveska*, 8, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, decembar). Na trgu. *Vesela sveska*, 7, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, novembar). Bolesna princeza Brzonoga. *Vesela sveska*, 6, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, novembar). Tužni zatvorenik. *Vesela sveska*, 5, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, oktobar). Nepozvani gost na svadbi. *Vesela sveska*, 3, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, oktobar). Pred mravogradom Žitovom. *Vesela sveska*, 4, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, septembar). Susret sa vrapcem. *Vesela sveska*, 1, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1972, septembar). U selu Zrnova. *Vesela sveska*, 2, 17.
- Podgorec, Vidoe. (1973, januar). Glas proljeća. *Vesela sveska*, 9, 17.
- Podlesova, Nadežda. (1972, septembar). Kalendar. *Vesela sveska*, 2, 6.

- Pogodite zašto? (1963, septembar). *Vesela sveska*, 2, 9.
- Pogodite! (1974, septembar). *Vesela sveska*, 2, 23.
- *Ponjević, Milan. (1963, decembar). Klikeri. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Popadić, Vera. (1962, decembar). Željko, Cica i njihova igra. *Vesela sveska*, 8, 10-11.
- Popović, Aleksandar. (1960, januar). U gostima. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Popović, Aleksandar. (1963, novembar). Žuta koka. *Vesela sveska*, 5, 12-13.
- Popović, Aleksandar. (1963, oktobar). Priča o porcelanskim tanjirima. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Popović, Aleksandar. (1963, septembar). Priča o drugarskom računu. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- Popović, Aleksije. (1980, oktobar). Milutinove ovce. *Vesela sveska*, 3, 16-17.
- *Popović, Biljana. (1974, novembar). Dođite u igru, prijatelji daleki! *Vesela sveska*, 5, 21.
- *Popović, Branka. (1978, septembar). Naš poštar. *Vesela sveska*, 1, 25.
- *Popović, Brankica. (1975, januar). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 10, 20.
- *Popović, Tomislav. (1967, maj). Prvi susret s drugom Titom. *Vesela sveska*, 17, 6.
- Popović, Zoran. (1965, oktobar). Prliča o tvrdoglavom listu. *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- Popović, Zoran. (1966, april). Dvije sestre. *Vesela sveska*, 15, 10-11.
- Popović, Zoran. (1966, april). Priča o jednom bukvaru. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Popović, Zoran. (1967, juni). Mornari sa fotografije. *Vesela sveska*, 18, 10-11.
- Popović, Zoran. (1969, februar). Hajde da izmislimo, da se poigramo. *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Popović, Zoran. (1969, juni). Hajde da izmislimo, da se poigramo. *Vesela sveska*, 19, 6-7.
- Popović, Zoran. (1970, novembar). Muzika. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Popović, Zoran. (1970, oktobar). More. *Vesela sveska*, 3, 16.
- Popović, Zoran. (1970, oktobar). Selo. *Vesela sveska*, 3, 8-9.

- Popović, Zoran. (1971, decembar). Jezero. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Popović, Zoran. (1971, juni). Sidro. *Vesela sveska*, 20, 4-5.
- Popović, Zoran. (1971, juni). Vranac. *Vesela sveska*, 19, 2.
- Popović, Zoran. (1971, maj). Most. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Popović, Zoran. (1971, mart). Mjesec. *Vesela sveska*, 13, 3.
- Popović, Zoran. (1972, januar). Zvezde. *Vesela sveska*, 9, 20.
- Popović, Zoran. (1972, maj). Cveće. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Popovska, Desanka. (1978, mart). Bratimljenje na kozari. *Vesela sveska*, 14, 10-11.
- Popovski, Gligor. (1960, oktobar). Stana i stara vrana. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- Popovski, Gligor. (1961, decembar). Priča o Ivančetu. *Vesela sveska*, 6, 3-4.
- Popovski, Gligor. (1962, februar). Vane je bolestan. *Vesela sveska*, 9, 12-13.
- Popovski, Gligor. (1966, mart). Htio je da bude ljekar. *Vesela sveska*, 13, 14.
- Popovski, Gligor. (1966, mart). Šta da kupi? *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Popovski, Gligor. (1970, februar). Neobičan čiča. *Vesela sveska*, 12, 2-3.
- Popovski, Gligor. (1970, januar). Treba da se volimo. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Popovski, Gligor. (1971, maj). Kamen sa mjeseca. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Popovski, Gligor. (1971, septembar). Riba i puž. *Vesela sveska*, 2, 15-16.
- Popovski, Gligor. (1974, decembar). Kamenje na putu. *Vesela sveska*, 7, 17.
- Popovski, Gligor. (1974, decembar). Ne pretrčavajte preko ulice! *Vesela sveska*, 8, 15.
- Popovski, Gligor. (1974, novembar). Klinčari. *Vesela sveska*, 6, 16.
- Popovski, Gligor. (1974, novembar). Nedožvoljene igre. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Popovski, Gligor. (1974, oktobar). Sjedi mirno, Biljana! *Vesela sveska*, 3, 16-17.
- Popovski, Gligor. (1974, oktobar). Tri tatine greške. *Vesela sveska*, 4, 16-17.
- Popovski, Gligor. (1975, januar). Crvena zastavica. *Vesela sveska*, 9, 17.

- Popovski, Gligor. (1975, januar). Kučence. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Popovski, Gligor. (1975, novembar). Dvije obale. *Vesela sveska*, 6, 14-15.
- Popovski, Gligor. (1978, april). Prva. *Vesela sveska*, 15, 16-17.
- Popovski, Gligor. (1980, novembar). Zvijezda. *Vesela sveska*, 6, 16-17.
- Poruka. (1979, april). *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Potražimo ljekovito bilje. (1962, septembar). *Vesela sveska*, 2, 12.
- Pozderović, Jadranka. (1978, februar). Kod tetke u Brelima. *Vesela sveska*, 11, 25.
- Pratnja. (1973, januar). *Vesela sveska*, 9, 22.
- Pred ogledalom. (1970, septembar). *Vesela sveska*, 1, 16.
- Pred zadržnim domom. (1960, april). *Vesela sveska*, 8, 11.
- Predović, Nada. (1961, juni). Ljepota šume. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Pregl, Slavko. (1975, maj). Jednom su svi ljudi bili maleni... *Vesela sveska*, 18, 17.
- Pregl, Slavko. (1977, februar). Zec i bijeli medvjed. *Vesela sveska*, 12, 22.
- Pregl, Slavko. (1977, mart). Slon i banane. *Vesela sveska*, 14, 22.
- Pregl, Slavko. (1979, februar). Papagaj u školi. *Vesela sveska*, 12, 20.
- Pregl, Slavko. (1979, juni). Medvjed i magarac. *Vesela sveska*, 19-20, 9.
- Pregl, Slavko. (1979, septembar). Dosadna priča. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Pregl, Slavko. (1980, septembar). Suvišno hvalisanje. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Premović, Milan. (1959, oktobar). Badem. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Premović, Milan. (1959, septembar). Mišar i zmija. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Prevario sam cijeli razred. (1961, novembar). *Vesela sveska*, 4, 16.
- Priča koja nema kraja. (1969, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 11.
- Priča o detliću, mišu i kobasici. (1971, april). *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Priča o dobroj starici. (1961, januar). *Vesela sveska*, 5, 8-10.
- Priča o kamenu. (1980, februar). *Vesela sveska*, 11, 16-17.
- Priča o lisici. (1964, februar). *Vesela sveska*, 11, 9.
- Priča o majmunima. (1963, mart). *Vesela sveska*, 12, 12.
- Priča o Peći, Kaći, pilićima i žarkom suncu. (1968, juni). *Vesela sveska*, 18, 5.
- Priča o pijetlu. (1963, decembar). *Vesela sveska*, 8, 16.
- Priča o psu Geletu. (1973, april). *Vesela sveska*, 16, 14-15.
- Priča o suncu. (1963, maj). *Vesela sveska*, 17, 11-12.

- Princeza na zrnju graška. (1979, juni). *Vesela sveska*, 19-20, 18-19.
- Princeza na zrnju graška. (1979, maj). *Vesela sveska*, 17, 14-15.
- Princeza na zrnju graška. (1979, maj). *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- Prisvin. (1966, maj). Zlatna livada. *Vesela sveska*, 17, 4.
- Prodanović, Nenad. (1967, decembar). Novi đak. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Prodanović, Nenad. (1968, maj). Majska čestitka. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Prodanović, Nenad. (1968, mart). Kad je mama bolesna. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Prodanović, Nenad. (1969, januar). Goran je zapisao drugove... *Vesela sveska*, 10, 3.
- Prodanović, Nenad. (1969, septembar). Zvonce zvoni. *Vesela sveska*, 1, 2.
- Prodanović, Nenad. (1970, januar). Prva petica. *Vesela sveska*, 9, 11.
- Prodanović, Nenad. (1970, mart). Za moju mamu. *Vesela sveska*, 13, 2.
- Prodanović, Nenad. (1971, januar). Znam sva slova. *Vesela sveska*, 10, 2.
- Prodanović, Nenad. (1971, oktobar). Kradljivac slova. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Prodanović, Nenad. (1973, decembar). Sve je žvaka kriva... *Vesela sveska*, 8, 4.
- Prodanović, Nenad. (1973, mart). Bakin rođendan. *Vesela sveska*, 13, 24.
- Prodanović, Nenad. (1974, april). Događaj u našem razredu. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Prodanović, Nenad. (1974, februar). Mladi lovac. *Vesela sveska*, 11, 24.
- Prodanović, Nenad. (1975, februar). Od kuće do škole. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Prodanović, Nenad. (1975, juni). Kako ćemo provesti ljetni odmor. *Vesela sveska*, 20, 2.
- Prodanović, Nenad. (1975, mart). Dobar drug. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Prodanović, Nenad. (1975, mart). Pas spasao koke. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Prodanović, Nenad. (1975, mart). Vragolasti zečić. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Prodanović, Nenad. (1975, septembar). Šta ko voli – Nek' izvoli! *Vesela sveska*, 2, 5.
- Prodanović, Nenad. (1976, februar). Kako putuje pismo. *Vesela sveska*, 11, 5.

- Prodanović, Nenad. (1976, mart). Kišobran. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Prosenjak, Boško. (1980, mart). Djevojčica i ogrtač. *Vesela sveska*, 14, 9.
- Prvi zimski dan. (1977, decembar). *Vesela sveska*, 8, 13.
- Prvomajska radost. (1962, maj). *Vesela sveska*, 14, 2-3.
- *Prvulović, Slavka. (1976, april). Zumbul. *Vesela sveska*, 16, 21.
- Psi i lisica. (1975, novembar). *Vesela sveska*, 5, 22.
- Ptičica i slon. (1963, juni). *Vesela sveska*, 18, 4-5.
- *Pucarín, Nevenka. (1967, maj). Leptir. *Vesela sveska*, 16, 12.
- *Puljiz, Jasminka. (1966, mart). Potočić. *Vesela sveska*, 13, 7.
- *Puljiz, Nedeljko. (1966, april). Moja ulica. *Vesela sveska*, 14, 5.
- Pupovac, Radojka. (1960, februar). Njihov dar. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Pupovac, Stevo. (1959, oktobar). Priča o "Veseloj svesci". *Vesela sveska*, 2, 16.
- Pupovac, Stevo. (1971, mart). Pogodite. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Pupovac, Stevo. (1971, septembar). Pogodi. *Vesela sveska*, 2, 22.
- Pupovac, Stevo. (1974, juni). Pogodite! *Vesela sveska*, 19, 22.
- Pupovac, Stevo. (1974, oktobar). Pogodite! *Vesela sveska*, 4, 14.
- Putniković, Radomir. (1963, maj). Tvrđoglavi vrapci. *Vesela sveska*, 17, 5.
- Putniković, Radomir. (1963, oktobar). Medved i veverica. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Putniković, Radomir. (1963, septembar). Detlić i čavka. *Vesela sveska*, 1, 9.
- Putniković, Radomir. (1964, april). Labudova sjenka. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Putniković, Radomir. (1964, maj). Ševa i jastreb. *Vesela sveska*, 16, 14.
- Putniković, Radomir. (1973, maj). Basna o crvu. *Vesela sveska*, 17, 17.
- Putrić, M. (1977, septembar). Titovi prijatelji iz djetinjstva. *Vesela sveska*, 1, 5-6.
- *Puvačić, Dina. (1971, april). Maca ide u podrum. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Puž i gusjenica. (1960, maj). *Vesela sveska*, 9, 7.
- Računica. (1968, septembar). *Vesela sveska*, 1, 16.
- Radičević, Branko V. (1965, juni). Pričam ti, nikom ne kaži... *Vesela sveska*, 18, 12-13

- *Radić, Ana. (1979, novembar). Kako sam postala pionir. *Vesela sveska*, 6, 24.
- *Radić, Višnja. (1969, februar). Slatko spavaj, grade! *Vesela sveska*, 11, 10.
- Radinović, Jovo. (1977, juni). Priča o Vanji. *Vesela sveska*, 20, 12-13.
- Radinović, Jovo. (1980, februar). Zvijezda. *Vesela sveska*, 11, 20.
- *Radinović, Željko. (1976, novembar). Na Mrakovici. *Vesela sveska*, 5, 20.
- *Radisavljević, Radmila. (1973, novembar). Dođite nam u igru. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Radivojević, Đorđina. (1974, juni). Kosmonaut. *Vesela sveska*, 20, 15.
- Radivojević, Vladislava. (1963, mart). Dobri drugovi. *Vesela sveska*, 12, 14-15.
- Radivojević, Vladislava. (1964, mart). Dječaci i ptiče. *Vesela sveska*, 13, 15.
- *Radojčić, Violeta. (1973, januar). Reka Mlava. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Radojević, Milan. (1962, mart). Lav u školskom dvorištu. *Vesela sveska*, 10, 11-12.
- Radojević, Milan. (1962, oktobar). Ručni časovnik. *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- *Radojević, Zvezdana. (1976, decembar). Potok i vrba. *Vesela sveska*, 7, 25.
- Radosavljević, Zlatija. (1977, juni). Ljubomorni papagaji. *Vesela sveska*, 20, 3-4.
- *Radošević, Katarina. (1976, oktobar). Svijetlo ime naše škole. *Vesela sveska*, 4, 21.
- *Radović, Dragan. (1962, januar). Prvi snijeg. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Radović, Dušan. (1968, decembar). Priča o malom prstu. *Vesela sveska*, 7, 16.
- *Radović, Tanja. (1975, mart). Da sam Sunce. *Vesela sveska*, 14, 21.
- *Radulović, Danijela. (1979, maj). Šale. *Vesela sveska*, 18, 23.
- Radunović, Milan. (1980, oktobar). Gusan tetke Anđe. *Vesela sveska*, 4, 16-17.
- Radunović, Milorad. (1980, januar). Trešnja. *Vesela sveska*, 9-10, 12-13.

- Radunović, Milorad. (1980, novembar). Majka. *Vesela sveska*, 5, 16-17.
- Radusinović, Miloš. (1965, decembar). Traljica i lopov Mikado. *Vesela sveska*, 7, 3.
- *Rađenović, Borka. (1962, septembar). Lasta na mom prozoru. *Vesela sveska*, 2, 16.
- *Raič, Sabina. (1975, septembar). Moja najbolja drugarica. *Vesela sveska*, 2, 20.
- *Rajčetić, Ljiljana. (1970, decembar). Ja nisam sam. *Vesela sveska*, 8, 3.
- *Rajković, Mira. (1964, novembar). Moja domovina. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Raketa. (1964, mart). *Vesela sveska*, 13, 11.
- Rakić, Bratislav. (1971, januar). Moja baka. *Vesela sveska*, 10, 11.
- *Rakić, Dragan. (1973, april). Moje mesto Mladost. *Vesela sveska*, 16, 9.
- *Rakita, Goran. (1975, novembar). Vesela sveska. *Vesela sveska*, 5, 21.
- Rakita, Stanko (1969, septembar). Bakin dugi dan. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Rakita, Stanko (1973, februar). Zašto je zakasnila Verica. *Vesela sveska*, 11, 3.
- Rakita, Stanko (1973, februar). Zelena brda. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Rakita, Stanko. (1963, april). Smeh. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Rakita, Stanko. (1963, mart). Zoran crta tatu. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Rakita, Stanko. (1963, novembar). Radoznali dečak. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Rakita, Stanko. (1963, oktobar). Prvaci. *Vesela sveska*, 3, 16.
- Rakita, Stanko. (1963, septembar). Mali trudbenik. *Vesela sveska*, 1, 16.
- Rakita, Stanko. (1964, april). Zoranova ručica. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Rakita, Stanko. (1964, maj). Skriveno gnijezdo. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Rakita, Stanko. (1964, mart). Loptica. *Vesela sveska*, 13, 16.
- Rakita, Stanko. (1964, novembar). Djedova priča i bakini kolači. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Rakita, Stanko. (1964, septembar). Vjetrova snaga. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Rakita, Stanko. (1965, mart). Slika u oku. *Vesela sveska*, 12, 2.
- Rakita, Stanko. (1967, novembar). Pionir. *Vesela sveska*, 6, 2.
- Rakita, Stanko. (1967, oktobar). Složna braća. *Vesela sveska*, 3, 2.
- Rakita, Stanko. (1968, april). Srećno Vam proleće! *Vesela sveska*, 14, 2.
- Rakita, Stanko. (1968, juni). Zoranova snaga. *Vesela sveska*, 18, 14.

- Rakita, Stanko. (1968, mart). Bakino proleće. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Rakita, Stanko. (1968, oktobar). S koliko ljubavi... *Vesela sveska*, 3, 13.
- Rakita, Stanko. (1968, septembar). Jesam li dobar? *Vesela sveska*, 2, 10.
- Rakita, Stanko. (1969, februar). Djetlić i zima. *Vesela sveska*, 12, 2.
- Rakita, Stanko. (1969, januar). Prijatelji. *Vesela sveska*, 9, 15.
- Rakita, Stanko. (1969, maj). Pjesma kosova. *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Rakita, Stanko. (1969, novembar). Golub stegonoša. *Vesela sveska*, 6, 16.
- Rakita, Stanko. (1969, novembar). Pohvale. *Vesela sveska*, 5, 6.
- Rakita, Stanko. (1970, decembar). Duškovi gosti. *Vesela sveska*, 8, 5.
- Rakita, Stanko. (1970, maj). Na granici. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Rakita, Stanko. (1970, maj). Najveći zagrljaj. *Vesela sveska*, 18, 9.
- Rakita, Stanko. (1970, mart). Bakin poklon. *Vesela sveska*, 14, 14.
- Rakita, Stanko. (1970, novembar). Moj gost. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Rakita, Stanko. (1970, oktobar). Duškov drug. *Vesela sveska*, 3, 2.
- Rakita, Stanko. (1970, oktobar). Gost Žučko. *Vesela sveska*, 4, 2.
- Rakita, Stanko. (1970, oktobar). Vjeveričini orasi. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- Rakita, Stanko. (1970, septembar). Najljepše mjesto za jabuke. *Vesela sveska*, 2, 5.
- Rakita, Stanko. (1970, septembar). Teta učiteljica. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Rakita, Stanko. (1971, april). Dogovrena šala. *Vesela sveska*, 15, 6.
- Rakita, Stanko. (1971, januar). Poklon na vrijeme. *Vesela sveska*, 9, 5.
- Rakita, Stanko. (1971, maj). Praznik rada. *Vesela sveska*, 17, 2.
- Rakita, Stanko. (1971, mart). Slavkov san. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Rakita, Stanko. (1971, oktobar). Duško uspavljuje baku. *Vesela sveska*, 3, 20.
- Rakita, Stanko. (1971, oktobar). Duškovo priznanje. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Rakita, Stanko. (1971, septembar). Ptičje perce. *Vesela sveska*, 1, 16.
- Rakita, Stanko. (1972, april). Izlet. *Vesela sveska*, 15, 3.
- Rakita, Stanko. (1972, april). Okićeni rogovi. *Vesela sveska*, 15, 9.
- Rakita, Stanko. (1972, april). Radoznale senke. *Vesela sveska*, 16, 2.
- Rakita, Stanko. (1972, decembar). Bakin vojnik. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Rakita, Stanko. (1972, decembar). Poziv djevojčicama. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Rakita, Stanko. (1972, decembar). Prve pahuljice. *Vesela sveska*, 7, 2-3.

- Rakita, Stanko. (1972, maj). Duškova "Vesela sveska". *Vesela sveska*, 18, 12.
- Rakita, Stanko. (1972, mart). Buket. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Rakita, Stanko. (1972, mart). Dnevnik u cveću. *Vesela sveska*, 13, 16.
- Rakita, Stanko. (1972, mart). Prolećna kiša. *Vesela sveska*, 14, 24.
- Rakita, Stanko. (1972, novembar). Uz našu rijeku. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Rakita, Stanko. (1972, novembar). Verin buketić. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Rakita, Stanko. (1972, septembar). U voćnjaku. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Rakita, Stanko. (1973, april). Ne mogu pjevati. *Vesela sveska*, 16, 7.
- Rakita, Stanko. (1973, decembar). Hljeb. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Rakita, Stanko. (1973, januar). Slavkova petica. *Vesela sveska*, 9, 18.
- Rakita, Stanko. (1973, maj). Čije je cvijeće. *Vesela sveska*, 17, 16.
- Rakita, Stanko. (1973, maj). Duga. *Vesela sveska*, 18, 24.
- Rakita, Stanko. (1973, maj). Nadin buketić. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Rakita, Stanko. (1973, maj). Najljepše kapljice. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Rakita, Stanko. (1973, maj). Praznik. *Vesela sveska*, 17, 2.
- Rakita, Stanko. (1973, mart). Hrabre visibabe. *Vesela sveska*, 13, 4.
- Rakita, Stanko. (1973, oktobar). Igračka. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Rakita, Stanko. (1973, oktobar). Šta će Duško snijevati. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Rakita, Stanko. (1973, oktobar). Tanjin bukvar. *Vesela sveska*, 3, 24.
- Rakita, Stanko. (1973, oktobar). Učitelj je oprostio. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Rakita, Stanko. (1973, septembar). Najlepše ime. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Rakita, Stanko. (1973, septembar). Naša cesta. *Vesela sveska*, 1, 22.
- Rakita, Stanko. (1974, april). Tanjin balon. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Rakita, Stanko. (1974, april). Volja – nevolja. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Rakita, Stanko. (1974, decembar). Ponosna djevojčica. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Rakita, Stanko. (1974, juni). Radost. *Vesela sveska*, 19, 5.
- Rakita, Stanko. (1974, juni). Žetva. *Vesela sveska*, 20, 4.
- Rakita, Stanko. (1974, maj). Jablan i vrapče. *Vesela sveska*, 18, 15.
- Rakita, Stanko. (1974, maj). Mirkova pričica. *Vesela sveska*, 17, 18.
- Rakita, Stanko. (1974, maj). Pjesma. *Vesela sveska*, 18, 13.
- Rakita, Stanko. (1974, maj). Pozdrav suncu. *Vesela sveska*, 17, 17.
- Rakita, Stanko. (1974, maj). Proljeće. *Vesela sveska*, 16, 4.

- Rakita, Stanko. (1974, mart). Uzvična priča. *Vesela sveska*, 14, 14.
- Rakita, Stanko. (1974, oktobar). Kiša. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Rakita, Stanko. (1974, oktobar). Vjeverica. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Rakita, Stanko. (1974, septembar). Baka čeka. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Rakita, Stanko. (1974, septembar). Listovi. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Rakita, Stanko. (1974, septembar). U šumi. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Rakita, Stanko. (1975, februar). Snješko. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Rakita, Stanko. (1975, januar). Ljepota. *Vesela sveska*, 9, 12.
- Rakita, Stanko. (1975, januar). Tanjin pozdrav. *Vesela sveska*, 9, 12.
- Rakita, Stanko. (1975, juni). Jagnje. *Vesela sveska*, 19, 12.
- Rakita, Stanko. (1975, mart). Proljeće. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Rakita, Stanko. (1975, oktobar). Složna porodica. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Rakita, Stanko. (1975, oktobar). Vjeverica. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Rakita, Stanko. (1976, februar). Na školskoj svečanosti. *Vesela sveska*, 13, 2.
- Rakita, Stanko. (1976, januar). Dvije grudve. *Vesela sveska*, 9, 2.
- Rakita, Stanko. (1976, januar). Naša brda. *Vesela sveska*, 9, 5.
- Rakita, Stanko. (1976, januar). Veseli djed. *Vesela sveska*, 10, 13.
- Rakita, Stanko. (1976, juni). U šetnji. *Vesela sveska*, 20, 11.
- Rakita, Stanko. (1976, maj). Golub na času. *Vesela sveska*, 18, 14.
- Rakita, Stanko. (1976, oktobar). Novi prijatelji. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Rakita, Stanko. (1976, septembar). Stara kruška. *Vesela sveska*, 1, 19.
- Rakita, Stanko. (1977, april). Srna. *Vesela sveska*, 15, 13.
- Rakita, Stanko. (1977, februar). Veliko oko. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Rakita, Stanko. (1977, mart). Iznad moga sela. *Vesela sveska*, 14, 9.
- Rakita, Stanko. (1977, septembar). Podjela cvijeća. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Rakita, Stanko. (1979, decembar). Tanjin kaput. *Vesela sveska*, 8, 28.
- Rakita, Stanko. (1980, juni). U šetnji. *Vesela sveska*, 19-20, 30.
- Rakita, Stanko. (1972, oktobar). Ko okuplja djecu. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Rakita, Stanko. (1972, oktobar). Mali putnik. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Rakita, Stanko. (1972, septembar). Pametna torbica. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Rakita, Stanko. (1972, septembar). Slovo J. *Vesela sveska*, 2, 4.
- *Rakonjac, Aleksandar. (1980, novembar). Susret s bakom. *Vesela sveska*, 6, 22.

- *Ralenac, Rajko. (1965, maj). Mjesec cvijeća. *Vesela sveska*, 17, 5.
- *Ralenac, Rajko. (1965, mart). Razgovor s visibabom. *Vesela sveska*, 12, 13.
- *Ramić, Amira. (1971, mart). Mama, volim te! *Vesela sveska*, 13, 15.
- *Rašović, Jasna. (1970, novembar). Kad sam postala pionirka. *Vesela sveska*, 6, 3.
- Ratković, Milenko. (1960, april). Moj prvi crtež. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Ratković, Milenko. (1961, decembar). Dva oraha. *Vesela sveska*, 6, 12-14.
- Ratković, Milenko. (1961, mart). Ko krade jaja. *Vesela sveska*, 7, 10-11.
- Ratković, Milenko. (1962, novembar). Ptičica na prozoru. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Ratković, Milenko. (1962, septembar). Čistunac. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Ratković, Milenko. (1963, april). Dobar dječak. *Vesela sveska*, 14, 2-4.
- Ratković, Milenko. (1963, april). Miki i Džeki. *Vesela sveska*, 15, 11.
- Ratković, Milenko. (1963, februar). Ježić. *Vesela sveska*, 11, 15.
- Ratković, Milenko. (1963, novembar). Poklon. *Vesela sveska*, 5, 3-4.
- Ratković, Milenko. (1963, oktobar). Dosadne crtice. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Ratković, Milenko. (1964, februar). Dosjetljivi djed. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Ratković, Milenko. (1964, maj). Zadovoljstvo. *Vesela sveska*, 17, 15.
- Ratković, Milenko. (1964, mart). Takmičenje. *Vesela sveska*, 13, 13-14.
- Ratković, Milenko. (1964, oktobar). Dugme. *Vesela sveska*, 3, 3-4.
- Ratković, Milenko. (1965, april). Vrbova svirala. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Ratković, Milenko. (1965, mart). Ulaznica. *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Ratković, Milenko. (1965, novembar). Učiteljeva ptičica. *Vesela sveska*, 5, 10-11.
- Ratković, Milenko. (1966, februar). Stan u sandučiću. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Ratković, Milenko. (1966, juni). Obećanje. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Ratković, Milenko. (1966, novembar). Čudne priče. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- Ratković, Milenko. (1967, decembar). Pećinsko čudovište. *Vesela sveska*, 7, 2-3.
- Ratković, Milenko. (1967, juni). Mravi otjerali medvjeda. *Vesela sveska*, 18, 14.

- Ratković, Milenko. (1967, novembar). Moja školska drugarica. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Ratković, Milenko. (1968, decembar). U novoj školi. *Vesela sveska*, 7, 9.
- Ratković, Milenko. (1968, februar). Doživljaj malog zeca. *Vesela sveska*, 10, 12-13.
- Ratković, Milenko. (1968, oktobar). Kako je mačak dospio u zatvor. *Vesela sveska*, 4, 6-7.
- Ratković, Milenko. (1969, februar). Kako se spasio medo. *Vesela sveska*, 11, 2.
- Ratković, Milenko. (1971, februar). Gruda snega. *Vesela sveska*, 12, 8.
- Ratković, Milenko. (1971, juni). Ratoborna ribica. *Vesela sveska*, 20, 8-9.
- Ratković, Milenko. (1971, juni). Snalažljivi zečić. *Vesela sveska*, 19, 12-13.
- Ratković, Milenko. (1971, oktobar). Miševa kućica u tikvi. *Vesela sveska*, 3, 2-3.
- Ratković, Milenko. (1972, decembar). Zaboravko. *Vesela sveska*, 7, 5-6.
- Ratković, Milenko. (1972, januar). Susret sa učiteljicom. *Vesela sveska*, 10, 16-17.
- Ratković, Milenko. (1973, februar). Juče ili sutra. *Vesela sveska*, 11, 14.
- Ratković, Milenko. (1973, juni). Čamac za žabe. *Vesela sveska*, 20, 21.
- Ratković, Milenko. (1973, juni). Šareni leptirić. *Vesela sveska*, 19, 4.
- Ratković, Milenko. (1974, decembar). Slova od gline. *Vesela sveska*, 8, 19.
- Ratković, Milenko. (1975, decembar). Crtež. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Ratković, Milenko. (1975, januar). Babin dud. *Vesela sveska*, 9, 19.
- Ratković, Milenko. (1975, juni). Frula. *Vesela sveska*, 19, 15.
- Ratković, Milenko. (1976, april). Šahisti. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Ratković, Milenko. (1976, januar). Usamljeni mrav. *Vesela sveska*, 10, 14.
- Ratković, Milenko. (1978, maj). Najslade šargarepe. *Vesela sveska*, 17, 14.
- Ravbar, Alojz. (1977, mart). Milče. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Razumovska, M. (1964, mart). Pocijepana knjiga. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Razumovskaja, M. (1962, decembar). Ko će kraj prozora. *Vesela sveska*, 7, 11.

- *Redi, Kabir. (1963, april). Slon u kafani. *Vesela sveska*, 15, 10.
- *Relja, Silvana. (1965, juni). Zalazak sunca na moru. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Reponja. (1964, april). *Vesela sveska*, 14, 8-10.
- Ribičić, Josip. (1961, oktobar). Mihec i ptice. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Ribičić, Josip. (1962, mart). Bajka. *Vesela sveska*, 11, 14-15.
- Ribičić, Josip. (1963, juni). Prvi izlet. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Ribičić, Josip. (1966, januar). Pao je grad. *Vesela sveska*, 9, 15.
- Ribičić, Josip. (1963, decembar). Markec crta. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Ribičić, Josip. (1963, decembar). Markec čita. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Ribičić, Josip. (1971, decembar). Invalid. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Ribičić, Josip. (1972, februar). Savladane prepreke. *Vesela sveska*, 11, 12-13.
- Ribičić, Josip. (1975, april). Domovina. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Ribičić, Josip. (1975, maj). Markec čita. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Ribičić, Josip. (1978, novembar). Markovi snovi. *Vesela sveska*, 6, 6.
- *Rikić, Stojanka. (1976, juni). Moja škola. *Vesela sveska*, 19, 21.
- *Rilović, Zoran. (1966, mart). Potočić. *Vesela sveska*, 13, 7.
- Ristić, Anđelko. (1977, novembar). Kurir ja, kurir ti. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Ristić, Anđelko. (1967, oktobar). Mirjanina pošta. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Ristić, Anđelko. (1970, maj). Čas ččavlja na ččavjem čuviku. *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Ristić, Anđelko. (1972, maj). Vječno djetinjstvo "Vesele sveske". *Vesela sveska*, 17, 15.
- Ristić, Anđelko. (1975, april). Priča o profesoru, inženjeru i 13000 graditelja. *Vesela sveska*, 15, 16-17.
- Ristić, Anđelko. (1975, decembar). Ovdje se "legu" čelične ptice. *Vesela sveska*, 8, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, decembar). Tvornica kuća. *Vesela sveska*, 7, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, februar). Od cjepanice do tvoje bilježnice. *Vesela sveska*, 11, 16-17.
- Ristić, Anđelko. (1975, februar). U tvornici voća i povrća. *Vesela sveska*, 12, 16-17.
- Ristić, Anđelko. (1975, mart). Pokopani divovi. *Vesela sveska*, 13, 16-17.

- Ristić, Anđelko. (1975, mart). Ukročena planinka. *Vesela sveska*, 14, 16-17.
- Ristić, Anđelko. (1975, novembar). Ovdje kroje i šiju... *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, novembar). Ovdje se sadi kao u mravinjaku. *Vesela sveska*, 5, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, oktobar). "Zmaj" u pšeničnom klasju. *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, oktobar). Kao pod čarobnjakovom palicom... *Vesela sveska*, 3, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, septembar). Pletilje kraj Save. *Vesela sveska*, 1, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1975, septembar). U šećerani – slatkoj tvornici. *Vesela sveska*, 2, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, april). Fabrika porculana. *Vesela sveska*, 16, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, april). Majstori "čarobnih" kutija. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Ristić, Anđelko. (1976, decembar). Štiglicove priče. *Vesela sveska*, 8, 19.
- Ristić, Anđelko. (1976, februar). Minuti i mopedi. *Vesela sveska*, 11, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, februar). Osvajači krša i močvara. *Vesela sveska*, 12, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, januar). Među igračkama. *Vesela sveska*, 9, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, januar). Solana – slana fabrika. *Vesela sveska*, 10, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, juni). Ulje – vatrogasac u motoru. *Vesela sveska*, 19, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, maj). Priča o gigantu. *Vesela sveska*, 17, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, maj). Razgovor o putevima, željeznicama i – zanju. *Vesela sveska*, 18, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, mart). Brodovi, ljudi i "divovi". *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Ristić, Anđelko. (1976, mart). Tvornica obuće. *Vesela sveska*, 14, 10-11.

- Ristić, Anđelko. (1977, decembar). Osmatrači. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Ristić, Anđelko. (1977, decembar). Zemljotres u školi. *Vesela sveska*, 7, 7.
- Ristić, Anđelko. (1977, januar). Štiglic – lovac na medvjede. *Vesela sveska*, 9, 19.
- Ristić, Anđelko. (1977, novembar). Zašto zavija sirena. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Ristić, Anđelko. (1977, oktobar). Kad se mama izgubi u gradu. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Ristić, Anđelko. (1977, oktobar). Svi protiv “plavih”. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Ristić, Anđelko. (1977, septembar). Na izletu. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Ristić, Anđelko. (1977, septembar). Na magistrali. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, april). Trka za brašno. *Vesela sveska*, 15, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, april). Uspavana podmuklica. *Vesela sveska*, 16, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, februar). Poslije uzbune. *Vesela sveska*, 12, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, februar). U kinu. *Vesela sveska*, 11, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, januar). Smrzlo mi se srce. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, januar). Zaboravko. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, juni). Svirala u ognju. *Vesela sveska*, 19-20, 10.
- Ristić, Anđelko. (1978, maj). Ljudi s neba. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Ristić, Anđelko. (1978, maj). Otkrivena varka. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, mart). Draganova “krivica”. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, mart). Smiljanina tajna. *Vesela sveska*, 13, 7.
- Ristić, Anđelko. (1978, novembar). Vrabac nije pobjegao. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Ristić, Anđelko. (1979, decembar). Beograd – buntovnik u osinjaku fašizma. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Ristić, Anđelko. (1979, decembar). Priština – jedinstvena protiv okupatora. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Ristić, Anđelko. (1979, januar). Dva “klikera” i jedno magare koga nema. *Vesela sveska*, 9-10, 14-15.
- Ristić, Anđelko. (1979, juni). Uvreda. *Vesela sveska*, 19-20, 14-15.
- Ristić, Anđelko. (1979, novembar). Novi Sad – neuništivo gnijezdo otpora. *Vesela sveska*, 5, 8.

- Ristić, Anđelko. (1979, novembar). Prilep – prva ustanička puška Makedonije. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Ristić, Anđelko. (1979, oktobar). Drvar – središte partizanske države. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Ristić, Anđelko. (1979, oktobar). Ljubljana – grad Osvobodilne fronte. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Ristić, Anđelko. (1979, septembar). Beograd – nikad pokoreni. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Ristić, Anđelko. (1979, septembar). Cetinje – gordi borac za slobodu. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Ristić, Anđelko. (1980, januar). Smijeh u zimskom jutru. *Vesela sveska*, 9-10, 18-19.
- Ristić, Anđelko. (priredio). (1973, decembar). Partizanska žičara. *Vesela sveska*, 8, 16.
- Ristić, Anđelko. prema zabilješkama Boška Zeca (1974, april). Bomba na pruzi. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Ristić, Dragoslav. (1967, septembar). Nestrpljivi. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- Ristić, Dragoslav. (1969, april). Prvo pismo. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Ristić, Dragoslav. (1969, decembar). Pomoćnik. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Ristić, Dragoslav. (1969, februar). Drugovi. *Vesela sveska*, 11, 14-15.
- Ristić, Dragoslav. (1970, januar). Domaći zadatak. *Vesela sveska*, 10, 6.
- Ristić, Dragoslav. (1970, juni). Prepisani zadatak. *Vesela sveska*, 19, 12.
- Ristić, Dragoslav. (1970, mart). U garaži. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Ristić, Dragoslav. (1971, maj). Zabavljač. *Vesela sveska*, 17, 9.
- Ristić, Dragoslav. (1973, decembar). Cverglan. *Vesela sveska*, 7, 4.
- Ristić, Dragoslav. (1973, mart). Čizme. *Vesela sveska*, 13, 14.
- Riška, Jan. (1966, februar). Kad je Jaro imao ospice. *Vesela sveska*, 11, 8-9.
- Rjabikin, B. (1968, novembar). Najlakša riječ. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Rjabikin, B. (1969, maj). Ko je najglavniji? *Vesela sveska*, 17, 6.
- Rodari, Đani. (1966, decembar). Dva dečaka. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Rodari, Đani. (1967, juni). Lula. *Vesela sveska*, 18, 2.
- Rodari, Đani. (1967, maj). Brif, bruf, braf. *Vesela sveska*, 16, 7.
- *Romančuk, Suzana. (1980, septembar). Kod bake i djeda. *Vesela sveska*, 1, 26.

- Rorić Vanja, Ivica. (1968, novembar). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Rorić Vanja, Ivica. (1969, oktobar). Mića i Žuća. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Rorić Vanja, Ivica. (1970, decembar). Crni dvorac. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1970, decembar). Ljubičica. *Vesela sveska*, 7, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1970, novembar). Velika pećina. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1970, novembar). Zamke. *Vesela sveska*, 6, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1970, oktobar). Dukat je nestao. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1970, septembar). Kako su mravi spriječili požar. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Rorić Vanja, Ivica. (1971, april). Zelene oči. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Rorić Vanja, Ivica. (1971, februar). Dukat je pronađen. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1971, februar). Rastanak. *Vesela sveska*, 12, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1971, januar). Čarobne riječi. *Vesela sveska*, 9, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1971, januar). U riznici. *Vesela sveska*, 10, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1971, mart). Povratak. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, decembar). Zagonetke-dopunjaljke. *Vesela sveska*, 7, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, decembar). Zagonetke-dopunjaljke. *Vesela sveska*, 8, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, februar). Priča o tati i mami. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, mart). Pjesma. *Vesela sveska*, 14, 16-17.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, novembar). Zagonetke-dopunjaljke. *Vesela sveska*, 5, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, novembar). Zagonetke-dopunjaljke. *Vesela sveska*, 6, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, oktobar). Zagonetke dopunjaljke. *Vesela sveska*, 3, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, oktobar). Zagonetke-dopunjaljke. *Vesela sveska*, 4, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1972, septembar). Zagonetke dopunjaljke. *Vesela sveska*, 2, 22.
- Rorić Vanja, Ivica. (1981, maj). Od ruke do ruke, od srca do srca... *Vesela sveska*, 18, 16.

- Rosin, Benjamin. (1960, februar). Ko će biti tužibaba? *Vesela sveska*, 6, 9.
- Rosin, V. (1962, novembar). Kamila i more. *Vesela sveska*, 5, 9.
- Rosin, V. (1963, decembar). Jače od snage. *Vesela sveska*, 7, 2-3.
- Rosinjska, Marija. (1962, decembar). Tajna iglenih ušiju. *Vesela sveska*, 8, 5-7.
- Rosinjska, Marija. (1969, oktobar). Zora i staklo. *Vesela sveska*, 3, 2.
- Rosinjska, Marija. (1972, oktobar). Deset. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Roš, Fran. (1970, septembar). Hrabri zeko. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- *Rot, Ana. (1977, januar). Naš razred. *Vesela sveska*, 10, 24.
- Rozman, Smiljan. (1964, novembar). Radio. *Vesela sveska*, 6, 14-15.
- Rozman, Smiljan. (1964, novembar). Sto. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Rozman, Smiljan. (1964, novembar). Stolica. *Vesela sveska*, 5, 11.
- Rozman, Smiljan. (1965, april). Orman za knjige. *Vesela sveska*, 15, 13-14.
- Rozman, Smiljan. (1965, decembar). Šupa za drva. *Vesela sveska*, 7, 11.
- Rozman, Smiljan. (1965, mart). Ćilim. *Vesela sveska*, 12, 3-4.
- Rozman, Smiljan. (1965, oktobar). Kuća. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Rozman, Smiljan. (1965, oktobar). Škola. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Rozman, Smiljan. (1966, april). Dvorište. *Vesela sveska*, 15, 3.
- Rozman, Smiljan. (1966, oktobar). Školska ploča. *Vesela sveska*, 3, 2-3.
- Rozman, Smiljan. (1966, septembar). Školski hodnici. *Vesela sveska*, 2, 10-11.
- Rozman, Smiljan. (1967, decembar). Pozorište. *Vesela sveska*, 7, 12-13.
- Rozman, Smiljan. (1972, januar). Slika. *Vesela sveska*, 9, 16-17.
- Rozman, Smiljan. (1976, april). Junaštvo. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Rozman, Smiljan. (1978, oktobar). Dugme. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Rozman, Smiljan. (1978, septembar). Čegrtaljka. *Vesela sveska*, 2, 8-9.
- *Rudić, Velimir. (1981, maj). Osvojili smo prelaznu zastavicu. *Vesela sveska*, 18, 22.
- Rudnik uglja. (1960, novembar). *Vesela sveska*, 3, 7.
- *Ruvic, Suzana. (1966, novembar). Crvena marama. *Vesela sveska*, 6, 6.
- *S. Stojanović, Gordana. (1979, novembar). Lov. *Vesela sveska*, 5, 24.
- *Sabadoš, Femija (1962, januar). Prvi snijeg. *Vesela sveska*, 7, 3.
- Sadovski, V. (1973, oktobar). Veliko i malo. *Vesela sveska*, 2, 24.
- *Salaj, Sofa. (1963, oktobar). Jesen u mom selu. *Vesela sveska*, 3, 15.

- *Salman, Samir. (1975, juni). Moja klupa. *Vesela sveska*, 20, 20.
- *Salman, Samir. (1976, april). Šta je drugarstvo? *Vesela sveska*, 16, 20.
- *Salman, Senad. (1976, april). Šta je drugarstvo? *Vesela sveska*, 16, 20.
- Saltikov, M. (1973, april). Čvorak. *Vesela sveska*, 16, 7.
- *Samardžić, Sanela. (1978, decembar). Moja sestra. *Vesela sveska*, 7, 25.
- *Samardžić, Sanja. (1968, novembar). Toga ću se uvijek rado sjećati. *Vesela sveska*, 6, 3.
- Samokovlija-Vujošević, Mirjana. (1979, maj). Djevojčica i cvjetovi. *Vesela sveska*, 17, 28.
- *Sanković, Adrijana. (1973, januar). Zatka. *Vesela sveska*, 9, 8.
- *Sarpa, Jelka. (1964, april). Nove cipele. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Savčenko, G. (1970, septembar). Lutka. *Vesela sveska*, 1, 6-7.
- *Savić, Brankica. (1972, oktobar). Jesen. *Vesela sveska*, 3, 8.
- *Savić, Dimitrije. (1975, oktobar). "Vesela sveska" – moj novi prijatelj. *Vesela sveska*, 4, 21.
- Sedamnaest kamila. (1963, april). *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- *Segarić, Smilja. (1963, novembar). Jesen je donijela žutu boju... *Vesela sveska*, 5, 16.
- Sekulić, Momir. (1970, april). Vesna. *Vesela sveska*, 16, 2.
- Sekulić, Momir. (1970, februar). Tihomirovi drugovi. *Vesela sveska*, 12, 2-3.
- Sekulić, Momir. (1970, juni). Ponosna majka. *Vesela sveska*, 20, 3.
- Sekulić, Momir. (1970, juni). Ponosna majka. *Vesela sveska*, 20, 3.
- Sekulić, Momir. (1970, mart). Graditelji. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Sekulić, Momir. (1970, novembar). Bakine suze. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Seliškar, Tone. (1964, juni). Jež u torbi. *Vesela sveska*, 18, 8-11.
- Seliškar, Tone. (1965, januar). Grudva snijega. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Seliškar, Tone. (1973, januar). Vjeverica. *Vesela sveska*, 9, 14.
- *Semenov, Dragica. (1973, februar). Šta bih uradila da sam div. *Vesela sveska*, 12, 9.
- Semenova, V. (1973, april). Svečani ručak. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Semjonov, B. (1968, februar). Pas na kiši. *Vesela sveska*, 10, 7.
- *Serafimović, Ljubica. (1977, novembar). Šta znamo o Titu. *Vesela sveska*, 6, 24.

- Sergejev, L. (1967, februar). Zima i leto. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Sergejev, L. (1971, februar). Diktat. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Sergejev, L. (1981, juni). Lisičić. *Vesela sveska*, 19-20, 18-19.
- *Sertić, Reza. (1974, juni). Plitvička jezera. *Vesela sveska*, 20, 8.
- *Simkić, Zoran. (1974, april). Ilok na Dunavu. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Simović, Dragan. (1980, april). Čarobna igra. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Singlton S., Margaret. (1973, decembar). Mali Bru i pidžama. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Singlton, M. E. (1964, oktobar). Darmar gnijezdo. *Vesela sveska*, 3, 8-10.
- Sirovatka, Oldžih. (1965, novembar). Kako je Jirko čuvao mlijeko. *Vesela sveska*, 6, 8-9.
- Sirovatka, Oldžih. (1976, decembar). Bojice. *Vesela sveska*, 8, 17.
- *Sirovina, Zoran. (1970, oktobar). Moja "Vesela sveska". *Vesela sveska*, 4, 15.
- Sjedugin, A. (1978, decembar). Buba na dlanu. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- *Skiba, Slavica. (1969, novembar). Moja đaćka torba. *Vesela sveska*, 6, 4.
- Skjavato, Mario. (1965, maj). Dva crteža na zidu. *Vesela sveska*, 17, 14.
- Skjavato, Mario. (1966, mart). Priča o čamcu. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- Skjavato, Mario. (1966, mart). Priča o traktoru. *Vesela sveska*, 12, 10-11.
- Skjavato, Mario. (1968, novembar). Pobuna brojeva. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Skjavato, Mario. (1971, februar). Slavine razgovaraju noći. *Vesela sveska*, 11, 5.
- Skoti, Đakomo. (1969, oktobar). Div dobrog srca. *Vesela sveska*, 4, 12.
- Skoti, Đakomo. (1970, juni). Kako je nastalo Jadransko more. *Vesela sveska*, 20, 8.
- Skoti, Đakomo. (1970, juni). Oteto pastirče. *Vesela sveska*, 19, 8-9.
- Skoti, Đakomo. (1970, maj). Kako je nastao istarski kras. *Vesela sveska*, 18, 11.
- Skoti, Đakomo. (1970, septembar). Tragovi Marka Kraljevića. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Skrebicki, G. (1968, decembar). Stanovnici šume. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Skrebicki, G. (1969, januar). Stanovnici šume. *Vesela sveska*, 10, 6.
- Skrebicki, G. (1969, januar). Stanovnici šume. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Skrebicki, G. (1969, juni). Stanovnici šume. *Vesela sveska*, 19, 14.

- Skrebicki, G. (1969, mart). Stanovnici šume. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Skrebickij, G. (1959, novembar). Šta se kome sviđa. *Vesela sveska*, 3, 12.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1971, juni). Tajna žutog poštanskog sandučeta. *Vesela sveska*, 19, 4-5.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1971, novembar). Ljuta i vesela olovka. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1971, oktobar). Jutro. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1971, septembar). Meni nije potreban sat. *Vesela sveska*, 2, 12-13.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1972, april). Brbljivi potok. *Vesela sveska*, 16, 9.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1972, februar). Da ne zalutaju snovi. *Vesela sveska*, 11, 24.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1972, januar). Živa grejalica. *Vesela sveska*, 9, 9.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1972, maj). Da ulica bude vesela. *Vesela sveska*, 18, 9.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1973, maj). Milenino jutro. *Vesela sveska*, 17, 4-5.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1974, mart). Noćna prepirka. *Vesela sveska*, 14, 22.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1974, septembar). Lutke u prozoru. *Vesela sveska*, 1, 3-4.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1975, februar). Ana i vjeverica. *Vesela sveska*, 12, 14.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1975, maj). Lipa. *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1975, novembar). Kako pjeva šuma. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1975, oktobar). Želja. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1975, septembar). Aiša šiša šaš. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1976, oktobar). Jovančetov džep. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1976, septembar). Dogodilo se ljetos. *Vesela sveska*, 1, 3-4.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1977, april). Najljepše gnijezdo. *Vesela sveska*, 16, 12.

- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1977, septembar). Pečurke u svim duginim bojama. *Vesela sveska*, 2.
- Skrinjar-Tvrz, Valerija. (1979, oktobar). Jesen. *Vesela sveska*, 3, 3.
- Sladkov, N. (1964, decembar). Kako se medvjed uplašio samoga sebe. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Sladkov, N. (1971, septembar). Bodljikavo prase. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Sladkov, N. (1972, februar). Čarobna polica. *Vesela sveska*, 11, 2.
- Sladkov, N. (1972, februar). Vrapčiji termometar. *Vesela sveska*, 11, 2.
- Sladkov, N. (1974, oktobar). Usnjeni kalendar. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Slatka kaša. (1980, februar). *Vesela sveska*, 12, 13.
- Slatkov, N. (1972, april). Vrapčije proleće. *Vesela sveska*, 15, 4-5.
- Slatkov, N. (1973, juni). O, Zlatna vugo. *Vesela sveska*, 19, 21.
- Slatkov, N. (1973, maj). Lasto, lastice. *Vesela sveska*, 17, 18.
- Slavković, Toma. (1969, april). Obećanje. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Slavković, Toma. (1969, novembar). Car lažova Vladimir I. *Vesela sveska*, 5, 8-9.
- Slavković, Toma. (1969, septembar). Priča o Vladimiru. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Slavković, Toma. (1970, decembar). Najstrašniji događaj. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Slavković, Toma. (1973, septembar). Put za Japan. *Vesela sveska*, 2, 17-18.
- Slavković, Toma. (1974, februar). Lisica i petao. *Vesela sveska*, 11, 22.
- Slavković, Toma. (1974, februar). Skije. *Vesela sveska*, 12, 14.
- Slavković, Toma. (1974, juni). Slon i prase. *Vesela sveska*, 19, 21.
- Slavković, Toma. (1975, decembar). Učitelj. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Slavković, Toma. (1976, januar). Najveća ljubav na svetu. *Vesela sveska*, 10, 2.
- Slavković, Toma. (1976, septembar). Zec i vuk. *Vesela sveska*, 2, 9.
- Slavković, Toma. (1979, juni). Priča o suncu. *Vesela sveska*, 19-20, 4-5.
- Slavković, Toma. (1980, mart). Veliki crni konj. *Vesela sveska*, 14, 16-17.
- Slijepi starac. (1960, april). *Vesela sveska*, 8, 13.
- *Slišak, Alen. (1981, maj). I ja sam posjetio kuću cvijeća. *Vesela sveska*, 17, 29.
- Slokan, France. (1961, mart). Putopis proleća. *Vesela sveska*, 7, 2-4.

- Slon i kameleon. (1978, februar). *Vesela sveska*, 12, 16.
- Smaćoski, Boško. (1972, april). Priča o jednom slavuju. *Vesela sveska*, 15, 10.
- *Smailbegović, Mirsada. (1967, maj). Drug Tito je bio među nama. *Vesela sveska*, 17, 2.
- Smeljeva, L. (1969, novembar). Kako se postaje veliki. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Smironov, Viktor. (1969, mart). Dvije mame. *Vesela sveska*, 13, 8-9.
- So i magarac. (1979, april). *Vesela sveska*, 15, 32.
- So i sunderi. (1960, januar). *Vesela sveska*, 5, 13.
- Sokolovski, A. (1961, januar). Hrabra Tanja. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- *Soldatić, Želja. (1977, oktobar). Moja ulica u jesen. *Vesela sveska*, 3, 25.
- *Solonja, Ljiljana. (1975, april). Proljeće u mom zavičaju. *Vesela sveska*, 15, 21.
- *Spajić, Zoran. (1975, februar). Moja škola. *Vesela sveska*, 11, 20.
- Spasić, Nikodije. (1977, maj). Lopta. *Vesela sveska*, 17, 22.
- Srećan vam put, rode! (1965, septembar). *Vesela sveska*, 1, 10.
- Srećković, Pera. (1971, januar). Prozivka. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Stajić, Stojan (obradio). (1962, oktobar). Petao i lisica. *Vesela sveska*, 4, 4-5.
- Stajić, Stojan (obradio). (1962, septembar). Išao bih rado, da ne znam kuda me vodiš. *Vesela sveska*, 2, 11.
- *Stamenković, Milena. (1966, juni). Prijatan doživljaj. *Vesela sveska*, 18, 15.
- Stancev, V. (1966, decembar). Ko je najstariji? *Vesela sveska*, 8, 11.
- *Stanić, Ljiljana. (1974, april). Čajniče. *Vesela sveska*, 16, 8.
- *Stanivuković, Drago. (1971, maj). Naša školska ploča. *Vesela sveska*, 17, 5.
- *Stanković, Bracko. (1966, maj). 1. maj u mom gradu. *Vesela sveska*, 16, 2.
- Stanković, Olga. (1968, februar). Lovac čika Tanče. *Vesela sveska*, 11, 4-5.
- Stanković, Olga. (1968, septembar). Moj djed i jesen. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Stanojčić, Vojislav. (1959, oktobar). Lišće starog kestena. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Stanojčić, Vojislav. (1959, septembar). Na pecanju. *Vesela sveska*, 1, 2-3.

- Stanojčić, Vojislav. (1960, februar). Talasi. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Stanojčić, Vojislav. (1961, april). O imenima nekih igračaka. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Stanojčić, Vojislav. (1961, decembar). Najveće parče. *Vesela sveska*, 5, 10-11.
- Stanojčić, Vojislav. (1961, juni). Ko bolje pliva. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Stanojčić, Vojislav. (1961, mart). U sredini. *Vesela sveska*, 7, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1961, novembar). Ptice i talasi. *Vesela sveska*, 4, 10-11.
- Stanojčić, Vojislav. (1961, septembar). Tužne oči. *Vesela sveska*, 1, 6.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, april). Motociklista. *Vesela sveska*, 12, 12-13.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, februar). Ko ne voli sneg. *Vesela sveska*, 8, 2-3.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, februar). Nestanak Sneška Belića. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, januar). Rasejani Deda Mraz. *Vesela sveska*, 7, 5.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, juni). Ko je najbolji? *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, maj). Snovi. *Vesela sveska*, 15, 12-13.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, mart). Domaći zadatak. *Vesela sveska*, 10, 3-5.
- Stanojčić, Vojislav. (1962, oktobar). Upozorenje. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Stanojčić, Vojislav. (1963, april). Tigar. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Stanojčić, Vojislav. (1964, april). Lopta. *Vesela sveska*, 14, 12.
- Stanojčić, Vojislav. (1964, mart). Mićina mama. *Vesela sveska*, 12, 13-14.
- Stanojčić, Vojislav. (1964, oktobar). Mjesec i Iva. *Vesela sveska*, 3, 12-13.
- Stanojčić, Vojislav. (1965, april). Gdje stoji Ivin kaži-prst? *Vesela sveska*, 14, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1965, decembar). Priča o tužnom vjetriću. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1965, februar). Priča o pahuljicama. *Vesela sveska*, 10, 5-6.
- Stanojčić, Vojislav. (1965, januar). Poklon za Djeda – Mraza. *Vesela sveska*, 9, 2-3.
- Stanojčić, Vojislav. (1965, juni). Ivin džemper. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Stanojčić, Vojislav. (1966, april). Car svih vrabaca. *Vesela sveska*, 15, 8.

- Stanojčić, Vojislav. (1966, decembar). Igra. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Stanojčić, Vojislav. (1966, februar). Ekspres. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Stanojčić, Vojislav. (1966, juni). Razgovor. *Vesela sveska*, 18, 5.
- Stanojčić, Vojislav. (1966, novembar). Vučjak. *Vesela sveska*, 5, 10-11.
- Stanojčić, Vojislav. (1967, februar). Zaboravni tigar. *Vesela sveska*, 11, 2-3.
- Stanojčić, Vojislav. (1968, decembar). Svađa. *Vesela sveska*, 8, 3.
- Stanojčić, Vojislav. (1968, juni). Ivo – plivač. *Vesela sveska*, 18, 3.
- Stanojčić, Vojislav. (1968, maj). Biblioteka. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Stanojčić, Vojislav. (1968, mart). Vetar – šesirdžija. *Vesela sveska*, 12, 13-14.
- Stanojčić, Vojislav. (1969, april). Rođendan. *Vesela sveska*, 16, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1969, oktobar). Noć kada se vetar ljutio. *Vesela sveska*, 4, 5.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, decembar). Dva češlja. *Vesela sveska*, 7, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, decembar). Telefonski razgovor. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, juni). Takmičenje valova. *Vesela sveska*, 20, 3.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, maj). Hvalisavi mrak. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, mart). Djevojčica s violinom. *Vesela sveska*, 14, 11.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, novembar). Kavaljer. *Vesela sveska*, 6, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, novembar). U strogom poverenju. *Vesela sveska*, 5, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, oktobar). Kiša i kućerak. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, oktobar). Puž. *Vesela sveska*, 3, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, oktobar). Vrabac, prozor i saksija. *Vesela sveska*, 4, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1971, septembar). Priča o ružnom parku. *Vesela sveska*, 2, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, april). Dosada. *Vesela sveska*, 16, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, april). Mačka. *Vesela sveska*, 15, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, februar). Kod bolesnog druga. *Vesela sveska*, 12, 18.

- Stanojčić, Vojislav. (1972, februar). Mićine stvari. *Vesela sveska*, 11, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, januar). Ko će prvi pozdraviti. *Vesela sveska*, 9, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, januar). U tramvaju. *Vesela sveska*, 10, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, juni). Slatko od dunja. *Vesela sveska*, 19, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, juni). U samoposluzi. *Vesela sveska*, 20, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, maj). Gajina velika zasluga. *Vesela sveska*, 18, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, maj). Raspremanje. *Vesela sveska*, 17, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, mart). Pajini izgovori. *Vesela sveska*, 13, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1972, mart). Šta koga mrzi. *Vesela sveska*, 14, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1973, decembar). Andrine knjige. *Vesela sveska*, 7, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1973, decembar). Čarobnjak iz autobusa. *Vesela sveska*, 8, 14-15.
- Stanojčić, Vojislav. (1973, novembar). Velika trka. *Vesela sveska*, 6, 6.
- Stanojčić, Vojislav. (1973, septembar). Časovnici. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Stanojčić, Vojislav. (1973, septembar). Priča o dve desne cipelice. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, april). Bez razloga. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, april). Park pored Vladine kuće. *Vesela sveska*, 16, 19.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, februar). Ivini minuti. *Vesela sveska*, 12, 6.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, januar). Iva i bucmasti. *Vesela sveska*, 10, 19.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, januar). Jelica spiker. *Vesela sveska*, 9, 14.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, juni). "Zlatni ključić" i čitaoci. *Vesela sveska*, 19, 12-13.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, maj). Izletnici. *Vesela sveska*, 18, 18.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, maj). Rasejani Iva. *Vesela sveska*, 17, 6.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, mart). Četiri krivca. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Stanojčić, Vojislav. (1974, mart). Djevojčica sa naočarima. *Vesela sveska*, 13, 7.
- *Stanojlović, Dragica. (1974, oktobar). Naš učitelj. *Vesela sveska*, 3, 20.
- *Stavljević, Katica. (1968, juni). Rastanak sa školom. *Vesela sveska*, 18, 2.

- *Stefanović, Marija. (1976, oktobar). Kišan dan. *Vesela sveska*, 4, 21.
- *Stefanović, Milana. (1963, april). Moj zavičaj. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Stefanović, Mirjana. (1979, decembar). Perići. *Vesela sveska*, 8, 20.
- Stefanović, Mirjana. (1979, juni). Portvišilije. *Vesela sveska*, 19-20, 28.
- Stefanović, Mirjana. (1980, mart). DŽIV DŽIV DŽIV. *Vesela sveska*, 14, 8.
- Stefanović, Mirjana. (1981, mart). Kako je pilot Vasa našao zrno bisera (odlomak). *Vesela sveska*, 13, 11.
- *Stevanović, Zorica. (1975, oktobar). Drugarstvo i rad. *Vesela sveska*, 4, 20.
- *Stevanovski, Biljana. (1971, april). Ubrus. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Stevi nalazi put. (1964, novembar). *Vesela sveska*, 5, 3-5.
- Stiglo je proljeće. (1960, april). *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- Stijačić, Emilija. (1972, juni). Lov za danom. *Vesela sveska*, 20, 15.
- Stijačić, Emilija. (1972, juni). Zašto je dan bijel? *Vesela sveska*, 19, 15-16.
- Stijačić, Emilija. (1973, decembar). Uzoran otac. *Vesela sveska*, 8, 22-23.
- Stijačić, Emilija. (1973, januar). Lutalica – vjetar. *Vesela sveska*, 10, 6-7.
- Stijačić, Emilija. (1973, mart). Pitao se mali Mišo da li je noć crna crncata. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Stijačić, Emilija. (1973, oktobar). Pismo nepoznatom dječaku. *Vesela sveska*, 4, 4-5.
- Stijačić, Emilija. (1976, januar). Brana bez mana. *Vesela sveska*, 9, 14-15.
- Stijačić, Emilija. (1976, mart). Čekanje. *Vesela sveska*, 13, 14-15.
- *Stipić, Draško. (1967, april). Da sam sunce. *Vesela sveska*, 15, 5.
- *Stipić, Lada. (1963, april). Moje papige. *Vesela sveska*, 15, 15.
- *Stipić, Lada. (1964, septembar). Naš zavičaj. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Stivenson, Renata. (1965, februar). Noćna posjeta. *Vesela sveska*, 10, 15.
- *Stjepandić, Dražen. (1974, oktobar). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 3, 21.
- *Stjepanović, Nevenka. (1972, decembar). Plaški. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Sto u šumi. (1967, decembar). *Vesela sveska*, 7, 10-11.
- *Stojanović, Jasna. (1975, oktobar). Vesnina škola. *Vesela sveska*, 3, 21.
- Stojanović, Slavko. (1969, oktobar). Ja sam pionir. *Vesela sveska*, 4, 14.
- *Stojanović, Vera. (1969, juni). Rođendan. *Vesela sveska*, 20, 7.

- Stojčević, Dušan. (1975, septembar). Patke. *Vesela sveska*, 2, 12.
- *Stojiljković, Vesnica. (1965, septembar). Prljavko. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Stojković, Buda. (1962, oktobar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Stojković, Buda. (1964, april). Žuna. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Stojković, Buda. (1964, decembar). Prepelica. *Vesela sveska*, 8, 8-9.
- Stojković, Buda. (1965, april). Srećan put, mala prepelice! *Vesela sveska*, 15, 2.
- Stojković, Buda. (1965, oktobar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 4, 9.
- Stojković, Buda. (1965, septembar). Bakice moja, oprosti. *Vesela sveska*, 2, 14-15.
- Stojković, Buda. (1971, mart). Mali pospanko. *Vesela sveska*, 14, 2.
- Stojković, Buda. (1974, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 17, 23.
- Stojković, Buda. (1974, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 13, 23.
- *Stojković, Vesna. (1962, decembar). Prvi zimski dan. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Stokić, Petar. (1960, oktobar). Nepromišljeni mrav. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Stokić, Petar. (1961, oktobar). Cvrčak s violinom. *Vesela sveska*, 2, 5-6.
- Stokić, Petar. (1962, februar). Domaći zadatak. *Vesela sveska*, 8, 14.
- Stokić, Petar. (1962, maj). Šumski saobraćajac. *Vesela sveska*, 15, 6-7.
- Stokić, Petar. (1963, decembar). Važi – ne važi. *Vesela sveska*, 8, 5-6.
- Stokić, Petar. (1963, januar). Petlić s ravnom krestom. *Vesela sveska*, 9, 12-14.
- Stokić, Petar. (1963, maj). Zlatna ptica. *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Stokić, Petar. (1963, mart). Maramica. *Vesela sveska*, 12, 5-7.
- Stokić, Petar. (1964, april). Veliki talas. *Vesela sveska*, 14, 2-4.
- Stokić, Petar. (1964, februar). Saonice. *Vesela sveska*, 10, 2-3.
- Stokić, Petar. (1965, april). Milion i prvi mrav. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Stokić, Petar. (1965, februar). Februarsko jutro. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Stokić, Petar. (1965, mart). Bijelo mače. *Vesela sveska*, 13, 14-15.
- Stokić, Petar. (1966, april). Putnik. *Vesela sveska*, 14, 8-9.
- Stokić, Petar. (1966, februar). Lutka. *Vesela sveska*, 10, 13.
- Stokić, Petar. (1966, juni). Sjenica i drvo. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Stokić, Petar. (1966, maj). Kiša i mrav. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Stokić, Petar. (1967, juni). Sunčeva sjenka. *Vesela sveska*, 18, 3.

- Stokić, Petar. (1967, maj). Ključ. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Stokić, Petar. (1967, maj). Sijalica. *Vesela sveska*, 16, 8.
- Stokić, Petar. (1967, maj). Vaza. *Vesela sveska*, 16, 9.
- Stokić, Petar. (1967, novembar). Jabuka. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Stokić, Petar. (1967, oktobar). Jutro. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Stokić, Petar. (1967, oktobar). Veče. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Stokić, Petar. (1967, septembar). Dvije kišne kapi. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Stokić, Petar. (1969, april). Mašnice. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Stokić, Petar. (1969, juni). Mišina torba. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Stokić, Petar. (1969, maj). Čija je kapa? *Vesela sveska*, 17, 3.
- Stokić, Petar. (1969, oktobar). Očeva puška. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Stokić, Petar. (1970, februar). Crvenkapa iz grada. *Vesela sveska*, 11, 8-9.
- Stokić, Petar. (1970, februar). Saša. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Stokić, Petar. (1970, januar). Pre polaska. *Vesela sveska*, 9, 16.
- Stokić, Petar. (1970, januar). Prvo pismo. *Vesela sveska*, 10, 2-3.
- Stokić, Petar. (1973, april). Mišino zeče. *Vesela sveska*, 15, 4.
- Stokić, Petar. (1973, decembar). Borjanka i škola. *Vesela sveska*, 8, 17.
- Stokić, Petar. (1973, decembar). Borjanka i šumar. *Vesela sveska*, 7, 17.
- Stokić, Petar. (1973, oktobar). Lahorka. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Stokić, Petar. (1974, april). Kraj priče o žutom ključiću. *Vesela sveska*, 16, 17.
- Stokić, Petar. (1974, april). Pećina i u pećini kovčeg. *Vesela sveska*, 15, 17.
- Stokić, Petar. (1974, februar). Borjanka i Borjan, šumar i vuk. *Vesela sveska*, 12, 17.
- Stokić, Petar. (1974, februar). Borjanka i Borjan. *Vesela sveska*, 11, 17.
- Stokić, Petar. (1974, januar). Borjanka i lutka. *Vesela sveska*, 9, 17.
- Stokić, Petar. (1974, januar). Šumar se prikrada. *Vesela sveska*, 10, 17.
- Stokić, Petar. (1974, mart). Borjana, Borjan i tajna. *Vesela sveska*, 13, 17.
- Stokić, Petar. (1974, mart). Djeca nadmudrila šumara. *Vesela sveska*, 14, 17.
- Stokić, Petar. (1974, oktobar). Djevojčica sa dva imena. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Stokić, Petar. (1975, februar). Goran. *Vesela sveska*, 11, 7.

- Stokić, Petar. (1975, februar). Lina. *Vesela sveska*, 11, 7.
- Stokić, Petar. (1975, mart). Prva ljubičica. *Vesela sveska*, 14, 2.
- Stokić, Petar. (1975, novembar). Priča o magli i vozačima. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- Stokić, Petar. (1975, oktobar). Miša i kiša. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Stokić, Petar. (1976, maj). Jabuka i lipa. *Vesela sveska*, 17, 14-15.
- Stokić, Petar. (1976, mart). Krtica. *Vesela sveska*, 14, 15.
- Stokić, Petar. (1976, oktobar). Knjiga. *Vesela sveska*, 3, 17.
- Stokić, Petar. (1977, juni). Ribica i biser. *Vesela sveska*, 19, 12-13.
- Stokić, Petar. (1979, decembar). Zimsko parče leta. *Vesela sveska*, 8, 17.
- Stokić, Petar. (1979, januar). Pahuljica Zvezdana. *Vesela sveska*, 9-10, 9.
- Stokić, Petar. (1980, novembar). Čvorak. *Vesela sveska*, 5, 18-19.
- Stone, M. (1966, juni). Da prošetamo, teta Amalija! *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Stonoga. (1978, novembar). *Vesela sveska*, 5, 21.
- *Stričević, Irena. (1975, mart). Prvi projetni dan. *Vesela sveska*, 14, 21.
- *Strizić, Marijana. (1976, januar). Na poledici. *Vesela sveska*, 9, 20.
- *Studić, Silvija. (1975, novembar). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 5, 20.
- *Stupar, Goran. (1971, oktobar). Neprijatan doživljaj. *Vesela sveska*, 4, 10.
- *Stupnišek, Slavko. (1976, juni). Naša radna akcija. *Vesela sveska*, 19, 20.
- Subotić, Božo. (1981, mart). Hrabra majka. *Vesela sveska*, 13, 16-17.
- Subotić, Gavrilo. (1969, novembar). Kad ne bismo stavljali tačku. *Vesela sveska*, 5, 7.
- Subotić, Gavrilo. (1969, novembar). Ko greši u govoru greši i u pisanju. *Vesela sveska*, 6, 7.
- Subotić, Gavrilo. (1969, oktobar). Pravila. *Vesela sveska*, 3, 7.
- Subotić, Gavrilo. (1969, oktobar). Zašto velikim slovom. *Vesela sveska*, 4, 7.
- Subotić, Gavrilo. (1969, septembar). Isto gledali – drukčije napisali. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Subotić, Gavrilo. (1969, septembar). Majka – prvi učitelj jezika. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Subotić, Gavrilo. (1970, januar). I ja ću na planinu. *Vesela sveska*, 9, 7.

- Subotić, Gavriilo. (1970, januar). Naučili na plaži. *Vesela sveska*, 10, 7.
- Subotić, Gavriilo. (1970, mart). Mala reč, ali mnogo kazuje. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Subotić, Gavriilo. (1971, decembar). Boba i njena baka. *Vesela sveska*, 8, 6.
- Subotić, Gavriilo. (1971, novembar). Traktor. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Subotić, Gavriilo. (1971, novembar). Zašto nije sa drugaricama. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Subotić, Gavriilo. (1972, april). Avion. *Vesela sveska*, 16, 16.
- Subotić, Gavriilo. (1972, april). Kako se pravi hljeb. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Subotić, Gavriilo. (1972, april). Zemljoradnici. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Subotić, Gavriilo. (1972, decembar). Kokoš – najkorisnija ptica. *Vesela sveska*, 7, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, decembar). Štetna i korisna koza. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, februar). Đak je jedno, a džak drugo. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Subotić, Gavriilo. (1972, februar). Golubovi. *Vesela sveska*, 11, 6.
- Subotić, Gavriilo. (1972, februar). Nije zaboravio doručkovati. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Subotić, Gavriilo. (1972, januar). Čuvari reda. *Vesela sveska*, 10, 9.
- Subotić, Gavriilo. (1972, januar). Vozi desno! *Vesela sveska*, 9, 15.
- Subotić, Gavriilo. (1972, mart). Ili svima ili nikome. *Vesela sveska*, 13, 15.
- Subotić, Gavriilo. (1972, mart). Ismet i njegov pas. *Vesela sveska*, 14, 6.
- Subotić, Gavriilo. (1972, novembar). Ptice pismonoše. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, novembar). Životinja koja je odijevala čovjeka. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, oktobar). Hraniteljka. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, oktobar). Stari, ali snažni nosač. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, septembar). Najbolji pomagač. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Subotić, Gavriilo. (1972, septembar). Najodaniji prijatelj. *Vesela sveska*, 1, 10.

- Subotić, Gavrilo. (1973, april). Ne lovi miševе samo mačka. *Vesela sveska*, 15, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, april). Pustinjska lađa. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, decembar). I mali lavovi uče školu. *Vesela sveska*, 7, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, decembar). Zebra. *Vesela sveska*, 8, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, februar). Odakle perje u tvom jastuku. *Vesela sveska*, 11, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, februar). Sličan zecu, ali nije zec. *Vesela sveska*, 12, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, januar). I zabavno je i korisno gajiti kuniće. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, januar). Igra mačića – pripremanje za lov. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, juni). Majmun naših šuma. *Vesela sveska*, 19, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, juni). Vozač saonica. *Vesela sveska*, 20, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, maj). Najveća životinja na zemlji. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, maj). Ore i vuče kola – kao vo. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, mart). Jedan sisar koji leti. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, mart). Ne plaši se ni vuka ni zmije. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, novembar). Divlja svinja svežder. *Vesela sveska*, 5, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, novembar). Naj pametnija od svih životinja. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, oktobar). Kopač tunela. *Vesela sveska*, 4, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, oktobar). Medvjed može ponijeti vola u zubima. *Vesela sveska*, 3, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, septembar). Lisica ne voli društvo. *Vesela sveska*, 2, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1973, septembar). Nije vuku vjerovati. *Vesela sveska*, 1, 10.

- Subotić, Gavrilo. (1974, april). Kit najveća životinja na svetu. *Vesela sveska*, 15 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, april). Medvjed koji ne spava preko zime. *Vesela sveska*, 16, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, decembar). Četiri godišnja doba. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, decembar). Stajalište. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, februar). Klokan. *Vesela sveska*, 12, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, februar). Nosorog. *Vesela sveska*, 11, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, januar). Slon. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, januar). Žirafa. *Vesela sveska*, 9, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, juni). Krokodili. *Vesela sveska*, 19, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, juni). Noj. *Vesela sveska*, 20, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, maj). Lasica. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, maj). Pošta i poštari. *Vesela sveska*, 16, 9.
- Subotić, Gavrilo. (1974, maj). Tuljan spretan u moru, nespretno na zemlji. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, mart). Hijena – lešinar. *Vesela sveska*, 13, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, mart). Najopasnija zvijer. *Vesela sveska*, 14, 10.
- Subotić, Gavrilo. (1974, novembar). Na rijeci. *Vesela sveska*, 5, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, novembar). Sunčani sat. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, oktobar). Od jednog zrna – mnogo zrna. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, oktobar). U parku. *Vesela sveska*, 3, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, septembar). Selo – grad. *Vesela sveska*, 1, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1974, septembar). U šumi. *Vesela sveska*, 2, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, april). U samoposluzi. *Vesela sveska*, 15, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, februar). Kako ljudi putuju, a kako prevoze teret. *Vesela sveska*, 11, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, februar). Vozi desno! Idi desno! *Vesela sveska*, 12, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, januar). Bez alata nema zanata. *Vesela sveska*, 10, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, januar). Plodovi. *Vesela sveska*, 9, 8.

- Subotić, Gavrilo. (1975, juni). Ocjena za izgled. *Vesela sveska*, 20, 9.
- Subotić, Gavrilo. (1975, juni). U bolnici. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, maj). Čuvari reda. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, maj). Sirene na ulici. *Vesela sveska*, 17, 9.
- Subotić, Gavrilo. (1975, mart). Autobusom iz mjesta u mjesto. *Vesela sveska*, 14, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1975, mart). Od kuće do škole i natrag. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Subotić, Gavrilo. (1976, decembar). Čuvari našeg zdravlja. *Vesela sveska*, 7, 18.
- Subotić, Gavrilo. (1976, decembar). Učitelji i starešine naših vojnika. *Vesela sveska*, 8, 18.
- Subotić, Gavrilo. (1976, novembar). Dijetom i čekićem. *Vesela sveska*, 5, 15.
- Subotić, Gavrilo. (1976, novembar). Gospodari električnih žica. *Vesela sveska*, 6, 15.
- Subotić, Gavrilo. (1976, oktobar). Borci protiv požara. *Vesela sveska*, 4, 15.
- Subotić, Gavrilo. (1976, oktobar). Oni nam daju hranu. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Subotić, Gavrilo. (1976, septembar). Majka, pa učiteljica. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Subotić, Gavrilo. (1976, septembar). Više na vodi nego na kopnu. *Vesela sveska*, 2, 15.
- Subotić, Gavrilo. (1977, april). Kakvo će vrijeme biti sutra. *Vesela sveska*, 15, 18.
- Subotić, Gavrilo. (1977, april). Otkud povrće na našoj pijaci. *Vesela sveska*, 16, 18.
- Subotić, Gavrilo. (1977, decembar). Jači od zmiје otrovnice. *Vesela sveska*, 8, 18-19.
- Subotić, Gavrilo. (1977, decembar). Sa čovjekom pod istim krovom. *Vesela sveska*, 7, 18-19.
- Subotić, Gavrilo. (1977, februar). Lijepo nas dočekuju i ispraćaju. *Vesela sveska*, 12, 18.

- Subotić, Gavrilo. (1977, februar). Šta se krije u dubini zemlje. *Vesela sveska, 11, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, januar). Putovanje jednog pisma. *Vesela sveska, 9, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, januar). Vozači autobusa i kamiona. *Vesela sveska, 10, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, juni). Čuvari našeg neba. *Vesela sveska, 19, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, juni). Dvije vrste ribara. *Vesela sveska, 20, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, maj). Beba teška šest hiljada kilograma. *Vesela sveska, 18, 28.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, maj). Naši čuvari reda. *Vesela sveska, 18, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, maj). Otkud perje u tvom jastuku. *Vesela sveska, 17, 29.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, maj). Rudari, sretno! *Vesela sveska, 17, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, mart). Gradnja počinje od njih. *Vesela sveska, 14, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, mart). Ko nam šije odijela i rublje. *Vesela sveska, 13, 18.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, novembar). Najvjerniji čovjekov prijatelj. *Vesela sveska, 6, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, novembar). Životinja koja nam daje najviše mesa. *Vesela sveska, 5, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, oktobar). Mala životinja a mnogo mlijeka daje. *Vesela sveska, 4, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, oktobar). Ovce, ovnovi i jagnjad. *Vesela sveska, 3, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, septembar). Najvrjedniji čovjekov pomagač. *Vesela sveska, 2, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1977, septembar). Tvornice mlijeka. *Vesela sveska, 1, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1978, april). Prema kokošima i ćurkama pravi patuljak. *Vesela sveska, 16, 18-19.*
- Subotić, Gavrilo. (1978, april). Vješt letač – vjesnik proljeća. *Vesela sveska, 15, 18-19.*

- Subotić, Gavriilo. (1978, februar). Najkrupnija ptica u seoskom dvorištu. *Vesela sveska*, 11, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, februar). Spora na zemlji, brza na vodi. *Vesela sveska*, 12, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, januar). Jedini sisar koji leti. *Vesela sveska*, 9, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, januar). Rekorderka u nošenju jaja. *Vesela sveska*, 10, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, juni). Kao zec, a zec nije. *Vesela sveska*, 19-20, 26-27.
- Subotić, Gavriilo. (1978, maj). Čuje i kad list padne. *Vesela sveska*, 18, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, maj). Sitna, vrijedna i korisna. *Vesela sveska*, 17, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, mart). Ptica – poštar. *Vesela sveska*, 14, 18-19.
- Subotić, Gavriilo. (1978, mart). Ptica koja se hrani travom. *Vesela sveska*, 13, 18-19.
- Suhodolčan, Leopold. (1966, decembar). Primožev dnevnik. *Vesela sveska*, 7, 4-5.
- Suhodolčan, Leopold. (1966, januar). Lijepa riječ. *Vesela sveska*, 9, 14.
- Suhodolčan, Leopold. (1968, septembar). Oproštaj pastira. *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Suhodolčan, Leopold. (1969, juni). Bijelo kućence, crno kućence i rijeka. *Vesela sveska*, 19, 15.
- Suhodolčan, Leopold. (1969, septembar). Jesen. *Vesela sveska*, 2, 2-3.
- Suhodolčan, Leopold. (1980, novembar). Put kroz šumu (odlomak). *Vesela sveska*, 5, 11.
- Suhomlinski, Vasilij. (1970, februar). Majka. *Vesela sveska*, 11, 2.
- Suhomlinski, Vasilij. (1970, maj). I u snu mirišu mamine ruke. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Suhomlinski, Vasilij. (1970, mart). Najnežnije ruke. *Vesela sveska*, 13, 6.
- Suhomlinski, Vasilij. (1972, januar). Vejavica. *Vesela sveska*, 9, 12.
- Suhomlinski, Vasilij. (1972, novembar). Kako je Pavle prepisao zadatak. *Vesela sveska*, 6, 14.

- Suhomlinski, Vasilij. (1972, oktobar). Ja se ne bojim groma. *Vesela sveska*, 4, 14-15.
- Suhomlinski, Vasilij. (1972, oktobar). Kakvo je jesenje nebo. *Vesela sveska*, 3, 4-5.
- Suhomlinski, Vasilij. (1973, april). Uporni mrav. *Vesela sveska*, 15, 17.
- Suhomlinski, Vasilij. (1973, januar). Lisičić prvačić. *Vesela sveska*, 9, 4.
- Suhomlinski, Vasilij. (1973, juni). Jagode za Natašu. *Vesela sveska*, 20, 6.
- Suhomlinski, Vasilij. (1974, juni). Zora. *Vesela sveska*, 20, 2-3.
- Suhomlinski, Vasilij. (1974, maj). Zašto plače sjenica. *Vesela sveska*, 17, 15.
- Suhomlinski, Vasilij. (1974, septembar). Stid pred slavujem. *Vesela sveska*, 2, 19.
- Suhomlinski, Vasilij. (1975, mart). Moja mama miriše na hljeb. *Vesela sveska*, 13, 3.
- Suhomlinski, Vasilij. (1976, decembar). Mlijeko. *Vesela sveska*, 8, 13.
- Suhomlinski, Vasilij. (1977, oktobar). Dobro je što sunce sija. *Vesela sveska*, 3, 16-17.
- Suhomlinski, Vasilij. (1978, juni). Unuka stare višnje. *Vesela sveska*, 19-20, 34.
- *Suljaković, Draženka. (1974, februar). Vareš. *Vesela sveska*, 11, 8.
- *Sumzer, Sanja. (1972, oktobar). Jesen na reci. *Vesela sveska*, 4, 8
- Supićić, Vida. (1973, juni). Priča o skromnoj žabici (prepričala). *Vesela sveska*, 19, 6-7.
- *Supić, Nataša. (1975, maj). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 17, 20.
- Sustanari. (1966, decembar). *Vesela sveska*, 8, 10.
- *Sušić, Višnja. (1975, maj). Vidjela sam druga Tita. *Vesela sveska*, 18, 21.
- Sutjejev, V. (1967, juni). Pile i pače. *Vesela sveska*, 18, 8.
- Sutjejev, V. (1967, maj). Lađica. *Vesela sveska*, 17, 11.
- Sutjejev, V. (1967, novembar). Vrednoruka. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Sutjejev, V. (1967, oktobar). Jabuka. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Sutjejev, V. (1967, septembar). Petao i bojice. *Vesela sveska*, 2, 12.
- Sutjejev, V. (1968, decembar). Jogunasta mačka. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Sutjejev, V. (1971, novembar). Da li je tako ili nije? *Vesela sveska*, 6, 19.
- Sutjejev, V. (1977, juni). Da li je tako ili nije? *Vesela sveska*, 19, 22.

- Sutjejev, Vladimir. (1971, januar). Jelka. *Vesela sveska*, 9, 3.
- Svakom po jedan zalogaj. (1980, septembar). *Vesela sveska*, 2, 18-19.
- *Švilkić, Biljana. (1976, oktobar). Veliki školski čas. *Vesela sveska*, 4, 20.
- Svobodova, Vlasta. (1962, april). Bila jedna knjiga. *Vesela sveska*, 13, 10-11.
- Svrščinkaja, A. (1969, decembar). Jankov džep. *Vesela sveska*, 7, 3.
- *Š. Danko. (1960, septembar). Moj Nero. *Vesela sveska*, 1, 15.
- *Šabić, Nurija. (1960, decembar). Zeko. *Vesela sveska*, 4, 14.
- Šafranek, Olga. (1965, februar). Drug vrabac. *Vesela sveska*, 10, 9-11.
- Šahraj, Ilja. (1968, april). Orlići uče da lete. *Vesela sveska*, 14, 10.
- *Šaldić, Fikreta. (1963, oktobar). Jesen je pokucala na moj prozor. *Vesela sveska*, 4, 6.
- Šaljiva pitalica. (1980, decembar). *Vesela sveska*, 7, 23.
- Šang-Fej, San. (1961, februar). Deset malih prijatelja. *Vesela sveska*, 6, 6-7.
- *Šarčević, Jovan. (1970, decembar). Pismo. *Vesela sveska*, 8, 9.
- Šarenac, Radosava. (1960, februar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Šarenac, Radosava. (1976, septembar). Čik pogodi ko sam! *Vesela sveska*, 1, 19.
- *Šarić, Ana. (1971, april). Proljeće u mojoj ulici. *Vesela sveska*, 15, 9.
- Ščerbakov, V. (1971, novembar). Koga je oblak polio. *Vesela sveska*, 6, 4.
- Šćekić, Draško. (1968, novembar). Priča o ocjenama i Mirku. *Vesela sveska*, 5, 14-15.
- Šćekić, Draško. (1969, mart). Poštar. *Vesela sveska*, 14, 6-7.
- Šćekić, Draško. (1975, decembar). Kladanj gradić bez magle. *Vesela sveska*, 8, 16.
- Šćekić, Draško. (1975, decembar). Na Lovćenu. *Vesela sveska*, 7, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1975, novembar). Biogradska gora. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Šćekić, Draško. (1975, novembar). Jajce. *Vesela sveska*, 6, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1975, oktobar). Kosovo. *Vesela sveska*, 3, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1975, oktobar). Plavim Dunavom. *Vesela sveska*, 4, 16.
- Šćekić, Draško. (1975, septembar). Njive na kamenu. *Vesela sveska*, 2, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1975, septembar). Stoj, Drino! *Vesela sveska*, 1, 16-17.

- Šćekić, Draško. (1976, april). Stolac. *Vesela sveska*, 15, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, april). Šumadija. *Vesela sveska*, 16, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, februar). Mavrovsko jezero. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Šćekić, Draško. (1976, februar). Novi Travnik. *Vesela sveska*, 11, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, januar). Jahorina. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Šćekić, Draško. (1976, januar). Postojnska jama. *Vesela sveska*, 9, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, juni). Kozara. *Vesela sveska*, 19, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, juni). U splitskoj luci. *Vesela sveska*, 20, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, maj). Hrvatsko zagorje. *Vesela sveska*, 17, 16-17.
- Šćekić, Draško. (1976, maj). Kumrovec. *Vesela sveska*, 18, 16.
- Šćekić, Draško. (1976, mart). Bledsko jezero. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Šćekić, Draško. (1976, mart). Olovo. *Vesela sveska*, 13, 16-17.
- *Šebešćen, Albert. (1969, januar). Mali Boban. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Šeferd, Hop. (1963, januar). Vozovi. *Vesela sveska*, 9, 8.
- *Šekarić, Nenad. (1975, oktobar). Dobar pionir. *Vesela sveska*, 4, 20.
- *Šekarić, Nenad. (1976, mart). Prva i najdraža nagrada. *Vesela sveska*, 14, 21.
- *Šekarić, Nenad. (1977, januar). Složan razred. *Vesela sveska*, 10, 26.
- *Šekarić, Nenad. (1977, maj). Štafeta. *Vesela sveska*, 18, 24.
- Šelburg-Zarembina, Eva. (1965, februar). Jacuš i pričljivi voz. *Vesela sveska*, 11, 3-5.
- Šemsudinov, G. (1974, maj). Zub. *Vesela sveska*, 17, 17.
- Šenfeld, Kornelija. (1965, novembar). Bajka o ribici koja je progutala biser. *Vesela sveska*, 5, 5.
- Šenfeld-Oljača, Kornelija. (1978, mart). Kako je mama napisala priču. *Vesela sveska*, 13, 3.
- Šenfeld-Oljača, Kornelija. (1978, septembar). Kesten kraj mog prozora. *Vesela sveska*, 2, 3.
- Šenfeld-Oljača, Kornelija. (1980, januar). Kako je lutka dočekala Novu godinu. *Vesela sveska*, 9-10, 4-5.
- *Šeparević, Ljiljana. (1979, februar). Naša folklorna sekcija. *Vesela sveska*, 11, 23.
- *Šerifović, Elvira. (1971, novembar). Draga republiko. *Vesela sveska*, 6, 3.

- *Šević Miroslav. (1979, maj). Neobična posjeta. *Vesela sveska*, 17, 25.
- *Šijačić, Aleksandar. (1967, septembar). Moj prvi susret sa školom. *Vesela sveska*, 1, 15.
- Šijan, Dane. (1961, novembar). Pjevačev drug. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- *Šikić, Marica. (1973, decembar). Snježna šuma. *Vesela sveska*, 8, 9.
- *Šilić, Dragan. (1966, novembar). Postao sam pionir. *Vesela sveska*, 6, 5.
- Šim, Eduard. (1966, april). Kišobran za pačice. *Vesela sveska*, 14, 5.
- Šim, Eduard. (1966, april). Pilence. *Vesela sveska*, 15, 2.
- Šim, Eduard. (1966, mart). Sunčana kaplja. *Vesela sveska*, 12, 11.
- Šim, Eduard. (1970, maj). Kome su poletele pčele. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Šim, Eduard. (1973, mart). Kamen, potočić, ledenica i sunce. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Šinkovec, Črtomir. (1972, april). Priča o sekiri. *Vesela sveska*, 16, 3.
- Šipmen, Vord. (1962, oktobar). Novi drug. *Vesela sveska*, 3, 2-3.
- Šipovac, Neđo. (1979, septembar). Ženidba patuljastog miša. *Vesela sveska*, 2, 6-7.
- Šipovac, Neđo. (1980, februar). Mečka sa bisernom ogrlicom. *Vesela sveska*, 12, 20.
- Šircelj, Jože. (1969, april). Iz dnevnika Tončka Bontončka. *Vesela sveska*, 16, 2.
- *Šitum, Vesela. (1961, decembar). Kiša. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Škrinjarić, Sunčana. (1969, decembar). Čudesni suncobran. *Vesela sveska*, 7, 8-9.
- Škrinjarić, Sunčana. (1970, april). Čudesne koturaljke. *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Škrinjarić, Sunčana. (1971, juni). Izgubljeni oblak. *Vesela sveska*, 19, 8-9.
- Škrinjarić, Sunčana. (1973, februar). Februarska iznenađenja. *Vesela sveska*, 11, 5-7.
- Škrinjarić, Sunčana. (1973, maj). Njegovo veličanstvo mačak. *Vesela sveska*, 17, 14-15.
- Škrinjarić, Sunčana. (1974, decembar). Priča o "osjećajnom kestenu". *Vesela sveska*, 7, 14-15.
- Škrinjarić, Sunčana. (1974, februar). Kako je februar postao najkraći mjesec. *Vesela sveska*, 12, 18-19.

- Škrinjarić, Sunčana. (1974, januar). Mudra želja. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Škrinjarić, Sunčana. (1975, januar). Bracino pismo. *Vesela sveska*, 9, 3.
- Škrinjarić, Sunčana. (1975, januar). Priča o tri snjegovića. *Vesela sveska*, 10, 12.
- Škrumelj, J. (1971, decembar). Razgovor u kovačnici. *Vesela sveska*, 7, 15.
- *Škundrić, Nataša. (1975, juni). Tito u mom gradu. *Vesela sveska*, 19, 21.
- *Šlegl, Snježana. (1976, juni). Dobro se dobrim vraća. *Vesela sveska*, 20, 21
- Šljuka i ostriga. (1960, mart). *Vesela sveska*, 7, 4.
- *Španja, Muhamed. (1976, decembar). Igra. *Vesela sveska*, 7, 26.
- *Šparavalo, Dejan. (1975, oktobar). Ustupljeno mjesto. *Vesela sveska*, 3, 21.
- Špoljarić, Ljeposava. (1966, oktobar). Kad igračke pričaju. *Vesela sveska*, 4, 8-9.
- Špoljarić, Ljeposava. (1967, mart). Zašto visibaba ima glavobolju. *Vesela sveska*, 13, 3-5.
- Špoljarić, Ljeposava. (1968, decembar). Kako je lisica postala lukava. *Vesela sveska*, 8, 14-15.
- Špoljarić, Ljeposava. (1968, decembar). Stara čizma i cipela. *Vesela sveska*, 7, 6-7.
- Špoljarić, Ljeposava. (1969, april). Priča o dječaku i vjetrovima. *Vesela sveska*, 16, 6-7.
- Špoljarić, Ljeposava. (1969, decembar). Bezrazložan strah. *Vesela sveska*, 8, 15.
- Špoljarić, Ljeposava. (1969, februar). Sunčanica. *Vesela sveska*, 12, 16.
- Špoljarić, Ljeposava. (1969, februar). Zašto februar ima 28 dana. *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Špoljarić, Ljeposava. (1969, maj). Otkuda muhari otrov? *Vesela sveska*, 17, 13-14.
- Špoljarić, Ljeposava. (1969, mart). Priča moga djeda. *Vesela sveska*, 14, 2-3.
- Špoljarić, Ljeposava. (1970, april). Ohola. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Špoljarić, Ljeposava. (1970, juni). Šta su neboderi? *Vesela sveska*, 19, 2.

- Špoljarić, Ljeposava. (1970, maj). Kada izvor pođe na put.... *Vesela sveska*, 18, 14-15.
- Špoljarić, Ljeposava. (1970, mart). Ljubičice. *Vesela sveska*, 13, 5.
- Špoljarić, Ljeposava. (1971, mart). Kako je nastala prva bajka. *Vesela sveska*, 13, 11.
- Špoljarić, Ljeposava. (1972, februar). Kako putujemo. *Vesela sveska*, 12, 12-13.
- Špoljarić, Ljeposava. (1976, decembar). Braća. *Vesela sveska*, 7, 5-6.
- Špoljarić, Ljeposava. (1976, oktobar). Dobar glas daleko se čuje. *Vesela sveska*, 4, 17.
- Špoljarić, Ljeposava. (1978, januar). Deda-Mrazova noć. *Vesela sveska*, 9, 3.
- Špoljarić, Ljeposava. (1979, decembar). Očev prijatelj Hasan. *Vesela sveska*, 7, 9.
- Špoljarić, Ljeposava. (1979, novembar). Učiteljeva priča. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Špoljarić, Ljeposava. (1981, april). Kako su ptice naučile da se šale. *Vesela sveska*, 15, 8.
- *Špoljarić, Marica. (1977, april). Proljetna kiša. *Vesela sveska*, 15, 25.
- Šta bi želeo da bude... (1961, decembar). *Vesela sveska*, 6, 6.
- Šta su djeca vidjela u šetnji. (1977, januar). *Vesela sveska*, 10, 21.
- Štaubringe, Zvonimir i Popović, Miloje. (1977, novembar). Bratska saradnja najmlađih. *Vesela sveska*, 6, 4.
- Štaubringe, Zvonko i Popović, Miloje. (1980, maj). Gnezdo u radnoj sobi. *Vesela sveska*, 18, 28-29.
- Štaubringer, Zvonimir. (1979, maj). Naređenje Maršalu. *Vesela sveska*, 18, 6.
- Štaubringer, Zvonko i Popović, Miloje. (1977, maj). Nidža s Korduna. *Vesela sveska*, 18, 7.
- Štaubringer, Zvonko i Popović, Miloje. (1977, oktobar). Jedan je maršal. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Što možeš danas, ne ostavi za sutra. (1964, april). *Vesela sveska*, 15, 2-5.
- Štok-Korotan, Jože. (1965, decembar). Srna Mikica. *Vesela sveska*, 8, 2-3.
- Šuma je olistala. (1961, april). *Vesela sveska*, 8, 14-15.

- Šumska škola. (1970, novembar). *Vesela sveska*, 5, 16.
- Šuplina, Evgenija. (1961, januar). U "školi". *Vesela sveska*, 5, 5.
- *Šuran, Nevena. (1975, juni). Bila sam oblak. *Vesela sveska*, 20, 21.
- Šutov, Ivan. (1971, april). Šumske pjesmice. *Vesela sveska*, 15, 2-3.
- Švajcner, Janez. (1970, septembar). Priča o Anki. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Švajcner, Janez. (1974, april). Gušter. *Vesela sveska*, 15, 19.
- T. Arhar, Bojan. (1977, decembar). Kaktus i jež. *Vesela sveska*, 7, 14.
- T. B. (1962, oktobar). Sinišina mačkica. *Vesela sveska*, 4, 12.
- *Tadić, Snežana. (1974, juni). Pranjani. *Vesela sveska*, 19, 8.
- Tahir, Aladin. (1980, april). Sulo. *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- Tajc, J. (1969, juni). Sve je ovdje. *Vesela sveska*, 19, 2.
- Tajc, J. (1974, septembar). Vuk. *Vesela sveska*, 2, 3.
- Tajc, J. (1977, maj). Gljive. *Vesela sveska*, 18, 23.
- Tajc, J. (1978, maj). Iš. *Vesela sveska*, 17, 22.
- Tajna gradskog sata. (1960, januar). *Vesela sveska*, 5, 9-11.
- Tamir, Zekerija. (1975, februar). Prva lekcija. *Vesela sveska*, 11, 19.
- Tamir, Zekerija. (1975, juni). Sunce. *Vesela sveska*, 20, 16.
- Tančić, Ružica. (1963, februar). Ko to kuca u moj prozor? *Vesela sveska*, 11, 2.
- Tančić, Ružica. (1963, novembar). Nisam uzeo kutiju. *Vesela sveska*, 6, 12-13.
- Tančić, Ružica. (1963, septembar). Pas je spasao dječaka. *Vesela sveska*, 2, 14.
- Tančić, Ružica. (1963, septembar). Sivi oblak. *Vesela sveska*, 1, 14-15.
- Tančić, Ružica. (1964, maj). Mišin podvig. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Tančić, Ružica. (1964, mart). Poklon. *Vesela sveska*, 12, 4-5.
- Tančić, Ružica. (1964, oktobar). Doživljaji jednog oblačića. *Vesela sveska*, 4, 3-4.
- Tančić, Ružica. (1966, april). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Tančić, Ružica. (1966, novembar). Drugovi. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Tančić, Ružica. (1966, oktobar). Čija je lopta? *Vesela sveska*, 3, 8.
- Tančić, Ružica. (1966, septembar). Postideo se. *Vesela sveska*, 2, 4.
- Tančić, Ružica. (1966, septembar). Prvi put u školi. *Vesela sveska*, 1, 2-3.
- *Tanjić, Alma. (1976, maj). Pomoć bolesnoj drugarici. *Vesela sveska*, 17, 20.

- Tanjin rođendan. (1976, mart). *Vesela sveska*, 14, 5.
- Taritaš, Milan. (1975, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 18, 22.
- Taritaš, Milan. (1976, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 12, 22.
- Taritaš, Milan. (1977, septembar). Dobar drug. *Vesela sveska*, 2, 29.
- Tartalj, Gvido. (1963, juni). Mala mama. *Vesela sveska*, 18, 6-7.
- Tartalj, Gvido. (1975, februar). Ko je to? *Vesela sveska*, 11, 22.
- Tasić, Srboljub. (1978, maj). Zagonetke. *Vesela sveska*, 17, 29.
- Tašna – Tašnica. (1962, novembar). *Vesela sveska*, 6, 16.
- *Tatar, Begajeta. (1972, decembar). Ravne. *Vesela sveska*, 8, 8.
- Tekaić, Višnja. (1972, april). Dvije zadaće o olovci. *Vesela sveska*, 16, 15.
- Tele i vjetar. (1961, novembar). *Vesela sveska*, 3, 13.
- Telefonski razgovor. (1975, septembar). *Vesela sveska*, 2, 14-15.
- Televizor. (1973, decembar). *Vesela sveska*, 7, 21.
- *Tepavčević, Dijana. (1980, februar). Ranjena ptica. *Vesela sveska*, 12, 24.
- *Tepavčević, Zorica. (1981, februar). Jedan čovjek se vratio na pravi put. *Vesela sveska*, 12, 27.
- Terije, Andre. (1960, juni). Maline i tetka Tereza. *Vesela sveska*, 10, 4.
- *Terzić, Branka. (1964, maj). Zečić. *Vesela sveska*, 16, 7.
- *Terzić, Vitomir. (1975, oktobar). Pomagao sam mami. *Vesela sveska*, 4, 21.
- Tešić, Momčilo. (1960, februar). Deda se šali. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Tešić, Momčilo. (1960, juni). Dva dečaka. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Tešić, Momčilo. (1960, mart). Zagonetka. *Vesela sveska*, 7, 7.
- Tešić, Momčilo. (1961, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 8, 11.
- Tešić, Momčilo. (1961, novembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 3, 6.
- Tešić, Momčilo. (1961, septembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Tešić, Momčilo. (1962, april). Čija je baba. *Vesela sveska*, 12, 13.
- Tešić, Momčilo. (1962, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Tešić, Momčilo. (1962, septembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 2, 2.
- Tešić, Momčilo. (1963, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Tešić, Momčilo. (1963, juni). Zagonetka. *Vesela sveska*, 18, 14.
- Tešić, Momčilo. (1963, novembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 6, 11.
- Tešić, Momčilo. (1964, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 10, 13.

- Tešić, Momčilo. (1964, mart). Zagonetke. *Vesela sveska*, 13, 13.
- Tešić, Momčilo. (1964, septembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 1, 7.
- Tešić, Momčilo. (1969, januar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Tešić, Momčilo. (1970, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 15, 12.
- Tešić, Momčilo. (1970, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 16, 6.
- Tešić, Momčilo. (1970, februar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 11, 4.
- Tešić, Momčilo. (1970, septembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 1, 12.
- Tešić, Momčilo. (1971, april). Zagonetka. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Tešić, Momčilo. (1971, decembar). Kos i jabuke. *Vesela sveska*, 7, 9.
- Tešić, Momčilo. (1971, maj). Zagonetka. *Vesela sveska*, 18, 15.
- Tešić, Momčilo. (1974, februar). Dvoje u sanduku. *Vesela sveska*, 12, 3.
- *Tešinić, Željko. (1975, april). Moja "Vesela sveska". *Vesela sveska*, 15, 20.
- Teška tašna. (1963, februar). *Vesela sveska*, 11, 13.
- *Tihčić, Alma. (1975, juni). Moj učitelj. *Vesela sveska*, 19, 20.
- Timotijević, Božidar. (1979, decembar). Šta se dogodilo s travom. *Vesela sveska*, 7, 4.
- Timotijević, Božidar. (1979, oktobar). Ručak. *Vesela sveska*, 4, 4.
- *Tintar, Svetlana. (1972, januar). Uvredila sam drugaricu. *Vesela sveska*, 9, 23.
- Točkova, L. (1967, april). Šolja. *Vesela sveska*, 14, 5.
- *Todorov, Nikola. (1974, maj). 1. maj. *Vesela sveska*, 17, 8.
- Todorović, Miodrag. (1977, juni). Zagonetke – dopunjaljke. *Vesela sveska*, 20, 27.
- Todorović, Miodrag. (1977, septembar). Zagonetke – dopunjaljke. *Vesela sveska*, 2, 26.
- Todorović, Miodrag. (1978, januar). Igra sunca i oblaka. *Vesela sveska*, 10, 10.
- Todorović, Miodrag. (1978, januar). Muzičke zagonetke. *Vesela sveska*, 10, 29.
- Tolstoj, Lav. (1966, juni). Starac i jabuke. *Vesela sveska*, 18, 3.
- Tolstoj, Lav. (1966, maj). Rekao istinu. *Vesela sveska*, 16, 5.
- Tolstoj, Lav. (1966, oktobar). Baka i unuka. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Tolstoj, Lav. (1966, oktobar). Pošla Kaća u gljive. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Tolstoj, Lav. (1966, septembar). Priče iz bukvara. *Vesela sveska*, 2, 2.

- *Tomić, Momčilo. (1963, mart). Puna loga suza. *Vesela sveska*, 12, 16.
- *Tomić, Momčilo. (1964, maj). Pomagao sam drugu. *Vesela sveska*, 17, 11.
- *Tomić, Nenad. (1975, mart). Visibabe. *Vesela sveska*, 14, 20.
- Tomović, Ratko. (1977, mart). Najljepša rečenica. *Vesela sveska*, 13, 12.
- Top je opasan. (1971, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 17.
- *Topić, Anita. (1972, novembar). Moje mjesto. *Vesela sveska*, 6, 8.
- *Tošić, Dušanka. (1974, decembar). Ko drugome jamu kopa... *Vesela sveska*, 7, 20.
- Trajković, Saša. (1964, decembar). Vojska. *Vesela sveska*, 8, 16.
- *Trajković, Vojislava. (1975, septembar). Drugarstvo u razredu. *Vesela sveska*, 1, 21.
- Trandfilova, N. (1960, decembar). Odmjena. *Vesela sveska*, 4, 5.
- *Trebovac, Sanja. (1975, juni). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 19, 20.
- Treperuša. (1963, novembar). *Vesela sveska*, 6, 5-7.
- *Treskavica, Valentina. (1977, april). Doživljaj šarenog leptira. *Vesela sveska*, 16, 25.
- Trešnja. (1960, maj). *Vesela sveska*, 9, 9.
- Tri druga. (1960, septembar). *Vesela sveska*, 1, 8-9.
- Tri druga. (1979, januar). *Vesela sveska*, 9-10, 44.
- Tri koze i vuk. (1981, februar). *Vesela sveska*, 12, 13.
- Tri leptira. (1967, septembar). *Vesela sveska*, 1, 13.
- Tri ruže. (1962, maj). *Vesela sveska*, 15, 8-9.
- Trifunović, Duško. (1981, april). Mrak. *Vesela sveska*, 16, 11.
- Trifunović, Duško. (1981, april). Poštar. *Vesela sveska*, 16, 11.
- *Trkulja, Snežana. (1975, decembar). Sutjeska. *Vesela sveska*, 8, 21.
- *Trnjanin, Hatka. (1975, februar). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 12, 21.
- *Trnjanin, Muhamed. (1980, mart). Ko je kriv. *Vesela sveska*, 14, 24.
- Trofimovij, S. (1964, januar). Prvo poznanstvo. *Vesela sveska*, 9, 3-4.
- Trpkovski, Peni (1969, novembar). Rođendan Republike. *Vesela sveska*, 6, 2.
- Trpkovski, Peni. (1966, maj). Drug Tito gleda sve nas. *Vesela sveska*, 17, 2.
- Trpkovski, Peni. (1969, septembar). Pčele. *Vesela sveska*, 1, 3.

- Trpkovski, Peni. (1969, septembar). Tri dečaka. *Vesela sveska*, 2, 5.
- *Trtak, Jasenka. (1972, januar). Mala pahulja. *Vesela sveska*, 9, 8.
- *Trupina, Vlado. (1977, februar). Drugarstvo. *Vesela sveska*, 12, 25.
- *Tubić, Jusuf. (1966, septembar). Bio sam drvo u šumi. *Vesela sveska*, 2, 5.
- *Tucaković, Dijana. (1964, septembar). Tri dječaka. *Vesela sveska*, 2, 5.
- *Tudor, Željka. (1966, oktobar). Jesen u dvorištu. *Vesela sveska*, 4, 2.
- *Turčinov, Dina. (1968, mart). Razgovor o proleću. *Vesela sveska*, 13, 8.
- *Turudić, Ivana. (1978, april). Gricko. *Vesela sveska*, 15, 25.
- *Tuševljak, Jadranka. (1974, septembar). Moja učiteljica. *Vesela sveska*, 1, 20.
- Tušjak, Juraj. (1974, april). Domaći zadatak. *Vesela sveska*, 16, 2.
- *Tušup, Petar. (1973, oktobar). Priča žutog lista. *Vesela sveska*, 3, 8.
- U gostima i kod kuće. (1963, mart). *Vesela sveska*, 13, 16.
- U našem gaju. (1961, april). *Vesela sveska*, 8, 15.
- Ugrešić, Dubravka. (1970, decembar). Kako je neki Saša postao dobar. *Vesela sveska*, 7, 6.
- Ugrešić, Dubravka. (1970, novembar). Prozori – leptiri. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Ugrešić, Dubravka. (1970, novembar). Reklame. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Ugrešić, Dubravka. (1971, april). Šta je potresno? *Vesela sveska*, 15, 12.
- Ugrešić, Dubravka. (1971, juni). Kad bi oblaci bili sladoled. *Vesela sveska*, 20, 16.
- Upoznavanje (1963, april). *Vesela sveska*, 15, 5.
- Usov, M. (1967, oktobar). Kako drvo sebe leči. *Vesela sveska*, 3, 8-9.
- Usov, M. (1968, april). Doleteo je čvorak. *Vesela sveska*, 14, 3.
- Usov, M. (1970, februar). Pahuljice na cveću. *Vesela sveska*, 12, 15.
- Ušinski, K. (1966, mart). Pčelica. *Vesela sveska*, 13, 2-3.
- Ušinski, K. (1968, april). Jutarnji sunčani zraci. *Vesela sveska*, 15, 13.
- *Uzelac, Andrea. (1976, april). Najbolja prijateljica. *Vesela sveska*, 15, 20.
- *V. Kruno. (1961, maj). Jorgovan. *Vesela sveska*, 9, 13.
- Vajngerl, Albin. (1960, mart). Konji se složno brane od vukova. *Vesela sveska*, 7, 10.
- Vajngerl, Albin. (1968, februar). Razgovor. *Vesela sveska*, 11, 15.

- Vangeli, Sprindon. (1965, mart). Priče dječaka iz plavog Venjaka. *Vesela sveska*, 13, 4-5.
- Vangelij, Spiridon. (1975, oktobar). Zeleni listić. *Vesela sveska*, 4, 4.
- Vangelji, Spiridon. (1974, juni). Zvonca. *Vesela sveska*, 20, 13.
- Vangelji, Spiridon. (1973, juni). Dete i planina. *Vesela sveska*, 19, 15.
- Vangelji, Spiridon. (1974, juni). Sunce. *Vesela sveska*, 19, 3.
- Vangelji, Spiridon. (1976, oktobar). U dječjem vrtiću. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Vangelji, Spiridon. (1976, oktobar). U šumi. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Vangelji, Spiridon. (1976, oktobar). Zvijezde. *Vesela sveska*, 3, 5.
- *Vareniković, Diba. (1961, novembar). Jesen. *Vesela sveska*, 3, 15.
- Vasić, Dragica. (1973, april). Najveselija lutka. *Vesela sveska*, 16, 4.
- *Vasić, Miodrag. (1975, februar). Moja škola. *Vesela sveska*, 12, 21.
- *Vasić, Petar. (1962, novembar). Dan republike u mom mestu. *Vesela sveska*, 6, 2-3.
- *Vasilj, Zdenko. (1971, novembar). Taj da ću pamtiti. *Vesela sveska*, 6, 3.
- *Vasiljević, Nina. (1973, mart). Došlo je proljeće. *Vesela sveska*, 14, 9.
- Vegri, Saša. (1968, oktobar). Žir. *Vesela sveska*, 4, 10.
- *Vežzović, Edin (1961, maj). Roda. *Vesela sveska*, 9, 15.
- *Velisavljev, Zorana. (1976, decembar). Susret s "Veselom sveskom". *Vesela sveska*, 7, 26.
- Veseli čas. (1967, decembar). *Vesela sveska*, 7, 14.
- Veseli čas. (1967, novembar). *Vesela sveska*, 5, 14.
- Veseli čas. (1967, novembar). *Vesela sveska*, 6, 14.
- Veseli čas. (1967, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 14.
- Veseli čas. (1967, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 14.
- Veseli čas. (1967, septembar). *Vesela sveska*, 1, 14.
- Veseli čas. (1967, septembar). *Vesela sveska*, 2, 14.
- Veseli čas. (1968, januar). *Vesela sveska*, 9, 15.
- Veseli čas. (1969, novembar). *Vesela sveska*, 5, 11.
- Veseli čas. (1969, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 6.
- Veseli čas. (1970, februar). *Vesela sveska*, 11, 14.
- Veseli čas. (1971, novembar). *Vesela sveska*, 5, 22.
- Veseli čas. (1972, novembar). *Vesela sveska*, 5, 18.

- Veseli čas. (1974, septembar). *Vesela sveska*, 2, 23.
- *Veselinović, Dejan. (1974, mart). Moja reka. *Vesela sveska*, 13, 8.
- *Vezilić, Rina. (1968, mart). Nošnja moje mame. *Vesela sveska*, 12, 3.
- Vidaček Mikić, Zlata. (1967, april). Skriveno gnijezdo. *Vesela sveska*, 14, 8-9
- Vidaček Mikić, Zlata. (1967, februar). Gagine čizme. *Vesela sveska*, 11, 8-9.
- Vidaček Mikić, Zlata. (1968, juni). Gnezdo u gradu. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Vidaček Mikić, Zlata. (1969, januar). Dižite zavjesu! *Vesela sveska*, 9, 3.
- Vidaček, Zlata. (1965, april). Čvorovi i čvorići. *Vesela sveska*, 14, 12-13.
- Vidaček, Zlata. (1965, april). Štediša. *Vesela sveska*, 15, 5.
- Vidaček, Zlata. (1965, decembar). Gost. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Vidaček, Zlata. (1965, juni). Kad se mora. *Vesela sveska*, 18, 10.
- Vidaček, Zlata. (1965, maj). Mačak u zamjenu. *Vesela sveska*, 16, 12-13.
- Vidaček, Zlata. (1965, maj). Pače i štuka. *Vesela sveska*, 17, 10.
- Vidaček, Zlata. (1965, oktobar). Prve brige. *Vesela sveska*, 3, 4-5.
- Vidaček, Zlata. (1965, septembar). Poslije kiše. *Vesela sveska*, 2, 10-11.
- Vidaček, Zlata. (1966, novembar). Zovi me, teto! *Vesela sveska*, 5, 4.
- Vidaček, Zlata. (1968, septembar). Plovi zeko. *Vesela sveska*, 2, 6.
- Vidaček, Zlata. (1969, novembar). Praznik automobila. *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- Vidaček, Zlata. (1971, februar). Vladine budilice. *Vesela sveska*, 11, 2-3.
- Vidaček, Zlata. (1971, juni). Šta da radim? *Vesela sveska*, 20, 6.
- Vidaček, Zlata. (1971, novembar). Beba. *Vesela sveska*, 5, 17.
- Vidaček-Mikić, Zlata. (1965, oktobar). Pod kišobranom. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Vidaček-Mikić, Zlata. (1966, maj). Jasminka i njen unuk. *Vesela sveska*, 16, 14.
- *Vidović, Ozrenka. (1974, novembar). Kišno jutro u mom gradu. *Vesela sveska*, 5, 21.
- Vijeri, Grigorij. (1962, oktobar). Hljeb sa rosom. *Vesela sveska*, 4, 13-14.
- Vilijems, V. (1965, april). Džoni i drvo. *Vesela sveska*, 14, 2-3.
- Vilson, Mardžori. (1963, septembar). Svjetionik. *Vesela sveska*, 2, 16.

- *Virijević, Vladan. (1981, februar). Moja škola. *Vesela sveska*, 12, 26.
- *Virijević, Vlado. (1961, januar). Veselje u školskom dvorištu. *Vesela sveska*, 5, 15.
- *Višić, Mirjana. (1966, oktobar). Tmurran dan. *Vesela sveska*, 4, 2.
- Vitez, Grigor. (1960, novembar). Stalan gost. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Vitez, Grigor. (1961, decembar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 5, 16.
- Vitez, Grigor. (1961, februar). Čarobna papuča. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Vitez, Grigor. (1961, februar). Mrtvo pjeva i govori. *Vesela sveska*, 6, 9.
- Vitez, Grigor. (1961, januar). Mrtva se veseli. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Vitez, Grigor. (1961, mart). U hladnom srebru zarobljen. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Vitez, Grigor. (1962, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 12, 4.
- Vitez, Grigor. (1962, mart). Plamenčići. *Vesela sveska*, 11, 2.
- Vitez, Grigor. (1963, decembar). Priča kratka kao zečji repić. *Vesela sveska*, 7, 16.
- Vitez, Grigor. (1963, decembar). Razbojnik sa žutom pjegom. *Vesela sveska*, 8, 12-13.
- Vitez, Grigor. (1964, februar). Pismo za Bodu. *Vesela sveska*, 10, 8-9.
- Vitez, Grigor. (1964, mart). Crtanje nije lahka stvar. *Vesela sveska*, 13, 8-11.
- Vitez, Grigor. (1964, septembar). O maloj djevojčici i crvenom šeširiću. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Vitez, Grigor. (1967, april). Cvijet koji leti. *Vesela sveska*, 14, 10-11.
- Vitez, Grigor. (1967, februar). Lopta koja ima noge. *Vesela sveska*, 10, 9.
- *Vitomir, Nevenka. (1964, novembar). Razgovor s dječakom borcem. *Vesela sveska*, 6, 8.
- Vječita luralica. (1960, juni). *Vesela sveska*, 10, 10.
- Vjenčić. (1971, mart). *Vesela sveska*, 14, 16.
- Vlasak, A. (1963, mart). Slučaj s ananasom. *Vesela sveska*, 12, 10.
- Vlasova, T. (1970, april). Mališani. *Vesela sveska*, 16, 12.
- *Vlašić, Marina. (1970, februar). Čudna lutka. *Vesela sveska*, 11, 12.
- Vledesku. (1961, septembar). Ko je kriv. *Vesela sveska*, 1, 5.
- Vocevski, Jovon. (1970, septembar). Šta ima novo u školskoj torbi. *Vesela sveska*, 2, 2-3.

- Voda. (1967, maj). *Vesela sveska*, 16, 8-9.
- *Vodovnik, Aleksandar. (1975, novembar). Kiša. *Vesela sveska*, 5, 21.
- Vogeltnik, Marija. (1960, decembar). Kako su postale ledene ruže. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Vogeltnik, Marija. (1960, decembar). Kako su postale ledene ruže. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Vogeltnik, Marija. (1960, januar). Računica s grahom. *Vesela sveska*, 5, 12.
- Vogeltnik, Marija. (1962, april). Dječakova slika. *Vesela sveska*, 13, 6-7.
- Vogeltnik, Marija. (1962, februar). Crvene rukavice. *Vesela sveska*, 8, 4-5.
- Vogeltnik, Marija. (1969, juni). Gdje je postojbina bajki? *Vesela sveska*, 20, 6.
- Vogeltnik, Marija. (1971, septembar). Prvi razred. *Vesela sveska*, 1, 4.
- Vogeltnikova, Marija. (1961, maj). Pre šesnaest godina. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Vogeltnikova, Marija. (1962, decembar). Zimska bajka. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Vogeltnikova, Marija. (1963, septembar). "Mokra" priča. *Vesela sveska*, 1, 12-13.
- Vogeltnikova, Marija. (1964, januar). Kako je nastalo ledeno cvijeće. *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Vogeltnikova, Marija. (1964, maj). Polonca i njena pjesma. *Vesela sveska*, 16, 8-10.
- Vogeltnikova, Marija. (1964, oktobar). Priča o satelitu. *Vesela sveska*, 3, 2.
- Vogeltnikova, Marija. (1965, juni). Priča o daščici. *Vesela sveska*, 18, 4-5.
- *Volarević, Mato. (1967, april). Proljetni vjetrić. *Vesela sveska*, 14, 13.
- Volarić-Crnković, Svetlana. (1964, septembar). Dječak i cvrčak. *Vesela sveska*, 2, 3-4.
- Volgina, Tatjana. (1972, april). Deset guščića. *Vesela sveska*, 16, 24.
- Vorobjov, V. (1962, mart). Poznanci sa sela. *Vesela sveska*, 11, 8-9.
- Vovk, B. (1968, septembar). Oblačić. *Vesela sveska*, 2, 13.
- Voz na šapama. (1977, juni). *Vesela sveska*, 19, 28.
- Vrabac i mačak. (1959, novembar). *Vesela sveska*, 3, 11.
- Vrana. (1975, februar). *Vesela sveska*, 12, 4

- *Vrančić, Marinko. (1970, mart). Autobus. *Vesela sveska*, 14, 5.
- *Vrdoljak, Slovana. (1963, septembar). Moj grad. *Vesela sveska*, 2, 7.
- Vrećin brat. (1974, maj). *Vesela sveska*, 17, 3.
- *Vrkić, Marica. (1962, april). Miš i mačak. *Vesela sveska*, 12, 15.
- *Vrsajković, Snežana. (19073, januar). Pančevo. *Vesela sveska*, 9, 8.
- Vrščaj, Zima. (1977, juni). Ptičica pred autobusom. *Vesela sveska*, 20, 6-7.
- *Vučićević, Svetlana. (1965, novembar). Nedovršeni zadatak. *Vesela sveska*, 5, 6-7.
- Vujačić, Mirko. (1966, april). Pecanje. *Vesela sveska*, 14, 2-3.
- Vujadinović, Radovan. (1974, januar). Deda mraz – umjetnik. *Vesela sveska*, 9, 5.
- Vujčić, Nikola. (1973, novembar). Kišobran. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Vujčić, Nikola. (1974, juni). Zagonetka. *Vesela sveska*, 19, 23.
- Vujčić, Nikola. (1974, septembar). Kiša. *Vesela sveska*, 1, 11.
- Vujčić, Nikola. (1975, januar). Zagonetka dopunjaljka. *Vesela sveska*, 9, 22.
- Vujčić, Nikola. (1975, septembar). Dadino pismo igračkama. *Vesela sveska*, 1, 3.
- Vujčić, Nikola. (1976, juni). Rosa. *Vesela sveska*, 19, 14.
- Vujčić, Nikola. (1977, april). Neposlušna cipela. *Vesela sveska*, 15, 15.
- Vujčić, Nikola. (1978, mart). Moja dva sunca. *Vesela sveska*, 13, 20.
- Vujošević, Mile. (1981, januar). Crna šapa. *Vesela sveska*, 9-10, 22-23.
- Vuk ljenivac. (1969, februar). *Vesela sveska*, 11, 16.
- *Vukić, Nenad. (1963, decembar). Hrabri ljudi. *Vesela sveska*, 8, 2.
- Vukmanić, Miroslav. (1979, decembar). Čemu sve može poslužiti glava. *Vesela sveska*, 7, 28.
- Vukotić, Milorad. (1962, mart). Dječak i puške. *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- *Vuletić, Jadranko. (1968, oktobar). Oktobarsko jutro. *Vesela sveska*, 3, 4.
- *Vulić, Jelica. (1960, maj). Maca. *Vesela sveska*, 9, 15.
- Zagala, Boleslav. (1981, mart). Zlatne lubenice. *Vesela sveska*, 14, 13-14.
- Zagonetka. (1959, decembar). *Vesela sveska*, 4, 14.
- Zagonetka. (1959, novembar). *Vesela sveska*, 3, 12.

- Zagonetka. (1960, januar). *Vesela sveska*, 5, 11.
- Zagonetka. (1965, februar). *Vesela sveska*, 11, 11.
- Zagonetka. (1967, februar). *Vesela sveska*, 10, 6.
- Zagonetka. (1968, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 2.
- Zagonetka. (1969, januar). *Vesela sveska*, 9, 5.
- Zagonetka. (1970, novembar). *Vesela sveska*, 5, 15.
- Zagonetka. (1970, novembar). *Vesela sveska*, 5, 2.
- Zagonetka. (1970, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 14.
- Zagonetka. (1978, septembar). *Vesela sveska*, 1, 28.
- Zagonetke. (1960, decembar). *Vesela sveska*, 4, 10.
- Zagonetke. (1961, novembar). *Vesela sveska*, 4, 14.
- Zagonetke. (1961, septembar). *Vesela sveska*, 1, 7.
- Zagonetke. (1964, juni). *Vesela sveska*, 18, 5.
- Zagonetke. (1965, mart). *Vesela sveska*, 12, 15.
- Zagonetke. (1967, mart). *Vesela sveska*, 13, 6.
- Zagontke. (1961, januar). *Vesela sveska*, 5, 10.
- Zagorski, Cvetko. (1964, decembar). Dva pisma Djeda – Mrazu. *Vesela sveska*, 8, 12.
- Zagorski, Cvetko. (1965, decembar). Pikina maca. *Vesela sveska*, 7, 2.
- Zagorski, Cvetko. (1965, novembar). Patuljci u kući. *Vesela sveska*, 6, 13.
- Zagorski, Cvetko. (1966, april). Ulica. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Zagorski, Cvetko. (1966, februar). Hvala, isto! *Vesela sveska*, 11, 16.
- Zagorski, Cvetko. (1966, februar). Savjet. *Vesela sveska*, 11, 16.
- Zagorski, Cvetko. (1966, februar). Tajna. *Vesela sveska*, 11, 16.
- Zagorski, Cvetko. (1967, decembar). Sirota djeca. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Zagorski, Cvetko. (1974, decembar). Psetance. *Vesela sveska*, 8, 7.
- Zahvalni medvjed. (1960, juni). *Vesela sveska*, 10, 2-3.
- *Zaimović, Halima. (1977, mart). Pomogla sam mami. *Vesela sveska*, 14, 25.
- *Zajac, Katarina. (1969, januar). Moja velika radost. *Vesela sveska*, 9, 14.
- Zajceva, Tanja. (1967, januar). 283 praščića. *Vesela sveska*, 9, 7.
- Zašto je jelka zimi zelena (prepričala Vida Supičić). (1961, decembar). *Vesela sveska*, 5, 2-3.
- Zašto lišće žuti i opada. (1962, novembar). *Vesela sveska*, 5, 4-5.

- Zašto se kamila osvrće kad pije vodu? (1968, april). *Vesela sveska*, 15, 15.
- Zašto se mačak umiva tek posle ručka. (1962, oktobar). *Vesela sveska*, 3, 6-7.
- Zašto se veverica i zec nisu prepoznali. (1968, februar). *Vesela sveska*, 11, 6-7.
- Zavidni nastavnik. (1980, novembar). *Vesela sveska*, 5, 23.
- *Zavrtnik, Rajko. (1976, juni). Moj najbolji drug. *Vesela sveska*, 19, 21.
- Zdenjak, Adla. (1969, mart). Kako su vjeverica i zeko gradili kuću. *Vesela sveska*, 14, 16.
- Zdenjak, Adla. (1970, januar). Kuda su nestali divovi? *Vesela sveska*, 9, 8-9.
- Zdenjek, Adla. (1966, decembar). Zeko i reka. *Vesela sveska*, 7, 15.
- Zdenjek, Adla. (1969, maj). U vrapčijoj školi. *Vesela sveska*, 17, 7.
- Zdravković, Ljubomir. (1980, juni). Leto na obali. *Vesela sveska*, 19-20, 24-25.
- *Zebić, Zoe. (1973, mart). Moja mama. *Vesela sveska*, 13, 8.
- Zečevi i žabe. (1973, maj). *Vesela sveska*, 18, 18.
- *Zečević, Branko. (1976, mart). Izostalo iznenađenje. *Vesela sveska*, 13, 21.
- Zečić, plašljivac. (1973, maj). *Vesela sveska*, 17, 19.
- Zekerija, Nedžati. (1959, novembar). Crveni balon. *Vesela sveska*, 3, 5.
- Zekerija, Nedžati. (1960, septembar). Iste kantice. *Vesela sveska*, 1, 14.
- Zekerija, Nedžati. (1963, mart). U četverospratnici. *Vesela sveska*, 13, 8-10.
- Zekerija, Nedžati. (1963, oktobar). Najljepši na svijetu. *Vesela sveska*, 4, 2-3.
- Zekerija, Nedžati. (1965, april). Stari poštar. *Vesela sveska*, 15, 16.
- Zekerija, Nedžati. (1965, septembar). Zašto su zastali autobusi. *Vesela sveska*, 1, 13.
- Zekerija, Nedžati. (1966, maj). Četiri priče o jednom "Fići". *Vesela sveska*, 17, 8-9.
- Zekerija, Nedžati. (1967, juni). Topola. *Vesela sveska*, 18, 5.
- Zekerija, Nedžati. (1967, maj). Oblak, kiša i sunce. *Vesela sveska*, 16, 14.
- Zekerija, Nedžati. (1967, maj). Priča velikog džepa. *Vesela sveska*, 17, 12.

- Zekerija, Nedžati. (1967, maj). Prvi crtež. *Vesela sveska*, 16, 14.
- Zekerija, Nedžati. (1967, maj). Ptica. *Vesela sveska*, 17, 12.
- Zekerija, Nedžati. (1967, novembar). Pomoć. *Vesela sveska*, 5, 4.
- Zekerija, Nedžati. (1967, oktobar). Ja nisam ovdje. *Vesela sveska*, 3, 13.
- Zekerija, Nedžati. (1968, april). Kako se ranije zvala Crvenkapica. *Vesela sveska*, 14, 7.
- Zekerija, Nedžati. (1968, april). Priča o djevojčici Ajten. *Vesela sveska*, 15, 14.
- Zekerija, Nedžati. (1969, april). Zid kao svjedok. *Vesela sveska*, 16, 4.
- Zekerija, Nedžati. (1969, juni). Rođendan. *Vesela sveska*, 19, 8-9.
- Zekerija, Nedžati. (1969, maj). Hvališe. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Zekerija, Nedžati. (1970, februar). Mnogo sreće, mama! *Vesela sveska*, 12, 8-9.
- Zekerija, Nedžati. (1975, maj). U četverospratnici. *Vesela sveska*, 17, 16-17.
- Zekerija, Nedžati. (1975, oktobar). Zid je svjedok. *Vesela sveska*, 3, 14.
- Zekerija, Nedžati. (1975, septembar). Posljedica. *Vesela sveska*, 2, 3.
- Zekerija, Nedžati. (1976, juni). Ljubomora. *Vesela sveska*, 20, 10.
- Zekerija, Nedžati. (1976, oktobar). Ko je najdraži? *Vesela sveska*, 4, 7.
- Zekerija, Nedžati. (1977, februar). Tata, pozajmi mi jednu pjesmu! *Vesela sveska*, 11, 15.
- Zekerija, Nedžati. (1977, novembar). Kako Orhan vidi kroz naočare. *Vesela sveska*, 6, 10.
- Zekerija, Nedžati. (1977, oktobar). Baka nema pravo da se razboli. *Vesela sveska*, 4, 3.
- Zekerija, Nedžati. (1978, april). Orhan je pažljiv. *Vesela sveska*, 16, 20.
- Zekerija, Nedžati. (1978, juni). Drvo. *Vesela sveska*, 19-20, 33.
- Zekmanova Jakimova, Nada. (1969, mart). Poklon za mamu. *Vesela sveska*, 13, 2-3.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1970, decembar). Prazno mesto. *Vesela sveska*, 7, 8.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1970, juni). Kolač. *Vesela sveska*, 20, 6.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1970, juni). Na času likovnog. *Vesela sveska*, 19, 15.

- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1971, januar). Kike. *Vesela sveska*, 9, 6.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1971, maj). Nastup. *Vesela sveska*, 18, 8-9.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1971, mart). Dežurni. *Vesela sveska*, 13, 7.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1972, februar). Posle dežurstva u školi. *Vesela sveska*, 11, 9.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1972, januar). Veliki događaj. *Vesela sveska*, 10, 12-13.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1972, mart). Nevolja zbog mačke. *Vesela sveska*, 14, 22.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1973, januar). Šetnja svemirom. *Vesela sveska*, 10, 18.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1973, septembar). Dva druga. *Vesela sveska*, 1, 5-6.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1974, april). Lasta će sigurno doći. *Vesela sveska*, 16, 7.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1974, januar). Zanočnice. *Vesela sveska*, 10, 3.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1974, juni). Nova drugarica. *Vesela sveska*, 19, 19.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1974, novembar). Na pozornici. *Vesela sveska*, 6, 14.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1975, oktobar). Plač u školskom dvorištu. *Vesela sveska*, 3, 3-4.
- Zekmanova-Jakimova, Nada. (1976, maj). U jednom zagrljaju. *Vesela sveska*, 17, 3.
- Zeleni kamiončić. (1968, februar). *Vesela sveska*, 11, 16.
- Zima i ptice. (1961, januar). *Vesela sveska*, 5, 16.
- *Zlatić, Jasna. (1972, april). Moja lutka. *Vesela sveska*, 16, 8.
- *Zlatić, Jasna. (1972, oktobar). Kišnji jesenji dan. *Vesela sveska*, 4, 8.
- Zlatokosa i tri medvjeda. (1978, septembar). *Vesela sveska*, 1, 15.
- Zlatokosa i tri medvjeda. (1978, septembar). *Vesela sveska*, 2, 15.
- Zoranov romobil. (1976, april). *Vesela sveska*, 15, 22.
- Zorić, Rade. (1962, decembar). Zagonetka. *Vesela sveska*, 7, 3.

- Zorić, Rade. (1962, oktobar). Zagonetke. *Vesela sveska*, 4, 8.
- *Zorić, Željko. (1964, februar). Moj zimski raspust. *Vesela sveska*, 10, 16.
- Zorman, Ivo. (1969, maj). Kurir na konju. *Vesela sveska*, 18, 10-11.
- Zoščenko, Mihail. (1961, maj). Prvomajska igra. *Vesela sveska*, 9, 4-6.
- *Zrnzević, Dragan. (1977, mart). Šetnja. *Vesela sveska*, 14, 26.
- Zub. (1979, oktobar). *Vesela sveska*, 4, 23.
- Zub. (1980, novembar). *Vesela sveska*, 5, 23.
- Zupanc, Lojze. (1960, februar). Pas i zec. *Vesela sveska*, 6, 10-11.
- Žano i trešnje. (1960, juni). *Vesela sveska*, 10, 12.
- Živa, Mikica. (1970, juni). Lane. *Vesela sveska*, 20, 12.
- Živkov, A. (1965, februar). Vjerni drug. *Vesela sveska*, 10, 15.
- Živkov, Angel. (1964, septembar). Čudna želja. *Vesela sveska*, 2, 13.
- *Živković, Beba. (1965, oktobar). Jesenji dan. *Vesela sveska*, 4, 11.
- Žujo, Valerijan. (1979, decembar). Jutro. *Vesela sveska*, 7, 13.
- Žujo, Valerijan. (1979, februar). Kornjača i puž. *Vesela sveska*, 12, 21.
- Žujo, Valerijan. (1979, novembar). U novembru. *Vesela sveska*, 5, 28.
- Žujo, Valerijan. (1979, septembar). Orah i list. *Vesela sveska*, 2, 28.
- Žujo, Valerijan. (1979, septembar). Ponesi olovku. *Vesela sveska*, 1, 28.
- Župančić, Oton. (1962, april). Zagonetke. *Vesela sveska*, 13, 16.

Summaries

Research

Subversion and Literature

The subversive role of literature on the example of the *Feral Tribune* magazine and library

Mubina Mešić Palić

The aim of the paper is to present the subversive role of literature on the example of the *Feral Tribune* magazine and library. The analysis begins by listing the types of repressive measures the magazine was dealing with in the time of SFRJ and independent state of Croatia which ultimately led to the cancellation of the magazine in 2008. Following the literary procedures in the published texts, the interpretation deals with forms and contexts of literature which are deemed as subversive in the *Feral*. As examples of the most important art forms in the *Feral*, the author singles out the columns *Bilježnica Robija K.* and *Greatest shits*, shorthand forms of burlesque comedy, provocative aphorisms and travestied forms of poems published in the magazine. Additionally, the paper is also looking into the method in which the publishing venture of

the *Feral Tribune* library subversively influences the social and cultural atmosphere of Croatia and its vicinity. The criteria of the book selection for the library itself and the manner in which the literary discourse of the chosen works was undermining nationalist and clero-fascist meta-narratives are further explained in the final part of the paper.

Serbian discourse on Andrić

Nenad Veličković

The aim of the paper is to ascertain whether there is a Serbian discourse on Andrić, according to the same criteria Zoran Milutinović uses in his book *Bitka za prošlost* to ascertain the existence of the Bosniak discourse. Approaching Andrić's opus through the notion of collective trauma related primarily to the Ottoman and Austro-Hungarian period in Bosnia and Herzegovina, the author presents in the analysis of books and articles by Nikola Koljević, Vuk Milatović, Rade Lalović, Predrag Palavestra, Vladimir Dedijer, Zoran Konstantinović, Milan Bogdanović and Isidora Sekulić that the Serbian criticism read Andrić in a manner similar to that of the Bosniaks.

Interpretation

Intertwining of autobiography, history and culture in the novel *Liber memorabilium* by Ivan Lovrenović

Merima Šabanović

Through the analysis of the novel *Liber memorabilium* by Ivan Lovrenović, the author presents its socio-historical and ideological context, the position of the narrator, the influence of worldview on the formation of the story and the development of characters, autobiographical elements as well as the echo of the current literary period. The center of the novelistic narration is the reconstruction of the biography of the father who disappeared in WWII, as well as the revival of destroyed documents from the previous war in Bosnia. Taking this into account, the author emphasizes the cultural dimension of the text and asserts that this is a work in which the humanist values are juxtaposed to militant wefts. Furthermore, the author explains why *Liber memorabilium* can

also be read as an autobiographical novel and family chronicle and new historical fiction as well as social drama novel. In its final consideration, the paper describes how the focus shifts from the collective to the individual and their fate in key historical events, and how Lovrenović, by choosing the method of creative reconstruction becomes subversive towards destructive ideologies and current political systems.

Folklore in *Levi kraljevi* by Miodrag Stanisavljević

Nermana Arnautović

The paper focuses on the research of folklore in the collection of poems *Levi kraljevi* by Miodrag Stanisavljević. The research encompasses the noticing and identifying of folklore elements on selected examples of poems as opposed to the genres of the literary models used to create them, their understanding and study with regard to Serbian literature of the 20th century. In addition to the analysis of the content of the poems and the models, the paper also compares the language and style of the poems to the model. The following three poems were analyzed, in addition to the *Foreword: Princeza i drvodolja*, *Kosovski boj* and *Kako poziraju životinje*.

Ideology in the poetics of Branko Ćopić

Merima Ibranović-Salihović

This paper examines the impact of communist ideology on the literature of Branko Ćopić, as well as the acts of using his literary opus as an ideological apparatus. Having defined the notions of ideology and poetics, the author presents the characteristics of Ćopić's literature on the example of a few of his works, divided into periods from social literature to critical writing. In the conclusion, the author warns against the shortcomings of the interpretations of Ćopić's work in school settings if the ideological context of their creation is neglected.

Overview

Esthetic and didactic function of prose in the magazine *Vesela sveska*

Belma Eminagić

The author of this paper uses the corpus of 4,834 prose works from *Vesela sveska*, published between 1960. and 1980. in order to research the esthetic and didactic function of the magazine in upbringing and education. The author determines that certain stories and notes were used for ideological indoctrination, which she attributes to the emancipatory elation by *Vesela sveska* in the creation of the socialist Yugoslav society.

Bibliography

Bibliography of the prose works in the magazine “*Vesela sveska*” from 1959/60 to 1980/81.

Autorice i autori u ovom broju

Mubina Mešić Palić (1990), diplomirala i magistrirala na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za književnosti naroda BiH i bosanski, hrvatski i srpski jezik. Radi u Sarajevu kao profesorica bosanskog jezika i književnosti.

Mubina Mešić Palić (1990), received her Bachelor's and Master's degrees at the Faculty of Philosophy in Sarajevo, Department of Literatures of the Peoples of Bosnia and Herzegovina and Bosnian, Croatian and Serbian language. She works in Sarajevo as a school professor teaching Bosnian language and literature.

Nenad Veličković (1962), nastavnik na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. U okviru akademskog djelovanja objavio je deset knjiga – *Dijagnoza: patriotizam* (2010), *Svezame, otvori se: studija slučaja* (sa grupom autora, 2012), *Šta je pisac htio da kaže: priručnik za nastavnike* (2014), *Od slova do smisla: književni pojmovnik za osnovnu i srednju školu* (2015), *Školokrečina: nacionalizam u bošnjačkim, hrvatskim*

i srpskim čitankama (2015), *Laža i apanaža, O upotrebi književnosti u obrazovanju* (2017), *Vesela, antologija, Izbor poezije za djecu iz Vesele sveske 1952–1991* (2018), *Akademsko šarlatanstvo. Nauka o književnosti i univerzitet u tranziciji – etnografski pristup* (2019), *Odigravanje priče, Političko pozorište Dušana Kovačevića* (2020) i *Glupost ne zastarijeva* (2011), – i preko stotinu članaka, naučnih stručnih i publicističkih. Godovao je kao predavač na univerzitetima u Beogradu, Beču, Halle-Wittenbergu, Ljubljani, Krakovu, Poznanju. Grazu, Vroclavu i Manhajmu. Učestvovao na konferencijama/skupovima u Grazu, Leipzigu, Halleu, Rimskim Toplicama, Sarajevu, Zagrebu, Podgorici, Beogradu, Rijeci, Kopru i Berlinu. Uža oblast i glavni akademski interes su mu uloga (nacionalne) književnosti u obrazovanju, u okviru kojeg je učestvovao u dva istraživanja (2007. i 2017, *Čemu (ne) učimo djecu*). Odgovorni je urednik i autor koncepta petotomnog serijala alterantivnih čitanki *Svezame, otvori se*, i koautor studije slučaja istog naslova. Pokretač je i odgovorni urednik portala i magazina *Školegijum* (od 2010), unutar kojeg i edicije *Lektira narodu*, sa objavljenih dvadeset naslova (od 2014). U okviru književnog stvaranja objavio je dvadesetak naslova, sa oko 50 izdanja na deset jezika. Priče su mu uvrštene u više antologija i objavljene u velikom broju časopisa, domaćih i stranih. Šest drama izvedeno je u sarajevskom Pozorištu mladih, a po jedna u pozorištima u Zrenjaninu i Nišu. Scenarista je TV filma *Moebiusova traka* i serijala *Školokrečina*. **Nenad Veličković** (1962), lecturer at the Faculty of Philosophy, Sarajevo University. Within his academic activity, he has published ten books – *Dijagnoza: patriotizam* (2010), *Svezame, otvori se: studija slučaja* (with a group of authors, 2012), *Šta je pisac htio da kaže: priručnik za nastavnike* (2014), *Od slova do smisla: književni pojmovnik za osnovnu i srednju školu* (2015), *Školokrečina: nacionalizam u bošnjačkim, hrvatskim i srpskim čitankama* (2015), *Laža i apanaža, O upotrebi književnosti u obrazovanju* (2017), *Vesela, antologija, Izbor poezije za djecu iz Vesele sveske 1952–1991* (2018), *Akademsko šarlatanstvo. Nauka o književnosti i univerzitet u tranziciji – etnografski pristup* (2019), *Odigravanje priče, Političko pozorište Dušana Kovačevića* (2020) and *Glupost ne zastarijeva* (2011) – and over one hundred scientific, journalistic articles. He has

been a guest lecturer at universities in Belgrade, Vienna, Halle-Wittenberg, Ljubljana, Krakow, Poznan, Graz, Wroclaw and Mannheim. He participated in conferences/gatherings in Graz, Belgrade, Rijeka, Kopar and Berlin. His area of expertise and academic interest lie with the role of (national) literature in education; within which he participated in two researches (2007. and 2017, *Čemu (ne) učimo djecu*). He is editor-in-chief and author of the concept of the five-volume-series of alternative readers *Svezame, otvori se*, and co-author of the case study of the same name. He has been the initiator and editor-in-chief of the Internet portal and magazine *Školegijum* (since 2010), as well as the edition *Lektira narodu* within it, with twenty published titles (since 2014). As part of his literary creation, he has published around twenty titles, with around 50 editions in ten languages. His stories have been included in several anthologies and published in a great number of magazines, domestic and foreign. Six of his dramas have been performed by the Youth Theatre in Sarajevo, and one each in Zrenjanin and Niš. He is the screenwriter for the TV film *Moebiusova traka* and the series *Školokrečina*.

Merima Šabanović (1997), diplomirala i magistrirala književnosti naroda Bosne i Hercegovine i bosanski, hrvatski i srpski jezik na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Radila je kao lektorica na portalu za mlade, bila je dio Projekta obrazovanja Bošnjaka u dijaspori iz oblasti bosanskog jezika i bošnjačke kulture, s primarnim zadatkom osmišljavanja nastavnih planova i programa za učenje bosanskog kao drugog stranog jezika u dijaspori. Članica je Dnevnog integracijskog centra World Travelers Community, u kojem pomaže stranim državljanima u učenju bosanskog jezika. Trenutno je zaposlena u Međunarodnoj gimnaziji International Secondary Richmond Park School Sarajevo, kao profesoricica bosanskog jezika i književnosti.

Merima Šabanović (1997), received her Bachelor's and Master's degrees at the Faculty of Philosophy in Sarajevo, Department of Literatures of the Peoples of Bosnia and Herzegovina and Bosnian, Croatian and Serbian language. She worked as editor on a youth portal, participated in the Project of educating Bosniaks in the diaspora in the area of Bosnian

language as second/foreign language abroad. She is a member of the Daily integration center, World Travelers Community, where she helps foreign nationals with learning Bosnian. She is currently employed at the international Secondary Richmond Park School Sarajevo, as teacher of Bosnian language and literature.

Nermana Arnautović (1997), studentica je druge godine drugog ciklusa studija na Odsjeku za književnosti naroda BiH i bosanski, hrvatski i srpski jezik u Sarajevu. Objavljuje radove iz književne kritike na različitim bh. portalima.

Nermana Arnautović (1997), is currently in her second year of studies in the second cycle at the Department of Literatures of the Peoples of BiH and Bosnian, Croatian, Serbian language in Sarajevo. She publishes literary critique on various BiH Internet portals.

Merima Ibranović-Salihović (1988), diplomirala i magistrirala na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za književnosti naroda Bosne i Hercegovine i bosanski, hrvatski i srpski jezik. Živi i radi u Sarajevu kao asistentica na Odsjeku za digitalne komunikacije i odnose sa javnošću, na Burč univerzitetu. Magistarski rad pod nazivom “Ideologija u poetici Branka Ćopića” odbranila u oktobru 2020.

Merima Ibranović-Salihović (1988), received her Bachelor’s and Master’s degrees at the Faculty of Philosophy in Sarajevo, Department of Literatures of the Peoples of Bosnia and Herzegovina and Bosnian, Croatian and Serbian language. She lives and works in Sarajevo as an assistant at the Department for Digital Communication and Public Relations at Burch University. She defended her Master thesis “Ideology in the Poetics of Branko Ćopić” in October 2020.

Belma Eminagić (1991), diplomirala književnosti naroda BiH i bosanski, hrvatski i srpski jezik na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, a potom upisala drugi ciklus studija na istim odsjecima. Godine 2021. odbranila je master rad na temu “Proza u časopisu ‘Vesela sveska’ od 1960. do 1980.”

Belma Eminagić (1991), received her Bachelor's degree at the Department of Literatures of Peoples of BiH and Bosnian, Croatian, Serbian language at the Faculty of Philosophy, Sarajevo University, and started the second study cycle at the same departments. In 2021, she defended her Master thesis "Prose in the Magazine *Vesela sveska* from 1960. to 1980."

Sadržaj

9	i s t r a Ź i v a n j a
11	<i>Subverzija i knjiŹevnost</i> (Mubina Mešić Palić)
127	<i>Srpski diskurs o Andriću</i> (Nenad Veličković)
157	i n t e r p r e t a c i j e
159	<i>Ispreplitanje, autobiografije, historije i kulture u romanu Liber memorabilium Ivana Lovrenovića</i> (Merima Šabanović)
187	<i>Folklor u Levim kraljevima Miodraga Stanisavljevića</i> (Nermana Arnautović)
219	<i>Ideologija u poetici Branka Ćopić</i> (Merima Ibranović-Salihović)
243	p r e g l e d
245	<i>Estetska i didaktička funkcija proze u Veseloj svesci</i> (Belma Eminagić)
283	b i b l i o g r a f i j a
285	<i>Bibliografija proznih djela u časopisu "Vesela sveska" od 1595/60. do 1980/81. godine</i>
471	s u m m a r i e s (prev. Merima Dervišić)
475	b i o g r a f i j e

